

መንገድ (ከነቢያዊ ሓዲሃች
ኢንሳይክሎፒዲያ የተውጣጣ
ጥንቅር)

٣ جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات ، ١٤٤٦ هـ

جمعية خدمة المحتوى الإسلامي
المنتقى من موسوعة الأحاديث النبوية - أمهري. / جمعية خدمة
المحتوى الإسلامي - ط١. - الرياض ، ١٤٤٦ هـ
٤٩١ ص ؛ ..سم

رقم الإيداع: ١٤٤٦/٦١٨٢
ردمك: ٤-٣٣-٨٤٧٤-٦٠٣-٩٧٨

Partners in Implementation

This publication may be printed and disseminated by any means provided that the source is mentioned and no change is made to the text.

- Tel: +966 50 244 7000
- info@islamiccontent.org
- Riyadh 13245- 2836
- www.islamhouse.com

المنتقى

من

موسوعة الأحاديث النبوية

اللغة الأمهرية

إعداد القسم العلمي

جمعية خدمة المحتوى
الإسلامي باللغات

جمعية الدعوة
وتوعية الجاليات بالربوة

በአላህ ስም እጅግ በጣም ሩጎሩህ እጅግ በጣም አዛኝ በኾነው እጅምራለሁ

መቅደም

ምስጋና ባጠቃላይ ለአለማት ጌታ ለአላህ የተገባ ነው። የአላህ ውዳሴና ሰላም በነቢያችን ሙሐመድ በቤተሰቦቻቸውና በባልደረቦቻቸው እንዲሁም እስከ እለተ ትንሳኤ ድረስ በተከተላቸው ላይ ሁሉ ይስፈን። በመቀጠል፡

አንድ ሙስሊም ከቁርአን ቀጥሎ በማንበቡም፣ በመማሩም፣ በማስተንተኑ በኩልም፣ በመተግበሩ ረገድም ትልቁን ትኩረት ሊቸረው የሚገባው ጉዳይ ቢኖር የረሱል - ሰላላሁ ዓለይሂ ወሰለም (የአላህ ሰላዎትና ሰላም በሳቸው ላይ ይስፈንና) - ሱናቸውን ነው።

ነቢዩ (ሰላላሁ ዓለይሂ ወሰለም) የአላህ ውዳሴና ሰላም በርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡

«ሰዎች ሆይ! አጥብቃችሁ ብትይዙት መቼም የማትጠሙበት የሆነን ነገር በመከከላችሁ ትቼላችኋለሁ፡ ይኸውም የአላህ ኪታብ እና የነቢዩ ሱና ነው።» ኢማም ማሊክ ዘግበውታል።

የላቀው አላህ እንዲህ ብሏል፡ {መልክተኛውም የሰጣችሁን (ማንኛውንም) ነገር ያዙት። ከእርሱም የከለከላችሁን ነገር ተከልከሉ።} [አል-ሐሽር፡ 7]

ለዛም ሲባል የኢስላማዊ ይዘቶችን በተለያዩ ቋንቋዎች አግልግሎት ማህበር እና፣ በረብዋ የዳዕዋና ኮሚኒቲ ግንዛቤ ማስጨበጥ ማህበር ነቢያዊ ሓዲሃችን በኢንሳይክሎፒዲያ መልክ አጠናቅሮ በተለያዩ ቋንቋዎች የመተርጎም እቅድን ሰነቁ።

የላቀው አላህ አግሮቶት ሙስሊሙ በዲኑም በዲኒያውም ጉዳይ የሚያስፈልገውን የሓዲሃች ክምችት አጠር ካለ ማብራሪያ፣ ሀሳብና

ጥቆማዎች እንዲሁም በውስጡ የያዘቸውን ፍሬ ሀሳቦች ከመግለፅ ጋር ተጠናቅቯል። ተከታይን ስያሜ በያዘ መጽሃፍ ተዘጋጅቶ ወጥቷል፡

«ሙንተቃ (ከነቢያዊ ሓዲሃች ኢንሳይክሎፒዲያ የተውጣጣ ጥንቅር)»

መላው አለም በይዘቱ ተጠቃሚ ይሆን ዘንድ እና የአላህ መልክተኛ ሰላሏ ማለይሂ ወሰለም ሱና በየቋንቋቸው ይደርሳቸው ዘንድ ስራው በዓለም ታላላቅ ቋንቋዎች በመተርጎም ላይ ነው።

አላህን ይህንኑ መልካም ስራ እንዲቀበለን፣ ስራውንም የተባረከና ለርሱ ተብሎ የተሰራ እንዲያደርገው፣ በዝግጅቱም፣ በትርጉሙም ይሁን በስርጭቱም ላይ የተሳተፈውን ሁሉ መልካም ምንዳ ይመነዳው ዘንድ እንጣፀነዋለን።

የአሏህ ውዳሴና ሰላም በነቢያችን ሙሐመድ ላይ ይስፈን

(1) - عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مِمَّا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهَاجَرْتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَرَوُّهَا، فَهَاجَرْتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ».

وفي لفظ للبخاري: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مِمَّا نَوَى». [صحيح] - [متفق عليه]

(1) - ከዐመር ቢን አልኸጢብ - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል:- "ስራዎች የሚለኩት በኒያ (በሀሳብ) ብቻ ነው። ሰውየው የሚያገኘው ያሰበውን ነው። ስደቱ ወደ አላህና መልክተኛው የሆነ ሰው የስደቱ (ምንዳም) ወደ አላህና መልክተኛው ነው። ስደቱ ለዱንያ ጥቅማጥቅም ለማግኘት ወይም ሴትን ለማግባት የሆነ ሰው የስደቱ (ምንዳ) ወደ ተሰደደበት ነገር ወደዛው ነው።" በቡኸረ ዘገባ ደግሞ:- "ስራዎች የሚለኩት በኒያዎች (በሀሳብ) ብቻ ነው። ሁሉም ሰው የሚያገኘው ያሰበውን ነው።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸረና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሁሉም ስራዎች ግምት የሚሰጣቸው በኒያ እንደሆነ አብራሩ። ይህ ብይን በአምልኪዊም ጉዳይ ሆነ ከሰው ጋር ባሉ መስተጋብሮች ሁሉንም ስራዎች የሚያጠቃልል ነው። በስራው የሆነን ጥቅም ያሰበ ሰው ከዛች ጥቅም በስተቀር ሌላ አያገኝም። ምንዳም የለውም። በስራው ወደ አላህ መቃረብን ያሰበ ሰው ደግሞ እንደ መብላትና መጠጣት የመሰሉ ተለምዶዊ ስራ ቢሆንም እንኳ ሰርቶ በስራው ምንዳና አጅርን ያገኛል።

ቀጥለውም ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ስራዎች በውጫዊ

ይዘታቸው ሲታዩ ተመሳሳይ ከመሆናቸውም ጋር ኒያ በስራዎች ላይ የሚያሳድረውን ተፅእኖ ለማብራራት ምሳሌ ጠቀሱ። በስደቱና ሀገሩን በመተዉ የአላህን ውዴታ ማግኘትን ያሰበ ስደቱ ሸሪዐዊና ተቀባይነት ያለው ስደት ነው። ኒያው እውነተኛ ስለሆነም ይመነዳበታል። በስደቱ ግን እንደ ገንዘብ፣ ክብር፣ ንግድና ሚስት የመሳሰሉ ዓለማዊ ጥቅም የፈለገ ሰው ከስደቱ ይህችን ያሰባትን ጥቅም በስተቀር ሌላ አያገኝም። ከምንዳና አጅርም ምንም እጣ ፈንታ እንደሌለው ገለፁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አላህ የሱ ፊት ተፈልጎበት የተሰራን ስራ ካልሆነ በስተቀር ምንም ስራ አይቀበልምና በኢክላስ ላይ መበረታታቱን እንረዳለን።
2. አንድ ሸሪዐዊ ብይኖች የሚመለከቱት ዕድሜ ክልል ላይ የደረሰ ሰው ወደ አላህ የሚቃረብበትን ስራ በተለምዶ ደ እሳቤ ቢሰራው በስራው ወደ አላህ መቃረብን እስኪያስብ ድረስ በሷ አማካኝነት ምንም ምንዳ አይኖረውም።

(4560)

(2) - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَحَدَّثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ فَهُوَ رَدٌّ» متفق عليه.

ولمسلم: «مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ». [صحيح] - [متفق عليه]

(2) - ከእናታችን ዓኢሻ (ረዲያሊሁ 034) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - እንደተላለፈው እንዲህ ብላለች: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: <በዚህ በመመሪያችን ውስጥ ከርሱ (ከትእዛዛችን) የሌለን አዲስ ነገር የፈጠረ ሰው እርሱ (የፈጠረው አዲስ ነገር) ተመላሽ ነው።" ቡኸሪና

ሙስሊም ዘግበውታል። በሙስሊም ዘገባ "ትእዛዛቸን የሌለበትን ስራ የሰራ ሰው እርሱ (ሥራው) ተመላሽ ነው።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

በሃይማኖት ውስጥ አዲስ ነገር የፈጠረ ወይም ቁርአናዊና ሐዲሣዊ ማስረጃ ያልጠቆሙትን ስራ የሰራ ሰው በባለቤቱ ላይ ተመላሽ እንደሚሆንና አላህ ዘንድም ተቀባይነት እንደማይኖረው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ገለጹ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አምልኮ የተመሰረተው በቁርአንና ሐዲሥ ላይ በመጣው ላይ ስለሆነ አላህን የምናመልከው በደነገገው ድንጋጌ መሰረት እንጂ በተፈጠሩና በተፈበረኩ አምልኮዎች አይደለም።
2. የኢስላም ሃይማኖት ተግባራዊነት በግላዊ ምልክታና አንድን ነገር መልካም አድርጎ በማየት ሳይሆን መልክተኛውን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በመከተል ነው።
3. ይህ ሐዲሥ የኢስላምን ምሉእነት የሚጠቁም ነው።
4. ቢድዓ (መጤ) ማለት: በነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘመንና በሶሐቦች ዘመን ያልነበረ ሁሉም በሃይማኖት ውስጥ የተፈጠረ እምነታዊ ጉዳይ ወይም ንግግር ወይም ተግባር ነው።
5. ይህ ሐዲሥ ከኢስላም መሰረቶች መካከል አንድ መሰረት የሆነና ለተግባራቱም እንደሚዘን የሆነ ሐዲሥ ነው። የትኛውም የአላህ ፊት ያልተፈለገበት ስራ ባለቤቱ በስራው ምንዳ እንደማያገኝበት ሁሉ ልክ እንደዚሁ መልክተኛው (የአላህ ሰላትና ሰላም

በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ይዘው የመጡትን ያልገጠመ
የትኛውም ስራም በባለቤቱ ላይ ተመላሽ ይሆናል።

6. የተከለከለው አዲስ ፈጠራ ሃይማኖታዊ ጉዳይ ላይ ነው እንጂ
አለማዊ ጉዳይ ላይ አይደለም።

(4792)

(3) - عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الْقِيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتُصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا» قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ، يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ، قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ» قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ، قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ» قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ، قَالَ: «مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ» قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا، قَالَ: «أَنْ تَلِدَ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحَفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ» قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ، فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي: «يَا عُمَرُ، أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟» قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ جَبْرِيْلُ، أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(3) - ከዑመር ቢን አልኸቢን - አላህ መልካም ሥራቸውን
ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- ከዕለታት አንድ ቀን

የአላህ መልክተኛ ስለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ዘንድ ሳለን ድንገት ልብሱ እጅግ በጣም ነጭ የሆነ፤ ፀጉሩ ደግሞ እጅግ በጣም ጥቁር የሆነ ሰውዬ ብቅ አለ። በሱ ላይ የጉዞ ምልክት አይታይበትም፤ ከኛ ውስጥም አንድም የሚያውቀው ሰው የለም፤ ወደ ነቢዩ ስለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ዘንድ መጥቶ ተቀመጠ። ጉልበቱን ወደ ጉልበታቸው አስጠጋ፤ መዳፎቹንም በታፋዎቹ ላይ አደረገና "ሙሐመድ ሆይ! ስለ ኢስላም ንገረኝ!" አላቸው። የአላህ መልክተኛም ስለላሁ ዐለይሂ ወሰለም "ኢስላም ማለት ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለከ አምላክ እንደሌለና ሙሐመድም የአላህ መልክተኛ መሆናቸውን ልትመሰክር፣ ሰላት ደንብና ስርዓቱን ጠብቀህ ልትሰግድ፣ ዘካን ልትሰጥ ፣ ረመዲንን ልትጻፍና ወደርሱ መንገድን ከቻልክም የአላህን ቤት ልትጎበኝ ሐጅ ልታደርግ ነው።" አሉት። እሱም "እውነት አልክ!" አላቸው። "በሱ ተገረምን ይጠይቃቸዋልም (ጥያቄውን በትክክል እንደመለሱ) ያረጋግጥላቸዋልም።" ከዚያም፡- "ስለኢማን ንገረኝ!" አላቸው። እሳቸውም "በአላህ፣ በመላእክቱ፣ በመጻሕፍቱ፣ በመልክተኞቹ፣ በመጨረሻው ቀንና በጥሩውም ሆነ መጥፎ ውሳኔዎቹም ልታምን ነው።" አሉት። እሱም "እውነት አልክ!" አላቸው። "ስለኢሕሳን (በጎ መስራት) ንገረኝ!" አላቸው። እሳቸውም "አላህን ልክ እንደምታየው ሆነህ ልትገዛው ነው። አንተ ባታየው እንኳ እርሱ ያይሀልና።" አሉት። "ስለ ሰዓቱቱ (ቂያማ) ንገረኝ!" አላቸው። እሳቸውም "ስለርሷ ተጠያቂው ከጠያቂው የበለጠ አዋቂ አይደለም።" አሉት። "ስለ ምልክቶቿ ይንገረኝ!" አለ። እሳቸውም "ባረያ ጌታዋን ልትወልድ ነው፤ ያልተጨማሪ፣ የታረዘ፣ ድሃና የፍይል እረኛ የሆኑ ሰዎች ለህንፃዎች ሲሸቀዱ ደሙ ማየትህ ነው።" አሉት። ዑመር እንዲህ አለ "ከዚያም ሄደ።

የተወሰነ ጊዜ ቆየሁ። ከዚያም ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም "ዑመር ሆይ! ጠያቂው ማን እንደነበር አውቀህልን?" አሉኝ። እኔም "አላህና መልአክተኛው ያውቃሉ።" አልኳቸው። እሳቸውም "እርሱ ጂብሪል ነው እምነታችሁን ሊያሳውቃችሁ መጥቷችሁ ነው።" አሉ። [ሶሊኪ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ዑመር ቢን አልኸጧብ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- ከዕለታት አንድ ቀን ጂብሪል ዐለይሂ ሰለም በሶሐቦች መካከል አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና በማይታወቅ ሰው ተመስሎ እንደመጣ ይናገራሉ። ከዚህም ሰውዬ ባህሪዎች መካከል ልብሱ እጅግ የነጣና ፀጉሩም እጅግ የጠቆረ ነበር። በሱ ላይም ድካም፣ አቧራ፣ የፀጉር መንጨባረርና የልብስ መቆሽሽ የመሳሰሉ የጉዞ ምልክት አይታይበትም። ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ዘንድ ተቀምጠው ከነበሩ ታዳሚዎች መካከልም አንድም ሰው አላወቀውም። ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ፊት እንደተማሪ አቀማመጥ ተቀመጠ። ስለ ኢስላምም ጠየቃቸው። እሳቸውም እስልምና ማለት ሁለቱን የምስክር ቃላት ማረጋገጥ፣ አምስቱ ሰላቶች ላይ መጠባበቅ፣ ለሚገባው ሰው ዘካ መስጠት፣ ረመዲንን ወር መፃም፣ የቻለ ሰው ግዴታ የሆነውን ሐጅ መፈፀም እንደሆነ ማዕዘናቶቹን በመጥቀስ መለሱለት።

ጠያቂውም "እውነት አልክ!" አለ። ሶሐቦችም ከላይ ሲታይ አጠያየቁ አለማወቁን የሚጠቁም፤ ከዛ ደግሞ ትክክለኛ መልስ እንደተመለሰለት ማረጋገጡን በማስተዋላቸው ግራ ተጋቡ።

ከዚያም ስለ ኢማን ጠየቃቸው። እሳቸውም እነዚህን ስድስት

ማዕዘናት ማመንን የሰበሰበ መልስ መለሱለት። እነሱም፡-አላህ በመኖሩ፣ በባህሪያቶቹ፣ መፍጠርን በመሰሉ ድርጊቶቹና በአምልኮም ብቸኛ መሆኑን ማመን፤ አላህ ከብርሃን የፈጠራቸው መላእክቶች የተከበሩ ባሮቹ መሆናቸውን፣ አላህን የማያምጡና በትእዛዙ የሚተገብሩ መሆናቸውን ማመን፤ እንደ ቁርአን፣ ተውራት፣ ኢንጂልና ሌሎችም ከአላህ ዘንድ በመልክተኞች ላይ በወረዱ መጽሐፍት ማመን፤ የአላህን ሃይማኖት የሚያደርሱ በሆኑ መልክተኞች ማመን ከነሱም መካከል ኑሕ፣ ኢብራሂም፣ ሙሳ፣ ዒሳና የመጨረሻቸው የሆኑት ሙሐመድ ሰላላሁ ዐለይሂም ወሰላምና ሌሎችም ነቢያቶችና መልክተኞች ይጠቀሳሉ። በመጨረሻው ቀን ማመን፤ እዚህ ውስጥም ከሞት በኋላ ያሉ በቀብርና በበርዘኽ ህይወት እንዲሁም የሰው ልጅ ከሞት በኋላ የሚቀሰቀስና የሚተሳሰብ መመለሻውም ወይ ወደ ጀነት ወይ ወደ እሳት መሆኑን ማመንንም ያካትታል። አላህ በቀደመ ዕውቀቱ መሰረት፣ ጥበቡ ባስፈረደው መልኩ በፍላጎቱ መሰረት ነገሮችን እንደወሰነና በጽሑፍም እንዳሰፈረ ማመን፤ ምድር ላይ የሚከሰቱትም በወሰናትና በፈጠራት ልክ መሆኑንም ማመን ነው። ከዚያም ስለ ኢሕሳን (ስራን ማሳመር) ጠየቃቸው። ኢሕሳን ማለት ልክ አላህን እያዩ እንደሆነ እያሰቡ አላህን መገዛት ነው። እዚህ ደረጃ ላይ መድረስ ባይረጋገጥለት (ባይችል) እንኳ ልክ አላህ እርሱን እያየው እንደሆነ በማሰብ አላህን መገዛት ነው። የመጀመሪያው፡ የ "ሙሻሀዳህ" (አሏህን እያየህ እንደሆነ እያሰብክ የምታመልክበት) ደረጃ ነው እሱም የላቀ ደረጃ ነው። ሁለተኛው ደግሞ የ "ሙራቀባህ" (አሏህ እያየኝ ነው በሚል ሃሳብ የምታመልክበት) ደረጃ ነው።

ከዚያም ሰዓቲቱ መቼ እንደሆነች ጠየቃቸው። ነቢዩም ሰላላሁ

ዐለይሂ ወሰለም የሰዓቲቱ መከሰቻ ጊዜ አላህ በእውቀቱ ብቸኛ ከሆነበት ጉዳይ አንዱ በመሆኑ ተጠያቂውም ይሁን ጠያቂው ከፍጥረቱ መካከልም አንድም እንደሚያውቀው ገለጹ።

ከዚያም ስለ ሰዓቲቱ ምልክቶች ጠየቃቸው። ከምልክቶቿ መካከል የጭን ገረዶችና ልጆቻቸው እንደሚበዙ ወይም የልጆች የእናቶቻቸውን ሐቅ አለመወጣታቸው እንደሚበዙ ይህም ከእናቶቻቸው ጋር ያላቸው መስተጋብር ልክ ከባሪያ ጋር እንዳላቸው አይነት መስተጋብር እንደሚሆን፤ ለበግ እረኞችና ለድሆች በመጨረሻው ዘመን ዱንያ ተዘርግታላቸው በህንፃ ውበትና አሰራር እንደሚፎካከሩ ገለጹ።

ከዚያም ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ጠያቂው ጂብሪል እንደነበረና የመጣውም ይህንኑ ቀጥተኛ እምነት ለሶሐቦች ሊያስተምር እንደሆነ ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. የነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ስነ ምግባር ያማረ እንደሆነ፤ ከባልደረቦቻቸው ጋር የሚቀመጡ መሆናቸውንና እነሱም ከሳቸው ጋር እንደሚቀመጡ እንረዳለን።
2. ለጠያቂ ገር መሆንና ጠያቂን ማቅረብ የተደነገገ መሆኑን፤ ይህም ሳይጨናነቅና ሳይፈራ ለመጠየቅ እንዲመቻች ነው።
3. ልክ ጂብሪል እውቀት ሊቀስም ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ፊት ስርአት ያለውን አቀማመጥ በመቀመጥ እንደተገበረ ከአስተማሪ ጋር አደብ መያዝ እንደሚገባ እንረዳለን።
4. የኢስላም ማዕዘናት አምስት የኢማን መሰረቶች ደግሞ ስድስት መሆናቸውን እንረዳለን።

5. "ኢስላም" የሚለው ቃልና "ኢማን" የሚለው ቃል አንድ ላይ ሲመጡ "ኢስላም" ውጫዊ በሆኑ ነገሮች ሲተረጎም "ኢማን" ደግሞ ውስጣዊ በሆኑ ነገሮች ይተረጎማል።
6. የኢስላም ሃይማኖት የሚበላለጡ ደረጃዎች እንዳሉት መገለጹ፤ የመጀመሪያው ደረጃ፡ ኢስላም ፣ ሁለተኛው፡ ኢማን ፣ ሶስተኛው፡ ኢሕሳን ነው። እርሱ (ኢሕሳን) ከፍተኛው ደረጃ ነው።
7. የጠያቂ መሰረቱ አለማወቅ ነው። አለማወቅ ነው ለጥያቄ የሚያነሳሳው። ለዚህም ነው ሶሐቦች እየጠየቀም የመልሱን እውነተኝነት ሲያረጋግጥ የተደነቁት።
8. እሳቸው ኢስላምን ሲያብራሩ በሁለቱ የምስክርነት ቃላት፣ ኢማንን ሲያብራሩም በአላህ ከማመን ነውና የጀመሩት እውቀት ሲሰጥ እጅግ አንገብጋቢ ከሆነ ነጥብ መጀመር እንደሚገባ እንረዳለን።
9. ጠያቂው የሚያውቀውን ነገር ሌሎችን ለማሳወቅ ሲል የእውቀት ባለቤቶችን መጠየቅ እንደሚችል እንረዳለን።
10. የሰዓቲቱ እላት እውቀት አላህ በእውቀቱ ከተነጠለባቸው ጉዳዮች መካከል አንዱ ነው።

(4563)

(4) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(4) - ከዐብደላህ ቢን ዑመር (ረዲየሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሠራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አለ: «የአላህ

መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: «እስልምና በአምስት መሰረቶች ተገነባ እነርሱም: 'ላ ኢላሃ ኢላሁ ወአንን ሙሐመደን ዐብዱሁ ወረሱሉሁ' (ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ የላም፤ ሙሐመድም የአላህ ባሪያና መልክተኛ ናቸው።) ብሎ መመስከር፣ ሰላትን ማቋቋም፣ ዘካ መስጠት፣ በተከበረው የአላህ ቤት ሐጅ ማድረግ እና የረመዲንን ወር መፃም ናቸው።» [ሶሒሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ኢስላምን አምስት አስተማማኝ ምሶሶዎች እንደተሸከሙት ቤት አድርገው መሰሉት። የተቀሩት የኢስላም ጉዳዮች ደግሞ ቤቱን እንደሚያሟሉ ነገሮች ናቸው። ከእነዚህ ማእዘናት የመጀመሪያው: ሁለቱ የምስክርነት ቃላት ናቸው። እነርሱም: ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ እንደሌለና ሙሐመድም የአላህ መልክተኛ መሆናቸውን መመስከር ነው። እነዚህ ሁለቱ የምስክርነት ቃላት እንደ አንድ ማእዘን ናቸው። አንዱ ከሌላኛው ተለይቶ የሚታይ አይደለምና። የአላህን ብቸኛ መሆንና ከርሱ ውጪ ያለውን ትቶ በብቸኝነት ለአምልኮ የተገባው እርሱ ብቻ መሆኑን በማመን፣ የሚያስፈርዱትን በመተግበር፣ በሙሐመድ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መልዕክተኝነታቸውን በማመንና እርሳቸውን በመከተል አንድ ባሪያ እነዚህን ሁለት የምስክርነት ቃላት ይናገራል። ሁለተኛው ማእዘን: በቀንና በምሽት የሚሰገዱ የሆኑት የፈጅር፣ የዙህር፣ የዐስር፣ የመኝራብ እና የዒሻእ ሰላቶችን መስፈርቶቹን፣ ማእዘናቶቹንና ግዴታዎቹን ጠብቆ ማቋቋም ነው። ስለተኛው ማእዘን: ግዴታ የሆነውን ዘካ

ማውጣት ነው። ይህም ገንዘቡ በሸሪዓ የተወሰነውን ያህል መጠን የደረሰ ባለገንዘብ በሙሉ ለሚገባው አካል ሊሰጥ ግዴታ የተደረገበት ገንዘባዊ አምልኮ ነው። አራተኛው ማእዘን፡ ሐጅ ነው። እርሱም፡ አምልኪዊ በሆነ መልኩ የሐጅ ተግባራትን ለመፈጸም መካን ማሰብ ነው። አምስተኛው ማእዘን፡ ረመዲንን መጻም ነው። እርሱም፡ አላህን በማምለክ ኒያ ጎህ ከወጣችበት ሰአት ጀምሮ ፀሀይ እስከምትጠልቅ ድረስ ከሙብላት፣ ከመጠጣትና ሌሎችም ጾምን ከሚያስፈጥሩ ነገሮች መቆጠብ ማለት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሁለቱ የምስክርነት ቃላቶች አንደኛው በሌላኛው ካልሆነ በቀር አትበቃምና ተያያዥ መሆናቸውን እንረዳለን። ሸሪዓ እንደ አንድ ማእዘን ያደረጋቸውም ለዛ ነው።
2. የሃይማኖቱ መሰረቶች ሁለቱ የምስክርነት ቃላት ናቸው። ስለሆነም አንዲትም ንግግር ሆነች ተግባር ያለነርሱ ተቀባይነት የላትም።

(65000)

(5) - عَنْ مُعَاذِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنْتُ رِذْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حِمَارٍ يُقَالُ لَهُ عَفِيرٌ، فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ، هَلْ تَدْرِي حَقَّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ، وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ؟»، قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَحَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا»، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أُبَشِّرُ بِهِ النَّاسَ؟ قَالَ: «لَا تُبَشِّرُهُمْ، فَيَتَكَلَّمُوا». [صحيح] - [متفق عليه]

(5) - ሙዓዝ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንዲህ አሉ : ነቢዪዩ - የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና - ኋላ ዑፈይር የሚባለው አህያ ላይ ተፈናጥጮ ሳለው "ሙዓዝ ሆይ አላህ በባሮቹ ላይ ያለውን ሐቅ፤ ባሮችስ አላህ ዘንድ ያላቸውን ሐቅ ታውቃለህን? " አሉ። "አላህና መልክተኛው ይወቁ !" አልኩኝ። እሳቸውም "አላህ በባሮቹ ላይ ያለው ሐቅ ሊገዙትና በሱ ላይም አንዳችንም ላያጋሩ ሲሆን፤ ባሮች አላህ ዘንድ ያላቸው ሐቅ ደግሞ በሱ ላይ አንዳችንም ያላጋሩን ላይቀጣ ነው።" አሉ። "የአላህ መልክተኛ ሆይ ሰዎችን ላበስራቸውን?" አልኳቸው። እሳቸውም "አታበስራቸው (በዚህ ስራ ላይ ብቻ) ይደገፋሉ (ይሳነፋሉ)። " አሉ። [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አላህ በባሮቹ ላይ ያለውን ሐቅና ባሮች አላህ ዘንድ ያላቸውን ሐቅ አብራሩ። አላህ ባሮቹ ላይ ያለው ሐቅ እሱን ብቻ ሊያመልኩና በሱ ላይ አንዳችንም ላያጋሩ ነው። ባሮች በአላህ ላይ ያላቸው ሀቅ ደግሞ እነዚያ በሱ ላይ አንዳችንም ሳያጋሩ በብቸኝነት ያመለኩትን ላይቀጣ ነው። ቀጥሎ ሙዓዝ "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ሰዎች በደስታ እንዲበሰሩ በዚህ የላቀ የአላህ ትሩፋት ላበስራቸውን?" አለ። ነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በሷ ላይ መደገፋቸውን ፈርተው እንዳያበስራቸው ከለኩት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. አላህ በባሮቹ ላይ ግዴታ ያደረገው ሐቅ መገለፁ፤ እሱም፡ ሊያመልኩትና በሱ ላይም ምንንም ላያጋሩ መሆኑ።

2. አላህ በችሮታውና በፀጋው በነፍሱ ላይ ግዴታ ያደረገው ባሮች አላህ ዘንድ ያላቸው ሐቅ መገለፅ፤ እሱም ጀነት ሊያስገባቸውና ላይቀጣቸው ነው።
3. እዚህ ሐዲሥ ውስጥ አላህ ላይ አንዳችንም የማያጋሩ የተውሒድ ሰዎች መመለሻቸው ጀነት መሆኑን የሚገልፅ ትልቅ ብስራት አለ።
4. ሙዓዝ ዕውቀትን የመደበቅ ወንጀል ውስጥ መውደቅ ፈርተው፣ ይህን ሐዲሥ የተናገሩት ከመሞታቸው በፊት (ወደ ሞት አፋፍ ሲቃረቡ) ነው።
5. አንዳንድ ሐዲሦችን ከፊል ሰዎች ትርጉሙን በአግባቡ አይረዱትም ተብሎ ከተሰጋ አለመናገር እንደሚገባ ያስገነዝባናል። ይህ የማንነግራቸው ሐዲሥ ግን በሐዲሁ ስር ተግባርን የሚያዝና ሸሪዐዊ የቅጣት ብይኖችን የሚያስቀምጥ ሐዲሥ ካልሆነ ነው።
6. የተውሒድ ሰዎች ሆነው ወንጀል የሰሩ በአላህ ፍላጎት ስር ናቸው። ከፈለገ ይቀጣቸዋል። ከፈለገም ይምራቸዋል። ከዛም ግን መመለሻቸው ወደ ጀነት ነው።

(65007)

(6) - عن أنس بن مالك رضي الله عنه: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمُعَاذٌ رَدِيْفُهُ عَلَى الرَّحْلِ قَالَ: «يَا مُعَاذُ بْنَ جَبَلٍ»، قَالَ: لَبَيْتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، قَالَ: «يَا مُعَاذُ»، قَالَ: لَبَيْتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، ثَلَاثًا، قَالَ: «مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ إِلَّا حَرَمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ»، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا أُخْبِرُ بِهِ النَّاسَ فَيَسْتَبْشِرُوا؟
 قَالَ: «إِذَا يَتَكَلَّمُوا». وَأُخْبِرَ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهِ تَائِبًا. [صحيح] - [متفق عليه]

(6) - ከአነስ ቢን ማሊክ -አላህ መልካም ስራውን ይውደድላችና- እንደተላለፈው: "ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ግመል ላይ ሆነው ሙዓዝ ከኋላ ተፈናጦ ሳለ እንዲህ አሉ: 'አንተ ሙዓዝ ቢን ጀበል ሆይ' እርሱም ሶስቴ 'ለጥሪዎት ደጋግጫ አቤት ብያለው በደስታ የአላህ መልክተኛ ሆይ!' አሁንም 'ሙዓዝ ሆይ!' አሉት: እሱም 'ለጥሪዎት ደጋግጫ አቤት ብያለው በደስታ የአላህ መልክተኛ ሆይ!' አለ: ሶስት ጊዜ ደገሙትና ቀጥለውም 'አንድም በእውነተኛ ልቡ ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ እንደሌለ ሙሐመድም የአላህ መልክተኛ መሆናቸውን የሚመሰክር የለም አላህ በእርሱ ላይ እሳትን እርም ቢያደርግ እንጂ።' አሉ። እርሱም 'የአላህ መልክተኛ ሆይ! ይህንን ለሰዎች ነገሬ ላበስራቸው እንዴ?' አለ። እሳቸውም 'ከነገርካቸውማ (በዚህ ሐዲሥ ላይ) ይደገፋሉ (ይሰንፋሉ)።' አሉ። ሙዓዝ ይህንን ሐዲስ የተናገረው ወንጀል ውስጥ ላለ መውደቅ ብሎ ሊሞት ሲል ነው።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ሙዓዝ ቢን ጀበል -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- ከነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም መጋጓዣ ኋላ ተፈናጦ ሳለ እሳቸው "ሙዓዝ ሆይ!" በማለት ጠፋት። ለርሱ የሚነግሩት ነገር አንገብጋቢ መሆኑን አፅንኦት ለመስጠትም ጥሪያቸውን ሶስት ጊዜ ደገገሙት።

ሙዓዝም -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- በነዚህ ጥሪዎች ሁሉ "ለበይከ ያረሱለሷህ ወሰዕደይክ" ማለትም የአላህ መልክተኛ ሆይ!ደጋግጫ በደስታ አቤት ብያለሁ። እያለ ይመልስ ነበር።

ነቢዩም ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ እንደሌለና ሙሐመድም የአላህ መልክተኛ መሆናቸውን

ሳይዋሽ በእውነተኛ ልቡ የሚመሰክር ሆኖ በዚህ ሁኔታው ላይ ከሞተ አላህ እሳትን በርሱ ላይ እርም እንደሚያደርግ ነገሩት።

ሙዓዝም -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- ሰዎች እንዲደሰቱና በመልካም እንዲበሰሩ ልንገራቸውን? በማለት ነቢዩን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ጠየቀ።

ነቢዩም ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በዚህች ንግግር ላይ በመደገፍ ስራዎቻቸው እንዳታንስ ፈሩ።

ሙዓዝም እውቀትን የመሸሸግ ወንጀል ውስጥ መውደቅን በመፍራት ከመሞታቸው በፊት ካልሆነ በቀር ከዛ በፊት ይህችን ሐዲሥ ለአንድም ሰው አልተናገረም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሙዓዝን ከመጓጓዣ እንስሳቸው ጓላ ማፈናጠጣቸው የሳቸውን መተናነስ ያስረዳናል።
2. ሙዓዝ እሳቸው ለሚናገሩት ንግግር ንቃቱ እንዲበረታ ሙዓዝን ደጋግመው መጥራታቸው የነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለምን የማስተማር ስልት እንረዳለን።
3. "ላኢላሃ ኢለሷህ እና ሙሐመድ ረሱሉሷህ" የሚሉት የምስክርነት ቃላት ካላቸው መስፈርቶች መካከል ተናጋሪው ሳይዋሽ ወይም ሳይጠራጠር እውነተኛና እርግጠኛ መሆኑ አንዱ ነው።
4. የተውሒድ ሰዎች በጀህንም እሳት ውስጥ አይዘወትሩም። በወንጀሎቻቸው አማካኝነት ቢገቡ እንኳ ከፀዱ በጓላ ከርሷ ይወጣሉ።
5. ሁለቱ የምስክርነት ቃላቶችን በእውነት ለተናገረ ሰው ያላቸውን ትሩፋት እንረዳለን።

6. ሐዲሥን በመናገር ተከትሎ የሚመጣ ችግር (መፍሰዳህ) ካለ አንዳንድ ጊዜ ሐዲሡን ከመናገር መቆጠብ እንደሚፈቀድ እንረዳለን።

(10098)

(7) - عن طارق بن أشيم الأشجعي رضي الله عنه قال: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول: «مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَرَمَ مَالَهُ وَدَمَهُ، وَحَسَابُهُ عَلَى اللَّهِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(7) - ከጢሪቅ ቢን አሽየም አልአሽጃዲይ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: "የአላህን መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ: 'ላኢላሃ ኢላሏህ ብሎ ከአላህ ውጪ በሚመለከኑ ነገሮች የካደ ሰው ገንዘቡም ደሙም እርም ይሆናል። ሂሳቡ ያለው አላህ ላይ ነው።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

በምላሱ "ላኢላሃ ኢላሏህ" ማለትም ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለከ የለም ያለና የመሰከረ ሰው ፤ ከአላህ ውጪ በሚመለከኑ ነገሮች የካደና ከኢስላም ውጪ ካሉ ሁሉ እምነቶች የጠራ ሰው በሙስሊሞች ላይ ገንዘቡና ደሙ እርም ይሆናል። እኛ ውጫዊ ከሆኑ ስራዎቹ በስተቀር መፈላፈል አይፈቀድልንም። በኢስላማዊ ህግጋት ይህንን የሚያስገድድ አስገዳጅ ወንጀል እስካልፈጸመ ድረስ ገንዘቡም እንደሚይነጠቅ ደሙም እንደሚይፈስ ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ።

የትንሳኤ ቀን ሂሳቡን በበላይነት የሚመራው አሏህ ነው። እውነቱን ከሆነ ይመነዳዋል። ሙናፊቅ ከሆነ ደግሞ ይቀጣዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. "ላኢላሃ ኢላሏህ" ብሎ መናገርና ከአላህ ውጪ በሚመለከቱ ሁሉ መካድ ወደ ኢስላም ለመግባት መስፈርት ነው።
2. የ "ላኢላሃ ኢላሏህ" ትርጉም በጣሖታት፣ በመቃብሮችና በሌሎችም ከአላህ ውጪ በሚመለከቱ ሁሉ መካድና በአምልኮ እሱን ብቻ መነጠል ነው።
3. ተውሒድን የተገበረና በውጫዊ ማንነቱ የአላህ ድንጋጌዎች ላይ የፀና ይህን የሚፃረር ነገር ከሱ ይፋ እስካልሆነ ድረስ እርሱን ከመተናኮል መቆጠብ ግዴታ ነው።
4. የሙስሊም ገንዘብ፣ ደሙና ክብሩ የተከበረ ስላሆነ በሸሪዓዊ ምክንያቶች ካልሆነ በስተቀር እነዚህን መዳፈር እንደማይፈቀድ እንረዳለን።
5. በዲንዩ ውስጥ ፍርድ የሚሰጠው በውጫዊ ማንነት ሲሆን በአኪራ ደግሞ ኒያዎችና አላማዎች ላይ በመንተራስ ነው።

(6765)

(8) - عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ،

مَا الْمُوجِبَاتُ؟ فَقَالَ: «مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا

دَخَلَ النَّارَ» [صحيح] - [رواه مسلم]

(8) - ጃቢር - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንዲህ አሉ፡- ወደ ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ዘንድ አንድ ሰውዬ በመምጣት እንዲህ አለ፡- "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ሁለቱ (ጀነትና እሳት ውስጥ መግባትን) የሚያስወስኑ ነገሮች ምንድናቸው?" እሳቸውም "በአላህ ላይ አንዳችንም ሳያጋራ የሞተ ሰው ጀነት ገባ፤

በአላህ ላይ አንዳችን እያጋራ የሞተ ሰው እሳት ገባ።" አሉ። [ሶሊክ ነው።]
- [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

አንድ ሰውዬ ነቢዩን የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ጀነት መግባትን ስለሚያስወስን እና እሳት መግባትን ስለሚያወስን ሁለት ነገሮች ጠየቃቸው። ነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና፡- ጀነትን የሚያስወስነው ነገር ሰውዬው አላህን በብቸኝነት እያመለከ በሱ አንዳችንም ሳያጋራ መሞቱ ነው ብለው መለሱለት። እሳትን የሚያስወስነው ነገር ደግሞ ሰውዬው ለአላህ በተመላኪነቱ ወይም በጌትነቱ ወይም በስሞቹና ባህሪያቶቹ አምሳያ እና አቻ በማድረግ በአላህ ላይ አንዳችን ነገር እያጋራ መሞቱ ነው ብለው መለሱለት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የተውሒድ ትሩፋት መገለፅ። እሱም አማኝ ሆኖ በአላህ ላይ አንዳችንም ሳያጋራ የሞተ ሰው ጀነት የሚገባ መሆኑ ነው።
2. የሺርክ አደገኝነትም መገለፅ። እሱም፡ በአላህ ላይ አንዳችን እያጋራ የሞተ ሰው እሳት የሚገባ መሆኑ ነው።
3. ወንጀልን የሰሩ የተውሒድ ሰዎች በአላህ ፍላጎት ስር ናቸው። በመሆኑም ከፈለገ ይቀጣቸዋል ከፈለገም ይምራቸዋል። ከዚያም መመለሻቸው ወደ ጀነት ነው።

(65008)

(9) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَلِمَةً وَقُلْتُ أُخْرَى، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ نِدًّا دَخَلَ النَّارَ» وَقُلْتُ أَنَا: مَنْ مَاتَ وَهُوَ لَا يَدْعُو لِلَّهِ نِدًّا دَخَلَ الْجَنَّةَ. [صحيح] - [متفق عليه]

(9) - ከዐብደላህ ቢን መስዑድ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "ነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንዲን ተናገሩ እኔ ደግሞ ሌላዋን ተናገርኩ። ነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: < ከአላህ ውጪ ሌላን ቢጤን (ባላንጣን) እየተጣራ የሞተ ሰው እሳት ገባ።> እኔ ደግሞ: <ለአላህ ሌላን ቢጤን (ባላንጣን) ሳይጣራ የሞተ ሰው ጀነት ይገባል።> አልኩኝ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከአላህ ውጪ ያለን አካል መጣራትና ከአላህ ውጪ ካለ አካል እርዳታ መፈለግን የመሰለ ለአላህ ሊደረግ ግዴታ የሆነን አንዳች ነገር ለሌላ እየሰጠ የሞተ ሰው የእሳት ባለቤት መሆኑን ነገሩን። ኢብኑ መስዑድም (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - በአላህ ላይ አንዳችን ሳያጋራ የሞተ ሰው መመለሻው ወደ ጀነት ነው የሚለውን ጨመሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ዱዓእ ለአላህ ካልሆነ በስተቀር ለማንም የማይሰጥ አምልኮ ነው።
2. በተውሒድ ላይ የሞተ ሰው በተወሰኑ ወንጀሎቹ ቢቀጣም እንኳ ጀነት መግባቱ የተውሒድን ትሩፋት ያስረዳናል።
3. በሺርክ ላይ የሞተ ሰው እሳት መግባቱ የሺርክን አደገኝነት ይጠቁማል።

(3419)

(10) - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، حِينَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ: «إِنَّكَ سَتَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ، فَإِذَا جِئْتَهُمْ فَأَذِئْهُمْ إِلَى أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُتَوَخَّذُ مِنْ أَعْيَانِهِمْ تُتْرَدُ عَلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَأَتَى دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

(10) - ከኢብን ጋብል ረዲዋሊሁ ዐንቡማ እንደተላለፈው እንዲህ ብሏል: "የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሙዐዝ ቢን ጀበልን ወደ የመን በሚልኩበት ጊዜ እንዲህ አሉት: 'አንተ የመጽሐፍ ባለቤት ወይም ህዝቦች ትሄዳለህ። ስለዚህም እነርሱ ዘንድ ስትደርስ ከአሊህ በስተቀር በእውነት የሚመለከ አምላክ እንደሌለና ሙሐመድም የአሊህ መልዕክተኛ መሆናቸውን ወደ መመስከር ጥሪ አድርግላቸው። እነሱ ለዚህ ጥሪህ ታዛዥ ከሆኑ አሊህ በነሱ ላይ በቀንና ምሽቱ ሁሉ አምስት ሰላቶችን ግዴታ እንዳደረገባቸው አሳውቃቸው። ለዚህ ጥሪህም ታዛዥ ከሆኑ አላህ በነሱ ላይ ከሀብታሞቻቸው ተይዞ ወደ ድሆቻቸው የምትሰጥ ምፅዋት ግዴታ እንዳደረገባቸው አሳውቃቸው። ለዚህ ጥሪህም ታዛዥ ከሆኑ አደራህን ውድ የሆኑ ንብረቶቻቸውን (ንገዘቦቻቸውን) ተጠንቀቅ! የተበዳይንም ልመና ተጠንቀቅ! እነሆ በሷና በአላህ መሀል ግርዶሽ የለምና።"' [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሙዐዝ ቢን

ጀበልን - ረዲዩሏሁ ዐንሁ - ወደ አላህ መንገድ ተጣሪና አስተማሪ በማድረግ ወደ የመን በላኩበት ወቅት ከክርስቲያን የሆኑ ህዝቦችን ስለሚጋፈጥ እነርሱን በተመለከተ ዝግጁ እንዲሆን አሳሰቡት። ቀጥለውም ዳዕዋውን እጅግ አንገብጋቢ ከሆነው ነጥብ እንዲጀምር ነገሩት። መጀመርያ "ላ ኢላህ ኢላላህ ሙሐመዱን ረሱሉሏህ" ብለው በአላህ አንድነትና በሙሐመድ መልዕክተኝነት በመመስከር እምነታቸውን እንዲያስተካክሉ ጥሪ እንዲያደርግ፤ ምክንያቱም ወደ እስልምና የሚገቡት በዚህ የምስክርነት ቃል ስለሆነ ነው። ይህንንም ተግባራዊ ካደረጉ ሰላትን እንዲሰግዱ ማዘዝ እንዳለበት ነገሩት። ምክንያቱም ከተውሒድ በኋላ ትልቁ ግዴታ ሰላት ስለሆነ ነው። ሰላትንም ካስተካከሉ በኋላ ከመካከላቸው ያሉት ባለ ፀጎች በመካከላቸው ላሉት ድሆች ከገንዘባቸው ዘካን እንዲያወጡ ማዘዝ እንዳለበት ነገሩት። ከዚያም ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ለዘካ ብሎ ከውድ ንብረታቸው እንዳይወስድ አስጠነቀቁት። ምክንያቱም የመስጠት ግዴታቸው ከመካከለኛ ንብረታቸው ነውና። ከዚያም የተበዳይ ዱዳእ ተቀባይነቱ ከፍተኛ በመሆኑ ተበዳይ ዱዳእ እንዳያደርግበት ግፍን መጠንቀቅ እንዳለበት አሳሰቡት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በ "ላ ኢላህ ኢላላህ" የመመስከር ትርጉም አላህን በአምልኮ መነጠልና ከአላህ ውጭ ምንንም አለማምለክ እንደሆነ እንረዳለን።
2. ሙሐመድ የአላህ መልዕክተኛ መሆናቸውን የመመስከር ትርጉሙ በሳቸውም ማመን፤ ይዘውት የመጡትንም እውነት ብሎ መቀበልና እሳቸው ወደ ሰው ልጆች ከተላኩት የመጨረሻው

መልዕክተኛ መሆናቸውንም ማመን ነው።

3. የእውቀት ባለቤት ወይም እርሱ ዘንድ ማምታቻ ያለውን ሰው ማናገር መሀይምን እንደማናገር አለመሆኑን፤ ለዚህም ነው ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሙዓዝን "አንተ የመጽሐፍ ባለቤት ወይም ህዝቦች ትሄዳለህ።" በማለት የጠቆሙት።
4. ሙስሊም በዲኑ ጉዳይ አወዛጋቢዎች ከሚያመጡት ማምታቻ መጥራት እንዲችል በእውቀት ላይ ሊሆን ይገባዋል። ይህም ዒልም በመፈለግ የሚሆን ነገር ነው።
5. የአላህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከተላኩ በኋላ የአይሁዶችና የክርስቲያኖች ሃይማኖት ውድቅ መሆኑንና በነቢያችን የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አምነው ወደ እስልምና እስካልገቡ ድረስም ከሚድኑት ጎራ አለመሆናቸውን እንረዳለን።

(3390)

(11) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لَا يَسْأَلَنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوْلَ مِنْكَ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ».

[صحیح] - [رواه البخاري]

(11) - ከአቡ ሁረይራ - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: "የአላህ መልእክተኛ ሆይ! የቂያማ ቀን በርሶ ምልጃ ከሰዎች ሁሉ ይበልጥ እድለኛው ማን ነው?" ተባሉ። የአላህ መልእክተኛም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና

እንዲህ አሉ፡- 'አቡ ሁረይራ ሆይ! ባንተ ላይ ካየሁት የሐዲሥ ጉጉት አንፃር ይህንን ጥያቄ ለመጠየቅ የሚቀድምህ አይኖርም ብዬ አስቤ ነበር። የቂያማ ቀን በኔ አማላጅነት ከሰዎች ሁሉ ይበልጥ እድለኛ የሚሆኑት ጥርት ባለ መልኩ ከልባቸው ወይም ከነፍሳቸው 'ላ ኢላሃ ኢላላህ' ያሉት ናቸው።" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የትንሳኤ ቀን በምልጃቸው ከሰዎች ሁሉ የበለጠ እድለኛ የሚሆኑት "ከልባቸው ወይም ከነፍሳቸው 'ላ ኢላሃ ኢላላህ' ያሉት" ማለትም ከአላህ በቀር በእውነት አምልኮ የሚገባው እንደሌለ አምነው ከሸርክ ይሁን ከይዩልኝና ይስሙልኝም ጥርት ያሉት መሆናቸውን ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አኼራ ላይ ሸፋዓ (ምልጃ) እንደሚያደርጉ ጸድቋል። ምልጃቸውም ተውሒድ ላላቸው ሰዎች ብቻ ነው።
2. የነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሸፋዓ (ምልጃ) ተውሒድ ላይ እያለ (በኃጢአቱ ምክንያት) ጀሀንም የተፈረደበትን ወደ ጀሀንም እንዳይገባ፤ ከገባ ደግሞ እንዲወጣ የሚያደርጉት ምልጃ ነው።
3. ለአላህ ጥርት ተደርጋ የተባለች የተውሒድ ቃል ያላት ትሩፋትና የምታሳድረውን ከፍተኛ ተጽዕኖ እንረዳለን።
4. የተውሒድ ቃል የሚረጋገጠው ትርጉሟን በማወቅና የምታስፈርደውን ተግባራዊ በማድረግ ነው።
5. አቡ ሁረይራ - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና -

ያለቸውን ደረጃና በዕውቀት ላይ ያለቸውን ጉጉት እንረዳለን።

(3414)

(12) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «الإِيمَانُ

بِضَعٍّ وَسَبْعُونَ - أَوْ بِضَعٍّ وَسِتُّونَ - شُعْبَةٌ، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ

الظَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(12) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: "የአላህ መልክተኛ ሶሊሷ ዓለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: 'ኢማን ሰባ ምናምን ወይም ስልሳ ምናምን ክፍሎች አሉት። በላጩ ክፍልም 'ላኢላሃ ኢሊሷ' ማለት ሲሆን ዝቅተኛው ክፍል መጥፎን ነገር ከመንገድ ላይ ማስወገድ ነው። ሓያእ (አይነ አፋርነትም) የኢማን አንዱ ክፍል ነው።" [ሶሊሁ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶሊላሁ ዐለይሂ ወሰለም ኢማን ተግባሮችን፣ እምነቶችንና ንግግሮችን የጠቀለለ ብዙ ክፍሎች እንዳሉት ተናገሩ።

ከኢማን ክፍሎች ውስጥ በላጩና ከፍተኛው ትርጉሙን አውቆ ፣ የሚያስፈርደውን በመተግበር "ላኢላሃ ኢሊሷ" ማለት ነው። አላህ አንድና ብቸኛ አምላክ መሆኑንና ለአምልኮ የተገባ ብቸኛ አምላክ መሆኑን ከርሱ ውጪ ያለ ማንም አምልኮ እንደማይገባውም ማመን ነው።

የኢማን ትንሹ ስራ ሰዎችን የሚያውክ የሆነን ነገር ሁሉ ከመንገዳቸው ላይ ማስወገድ ነው።

ቀጥለውም ነቢዩ ሶሊላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሓያእ (አይነ አፋርነት)

የኢማን አንድ ክፍል መሆኑን ተናገሩ። ይህም መልካም ለመስራትና ፀያፍ ለመተው የሚያነሳሳ ባህሪ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ኢማን ከፊሉ ከከፊሉ የሚበላለጡ ደረጃዎች አሉት።
2. ኢማን ንግግርም፣ ተግባርም እምነትም ነው።
3. አላህን ማፈር ሲባል፡ አላህ በከለከለህ ስፍራ አለማየቱና ባዘዘክ ስፍራ አለማጣቱን ያስፈርዳል።
4. ቁጥር መወሳቱ በርሱ ላይ ብቻ መገደቡን አያሲከም። ይልቁንም የኢማን ተግባራት ከዚህም መብዛታቸውን ይጠቁማል። ዓረቦች ከዛ ቁጥር በላይ ያለን ውድቅ ማድረግ ሳይፈልጉም አንዳንድ ነገሮችን በቁጥር ገድበው ያውሱታል።

(6468)

(13) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الدَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ؟ قَالَ: «أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدَاءً وَهُوَ خَلَقَكَ» قُلْتُ: إِنَّ ذَلِكَ لَعَظِيمٌ، قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «وَأَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ؛ تَخَافُ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ» قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «أَنْ تُزَانِيَ حَلِيلَةَ جَارِكَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(13) - ከዐብደላህ ቢን መስዑድ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡- "ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) 'አላህ ዘንድ እጅግ ትልቁ ወንጀል ምንድነው?' ብዬ ጠየቅኩ። እርሳቸውም 'አላህ ፈጥሮህ ሳለ ለርሱ ቢጤን ማድረግክ ነው።' አሉ። እኔም 'ይህማ ትልቅ ነው።' አልኩኝ። 'ከዚያስ ቀጥሎ' አልኳቸው። እርሳቸውም 'ልጅህን

ከአንተ ጋር መብላቱን ፈርተህ መግደልክ ነው።' አሉኝ። 'ከዚያስ ቀጥሎ' አልኳቸው። እርሳቸውም 'በጎረቤትህ ሚስት ላይ ዝሙት መስራትህ ነው።' አሉኝ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ስለ እጅግ ትልቁ ወንጀል ተጠየቁ፡ እጅግ ትልቁ ወንጀል ትልቁ ሺርክ ነው። እርሱም ለአላህ በተመላኪነቱ ወይም በጌትነቱ ወይም በስሞቹና ባህሪያቶቹ ምሳሌ ወይም ቢጤን ማድረግክ ነው። ይህን ወንጀል አላህ ያለ ተውበት አይምረውም። ባለቤቱ በዚህ ወንጀል ላይ ሳለ ከሞተም በእሳት ውስጥ ዘውታሪ ነው። ቀጥሎም ሰውዬው ልጁን ከርሱ ጋር መብላቱን ፈርቶ መግደሉ ነው። በመሰረቱ ነፍስን መግደል ክልክል ነው። ነገር ግን ተገዳዩ የገዳዩ ዘመድ ከሆነ ወንጀሉ የከፋ ይሆናል። አሁንም በድጋሚ ገዳዩ የመግደሉ አላማ ተገዳዩ በአላህ ሲሳይ ላይ እንዳይጋራው አስቦ ከሆነ ወንጀሉ እጅግ የከፋ ይሆናል። ቀጥሎ አንድ ሰው በጎረቤቱ ሚስት ላይ ዝሙት መስራቱ ነው። እርሷ ላይ ዝሙት እስኪሰራና ታዛዥ እስክትሆን ድረስ የጎረቤቱን ሚስት ለማታለል መሞከሩ ነው። በመሰረቱ ዚና ክልክል ነው። ነገር ግን ዝሙት የተሰራባት ሸሪዓ ለነርሱ መልካም እንድንውልላቸው፣ በጎ እንድናደርግላቸውና ጥሩ ወዳጅነት እንዲኖረን ያዘዘን በሆኑት የጎረቤት ሚስት ከሆነች ወንጀሉ የከፋ ይሆናል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. መልካም ስራዎች በደረጃ እንደሚበላላጡት ሁሉ ወንጀሎችም በከባድነታቸው ይበላላጣሉ።
2. እጅግ ትልቁ ወንጀል በአላህ ማጋራት ነው። ቀጥሎ ከአንተ ጋር

መብላቱን በመፍራት ልጅን መግደል ነው። ቀጥሎም በጎረቤት ሚስት ላይ ዝሙት መፈፀም ነው።

3. ሲሳይ በአላህ እጅ ነው። ጥራት የተገባው አላህ በፍጡራን ሲሳይ ላይ ኃላፊነቱን ወስዷል።
4. የጎረቤት ሐቅ ታላቅ መሆኑንና ጎረቤትን የማወክ ወንጀልነቱ ሌላን አካል ከማወክ የበለጠ እጅግ የከፋ ወንጀል መሆኑን እንረዳለን።
5. ፈጣሪ ብቸኛው ለአምልኮ የተገባና አጋር የሌለው ነው።

(5359)

(14) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَالَ اللَّهُ

تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَعْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشُّرْكَ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي، تَرَكْتُهُ

وَشِرْكُهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(14) - ከአቡ ሁረይራ - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡ "የላቀው አላህ እንዲህ ብሏል፡ ' እኔ በሽርክና ከመጋራት ከተብቃቁ ሁሉ እጅግ የተብቃቃሁ ነኝ። ከኔ ጋር ሌላን አጋርቶ ስራን የሰራ እሱንም ማጋራቱንም እተወዋለሁ።" [ሰላሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አላህ ሱብሃነሁ ወተዓላ እንዲህ ማለቱን እየነገሩ ነው፡- አጋርን ከመፈለግ ከተብቃቁ ሁሉ እጅግ የተብቃቃው አላህ ነው። እርሱም ከምንም የተብቃቃ ራሱን የቻለ ነው። አንድ ሰው መልካም ነገርን ሲያደርግ ለአላህም ለሌሎችም ብሎ ቢያደርገው አላህ ይህንን ስራውን

ይተውለታል፤ አይቀበለውም፤ ወደራሱ ይመልስለታል። ስለዚህም ጥራት የተገባው አሏህ ጥርት ባለ መልኩ ለርሱ ተብሎ የተሰራውን መልካም ስራ ካልሆነ በቀር ሌላን ስራ ስለማይቀበል ኢክላስን ለርሱ ማድረግ ግዴታ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሸርክ መልካም ስራዎች ተቀባይነት እንዳያገኙ ግርዶ ስለሆነ በሁሉም መልኩ መጠንቀቅ እንደሚገባ እንረዳለን።
2. ስራን ለአሏህ ጥርት አድርጎ ለመስራት ስለሚያግዝ የአሏህን ሙሉ ተብቃቂነትና ታላቅነት ማስተዋል እንደሚያስፈልግ እንረዳለን።

(3342)

(15) - عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ عَصَانِي فَفَقِدَ أَبَى». [صحيح] - [رواه البخاري]

(15) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዓለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "ሁሉም ህዝቦች ጀነት ይገባሉ እምቢ ያለ ሲቀር" ሰሐቦችም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ማን እምቢ ይላል?" አሉ። እሳቸውም "እኔን የታዘዘኝ ጀነት ገባ ፤ እኔን ያመፀኝ ደግሞ በርግጥም እምቢ ብሏል።" በማለት መለሱ።" [ሶሐሕ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ጀነት ከመግባት ራሱን ያቀበ ሰው ካልሆነ በስተቀር ሁሉም ህዝባቸው ጀነት እንደሚገቡ ተናገሩ።

ሰሐቦችም አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ማን ራሱን ከጀነት ያቅባል?" አሉ።

እሳቸውም ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ፡ "መልክተኛውን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም የተከተለና የታዘዘ ጀነት ገባ። ያመፀና ለሸረዐ ታዛዥ ያልሆነ ሰው ግን በርግጥም በመጥፎ ስራዎቹ ጀነት ከመግባት ራሱን አቅቧል።" በማለት መለሱላቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. መልክተኛውን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም መታዘዝ አላህን ከመታዘዝ ይመደባል። እሳቸውን ማመፅም አላህን ከማመፅ ይመደባል።
2. ነቢዩን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም መታዘዝ ጀነት መግባትን ስታስፈርድ እሳቸውን ማመፅ ደግሞ እሳት መግባትን የምታስፈርድ መሆኗን እንረዳለን።
3. ከዚህ ኡማህ አላህና መልክተኛውን ያመፁ ሲቀሩ ነቢዩን ታዛዥ የሆኑ ሁሉ ጀነት ይገባሉና ለነርሱ ብስራት ነው።
4. ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በኡመታቸው ላይ ያላቸውን እዝነትና እንዲመሩ ያላቸውን ጥልቅ ጉጉት እንረዳለን።

(4947)

(16) - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا تُظْرُونِي كَمَا أَظْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ؛ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ، فَقُولُوا: عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ».

[صحیح] - [رواه البخاري]

(16) - ዑመር ኢብኑል ኸጢብ ረዲየሏሁ ዐንሁ እንዲህ ብለዋል፡ "የአሏህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና

እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ: "ክርስቲያኖች የመርያም ልጅን ሲያሞግሱ ወሰን እንዳለፉት እኔን ስታሞግሱ ወሰን አትለፉ። እኔ የአሏህ ባሪያ ብቻ ነኝ። ስለዚህም የአላህ ባሪያና መልክተኛው በሉኝ።"
''' [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ክርስቲያኖች ዲሳ ዓለይሂ ሰላምን በተመለከተ ወሰን እንዳለፉት ሁሉ ነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ህዝባቸው እሳቸውን በማሞገስ በኩል፣ በአላህ ባህሪያትና ልዩ ድርጊቶቹ እሳቸውን በመግለፅ፣ የሩቅ እውቀትን እንደሚያውቁ በመሞገት፣ ወይም ከአሏህ ጋር እሳቸውን በመማፀንና በመሳሰሉት መልኩ ወሰን እንዳይታለፍባቸው አስጠነቀቁ። ከዚያም ከአሏህ ባርያዎች መካከል አንዱ መሆናቸውን ገልጸው፤ እሳቸውን "የአሏህ ባርያውና መልዕክተኛው" ብለን እንድንገልፃቸው አሳሰቡ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በማላቅ እና በማወደስ ረገድ ሸሪዓ የደነገገውን ገደብ ከማለፍ መጠንቀቅ ይገባል። ይህም ወደ ሸርክ ስለሚያደርስ ነው።
2. ይህ ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ያስጠነቀቁት ነገር በእውነቱ በዚህ ኡማ ተከስቷል። ይህም የተወሰኑት የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ላይ፣ ከፊሎች የነቢዩ ቤተሰቦች ላይ፣ ሌሎች ደግሞ ወልዶች ላይ ይህ ያስጠነቀቁትን ነገር በመፈፀም ሸርክ ላይ ወድቀዋል።
3. የአላህ መልእክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የአሏህ ባሪያው ናቸው እንጂ ከአምላክ መለያዎች መካከል

የትኛውም እንደሚገባቸው ለመጠቆም ራሳቸውን የአላህ ባሪያ መሆናቸውን ገለጹ።

4. ረሱል የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከአላህ የተላኩ መልዕክተኛው በመሆናቸው ሊያምኗቸውና ሊከተሏቸው እንደሚገባ ለመጠቆም ራሳቸውን የአላህ መልዕክተኛ መሆናቸውንም ገለጹ።

(3406)

(17) - عن أنس رضي الله عنه قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدَيْهِ وَوَلَدَيْهِ وَالتَّائِسِ أَجْمَعِينَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(17) - ከአነስ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "አንዳችሁ ከወላጆቼ ፣ ከልጆና ከሰዎች ባጠቃላይ እርሱ ዘንድ እጅግ ተወዳጁ እኔ እስክሆን ድረስ አላመነም።" [ሶሒሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

አንድ ሙስሊም ለአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ያለው ውዴታ ለእናቱ ፣ ለአባቱ ፣ ለወንድ ልጁ፣ ለሴት ልጁና ለሰዎችም ባጠቃላይ ካለው ውዴታ እስኪያስቀድም ድረስ ኢማኑ ምሉዕ አይሆንም በማለት የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ። ይህ ውዴታም እሳቸውን መታዘዝን፣ መርዳትንና እሳቸውን ማመፅ መተውን ያስፈርዳል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. መልክተኛውን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም መውደድና ከሁሉም

- ፍጡራን ውዴታ ማስቀደም ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
2. የአላህን መልክተኛ ሱና መርዳትና በዚህ መንገድ ላይም ገንዘብና ነፍስን መለገስ ከተሟላ ውዴታ ምልክቶች መካከል አንዱ ነው።
  3. መልክተኛውን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም መውደድ በዘዘት ነገር መታዘዝን ፣ በተናገሩት ማመንን፣ ከከለከሉትና ካስጠነቀቁት ነገሮች መከልከልን፣ እሳቸውን መከተልንና ቢድዓን መተው ያስፈርዳል።
  4. ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከጥመት መንገድ (ወደ ቀናው) ለመመራታችን ፣ ከእሳት ለመዳናችን፣ ጀነትን ለመጎናፀፋችን ምክንያት ስለሆኑ የነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሀቅ ከሁሉም ሰዎች ሀቅ የበለጠና የገዘፈ ነው።

(5953)

(18) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «دَعُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ، إِنَّمَا هَلَاكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِسُؤَالِهِمْ وَاجْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ، فَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَاجْتَنِبُوهُ، وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ». [صحيح] - [متفق عليه]

(18) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲየሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "በተውኪችሁ ላይ ተወኛ። ከናንተ በፊት የነበሩት ህዝቦች የጠፉት በመጠየቃቸውና ነቢዮቶቻቸውን በመቃረናቸው ነው። ከአንዳች ነገር የከለከልኳችሁ ጊዜ ራቁት፤ በአንድ ትእዛዝ ያዘዘኳችሁ ጊዜ ደሞ የቻላችሁትን ያህል ከርሱ ፈፀሙ!" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የሸሪዓ ድንጋጌዎች ለሶስት እንደሚከፈሉ ገለጹ። እነሱም: ዝም የተባለ፣ ክልከላዎችና ትእዛዛት ናቸው።

የመጀመሪያው: አላህና ነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ስለረሱ ዝም ያሉት ነው። ፍርድ ከሌለው የነገሮች መሰረቱ ግዴታ አለመሆኑ ነው። በርሳቸው ዘመን ስለአንዳች ስላልተከሰተ ነገር መጠየቅን መተው ግዴታ ነበር። ይህም በርሳቸው ላይ ግዴታ የሚያደርግ ወይም ክልክል የሚያደርግ መመርያ እንዳይወርድ ነው። አላህ የተዋት ለባሮቹ በማዘኑ ነውና። እርሳቸው (ዩአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከሞቱ በኋላ ግን ጥያቄው ፈታዋ በመጠየቅ መልኩ ወይም በሃይማኖቱ ጉዳይ የሚያስፈልገውን በመማር መልኩ የቀረበ ከሆነ ይህ የተፈቀደ ብቻ ሳይሆን የታዘዘበትም ጭምር ነው። ጥያቄን የጠየቀው ተጨንቆ ፈጥሮና በግትርነት ከሆነ ግን እዚህ ሐዲሥ ውስጥ መጠየቅን በመተው የተፈለገው ይህ አይነቱን ነው። ይህም በኒ ኢስራኤሎች ላይ የተከሰተው አምሳያ ወደመከሰት ስለሚያመራ ነው። ይህም ላም እንዲያርዱ በታዘዙ ወቅት ማንኛውንም የላም አይነት ቢያርዱ ትእዛዙን እንደፈጸሙ ይቆጠርላቸው ነበር። ነገር ግን እነሱ በመጠየቅ ሲያጠብቁት ትእዛዙም ጠበቀባቸው።

ሁለተኛው: ክልከላዎች ናቸው: ይህም መተዉ የሚያስመነዳ መተግበሩ የሚያስቀጣ ነው። ይህንንም ሙሉ ለሙሉ መራቅ ግዴታ ነው።

ሶስተኛው: ትእዛዝ ነው። እርሱም መስራቱ የሚያስመነዳ መተዉ የሚያስቀጣ ነው። በአቅም ልክ መተግበሩም ግዴታ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አስፈላጊና አንገብጋቢ በሆነ ነገር ላይ መጠመድ ተገቢ ነው።
በጊዜው አስፈላጊ ያልሆነን ነገር መተውና ያልተከሰተን ነገር በመጠየቅ ከመጠመድ መታቀብም ተገቢ ነው።
2. ምናልባትም ጉዳዮችን ወደ መወሰሰብ የሚያደርስና ልዩነት እንዲበዛ መንስኤ የሚሆን የውዥንብርን በር የሚከፍት ጥያቄ መጠየቅ ክልክል ነው።
3. ሁሉንም ክልከላዎች መተው ታዟል። ክልከላው አጠቃላይ የሆነውም መተዉ ምንም ስለማይከብድ ነው።
4. ትእዛዛትን መፈፀም ከአቅምና ችሎታ ጋር የተቆራኘ መሆኑን እንረዳለን። ይህም አንዳንዴ ትእዛዝን መፈፀም ሊከብድ ወይም አለመቻል ሊያጋጥም ይችላል። ትእዛዝን መፈፀም የታዘዘው ከአቅም ጋር ተቆራኝቶ የሆነውም ለዛ ነው።
5. ጥያቄን ማብዛት መከልከሉን እንረዳለን። ዑለማዎች መጠየቅን ለሁለት ከፍለውታል፡ አንደኛው፡ የሚያስፈልገውን ሃይማኖታዊ ጉዳይ በመማር መልኩ መጠየቅ ነው። በዚህ አላማ መጠየቅ ታዟል። የሶሐቦችም ጥያቄ በዚህ መልኩ ነበር። ሁለተኛው፡ ጥያቄን ለመፍጠር በመጨነቅና በግትርነት መልኩ መጠየቅ ሲሆን ይህኛው ግን የተከለከለው የመጠየቅ አይነት ነው።
6. ይህ ኡማ ከዚህ በፊት የነበሩት ህዝቦች ነቢያቸውን እንደተቃረኑት ነቢያቸውን ከመቃረን መከልከላቸውን እንረዳለን።
7. የማያስፈልግ ጥያቄ ማብዛትና ነቢያቶችን መቃረን የጥፋት ሰበብ ነው። በተለይ መልሱ የማይደረስበትን ጥያቄ መጠየቅ ለምሳሌ፡ ከአላህ በቀር ማንም የማያውቃቸውን የሩቅ እውቀት፣ የትንሳኤ ቀንን ሁኔታዎች መጠየቅ ይገኙበታል።

8. ከባባድ ርዕሶችን ከመጠየቅ መከልከል። አውዛዲ እንዲህ ብለዋል፡
 "አላህ የእውቀትን በረከት ባሪያውን ሊነፍገው የፈለገ ጊዜ ምላሱ
 ላይ ጥያቄ ማብዛትን ይጥልበታል። እንደዚህ አይነት ሰዎችን ትንሽ
 እውቀት ያላቸው ሆነው አግኝቻቸዋለሁ።" ኢብኑ ወሀብ እንዲህ
 ብለዋል፡ ማሊክ እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ፡ "በእውቀት ዙሪያ
 መከራከር ከሰውዬው ቀልብ ውስጥ የእውቀትን ብርሀን
 ያስወግዳል።"

(4295)

(19) - عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «بَلَّغُوا
 عَنِّي وَلَوْ آيَةً، وَحَدِّثُوا عَنِّي بِبَيِّنَاتٍ وَإِلَّا حَرَجْتُ، وَمَنْ كَذَّبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ
 النَّارِ». [صحيح] - [رواه البخاري]

(19) - ከዐብደህይቤ ቢን ዐምር ረዲየሁት ዐንሁማ እንደተላለፈው
 ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡-
 "አንዲትም አንቀጽ ቢሆን ከኔ አስተላልፏል። ከቤተ እስራኤላውያንም
 አውሩ ችግር የለውም። ሆን ብሎ በኔ ላይ የዋሽ ከእሳት የሆነን
 መቀመጫውን ያመቻች።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡካሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከርሳቸው
 የተማርነውን ቁርአናዊም ይሁን ሐዲሣዊ እውቀት አንድ አንቀፅ ያህል
 ትንሽ እንኳ ቢሆን እንድናስተላልፈው አዘዙን፤ ይህም ግን
 የምንጣራበትንና የምናደርሰውን መልእክት ተረድተነው መሆኑ
 ቅድመ መስፈርቱ ነው። ከዚያም ሽሪዓችን ጋር እስካልተጋጨ ድረስ
 ከበኒ ኢስራኤሎች የተከሰተባቸውን ክስተትና መሰል ጉዳዮችን

በተመለከተ ማውራታችንም ችግር እንደሌለው ገለፀ። ከዚያም በሰባቸው ላይ ከመቅጠፍ አስጠነቀቁ፤ ሆን ብሎ በሰባቸው ላይ የዋሽም ጀሀንም ውስጥ ማረፊያውን እንዲይዝ አሳሰቡ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የአላህን ሸሪዓ ማስተላለፍ እንደሚበረታታና ማንኛውም ሰው የሸመደደውና የተረዳውን ትንሽም ቢሆን ማድረስ እንዳለበት እንረዳለን።
2. አሏህን በትክክል ለማምለክና መልዕክቱንም ለማድረስ እንዲያስችል ሸሪዓዊ እውቀትን መፈለግ ግዴታ ነው።
3. ይህ ከባድ ዛቻ ከሚመለከታቸው ሰዎች ላለመሆን ሲባል የትኛውንም ሐዲሥ ከማስተላለፋችንና ከማሰራጨታችን በፊት በትክክል ከሰባቸው መሆኑን ማረጋገጥ ግዴታ ነው።
4. ውሸት ላይ ላለመውደቅ ሲባል በተለይም በአሏህ ሸሪዓ ላይ በንግግራችን እውነተኛችና የምናወራውም የተሟላ መረጃ ያለንን ጉዳይ መሆኑ እንደሚበረታታ እንረዳለን።

(3686)

(20) - عن المقدم بن معديكرب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّي وَهُوَ مُتَّكِيٌّ عَلَى أَرِيكَتَيْهِ فَيَقُولُ: بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ، فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَالًا لَا اسْتَحْلَلْنَا، وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَمْنَا، وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه]

(20) - አልሚቅዳም ቢን መዕዲከሪብ - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንዲህ አሉ:- "የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና

ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡- "አዋጅ! ከእኔ የሆነ ሐዲሥ በአልጋው ላይ ወደተደገፈ አንድ ሰው-ዬ ይደርሰውና፡ "በእኛና በእናንተ መካከል (የሚዳኘን) የአላህ መጽሐፍ ነው። በውስጡ የተፈቀደ ሆኖ ያገኘነውን (ብቻ) እንደ ሐላል እንቆጥረዋለን በውስጡም ሐራም ሆኖ ያገኘነውን (ብቻ) እንደ ሐራም እንቆጥረዋለን።" የሚልበት ወቅት ቅርብ ነው። በእርግጥ የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሐራም (እርም) ያደረጉት ማንኛውም ነገር አላህ ሐራም እንዳደረገው ነው።" [ሰሊክ ነው።] - [አቡዳውድ፣ ቲርሚዚና ኢብኑ ማጀህ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከሰዎች መካከል የተወሰኑ ሰዎች አንድ ፍራሹ ላይ የተደገፈ ሰው፣ ከነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሐዲሥ ሲደርሰው "በጉዳዮቻችን ላይ በእኛና በናንተ መካከል የሚዳኘን የተከበረው ቁርኣን ነው፤ እሱ በቂዎችን ነው፤ በቁርኣን ውስጥ ያገኘነውን ሐላሎች (ፍቁድ) እንሰራበታለን፤ ቁርኣን ውስጥ ያገኘነውን ሐራሞች (እርሞች) እንርቀዋለን።" የሚልበት ዘመን እንደቀረበ ተናገሩ። ቀጥለው ሁሉም በሱናቸው (ሀዲሳቸው) እርም ያደረጉት ወይም የከለከሉት ነገር ደረጃው ልክ አላህ በቁርኣኑ እንደከለከለው አምሳያ እንደሆነ ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አብራሩ። ምክንያቱም እሳቸው የጌታቸውን መልዕክት አድራሽ ናቸውና።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. ቁርኣን እንደሚከበረውና ከሱ ድንጋጌዎች እንደሚወሰደው ሁሉ ሱናንም ማላቅ እንደሚገባ እንረዳለን።

2. መልክተኛውን መታዘዝ አላህን መታዘዝ ነው፤ እሳቸውንም አለመታዘዝ አላህን አለመታዘዝ ነው።
3. የሐዲሥ ማስረጃነት የፀና መሆኑና ሐዲሥን የማይቀበል ወይም የሚያወግዝ ሰው ላይ በቂ ምላሽ መሰጠቱን እንረዳለን።
4. ከሐዲሥ በማፈንገጥ በቁርኣን ብቻ መብቃቃትን የሞገተ ሰው፣ በሁለቱም ላይ ያፈነገጠና ቁርኣንን እከተላለሁ የሚለው ሙግቱም ቅጥፈት እንደሆነ ያስረዳል።
5. የነቢዩን የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ነቢይነት ከሚጠቁሙ ነገሮች መካከል ለወደፊት ይከሰታል ብለው የተናገሩት ነገር እንደተናገሩት መከሰቱ ነው።

(65005)

(21) - عن عائشة وعبد الله بن عباس رضي الله عنهما قالوا: لَمَّا نَزَلَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طُفُوْحٌ يَطْرُحُ حَمِيصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ، فَإِذَا اعْتَمَّ بِهَا كَشَفَهَا عَنْ وَجْهِهِ، فَقَالَ وَهُوَ كَذَلِكَ: «لَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ» يُحَدِّثُ مَا صَنَعُوا.

[صحيح] - [متفق عليه]

(21) - ከእናትችን ዓኢሻና ዐብደላህ ቢን ዓባስ - (ረዲየሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- "የሞት መልዕክ በአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ላይ የወረደ ጊዜ ፊታቸው ላይ ጨርቃቸውን ጣል ማድረግ ጀመሩ ፤ ሲያፍናቸው ደግሞ ይገልጧት ነበር ፤ በዚህ ሁኔታ ላይ እያሉ 'በአይሁድ እና ክርስቲያኖች ላይ የአላህ እርግማን ይውረድ ! የነቢያቶቻቸውን መቃብር መስገጃ አድርገው ያዙ።' አሉ፤ ይህም ከሰሩት ስራ እያስጠነቀቁ ነው። "' [ሶሊኪ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

እናታችን ዓኢሻና ኢብኑ ዓባስ (ረዲዋሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሞት የቀረባቸው ጊዜ የጨርቅ ቁራጭ ፊታቸው ላይ ጣል ያደርጉ እንደነበርና በሞት ስካር ሳቢያ ለመተንፈስ ያስቸገራቸው ጊዜም ከፊታቸው ያስወግዱት እንደነበር ነገረችን። በዚህ ከባድ ሁኔታ ላይ እያሉ አላህ አይሁድና ክርስቲያኖችን እንደረገመ፤ ከእዝነቱም እንዳራቀ፤ ይህም በነቢያቶቻቸው መቃብር ላይ መስገጃ በመገንባታቸው ምክንያት መሆኑን ነገረችን። የጉዳዩ አደገኛነት ከባድ ባልነበር በእንደዚህ አይነት ሁኔታ ላይ ሆነው አይጠቅሱትም ነበር። ስለዚህም ይህ የአይሁዶችና ክርስቲያኖች ድርጊት በአላህ ላይ ወደ ማጋራት የሚያዳርስ ነውና ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በዚህ መሰል ድርጊቶች ላይ ከነርሱ ጋር መመሳሰልን ከለከሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. የነቢያቶችንና ደጋጎችን መቃብር ለአላህ የሚሰገድበት መስገጃ አድርጎ መያዝ ወደ ሺርክ የሚያዳርስ ስለሆነ መከልከሉን እንረዳለን።
2. የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በተውሒድ ላይ ያላቸው ትኩረትና ጥንቃቄ የበረታ መሆኑንና መቃብርን ማላቅም ወደ ሺርክ ስለሚያዳርስ መስጋታቸውን እንረዳለን።
3. አይሁዶችንና ክርስቲያኖችን መርገም እንዲሁም ቀብር ላይ በመገንባትና መቃብርን መስገጃ አድርጎ በመያዝ የነርሱን

ድርጊት አምሳያ የሰራን ሰውም መርገም እንደሚፈቀድ እንረዳለን።

4. በመቃብር ላይ መገንባት የአይሁዶችና ክርስቲያኖች ሱና መሆኑንና ሐዲሁ ከነርሱ ጋር መመሳሰልንም ይከለክላል።

5. መስገጃ ባይገነባበት እንኳ እርሱ ዘንድ መስገድና ወደርሱ ዙሪያ መስገድ መቃብርን መስገጃ አድርጎ መያዝ ውስጥ ይካተታል።

(3330)

(22) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَتَنَاءًا، لَعَنَ اللَّهُ قَوْمًا اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ». [صحيح] - [رواه أحمد]

(22) - ከአቡ ሁረይራ ረዲዋሊሁ ዐንታ እንደተላለፈው፡ ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡ "አሏህ ሆይ! ቀብሬን ጣኦት አታድርግብኝ፤ የነቢያቶቻቸውን መቃብር መስገጃ አድርገው በያዙ ህዝቦች ላይ የአሏህ እርግማን ሰፈነባቸው።" [ሰሊጥ ነው።] - [አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ቀብራቸውን በማላቅና የሱጁድ አቅጣጫውን ወደዛው በማድረግ ሰዎች ቀብራቸውን እንደሚያመልኩት ጣኦት እንዳያደርግባቸው አምላካቸውን ተማፀኑ፤ ከዚያም የነቢያቶችን መቃብር የአምልኮ ስፍራ አድርገው በሚይዙ ላይ የአሏህ እርግማን እንደሰፈነባቸውና ከእዝነቱም እንዳባረራቸው አሳወቁ። ምክንያቱም መቃብሩን የአምልኮ ስፍራ አድርጎ መያዝ የቀብሩን ባለቤት እንዲመለከ ለማድረግና በተቀበረበት አካል ዙሪያ አጉል እምነት ለማሳደር መዳረሻ ነውና።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የነብያትና የጻድቃን ሰዎች መቃብርን በተመለከተ ሸሪዓው ያስቀመጠውን ገደብ ማለፍ ከአላህ ሌላ የሚመለከጡ ጣኦት እንዲሆኑ ስለሚያደርጋቸው ወደ ሸርክ (ሸርክ) ከሚመሩ መንገዶች መጠንቀቅ እንደሚገባ እንረዳለን።
2. ቀብሩ ውስጥ የተቀበረው አካል ወደ አሏህ ምንም አይነት ቅርብ ቢኖረውም ቀብሩን ለማላቅም ይሁን በመቃብሩ አሏህን ለማምለክ ማለም አይፈቀድም።
3. መስገጃን መቃብር ላይ መገንባት የተከለከለ ነው።
4. ሚቹ ላይ ሰላተል ጀናዛ ያልሰገደበት ሰው ቀብሩ ዘንድ መስገድ ይፈቀድለታል። ከዛ ውጪ ግን መስጃድ ባይገነቡ እንኳ መቃብር ዘንድ መስገድ የተከለከለ መሆኑን እንረዳለን።

(3336)

(23) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَلَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيْدًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُ».

[حسن] - [رواه أبو داود]

(23) - አቡ ሁረይራ ረዲየሏሁ ዐንሁ እንዲህ ብለዋል: የአሏህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "ቤቶቻችሁን መቃብር አታድርጉ! ቀብሬንም የሚገባኝ የበአል ስፍራ አታድርጉት! ይልቅ በኔ ላይ ሰለዋት አውርዱ! የትም ብትሆኑ ሰለዋታችሁ ትደርሰኛለችና።" [ሐሰን ነው።] - [አቡ-ዳውድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዮአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ቤቶችን እንደ መቃብር ከሰላት የተገለጹ እና ሰላት የማይሰገድባቸው ከማድረግ እየከለከሉ ነው። እንዲሁም ልማድ አድርጎ በመያዝ የሰላትን ቀብር ደጋግሞ መጎብኘቱንም እዚያው መሰብሰቡም ወደ ሸርክ ስለሚያደርስ ከለከሉ። ከዛ ይልቅ ወደ ቀብራቸው መመላለስ ሳያስፈልግ ቅርብም ይሁን ሩቅ እኩል ለእርሳቸው ስለሚደርሳቸው ከየትኛውም ቦታ ሆነን በሰላት ላይ ሰለዋት እንድናወርድ አዘዙን።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ቤቶች አሏቸውን ከማምለክ መገለጻቸው ክልክል ነው።
2. የነቢዩን ዮአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ቀብር ለመዘየር አስቦ ጉዞ መውጣት መከልከሉን እንረዳለን። የዚህም ምክንያት የትም ሆነን ሰለዋት በሰላት ላይ እንድናወርድ ስላዘዙና እንደሚደርሳቸውም ስለነገሩን ነው። በአምልኮ መንፈስ ጉዞ የሚወጣው ወደ መስጫድ አንነበዌ ለመሄድና እዛው ለመስገድ ከሆነ ብቻ ነው።
3. በተለየ መልኩና ወቅትን ላይቶ የርሳቸውን ቀብር ደጋግሞ መጎብኘትን ልምድ አድርጎ ከመያዝ ተከልክሏል። የሌላን ሰው ቀብርም ቢሆን እንደዚሁ የተከለከለ ነው።
4. የላቀው አሏቸው ከየትኛውም ቦታና በማንኛውም ጊዜ በሰላት ላይ ሰለዋት ማውረድን መደንገጉ ነቢዩ ዮአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አምላካቸው ዘንድ ያላቸውን ከፍተኛ ደረጃ ያሳያል።
5. መቃብር ዘንድ መስገድ መከልከሉ ሰላቶች ዘንድ የተረጋገጠ

ጉዳይ በመሆኑ ነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ባልደረቦቻቸው ቤቶቻቸውንም እንደመቃብሩ የማይሰገድበት እንዳያደርጉ ከለከሏቸው።

(3350)

(24) - عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ ذَكَرَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَنِيْسَةً رَأَتْهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ، يُقَالُ لَهَا مَارِيَةٌ، فَذَكَرَتْ لَهُ مَا رَأَتْ فِيهَا مِنَ الصُّوْرِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أُولَئِكَ قَوْمٌ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الْعَبْدُ الصَّالِحُ، أَوِ الرَّجُلُ الصَّالِحُ، بَنَوْا عَلَيَّ قَبْرَهُ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوْرَ، أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ».

[صحيح] - [متفق عليه]

(24) - የአማኞች እናት ከሆነችው ከዓኢሻ (ረዲዩፊሁ 034) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - እንደተላለፈው፡- ኡሙ ሰላማ ለአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሀበሻ ምድር ማሪያህ በምትባል ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ስላየቻቸው ምስሎች ነገረቻቸው። የአላህ መልዕክተኛም ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ አሉ፡- "እነዚህ ከመካከላቸው መልካም (ጻድቅ) ባርያ ወይም መልካም ሰው ሲሞት በመቃብሩ ላይ መስገኛን የሚገነቡና በውስጡም (ምስሉን) ስእላ ስእል የሚቀርጹ ናቸው። እነዚህ ህዝቦች አላህ ዘንድ እጅግ ክፉ (መጥፎ) ፍጡራን ናቸው።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

የአማኞች እናት ኡሙ ሰላማ (ረዲዩፊሁ 034) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - በሀበሻ ምድር ማሪያህ በምትባል ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ስእሎች፣ ጌጦችና ቅርፆችን ማየቷን በመደነቅ ለነቢዩ

(የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አወሳች። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የነዚህን ስእሎች መደረግ ምክንያት ገለጸ። "እነዚህ አሁን አንቺ የምታወሽያቸው በመካከላቸው ደግ ሰው የሞተ ጊዜ በቀብሩ ላይ መስጂድ ይገነቡና በውስጡ ይሰግዱበታልም እነዚህንም ስእሎች ይስላሉ።" አሉ። ይህንን የሚፈጽም ሰው አላህ ዘንድ ክፉ ፍጡር እንደሆነ ገለጸ። ምክንያቱም ይህ ድርጊቱ በአላህ ወደ ማጋራት ስለሚያዳርስ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ወደ ሺርክ የሚያደርስን መንገድ ለመዝጋት ሲባል በመቃብሮች ላይ መስጊዶች መገንባት ወይም እርሷ ዘንድ መስገድ ወይም መስጊድ ውስጥ ሚቶችን መቅበር ክልክል ነው።
2. መቃብሮች ላይ መስጂዶችን መገንባትና ስእሎችን መስጅድ ውስጥ መስቀል የአይሁድና ክርስቲያኖች ስራ መሆኑንና ይህንን የፈፀመም ከነርሱ ጋር መመሳሰሉን እንረዳለን።
3. ነፍስ ያላቸውን ነገሮች ስእል መያዝ ክልክል መሆኑ።
4. ቀብር ላይ መስጂድ የገነባ፣ መስጂድ ውስጥም (ነፍስ ያላቸው) ስእሎችን የሰለ ሰው ከክፉዎቹ የአላህ ፍጡሮች መካከል የሚመደብ ነው።
5. ሸሪዓ ወደ ሺርክ የሚያደርሱ መንገዶችን ባጠቃላይ በመዝጋቱ ሸሪዓ የተውሒድን ዳር ድንበር ሙሉ ለሙሉ መጠበቁን እንረዳለን።
6. በደጋጎች ላይ ወሰን ማለፍ ሺርክ ላይ ለመውደቅ ምክንያት ስለሆነ ክልክል ነው።

(10887)

(25) - عَنْ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ يَجْمَسُ وَهُوَ يَقُولُ: «إِنِّي أَنْبَأُ إِلَى اللَّهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدِ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا، كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا لَا اتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا، أَلَا وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، إِنِّي أَنهَاكُمُ عَنْ ذَلِكَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(25) - ጁንዱብ ረዲዮሁ ዐንሁ እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡ "ነብዩ (ዶላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከመሞታቸው አምስት (ሌሊቶች) በፊት እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ፡- ' እኔ ከናንተ መካከል ፍፁም ወዳጅ ከመያዝ ወደ አላህ እጥራራለሁ። ምክንያቱም የላቀው አላህ ኢብራሂምን ፍፁም ወዳጅ አድርጎ እንደያዘው ሁሉ እኔንም ፍፁም ወዳጅ አድርጎ ይዘኛልና። ከኡመቴ መካከል ፍፁም ወዳጅ አድርጌ የምይዝ ብሆን ኖሮ አቡበከርን ነበር ፍፁም ወዳጅ አድርጌ የምይዘው። አዋጅ! እነዚያ ከናንተ በፊት የነበሩት የነብያቶቻቸውንና የፃድቃኖቻቸውን መቃብር መስገጃ ስፍራ አድርገው ይይዙ ነበር። አዋጅ! መቃብርን መስገጃ ስፍራ አድርጋችሁ አትያዙ! እኔ እየከለከልኳችሁ ነው።" [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዶላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በአላህ ዘንድ ያላቸውን ደረጃ አሳወቁ፤ ልክ እንደ ኢብራሂም ዐለይሂ ሰላም እሳቸውም ላእላይ እርከን የደረሰ ውዴታ መጎናፀፋቸውንም ተናገሩ። ልባቸው በአላህ ውዴታ፣ ማላቅና ማወቅ ስለተሞላ ከአላህ ውጭ ፍፁም ወዳጅ ሊኖራቸው እንደማይችልም ገለጹ። ከፍጡራን መካከል

ፍፁም ወዳጅ የሚይዙ ቢሆኑ ኖሮ ያ ሰው አቡበከር አስሲዲቅ አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና ይሆን እንደነበረም ተናገሩ። ከዚያም አይሁዶችና ክርስቲያኖች የነቢያቶቻቸውንና የፃድቃኖቻቸውን መቃብር ከአላህ ውጪ ወደምትመለክ ጣኦታዊ የአምልኮ ስፍራ በመለወጥ እንዲሁም የፃድቃኖችና ነቢያቶች መቃብር ላይ መስገጃና ቤተ መቅደሶችን በመገንባት የፈፀሙትን ልክ ያለፈ የውዴታ ድንበር ከማለፍ አስጠነቀቁ። አስከትለውም ኡመታቸውም የነሱን አይነት ድርጊት እንዳይፈፀሙ ከለከሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አቡበከር ሲዲቅ ረዲየሷሁ ዐንሁ ያላቸውን ደረጃ፤ ከሶሐቦችም ሁሉ በላጩ እርሳቸው መሆናቸውን፤ ከረሱል ዐለይሂ ሶላቱ ወሰላም በኋላ በርሳቸው የመሪነት ቦታ ለመተካት ይበልጥ የተገቡትም እርሳቸው መሆናቸውን እንረዳለን።
2. በመቃብር ላይ መስገጃ መገንባት ያለፉት ህዝቦች ከሚፈፀሟቸው ውግዝ ተግባራት መካከል ነው።
3. መቃብርን የአምልኮ ስፍራ አድርጎ መያዝ፣ መቃብር አጠገብም ሆነ ወደርሷ ዞሮ መስገድ፣ ወይም በላያቸው ላይ መስገጃ ወይም ጉልላት መስራት ወደ ሽርክ ሊያደርስ ስለሚችል ተከልክሏል።
4. በፃድቃን ላይ ድንበር ማለፍ ወደ ሽርክ ሊያደርስ ስለሚችል መጠንቀቅ ይገባል።
5. ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) ከመሞታቸው አምስት ቀናት ቀደም ብለው ማስጠንቀቃቸው ያስጠነቀቁት ጉዳይ ያለውን አደገኝነት ያሳያል።

(3347)

(26) - عن أبي الهيثاج الأسيدي قال: قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: أَلَا أُبَعُثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ أَنْ لَا تَدَعَ تِمْتَالًا إِلَّا طَسَمْتَهُ، وَلَا قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا سَوَّيْتَهُ. [صحيح] - [رواه مسلم]

(26) - ከአቢል ሀያጅ አልአሰዲይ እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "ዐሊይ ቢን አቢ ጧሊብ ለኔ እንዲህ አለኝ: 'የአላህ መልክተኛ ሶላላሁ ዐሊይሂ ወሰለም በላኩኝ ነገር ላይ ልላክህን? ማንኛውም ምስልን (ስታገኝ) ያስወገድከው ቢሆን እንጂ ላትተወው ነው፤ ማንኛውም ከፍ ያለ ቀብርንም ያስተካክልከው ቢሆን እንጂ ላትተወው ነው።" [ሶሊክ ነው።] - [መስለም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶላላሁ ዐሊይሂ ወሰለም ሶሐቦቻቸውን "ምስልን" (እሱም አካል ይኑረውም አይኑረው ነፍስ ያለው ነገር ምስል ነው።) ያስወገዱት ወይም ያወደሙት ቢሆን እንጂ እንዳይተዉት ይልኩ ነበር።

ከፍ ያለ ቀብርንም ከምድር ጋር እኩል ያደረጉትና በላዩ ላይ የተገነባውንም ያወደሙ ወይም ከመሬት ብዙም ከፍ ሳይል አንድ ስንዝር ብቻ ከፍ በማድረግ ያስተካክሉት ቢሆን እንጂ እንዳይተዉት ይልኩ ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ነፍስ ያላቸው ነገራቶችን ምስል ማድረግ ወደ ሺርክ ስለሚያዳርስ ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
2. ስልጣን ወይም አቅም ላለው ሰው መጥፎን ነገር በእጅ ማስወገዱ መደንገጉን እንረዳለን።
3. ስዕላ ስእሎች፣ ቅርፃ ቅርፆችና ቀብር ላይ መገንባትን የመሳሰሉ ወደ ጃሂሊያ ዘመን ፈላጎች የሚጠቁሙ ነገሮችን ሁሉ

በማስወገድ ላይ የነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላምን ጉጉት እንረዳለን።

(5934)

(27) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

«الطَّيْرَةُ شِرْكٌ، الطَّيْرَةُ شِرْكٌ، الطَّيْرَةُ شِرْكٌ، -ثَلَاثًا-»، وَمَا مِنَّا إِلَّا، وَلَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَذْهَبُهُ

بِالتَّوَكُّلِ. [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

(27) - ከዐ-ብደላህ ቢን መስዑድ (ረዲዩሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰስት ጊዜ እንዲህ አሉ:- “የገድ እምነት ሺርክ ነው። የገድ እምነት ሺርክ ነው። የገድ እምነት ሺርክ ነው።” ከኛ መካከል አንድም የላም በልቡ የገድ እምነት የሚመጣበት ቢሆን እንጂ። ነገር ግን አላህ በርሱ ላይ በመመካታችን ምክንያት ያስወግደዋል።” [ሶሊሕ ነው።] - [አቡዳውድ፣ ቲርሚዲ፣ ኢብኑማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከገድ እምነት አስጠነቀቁ። እርሱም: በሚሰማም ይሁን በሚታይ ነገር፤ በበራሪም ሆነ በእንስሳም ሆነ በህመምተኞች (አካል ጉዳተኞች)፤ በቁጥሮችም ሆነ በቀናት ወይም ከነዚህ ውጪ ባሉ ማንኛውም ነገርም ቢሆን ገደ ቢስነትን ማመን ነው። ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በራሪን የጠቀሱት ጃሂሊዮች ዘንድ የታወቀ ስለሆነ ነው። የዚህ ስራ መሰረቱም ጉዞ ወይም ንግድ ወይም ከዚህ ውጪ ያሉ ስራዎችን ለመጀመር ሲሉ በራሪን ይለቁና ወደ ቀኝ

አቅጣጫ ከበረረ ገድ አለኝ ብሎ ወደ ፈለገበት ጉዳይ ይሄዳል። ወደ ግራ አቅጣጫ ከበረረ ደግሞ ገደ ቢስ ነኝ ብሎ ያሰበውን ጉዳይ ከመፈጸም ይቆጠባል። ይህ ነገር ሺርክ መሆኑንም ተናገሩ። ገደቢስነትን ማመን ሺርክ የሆነውም መልካምን ከአላህ በቀር የሚያመጣ ስለሌለና፤ መጥፎንም ብቸኛና አጋር ከሌለው ከአላህ በቀር የሚከላከል ስለሌለ ነው።

ኢብኑ ሙስዑድ (ረዲየሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - በሙስሊም ቀልብ ውስጥ አንዳች ገደቢስ እምነት ሊከሰት እንደሚችል፤ ነገር ግን ሰበቡን ከማድረስ ጋር በአላህ ላይ በመመካት ማስወገድ እንዳለበትም ገለጹ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የገድ እምነት ልብን ከአላህ ውጪ በሆነ አካል ማንጠልጠል ስላለበት ሺርክ ነው።
2. አንገብጋቢ ጉዳዮች ልብ ውስጥ እንዲፀኑና እንዲሸመደዱ መደጋገሙ ወሳኝ እንደሆነ እንረዳለን።
3. የገድ እምነትን በአላህ ላይ መመካት ያስወግደዋል።
4. ብቸኛ በሆነው በአላህ ላይ መመካት መታዘዙንና ልብም በርሱ ላይ መንጠልጠል እንዳለበት እንረዳለን።

(3383)

(28) - عن عمران بن حصين رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تُطَيِّرَ لَهُ، أَوْ تَكُهَّنَ أَوْ تُكُهَّنَ لَهُ، أَوْ سَحَرَ أَوْ سُجِرَ لَهُ، وَمَنْ عَقَدَ عُقْدَةً، وَمَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أَنْزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

[حسن] - [رواه البزار]

(28) - ከዲምራን ቢን ሑሳይን -አላህ ሙልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ ሙልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: 'የገድ ተግባርን የፈፀመ ወይም ለሱ የተፈፀመለት፣ ወይም የጠነቆለ ወይም ያስጠነቆለ፣ ወይም የደገመ ወይም ያስደገመ፣ ትብታብንም የተበተበ ከኛ አይደለም። ጠንቋይ ዘንድ የሄደና የሚናገረውን ነገር አምኖ የተቀበለ በሙሐመድ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ላይ በወረደው ነገር በእርግጥ ክዷል።'" [ሑሳን ነው።] - [በዛር ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በሑመታቸው ውስጥ አንዳንድ ተግባራት የፈፀሙ ሰዎችን "ከኛ አይደሉም!" በማለት ዛቱ። ከተግባራቱም:-

የመጀመሪያው: "ገድ ተግባር የፈፀመ ወይም ለሱ የተፈፀመለት" የዚህ አመለካከት መሰረት:- ጉዞ ወይም ንግድ ወይም ከዚህ ውጪ ያለን ስራ ለመጀመር በራሪን ይለቃል፤ በራሪው ወደ ቀኝ አቅጣጫ ከበረረ ተስፋን በመሰነቅ ወደ ሚፈልገው አላማ ይሄዳል። ወደ ግራ አቅጣጫ ከበረረ ገደ ቢስነትን በማመን የሚፈልገውን አላማ ከመፈፀም ይቆጠባል። ይህን ተግባር ራሱም ይሁን ለርሱ የሚሰራለትን በመመደብም መፈፀም አይፈቀድም። በማንኛውም በራሪዎች ወይም እንስሳዎች ወይም በአካል ጉዳተኞች ወይም በቁጥሮች ወይም በቀናት ወይም ከዚህ ውጪ ባሉ በሚሰማም ይሁን በሚታይ በሆነ ነገር ገደ ቢስነትን ማመን እዚህ ውስጥ ይካተታል።

ሁለተኛው: "የጠነቆለ ወይም ያስጠነቆለ።" ከዋክብትንና ሌሎች ነገሮችን በመጠቀም የሩቅ እውቀትን የሞገተ ሰው ወይም እንደ

ጠንቋይና የመሰሰሉት የሩቅን እውቀት ወደ ሚሞግቱ ሰዎች የሄደና የሩቅን እውቀት ሞግቶ በሚናገረው ያመነ በሙሉምድ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ላይ በወረደው በርግጥ ክዷል።

ሰስተኛ: "የደገመ ወይም የተደገመለት" እሱም አንድን ሰው ሊጠቅም ወይም ሊጎዳ የድግምትን ተግባር በራሱ የፈፀመ ወይም ለሱ ድግምት የሚሰራለትን የመደበ ሰው ወይም ትብታብን ተብትቦ የቋጠረና ክልክል የሆኑ መነባንቦችን በማነብነብና እርሱ ላይ በመትፋት የደገመበት ሰው ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በአላህ ላይ መመካትና በአላህ ውሳኔና ፍርድ ማመን ግዴታ መሆኑን፤ የገድ፣ የገደቢስነት፣ የጥንቆላ ፣ የድግምት እምነት ወይም ባለቤቶቹን ስለነዚህ ጉዳይ መጠየቅ ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
2. የሩቅ እውቀትን መሞገት ተውሒድን የሚፃረር የሆነ ሺርክ ነው።
3. ጠንቋዮችን ማመንም ወደነርሱ መሄድም ክልክል ነው። እንዲሁ ለማወቅ በሚል ሰብብ ብቻ እንኳ መዳፍና ሲኒን ማንበብ፣ ኮከብ ማየት ከጥንቆላ ውስጥ ይካተታል።

(5981)

(29) - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا عَدْوَى، وَلَا طَيْرَةً، وَيُعْجِبُنِي الْقَالُ» قَالَ قَيْلٌ: وَمَا الْقَالُ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(29) - ከአነስ ቢን ማሊክ (ረዲየሷሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲሁ ብለዋል: "በራሱ የሚተላለፍ

ተላላፊ በሽታ የለም፣ ገድም የለም ተስፋኝነት (በጎ ምኞት) ግን ያስደስተኛል።" "አልፈኛል (በጎ ምኞት) ምንድነው?" ተባሉ። እርሳቸውም "መልካም ንግግር ነው።" አሉ። [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሽታ ከአንዱ ወደ ሌላው ያለ አላህ ውሳኔ በራሱ ይተላለፋል የሚለው የድንቁርና ዘመን ሰዎች ያምኑት የነበረው እምነት የተሳሳተ ከንቱ እምነት መሆኑን ተናገሩ። የገድ እምነትም ከንቱ አጉል እምነት ነው። እርሱም በማንኛውም የሚሰማ ወይም የሚታይ ወፍ ወይም እንስሳ ወይም አካል ጉዳተኞችን ወይም ቁጥሮች ወይም ቀናት ወይም ከዚህ ውጪ ባሉ ነገሮች ላይ ተመርኩዞ ገደቢስነትን ማመን ነው። ወፍን ያወሱት በድንቁርና ዘመን የታወቀው ገድ ማለት በርሱ ስለነበር ነው። መሰረቱም ስራ ወይም ጉዞ ወይም ንግድ ወይም ከዚህ ውጪ ያለ ጉዳይ ሊጀምሩ ሲፈልጉ ወፍን ይለቃል። ወፊቱ ወደ ቀኝ ከበረረች ጥሩ ገድ በማመን ወደፈለገው ይጓዛል። ወደ ግራ አቅጣጫ ከበረረች ደግሞ ገደቢስነትን በማመን ከፈለገው ጉዳይ ይቆጠባል። ቀጥለውም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) "አልፈኛል" (በጎ ምኞት) እንደሚያስደስታቸው ተናገሩ። እርሱም የሰው ልጅ ከሰማው መልካም ቃል አንፃር የሚያጋጥመው የደስታና ሀሴት ስሜት ነው። ይህም በጌታው ላይ መልካም እሳቤ እንዲኖረው ያደርጋልና።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከአላህ በቀር መልካምን የሚያመጣና ከአላህ በቀርም መጥፎን የሚከላከል ስለሌለ በአላህ ላይ መመካት እንደሚገባ እንረዳለን።

2. የገድ እምነት መከልከሉን እንረዳለን። እርሱም ሰው ገድ የሚልበትና ከስራ የሚያቅበው ነገር ነው።
3. "አልፈአል" ከተከለከለው የገድ እምነት መካከል አይደለም። ይልቁንም ያ በአላህ ላይ መልካም እሳቤ ማሳደር ነው።
4. ሁሉም ነገር በብቸኛውና አጋር በሌለው በአላህ ውሳኔ ነው የሚከሰተው።

(3422)

(30) - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحَدِيثِيَّةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلَةِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: «هَلْ تَذُرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟» قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوْكِبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: يَنْوُو كَذَا وَكَذَا، فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكِبِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(30) - ዘይድ ቢን ኻሊድ አልጁሀኒይ -አላህ መልካም ሠራቸውን ይውደድላቸውና- እንዲህ አሉ:- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በሑደይቢያ ምሽት የዘነበን ዝናብ አስከትለው የንጋትን (የሱብሒን) ሰላት አሰገዱን። ሰላቱን ያጠናቀቁ ጊዜም ወደ ሰዎች በመዞር እንዲህ አሉ "ጌታችሁ ምን እንዳለ ታውቃላችሁን?" ሰላቦችም "አላህና መልክተኛው ያውቃሉ" አሉ። እርሳቸውም አላህ እንዲህ አሉ:- "ከባሮቼ በኔ ያመነም የካደም ሆኖ ያነጋ አለ። በአላህ ቸሮታና እዝነት ምክንያት ዘነበልን ያለ በኔ ያመነ በከዋክብት የካደ ነው። በእንዲህ እንዲህ የኮከብ እንቅስቃሴ ምክንያት ዘነበልን ያለ ደግሞ በኔ የካደና በከዋክብት ያመነ ነው።" [ሰላሕ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ ዮአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በሑደይቢያ (መካ አቅራቢያ የምትገኝ መንደር ናት) የንጋት (የሱቢሕ) ሰላትን በዛ ምሽት ዝናብ ከዘነበ በኋላ አሰገዱ። ሰላቱን በማሰላመት ያጠናቀቁ ጊዜ ፊታቸውን ወደ ሰዎች በመዞር "የተከበረውና የላቀው ጌታችሁ ምን እንዳለ ታውቃላችሁን?" በማለት ጠየቋቸው። ሰላታችሁም አላህና መልክተኛው ያውቃሉ በማለት መለሱላቸው። እርሳቸውም እንዲህ አሉ፡- " ከፍ ያለው አላህ ሰዎች ዝናብ በሚዘንብ ወቅት ለሁለት እንደሚከፈሉ ገለጸ። አንዱ ክፍል በአላህ አማኝ የሆነ ክፍል ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ በአላህ ከሀዲ የሆነ ክፍል ነው።" በአላህ ችሮታና እዝነት ዘነበልን በማለት የዝናብን መውረድ ወደ አላህ ያስጠጋ ሰው ይህ ፈጣሪና የዩንቨርሱ አስተናባሪ በሆነው አላህ ያመነ በከዋክብት ደግሞ የካደ መሆኑን፤ በእንዲህ እንዲህ ኮከብ ዘነበልን ያለ ደግሞ በአላህ የካደና በከዋክብት ያመነ መሆኑን ገለጸ። ይህ ክህደት የዝናብን መውረድ ወደ ከዋክብት ከማስጠጋቱ አንፃር ትንሹ ኩፍር ነው። ምክንያቱም አላህ በሽሪዐም ሆነ በውሳኔ ዝናብ ለመዝነብ ሰበብ አላደረገውምና ነው። የዝናብን መውረድና ሌሎች ምድራዊ ክስተቶችን ከዋክብት ለመውጣትና ለማረፍ (ለመውደቅ) ወደሚያደርጉት እንቅስቃሴ ያስጠጋና ከዋክብት ትክክለኛ አስተናባሪ መሆናቸውን ያመነ ትልቁን ክህደት የካደ ይሆናል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ከዝናብ መውረድ በኋላ፡- በአላህ ችሮታና እዝነት ዘነበልን ማለት እንደሚወደድ እንረዳለን።
2. የዝናብ መውረድና ሌሎችን ፀጋዎች መፍጠሩንና ማስገኘቱን ወደ

ከዋክብት ያስጠጋ ትልቁን ክህደት የካደ ሲሆን ሰበብነትን ወደ ከዋክብት ካስጠጋ ደግሞ ትንሹን ክህደት የካደ ይሆናል። ምክንያቱም ሸረዐዊም ሆነ ህዋሳዊ ሰበብ አይደለምና።

3. አንድ ፀጋ በተካደ ጊዜ የክህደት ምክንያት ሲሆን፤ ተገቢ ምስጋና ከቀረበበት ደግሞ የኢማን ምክንያት ይሆናል።
4. የሸርክን መዳረሻ ለመዝጋት ሲባል ወቅቱን ለመግለፅ ተፈልጎበት ቢሆን እንኳን "በእንዲህ ኮከብ እንቅስቃሴ ምክንያት ዘነበልን" ማለት መከላከልን እንረዳለን።
5. ፀጋን በማምጣትና መአትን በመከላከል ረገድ ቀልብን በአላህ ላይ ማንጠልጠል ግዴታ መሆኑን ተረድተናል።

(65010)

(31) - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْبَلَ إِلَيْهِ رَهْطًا، فَبَايَعَ تِسْعَةً وَأَمْسَكَ عَنْ وَاحِدٍ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، بَايَعْتَ تِسْعَةً وَتَرَكْتَ هَذَا؟ قَالَ: «إِنَّ عَلَيَّ تَمِيمَةَ»، فَأَدْخَلَ يَدَهُ فَقَطَعَهَا، فَبَايَعَهُ، وَقَالَ: «مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةَ فَقَدْ أَشْرَكَ».

[حسن] - [رواه أحمد]

(31) - ከዑቅባህ ቢን ዓሚር አልጁሀኒይ (ረዲየሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው:- "ወደ አላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የተወሰኑ ሰዎች መጡ። ከዘጠኙ ጋር ቃልኪዳን ተጋቡና ከአንዱ ጋር ቃልኪዳን ከመጋባት ተቆጠቡ። ሰሐቦችም 'የአላህ መልክተኛ ሆይ! ከዘጠኙ ጋር ቃልኪዳን ተጋብተው ይህንን ለምን ተዉ?' አሉ። እርሳቸውም 'እርሱ ላይ ሒርዝ ስላለ ነው።' አሉ። (ይህንን ሲሰማ) እጁን አስገባና ቆረጠው። እርሳቸውም ቃልኪዳን ተጋቡትና 'ሒርዝ ያንጠለጠለ ሰው

በርግጥም አጋርቷል! አሉ።" [ሐሰን ነው።] - [አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

የተወሰኑ ጭፍሮች ወደ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መጡ። ብዛታቸውም አስር ነበሩ። ከነርሱ መካከል ከዘጠኙ ጋር በኢስላም ላይና እርሳቸውን በመከተል ላይ ቃል ተጋቡና ከአስረኛው ጋር ቃልኪዳን ሳይጋቡ ቀሩ። የዚህን ምክንያት የተጠየቁ ጊዜም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: እርሱ ላይ ሒርዝ አለበት። (ሒርዝ) ማለት፡- ዓይንን ወይም ጉዳትን ለመከላከል ከጨሌና ከሌላም ነገር የሚሰራ የሚታሰር ወይም የሚንጠለጠል ነው። ሰውዬውም ወደ ሒርዙ ስፍራ እጁን ከቶ በመቁረጥ ከሒርዙ ጠራ። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የዚህ ጊዜ ቃልኪዳን ተጋቡት። ከሒርዝ ለማስጠንቀቅና ብይኗን ለመግለፅም እንዲህ አሉ: "ሒርዝ ያንጠለጠለ ሰው በርግጥም አጋርቷል።"

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከአላህ ውጪ በሆነ ላይ የተመካከን ሰው አላህ ጉዳዩን ካሰበው በተቃራኒ ያደርግበታል።
2. ጉዳትንና ዐይንን ለመከላከል ሒርዝ ማንጠልጠል ሰበብ ይሆናል ብሎ ማመን ትንሹ ሺርክ ነው። በራሱ ይጠቅማል ብሎ ካመነ ግን ትልቁ ሺርክ ነው የሚሆነው።

(6762)

(32) - عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم

يقول: «إِنَّ الرُّقِيَّ وَالتَّمَائِمَ وَالتَّوَلَةَ شِرْكٌ». [صحيح] - [رواه أبو داود وابن ماجه وأحمد]

(32) - ከባብደላህ ቢን መስዑድ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ: የአላህን መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ: "ማነብነብ (ሩቃ) ፣ ሂርዝ ማንጠልጠልና መስተፋቅር ሸርክ ናቸው።" [ሶሊሕ ነው።] - [አቡዳወድ፣ ኢብኑ ማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም መስራቱ ሸርክ የሆኑ ነገሮችን ገለጹ። ከነሱም መካከል: -

አንደኛ: ማነብነብ (ሩቃ) :- ይህም የጃሂሊያ ሰዎች ይታከሙበት የነበረውን ሸርክን የሰበሰበ ንግግር ነው።

ሁለተኛ: በጨሌና በመሳሰሉ የተሰሩ ሂርዞችን ማንጠልጠል: ይህም የሰው አይን እንዲከላከል በህፃናት፣ በእንስሶችና በሌሎችም ላይ የሚንጠለጠል ነው።

ሶስተኛ: መስተፋቅር: ይህም ከሁለቱ ጥንዶች መካከል አንዱ ሌላኛውን እንዲያፈቅር ተደርጎ የሚሰራ ነው።

እነዚህ ነገሮች ከሸርክ የሚመደቡ ናቸው። ምክንያቱም ይህ በማስረጃ የፀና ሸሪዓዊ ሰበብም ያልሆነን በተለምዶ የተረጋገጠ ህዋሳዊ ሰበብም ያልሆነን ሰበብ አድርጎ መያዝ ነውና። እንደ ቁርአን መቅራት የመሳሉ ሸሪዐዊ ሰበቦችን መጠቀም ወይም በተለምዶ የተረጋገጡ መድሃኒቶችን የመሳሉ ህዋሳዊ ሰበቦችን መጠቀም ግን መጥቀምና መጉዳት በአላህ እጅ መሆኑንና እነሱ ሰበብ ብቻ መሆናቸውን ከማመን ጋር እስከሆነ ድረስ መጠቀም ይፈቀዳል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ተውሒድና ዐቂዳችንን ከሚያጎድሉ ነገሮች መጠበቅ ይገባል።

2. ሸርካዊ ማነብነቦችን፣ ሂርዝና መስተፋቅርን መጠቀም ክልክል ነው።
3. እነዚህን ሶስት ነገሮች እንደ ሰበብ አድርጎ ማመን ትንሹ ሸርክ ነው። ምክንያቱም ሰበብ ያልሆነን ነገር ሰበብ ማድረግ ነውና። ነገር ግን (ከሰበብም በላይ) በራሷ ትጠቅማለችም ትጎዳለችም ብሎ ካመነ ትልቁ ሸርክ ነው።
4. ክልክል የሆኑ ሸርካዊ ሰበቦችን መፈፀም ተከልክሏል።
5. ሸሪዐዊ ከሆነው ፍቃ በስተቀር ማነብነብ ሸርክ ስለሆነ ክልክል ነው።
6. ቀልብ በአላህ ላይ ብቻ ነው ሊንጠለጠል የሚገባው ፤ ጉዳትም ይሁን ጥቅም የሚገኘው አጋር ከሌለው ከሱ ብቻ ነውና። ከአላህ ውጪ መልካምን የሚያመጣ የለም ፤ ከአላህ ውጪ መጥፎን የሚከላከልም የለም።
7. የሚፈቀደው ፍቃ ሶስት መስፈርቶችን ያካተተ መሆን ይገባዋል፡
  - 1- ፍቃው ሰበብ ብቻ እንደሆነና ከአላህ ፍቃድ ውጪ እንደማይጠቅም ማመን፤
  - 2 - ፍቃው በቁርአን፣ በአላህ ስሞችና ባህሪያት ፣ በነቢያዊ ዱዓዎች፣ ሸሪዐውን በጠበቁ ዱዓዎች ሊሆን ይገባዋል፤
  - 3 - ፍቃው በግልፅ ቋንቋ ሊሆን ይገባል። የማይገቡ በሆኑ ቋንቋ የሚሰመሩ መስመሮችና ማታለያዎችን የራቀ ሊሆን ይገባል።

(5273)

(33) - عن بعض أزواج النبي صلى الله عليه وسلم عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:

«مَنْ أُنِيَ عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً» . [صحيح] - [رواه مسلم]

(33) - የነቢዩ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ባለቤት ከሆኑት መካከል ከአንዷ እንደተላለፈው ነቢዩ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል፡- "የሩቅን እውቀት ሩቅ አዋቂ ነኝ ባይ ጋር የሄደና ስለአንዳች ነገር የጠየቀው የአርባ ሌሊት ሶላቴ ተቀባይነት አይኖራትም።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም የሩቅን እውቀት አዋቂ ነኝ ባይ ጋር ከመሄድ አስጠነቀቁ። (ይህም ጠንቋይን፣ ኮከብ እየተመለከቱ የሚተነብዩን፣ ጠጠርን ተንተርሰው የሚተነብዩንና የመሳሰሉትን የሩቅ እውቀትን ለመሞገት ለመገኛ ያህል የሚጠቀሙን የሚያጠቃልል የወል ስም ነው።) የሩቅን እውቀት አዋቂ ነኝ ባይ ጋር በመሄድ ሩቅ ከሆኑ ጉዳዮች መካከል አንዳችን መጠየቁ ብቻ በሱ ሳቢያ የአርባ ቀን የሶላቴን ምንዳ አላህ ይከለክለዋል። ይህም በዚህ ትልቅ ወንጀሉና ሀጢዐቱ ምክንያት መቀጣጫ እንዲሆነው ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የጥንቆላ ክልክልነትንና ወደጠንቋዮች በመሄድ ስለሩቅ ሚስጥር መጠየቅ ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
2. ሰው ለወንጀሉ መቀጣጫ ይሆን ዘንድ የመልካም ስራውን ምንዳ ሊከለክል እንደሚችል እንረዳለን።
3. አስትሮኖሚ (ዘዲያክ/ኮከብ ቆጠራ) በመባል የሚጠራው እውቀትና ወደርሱ መመልከት ፣ መዳፍና ሲኒን ለማወቅ ያህል ብቻ እንኳ ቢሆን ማንበብ እዚህ ሐዲሥ ውስጥ ይካተታል። ምክንያቱም ይህ ሁሉ ከጥንቆላና የሩቅ ምስጢር እውቀትን በመሞገት ውስጥ የሚመደብ ነውና።

4. ፍቅ ሚስጥር አዋቂ ነኝ ባይ ጋር የሄደ ሰው ምንዳው ይህ ከሆነ ራሱ ፍቅ ሚስጥር አዋቂ ነኝ ባዩ ምንዳው ምን ይሆን?

5. የአርባ ቀን ሰላቱ ስለምታብቃቃው ቀዳ የማውጣት ግዴታ አይኖርበትም። ነገር ግን በርሷ ምንም ምንዳ አያገኝም።

(5986)

(34) - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: لَا وَالْكَعْبَةَ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ:

لَا يُحْلَفُ بِغَيْرِ اللَّهِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ

فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وأحمد]

(34) - ከኢብኑ ዑመር ረዲዮሏ ዐንሁማ እንደተላለፈው የሆነ ሰው እንዲህ ሲል ሰሙ: "በካዕባ ይሁንብኝ በፍፁም!" ኢብኑ ዑመርም ረዲዮሏ ዐንሁማ እንዲሁ አሉ: "ከአሏህ ውጭ ባለ አካል አይማልም! ምክንያቱም ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁና 'ከአሏህ ውጭ ባለ አካል የማለ ከፍሯል ወይም አጋርቷል።'" [ሱሒክ ነው።] - [አቡዳውድ፣ ቲርሚዲና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በአሏህ ወይም በስምና ባህርያቱ ካልሆነ በቀር ከዛ ውጭ በሆነ መሀላ የማለ ሰው በአላህ ክዷል ወይም አጋርቷል ብለው ተናገሩ። ምክንያቱም በአንድ አካል መማል እሱን ማላቃችንን ያስፈርዳል፤ በእውነቱ ልቅና ደግሞ የሚገባው ለአሏህ ብቻ ነው። ስለዚህም በሱ ወይም ከስምና ባህሪዎቹ መካከል በአንዱ ካልሆነ በስተቀር አይማልም። ይህ መሀላ ከትንሹ ሽርክ የሚመደብ ነው። ይሁን እንጂ የማለው ሰው የማለበትን

አካል እንደ አሏህ ወይም ከዛም በላይ አልቆች ከሆነ ግን መሃላው ትልቁ ሽርክ ይሆናል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በመሀላ ማላቅ ጥራት የተገባው የአሏህ ሐቅ ነው። በመሆኑም በአላህ ፣ በስምና ባህሪያቱ ካልሆነ በቀር በሌላ አይማልም።
2. ሰላጠኞች በመልካም ለማዘዝ እና ከመጥፎ ለመከልከል የነበራቸውን ጉጉት ያሳያል፤ በተለይም ጥፋቱ ሽርክን ወይም ክህደትን የሚመለከት ሲሆን የበለጠ ጉጉት አላቸው።

(3359)

(35) - عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَهْطٍ مِنَ الْأَشْعَرِيِّينَ أَسْتَحْمِلُهُ، فَقَالَ: «وَاللَّهِ لَا أَحْمِلُكُمْ، مَا عِنْدِي مَا أَحْمِلُكُمْ» ثُمَّ لَبِئْنَا مَا شَاءَ اللَّهُ فَأُتِيَ بِإِبِلٍ، فَأَمَرَ لَنَا بِثَلَاثَةِ دَوْدٍ، فَلَمَّا انْظَلَفْنَا قَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ: لَا يُبَارِكُ اللَّهُ لَنَا، أَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَسْتَحْمِلُهُ فَحَلَفَ أَنْ لَا يَحْمِلَنَا فَحَمَلَنَا، فَقَالَ أَبُو مُوسَى: فَاتَيْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: «مَا أَنَا حَمَلْتُكُمْ، بَلِ اللَّهُ حَمَلَكُمْ، إِنِّي وَاللَّهِ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - لَا أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ، فَأَرَى عَيْبَهَا خَيْرًا مِنْهَا، إِلَّا كَفَرْتُ عَنْ يَمِينِي، وَأَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

(35) - ከአቡ ሙሳ አልአሽሪይ (ረዲየሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘንድ ከተወሰኑ የአሽሪይ ተወላጆች ጋር በመሆን ለጂሁድ መጓጓዣ እንዲሰጡን ለመጠየቅ መጣሁ። እርሳቸውም እንዲህ አሉ: "እኔ ዘንድ የምሰጣችሁ መጓጓዣ የለኝምና በአላህ እምላለሁ! መጓጓዣ

አልሰጣችሁም። " ከዚያም አላህ የሻው ወቅት ያህል ቆየን። ግመል መጣላቸውና ለኛም ሶስት ግመል እንዲሰጡን አዘዙ። ግመሉን ይዘን ጉዞ የወጣን ጊዜ አንዳችን ለአንዳችን "አላህ በዚህ ግመል አይባርክልንና የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘንድ የጂሁድ መጓጓዣ ግመል ፈልገን መጣን። እርሳቸውም መጓጓዣ እንደማይሰጡን ማሉና ቀጥሎ ሰጡን! (ለመሀላቸው ብለን መቀበል አልነበረብንም።)" ተባባልን።» አቡ ሙሳ እንዲህ አለ: «ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘንድ በመምጣት ይህንን አወሳንላቸው። እርሳቸውም "እኔ አይደለሁም መጓጓዣ የሰጠዎችሁ አላህ ነው የሰጣችሁ። እኔ ወላሂ አላህ ከሻ በአንድ ጉዳይ ከማልኩ በኋላ ተቃራኒው የተሻለ ሆኖ ከታየኝ የተሻለውን ፈፀሜ ለመሀላዬ ማካካሻ አደርጋለሁ እንጂ ከዚህ ውጪ ሌላ አላደርግም።" አሉን።» [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

አቡ ሙሳ አልአሽዐሪይ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ከተወሰኑ የጎሳዎቹ ሰዎች ጋር በመሆን የአላህ መልክተኛ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ዘንድ እንደመጡ ተናገሩ። የመምጣታቸው አላማም በጂሁድ ለመካፈል እንዲመቻቸው የሚጋልቡትን ግመል ነቢዩ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲሰጧቸው ለመጠየቅ ነው። እርሳቸውም መጓጓዣ እንደማይሰጧቸውና የሚሰጧቸው መጓጓዣም እንደሌላቸው ምለው ነገሯቸው። ተመለሱና የተወሰነ ጊዜ እንደቆዩ ለነቢዩ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሶስት ግመል

መጣላቸው። ግመሎቹም ወደነርሱ ተላኩ። ከፊሎቹ ለከፊሉ፡ "አላህ በነዚህ ግመሎች ለኛ አይባርክልንና ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና መጓጓዣ እንደማይሰጡን ምለው ሳለ እኛ እንዴት እንቀበላለን?" በመባባል መጥተው እርሳቸውን ጠየቁ። ነቢዩም (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ፡ ለናንተ መጓጓዣውን የሰጣችሁ አላህ ነው። እርሱ ነው የገጠማችሁና የለገሳችሁ። እኔማ በእጃችሁ እንዲደርስ አማካኝ የሆንኩ ሰበብ ብቻ ነኝ። ቀጥለውም ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ፡ እኔ ወላሂ አላህ ከሻ በአንዳች የምሰራው ወይም በምተወው ነገር ላይ ምዬ ከዚያም ከዛ ከተማለለት ነገር ተቃራኒው የተሻለና በላጭ መሆኑን ካየው የተሻለውን ነገር ፈፀሜ የማልኩበትን ነገር እተወዋለሁ። ለመሀላዬም ማካካሻ አወጣለሁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ለወደፊት ለሚከሰት ነገር ቢሆንም እንኳ ንግግርን አፅንዖት ለመስጠት ሳያስምሉንም መማል እንደሚፈቀድ እንረዳለን።
2. ከመሀላ በኋላ "ኢንሻአሊህ" -በአላህ ፈቃድ- በሚል ቃል መሀላችንን የአላህ ፈቃድ ላይ ማንጠልጠል እንደሚፈቀድ፤ አላህ ከሻ የሚለውን ቃል ከመሀላው ጋር ነይቶ መሀላውን አስከትሎ የተናገረው መሀላውን ባፈረሰ ሰው ላይ ማካካሻ ግዴታ አይሆንም።
3. ከተማለበት ነገር ይልቅ ተቃራኒው የተሻለ ሆኖ ያገኘው ሰው መሀላውን ተቃርኖ ለመሀላው ማካካሻ በማውጣት ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።

(2961)

(36) - عَنْ حُدَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَقُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ فُلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ». [صحيح بمجموع طرقه] - [رواه أبو داود والنسائي في الكبرى وأحمد]

(36) - ከሱዛይፋ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "አላህ ከሻ (ከፈለገ) እና እከሌ ከሻ (ከፈለገ)' አትበሉ። ይልቁንም 'አላህ ከሻ (ከፈለገ) ከዚያም እከሌ ከሻ (ከፈለገ)' በሉ።" [ከሁሉም ሰነዶቹ አንፃር ሰሊሕ ነው።] - [አቡዳወድ፣ ነሳኢ በኩብራ ውስጥ፣ አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ማንኛውንም ሙስሊም በንግግሩ "አላህ ከሻ (ከፈለገ) እና እከሌ ከሻ (ከፈለገ)" ከማለት ከለከሉ። ወይም "አላህና እከሌ ሽተውት (ፈልገውት)" ከማለት ከለከሉ። ይህም የሆነው የአላህ መሻትና ፍላጎት ልቅ በመሆኑ አንድም የሚጋራው ስለሌለ ነው። "እና" የምትለውን ቃል በአጣማሪነት መጠቀማችን በመሻት በኩል ከአላህ ጋር የሚጋራ ሌላ አካል እንዳለና በመካከላቸው ያለው መሻትም እኩል እንደሆነ ይጠቁማል። ነገር ግን "አላህ ሽቶት ከዚያም እከሌ ሽቶታል።" ይበል። "ከዚያም" የሚለውን ቃል "እና" በሚለው ተለዋጭ አድርጎ በመጠቀም የበረያን መሻት የአላህን መሻት ተከትሎ የሚመጣ መሆኑን ግልፅ ያድርግ። ምክንያቱም "ከዚያም" የምትለው ቃል ቅደም ተከተልን ትጠቁማለችና።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. "አላህና አንተ ሽታቼሀል።" ማለትና ይህን የመሳሰሉ ቃላቶችን በ "እና" አጣምሮ አላህ ጋር መጠቀም የቃላትና የንግግር ሺርክ ስለሆነ ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
2. "አላህ ሽቶታል ከዚያም አንተ ሽተኸዋል" የሚለው ንግግርና ይህን የመሳሰሉ ንግግሮችንም "ከዚያም" በሚለው መስተጣምር የአላህን ስም ከጠቀስን በኋላ መጠቀም የተከለከለው ነገር ስለሚወገድ ይፈቀዳል።
3. ለአላህ መሻት እንደምናፀድቅለት፣ ለባሪያም መሻት እንደምናፀድቅለት እና የባሪያ መሻት የአላህን መሻት ተከትሎ የሚመጣ መሆኑንም እንረዳለን።
4. በቃል ደረጃ እንኳ ቢሆን በአላህ መሻት ላይ ፍጡራንን ማጋራት መከልከሉን እንረዳለን።
5. ተናጋሪው የባሪያ መሻት እንደ አላህ መሻት ነው፤ ከአላህ መሻት ጋር በአካታችነትም ይሁን በስፋት እኩል ነው ብሎ ካመነ ወይም ባሪያ ራሱን በቻለ መልኩ (አላህ ባይሻለትም) የመሻት አቅም አለው ብሎ ካመነ ትልቁ ሺርክ ይሆናል። ከአላህ በታች የሆነ መሻት ነው ያለው ብሎ ካመነ ግን ትንሹ ሺርክ ይሆናል።

(3352)

(37) - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ لَبِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ أَحْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكَ الْأَصْغَرَ» قَالُوا: وَمَا الشِّرْكَ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الرِّيَاءُ، يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا جُرِيَ النَّاسُ بِأَعْمَالِهِمْ: اذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تُرَاوُونَ فِي الدُّنْيَا، فَاَنْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ جَزَاءً؟». [حسن] - [رواه أحمد]

(37) - ከመሕሙድ ቢን ለቢድ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "በናንተ ላይ ከምፈራው ነገር እጅግ አስፈሪው ትንሹ ሺርክ ነው።" ሰሐቦችም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ትንሹ ሺርክ ምንድነው?" ብለው ጠየቁ። እሳቸውም "ይዩልኝ ነው። የትንሳኤ ቀን ሰዎች በስራዎቻቸው የተመነዱ ጊዜ ለነርሱ አሸናፊውና የላቀው አላህ እንዲህ ይላቸዋል:- 'እነርሱ ዘንድ ምንዳን ታገኙ እንደሁ እስኪ በዱንያ ውስጥ ለይዩልኝ ወደምትሰሩላቸው ሂዱና ተመልከቱ?' " [ሐሰን ነው።] - [አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በኡመታቸው ላይ እጅግ የሚፈሩት ነገር ትንሹን ሺርክ እንደሆነ እሱም ይዩልኝ እንደሆነ ተናገሩ። ይህም ለሰዎች ብሎ መስራቱ ነው። ቀጥለውም ለይዩልኝ የሚሰሩ ሰዎች የትንሳኤ ቀን የሚጠብቃቸውን ቅጣት ተናገሩ። ለነርሱ: "እነርሱ ዘንድ ምንዳን ታገኙ እንደሁ እስኪ በዱንያ ውስጥ ለይዩልኝ ወደምትሰሩላቸው ሂዱና ተመልከቱ? ለዚህ ስራችሁ ለናንተ መመንዳትና አጅር መስጠት ይችላሉን?" እንደሚባሉም ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ስራን ለአላህ ማጥራት ግዴታነቱንና ከይዩልኝም መጠንቀቅ እንዳለብን እንረዳለን።
2. ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለኡመታቸው ያላቸውን ከባድ እዝነት፣ በመመራታቸው ላይ

ያላቸውን ጉጉትና ለነርሱ ያላቸውን ተቆርቋሪነት እንረዳለን።

- 3. ሰሐቦች የደጋጎች አለቃ ከመሆናቸውም ጋር ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰሐቦችን ሲያናግሩ በዚህ ልክ የሚፈሩላቸው ከሆነ ከነርሱ በኋላ ባሉ ሰዎች ላይ ያላቸው ፍርሀት እጅግ የከበደ መሆኑን እንረዳለን።

(3381)

(38) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اِئْتَنَا فِي

التَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرًا: الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ، وَالتَّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(38) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (ሰላሊሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "በሰዎች ውስጥ ሁለት ነገሮች አሉ፤ እነርሱም ክህደት ናቸው። በዘር መተቸትና በሞተ ላይ ሙሾ ማውረድ ናቸው።"» [ሰሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሰላሊሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በሰዎች መካከል ስለሚገኙ ሁለት የከሃዲያን ስራዎችና የድንቁርና ዘመን ስነ ምግባሮች ተናገሩ። እነርሱም:

የመጀመሪያው: ሰዎችን በዘራቸው መተቸት፣ ማሳነስና በዘር እነርሱ ላይ መኩራራት ነው።

ሁለተኛው: በመከራ ወቅት የአላህን ውሳኔ በማማረር ድምፅን ከፍ ማድረግ ወይም ከትእግስት ማጣት ብዛት ልብስን መቅደድ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ለሰዎች በመተናነስና በሰዎች ላይ ባለመኩራት ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. በመከራ ላይ መታገስና አለመበሳጨት ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
3. እነዚህ ተግባራት ከትንሹ ክህደት ነው የሚመደቡት። ከትንሹ ክህደት ክፍሎች መካከል አንድ ስራን የሰራ ሰው ደሞ ትልቁን ክህደት እስኪሰራ ድረስ ከእስልምና የሚያስወጣ ክህደትን የካደ አይሆንም።
4. እስልምና በዘር መተቻቸትና የመሰሰሉትን በሙስሊሞች መካከል መከፋፈልን የሚፈጥሩ ነገሮችን ሁሉ ከልክሏል።

(6361)

(39) - عن أَبِي مَرْثَدٍ الْعَنَوِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا

تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ، وَلَا تُصَلُّوا إِلَيْهَا».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(39) - ከአቡ መርዋድ አልኛነዊይ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: 'መቃብሮች ላይ አትቀመጡ! ወደርሷም አትስገዱ!'" [ሶሒክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም መቃብሮች ላይ ከመቀመጥም ከለከሉ።

ልክ እንደዚሁ ቀብሩ ወደ ሰጋጁ ቁብላ አቅጣጫ በሆነ ጊዜ ወደ መቃብሮች ዘሮ ከመስገድም ከለከሉ። ይህም የተከለከለው ወደ ሺርክ ከሚያዳርሱ ምክንያቶች አንዱ ስለሆነ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በሐዲሥ እንደተረጋገጠው የጀናዛ ሰላት ካልሆነ በቀር በመቃብር ስፍራ ወይም በመቃብሮች መካከል ወይም ወደ መቃብር ዙሪያ መስገድ ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
2. ወደ መቃብር መስገድ የተከለከለው የሺርክን መዳረሻዎች ለመዝጋት ነው።
3. ኢስላም በመቃብር ወሰን ማለፍንም መቃብር ማዋረድንም ከልክሏል። በእስልምና ወሰን ማለፍም ማሳነስም የለምና።
4. ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም "የሙትን አጥንት መስበር በህይወት እንደመስበር ነው።" ስላሉ የሙስሊም ክብር ከሞተ በኋላም ዘላቂ ነው።

(10647)

(40) - عَنْ أَبِي طَلْحَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَدْخُلُ

الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ» . [صحيح] - [متفق عليه]

(40) - ከአቡ ጦልሐ (ረዲየሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "መላዕክቶች ውሻና ስዕል ወዳለበት ቤት አይገቡም።" [ሰሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘገበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የእዝነት መላዕክቶች ውሻና ነፍስ ያላቸው የፍጡራን ስዕል ወዳለበት ቤት እንደማይገቡ ተናገሩ። ይህም ነፍስ ያለበት ምሥል አስከፊ ወንጀል ስለሆነ፤ ከአላህ አፈጣጠር ጋር መፎካከር ስለሆነ፤ የሺርክ መዳረሻም

ስለሆነ፤ አንዳንዶቹ ምሥሎቶችም ከአላህ ውጪ የሚመለከቱ ምሥሎቶች ስለሆኑ ነው። ውሻ ያለበት ቤት ከመግባት የመቆጠባቸው ምክንያት ደግሞ፡ በብዛት ነጃሳ ስለሚመገብ፤ አንዳንዶቹም ሸይጧን ተብለው ስለተጠፉ ነው። መላዕክት ደግሞ የሸይጧን ተቃራኒ ናቸው። በተጨማሪ የውሻ ሽታ አፀያፊ ስለሆነ ነው። መላዕክት ደሞ መጥፎ ሽታን ይጠላሉ። ስለዚህ ውሻን ማሳደግ ተከለከለ። የሚያሳድግ ሰውም የእዝነት መላዕክት ቤቱ ባለመግባታቸው፤ ለቤቱ ዱዓእ ባለማድረጋቸው፤ ለርሱ ምህረት ባለመጠየቃቸው፤ ለርሱና ለቤቱ በረከት ባለመጠየቃቸው፤ የሸይጧንን ጉዳት ከርሱ ላይ ባለመከላከላቸው ተቀጣ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የአደን ውሻ ወይም የከብት ጠባቂ የሆነ ውሻ ወይም የአዝርዕት ጠባቂ የሆነ ውሻ ካልሆነ በቀር ውሻን ማሳደግ ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
2. ስዕል ማስቀመጥ መላዕክት የሚሸሹት ከሆኑ ቆሻሻ ጉዳዮች አንዱ ነው። በአንድ ስፍራ ስዕል መኖሩ እዝነትን እንድንነፈግ ምክንያት ይሆናል። ውሻም ልክ እንደዚሁ ነው።
3. ውሻ ወይም ስዕል ያለበት ቤት ውስጥ የማይገቡት መላዕክቶች የእዝነት መላዕክቶች ናቸው እንጂ ስራን የሚመዘግቡና ሌሎች እንደ መልዕክ ሞት የመሰሉ የስራ ድርሻ ያላቸው መላዕክቶች ግን ሁሉም ቤት ይገባሉ።
4. ግድግዳና ሌሎች ነገሮች ላይ ነፍስ ያላቸውን ፍጡራን ስዕላቸውን ማንጠልጠል ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
5. ሽጧቢ እንዲህ ብለዋል: «መላዕክት ውሻ ወይም ስዕል ያለበት

ቤት የማይገቡት ማስቀመጡ ክልክል የሆኑ ውሻዎችንና ስዕሎችን ነው። ክልክል ያልሆኑ የአደን ውሻ፣ የአዝርዕትና የከብቶች ጠባቂ የሆኑ ውሻዎችን እንዲሁም ምንጣፍ ላይ፣ ትራስ ላይና የመሳሰሉት ላይ የሚኖሩ ስዕሎች ቤት ውስጥ በመኖራቸው ግን በነርሱ ምክንያት መላዕክት ከመግባት አይቆጠቡም።

(8950)

(41) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَصْحَبُ

الْمَلَائِكَةَ رُفْقَةً فِيهَا كَلْبٌ وَلَا جَرَسٌ» . [صحيح] - [رواه مسلم]

(41) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲየሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሠራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው፡ የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል፡ "መላእክት ውሻ እና ቃጭል ካላቸው መንገደኞች ጋር አብረው (አይጎዳኙም) አይሄዱም።"

[ሰላሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በጉዞ ወቅት በመካከላቸው ውሻ ካለ ወይም በእንስሶች ላይ የሚንጠለጠለውና ሲንቀሳቀስ ድምፅ የሚያወጣው ቃጭል ካለ መላእክት ከነርሱ ጋር በወዳጅነት እንደማይጎዳኙ ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከአደን ውሻና ከጥበቃ ውሻ በቀር ውሻ መያዝና መጎዳኘት መከልከሉን እንረዳለን።
2. ከመጎዳኘት የሚቆጠቡት መላእክቶች የእዝነት መላእክት ናቸው።

የሰውን ስራ የሚቆጣጠሩት መላእክት ግን ባሮችን ቤታቸውም ውስጥ ሆኑ ጉዞ ላይ አይለዩዋቸውም።

3. ቃጭል መከላከሉን እንረዳለን። ምክንያቱም እርሱ ከሰይጣን መዝሙሮች መካከል አንዱ ነው። ቃጭል በውስጡ የክርስቲያኖች ደወል ጋር መመሳሰልን ያቀፈ ነው።

4. አንድ ሙስሊም መላእክትን የሚያርቅ ከሆነ ነገር ሁሉ በመራቅ ላይ ሊጥር እንደሚገባ እንረዳለን።

(8951)

(42) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَأْتِي الشَّيْطَانُ

أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ: مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ حَتَّى يَقُولَ: مَنْ خَلَقَ رَبَّكَ؟ فَإِذَا بَلَغَهُ

فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ وَلِيَّتِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(42) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው፡- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ፡- "ሰይጣን አንዳችሁ ዘንድ በመምጣት "ይህን የፈጠረው ማንው? ይህንንስ የፈጠረው?" እያለ ይጠይቃችኋል "ጌታህንስ የፈጠረው ማንው?" ብሎ እስኪጠይቃችሁ ድረስ ይደርሳል፤ ይህ ጥያቄ የደረሰው ጊዜ በአላህ ይጠበቅም ይከልከልም።" [ሶሊክ ነው።]

- [ቡካሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሰይጣን አማኞችን ለመጎትጎት ለሚያቀርባቸው ጥያቄዎች ፍቱን መድኃኒት ተናገሩ። "ይህን ማን ፈጠረው? ይህንንስ ማን ፈጠረው? ሰማይን ማን ነው የፈጠረው? ምድርንስ ማን ነው የፈጠረው?"

በማለት ሰይጣን ጥያቄ ያቀርብልናል። አማኙም በእምነቱም ፣ በተፈጥሮውም፣ በአይምሮውም ተጠቅሞ "አላህ" በማለት ይመልስለታል። ሰይጣን ግን በዚህ የጉትጎታ ወሰን ላይ ከመቆም ይልቅ "ኔታህን ማን ፈጠረው?" ወደሚል የጉትጎታ ደረጃ ይሸጋገራል። በዚህ ጊዜ አንድ አማኝ ይህንን ጉትጎታ በሦስት ነገሮች ይከላከላል፡-

- በአላህ በማመን
- ከሰይጣን በአላህ በመጠበቅ
- ከጉትጎታው ጋር አብሮ መቀጠልን በማቆም

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሰይጣንን ጉትጎታና ውልታ ችላ ማለት፤ ስለ እሱ ማሰብ እንደማይገባ እና ይህን ለማስወገድ ወደ አላህ መጠጋት የሚገባ መሆኑን እንረዳለን።
2. ሁሉም በሰው ልጅ ቀልብ ውስጥ የሚከሰት ሸሪዕን ተፃራሪ የሆነ ጉትጎታ ከሰይጣን መሆኑን እንረዳለን።
3. በአላህ ማንነት ጉዳይ ማስተንተን መከልከሉና ስለፍጡራኑና አንቀፆቹ ማስተንተን ግን የተበረታታ ጉዳይ መሆኑን እንረዳለን።

(65013)

(43) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالتَّوَافُلِ حَتَّىٰ أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لِأَعْطَيْتُهُ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لِأُعِيدَنَّهُ، وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدُّدِي عَنْ نَفْسِ الْمُؤْمِنِ، يَكْرَهُ

المَوْتُ وَأَنَا أَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ». [صحيح] - [رواه البخاري]

(43) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: 'አላህ እንዲህ ብሏል: <የኔን ወዳጅ (ወሊደ) ጠላት አድርጎ የያዘን ሰው በርግጥም ጦርነት እንዳወጀኩበት አሳውቁዋለሁ። ባሪያዬ ግዴታ ካደረግኩበት በበለጠ ወደ እኔ ተወዳጅ በሆነ በአንዳችም ነገር አይቃረብም። ባሪያዬ ወደ እኔ በትርፍ ስራዎች ከመቃረብ አይወገድም የምወደው ቢሆን እንጂ፤ የወደድኩትም ጊዜ የሚሰማበት መስሚያው እሆነዋለሁ፣ የሚያይበት መመልከቻ እሆነዋለሁ፣ የሚጨብጥበት እጅ እሆነዋለሁ፣ የሚራመድበት እግር እሆነዋለሁ፣ ቢጠይቀኝ እሰጠዋለሁ፣ ከኔ ጥበቃ ከፈለገ እጠብቀዋለሁ። እኔ ከማደርገው መካከል የሙእሚን ነፍስን ለመውሰድ እንደማመነታው በአንዳችም ነገር አላመነታሁም። እርሱ ሞትን ይጠላል እኔ ደግሞ እርሱን መጉዳት እጠላለሁ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሐዲሠል ቁድስ አላህ እንዲህ እንዳለ ተናገሩ: ከወዳጆቹ መካከል አንድን የኔን ወዳጅ ያወከውና ያስቆጣው ከኔ ጋር ጠላት እንደሆነ አውጇያለሁም አሳውቁዋለሁም፤

"ወሊደ" (የአላህ ወዳጅ) የሚባለው: አላህን ፈሪ አማኝ ነው። አንድ ባሪያ ባለው ኢማንና አላህን ፈሪነት ልክ የአላህ ወዳጅነት ይኖረዋል። አንድ ሙስሊም አላህ ግዴታ ያደረገበትን ትእዛዛትን

መፈፀምና ክልክሎችን መተው ወደ አላህ እንደሚያቃርበው ምንም ነገር ወደ ጌታው ተወዳጅ በሆነ ነገር አይቃረብም። አንድ ሙስሊም።

ወደ ጌታው ከግዴታዎች ጋር በትርፍ ስራዎች ከመቃረብ አይወገድም የአላህን ውዴታ የሚያገኝ ቢሆን እንጂ፤ አላህ የወደደው ጊዜ በነዚህ አራት አካላቱ ላይ ለርሱ አጋዥ ይሆነዋል።

በመስሚያው ያግዘዋል። አላህን ከሚያስደስት ነገር ውጪ ሌላ ምንም አይሰማም።

በመመልከቻው ያግዘዋል። አላህ እንዲታይ የሚወደውንንና የሚያስደስተውን ነገር እንጂ ሌላ አይመለከትም።

በእጁም ያግዘዋል። በእጁ አላህን ከሚያስደስት ነገር በቀር አይሰራም።

በእግሩም ያግዘዋል። አላህን ወደሚያስደስት ነገር ካልሆነ በቀር አይራመድም። መልካም ነገር ወዳለበት ካልሆነ በቀር አይሮጥም።

ከዚህም ጋር አላህን አንዳች ነገር ከጠየቀው አላህ የጠየቀውን ይሰጠዋል፤ ተማፅኖውንም የሚሰማው ይሆናል። በአላህ ጥበቃን ካስፈለገውና የአላህን ከላላ ፈልጎ ከተጠጋ ጥራት የተገባው አላህም ከሚፈራው ነገር ይጠብቀዋል።

ቀጥሎም አላህ እንዲህ አለ: የሙእሚንን ነፍስ ስወስድ ለርሱ በማዘን እንደማመነታው እኔ ከምሰራው በአንዳችም ነገር አላመነታሁም። ምክንያቱም እርሱ ካለው ህመም አንፃር ሞትን ይጠላል። አላህ ደግሞ ሙእሚንን የሚያሰምም ነገር ይጠላል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህ ሐዲሥ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከጌታቸው ከሚዘግቡት ሐዲሥ አንዱ ነው። "ሐዲሥል ቁድስ"

ወይም "ሓዲሠል ኢላሂይ" በመባል ይጠራል። እርሱም ቃሉም ሆነ መልዕክቱ ከአላህ የሆነ ሲሆን ነገር ግን ቁርአን ከሌላው የተለየበት የሆኑ መለዎዎች የሉትም። ለምሳሌ፡ ሲያነብ በየፊደላቱ አጅር ማስገኘቱ፣ እርሱን ለማንበብ ውዱእ ማድረግ፣ ከቻሉ አምሳያውን እንዲያመጡ የተሞገተበት መሆን፣ የቃል አወቃቀፍ መለኮታዊነትና ከዚህም ውጪ ያሉ የቁርአን መለዎዎች የሉትም ማለት ነው።

2. የአላህን ወዳጆች ከማወክ መከልከል፤ እነርሱን በመውደድና ደረጃቸውን በማወቅ ላይም መነሳሳቱን እንረዳለን።
3. የአላህን ጠላቶችን በመጣላት ላይ መታዘዙንና እነርሱን መወዳጀት መከልከልን እንረዳለን።
4. የአላህን ሽሪዓ ሳይከተል የአላህን ወዳጅነት የሞገተ ሰው በሙግቱ ውሸታም መሆኑን እንረዳለን።
5. የአላህ ወዳጅነት ግዴታዎችን በመፈጸምና ክልክሎችን በመተው ነው የሚገኘው።
6. ለአንድ ባረያ የአላህን ውዴታና የዱዓን ተቀባይነት ከሚያስገኙለት ምክንያቶች መካከል ግዴታዎችን ከፈጸመና ክልክሎችን ከተወ በኋላ ትርፍ ስራዎችን መስራት ነው።
7. የወሊዮች ልቅናና የደረጃቸው ከፍታ መጠቆሙን እንረዳለን።

(6337)

(44) - عَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ، فَوَعظَنَا مَوْعِظَةً بَلِيغَةً وَجَلَّتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، وَدَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَعَظْتَنَا مَوْعِظَةً مُودِّعَ فَاعْهَدْ إِلَيْنَا بِعَهْدٍ. فَقَالَ: «عَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ، وَإِنْ عَبْدًا حَبِيبِيًّا، وَسَتْرُونَ مِنْ بَعْدِي اخْتِلَافًا شَدِيدًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ

الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمُهَدِيِّينَ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالتَّوَاجِدِ، وَإِيَّاكُمْ وَالْأُمُورَ الْمُحَدَّثَاتِ، فَإِنَّ كُلَّ
بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ. [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

(44) - ከዲርባድ ቢን ሳሪያህ (ረዳዩሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንድ ቀን በመካከላችን ቆሙና በርሷ ምክንያት ልቦናዎች የራዱበት፣ ዓይኖች ያነቡበትን ጥግ የደረሰን ምክር መከሩን። 'የአላህ መልክተኛ ሆይ! የመከሩን ምክር የተሰናባች ምክር ሆኖብናልና ለእኛ የሚሰጡን አደራ አለን?' ተባሉ። እርሳቸውም ' አላህን በመፍራት፣ የሐበሻ ባሪያ እንኳ ቢሆን (መሪያችሁን) እንድትሰሙና እንድትታዘዙ አደራ እላችኋለሁ። ከኔ በኋላ ከባድ ልዩነትን ታያላችሁ፤ ስለሆነም በኔ ሱናና የተመሩ ቅን በሆኑት ምትኮቼ ሱና አደራችሁን! እርሷን በማኘኪያ ጥርሳችሁ ነክሳችሁ ያዙ! አደራችሁን አዳዲስ መጤ ነገሮችን ተጠንቀቁ! ሁሉም ቢድዓ (አዲስ መጤ) ጥመት ነውና።' አሏቸው።" [ሶሊሕ ነው።] - [አቡዳውድ፣ ቴርሚዢ፣ ኢብኑማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰሐቦችን ልቦች በርሷ ምክንያት የራዱበትና ዓይኖች ያነቡበትን ጥግ የደረሰ ምክር መከሩ። ሰሐቦችም የነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ምክራቸው ጥግ የደረሰ መሆኑን ስላዩ "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ምክሮት የተሰናባች ምክር ትመስላለች።" በማለት ከርሳቸው ህልፈት በኋላ አጥብቀው የሚይዙትን አደራ ጠየቁ። እርሳቸውም "አላህን በመፍራት አደራ እላችኋለሁ።" አሉ። ይህም

ግዴታዎችን በመፈፀምና ክልክሎችን በመተው ነው። "በሪያ በናንተ ላይ ቢሾም ወይም መሪ ሆኖ ቢመጣባችሁ እንኳ ለመሪዎች መስማትና መታዘዝን አደራ እላችኋለሁ።" ማለትም በናንተ ላይ ደረጃው የወረደ (አርጋችሁ የምታስቡት) ፍጡር መሪ ቢሆን እንኳ ፈተና ይቀጣጠላል ተብሎ ስለሚሰጋ በዚህ ላይ እምቢተኛ አትሁኑ ታዘዙት ማለት ነው። "እነሆ ከናንተ መካከል የሚኖር ሰው ብዙ ልዩነትን ያያል።" ቀጥለውም ከዚህ ልዩነት መውጫውን ገለጹላቸው። እሱም የርሳቸውን ሱና(ፈለግ) እና ከርሳቸው በኋላ የተመሩ የሆኑት ቅን ምትኮቻቸውን ሱና አጥብቆ በመያዝ ነው። እነሱም፡ አቡ በከር አስሲዲቅ፣ ዑመር ቢን አልኸጢብ፣ ዑሥማን ቢን ዐፋንና ዐሊይ ቢን አቢ ጢሊብ (ረዲየሷሁ ዐንሁም) - አላህ የሁሉንም መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ናቸው። አጥብቃችሁ የምትይዙትም በማኘኪያ ጥርስ ነክሶ እንደመያዝ ነው። በዚህም ለማለት የፈለጉት ሱናን በመያዝና በማጥበቅ ላይ መጠንከርን ለመጠቆም ነው። በሃይማኖት ውስጥ ከተፈበረኩ አዳዲስ መጤ ጉዳዮችም አስጠነቀቋቸው። ሁሉም አዲስ መጤ ነገር ጥመት ነውና።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሱናን አጥብቆ መያዝና ሱናን መከተል አንገብጋቢ ጉዳይ መሆኑን እንረዳለን።
2. ለምክሮችና ልቦችን ለሚያለሰልሱ ነገሮች ትኩረት መስጠት እንደሚገባ እንረዳለን።
3. ከርሳቸው በኋላ ያሉት አራቱ የተመሩ ቅን ምትኮቻቸውን መከተል መታዘዙን እንረዳለን። እነሱም አቡ በከር፣ ዑመር፣ ዑሥማንና ዐሊይ (ረዲየሷሁ ዐንሁም) - አላህ መልካም

ሥራቸውን ይውደድላቸውና ናቸው።

4. በሃይማኖት ውስጥ አዲስ ነገር መፍጠር መከፈከሉንና ሁሉም መጤ ነገር ጥመት መሆኑንም እንረዳለን።
5. የአማኞችን ጉዳይ እንዲመራ ለተሾመ ሰው ከወንጀል ውጪ በሆኑ ጉዳዮች እርሱን መስማትና መታዘዝ እንደሚገባ እንረዳለን።
6. አላህን በሁሉም ወቅትና ሁኔታ የመፍራትን አንገብጋቢነት እንረዳለን።
7. በዚህ ኡመት ውስጥ ልዩነት ይከሰታል። በሚከሰት ወቅት ግን ወደ አላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሱና እና ወደ ቅን ምትኮቻቸው ሱና መመለስ ግድ ይላል።

(65057)

(45) - عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: «مَنْ خَرَجَ مِنَ الطَّاعَةِ، وَفَارَقَ الْجَمَاعَةَ فَمَاتَ، مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً، وَمَنْ قَاتَلَ تَحْتَ رَايَةِ عَمِّيَّةٍ، يَعْصِبُ لِعَصْبَةٍ، أَوْ يَدْعُو إِلَى عَصْبَةٍ، أَوْ يَنْصُرُ عَصْبَةً، فَقُتِلَ، فَقَتِلَ جَاهِلِيَّةً، وَمَنْ خَرَجَ عَلَى أُمَّتِي، يَضْرِبُ بَرَّهَا وَفَاجِرَهَا، وَلَا يَتَحَاشَى مِنْ مُؤْمِنِهَا، وَلَا يَفِي لِذِي عَهْدٍ عَهْدُهُ، فَلَيْسَ مِنِّي وَلَسْتُ مِنْهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(45) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: "ከመሪ ትእዛዝ አምፆ በመውጣት የሙስሊሙን ህብረት ተለይቶ የሞተ የድንቁርና አሟሟት ሙቷል። ለወገኑ ሲል እየተቆጣ ወይም ወደ ወገንተኝነት እየተጣራ ወይም ወገን ላይቶ እየረዳ በዕውር ባንዲራ ስር እየተዋጋ

ቢገደል የድንቁርና አሟሟት ሙቷል። በኡመቴ ላይ (ሊመራ) የወጣ መልካሙንም መጥፎውንም የሚማታ ስለአማኙ ህዝብ ምንም ደንታ የሌለው የቃል ኪዳን ባለቤት ለሆኑትም በቃል ኪዳኑ የማይሞላ ሰው ከኔም አይደለም እኔም ከርሱ አይደለሁም።" [ሶሐሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከመሪዎች ትእዛዝ አምፆ በመውጣት ሙስሊሙ ማህበረሰብ ከተሰማሙበት መሪ ያፈነገጠ ሰው በዚህ ያለመታዘዝና አማዲነት ሁኔታ ላይ ሆኖ ቢሞት የእነዚያ መሪን የማይታዘዙ፣ ወደ አንድ ህብረት የማይጠጉ በተቃራኒ ቡድንተኛና ወገንተኛ ሁነው ከፊሉ ከፊሉን ይዋጉ የነበሩት የድንቁርና ዘመን ባለቤቶችን አይነት አሟሟት ሙቷል።

- ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እውነተኛው ከውሸተኛው ባልተለየበት ባንዲራ ስር የተዋጋ ሰው ቁጣውና እምነቱ ሐቅን ለመርዳት ሳይሆን ለጠራ ህዝባዊ ወይም ጎሳዊ ወገንተኝነት የሆነ ፤ ያለእውቀትና እርግጠኝነት ለወገንተኝነት የሚዋጋ ሰው በዚህ ሁኔታ ላይ ሆኖ ከተገደለ ሞቱ እንደ ድንቁርና ዘመን ሞት ነው የሚሆነው ብለው ተናገሩ።

በነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ኡመት ላይ ለመሪነት የወጣ መልካሙንም መጥፎውንም የሚማታ፣ በሚፈፀመው ድርጊት ላይ ደንታ የሌለው፣ አማኞችን በመግደል የሚደርስበትን ቅጣት የማይፈራ፣ ከከሀዲያንና ከመሪዎች ጋር ያለውን ቃል ኪዳን ከመጠበቅ ይልቅ ቃል ኪዳኑን የሚያፈርስ (ይህ ትልቅ ወንጀለም ነው።) ይህን የሰራ ሰው ለዚህ ትልቅ ዛቻ የተገባ ይሆናል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. አላህን ማመፅ ላይ እስካልሆነ ድረስ መሪዎችን መታዘዝ ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
2. እዚህ ሐዲሥ ውስጥ ከመሪ ትእዛዝ የወጣና ከሙስሊሙ ማህበረሰብ ያፈነገጠ ላይ ከባድ ማስጠንቀቂያ አለ። በዚህ ሁኔታ ላይ ሆኖ ቢሞት የድንቁርናው ዘመን ሰዎች መንገድ ላይ ሆኖ ሙቷል።
3. ሐዲሡ ውስጥ ለወገንተኝነት ብሎ መዋጋት ክልክል መሆኑ ተገልጿል።
4. ቃል ኪዳንን መሙላት ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
5. መሪን በመታዘዝና አንድነትን በመጠበቅ ደህንነት፣ መረጋጋት፣ የሁኔታዎች መስተካከልና የመሳሰሉት ብዙ በጎ ነገሮች ይገኛሉ።
6. ከድንቁርና ዘመን ባለቤቶች ሁኔታ ጋር መመሳሰል መከልከሉን እንረዳለን።
7. የሙስሊሙን ህብረት አጥብቆ መያዝ መታዘዙን እንረዳለን።

(58218)

(46) - عن مَعْقِلِ بْنِ يَسَارِ الْمُرَزِيِّ رضي الله عنه قال: إني سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه

وسلم يقول: «مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيهِ اللَّهُ رَعِيَّةً، يَمُوتُ يَوْمَ يَمُوتُ وَهُوَ غَاشٍ لِرَعِيَّتِهِ، إِلَّا حَرَّمَ

اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(46) - ከመዕቁል ቢን የሳር አልሙዘኒይ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: እኔ የአላህን መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ: "አላህ አንድ ሀላፊነት ላይ ሹሞት የተሰጠውን ሀላፊነት የሚያታልል ሆኖ የሚሞት

ባሪያ የለም አላህ በርሱ ላይ ጀነትን እርም የሚያደርግ ቢሆን እንጂ።"

[ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

እያንዳንዱ አላህ በሰዎች ላይ ተጠያቂና ሀላፊ ያደረገው ሁሉ እንደመሪነት ጠቅላይ ሀላፊነትን የሚያስተዳድርም ይሁን ወይም በቤቱ ሀላፊ እንደሆነ ወንድና በቤቷ ሀላፊ እንደሆነች ሴት ውስን ሀላፊነትም ይሁን የሀላፊነት ግዴታውን ካጓደለ፣ ቅን ሳይሆን ካጭበረበረና ዲናዊና ዓለማዊ ግዴታውን ካጠፋ ለከባድ ቅጣት እንደተገባ ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህ ዛቻ በጠቅላይ መሪውና ሚኒስትሮቹ ላይ ብቻ የተገደበ ሳይሆን አላህ በሀላፊነት የሾመውን ሁሉ የሚያጠቃልል ነው።
2. በአንዳች የሙስሊሞች ጉዳይ ላይ የተሾመ ሰው ያለበት ግዴታ ለነሱ ቅን መሆን፣ አደራውን በመወጣት ላይ መታገልና ማጭበርበርን መጠንቀቅ ነው።
3. ጠቅላይም ይሁን ውስን፣ ትልቅም ይሁን ትንሽ ሀላፊነት ላይ የተሾመ ሁሉ ተጠያቂነቱ ትልቅ መሆኑን እንረዳለን።

(5335)

(47) - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

«سَتَكُونُ أُمَّرَاءَ فَتَعْرِفُونَ وَتُنَكِّرُونَ، فَمَنْ عَرَفَ بَرِيءًا، وَمَنْ أَنْكَرَ سَلِيمًا، وَلَحِكِنَ مِنْ رَضِيَ

وَتَابِعَ» قَالُوا: أَفَلَا نُقَاتِلُهُمْ؟ قَالَ: «أَلَا، مَا صَلَّوْا». [صحيح] - [رواه مسلم]

(47) - ከኡሙ ሰለማ ኡሙል ሙእሚኒን (ረዲየሷሁ 034) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "እነሆ በናንተ ላይ መሪዎች ይሾማሉ። የምታውቁትንም የምታወግዙትንም ስራ ይሰራሉ። (የሚሰፍትን ውግዝ ስራ) የጠላ ሰው (ከወንጀል) ጠራ። ያወገዘም ሰው ሰላም ሆነ። ነገር ግን (የነሱን ውግዝ ተግባር) የወደደና የተከተለ (ወንጀል ውስጥ ወደቀ)" ሰላሳቸው "ታዲያ አንዋጋቸውም?" ብለው ጠየቁ። ነቢዩም "ሰላትን እስከሰገዱ ድረስ በፍፁም (እንዳትዋጋቸው!)" ብለው መለሱ። [ሶሐሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በኛ ላይ መሪዎች እንደሚሾሙና ከፊል ስራዎቻቸው ከሸሪዓ ጋር የተስማማ ስለሆነ መልካም እንደምንለውና፤ ከፊሉን ደግሞ ከሸሪዓ ጋር ስለሚፃረር እንደምናወግዘው ተናገሩ። ውግዝ ተግባሮቻቸውን ማውገዝ ያልቻለና በቀልቡ የጠላ ሰው በርግጥም ከወንጀልና ንፍቅና ጠራ። በእጁ ወይም በአንደበቱ ማውገዝ የቻለ ሰውና በነርሱ ላይ ይህንን ያወገዘ በርግጥ ከወንጀልና ከወንጀል ተባባሪነት ሰላም ሆኗል። ነገር ግን ድርጊታቸውን የወደደና በርሱ ላይ የተከተላቸው እነርሱ እንደጠፉት ይጠፋል።

ከዚያም ሰላሳቸው ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) "ይህን አይነት ባህሪ የተላበሱ መሪዎችን አንዋጋም?" ብለው ጠየቁ። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) "በመካከላችሁ ሰላትን ቀጥ አድርገው እስከሰገዱ ድረስ በፍፁም እንዳትዋጋቸው!" በማለት ከዚህ ከለከሏቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ለወደፊት የሚከሰቱ ፍቅር ነገሮችን መናገራቸውና እንደተናገሩት መከሰቱ የነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ነቢይነት ከሚጠቁሙ ነገሮች መካከል አንዱ ነው።
2. ውግዝ ተግባርን መውደድና በርሱ ላይ መተባበር አይፈቀድም። ውግዝን ማውገዝም ግዴታ ነው።
3. መሪዎች ከሸሪዓ የተፃረረን ነገር የፈጠሩ ጊዜ በዚህ ላይ እነርሱን መታዘዝ አይፈቀድም።
4. በሙስሊም መሪዎች ላይ አምፆ መውጣት ያልተፈቀደው ይህን ተከትሎ ብክለት፣ ደም መፋሰስና የደህንነት ቀውስ ስለሚከሰት ነው። የወንጀለኛ መሪዎችን ውግዝ ተግባር መቻልና አስቸጋሪነታቸውን መታገስ ከነዚህ ነገሮች አንፃር እጅግ ቀላል ነው።
5. ሰላት ጉዳዩዋ (ደረጃዋ) ትልቅ ነው። ሰላት በክህደትና ኢስላም መካከል የምትለይ መሆኗን እንረዳለን።

(3481)

(48) - عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «سَتَكُونُ أُمَّرَةٌ وَأُمُورٌ تُنْكِرُونَهَا» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: «تُؤَدُّونَ الْحَقَّ الَّذِي عَلَيْنَاكُمْ، وَتَسْأَلُونَ

اللَّهِ الَّذِي لَكُمْ». [صحيح] - [متفق عليه]

(48) - ከኢብኑ መስዑድ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል፡- "ለወደፊት የምታወግዟቸው ጉዳዮችና አድልዎ ይከሰታል! ሰላቦችም 'የአላህ መልክተኛ ሆይ! ምን ያዙናል?' አሉ። እርሳቸውም 'በናንተ ላይ

ያለባችሁን ግዴታ ትወጣላችሁ። ለናንተ ያላችሁን ሐቅ ደግሞ ከአለህ ትጠይቃላችሁ።' አሉ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የሙስሊሞችን ገንዘብና ሌሎችንም አለማዊ ጉዳዮች በማዳላት ሙስሊሞች እርሱ ላይ ያላቸውን መብት በመከልከል እንደፈለጉ የሚያወጡ መሪዎች በሙስሊሞች ላይ እንደሚሾሙ ተናገሩ። በነርሱ ላይም የሚወገዙ ሃይማኖታዊ ጉዳዮች እንደሚኖራቸው ተናገሩ። ሶሐቦችም (ረዲዋሊሁ ዐንሁም) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና በዚህ ሁኔታ ላይ ምን ማድረግ እንዳለባቸው ጠየቁ። ነቢዩም (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በገንዘብ ጉዳይ ብቻቸውን መጠቀማቸው በናንተ ላይ ለነርሱ ልታሟሉ ግዴታ የሆነባችሁን ከመስማትና ከመታዘዝ እንዳይገታችሁ። ይልቁንም ታግሳችሁ መስማትና መታዘዝ ላይ አደራችሁን። በትእዛዞቻቸውም አትቃረኗቸው (አትከራከሯቸው)። እንዲያስተካክላቸው፣ ክፋታቸውንና ግፋቸውን እንዲከላከልላችሁ ለናንተ ያላችሁንም ሐቅ ከአላህ ጠይቁ!

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሐዲሁ የርሳቸውን ነቢይነት ከሚጠቁሙ ሐዲሶች መካከል አንዱ ነው። ይህም ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በኡመታቸው ውስጥ የሚከሰተውን መናገራቸውና እንደተናገሩት ከመከሰቱ አንፃር ነው።
2. ለተፈተነ ሰው ነፍሱን ለፈተና ዝግጁ እንዲያደርግና ፈተናው ባጋጠመው ወቅትም ታጋሽና ምንዳውን የሚያስብ ሊሆን ዘንድ

- ለወደፊት ያጋጥመዋል ተብሎ የሚታሰብ መከራን ማሳወቅ እንደሚፈቀድ እንረዳለን።
3. ከቁርአንና ሐዲሥ ጋር ያለ ትስስርን ማጠንከር ከፈተናና ልዩነት መውጫ መንገድ እንደሆነ እንረዳለን።
  4. ለመሪዎች በመልካም ጉዳይ በመስማትና በመታዘዝ ላይና ግፍ እንኳ ቢያደርሱ በነርሱ ላይ አምፆ ባለመውጣት ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
  5. በፈተና ዘመን ሱናን መከተልና ጥበብን መጠቀም እንደሚገባ እንረዳለን።
  6. አንድ ሰው በርሱ ላይ ግፍ እንኳ ቢደርስበት ባለበት እውነት ላይ መቆም እንደሚገባው እንረዳለን።
  7. ይህ ሐዲሥ አንድ መርህን ይጠቁመናል። እርሱም፡- ከሁለት ክፋቶች ዝቅተኛውን ክፋት ይመረጣል፤ ወይም ከሁለት ጉዳዮች ቀላሉ ጉዳት ይመረጣል የሚል ነው።

(3156)

(49) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَكُمْ رَاعٍ فَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ بَعْلِهَا وَوَالِدِهِ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ، وَالْعَبْدُ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُ، أَلَا فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(49) - ከዐ-ብደላህ ቢን ዑመር (ረዲየሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ

(የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል፡ "ሁላችሁም እረኞች (ሀላፊ) ናችሁ። ስለምትጠብቁት ነገርም ትጠየቃላችሁ። በሰዎች ላይ የተሾመ መሪ እረኛ (ሀላፊ) ነው። ስለነርሱም ይጠየቃል። ወንድ በቤተሰቡ ላይ እረኛ (ሀላፊ) ነው። ስለነርሱም ይጠየቃል። ሴት ልጅ በቧላ ቤትና በልጆቹ ላይ እረኛ (ሀላፊ) ናት። ስለነርሱም ትጠየቃላች። ባሪያ በአለቃው ገንዘብ ላይ እረኛ (ሀላፊ) ነው። ስለነርሱም ይጠየቃል። አዋጅ! ሁላችሁም እረኞች (ሀላፊ) ናችሁ። ስለምትጠብቁት ነገርም ትጠየቃላችሁ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ማህበረሰቡ ውስጥ በሚገኝ ሁሉም ሙስሊም ላይ የሚሸከመውና የሚጠብቀው ኃላፊነት እንዳለበት ተናገሩ። ኢማምና መሪ አላህ ባስጠበቃቸው ኃላፊነት እረኞች (ኃላፊዎች) ናቸው። የሚመራቸውንም ሽሪዓቸውን መጠበቅ፣ በነርሱ ላይ ግፈኛ ከሆነ አካል እነርሱን መጠበቅ፣ ጠላቶቻቸውን መታገልና ሐቃቸውን አለማጥፋት ይገባዋል። ወንድም ለቤተሰቡ ቀለብ በማሟላት፣ መልካም አኗኗር በማኖር፣ በማስተማርና ስርዓት በማስያዝ ላይ ኃላፊነት አለበት። ሴትም በቧላ ቤት ውስጥ ቤቱን ባማረ መልኩ በማስተናበርና ልጆቹን በማነፅ ላይ ኃላፊነት አለበት። ስለዚህም ትጠየቃላች። አገልጋይ ባሪያና ተቀጣሪም በአለቃው ገንዘብ ላይ በእጁ ያለውን የአለቃውን ገንዘብ በመጠበቅ፣ እርሱን በማገልገል ሀላፊ ነው። ስለዚህም ይጠየቃል። እያንዳንዱ ሰው አላህ በሰጠው ሀላፊነት ላይ እረኛ (ሀላፊ) ነው። እያንዳንዱም ሰው ስለ ሀላፊነቱ ይጠየቃል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. በአጠቃላይ የሙስሊሙ ማህበረሰብ ላይ ተጠያቂነት ያለ ሲሆን ሁሉም በልኩ፣ በችሎታውና በሀላፊነቱ ልክ ተጠያቂ ነው።
2. የሴት ኃላፊነት ትልቅ መሆኑን እንረዳለን። ይህም በባሏ ቤት እና በልጆቿ ላይ ያላትን ግዴታዎች መወጣት ስለሆነ ነው።

(5819)

(50) - عن عائشة رضي الله عنها قالت: سمعتُ من رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول في بيتي هذا: «اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أُمَّتِي شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشْفُقْ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أُمَّرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَارْفُقْ بِهِمْ فَارْفُقْ بِهِ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(50) - ከእናታችን ዓኢሻህ -አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላትና- እንደተላለፈው እንዲህ አለች፡ የአላህ መልክተኛን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ቤቴ ውስጥ ይህንን ሲሉ ሰምቻለሁ፡ "አላህ ሆይ! ከኡሙቴ ጉዳይ በአንዳች ነገር የተሾመና እነርሱን ለችግር የዳረገ እርሱንም የሚችገር አድርገው ። ከኡሙቴ ጉዳይ በአንዳች ነገር የተሾመና ለነሱ የራራን ለርሱም ራራለት።" [ሰሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ፡

የሙስሊሞች ጉዳዮች ውስጥ በየትኛውም ትንሽም ይሁን ትልቅ ሹመት ፣ አጠቃላይም ይሁን ቁንፅል ሹመትን የተሾመ ከዚያም ለሙስሊሞች ሳይራራ ችግርን በነርሱ ላይ የሚያባብስባቸው የሆነን ሰው ሁሉ ላይ አላህ በሰራው ስራ ተመሳሳይ እሱንም ለችግር እንዳዳርገው የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ዲዓእ አደረጉበት።

ለነርሱ የራራና ጉዳዮቻቸውን ባቀለለ ላይም አላህ ለርሱ እንዲራራና ጉዳዮቹን እንዲያገራለት ዱዓ አደረጉለት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከሙስሊሞች ጉዳዮች መካከል አንድ ነገር ላይ የተሾመ ሰው በቻለው መጠን ለነርሱ መራራት ግዴታው መሆኑን እንረዳለን።
2. ምንዳ የሚሰጠን በስራችን አይነት መሆኑን እንረዳለን።
3. የመራራትና የሀይለኝነት መለኪያ ሚዛኑ ቁርአንና ሐዲሱን ባልተፃረረ መልኩ መሆኑን እንረዳለን።

(5330)

(51) - عن تميم الداري رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «الَّذِينَ التَّصَيَّحَةُ»

قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: «لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَيِّمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(51) - ከተሚም አድዳሪይ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ፡- "ሃይማኖት (ኢስላም) መቆርቆር (ታማኝነት) ነው።" እኛም "ለማን ነው (የምንቆረቆረው) ታማኝ የምንሆነው?" አልናቸው። እሳቸውም "ለአላህ፣ ለመጽሐፍ፣ ለመልክተኛው፣ ለሙስሊሞች መሪዎችና ለአጠቃላይ ሙስሊም ማህበረሰብ።" አሉ። [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግጠውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የኢስላም ሃይማኖት በኢኽላስና በእውነተኝነት ላይ የቆመ መሆኑን ተናገሩ። ይህም ሁሉም አማኝ የታዘዘውን አላህ ግዴታ ባደረገው መልኩ

ምንም ሳያዳድልና ሳያታልል በተሟላ መልኩ እስኪፈፀም ድረስ ነው ቅን እንዲሆን የታዘዘው።

ነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና "ለማን ነው ተቆርቋሪነቱ (ታማኝነቱ)?" ተብለው ተጠየቁ። እሳቸውም እንዲህ አሉ፡-

በመጀመሪያ፡ ጥራት ለተገባውና ከፍ ላለው አላህ ተቆርቋሪ (ታማኝ) መሆን ነው። ይህም፡- ለሱ የምንሰራውን ስራ በማጥራትና ባለማጋራት፣ በጌትነቱ፣ በተመላኪነቱ፣ በስሞቹና በባህሪያቶቹ በማመን፣ ትእዛዞቹን በማላቅና በሱ ወደማመን ሌሎችን በመጣራት ነው።

ሁለተኛ፡ ለመጽሐፍ ተቆርቋሪ (ታማኝ) መሆን ነው። እሱም የተከበረው ቁርአን ነው። ይህም፡ ቁርአን የአላህ ቃል መሆኑንና የመጨረሻው መጽሐፍ መሆኑን በማመን፣ ከእሱ በፊት የነበሩትን ሁሉ ድንጋጌዎች የሻረ መሆኑን በማመን፣ እሱን በማላቅ፣ ትክክለኛ በሆነ መልኩ በማንበብ፣ ግልፅ የሆኑትን በመተግበር አሻሚ የሆኑትን በማመን፣ ከአጥማሚዎች ትርጓሜም በመከላከል፣ በተግሳጃቸው በመመከር፣ ውስጡ ያሉትን እውቀቶች በማሰራጨትና ወደርሱ በመጣራት ነው።

ሶስተኛ፡ ለመልክተኛው ሙሐመድ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም ተቆርቋሪ (ቅን/ ታማኝ) መሆን ነው። ይህም፡ እሳቸው ከመልክተኞች የመጨረሻ መሆናቸውን በማመን፣ ከሳቸው የመጣውን ሁሉ እውነትነቱን በመቀበል፣ ትእዛዛቸውን በመፈፀም፣ ክልከላቸውን በመራቅ፣ እሳቸው ባመጡት ድንጋጌ ካልሆነ በቀር አላህን ባለማምለክ፣ ሐቃቸውን በማላቅና በማክበር፣ ጥሪያቸውን

በማሰራጨት፣ ሸረዐቸውን በማስፋፋት፣ እሳቸው ላይ የሚቀርቡ ክሶችን ውድቅ በማድረግ ነው።

አራተኛ፡ ለሙስሊም መሪዎች ቅን ተቆርቋሪ (ቅን/ ታማኝ) መሆን ነው። ይህም፡ በሀቅ ላይ በመተባበር፣ ጉዳያቸውን ባለመጋፋትና በአላህ ትእዛዞች ሲያዙን እነሱን ሰምቶ በመታዘዝ ነው ።

አምስተኛ፡ ለሙስሊሞች ተቆርቋሪ (ቅን/ ታማኝ) መሆን ነው። ይህም፡ ለነሱ በጎ በማድረግ፣ እነሱን ወደ በጎ በመጣራት፣ እነሱ ላይ ጉዳት ከማድረስ በመቆጠብ፣ ለነሱ መልካምን በመውደድ፣ በበጎና አላህን በመፍራት ላይ ከነርሱ ጋር በመተባበር ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ለሁሉም (ቅን/ ታማኝ) መሆን መታዘዙን እንረዳለን።
2. በእስልምና ሃይማኖት ውስጥ (ቅን/ ታማኝ) የመሆን ደረጃ የላቀ መሆኑን እንረዳለን።
3. የእስልምና ሃይማኖት እምነቶችን፣ ንግግሮችንና ተግባራቶችን ያጠቀለለ መሆኑን እንረዳለን።
4. ከታማኝነት መካከል አንዱ ቅንነቱ ለተገባው አካል ከማታለል ነፍሳችንን ማፅዳትና ለሱ መልካምን መፈለግ ነው።
5. መልክተኛው ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም አንድን ነገር በጥቅሉ አውስተው ከዚያም መዘርዘራቸው የሳቸውን የማስተማር ብቃታቸው ውበትን ይጠቁማል።
6. ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ለአላህ (ቅን/ ታማኝ) በመሆን ጀምረው ከዚያም ለመጽሐፉ ከዚያም ለመልክተኛው ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከዚያም ለሙስሊም መሪዎች ከዚያም ለሙስሊሙ ማህበረሰብ ተቆርቋሪ (ቅን/ ታማኝ) በመሆን

ማጠቃለላቸው የትኛውም ነገር እጅግ አንገብጋቢ ከሆነው ጉዳይ ሊጀመር እንደሚገባው እንረዳለን።

(4309)

(52) - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: تَلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذِهِ الْآيَةَ: {هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ، وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ، وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ} [آل عمران: 7]. قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَإِذَا رَأَيْتِ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ سَعَى اللَّهُ، فَاحْذَرُوهُمْ». [صحيح] - [متفق عليه]

(52) - የምእመናን እናት ዓሊሻ -አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና- እንዲህ ብላለች:- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ይህቺን አንቀፅ አነበቡ {እርሱ ያ በአንተ ላይ መጽሀፉን ያወረደ ነው። ከእርሱ (ከመፀሀፍ) ግልጽ የሆኑ አንቀጾች አሉ። እነሱ የመጽሐፉ መሠረቶች ናቸው። ሌሎችም ተመሳሳዮች አሉ። እነዚያም በልቦቻቸው ውስጥ ጥመት ያለባቸው ሰዎች ማሳሳትን በመፈለግና ማጥመምን በመፈለግ ከርሱ የተመሳሰለውን ይከታተላሉ። (ትክክለኛ) ፍቺውንም አላህ ብቻ እንጂ ሌላ አያውቀውም። በዕውቀትም የጠለቁት "በርሱ አምነናል፤ ሁሉም ከጌታችን ዘንድ ነው" ይላሉ። የአእምሮ ስሜቶችም እንጅ (ሌላው) አይገሰጹም።} [አሉ ዒምራን: 7] ቀጥለው የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ:- " እነዚያ ከቁርአን የተመሳሰለውን የሚከተሉትን ከተመለከትሽ አላህ

ተጠንቀቁዋቸው ብሎ የጠቀሰቸው እነሱ ናቸው።" [ሶሊሕ ነው።] -
[ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ይህቺን አንቀፅ አነበቡ {እርሱ ያ በአንተ ላይ መጽሀፉን ያወረደ ነው። ከእርሱ (ከመጽሐፍ) ግልጽ የሆኑ አንቀጾች አሉ። እነሱ የመጽሀፉ መሠረቶች ናቸው። ሌሎችም ተመሳሳዮች አሉ። እነዚያማ በልቦቻቸው ውስጥ ጥመት ያለባቸው ሰዎች ማሳሳትን በመፈለግና ማጣመምን በመፈለግ ከርሱ የተመሳሰለውን ይከታተላሉ። (ትክክለኛ) ፍቺውንም አላህ ብቻ እንጂ ሌላ አያውቀውም። በዕውቀትም የጠለቁት "በርሱ አምነናል፤ ሁሉም ከጌታችን ዘንድ ነው" ይላሉ። የአእምሮ ባለቤቶችም እንጅ (ሌላው) አይገሰጽም።} አላህ በዚህ አንቀፅ ውስጥ በነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ላይ ቁርኣንን ያወረደው እርሱ አላህ መሆኑን ይናገራል። ከቁርኣን ውስጥም መልእክታቸው ግልፅ የሆኑና ያለምንም ማደናገር ድንጋጌያቸው የታወቁ አንቀጾች አሉ። እርሱም የመጽሐፉ መሰረትና በልዩነት ወቅት የሚዳኝ ምንጭ ነው።

ቁርኣን ውስጥ በርካታ ትርጓሜን የሚሰጡ አሻሚ አንቀጾችም አሉ። እነዚህ አንቀጾችን አንዳንድ ሰዎች ወይ በትርጓሜው ይደናገራሉ ወይም ከሌላ አንቀፅ ጋር እንደተጋጨ ያስባሉ። ቀጥሎ አላህ ሰዎች ከነዚህ አንቀጾች ጋር ያላቸውን መስተጋብር አብራራ። እነዚያ ልቦቻቸውን ከሀቅ መጣመም የተጠናወተው ሰዎች ሰውን ማሳሳትና ብዥታን ማቀጣጠል በመፈለግ ግልፅ የሆኑትን አንቀጾች በመተው አሻሚ የሆኑትን አንቀጾች ይወስዳሉ። ይህንንም ያደረጉት ዝንባሌያቸውን በሚስማማ መልኩ መፍታትን በመፈለጋቸው ነው።

በእውቀት የፀኑት ግን እነዚህን አሻሚ አንቀጾች ያውቃሉ ፍቻቸውንም ወደ ግልፅ አንቀጾች ይመልሳሉ፤ ከአላህ ዘንድ ስለሆነም እርስ በርስ ምንም መጋጨትና ማደናገር ሊከሰት እንደማይችል ያምናሉ። ነገር ግን የንፁህ አይምሮ ባለቤት ካልሆነ በቀር ሊገሰፅም ሆነ ሊመከር እንደማይችል አላህ ገለፀ። ቀጥለው ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ለአማኞች እናት ዓኢሻህ - አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላትና - "እነዚያ አሻሚ አንቀጾችን የሚከታተሉትን ከተመለከተች አላህ {እነዚያም በልቦቻቸው ውስጥ ጥመት ያለባቸው} በማለት የጠቀሳቸው ናቸውና ተጠንቀቋቸው አታድምጧቸው።" አሏት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከቁርአን አንቀጾች ግልፅ የሚባሉት መልእክቱ ፍንትው ያለና ትርጉሙ ግልፅ የሆነ ነው። አሻሚ የሚባሉት ደግሞ ከአንድ በላይ በርካታ ትርጓሜ ያዘለ እንዲሁም ለመረዳት ጥናትና ግንዛቤ ያስፈለገው አንቀፅ ነው።
2. የጥመትና የቢድዎ ባለቤቶችን፣ ሰዎችን ለማሳሳትና ጥርጣሬ ውስጥ ለመክተት አወናባጅ ነጥቦችን የሚጥል ሰውን ከመቀላቀል መጠንቀቅ ይገባል።
3. የአንቀፁ መጨረሻ ክፍል ላይ {የአእምሮ ባለቤቶችም እንጅ (ሌላው) አይገሰጽም።} በሚለው የአላህ ንግግር ውስጥ ጠማሞችን መቃወምና በእውቀት የጠለቁትን ማሞገስ አለ። ማለትም፡- ያልተገሰፀና ያልተመከረ ስሜቱንም የተከተለ ከአእምሮ ባለቤቶች አይደለም ማለቱ ነው።
4. አሻሚ አንቀጾችን መከታተል ለልቦና ጥመት መንስኤ ነው።
5. ትርጉማቸው የማይገባ የሆኑ አሻሚ አንቀጾችን ወደ ግልፅ

አንቀጾች መመለስ ግዴታ ነው።

6. አላህ ሰዎችን ለመፈተንና የኢማን ባለቤቶች ከጥመት ባለቤቶች እንዲለዩ የቁርአንን ከፊል ግልፅ ከፊሉን ደግሞ አሻሚ አድርጓል።
7. ቁርአን ውስጥ አሻሚ አንቀጾች መካተታቸው ዑለሞች ከሌላው አንፃር ያላቸውን ደረጃ የሚገልፅና አይምሮ አቅሚ የተገደበ መሆኑን አውቃ ለፈጣሪዋ እጅ መስጠትና ድክመቷን ማወቅ እንዳለባት እንረዳለን።
8. በዕውቀት መጥለቅ ያለው ደረጃና በዕውቀት መፅናት አስፈላጊነቱን እንረዳለን።
9. {(ትክክለኛ) ፍቺውንም አላህ ብቻ እንጂ ሌላ አያውቀውም። በዕውቀትም የጠለቁትም} በሚለው አንቀፅ ላይ "አላህ" የሚለው ላይ ሲደርስ በመቆም ዙሪያ የተፍሲር ልሂቃን ዘንድ ሁለት አቋም አለ። "አላህ" የሚለው ጋር ሲደርስ የቆመ "ፍቺውን" በማለት የሚፈለገው፡- ለማወቅ የማይቻል የሆኑ የአንድን ነገር ትክክለኛ ምንነትን ፍቺ አላህ እንጂ አያውቀውም። ለምሳሌ ስለነፍስ፣ ስለቂያማ ዕለትና ሌሎችም አላህ በዕውቀቱ የተነጠለበት ጉዳዮች። በእውቀት የጠለቁት ግን በሱ ያምናሉም ይቀበላሉም በዚህም ምክንያት ይድናሉ። አላህ" የሚለው ጋር ሲደርስ ያልቆመ "ፍቺውን" በማለት የተፈለገው "ትርጓሜውን" ማለት ይሆናል። ትርጓሜውን አላህና በእውቀት የጠለቁት ያውቁታል። ያምኑበታልም ወደ ግልፅ የቁርአን አንቀፅም ይመልሱታል ማለት ይሆናል።

(65062)

(53) - عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قال: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(53) - አቡ ሰዒድ አል'ኩድሪይ አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንዲህ አሉ :- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ:- "ከእናንተ መካከል መጥፎ ሢሠራ የተመለከተ፣ በእጁ ይለውጠው (ያስተካክላው)፤ ይህንን ካልቻለ በምላሱ ይከላከል፤ ይህንንም ካልቻለ በቀልቡ (ልቡ) ይጥላ ይህ ግን ደካማው የኢማን ክፍል ነው።" [ሶሊሕ ነው።] - [መስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በቻልነው መጠን መጥፎ ነገርን እንድንለውጥ (እንድናስወግድ) አዘዋል። መጥፎ ነገር የሚባለውም፣ አላህና መልክተኛው የከለከሏቸው ሁሉም ነገሮች ናቸው። መጥፎ ነገርን ከተመለከተ አቅም ካለው በእጁ የመለወጥ (የማስወግድ) ግዴታ አለበት። ይህን ማድረግ ከተሳነው ደግሞ መጥፎ ነገር ፈፃሚውን በመከልከል፣ ጉዳቱን ለሱ በማብራራት፣ ከዚህ እኩይ ተግባር ፈንታ እሱን ወደ መልካም በመምራት በአንደበቱ ይለውጠው። ይህኛው የመለወጥ እርከን ከተሳነውም ይህን መጥፎ ነገር በመጥላት፣ ለመለወጥ አቅም ቢኖረው ኖሮ እንደሚለውጠው በመቁረጥ በቀልቡ ይለውጠው። በቀልብ መለወጥ (መጥላት) መጥፎ ነገርን የመለወጥ እጅግ ደካማው የኢማን እርከን ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህ ሐዲሥ መጥፎ ነገርን የማስወገድ እርከኖችን በማብራራት ረገድ መሰረት ነው።
2. መጥፎን ነገር ደረጃ በደረጃ መከልከል እንደሚገባና፤ ሁሉም በችሎታውና በአቅሙ ልክ መከልከል እንደሚገባው መታዘዙ።
3. መጥፎን ነገር መከልከል ከማንም ላይ የማይወርድ ሀላፊነትና ሁሉም ሙስሊም በችሎታው ልክ እንዲሰራው የሚገደድበት የእስልምና ትልቅ ህግ (የዲን ምዕራፍ) ነው።
4. በመልካም ማዘዝና ከመጥፎ መከልከል ከኢማን ክፍሎች መካከል አንዱ መሆኑ፤ እንዲሁም ኢማን የሚጨምርና የሚቀንስ መሆኑ።
5. ከመጥፎ ለመከልከል የሚከለክሉት ድርጊት መጥፎ መሆኑን ማወቅ መስፈርት ነው።
6. መጥፎን ነገር ለመለወጥ ከተቀመጡ መስፈርቶች መካከል :- ከሚለውጠው መጥፎ ነገር የባሰ መጥፎ ውጤት አለማስከተሉ አንዱ ነው።
7. እያንዳንዱ ሙስሊም ሊያውቃቸው የሚገቡ ከመጥፎ ለመከልከል የተቀመጡ ስርአቶችና መስፈርቶች አሉ።
8. መጥፎን ማውገዝ ሸሪዓዊ ብልሀት ፣ ዕውቀት እና እርግጠኝነት (ማስረጃ) ይፈልጋል።
9. በቀልብ አለማውገዝ የኢማን ድክመትን ይጠቁማል።

(65001)

(54) - عَنِ التُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَثَلُ الْقَائِمِ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ وَالْوَاقِعِ فِيهَا، كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ، فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلَاهَا

وَبَعْضُهُمْ اَسْفَلَهَا، فَكَانَ الَّذِيْنَ فِيْ اَسْفَلِهَا اِذَا اسْتَقْوَا مِنَ الْمَاءِ مَرُّوا عَلٰى مَنْ فَوْقَهُمْ، فَقَالُوا: لَوْ
اَنَا خَرَقْنَا فِيْ نَصِيْبِنَا خَرْقًا وَّلَمْ نُؤْذِ مَنْ فَوْقَنَا، فَاِنْ يَثْرُكُوْهُمْ وَمَا اَرَادُوْا هَلَكُوْا جَمِيْعًا، وَاِنْ
اَخَذُوْا عَلٰى اَيْدِيْهِمْ حَجْوًا، وَنَجَّوْا جَمِيْعًا». [صحيح] - [رواه البخاري]

(54) - ከኑዕማን ቢን በሺር (ረዲዋሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "በአላህ ድንበር ላይ በአግባቡ የቆሙና የርሱን ድንበር የሚተላለፉ ሰዎች ምሳሌ በመርከብ ላይ (በታ ለመምረጥ) እጣ እንደተጣጣሉ ሰዎች ምሳሌ ነው። (በእጣው መሰረት) ከፊሉን የመርከቡ የላይኛው ክፍል ሲደርሰው ከፊሉን ደግሞ የታችኛው ክፍል ደረሰው። የመርከቡ ታችኛው ክፍል ያሉት ውሃ ለመጠጣት የፈለጉ ጊዜ ላይኛው ክፍል ባሉት በኩል ያልፉ ነበርና "እኛም (ውሃ ለማግኘት) ፋንታችንን መርከቡን ብንሸነቁርና ከኛ በላይ ያሉትን ባናውካቸው መልካም ነው። " ተባባሉ። ከላይ ያሉት የታችኞቹ ፍላጎታቸውን እንዲፈፀሙ ከተዉዋቸው ሁሉም ይጠፋሉ። እጃቸውን ከያዙ ደግሞ እነሱም ይድናሉ። ሁሉም ይድናሉ።" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በአላህ ድንበር ላይ ለቆሙ፣ በአላህ ትእዛዝ ላይ ቀጥ ላሉ፣ በመልካም ለሚያዙና ከመጥፎ ለሚከለክሉ ሰዎች ምሳሌ አደረጉ። የአላህን ድንበር የሚተላለፉ፣ መልካምን የተዉና ውግዝን የሚተገብሩ ሰዎች በማህበረሰቡ መዳን ላይ የሚያሳድሩት አሻራ ምሳሌው በመርከብ እንደተሳፈሩ ሰዎች ምሳሌ ነው። የመርከቡ የላይኛው ክፍልና

የታችኛው ክፍል የሚቀመጠውን ለመወሰን እጣ ተጣጣሉ። ከፊሉ የላይኛው ክፍል ሲደርሰው ከፊሉ ደግሞ ታችኛው ክፍል ደረሰው። ከታች በኩል ያሉት ውሃ ማምጣት የፈለጉ ጊዜ ከላያቸው ወዳሉት ያልፉ ነበር። ከታች በኩል ያሉት "ባለንበት ስፍራ ከታች ብንቀደው ኖሮ በርሱ በኩል ውሃ እናገኝ ነበር። ከላያችን ያሉትንም አናስቸግርም ነበር።" አሉ። ከላይ በኩል ያሉት ይህንን እንዲፈፀሙ ከተዉዋቸው ሁሉንም እንደያዘች መርከቧ ትሰምጣለች። ከዚህ ተግባራቸው ለመከልከል ቆመው ማቀብ ከቻሉ ደሞ ሁለቱም ክፍሎች ባጠቃላይ ይድናሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ማህበረሰቡን ለመጠበቅና ለማዳን በመልካም ማዘዝና ከመጥፎ መከልከል አንገብጋቢ መሆኑን እንረዳለን።
2. ሀሳቡ ህዋሳዊ (በተጨባጭ ምስል) በሆነ መልኩ ለአእምሮ ቀለል እንዲል ምሳሌዎችን መጠቀም ከማስተማር መንገዶች መካከል አንዱ ነው።
3. ግልፅ የሆነ ውግዝ ተግባር ያለምንም አውጋኸ መፈፀሙ ጉዳቱ ወደ ሁሉም የሚመለስ ብክለት ነው።
4. የማህበረሰብ ውድመት መጥፎ ሰዎች በምድር ላይ ብልሽትን ሲያሰራጩ ችላ ማለትን ተከትሎ የሚመጣ መዘዝ ነው።
5. የተሳሳተ እርምጃ በጥሩ ኒያም ቢሆን ስራን አያስተካክልም።
6. በሙስሊሙ ማህበረሰብ ውስጥ ያለ ተጠያቂነት የጋራ ነው እንጂ በግለሰብ ላይ ብቻ የሚወሰን አይደለም።
7. የውስን ሰዎች ወንጀል ካልተወገዘ ህዝቡን የሚጠቀልል ቅጣት እንደሚያስከስት እንረዳለን።

8. ልክ እንደሙናፊቆቹ የክፋ ስራ ባለቤቶችም መጥፎ ስራቸውን ለማህበረሰቡ ግልፅ የሚያደርጉት መልካም ስራ አስመስለው ነው።

(3341)

(55) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا». [صحيح] - [رواه مسلم]

(55) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳዩሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "ወደ ቅናቻ የተጣራ ሰው የተከተሉትን ሰዎች አምሳያ ምንዳ ያገኛል። ይህም (ለርሱ የሚሰጠው ምንዳ) ከምንዳቸው አንዳች ሳይቀነስ ነው። ወደ ጥመት የተጣራ ሰውም የተከተሉትን ሰዎች አምሳያ ወንጀል ይኖርበታል። ይህም (በርሱ ላይ የሚኖረው ወንጀል) ከወንጀሎቻቸው ምንም ሳይቀነስ ነው።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

በንግግሩ ወይም በተግባሩ እውነትና መልካም ወዳለበት መንገድ ሰዎችን የመራ፣ የጠቆመና የቀሰቀሰ ሰው የተከታይን አምሳያ ምንዳ እንደሚያገኝና ይህም ከተከታይ ምንዳ አንዳችም ሳይቀነስ እንደሆነ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ገለፀ። በንግግር ወይም በተግባር ወንጀልና ኃጢአት ወይም የማይፈቀድ ነገር ወዳለበት የጥመትና የክፋት መንገድ ሰዎችን የጠቆመ ሰውም

የተከታዩን አምሳያ ወንጀልና ኃጢአት ይኖርበታል። ይህም ከነርሱ ወንጀል አንዳችም ሳይቀነስ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በትንሹም ሆነ በብዛት ወደ ቅናቻ መጣራት ያለውን ደረጃ እንረዳለን። ተጣሪ ሰው በርሱ ጥሪ የሰሩ ሰዎችን ምንዳ አምሳያ ይኖረዋል። ይህም የአላህን ትልቅ ችሮታና ሙሉ ችሮታን ያስረዳናል።
2. በትንሹም ሆነ በብዛት ወደ ጥመት የመጣራትን አደጋ እንረዳለን። ወደ ጥመት የሚጣራም ሰው በሰበካው የሰራን ሰው ወንጀል አምሳያ በርሱ ላይ ይኖርበታል።
3. ምንዳ የሚሰጠው በስራው አይነት እንደሆነ እንረዳለን። ወደ መልካም የተጣራ ሰው በጥሪው የሰራን ሰው ምንዳ አምሳያ ለርሱ ይኖረዋል። ወደ መጥፎ የሰበካ ሰውም በሰበካው የሰራን ሰው ወንጀል አምሳያ በርሱ ላይ ይኖርበታል።
4. አንድ ሙስሊም ወንጀልን ግልፅ በማድረግ ሰዎች አይተው እንዳይከተሉት መጠንቀቅ አለበት። በዚህ ላይ ሆነ ብሎ ባይቀሰቅስ እንኳ በተከተሉት ሰዎች ልክ ወንጀል ላይ ይወድቃልና።

(3373)

(56) - عن أبي مسعود الأنصاري رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي أُبَدِّعُ بِي فَأَحْمِلُنِي، فَقَالَ: «مَا عِنْدِي»، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنَا أَذْلُهُ عَلَى مَنْ يَحْمِلُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(56) - ከአቡ መስዕድ አልአንሲሪይ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: አንድ ሰውዬ ወደ ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በመምጣት "መንገድ ተቋርጦብኛልና የምዳጓዝበት እንስሳ ይስጡኝ?" አላቸው። እሳቸውም "የለኝም!" አሉት። ሌላ ሰውም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! እኔ መዳጓዣ የሚሰጠውን እጠቁመዋለሁ!" አለ። የአላህ መልክተኛም ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም "ወደ መልካም የጠቆመ ሰው የሰረውን ምንዳ አምሳያ ይመነዳል።" አሉ። [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

አንድ ሰውዬ ወደ ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በመምጣት "እኔ ግመሌ ስለጠፋች የሚያደርሰኝን አንድ መዳጓዣ ይስጡኝ!" አላቸው። ነቢዩም ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እሳቸው የሚሰጡት ምንም ነገር እንደሌለ ነገሩት። እሳቸው ዘንድ የነበረ አንድ ሰውዬም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! እኔ የሚሰጠውን ሰው እጠቁመዋለሁ።" አለ። የአላህ መልክተኛም ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ምፅዋት ፈላጊን ለሚመፀውተው አካል በመጠቆሙ ምክንያት ጠቋሚው ከሚመፀውተው ሰው ጋር በአጅር እንደሚጋራ ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ወደ መልካም ነገር መጠቆም መበረታታቱን እንረዳለን።
2. መልካም በመፈፀም ላይ መቀስቀስ የሙስሊሙ ማህበረሰብ እርስ በርስ እንዲተባበሩና እንዲዋሃዱ ከሚያደርጉ ምክንያቶች መካከል አንዱ መሆኑን እንረዳለን።
3. የአላህ ችሮታ ሰፊ መሆኑን እንረዳለን።
4. ሀዲሱ ሁሉን የሚያካትት መርህ ስለሆነ በውስጡ ሁሉም

መልካም ስራዎች የሚገቡ መሆኑን ፤

5. የሰው ልጅ የጠያቂን ፍላጎት ማሳካት ካልተመቻቸለት ለጠያቂው የሚያሳካለትን ሌላ አካል መጠቆም እንዳለበት እንረዳለን።

(5354)

(57) - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: «لَأَعْطِينَ هَذِهِ الرَّايَةَ عَدَا رَجُلًا يَفْتَحَ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ، يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ»، قَالَ: فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَنَّهُمْ يُعْطَاهَا، فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ عَدُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّهُمْ يَرَجُونَ أَنْ يُعْطَاهَا، فَقَالَ: «أَيُّنَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟» فَقِيلَ: هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ، قَالَ: «فَأَرْسَلُوا إِلَيْهِ»، فَأَتِي بِهِ فَبَصَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَيْنَيْهِ وَدَعَا لَهُ، فَبَرَأَ حَتَّى كَأَنَّ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ، فَقَالَ عَلِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا؟ فَقَالَ: «انْفُذْ عَلَى رَسُولِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يُجِبُّ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ، فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا، خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(57) - ከሰህል ቢን ሰዕድ (ረዲየላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሰራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የኸይበር ቀን እንዲህ አሉ: "ነገ ይህንን ባንዲራ አላህ በርሱ እጅ ድልን ለሚያገናፀፍ፣ አላህና መልክተኛውን ለሚወድ፣ አላህና መልክተኛውም የሚወዱት ለሆነ ሰው እስጠዋለሁ።" ሰዎችም ለማን ነው የሚሰጠው? በሚል ሌሊታቸውን ተጠምደውበት አደሩ። ሰዎችም ያነጉ ጊዜ ሁሉም ባንዲራው እንዲሰጠው ተስፋ በማድረግ የአላህ መልክተኛ (የአላህ

ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘንድ ማልደው ሄዱ። እርሳቸውም "ዐሊይ ቢን አቢ ጧሊብ የት አለ? አሉ። ለርሳቸውም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! አይኑን አሞታል" ተባሉ። እርሳቸውም "ሰው ላኩበት!" አሏቸው። እርሱም ተይዞ መጣና የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዓይኑ ላይ ተፋና ዱዓ አደረጉለት። እርሱም ከዚህ በፊት ምንም በሽታ እንዳልነበረበት ሆኖ ተፈወሰ። ባንዲራውንም ሰጡት። ዐሊይም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! እንደኛው አምሳያ እስኪሆኑ ድረስ ልዋጋቸውን?" በማለት ጠየቃቸው። እርሳቸውም አሉት: "ቀያቸው እስክትሰፍር ድረስ ተረጋግተህ ተጓዝ። ቀጥሎ ወደ እስልምና ጥራቸው። በነርሱ ላይ ግዴታ የሚሆንባቸውንም የአላህ ሐቅ ንገራቸው። በአላህ እምላላሁ! ለአንተ ቀይ ግመል ከሚኖርህ በአንተ ሰብብ አላህ አንድ ሰው ቢመራልህ የተሻለ ነው።" [ሶሐሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ሙስሊሞች በሽይበር አይሁዶች ላይ በማግስቱ ድልን እንደሚጎናፀፉ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለሶሐቦች ነገሯቸው። ይህም እሳቸው ባንዲራ በሚሰጡት ሰው እጅ ነው። ይህም (ባንዲራ) ሰራዊቶች ለምልክትነት የሚይዙት አርማ ነው። ባንዲራው የሚሰጠው ሰው ባህሪም አላህና መልክተኛውን ይወዳል፣ አላህና መልክተኛውም ይወዱታል። ሶሐቦችም ይህንን ትልቅ ክብር በመፈለግ ባንዲራውን ስለሚሰጠው ሰው ማንነት ሲያውጉ ሌሊታቸውን ተጠምደውበት አደሩ። በማግስቱም ሁሉም ይህን ክብር መጎናፀፍን ተስፋ በማድረግ ወደ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሄዱ።

ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ስለ ዐሊይ ቢን አቢጢሊብ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ጠየቁ። አይኖቹን እንደታመመ ነገሯቸው።

ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ወደርሱ ሰው ላኩና ይዘውት መጡ። ከተከበረው ምራቃቸውም በዐሊ አይኖች ላይ ተፋና ዱዓ አደረጉላት። ምንም በሽታ እንዳልያዘው ሰው እስኪመስል ድረስ ከበሽታው ተፈወሰ። ባንዲራውንም ሰጡትና የጠላት ምሽግ እስኪቀርብ ድረስ በእርጋታ እንዲጓዝ አዘዙት። በነርሱ ላይም ወደ እስልምና እንዲገቡ ጥሪ እንዲያቀርብላቸው፤ እስልምናን ከተቀበሉት በነርሱ ላይ ያለባቸውን ግዴታ እንዲነግራቸው አዘዙት።

ቀጥለውም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ወደ አላህ የመጣራት ትሩፋቱ አንድ ተጣሪ ለአንድ ሰው መመራት ሰበብ ከሆነ ይህ ለርሱ ዐረቦች ዘንድ ውድ ንብረት የሚባለውን ቀይ ግመል ከሚኖረው ወይም ኑሮት ሰደቃ ከሚሰጠው የበለጠ የተሻለ መሆኑን ለዐሊይ ገለጹላት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. መልክተኛው (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዐሊይን አላህና መልክተኛው እንደሚወዱት እርሱም አላህና መልክተኛውን እንደሚወድ መመስከራቸው የዐሊይን ቢን አቢ ጢሊብ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ደረጃ ያስረዳናል።
2. ሰሐቦች ለመልካም ነገር ያላቸውን ጉጉትና እሽቅድድም እንረዳለን።
3. በውጊያ ወቅትም ቢሆን ስነ-ስርዓት እንደተደነገገና አላስፈላጊ

የሆኑ አስደንጋጭ ድምጾችና መራወጥ መተው እንደሚገባ እንረዳለን።

4. የርሳቸውን ነቢይነትን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከሚጠቁሙ ነገሮች መካከል በየሁዶች ላይ ድል እንደሚያደርጉ ተናግረው መከሰቱና በአላህ ፈቃድ በርሳቸው እጅ የዐሊ ቢን አቢጢሊብ አይኖች መፈወሱ ነው።
5. ከጂሃድ የሚፈለገው ትልቁ አላማ ሰዎች ወደ እስልምና እንዲገቡ ማድረግ ነው።
6. ዳዕዋ (ጥሪ) ቀስ በቀስ ነው የሚከወነው። ከአንድ ከሀዲ መጀመሪያ የሚፈለገው ሁለቱን የምስክርነት ቃላቶችን ተናግሮ ወደ እስልምና እንዲገባ ነው። ቀጥሎ ከዚህ በኋላ የእስልምና ግዴታዎችን ይታዘዛል።
7. ወደ እስልምናና እስልምና ውስጥ ወዳሉ መልካሞች በመጣራት የሚገኘው ትሩፋት ለተጣሪውም ለተጠሪውም ነው። ተጠሪው ቅኑን ጎዳና ያገኛል፤ ተጣሪው ደግሞ ትልቅ ምንዳ ይመነዳል።

(3409)

(58) - عن ابنِ عُمَرَ رضي اللهُ عنهما قال: قال رسولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلم: «مَنْ تَشَبَّهَ

بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ». [حسن] - [رواه أبو داود وأحمد]

(58) - ከኢብን ዑመር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ: የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ አለ: "ከህዝቦች ጋር የተመሳሰለ እርሱ ከነርሱው ይመደባል።"

[ሐሰን ነው።] - [አቡዳድና አሕመድ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

የነርሱ መለዮ የሆነን እምነት ወይም አምልኮ ወይም ተለምዶ ያለውን ነገርን በማድረግ ከከሀዲያን ወይም ከአመፀኞች ወይም ከደጋግ ህዝቦችም ጋር የተመሳሰለ ሰው ከነርሱ እንደሚመደብ ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ። ምክንያቱም በውጫዊ ማንነት ከነርሱ ጋር መመሳሰል በውስጣዊ ማንነት ከነርሱ ጋር ወደ መመሳሰል ያደርሳል። ከሆኑ ህዝቦች ጋር መመሳሰል በነሱ የመደነቅ ውጤት መሆኑ ጥርጥር የሌለው ጉዳይ ነው። ቀስ በቀስም እነሱን ወደመውደድ ፣ ወደማለቅ፣ ወደነርሱ ጥገኛ ወደመሆን ያደርሳል። ይህም አላህ ይጠብቀንና ሰውዬውን በውስጣዊ አመለካከቱና አምልኮው ሳይቀር ከነርሱ ጋር ወደመመሳሰል ይጎትተዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከከሀዲያንና አመፀኛ ህዝቦች ጋር መመሳሰል መከልከሉን እንረዳለን።
2. ከደጋጎች ጋር መመሳሰልና እነሱን መከተል መበረታታቱን እንረዳለን።
3. በውጫዊ ማንነት መመሳሰል በውስጥ መውደድን እንደሚያወርስ እንረዳለን።
4. ሰውዬው በተመሳሰለው ልክና አይነት ወንጀልና ዛቻ እንደሚያጋጥመው እንረዳለን።
5. ከከሀዲያን ጋር እነሱ የተለዩበት በሆኑ እምነታቸውና ተለምዶቸው መመሳሰል መከልከሉን እንረዳለን። ይህ ባልሆነበት የተለያዩ ሙያዎችን መማርና የመሳሰሉት ግን ክልከላው ውስጥ አይካተትም።

(5353)

(59) - عن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الرَّجُلُ عَلَى دِينِ

خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنِ يُخَالِلُ». [حسن] - [رواه أبو داود والترمذي وأحمد]

(59) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው : ነቢዩ (ዋላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ሰውዬው በዳደኛው ሃይማኖት ላይ ነው። አንዳችሁ የሚጎዳኛውን ሰው ይመልከት።" [ሐሰን ነው።] - [አቡ-ዳውድ፣ ቲርሚዲና አሕመድ ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዋላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የሰው ልጅ ፍፁም ዳደኛውንና ባልደረባውን በልማዱና ኑሮው እንደሚመሰሰል፤ ዳደኝነትም በስነምግባር፣ በባህሪና የኑሮ ዘይቤ ላይ ተፅዕኖ እንደሚያሳድር ገለፁ። ለዚህም ጥሩ ዳደኛ ወደ ኢማን፣ ቅናቻና መልካም ነገር ይጠቁማልም ለባልደረባውም አጋዥ ይሆናልና ዳደኛ አመራረጣችንን እንድናሳምር ጠቆሙ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. መልካሞችን በመወዳጀትና በመምረጥ መታዘዙን፤ መጥፎዎችን መወዳጀት ደግሞ መከልከሉን እንረዳለን።
2. ከዘመድ ይልቅ ዳደኛን ብቻ ለይተው መጥቀሳቸው ዳደኛ አንተ ራስህ ነህ የምትመርጠው ስለሆነ፤ ወንድምና ቅርብ ዘመድ ግን አንተ ምንም ምርጫ ስለሌለህ ነው።
3. ዳደኛን መያዝ የግድ ከማስተዋል በኋላ የመጣ መሆን አለበት።
4. አንድ ሰው አማኞችን በመወዳጀት ዲኑን እንደሚያጠነክርና አመፀኞችን በመወዳጀት ደግሞ እንደሚያደክመው እንረዳለን።

(3122)

(60) - عن تميم الداري رضي الله عنه، قال: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول: «لِيُبْلَغَنَّ هَذَا الْأَمْرَ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ، وَلَا يَتْرُكُ اللَّهُ بَيْتَ مَدْرٍ وَلَا وَبَرٍ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ هَذَا الدِّينَ، يِعِزُّ عَزِيْزٍ أَوْ يَذِلُّ ذَلِيْلٍ، عِزًّا يَعْزُّ اللَّهُ بِهِ الْإِسْلَامَ، وَذُلًّا يُذِلُّ اللَّهُ بِهِ الْكُفْرَ» وَكَانَ تَمِيْمٌ الدَّارِيُّ يَقُوْلُ: قَدْ عَرَفْتُ ذَلِكَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، لَقَدْ أَصَابَ مَنْ أَسْلَمَ مِنْهُمْ الْحَيْرُ وَالشَّرْفُ وَالْعِزُّ، وَلَقَدْ أَصَابَ مَنْ كَانَ مِنْهُمْ كَافِرًا الذُّلُّ وَالصَّعَارُ وَالْحِزْبِيَّةُ. [صحيح] - [رواه أحمد]

(60) - ከተሚም አድዳሪይ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ: "የዚህ ሃይማኖት ጉዳይ ቀንና ምሽት የደረሰበት ስፍራ ሁሉ ይደርሳል። አላህ፤ በሀያሉ ሀይልም ይሁን በውርደታዎች ውርደት ይህንን ሃይማኖት እያንዳንዱ የግንብ (የከተማ) ቤት ውስጥም ይሁን የሳር ቤት (የገጠር ቤት) ውስጥ ሳያስገባው አይቀርም። ወይ አላህ በርሱ ኢስላምን የበላይ በሚያደርግበት ሀይል አልያም አላህ በርሱ ክህደትን በሚያቀርብበት ውርደት (ኢስላም የበላይነቱን ይጎናፀፋል)።"» ተሚም አድዳሪም እንዲህ ይል ነበር "ይህንንም በወገኖቼ አወቅኩት። ከወገኖቼ የሰለሙት መልካምን፣ ልቅናና ክብርን አገኙ። ከወገኖቼ መካከል የካዲትንም ውርደት፣ የበታችነትና ግብር አገኛቸው።" [ሶሊክ ነው።] - [አከመድ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ይህ ሃይማኖት የምድርን አጠቃላይ ክፍል እንደሚያዳርስ፣ ማንኛውም ሌሊትና ቀን የተፈራረቀበት ስፍራ ሁሉ ይህ እምነት እንደሚደርሰው ተናገሩ። አላህ አንድንም ከተማና መንደር ሆነ አልያም

ገጠርና በረሃ ይህ እምነት እንዲገባበት ሳያደርግ እንደማይተውተናገሩ። ይህንን ሃይማኖት ተቀብሎ ያመነበት ሰው በእስልምና ልቅና የበላይ ይሆናል። ይህንን ሃይማኖት አልቀበል ያለና የካደበት ደግሞ የተዋረደና የበታች ይሆናል።

ቀጥሎ ሰሐባው ተሚም አድዳሪይ (ረዲየሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ይህን የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የተናገሩበትን ጉዳይ ልዩ በሆነ መልኩ በቤተሰቦቹ ውስጥ እንዳስተዋለው ተናገረ። ከነርሱ መካከል የሰለሙት መልካምን፣ ክብርና ልቅናን ያገኙ ሲሆን ከነርሱ መካከል የካዱት ደግሞ ለሙስሊሞች ከሚሰጡት ገንዘብ ተጨማሪ ውርደትና የበታችኝነትን አግኝቷቸዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሙስሊሞች ሃይማኖታቸው በምድር ክፍል ባጠቃላይ መሰራጨቱ እንደማይቀር ተነግሯቸው መበሰራቸው።
2. ልቅና የእስልምናና የሙስሊሞች ሲሆን ውርደት ደግሞ የክህደትና የከሀዲያን ነው።
3. እዚህ ሐዲሥ ውስጥ የተጠቀሰው ከነቢይነት ምልክቶች መካከል አንዱ አለ። ይህም ነቢይ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንደተናገሩት በመከሰቱ ነው።

(11220)

(61) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(61) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳዩላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ያ የሙሐመድ ነፍስ በእጁ በሆነችው ጌታ እምላለሁ! ከዚህ ኡመት ውስጥ አንድም አይሁድ ይሁን ክርስቲያን ስለኔ ሰምቶ ከዚያም በዛ በተላኩበት ሳያምን የሚሞት የለም። ከእሳት ጓዶች መካከል ቢሆን እንጂ።" [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ከዚህ ሕዝብ (ኡመት) ሆኖ የነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጥሪ የደረሰውና ስለርሳቸው የሚሰማ ሆኖ ከዚያም በርሳቸው ሳያምን የሚሞት አንድም አይሁዳዊም ይሁን ክርስቲያን ወይም ሌላ እምነት ተከታይ የለም ዘላለሙን የእሳት ሰው ቢሆን እንጂ።' ብለው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ማሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መልክተኝነት ዓለምን በሙሉ የሚጠቀልል መሆኑን፣ እሳቸውን መከተልም ግዴታ መሆኑን፣ በሳቸው ድንጋጌ ሁሉም ድንጋጌዎች መሻራቸውንም እንረዳለን።
2. በነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የካደ ሰው ከሳቸው ውጪ ባሉ ነቢያቶች የአላህ ሰላትና ሰላም በነርሱ ላይ ይስፈንና እንደሚያምን መሞገቱ አይጠቅመውም።
3. ስለ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ያልሰማና የኢስላም ጥሪ ያልደረሰው ሰው ተቀባይነት ያለው

ምክንያት ስላለው ዩርሱ ጉዳይ የሚዳኘው በመጨረሻው አለም አላህ ዘንድ ነው።

4. ነፍስ ልትወጣ ጉሮሮ ላይ እስካልደረሰች ድረስ ከባድ በሽታ ላይ ሆኖ እንኳ ቢሆን የሰለመ እስልምናው ከመሞቱ በፊት እስከሆነ ድረስ በኢስላም የሚገኘው ጥቅም የተረጋገጠ ነው።
5. የከሀዲያንን ሃይማኖት ትክክለኛ እምነት አድርጎ ማሰብ ክህደት ነው። (ከነርሱም ውስጥ አይሁድና ክርስትና ይገኛሉ።)
6. አይሁድና ክርስትና በሐዲሁ ውስጥ መጠቀሳቸው ከነርሱ ውጪ ያሉትን አፅንኦት ለመስጠት ነው። ይህም አይሁድና ክርስቲያኖች መጽሐፍ እያላቸውም የነርሱ ጉዳይ እንዲህ ከሆነ ከነርሱ ውጪ መጽሐፍ የሌላቸው ደሞ በበለጠ መልኩ የሐዲሁ መልእክት ውስጥ ይገባሉ። ስለሆነም ሁሉም በነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እምነትና መመርያ ውስጥ መግባት ግዴታቸው ነው።

(3272)

(62) - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدَاةَ الْعَقَبَةِ وَهُوَ عَلَى نَاقَتِهِ: «الْقَطُّ لِي حَصَى» فَلَقَطْتُ لَهُ سَبْعَ حَصَيَاتٍ، هُنَّ حَصَى الْحَذْفِ، فَجَعَلَ يَنْفُضُهُنَّ فِي كَفِّهِ وَيَقُولُ: «أَمْثَالُ هَؤُلَاءِ فَارُمُوا» ثُمَّ قَالَ: «أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّا كُمْ وَالْعُلُوُّ فِي الدِّينِ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ الْعُلُوُّ فِي الدِّينِ». [صحيح] - [رواه ابن ماجه والنسائي وأحمد]

(62) - ከኢብኑ ሳባስ (ረዳዮሏሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የጀምረተል ዐቀባህ መወርወሪያ ንጋት ላይ ግመላቸው ላይ ሆነው

'ጠጠር ልቀምልኝ!' አሉኝ። ሰባት ጠጠርም ለቀምኩላቸው። እነርሱም ትናንሽ በጣት መሀል የሚወረወሩ ጠጠሮች ነበሩ። መዳፋቸው ላይ አኑረው እያገለበጧቸውም 'መጠናቸው በነዚህ ልክ አሉ ጠጠሮችን ወርውሩ!' አሉ። ቀጥለውም 'እናንተ ሰዎች ሆይ! በሃይማኖት ላይ ወሰን ከማለፍ ተጠንቀቁ! ከናንተ በፊት የነበሩትን ህዝቦች ያጠፋቸው በሃይማኖት ላይ ወሰን ማለፍ ነው።' አሉ።" [ሶሊክ ነው።] - [ኢብኑ ማጀህ፣ ነሳኢና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ኢብኑ ዓባስ (ረዲዩሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - የመሰናበቻ ሐጅ ወቅት የእርድ ቀን ጀምረተል ዐቀባ ንጋት ላይ ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጋር እንደነበረ ተናገሩ። የሚወረወሩት ጠጠር እንዲለቅምላቸው አዘዙት። እነርሱም ሰባት ጠጠሮች ለቀመላቸው። እያንዳንዱም ጠጠር የሽንብራ ወይም የለውዝ ፍሬ መጠን ነበር ያላቸው። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በእጃቸው ላይ አኑረውት ጠጠሮቹን መዳፋቸው ላይ እያንከባለሉ እንዲህ አሉ: የምትወረወሩት ጠጠር በዚህ ልክ ይሁን። ቀጥለውም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሃይማኖታዊ ጉዳዮች ወሰን ከማለፍና ከማክረር አስጠነቀቁ። የቀደሙ ህዝቦችን ያጠፋው ወሰን ማለፍና በሃይማኖት ላይ ከልክ በላይ ማክረር መሆኑንም ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በሃይማኖት ላይ ወሰን ከማለፍ መከልከልንና ፍፃሜው የከፋ መሆኑን እንዲሁም ለጥፋትም ምክንያት መሆኑ መገለፁ።
2. ከወደቁበት ስህተት ለመራቅ ሲባል ከቀደሙን ህዝቦች ትምህርት

መውሰድ ተገቢ መሆኑን እንረዳለን።

3. ሱናን በመከተል ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።

(3395)

(63) - عن عبد الله بن مسعود قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «هَلَّاكَ

الْمُتَّظِعُونَ» قالها ثلاثًا. [صحيح] - [رواه مسلم]

(63) - ከዓብደህብ ሲን መስዑድ ረዲዋሊሁ ዐንሁ እንደተላለፈው ንዲህ ብሏል፡ "የአሊህ መልዕክተኛ የአሊህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡ 'ፅንፈኞች (ወሰን አላፈዎች) ጠፉ!' ሰስት ጊዜ ደጋገሟት።" [ሶሒቭ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ የአሊህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ያመጡትን ሸሪዓዊ ወሰን ያለ ምንም መመሪያና እውቀት ወሰን ተላልፈው በንግግራቸውም ይሁን በተግባራቸው በእምነታቸውም ይሁን በአለማዊ ጉዳያቸው ፅንፍ የሚረግጡ ሰዎች ያለባቸውን ውርደትና ኪሳራ ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. በየትኛውም ጉዳይ በተለይም በዒባዳና ፃድቃንን በማላቅ ረገድ ወሰን ማለፍና ያላቅም መንጠራራት መከልከሉንና ከእንዲህ አይነቱ ነገር መራቁ በየትኛውም ጉዳይ ላይ እንደሚበረታታ እንረዳለን።
2. በአምልኮም ይሁን በሌላው ጉዳይ ተስተካክሎ የተሟላውን መፈለግ እንደሚገባና ይህም የሚሆነው ሸሪዓውን በመከተል መሆኑን እንረዳለን።

3. አሳሳቢ ጉዳይ ላይ ጠንከር ማድረግ እንደሚገባ፤ ምክንያቱም ነቢዩ ዩሐላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ይህንኑ እንኳ ሲናገሩ ሶስት ጊዜ ደጋግመው ነውና የተናገሩት።

4. የእስልምና ገራገርነትና ቀላልነትን እንረዳለን።

(3420)

(64) - عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْيَهُودُ مَغْضُوبٌ عَلَيْهِمْ،

وَالنَّصَارَى ضَالَّةٌ». [صحيح] - [رواه الترمذي]

(64) - ከዓዲይ ቢን ሓቲም እንደተላለፈው: "ነቢዩ (ዩሐላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ:- "አይሁዶች ቁጣ የሰፈነባቸው ሲሆኑ ክርስቲያኖች ደግሞ የተሳሳቱ ናቸው።" [ሶሐኦ ነው።] - [ተርጉሟ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዩሐላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አይሁዶች እውነትን እያወቁ ባለመተግበራቸው አላህ የተቆጣባቸው ህዝቦች እንደሆኑ ተናገሩ። ክርስቲያኖች ደግሞ ያለ ዕውቀት የሚሰሩ ስለሆኑ የተሳሳቱ ህዝቦች ናቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ዕውቀትና ተግባርን ሰብስቦ መሄድ ቁጣ ከሰፈነባቸውም ከተሳሳቱትም ሰዎች መንገድ መዳኛ መሆኑን እንረዳለን።
2. ከአይሁዶችና ክርስቲያኖች መንገድ መጠንቀቅና ቀጥተኛ የሆነውን የኢስላምን ጎዳና አጥብቀን መያዝ እንዳለብን እንረዳለን።
3. በመሰረቱ አይሁዶችም ክርስቲያኖችም የተሳሳቱና ቁጣ

የሰፈነባቸው ህዝቦች ናቸው። ነገር ግን ልዩ መገለጫቸው የአይሁዶቹ ቁጣ የሰፈነባቸው መሆናቸው ሲሆን የክርስቲያኖች ልዩ መገለጫ ደግሞ መሳሳታቸው ነው።

(65061)

(65) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، قَالَ: وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(65) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር ቢን ዐስ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- የአላህን መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈን እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ:- "አላህ ሰማያትንና ምድርን ከመፍጠሩ ከሀምሳ ሺህ ዓመት በፊት የፍጡራንን ውሳኔ ፅፏል።" እንዲህም አሉ:- " ዐርሹ ውኃ ላይ ነው።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አላህ በፍጡራኖች ላይ የሚከሰተውን ውሳኔዎች ህይወት፣ ሞት፣ ሲሳይና ሌሎችንም ሰማያትንና ምድርን ከመፍጠሩ ከሀምሳ ሺህ ዓመት በፊት በዝርዝር በጥብቅ ሰሌዳ ውስጥ እንደፃፈውና እሱም አላህ በወሰነው መልኩ የሚከሰት መሆኑን ተናገሩ። ሁሉም የሚከሰቱ ነገሮች በአላህ ፍርድና ውሳኔ መሰረት ነው። አንድ ሰውን ያገኘው ነገር ቀድሞውኑ ሊስተው አይችልም ነበር፤ የሳተውም ነገር ሊያገኘው አይችልም ነበር።

ከአዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. በአላህ ፍርድና ቅድመ ውሳኔ ማመን ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
2. ቀደር (ውሳኔ) ሲባል :- አላህ በነገሮች ላይ ያለውን ዕውቀት፣ መፃፉን፣ መሻቱንና መፍጠሩን የሚያጠቃልል ነው።
3. ሰማያትና ምድር ከመፈጠራቸው በፊት ውሳኔዎች እንደተፃፉ ማመን በሚያጋጥሙን ነገሮች መውደድና መቀበልን ይፈይደናል።
4. ሰማያትና ምድር ከመፈጠራቸው በፊት የአረረሕማን ዐርሽ ውኃ ላይ ነበር።

(65038)

(66) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ: «أَنَّ خَلْقَ أَحَدِكُمْ يُجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَأَرْبَعِينَ لَيْلَةً، ثُمَّ يَكُونُ عَلاَقَةً مِثْلَهُ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْعَةً مِثْلَهُ، ثُمَّ يُبْعَثُ إِلَيْهِ الْمَلَكُ، فَيُؤَدِّنُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، فَيَكْتُبُ: رِزْقَهُ وَأَجَلَهُ وَعَمَلَهُ وَشَقِيَّ أُمِّ سَعِيدٍ، ثُمَّ يَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّى لَا يَكُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَدْخُلُ النَّارَ، وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّى مَا يَكُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ عَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا». [صحيح] - [متفق عليه]

(66) - ዐብደላህ ቢን ሙስዑድ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንዲህ አሉ: እውነተኛና (ይዘውት በመጡትም ሁሉ) እውነተኛ የተባሉት የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም (ይህንን) ነገሩን:- "የአንዳችሁ ፍጥረት በእናቱ ሆድ ውስጥ ለአርባ ቀንና ምሽት ይሰበሰባል። ከዚያም የዛኑ ቀናት አምሳያ የረጋ ደም

ይሆናል፤ ከዚያም የዛኑ ቀናት አምሳያ ቁራጭ ስጋ ይሆናል፤ ከዚያም ወደርሱ መልዕክ ይላካል ፤ መልዕኩ አራት መልእክቶች ይታዘዛል፤ ሲሳዩን፣ የሞት ቀጠሮውን፣ ስራውንና እድለቢስ ወይም እድለኛ መሆኑን ይጽፋል። ከዚያም በውስጡ ነፍስ ይነፋበታል። አንዳችሁ በርሱና በጀነት መካከል የክንድ ያህል ርቀት እስኪቀር ድረስ የጀነት ሰዎችን ስራ ይሰራል። በርሱ ላይ የተጻፈው መጽሐፍ (ውሳኔ) ይቀድምና የእሳት ባለቤቶችን ስራ ይሰራና እሳት ይገባል። አንዳችሁ በርሱና በእሳት መካከል የክንድ ያህል ርቀት እስኪቀር ድረስ የእሳት ሰዎችን ስራ ይሰራል። በርሱ ላይ የተጻፈው መጽሐፍ (ውሳኔ) ይቀድምና የጀነት ባለቤቶችን ስራ ይሰራና ጀነት ይገባል።" [ሶሊክ ነው።]

- [ሶኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ኢብኑ ሙስዑድ እንዲህ አለ፡- በንግግራቸው እውነተኛ የሆኑትና አላህ እውነተኛነታቸውን በማረጋገጡ እውነተኛ የተባሉት የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ነገሩን፣ ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ፡- "አንዳችሁ ፍጥረቱ ይሰበሰባል" ይህም አንድ ወንድ ባለቤቱን የተገናኘ ጊዜ የተበታተነው ዘር ፈሳሹ በሴቷ ማህጸን ውስጥ ለአርባ ቀን የዘር ፈሳሽ ሆኖ ይሰበሰባል። ከዚያም የረጋ ደም ይሆናል። ይህም የደረቀ ወፍራም ደም ነው። ይህ በሁለተኛው አርባ የሚከሰት ነው። ከዚያም ቁራጭ ስጋ ይሆናል። ይህም የሚታኘክ የሚያህል ቁራጭ ስጋ ነው። ይህ በሰስተኛው አርባ የሚከሰት ነው። ከዚያም ወደርሱ አላህ መልዕክ ይልካል። ሰስተኛው አርባ ከተጠናቀቀ በኋላ ፅንሱ ውስጥ ፍሕ (ነፍስ) ይነፋበታል። መልዕኩ አራት መልእክቶችን እንዲጽፍ ይታዘዛል። እነሱም፡- ሲሳዩን፣ ይህም በእድሜው ውስጥ ምን ያህል መጠን ነው

የሚያገኘው ፀጋ የሚለውን ነው። የሞት ቀጠሮውን፡- ይህም በዱንያ ውስጥ የሚቆይበትን ዘመን ነው። ሥራውን፡- ምንድነው እሱ? እድለቢስ ነው ወይስ እድለኛ? ከዚያም ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ማሉ። አንዱ የጀነት ሰዎችን ሥራ ይሠራል፤ ሥራው ለሰዎች በሚታየው መልካም ይሆናል፤ በርሱና በጀነት መካከል የክንድ ያህል እስኪቀር በዚው መልክ ይቀጥላል። ማለትም አንድ ያሰበው ቦታ ለመድረስ አንድ ክንድ እንደቀረው ሰው በርሱና ጀነት በመግባት መካከልም አንድ ክንድ በስተቀር ምንም አይቀርም። በርሱ ላይ የተወሰነው መጽሐፍ ይቀድምና በዛን ወቅት የእሳት ሰዎችን ስራ ይሰራና በዛው ላይ ፍፃሜው ይሆናል። እሳትም ይገባል። ሥራ ተቀባይነት እንዲያገኝ አንዱ መስፈርት በዛው ላይ መፅናትና አለመለወጥ ነው። ከሰዎች ሌላኛው ደግሞ እሳት ለመግባት በርሱና በእሳት መካከል የምድር አንድ ክንድ ያህል የቀረው እስኪመስል ድረስ የእሳት ባለቤቶችን ሥራ ይሠራል፤ በርሱ ላይ የተወሰነው መጽሐፍ ይቀድምና የጀነት ባለቤቶችን ስራ ይሰራና ጀነት ይገባል።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች፡

1. የነገሮች ፍፃሜ መዳረሻቸው በቀደመው ውሳኔና በተፃፈው ፍርድ መሰረት ነው።
2. ሥራዎች የሚለኩት በፍፃሜያቸው ስለሆነ በሥራዎች ይዘት ከመሸወድ ማስጠንቀቅን ተረድተናል።

(65037)

(67) - عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «الْحِجَّتُ أَقْرَبُ

إِلَى أَحَدِكُمْ مِنْ بَشْرَاكِ نَعْلِهِ، وَالنَّارُ مِثْلُ ذَلِكَ». [صحيح] - [رواه البخاري]

(67) - ከኢብኑ ሙስዑድ ረዲዋሊሁ ዐንሁ እንደተላለፈው እንዲህ ብሏል፡ "የአሊህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡ "ጀነት ወደ እያንዳንዳችሁ ከጫማው ማሰሪያ የበለጠ ቅርብ ናች። እሳትም እንደዚሁ።" [ሶሒኦ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ለሰው ልጅ ጀነትም ይሁን ጀሀነም በእግር ላይ እንዳለው የጫማው ማሰሪያ ቅርብ መሆናቸውን ተናገሩ። ምክንያቱም (ሳያስበው) አሊህን የሚያስደስት የሆነን መልካም ስራ ይሰራና በዛ ሰበብ ጀነት ይገባል። ወይም መጥፎ ስራ ይሰራና ጀሀነም ለመግባት ሰበብ ይሆንበታል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ትንሽ ቢሆንም መልካም ስራ ላይ መበርታትና ትንሽ ቢሆንም ከክፋት መጠንቀቅ እንደሚገባ እንረዳለን።
2. ሙስሊም በህይወቱ በራሱ ሁኔታ ሳይሸወድ ሁሌም በተስፋና በስጋት መካከል ሊሆን እና እውነት ላይ እንዲያፀናውም ጥራት የተገባው አሊህን ሊማፀን የግድ እንደሚገባው እንረዳለን።

(3581)

(68) - عن أبي هريرة رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «حُجِبَتِ

النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ، وَحُجِبَتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ»۔ [صحيح] - [رواه البخاري]

(68) - ከአቡ ሁረይራ ረዲዋሊሁ ዐንሁ እንደተላለፈው ረሱል የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡ "ጀሀነም ነፍስያ በምትወዳቸው ስሜታዊ ነገሮች ተጋረደች፤ ጀነት ደግሞ ነፍስ በምትጠላቸው ነገሮች ተጋረደች።" [ሶሒኦ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ ዮሐንስ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ጀህነም ክልክልን በመዳፈርና ግዴታን ባለመወጣት የመሰሉ ነፍስያ በምትፈልጋቸው ነገሮች መሸፈኗን መከበቧን ገለጹ። በመሆኑም የነፍስያውን ፍላጎት በዚህ ረገድ የተከተለ ለጀህነም ተገባ። ጀነት ደግሞ ትእዛዝ ላይ በመዘውተር፣ ክልክላን በመተውና በዚሁ ላይ ትዕግስት በማድረግ በመሰሉ ነፍስያ በምትጠላቸው ነገሮች መሸፈኗንና መከበቧን አብራሩ። ስለዚህም በዚህ ረገድ በቁርጠኝነት ነፍስያውን የታገለ ለጀነት የተገባ ሆነ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. በስሜት ላይ ለመውደቅ ሰበብ ከሚሆኑ መሰናክሎች መካከል አስቀያሚና የተወገዘ የሆነውን ነገር ነፍስያ ወዳው እስክትዘነበልላት ድረስ ሸይጧን ማስዋቡ አንዱ ነው።
2. ወደ ጀህነም እሳት መዳረሻ ከመሆናቸው አንፃር ከተከለከሉ ፍላጎቶች መራቅና ወደ ጀነት የሚያደርሱ ከመሆናቸው አንፃርም የምንጠላቸው ነገሮች ላይ በመታገስ መታዘዛችንን እንረዳለን።
3. ነፍስያን መታገል፣ በባህሪ ላይም መታጋት፣ በአምልኮ ዙርያ ያሉ የምንጠላቸውና የሚያስቸግሩን ነገሮች ላይም መታገስ ያለውን ትሩፋት እንረዳለን።

(3702)

(69) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ أَرْسَلَ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى الْجَنَّةِ، فَقَالَ: انظُرْ إِلَيْهَا وَإِلَى مَا أَعَدَدْتُ لِأَهْلِهَا فِيهَا. فَنَظَرَ إِلَيْهَا فَرَجَعَ، فَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا. فَأَمَرَ بِهَا فَحَفَّتْ

بالمكاريه، فقال: اذهب ايتها فانظري اليها وإلى ما أعددت لأهلها فيها. فنظرت إليها، فإذا هي قد حُفَّتْ بالمكاريه، فقال: وعزيتك لقد خشيت أن لا يدخلها أحد. قال: اذهب فانظري إلى النار وإلى ما أعددت لأهلها فيها. فنظرت إليها فإذا هي يركب بعضها بعضاً، فرجع فقال: وعزيتك لا يدخلها أحد. فأمر بها فحُفَّتْ بالشهوات، فقال: ارجع فانظري إليها. فنظرت إليها فإذا هي قد حُفَّتْ بالشهوات، فرجع وقال: وعزيتك لقد خشيت أن لا ينجو منها أحد إلا دخلها.

[حسن] - [رواه داود والترمذي والنسائي]

(69) - ከአቡ ሁረይራ - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "አላህ ጀነትና እሳትን እንደፈጠረ ጂብሪልን ዐለይሂ ሰላም እንዲህ በማለት ወደ ጀነት ላከው። "ወደ ርሷና በውስጧ ለባለቤቶቿ ያዘጋጀሁትን ተመልከት!" ወደ እርሷ ተመልክቶ በመመለስ እንዲህ አለ:- "በልቅናህ ይሁንብኝ ስለርሷ ማንኛውም ሰው ቢሰማ ከመግባት ወደኋላ የሚል የለም" አላህም በሷ ጉዳይ ትእዛዙን አስተላልፎ (ለነፍስ) በሚከብዱ ነገሮች ተከበበች። በድጋሚ ጂብሪልን "ወደርሷ ሂድና ወደርሷና በውስጧ ለባለቤቶቿ ያዘጋጀሁትን ተመልከት!" አለው። ወደርሷ ተመለከተ፣ ድንገት (ለነፍስ) በሚከብዱ ነገሮች ተከባ ተመለከታት። "በልቅናህ እምላላሁ! በርግጥም ማንም አይገባትም ብዬ ፈራሁ።" ብሎ ለአላህ መለሰ። አላህም:- " ወደ እሳትና ለባለቤቶቿ በውስጧ ያዘጋጀሁትን ሂድና ተመልከት" በማለት አዘዘው። ጂብሪልም ወደርሷ ሲመለከት ያንጊዜ እሷ ከፊሏ ከፊሉን ሲበላ ተመለከተ። በመመለስም እንዲህ አለ "በልቅናህ እምላላሁ ማንም አይገባትም" አላህም በሷ ጉዳይ ለስሜት በሚያስደስቱ ነገሮች

እንድትከበብ አዘዘ። ቀጥሎም ደግመህ ወደርሷ ሂድና ተመልከት አለው ድንገት ለስሜት በሚያስደስቱ ነገሮች ተከባ ወደርሷ ተመለከተ። "በልቅናህ እምላለሁ! ወደርሷ ከመግባት አንድም ከሷ አይድንም ይገባታል ብዬ ፈራሁ።" [ሐሰን ነው።] - [አቡዳውድ፣ ቲርሚዚና ነሳኢ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አላህ ጀነትና እሳትን እንደፈጠራቸው ለጂብሪል ዐለይሂ ሰላም እንዲህ እንዳለ ተናገሩ። "ወደጀነት ሂድና ወደርሷ ተመልከት!" ጂብሪልም ሄዶ ወደርሷ ተመልክቶ ተመለሰ። ጂብሪልም እንዲህ አለ:- "ጌታዬ ሆይ በልቅናህ እምላለሁ! በውስጧ ስለሚገኘው ፀጋ፣ መከበሪያና መልካም ነገሮች ማንም ቢሰማ ወደርሷ መግባት የሚወድና ስለርሷም ከመስራት አይታቀብም።" በማለት መለሰ። ከዚያም አላህ ጀነትን ለነፍስ የሚከብዱና አስቸጋሪ በሆኑ ትእዛዞችን በመፈፀምና ክልከላዎችን በመራቅ ከበባት። ይህም ወደ ጀነት መግባት የፈለገ ይህን አስቸጋሪ መንገድ ማለፍ እንዲጠበቅበት ነው። ከዚያም የተከበረውና የላቀው አላህ ለነፍስ በሚከብዱ ነገሮች ከከበባት በኋላ እንዲህ አለ:- " ጂብሪል ሆይ! ወደ ጀነት ሂድና ተመልከታት!" ሄዶ ወደርሷ ተመልክቶ በመምጣት እንዲህ አለ:- " ጌታዬ ሆይ በልቅናህ እምላለሁ! ወደርሷ በሚያደርገው ጉዞ በሚያጋጥሙት ችግሮችና መከራዎች ምክንያት ማንም አይገባትም ብዬ እፈራለሁ።" አላህ እሳትን የፈጠረ ጊዜ:- "ጂብሪል ሆይ! ሂድና ወደርሷ ተመልከት" አለው። ወደርሷ ሂዶም ተመለከተ። ከዚያም በመምጣት እንዲህ አለ:- "ጌታዬ ሆይ በልቅናህ እምላለሁ! ውስጧ ስላለው ቅጣትና ጭንቀቶች አንድም አይሰማም

ውስጡ መግባትን በመጥላት ወደርሷ ከሚያስገቡ ምክንያቶችም የራቀ ቢሆን እንጂ።" ከዚያም የተከበረውና የላቀው አላህ እሳትን ከበባት፤ ወደርሷ መድረሻ መንገድንም ለነፍስ የሚያስደስትና የሚያረካትን ነገሮች አደረገ። ከዚያም "ጂብሪል ሆይ! ሂድና ወደርሷ ተመልከት " አለው። ጂብሪልም ወደርሷ ሂዶ ተመልክቶ በመምጣት እንዲህ አለ:- " ጌታይ ሆይ በልቅናህ እምላለሁ! በዙሪያዎ ባሉት ለነፍስ አርኪና አስደሳች ነገሮች ምክንያት በርግጥም ከሷ አንድም አይድንም ብዬ ሰጋሁ፤ ፈራሁ።"

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ጀነትና እሳት አሁን ላይ ያሉ መሆናቸውን ማመን ይገባል።
2. በሩቅ ምስጢር ነገሮች እና ከአላህና መልክተኛው የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በመጡ ነገሮች ሁሉ ማመን ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
3. በአስቸጋሪ ነገሮች ላይ መታገስ ወደ ጀነት የሚያደርስ መንገድ ስለሆነ አንገብጋቢ ጉዳይ መሆኑን እንረዳለን።
4. ክልክል ነገሮችን መራቅ ወደ እሳት የሚያደርስ መንገድ ስለሆነ አንገብጋቢ ጉዳይ መሆኑን እንረዳለን።
5. ጀነት በአስቸጋሪ ነገሮች እሳት ደግሞ ለስሜት በሚያስደስቱ ነገሮች የተከበቡ መደረጋቸው በዱንያ ህይወት ውስጥ ፈተናዎችና ሙከራዎች እንዳሉ የሚያሰዝ ነው።
6. የጀነት መንገድ አስቸጋሪና ከባድ ስለሆነ ትእግስትና ከኢማን ጋር ትኩረት ይፈልጋል። የእሳት መንገድ በዱንያ ውስጥ ለነፍስ በሚያስደስትና በሚያረካ ነገሮች የተሞላ መሆኑን እንረዳለን።

(65034)

(70) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تَارُكُمُ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ»، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ كَاتِبَ لِكَاغِبِيَّةٍ. قَالَ: «فُضِّلَتْ عَلَيْهِنَّ بِنِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا». [صحيح] - [متفق عليه]

(70) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "የምድራችሁ እሳት ከጀህም እሳት ሰባ ክፍል አንዷ ክፍል ናት።" "የአላህ መልክተኛ ሆይ! (የምድር እሳት ለቅጣት) በቂ ነበረች'እኮ" ተባሉ። እሳቸውም:- "የጀህም እሳት ከምድር እሳት በስልሳ ዘጠኝ ክፍል እንድትበልጥ ተደርጋለች። ሁሉም ክፍል የምድር እሳት አምሳያ ሀሩርነት (አቃጣይነት) ነው ያላቸው።" [ሶሌክ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የዱንያ እሳት ከሰባ የጀህም እሳት ክፍል አንዷ ክፍል መሆኗን ተናገሩ። የአኼራ እሳት ከዱንያ እሳት በስልሳ ዘጠኝ እጥፍ የማቃጠል ደረጃዋ ይበልጣል። እያንዳንዱ የጀህም ክፍል ከዱንያ እሳት አቃጣይነት ጋር እኩል ነው። "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ጀህም ውስጥ የሚገቡን ለመቅጣት የዱንያ እሳት'እኮ በቂ ነበረች።" ተባሉ። እርሳቸውም "የጀህም እሳት ከዱንያ እሳት በስልሳ ዘጠኝ ክፍል እንድትበልጥ ተደርጓል። የእያንዳንዱ ክፍል ሀሩርነት (የማቃጠል) ኃይልም እንደ ዱንያ እሳት አምሳያ ነው።" አሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. ሰዎች ወደ እሳት ከሚያደርሱ ሥራዎች እንዲርቁ ከእሳት መስጠንቀቁን እንረዳለን።

2. የጀሀነም እሳት ትልቅነቷ፣ ቅጣቷና የሀፍርነቷን ኃይለኝነት ተረድተናል።

(65036)

(71) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «يَقْبِضُ اللَّهُ الْأَرْضَ، وَيَطْوِي السَّمَوَاتِ بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَيَّنْ مُلُوكِ الْأَرْضِ.»

[صحيح] - [متفق عليه]

(71) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲየሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ:- 'አላህ ምድርን በጭብጡ ያደርጋል፤ ሰማያትንም በቀኝ እጁ ይጠቀልልና ከዚያም 'እኔ ነኝ ንጉስ! የምድር ነገስታት የት አሉ?!' ይላል።" [ሶሐክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የትንሳኤ ቀን አላህ ምድርን እንደሚጨብጥና እንደሚሰበስባት፤ ሰማይንም ከፊሉን ከከፊሉ በላይ አድርጎ በቀኝ እጁ እንደሚጠቀልልና ገፍፎ እንደሚያጠፋቸው ከዚያም "እኔ ነኝ ንጉስ! የምድር ነገስታት የት አሉ?!" እንደሚል ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የአላህ ንግስና ዘውታሪ ሲሆን የሌላው ንግስና ግን ጠፊ መሆኑን ማስታወስ እንደሚገባ እንረዳለን።
2. የአላህን ግርማዊነት፣ የችሎታውና ስልጣኑ ልቅና እንዲሁም የንግስናውን ምሉዕነት እንረዳለን።

(65028)

(72) - عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رضي الله عنها قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَدْ سَتَرْتُ سَهْوَةً لِي بِقِرَامٍ فِيهِ تَمَائِيلٌ، فَلَمَّا رَأَهُ هَتَكَهُ وَتَلَوْنَ وَجْهَهُ وَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ، أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهَوْنَ بِخَلْقِ اللَّهِ» قَالَتْ عَائِشَةُ: «فَقَطَعْنَاهُ فَجَعَلْنَا مِنْهُ وَسَادَةً أَوْ وَسَادَتَيْنِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(72) - ከአማኞች እናት ዓኢሻ (ረዳዩሷ 034) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - እንደተላለፈው እንዲህ አለች: "እቃ ክፍሌን (የተንቀሳቃሽ እንስሳ) ምስል ባለበት መጋረጃ ሸፍኜው ሳለ የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እኔ ዘንድ መጡ። የተመለከቱት ጊዜም ፊታቸው ተለዋውጦ ቀደዱትና እንዲህ አሉ 'ዓኢሻ ሆይ! የትንሳኤ ቀን አላህ ዘንድ ከሰዎች ሁሉ እጅግ ብርቱ ቅጣት የሚቀጡት እነዚያ በአላህ ፍጥረት የሚገኙት ናቸው።" ዓኢሻም እንዲህ አለች "ቆርጠነው በርሱ አንድ ትራስ ወይም ሁለት ትራስ አደረግንበት።" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ቤታቸው ዓኢሻ (ረዳዩሷ 034) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - ዘንድ ሲገቡ እቃ የምታስቀምጥበትን ትንሽዬ ክፍል ነፍስ ያላቸው ምስሎች ባለበት መጋረጃ ሸፍናው አገኟት። የፊታቸው ቀለምም ለአላህ ብለው በመቆጣታቸው ምክንያት ተለዋውጦ መጋረጃውን አወለቁት። እንዲሁም አሉ: የትንሳኤ ቀን ከሰዎች ሁሉ እጅግ ብርቱ ቅጣት የሚቀጡት የአላህን ፍጥረት አስመስለው ምስል የሚያደርጉት ናቸው። ዓኢሻም እንዲህ አለች: እርሱን አንድ ትራስ ወይም ሁለት ትራስ አደረግነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. መጥፎን ነገር በማውገዛችን ሳቢያ የሚከሰት ትልቅ ብልሽት እስከሌላ ድረስ በተመለከትነው ቅፅበት ማውገዝ እንደሚገባና ማቆየትም እንደሌለብን እንረዳለን።
2. የትንሳኤ ቀን ቅጣት እንደ ወንጀሉ ትልቀት ይበላላጣል።
3. ነፍስ ያላቸው ነገሮችን ምስል ማድረግ ከትላልቅ ወንጀሎች መካከል አንዱ ነው።
4. ምስል ማድረግ ከተከለከለባቸው ጥበቦች አንዱ ከአላህ አፈጣጠር ጋር መፎካከር ስለሆነ ነው። ይህም ምስል አድራጊው መፎካከር አሰባም አላሰባም እኩል ነው።
5. አንድን ነገር የተከለከለውን ጎን ካራቅን በኋላ በርሱ መጠቀማችን ሽሪዓ ገንዘቦችን በመጠበቅ ላይ ያለውን ጉጉት ያስረዳናል።
6. ነፍስ ያላቸውን ምስሎች በማንኛውም ቅርፅ ቢሆኑ እንኳ፣ ፕሮፌሽናል የሆነ ምስል ቢሆን እንኳ መፈብረክ ክልክል መሆኑን እንረዳለን።

(5931)

(73) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْثَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الْخَزِيرَ، وَيَضَعَ الْجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

(73) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳዋሏቸው ዐንታ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ነፍሴ በእጁ በሆነው ጌታ እምላላሁ። በናንተ ውስጥ የመርዋም ልጅ

ፍትሃዊ ዳኛ በቅርቡ ሆኖ ይወርዳል። መስቀልን ይሰባብራል፣ አሳማን ይገድላል፣ ግብርን ያነሳል፣ አንድም ሰው እስከማይቀበለው ድረስም ገንዘብ (ሀብት) ይበዛ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የመርዖም ልጅ ዒሳ የአላህ ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በሰዎች መካከል በነቢያቸውን ድንጋጌ በፍትህ ሊፈርዱ መውረጃ ጊዜያቸው ቅርብ እንደሆነ ምለው ተናገሩ። በሚመጡ ወቅትም ክርስቲያኖች የሚያልቁትን መስቀል ይሰባብራሉ፤ ዒሳ የአላህ ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አሳማዎችንም ይገድላሉ፤ ዒሳ የአላህ ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ግብርንም ያስቀራሉ፤ ሰዎች ባጠቃላይ ወደ ኢስላም እንዲገቡም ይታገላሉ፤ ገንዘብ (ሀብት) ይትረፈረፋል አንዱ ከሌላው አይቀበለውም። ይህም ገንዘብ ከመብዛቱ፣ ሁሉም እያንዳንዱ እርሱ ዘንድ ባለው ገንዘብ የተብቃቃ ከመሆኑ፣ በረካ ሰፍኖ መልካምነትም ከመከታተሉ አኳያ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ዒሳ የአላህ ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በመጨረሻ ዘመን እንደሚወርዱ መረጋገጡንና የርሳቸው መምጣት የትንሳኤ ቀን ምልክት መሆኑን እንረዳለን።
2. የነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ድንጋጌ የሚሸር ሌላ ድንጋጌ እንደሌለ እንረዳለን።
3. በመጨረሻ ዘመን ሰዎች ከገንዘብ ቸልተኛ ከመሆናቸውም ጋር የገንዘብ በረካት ግን እንደሚሰፍን እንረዳለን።
4. በመጨረሻ ዘመን ዒሳ የአላህ ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና

በኢስላም ሃይማኖት ስለሚፈረዱ ኢስላም ዘውታሪ ሃይማኖት መሆኑ መበሰሩን እንረዳለን።

(65025)

(74) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَمِّهِ: **«قُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»**، قَالَ: **لَوْلَا أَنْ تُعَيِّرَنِي قُرَيْشٌ، يَقُولُونَ: إِنَّمَا حَمَلَهُ عَلَى ذَلِكَ الْحِزْبِ لِأَقْرَبَتْ بِهَا عَيْنَكَ**. فَأَنْزَلَ اللَّهُ: **{إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي**

مَنْ يَشَاءُ} [القصص: 56]. [صحيح] - [رواه مسلم]

(74) - አቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንዲህ ብለዋል:- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ለአጎታቸው እንዲህ አሏቸው:- " ላ ኢላህ ኢላላህ በል የትንሳኤ ቀን ላንተ በርሱ እመሰክርልሁለሁ" አቡ ጣሊብም "የቁረይሾች ማነወር ባልነበር "ለመስለም ያነሳሳው የሞት ፍራቻ ነው" ይላሉ ብዬ ባልሰጋ (እሰልም ነበር)" (ይህ ስጋት ባልነበር) ላ ኢላህ ኢላላህ በማለት ደስታን አሰርፀልህ ነበር።" አላቸው። አላህም ይህን አንቀፅ አወረደ {አንተ የወደድከውን ሰው ፈፀሞ አታቀናም። ግን አላህ የሚሻውን ሰው ያቀናል እርሱም ቅኖቹን አዋቂ ነው።} [አልቀሰስ: 56] [ሰላሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አጎታቸው አቡ ጣሊብ ጣእረ ሞት ላይ ሳሉ ላኢላህ ኢላላህን እንዲናገር ፈለጉ። ይህም የትንሳኤ ቀን በሷ ምክንያት ሊያማልዱትና በእስልምናው ሊመሰክሩለት ብለው ነው። አቡ ጣሊብ ግን ቁረይሾች እንዳይሰድቧቸው ፈርተውና "እርሱ የሰለመው ሞትና ደካማነትን

በመፍራቱ ምክንያት ነው!" እንዳይባሉ በመስጋት የምስክርነት ቃሏን መናገር እምቢ አሉ። ለነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና "ይህ ስጋቴ ባልነበር የምስክር ቃሏን በመናገር በልብዎ ውስጥ ደስታን አስገባም ነበር እስኪደሰቱ ድረስም ምቹቶን አሳካ ነበር" አሏቸው። አላህም የፈለገውን ሰው እርሱ ብቻ እንጂ ነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ኢስላምን በሰው ቀልብ ውስጥ በማስረፅ መምራት እንደማይችሉ የሚጠቁም አንቀፅ አወረደ። ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ፍጡራንን ወደ ቀጥተኛው መንገድ በመጠቀም ፣ በማብራራት፣ በማቅናትና በመጣራት ነው የሚመሩት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሰዎችን ወሬ በመፍራት ሐቅ አይተወም።
2. ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የመጠቆምና የማቅናት መምራት እንጂ የሚችሉት ልብ ውስጥ የማስረፅ መምራት እንደማይችሉ እንረዳለን።
3. ወደ ኢስላም ለመጥራት ብሎ የታመመን ከሀዲ መዘዋወር በኢስላም የተደነገገ መሆኑን እንረዳለን።
4. ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በማንኛውም ሁኔታዎች ወደ አላህ በመጥራት ላይ የነበራቸውን ጉጉት ተረድተናል።

(65069)

(75) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «حَوْضِي مَسِيرَةٌ شَهْرٍ، مَاؤُهُ أَيْبُضُ مِنَ اللَّبَنِ، وَرِيحُهُ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ، وَكِبْرَانُهُ كَنُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهَا فَلَا يَظْمَأُ أَبَدًا».

[صحيح] - [متفق عليه]

(75) - ዐብደላህ ቢን ዐምር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንዲህ አሉ:- ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "የሐውዴ (የምንጭ ስፋቱ) አንድ ወር ያስኬዳል ፤ ውኃው ከወተት የነጣ፣ ሽታው ከሚስክ እጅግ የሚያውድ፣ የብርጭቆዎቹ ብዛት የሰማያት ኮከቦች ያህል ናቸው። ከሷ አንዴ የጠጣ ከቶም መቼም አይጠማም።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የውመል ቂያማ የሚሰጣቸው ምንጭ እንዳለ እንዲሁም እርዝማኔውና ጎኑ አንድ ወር እንደሚያስኬድ ተናገሩ። ውኃው ከወተት እጅግ የበለጠ ንጣት እንዳለው፤ ሽታው ከሚስክ መአዛ የበለጠ ምርጥና ማራኪ መአዛ እንዳለው፤ የብርጭቆዎቹ ብዛት አምሳያ የሰማይ ኮከቦች ያህል እንደሆነ፤ በዚህ ብርጭቆ ከምንጭ የጠጣ ሰው መቼም እንደማይጠማ ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቂምነገሮች:

1. የነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ምንጭ የውመል ቂያማ ከሰባቸው ኡመት የሆኑ አማኞች ለመጠጣት የሚወርዱበት የግዙፍ ውኃ ጥርቅም ነው።
2. ከምንጭ የሚጠጣ ሰው መቼም ያለመጠማት ፀጋን እንደሚያገኝ እንረዳለን።

(65030)

(76) - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبِشٍ أَمْلَحَ، فَيُنَادِي مُنَادٍ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ، فَيَشْرِيئُونَ وَيَنْظُرُونَ، فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ، هَذَا الْمَوْتُ، وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَاهُ، ثُمَّ يُنَادِي: يَا أَهْلَ النَّارِ، فَيَشْرِيئُونَ وَيَنْظُرُونَ، فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ، هَذَا الْمَوْتُ، وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَاهُ، فَيُدْبِحُ ثُمَّ يَقُولُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ، وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ دُفِّيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ﴾ [مريم: 39]، وَهَؤُلَاءِ فِي غَفْلَةٍ أَهْلُ الدُّنْيَا وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [مريم: 39]». [صحيح] - [متفق عليه]

(76) - ከአቡ ሰዒድ አልኡድሪይ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "ሞት በቡራቡሬ ሙክት ተመስሎ ተይዞ ይመጣል። ተጣሪም እንዲህ በማለት ይጣራል: "የጀነት ባለቤቶች ሆይ!" ተንጠራርተው ይመለከታሉ። "ይህንን ታውቁታላችሁን?" ይላቸዋል። "አዎን ይህ ሞት ነው ሁሉም ተመልክቶታል።" ይላሉ። ቀጥሎ ተጣሪው እንዲህ በማለት ይጣራል "የእሳት ባለቤቶች ሆይ!" ተንጠራርተው ይመለከታሉ። "ይህንን ታውቁታላችሁን?" ይላቸዋል። "አዎን ይህ ሞት ነው ሁሉም ተመልክቶታል።" ይላሉ። ይታረዳል ቀጥሎ እንዲህ ይላቸዋል "የጀነት ባለቤቶች ሆይ! (ከዚህ በኋላ) ዘላለማዊ ሕይወት እንጂ ሞት የለባችሁም። የእሳት ባለቤቶች ሆይ! (ከዚህ በኋላ) ዘላለማዊ ሕይወት እንጂ ሞት የለባችሁም።" ከዚያም ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና:- {እነሱም (አሁን) በዝንጋቴ ላይ ሆነው ሳሉ ነገሩ በሚፈረድበት ጊዜ የቁጭቱን ቀን አስፈራራቸው። } [መርየም: 39] የሚለውን አንቀፅ አነበቡ። "እነዚህ በዱንያ ዝንጋቴ

ውስጥ ናቸው።" {እነሱም የማያምኑ ናቸው።} [መርየም: 39] [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዮሐሳብ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የትንሳኤ ቀን ሞት ጥቁርና ነጭ በሆነ ወንድ በግ ተመስሎ ተይዞ እንደሚመጣ አብራሩ። "የጀነት ባለቤቶች ሆይ!" ተብሎ ይጠራል። አንገቶቻቸውንና ትከሻዎቻቸውን በመለጠጥ ጭንቅላታቸውንም በማንጠራራት ይመለከታሉ። ለነሱም "ይህንን ታውቁታላችሁን?" ይላቸዋል። እነሱም "አዎን ይህ ሞት ነው። ሁሉም አይቶታል ያውቀዋል።" ይላሉ። ከዚያም ተጣሪው "የእሳት ባለቤቶች ሆይ!" በማለት ይለፍፋል። አንገቶቻቸውንና ትከሻዎቻቸውን በመለጠጥ ጭንቅላታቸውንም በማንጠራራት ይመለከታሉ። ለነሱም "ይህንን ታውቁታላችሁን?" ይላቸዋል። እነሱም "አዎን ይህ ሞት ነው። ሁሉም አይቶታል።" ይላሉ። ሙክቱ ይታረዳል ከዚያም ተጣሪው፡- "የጀነት ባለቤቶች ሆይ! እጣፈንታችሁ ያለሞት ዘውትርና ዘላለም መኖር ነው። የእሳት ባለቤቶች ሆይ! እጣፈንታችሁ ያለሞት ዘውትርና ዘላለም መኖር ነው።" ይላቸዋል። ይህም ለአማኞች ተጨማሪ ፀጋ ለከሀዲያን የቅጣት አለንጋ እንዲሆን ነው። ከዚያም ነቢዩ ዮሐሳብ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ይህን አንቀፅ አነበቡ። {እነሱም (አሁን) በዝንጋቱ ላይ ሆነው ሳሉ እነሱም የማያምኑ ሲኾኑ ነገሩ በሚፈረድበት ጊዜ የቁጭቱን ቀን አስፈራራቸው።} [መርየም: 39] የትንሳኤ ቀን በጀነትና እሳት ባለቤቶች መሀል ይፈረዳል። ሁሉም ወደሚዘወትርባት ይገባል። ወንጀለኛ በጎ ባለመሥራቱ ይፀፀታልም ይቆጭልም። መልካም ከመስራት ያጓደለም ባለመጨመሩ ይቆጭል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. የሰው ልጅ በመጪው ዓለም መመለሻው ጀነት ውስጥ ወይም እሳት ውስጥ መዘውተር ነው።
2. ስለ ትንሳኤ ቀን መከራ ከባድ ማስፈራሪያ መምጣቱ። እሱ የቁጭትና ፀፀት ቀን ነው።
3. የጀነት ባለቤቶች ደስታ እንደሚዘወትር፤ የእሳት ባለቤቶች ሀዘንም እንደሚዘወትር መገለፁ።

(65035)

(77) - عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: إنه سمع نبي الله صلى الله عليه وسلم يقول: «لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ

بِطَائِفًا». [صحيح] - [رواه الترمذي وابن ماجه وأحمد]

(77) - ከዑመር ቢን አልኸጢብ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: የአላህን ነቢይ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰማ: "በአላህ ላይ ትክክለኛውን መመካት ብትመኩ ኖሮ ወፍን እንደሚለግሰው ለናንተም ሲሳይን ይለግሳቸዎ ነበር። (ወፍ) ተርባ ማልዳ ትወጣላች። ሆዲ (በጥጋብ) ሞልቶ ትመለሳላች።" [ሶሐኤ ነው።] - [ተርጉሚዢ፣ ኢብኑ ማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም በዱንያዊም በዲናዊም ጉዳይ ጥቅምን በማምጣትና ጉዳትን በመከላከል ረገድ በአላህ ላይ እንድንደገፍ እያነሳሱን ነው። ምክንያቱም ከአላህ በስተቀር የሚሰጥም፣ የሚከለክልም ፣ የሚሳዳም፣ የሚጠቅምም የለምና ነው።

ጥቅሞችን የሚያመጡና ጉዳዮችን የሚከላከሉ ሰበቦችን በአላህ ላይ ከእውነተኛ መመካት ጋር እንድንፈፀምም አነሳሱ። ይህንን በማንኛውም ወቅት ከፈፀምን አላህ ወፍን በንጋት የተራበች ሆና ወጥታ ከዚያም በምሽት ሆዲ ሞልቶ በመመለስ እንደሚቀልባት እኛንም ይቀልባን ነበር። ይህም የወፏ ድርጊት ያለመሳነፍና መዳከም ሲሳይን ለመፈለግ የሰራችው የሰበብ አይነት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የመመካት ትሩፋትንና መመካት ሲሳይን ከሚያመጡ መንስኤዎች መካከል ትልቁ እንደሆነ እንረዳለን።
2. መመካት ሰበቦችን ከመፈፀም ጋር አይጋጭም። ምክንያቱም እሳቸው ሲሳይ ለመፈለግ ማልዶ መውጣትና አምሽቶ መመለስ ትክክለኛውን መመካት እንደማይጣረሰው ተናግረዋል።
3. መመካት የቀልብ ተግባር ነውና ሸሪዕ ለቀልብ ተግባራት ትኩረት መስጠቱን እንረዳለን።
4. በሰበብ ላይ ብቻ መንጠልጠል የዲን ጉድለት ሲሆን ሰበቦችን መተው ደግሞ የአይምሮ ጉድለት ነው።

(4721)

(78) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُسَلِّمُ

الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي، وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(78) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲየላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል:- "የአላህ መልዕክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል:- "የሚጋልብ ሰው ለእግረኛ ሰላምታን ያቅርብ፤ እግረኛ ለተቀማጭ ሰላምታን

ያቅርብ፤ ጥቂት ሰዎች በብዙ ሰዎች ላይ ሰላምታን ያቅርቡ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሰዎች መካከል "አስሰላሙ ዐለይኩም ወረሕመቱሊሂ ወበረካቱሁ" የሚለውን ሰላምታን የማቅረብ ስነ-ስርዓትን ጠቆሙ። ይኸውም ህፃን ለትልቅ፣ ጋላቢ ለእግረኛ፣ እግረኛ ለተቀማጭ ፣ ጥቂት ቁጥር ያላቸው በብዙዎቹ ላይ ሰላምታን ያቅርቡ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሐዲሥ ላይ በመጣው መልኩ ሰላምታን ማቅረብ እንደሚወደድ እንረዳለን። ነገር ግን እግረኛ ለጋላቢ ወይም ከዚህም ውጪ ሐዲሁ ላይ ከተጠቀሰው በተቃራኒው ሰላምታ ቢያቀርብ ከበላጭና ከተሻለው ተቃራኒ ቢሆንም ይፈቀዳል።
2. በሐዲሁ ላይ በተጠቀሰው አፈፃፀም መልኩ ሰላምታን ማስፋፋት ውዴታንና ትስስርን ከሚያመጡ ነገሮች መካከል አንዱ ነው።
3. በሐዲሁ ላይ የተጠቀሱት ተመሳሳይና ተመጣጣኝ ከሆኑ በላጭ ሰው ሰላምታውን የሚጀምረው ነው።
4. የሰው ልጅ የሚያስፈልገውን ሁሉ በማብራራት ረገድ የሸረዓን ምሉዕነት እንረዳለን።
5. የሰላምታን ስነ-ስርዓት ማስተማርና ለሁሉም የሚገባውን ሐቅ (ሙብት) መስጠት እንደሚገባ እንረዳለን።

(4243)

(79) - عن أبي ذر رضي الله عنه: عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا رَوَى عَنِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَّهُ قَالَ: «يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحْرَمًا، فَلَا تَطْلُمُوا،

يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ صَالٌّ اِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهْدُونِي اَهْدِكُمْ، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ جَائِعٌ اِلَّا مَنْ اَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعَمُونِي اَطْعِمْنَكُمْ، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ عَارٍ اِلَّا مَنْ كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكْسُونِي اَكْسِكُمْ، يَا عِبَادِي اِنَّكُمْ تُحْطِثُوْنَ بِاللَّيْلِ وَالتَّهَارِ وَاَنَا اَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا فَاسْتَغْفِرُونِي اَغْفِرْ لَكُمْ، يَا عِبَادِي اِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوْا صَرِيَّ فَتَضْرُبُونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوْا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي، يَا عِبَادِي لَوْ اَنَّ اَوْلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَاِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ كَانُوْا عَلٰى اَنْفِي قَلْبٍ رَجُلٍ وَّاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِيْ مُلْكِي سَيِّئًا، يَا عِبَادِي لَوْ اَنَّ اَوْلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَاِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ كَانُوْا عَلٰى اَنْفَجْرِ قَلْبٍ رَجُلٍ وَّاحِدٍ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي سَيِّئًا، يَا عِبَادِي لَوْ اَنَّ اَوْلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَاِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ قَامُوْا فِيْ صَعِيْدٍ وَّاحِدٍ فَسَالُوْنِي فَاَعْطَيْتُ كُلَّ اِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي اِلَّا كَمَا يَنْقُصُ المِخِيْطُ اِذَا اُدْخِلَ البَحْرُ، يَا عِبَادِي اِنَّمَا هِيَ اَعْمَالُكُمْ اُحْصِيْهَا لَكُمْ ثُمَّ اَوْفِيْكُمْ اِيَّاهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمِدِ اللهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ اِلَّا

نَفْسَهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(79) - ከአቢ ዘር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከፍ ካለውና ከጠራው አላህ ባወሩት (ሐዳዳል ቁድሲይ) አላህ እንዲህ ብሏል: "ባሮቼ ሆይ! እኔ በደልን በነፍሴ ላይ እርም አድርጌያለሁ! በመካከላችሁም እርም አድርጌዋለሁ! ስለሆነም አትበዳደሉ! ባሮቼ ሆይ! ከመራሁት በስተቀር ሁላችሁም ጠማማ ናችሁና ምራቻን ከኔ ጠይቁ እመራችኋለሁ! ባሮቼ ሆይ! ካበላሁት በስተቀር ሁላችሁም ረሀብተኞች ናችሁና መብልን ከኔ ጠይቁ እመግባችኋለሁ! ባሮቼ ሆይ! እኔ ካለበስኩት በስተቀር ሁላችሁም የታረዘችሁ ናችሁና ልብስን ከኔ ጠይቁ አለብላችኋለሁ! ባሮቼ ሆይ! እናንተ በሌሊትም ሆነ በቀን ትሰሩላችሁ። እኔ ደግሞ

ሁሉንም ወንጀሎችን እምራለሁ። ስለሆነም ምህረትን ከኔ ፈልጉ እምራችኋለሁ! ባሮቼ ሆይ! እናንተ እኔን ጉዳትን ልትጎዱኝ አትችሉም። ጥቅምን ልትጠቅሙኝ ዘንድም አትችሉም። ባሮቼ ሆይ! ከመጀመሪያዎቻችሁ እስከመጨረሻዎቻችሁ ሰዎችም ጂኖችም ሁሉም ከናንተ መካከል እንደሚገኝ አንድ እጅግ አላህን ፈሪ ቀልብ ያለው ሰው-ዬ ቢሆኑ ይህ ከንግስናዬ አንዳችም አይጨምርም። ባሮቼ ሆይ! ከመጀመሪያዎቻችሁ እስከመጨረሻዎቻችሁ ሰዎችም ጂኖችም ሁሉም እንደ አንድ እጅግ ጠማማ ቀልብ ያለው ሰው ቢሆኑ ይህ ከንግስናዬ አንዳችም አይቀንስም። ባሮቼ ሆይ! ከመጀመሪያዎቻችሁ እስከመጨረሻዎቻችሁ ሰዎችም ጂኖችም በአንድ ሰፊ ሜዳ ላይ ቢቆሙና ቢጠይቁኝ ለእያንዳንዱም የጠየቀኝን ብሰጠው መርፌ ባህር የገባች ጊዜ እንደምትቀንሰው ያህል ካልሆነ በቀር ይህ (መስጠቴ) እኔ ዘንድ ካለው (ሀብት) ምንም አይቀንስም። ባሮቼ ሆይ! ይህቺ ስራችሁ ናት ለናንተ አስቀምጥላችኋለሁ ከዚያም እራሷን እመነዳችኋለሁ። ምንዳውን መልካም ሆኖ ያገኘ አላህን ያመስግን ፤ ከዛ ውጪ ሆኖ ያገኘ ግን ከነፍሱ በስተቀር ማንንም እንዳይወቅስ።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከፍ ያለውና ጥራት የተገባው አላህ በደልን በነፍሱ ላይ እርም እንዳደረገና አንዱ አንዱን እንዳይበድል በደልን በፍጡራኑ መካከልም እርም እንዳደረገው መናገሩን አብራሩ። ሁሉም ፍጡራን በአላህ መምራትና መግጠም ካልሆነ በቀር ከእውነተኛው መንገድ የጠመሙ ናቸው። መመራትን ከአላህ የጠየቀ ሰው አላህም ይገጥመዋል ይመራዋልም። ፍጡራን በሁሉም ጉዳዮቻቸው ወደ አላህ ፈላጊዎች ናቸው። አላህን የጠየቀን ሰው

አለህም ጉዳዩን ይፈፀምለታል ይበቃዋልም። ፍጡራን ሌት ተቀን ወንጀል ይፈፀማሉ። አለህ ደግሞ ባሪያው ምህረትን በሚጠይቀው ወቅት ይሸሽገዋልም ያልፈዋልም። ፍጡራን አለህን አንዳችም ሊጎዱም ወይም ሊጠቅሙ አይችሉም። ፍጡራን ሁሉ እንደ አንድ አለህን እጅግ የሚፈራ ቀልብ ያለው ግለሰብ ቢሆኑ ፍራቻቸው በአለህ ንግስና ላይ አትጨምርም። ሁሉም እንደ አንድ ጠማማ ቀልብ ያለው ሰውዬ ቢሆኑም ጥመታቸው በንግስናው ላይ አንዳችም አይቀንስም። ምክንያቱም ደካሞችና ወደ አለህ ፈላጊዎች ናቸውና። በሁሉም ሁኔታ፣ ዘመንና ስፍራ ወደርሱ ፈላጊዎች ናቸው። የተብቃቃም እሱ ብቻ ነው። ፍጡራን ሁሉ ሰውም ጋኔኑም ከመጀመሪያቸው እስከመጨረሻቸው አለህን ለመጠየቅ በአንድ ስፍራ ላይ ቢቆሙና ከነርሱም ለእያንዳንዱ ሁሉ የጠየቀውን ቢሰጥ ይህ መስጠቱ አለህ ዘንድ ካለው አንዳችም አይቀንስም። ልክ እንደ መርፌ ባህር ውስጥ ገብታ ብትወጣ ባህሩ በዚህ አንዳችም እንደማይቀነሰው ማለት ነው። ይህም የሆነው ከተሟላው ሀብቱ አንፃር ነው። ጥራት ተገባው!

ጥራት የተገባው አለህ የባሮችን ስራዎች ይጠብቃልም ያስቀምጣልም። ከዚያም እሷን የትንሳኤ ቀን ይመነዳቸዋል። የስራውን ምንዳ መልካም ሆኖ ያገኘው ሰው አለህ ትእዛዙን ለመፈፀም ስለገጠመው አለህን ያመስግን። የስራውን ምንዳ ከዚህ ውጪ ሆኖ ያገኘ ሰውም ወደ ክስረት የመራቸውን በመጥፎ የምታዘው ነፍሱን እንጂ ሌላን እንዳይወቅስ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህ ሐዲሥ ነቢዩ ስለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከጌታቸው ከሚዘግቡት ሐዲሦች መካከል አንዱ ነው። ሐዲሠል ቁድስ ወይም ሐዲሠል ኢላሂይ በመባልም ይጠራል። ይህም ቃሉም ሆነ መልዕክቱ ከአለህ የሆነ ሲሆን ነገር ግን ቁርአን ከሌሎች የተለየበት የሆኑ

የቁርአን መለዎች የሉትም። ለምሳሌ፡ - በማንበቡ (ሐሰና የሚያስገኝ) አምልኮን መፈፀም፣ ለሱ ጦሀራ ማድረግ ፣ የሱን አምሳያ ከቻላቹ አምጡ የተባለለት ተዓምራዊነቱና ሌሎችም ቁርአን የተለየበት መለዎዎች ይጠቀሳሉ።

2. ባሮች የሚጎናፀፉት እውቀትና መመራት በአላህ መምራትና ማሳወቅ ነው።
3. አንድ ባሮያ የሚያገኘው መልካም ነገር በአላህ ችሮታ ነው። የሚያገኘው መጥፎ ነገር ግን በነፍሱና በስሜቱ ሰቢያ ነው።
4. መልካምን የሰራ በአላህ መግጠም ነው። የአላህ መመንዳትም ከአላህ የሆነ ችሮታ ስለሆነ ምስጋናው ለአላህ ነው። መጥፎን የሰራ ግን ከነፍሱ በቀር ማንንም እንዳይወቅስ።

(4810)

(80) - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

«اتَّقُوا الظُّلْمَ، فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاتَّقُوا الشُّحَّ، فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ،

حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ وَاسْتَحْلَوْا حِمَارَهُمْ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(80) - ከጃቢር ቢን ዐብደላህ (ረዲዩሷሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው፡ የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል፡ "በደልን ተጠንቀቁ! በደል የትንሳኤ ቀን ድርብርብ ጨለማዎች ነውና። ስስትንም ተጠንቀቁ! ስስት ከናንተ በፊት የነበሩትን ህዝቦች አጥፍቷልና። ስስታምነት ደማቸውን እንዲያፈሱና ሐራም (ያልተፈቀደውን) እንደ ሐላል አድርገው እንዲቆጥሩ አነሳስቷቸዋልና።

" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዮአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከበደል አስጠነቀቁ። ከበደል መካከልም፡ ሰዎችን መበደል፣ ነፍስን መበደል፣ በአላህ ሐቅ ላይ በደል መፈጸም ይጠቀሳሉ። በደል ማለት ሁሉንም የሐቅ ባለቤቶችን ሐቃቸውን ከመስጠት መተው ነው። በደል የትንሳኤ ቀን በባለቤቱ ላይ ከሚያጋጥመው መከራዎችና አስፈሪ ክስተቶች አኳያ ጭለማ ነው። ከስስትም ከለከሉ። እርሱም ከመጓጓት (መንሰፍሰፍ) ጋር እጅግ ስስታምነት ነው። ከስስታምነት መካከል፡ ገንዘባዊ ሐቆችን ከመወጣት ችል ማለትና ለዱንያ እጅግ መንገብገብም ይጠቀሳል። ይህኛው የበደል ክፍል ማለትም ስስታምነት ከእኛ በፊት የነበሩትን ህዝቦች አጥፍቷቸዋል። ይህም ከፊሉ ከፊሉን እንዲገድሉና አላህ እርም ያደረጋቸውን ክልክሎች የተፈቀዱ እንዲያደርጉ አነሳስቷቸዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ገንዘብን ማውጣትና ወንድማዊ መረዳዳት ከመዋደድና ከመቀራረብ ሰበቦች መካከል አንዱ ነው።
2. ስስታምነትና ስግብግብነት ወደ ወንጀል፣ ኃጢአትና ብልግና ይጎትታል።
3. ካለፉት ህዝቦች ሁኔታ ትምህርት መውሰድ እንደሚገባ እንረዳለን።

(5787)

(81) - عن أبي موسى رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ

لَيُعْلِي لِلظَّالِمِ، حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ» قَالَ: ثُمَّ قَرَأَ: «وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْفُرْقَى وَهِيَ

ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ» [هود: 102] «[صحيح] - [متفق عليه]

(81) - ከአቡ ሙሳ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: 'አላህ በዳይን ያዘገየዋል። የያዘው ጊዜ ግን አይለቀውም!" አቡ ሙሳ እንዲህ አለ: "ቀጥለውም {የጌታህም ቅጣት የከተሞችን ሰዎች እነሱ በዳዮች ሲሆኑ በቀጣቸው ጊዜ እንደዚህ ነው። ቅጣቱ በእርግጥ አሳማሚ ብርቱ ነው።} [ሁድ: 102] የሚለውን አነበቡ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በወንጀል፣ በሽርክና ሰዎችን በመብታቸው በመበደል ላይ ከመዘውተር አስጠነቀቁ። ምክንያቱም አላህ በዳይን ያዘገየዋል፣ ያቆየዋል ፣ እድሜውንና ገንዘቡንም ያረዝምለታል። በቅጣትም አያቻኩለውም። ካልቶበተ ግፉ ስለበዛ ይይዘዋል አይለቀውምም አይተውውምም።

ቀጥለውም ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም {የጌታህም ቅጣት የከተሞችን ሰዎች እነሱ በዳዮች ሲሆኑ በቀጣቸው ጊዜ እንደዚህ ነው። ቅጣቱ በእርግጥ አሳማሚ ብርቱ ነው።} [ሁድ: 102] የሚለውን አነበቡ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አስተዋይ የሆነ ሰው ወደ ተውበት መቻኮል ይገባዋል። በበደል ላይ የዘወተረ ጊዜ አላህ አዘናግቶ እንደሚይዘው መጠራጠር የለበትም።
2. አላህ በዳዮችን ማዘግየቱና እነሱን በመቅጣት አለመቻኮሉ እነሱን ማዘናገፊያና ካልቶበቱ ቅጣታቸውን ማነባበርያ ነው።
3. ግፍ የአላህን ቅጣት ህዝቦች ላይ የሚያመጣ አንዱ ምክንያት

ነው።

4. አላህ አንድን መንደር ሲያጠፋ በውስጡ ደጋጎችም ሊኖሩ ይችላሉ። እነዚህ ደጋጎች የትንሳኤ ቀን በሞቱበት መልካምነት ላይ ሆነው ነው የሚቀሰቀሱት። ምድራዊ ቅጣቱ እነሱንም ማካተቱ በመጨረሻ አለም አይጎዳቸውም።

(5811)

(82) - عن ابن عباس رضي الله عنهما عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا يَرِي عَنِ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحُسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَّ ذَلِكَ، فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ، إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً».

[متفق صحیح] - [متفق]

[عليه]

(82) - ከኢብን ጣብስ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከተከበረውና ከላቀው ጌታቸው በሚያስተላልፉት (ሐዲሠል ቁድሲይ) እንዲህ አሉ፡- አላህ እንዲህ አለ፡- "አላህ መልካሞችና ኃጢአቶችን ፅፏል ከዚያም ይህንን አብራራቷል። አንድን መልካም ስራ (ለመስራት) ያሰበና ያልሰራት አላህ እሱ ዘንድ ለሱ ሙሉ ምንዳን ይጽፍለታል ። እሱ (ለመስራት) አስቧት ከሰራት ደግሞ አላህ እሱ ዘንድ ለሱ ከአስር እስከ ሰባት መቶ እጥፍ (ከዛም አልፎ) እስከ ብዙ እጥፍ ድርብ የሚደርስ ምንዳዎች ይጽፍለታል። አንድን ኃጢአት (ለመስራት) ያሰበና ያልሰራት አላህ እሱ ዘንድ ለሱ ሙሉ ምንዳን ይጽፍለታል። እሱ (ለመስራት) ካሰባትና ከሰራት አላህ ለሱ አንዲት ኃጢአት ይጽፍለታል።" [ሶሐክ ነው።] - [ሱኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

መልክተኛው ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም አላህ መልካሞችና ኃጢዐቶችን እንደወሰነ ከዚያም ለሚፀፉት ሁለት መላእክቶች እንዴት እንደሚፀፉት እንዳብራራ ገለጸ።

መልካምን ለመስራት የፈለገ፣ ያሰበና የቆረጠ ሰው ባይሰራትም እንኳ ለሱ አንድ ምንዳ ትፃፍለታለች። ከሰራት ደግሞ በስራዋ አምሳያ ከአስር እስከ ሰባት መቶ እጥፍ ከዚያም አልፎ እስከ ብዙ እጥፍ ድርብ ትባዛለች። ይህ የምንዳ ጭማሪው ቀልቡ ውስጥ ባለው ኢኸላስ፣ በጥቅሙ ወደ ሌሎች ተሻጋሪነትና በመሳሰሉት ልክ ተንተርሶ ነው ።

ኃጢዐትን ለመስራት የፈለገ፣ ያሰበና የቆረጠ ከዚያም ለአላህ ብሎ ሳይሰራት የተዋት ሰው ለሱ አንድ ምንዳ ይጻፍለታል። ወደዛች ኃጢዐት የሚያዳርሱ መንስኤዎችን ካለመፈጸም ጋር በሌላ ነገር በመጠመዱ ሳቢያ ከተዋት ምንም ነገር አይፃፍለትም። ኃጢዐቱን መስራት ስለተሳነው ከተወ ደግሞ በሱ ላይ ያለመው ትፃፍበታለች። ከሰራት ደግሞ አንዲት ሀጢዐት ትፃፍበታለች።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. መልካም ስራዎችን ማነባበሩ፣ እሱ ዘንድ መፃፍና ሀጢዐቶችን ስንሰራ ደግሞ አለማነባበሩ አላህ ለዚህ ኡመት የዋለውን ትልቅ ችሮታ ያብራራል።
2. በስራዎች ላይ የኒያ አስፈላጊነትና ተፅዕኖን ተረድተናል።
3. መልካምን ሊሰራ አስቦ ላልሰራ ሰው አላህ ለሱ ምንዳ መፃፍ የአላህን ችሮታ፣ እዝነትና መልካምነትን ያስረዳል።

(4322)

(83) - عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُوْلَ اللهِ، اَنْوَاخِذْ بِمَا عَمِلْنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ؟ قَالَ: «مَنْ اَحْسَنَ فِي الْاِسْلَامِ لَمْ يُوَاخِذْ بِمَا عَمِلَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَمَنْ اَسَاءَ فِي الْاِسْلَامِ اُخِذَ بِالْاَوَّلِ وَالْاٰخِرِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(83) - ከኢብኑ ሙሴዊድ - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡- "አንድ ሰውዬ እንዲህ አለ፡- " የአላህ መልክተኛ ሆይ! በጃሂሊያ (ከእርሶ መላክ በፊት ባለው የድንቁርና ዘመን) በሠራነው ሥራ እንቀጣለን?" ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉት፡- "በኢስላም ሥራውን ያሳመረ፣ በጃሂሊያ በሠራው ሥራ ተጠያቂ አይሆንም። እስልምናን ተቀብሎም መጥፎ የሠራ ግን በቀድሞውም በኋለኛውም ስራው ይጠየቅበታል።" [ሶሒክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ወደ እስልምና የመግባትን ትሩፋት አብራሩ። እስልምናውን አሳምሮ፣ እውነተኛና ሙኽሊስ (ያጠራ) ሆኖ የሰለመ ሰው ከመስለሙ በፊት በሠራው ወንጀል አይጠየቅም። ወደ እስልምና ከገባ በኋላ ሙናፊቅ በመሆን ወይም ከእምነቱ በመውጣት መጥፎ የሠራ ግን በክህደት ዘመኑም ሆነ በእስልምና ዘመኑ ስለ ሠራው ሥራ ይጠየቃል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሰላቦች አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና በጃሂሊያ ዘመን ለሰሩት ስራ የሰጡት ትኩረትና ፍርሃታቸውን እንረዳለን።
2. በእስልምና ላይ መፅናት መበረታታቱን እንረዳለን።

3. ወደ እስልምና የመግባትን ትሩፋት እንረዳለን። እሱም ያለፈውን መጥፎ ስራዎች ማስማሩ ነው።

4. ከእስልምና የወጣና ሙናፊቅ የሆነ ሰው ቀደም ብሎ ከመስለሙ በፊት ስለ ሠራቸው ሁሉ ሥራዎችና በእስልምና ውስጥም ስለ ሰራቸው ሁሉ ወንጀሎች ይጠየቃል።

(65002)

(84) - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الشَّرْكِ، كَانُوا قَدْ قَتَلُوا وَأَكْثَرُوا، وَرَنَوْا وَأَكْثَرُوا، فَاتَّوَا مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: إِنَّ الَّذِي تَقُولُ وَتَدْعُو إِلَيْهِ لِحَسَنٍ، لَوْ نُحْبِرُنَا أَنْ لِمَا عَمِلْنَا كَفَّارَةً، فَزَلَّ {وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ} [الفرقان: 68]، وَتَزَلَّتْ: {قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى

أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ} [الزمر: 53]. [صحيح] - [متفق عليه]

(84) - ከኢብኑ ዓባስ (ረዲየሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: "ከዚህ በፊት አብዝተው ነፍስ የሚገድሉ፣ አብዝተው ዝሙት የሚሰሩ የነበሩ የሺርክ ባለቤት የሆኑ ሰዎች ሙሐመድ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘንድ በመምጣት እንዲህ አሉ ' የምትናገረውና የምትጣራበት ጉዳይ መልካም ነው። ለሰራው ፀያፍ ተግባር ማስማሪያ እንዳለው እንደው ብትነግረን?' {እነዚያም ከአላህ ጋር ሌላን አምላክ የማይግዙት፤ ያችንም አላህ እርም ያደረጋትን ነፍስ ያለ ህግ የማይገድሉት፤ የማያመነዝሩትም ናቸው።} [ፋርቃን:68] የሚለውና {በላቸው «እናንተ በነፍሶቻችሁ ላይ ድንበር ያለፋችሁ ባሮቼ ሆይ! ከአላህ እዝነት ተስፋ አትቁረጡ።»} [አዝዙመር: 53] የሚለው አንቀፅ ወረደች።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግባው ታል።]

ትንታኔ:

ከሙሽሪኮች የሆኑ ሰዎች ወደ ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መጡ። አብዝተው የገደሉና ዝሙት የፈጸሙ ነበሩ። ለነቢዩ የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: የምትጣራው ኢስላምና አስተምህሮቶቹ መልካም ጉዳይ ነው። ነገር ግን የወደቅንበት ሺርክና ከባድ ወንጀል ለርሱ ማስማሪያ አለውን?

ወንጀላቸው ከሙብዛቱና ከመተለቁ ጋርም አላህ ከሰዎቹ ተውበታቸውን እንደተቀበለ የሚጠቁሙ ሁለት አንቀጾች ወረዱ። ይህ ባልነበር ኖሮ በክህደታቸውና ጥመታቸው ላይ ይቀጥሉ ነበር። ወደዚህ ሃይማኖትም አይገቡም ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የኢስላም ትሩፋትና ልቅናውን እንረዳለን። ኢስላም ያለፈውን ወንጀል ያስምራል።
2. አላህ በባሮቹ ላይ ያለው እዝነት ስፋቱን፣ ምህረቱንና ይቅርባይነቱን እንረዳለን።
3. የሺርክን ክልክልነት፣ ያለ ሀግ ነፍስን የመግደልን ክልክልነት፣ የዝሙትን ክልክልነት፣ እነዚህን ወንጀሎች የሚዳፈር ላይ የመጣውንም ዛቻ እንረዳለን።
4. ከኢኸላስና ከመልካም ስራ ጋር የተቆራኘ እውነተኛ ተውበት በአላህ መካድንም ጨምሮ ሁሉንም ትላልቅ ወንጀሎች ያስምራል።
5. ከአላህ እዝነት ተስፋ መቁረጥ ክልክል መሆኑን እንረዳለን።

(65071)

(85) - عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِرَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ أَشْيَاءَ كُنْتُ أَتَحَنُّتُ بِهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِنْ صَدَقَةٍ أَوْ عَتَاقَةٍ، وَصَلَّةٍ رَحِمٍ، فَهَلْ فِيهَا مِنْ أَجْرٍ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَسَلِمْتَ عَلَى مَا سَلَفَ مِنْ خَيْرٍ». [صحيح] - [متفق عليه]

(85) - ሐኪም ቢን ሒረም -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንዲህ አሉ:- "የአላህ መልክተኛ ሆይ! በጃሂሊያ ዘመን በምፅዋት፣ ነፃ በማውጣትና ዝምድና በመቀጠል የምፈፀማቸው አምልኮዎች ነበሩ በእነሱ እመነዳለውን?" አልኳቸው። ነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለው መለሱለት:- "ካላፍከው መልካም ተግባር ጋር ነው የሰለምከው።" [ሰሐክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ካፈር የሰለመ ጊዜ ከመስለሙ በፊት በጃሂሊያ ዘመን ይሠራቸው በነበሩት እንደ ሰይቃ፣ ባሪያን ነፃ ማውጣትና ዝምድና መቀጠል የመሳሉ መልካም ሥራዎች እንደሚመነዳ አብራሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ካፈር በዱንያ ለሠራቸው መልካም ሥራዎች በዛው ክህደት ላይ ከሞተ በአኸራ አይመነዳበትም። (65016)

(86) - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً، يُعْطَى بِهَا فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ، وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتٍ مَا عَمِلَ بِهَا لِلَّهِ فِي الدُّنْيَا، حَتَّى إِذَا أَفْضَى إِلَى الْآخِرَةِ، لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَى بِهَا».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(86) - አነስ ቢን ማሊክ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንዲህ አሉ: የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ:- "አላህ አማኝን አንድም መልካም ሥራውን አይበድለውም በዱንያ በሷ ምክንያት (መልካም ነገር) ሲሰጠው በአኸራም በሷ ምክንያት ይመነዳዋል። ካፈር ግን ለአላህ ብሎ በሠራው መልካም ሥራ ምክንያት በዱንያ እንዲበላ ይደረጋል። ወደ አኸራ የተሸጋገረ ጊዜ በአኸራ የሚመነዳበት መልካም ሥራ አይኖረውም።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አላህ በአማኞች ላይ የዋለውን ትልቅ ችሮታና ከከሀዲያን ጋር ያለውን ፍትሀዊነት ያብራራሉ። አማኝ የሆነ ሰው የመልካም ሥራው ምንዳ ምንም አትጎድልም። በአኸራ ከሚደለብለት (ከሚከማችለት) ምንዳ በተጨማሪ በዱንያም በአምልኮው ምክንያት መልካምን ይሰጠዋል። ይህ ካልሆነ እንኳ ሁሉም ምንዳው ለሱ አኸራ ላይ ይጠበቅለታል። ካፈር ግን ለሠራው መልካም ሥራ የሚመነዳው በዱንያ አላህ በሚሰጠው መልካም ነገር ነው። ወደ አኸራ የተሸጋገረ ጊዜ ምንም የሚመነዳው ክፍያ አይኖረውም። ምክንያቱም በመልካም ሥራ በሁለቱም ዓለም ለመጠቀም የግድ ባለቤቱ አማኝ መሆን ይጠበቅበታል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በክህደት ላይ የሞተ ሰው ምንም ተግባር አይጠቅመውም።

(65015)

(87) - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ، وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ حَطَايَا ثُمَّ لَقَيْتَنِي لَا تَشْرِكُ بِي شَيْئًا لِأَتَيْتَكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً». [حسن] - [رواه الترمذي]

(87) - ከአነስ ቢን ማሊክ (ረዳዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አለ: «የአላህን መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ: "አላህ ተባረከ ወተዓላ እንዲህ ብሏል: <የአደም ልጅ ሆይ አንተ እስከለመንከኝና እስከከጀልከኝ ድረስ አንተ ላይ ካለብህ ወንጀልህ ጋርም እምርሃለሁ። (በመመገም) ምንም አይመስለኝም፤ የአደም ልጅ ሆይ! ወንጀሎችህ የሰማይ ደምና ቢደርሱና ከዚያም ምህረት ብትጠይቀኝ እምርሃለሁ። (በመመገም) ምንም አይመስለኝም፤ የአደም ልጅ ሆይ! ምድርን ሊሞላ በቀረበ ወንጀል እኔ ጋር ብትመጣ ከዚያም በኔ አንድንም ሳታጋራብኝ ብትገናኘኝ እኔም ምድርን ሊሞላ በቀረበ ምህረት ወዳንተ እመጣለሁ።» [ሐሰን ነው።] - [ተርጉሚዚ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በሐዲሠል ቁድስ ውስጥ አላህ እንዲህ እንዳለ ተናገሩ: የአደም ልጅ ሆይ! እኔን በመለመን፤ እዝነቴን በመከጀልና ተስፋ ባለመቁረጥ ላይ እስከዘወተርክ ድረስ ይህ ወንጀልህና ሀጢአትህ

ከትላልቅ ወንጀሎች ቢሆንም እንኳ እሸሽገዋለሁ፣ ምንም ሳይመስለኝም አብሰዋለሁ። የአደም ልጅ ሆይ! ወንጀልህ በሰማይና በምድር መካከል ያለውን በሚሞላና ምድርንም ከጨፍ እስከጨፍ በሚደርስና ጎኖቿን በሚያጠቃልል መልኩ ቢበዛ ከዚያም ምህረት ብትጠይቀኝ ብዛቱ ምንም ሳይመስለኝ ሁሉንም ላንተ አብሰዋለሁም እምርሃለሁኝም።

የአደም ልጅ ሆይ! አንተ ከሞት በኋላ ወደኔ ምድርን በሚሞላ ወንጀሎችና ሀጢአቶች ብትመጣ በብቸኝነቴ አምልኮኸኝ በኔ አንድንም ሳታጋራ ከሆነ የሞትከው እነዚህን ወንጀሎችህንና ሀጢአቶችህን ምድርን በሚሞላ ምህረት እገናኛቸዋለሁ። እኔ ምህረተ ሰፊ ነኝና። ከሺርክ በስተቀርም ሁሉንም ወንጀሎችህን እምራለሁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የአላህ እዝነትና ምህረት ሰፊ መሆኑንና ደረጃውንም እንረዳለን።
2. የተውሒድን ትሩፋት እንረዳለን። አላህ ለተውሒድ ሰዎች ወንጀልና ሀጢአቶቻቸውን ይምራል።
3. የሺርክን አደጋና አላህ አጋርያንን እንደማይምርም እንረዳለን።
4. ኢብኑ ረጀብ እንዲህ ብለዋል: «ይህ ሐዲሱ ወንጀልን የሚያስምሩትን ሰስት ሰበቦች አጠቃልሏል። የመጀመሪያው: ከመከጀል ጋር ዱዓ ማድረግ ነው። ሁለተኛ: ምህረትን መጠየቅና ንስሀን መፈለግ ነው። ሶስተኛ: በተውሒድ ላይ መሞት ነው።»
5. ይህ ሐዲሱ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከጌታቸው ከሚያወሩት ሐዲሱ መካከል አንዱ ነው። "ሐዲሳል ቁድሲይ" ወይም "ሐዲሳል ኢላሂይ" በመባልም ይጠራል። ይህም ማለት ቃሉም መልዕክቱም ከአላህ የሆነና ነገር ግን

በማንበቡ እንደማምለክ፣ ለርሱ ዉዱእ ማድረግና የርሱን አምሳይ አምጡ ብሎ አላህ መገዳደሩን የመሰሉ የቁርአን መለዮዎች የሌለው ነው።

6. ወንጀሎች ሶስት አይነቶች ናቸው፡ የመጀመሪያው፡ በአላህ ማጋራት ነው። ይህም አላህ የማይምረው ወንጀል ነው። አላህ OH ወጀል እንዲህ ብሏል {እነሆ! በአላህ የሚያጋራ ሰው አላህ በርሱ ላይ ገነትን በእርግጥ እርም አደረገ።} ሁለተኛው፡ አንድ ባሪያ በርሱና በጌታው መካከል ባለው ጉዳይ በወንጀልና ሀጢአት ነፍሱን መበደሉ ነው። ይህንንም አላህ ከሻ የሚያልፈውና ይቅር የሚለው ነው። ሶስተኛ፡ አላህ አንዳችም ይቅር የማይለውና የማይተወው ወንጀል ነው። እርሱም፡ ባሮች አንዳቸው አንዳቸውን መበደላቸው ነው። ይህንንም የግድ የማመሳሰል ፍርድ ተፈፃሚ ይሆንበታል።

(5456)

(88) - عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِيمَا يَحْكِي عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالَ: «أَذْنَبَ عَبْدٌ ذَنْبًا، فَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَدْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَدْنَبَ، فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: عَبْدِي أَدْنَبَ ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَدْنَبَ، فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَدْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، اعْمَلْ مَا شِئْتَ فَقَدْ عَفَرْتُ لَكَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(88) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከላቀውና ከተከበረው

ጌታቸው ባስተላለፉት (ሐዲሥ) እንዲህ አሉ "አንድ ባሪያ አንድን ወንጀል ሰራና እንዲህ አለ "አላህ ሆይ! ወንጀሌን ማረኝ! " የጠራውና ከፍ ያለውም እንዲህ አለ "ባሪያዬ ወንጀልን ሰርቶ ወንጀልን የሚምርና በወንጀሉም የሚይዘው ጌታ እንዳለው አወቀ!" ከዚያም ደግሞ ወንጀል ሰራና እንዲህ አለ "ጌታዬ ሆይ! ወንጀሌን ማረኝ!" የጠራውና ከፍ ያለውም እንዲህ አለ "ባሪያዬ ወንጀልን ሰርቶ ወንጀልን የሚምርና በወንጀሉም የሚይዘው ጌታ እንዳለው አወቀ!" ከዚያም አሁንም ደግሞ ወንጀል ሰራና እንዲህ አለ "ጌታዬ ሆይ! ወንጀሌን ማረኝ!" የጠራውና ከፍ ያለውም እንዲህ አለ "ባሪያዬ ወንጀልን ሰርቶ ወንጀልን የሚምርና በወንጀሉም የሚይዘው ጌታ እንዳለው አወቀ! የፈለግከውን ስራ በርግጥ ላንተ ምሬሃለሁ።" [ሶሒክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከጌታቸው በሚያወሩት ሐዲሥ አንድ ባሪያ አንድ ወንጀል ሰርቶ ከዚያም "አላህ ሆይ! ወንጀሌን ማረኝ!" ካለ አላህ "ባሪያዬ ወንጀልን ሰርቶ ወንጀሉን የሚምረው፣ የሚሸሽገውና ይቅር የሚለው ወይም በወንጀሉ የሚቀጣው ጌታ እንዳለው አወቀ! በርግጥም ምሬሃለሁ።" እንደሚለው ነገሩን። ከዚያም ባሪያው በድጋሚ ወንጀል ይሰራና "ጌታዬ ወንጀሌን ማረኝ!" ይላል። አላህም "ባሪያዬ ወንጀልን ሰራ። ወንጀሉን የሚምረው፣ የሚሸሽገውና ይቅር የሚለው ወይም በወንጀሉ የሚቀጣው ጌታ እንዳለው አወቀ! በርግጥም ለባሪያዬ ምሬዋለሁ።" ይላል። ከዚያም ባሪያው በድጋሚ ወንጀል ይሰራና "ጌታዬ ወንጀሌን ማረኝ!" ይላል። አላህም "ባሪያዬ ወንጀልን ሰርቶ ወንጀሉን የሚምረው፣ የሚሸሽገውና

ይቅር የሚለው ወይም በወንጀሉ የሚቀጣው ጌታ እንዳለው አወቀ! በርግጥም ለባሪያዬ ምሬዋለሁ። ወንጀልን በሰራ ቁጥር ወንጀሉን በመተውና በመፀፀት ዳግም ወደ ወንጀል ላለመመለስም ቆርጦ እየወሰነ ነገር ግን ነፍሱ እያሸነፈችው ወንጀል ላይ በድጋሚ እየወደቀ በዚህ መልኩ ወንጀል ቢሰራም ተውበት ማድረግን እስካዘወተረ ድረስ የሰራውን ቢሰራ እምረዋለሁ። ተውበት ያለፈውን ወንጀል ታብሳለችና።"

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አላህ በባሮቹ ላይ ያለው እዝነት ስፋቱን ፤ የሰው ልጅ ምንም ያክል ወንጀል ቢሰራ ወደ አላህ ተውበት ካደረገና ከተመለሰ አላህ ተውበቱን እንደሚቀበለው እንረዳለን።
2. በአላህ ያመነ የጌታውን ይቅርታ ተስፋ ያደርጋል፣ ቁጣውንም ይፈራል፣ ወደ ተውበት ይቻኮላል እንጂ በወንጀል ላይ አይቀጥልም።
3. የትክክለኛ ተውበት መስፈርቶች: ከወንጀል መውጣት፣ በወንጀሉም መፀፀት፣ ዳግም ወደ ወንጀል ላለመመለስ መቁረጥ ነው። ተውበት የሚያደርገው ባሮችን በገንዘብ ወይ በክብር ወይ በነፍስ ከመበደል ወንጀል ከሆነ አራተኛ መስፈርት ይጨመራል። እሱም: ተበዳዩ ባለሙብት ሀላል እንዲያደርግለት (ዓውፍ እንዲለው) መጠየቅ ወይም ሓቁን መስጠት ነው።
4. አንድን ባሪያ ስለዲኑ ጉዳይ አዋቂ የሚያደርገው የሆነውን አላህን ማወቅ አንገብጋቢ ጉዳይ መሆኑን ተረድተናል። ስለአላህ ማወቁ ወንጀል በሰራ ቁጥር ተስፋ ሳይቆርጥና ወንጀሉ ላይ ሳይዘልቅ እንዲቶብት ያደርገዋልና።

(4817)

(89) - عن عليٍّ قَالَ: إِنِّي كُنْتُ رَجُلًا إِذَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثًا تَفَعَّيَ اللَّهُ مِنْهُ بِمَا شَاءَ أَنْ يَنْفَعَنِي بِهِ، وَإِذَا حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ اسْتَحْلَفْتُهُ، فَإِذَا حَلَفَ لِي صَدَّقْتُهُ، وَإِنَّهُ حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ، وَصَدَقَ أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا، ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ، ثُمَّ يُصَلِّي، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ»، ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ: {وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ} [آل عمران: 135]. [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي في الكبرى وابن ماجه

وأحمد]

(89) - ከዐሊይ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "እኔ ከአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንድን ሐዲሥ የሰማሁ ጊዜ አላህ በዛ ሐዲሥ በሻው መንገድ የሚጠቅመኝ ሰው ነበርኩ፤ ከሰላጠቻቸው መካከል አንድ ሰው ሐዲሥ የነገረኝ ጊዜ ታዲያ አስምለዋለሁ። ከማለልኝ አምነዋለሁ። አቡበከር ለኔ አንድ ሐዲሥ ነግሮኛል። አቡበከር የነገረኝም እውነት ነበር። አቡበከር እንዲህ አሉ: 'የአላህን መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ: "ታጢዓትን የሠራ ከዚያም ተነስቶ ዉዱእ አድርጎ የሚሰግድ ከዚያም ለታጢዓቱ ከአላህ ምህረት የሚጠይቅ አንድም ሰው የለም፤ አላህ ለርሱ የሚምረው ቢሆን እንጂ።። ቀጥለውም ይህኛን አንቀፅ አነበቡ {ለእነዚያም መጥፎ ስራን በሰፊ ወይም ነፍሶቻቸውን በበደሉ ጊዜ አላህን የሚያስታውሱና ለሀጢዐቶቻቸው ምህረትን የሚለምኑ ለሆኑት} [ኣሊ ዒምራን:135]

''' [ሰላጥ ነው።] - [አቡዳወድ፣ ቲሮሚዚ፣ ነሳኢ በኩብራ፣ ኢብነማዲህና አክመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዮአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አላህ ለርሱ የሚምረው ቢሆን እንጂ ዉዱእን አሳምሮ ከዚያም ከወንጀሉ ወደ አላህ በመመለስ ኒያ ቁሞ ሁለት ረከዓ ሰግዶ ከዚያም አላህን ምህረት የሚጠይቅ አንድም ኃጢአት የሚሰራ ባሪያ እንደሌለ ተናገሩ። ቀጥለውም ነቢዩ (ዮአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ይህንን የአላህ ቃል አነበቡ: {ለእነዚያም መጥፎ ስራን በሰሩ ወይም ነፍሶቻቸውን በበደሉ ጊዜ አላህን የሚያስታውሱና ለሀጢዐቶቻቸው ምህረትን የሚለምኑ ለሆኑት ከአላህም ሌላ ኅጢዐቶችን የሚምር አንድም የለ። (በስህተት) በሰሩትም ላይ እነርሱ የሚያውቁ ሲሆኑ የማይዘወትሩ ለሆኑት (ተደግሳለች)} [አሊ ዒምራን:135]

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሶላት በመስገድ ላይ እና ለወንጀል ምህረት በመጠየቅ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. የአላህ ምህረት ሰፊ መሆኑንና፤ ተውበትና ምህረት ሲጠየቅ እንደሚቀበል እንረዳለን።

(65063)

(90) - عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا». [صحيح] - [رواه مسلم]

(90) - ከአቡ ሙሳ (ረዲዮላሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ (ዮአላህ ሶላትና ሰላም

በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: "አላህ OH ወጀል በቀን ኃጢአት የፈጠሙ እንዲጸጹ (ተውበት እንዲያደርጉ) በምሽት እጁን ይዘረጋል። በምሽት ኃጢአት የፈጠሙ እንዲጸጹ (ተውበት እንዲያደርጉ) ደግሞ በቀን እጁን ይዘረጋል። ይህም ፀሀይ በመግቢያ በኩል እስክትወጣ ድረስ ቀጣይ ነው።" [ሶሐሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አላህ ከባሮቹ ንስሀቸውን እንደሚቀበል ተናገሩ። አንድ ባሪያ በቀን ወንጀል ሰርቶ በምሽት ንስሀ ከገባም አላህ ንስሀውን ይቀበለዋል። በምሽት ወንጀል ሰርቶ በቀን ንስሀ ከገባም አላህ ንስሀውን ይቀበለዋል። አላህ ንስሀ ለሚገቡ ሰዎች እጁን የሚዘረጋውም በንስሀቸው ስለሚደሰትና ንስሀቸውንም ለመቀበል ነው። የዚህ አለም ፍፃሜን የምታሳውቀው የፀሀይ ከመግቢያ በኩል መውጣት እስኪከሰት ድረስም የንስሀ በር ክፍት ከመሆን አይወገድም። ፀሀይ በመግቢያ በኩል የወጣች ጊዜ ግን የንስሀ በር ይዘጋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የተውበት በር ክፍት እስከሆነ ድረስ ተቀባይነቷም ይቀጥላል። ፀሀይ ከመግቢያ በመውጣቷ ደግሞ በሩ ይዘጋል። ልክ እንደዚሁ ጣኦት ሞት - ማለትም ነፍስ ልትወጣ ጉሮሮ ጋር - ከመድረሱ በፊት ንስሀ መግባትም ይገባዋል።
2. በወንጀል ተስፋ መቁረጥ እንደማይገባ፤ የአላህ ይቅር ባይነትና እዝነት ሰፊ መሆኑን እንዲሁም የተውበት በርም ክፍት መሆኑን እንረዳለን።
3. የተውበት (ንስሀ) መስፈርቶች: የመጀመሪያው: ከወንጀሉ

መውጣት ነው። ሁለተኛው፡ ወንጀሉን በመፈፀሙ መፀፀት ነው። ሶስተኛው፡ ወደ ወንጀሉ ዳግመኛ ላይመለስ መቁረጥ ነው። እነዚህ መስፈርቶች ግን የተጣሰው የአላህ መብቶች ብቻ ከሆነ ነው። ከፍጡራን ሐቆች ጋር የተያያዘ ወንጀል ከሆነ ግን ንስሀው ትክክለኛ እንዲሆን ይህን ሀቅ ወደ ባለቤቱ መመለስ ወይም ከባለቤቱ ይቅርታን ማግኘት ተጨማሪ መስፈርት ነው።

(4318)

(91) - عن أبي هريرة رضي الله عنه: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «يَنْزِلُ رَبِّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ، يَقُولُ: «مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأَعْطِيَهُ؟ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ؟».

[متفق عليه] - [صحيح]

(91) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል፡ "የላቀውና ከፍ ያለው ጌታችን በሁሉም ሌሊት የመጨረሻ ሲሶ ሲቀር ወደ ቅርቢቱ ሰማይ ይወርዳል። እንዲህም ይላል 'ማን ነው የሚለምንኝ የምመልስለት? ማን ነው የሚጠይቀኝ ለርሱ የምሰጠው? ማን ነው ምህረትን ከኔ የሚፈልገው ለርሱ የምምረው?'" [ሶሊኩ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

የጠራውና ከፍ ያለው አላህ በሁሉም ሌሊት የሌሊቱ የመጨረሻ ሲሶ ሲቀር ወደ ቅርቢቱ ሰማይ በመውረድ እርሱ ለሰማይው ተቀባይ፤ ለጠየቀው ሰጪ ነውና ባሮቹ እንዲለምኑት እንደሚያነሳሳ፤ የሚፈልጉትን እንዲጠይቁት እንደሚያነሳሳ፤ እርሱ ለአማኝ ባሮቹ መሀሪ ነውና ለወንጀሎቻቸውም ከርሱ ምህረትን እንዲፈልጉ እንደሚያበረታታቸው ነቢዩ ሶለላሁ ዓለይሂ ወሰለም ገለፁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. የሌሊቱ የመጨረሻው ሲሶ ትፋፋቱንና በዚህ ወቅት ሰላት መስገድ ፣ ዱዓእ ማድረግና ምህረትን መፈለግ ያለውን ደረጃ እንረዳለን።
- 2. አንድ ሰው ይህንን ሐዲሥ በሚሰማበት ጊዜ ዱዓእ ተቀባይነት የሚገኝበት ወቅትን በመሸመት ላይ እጅግ የሚጓጓ ሊሆን ይገባል።

(10412)

(92) - عن الثُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ - وَأَهْوَى الثُّعْمَانُ بِإِصْبَعِيهِ إِلَى أُذُنَيْهِ-: «إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرَعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ تَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(92) - ከኑሶማን ቢን በሺር -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: የአላህን መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ: -ኑሶማን (መስማቱን ለማረጋገጥ) በሁለት ጣቶቹ ወደ ጆሮዎቹ እየጠቆሙ:- "ሐላል (የተፈቀደ) ነግር ሁሉ ግልፅ ነው። ሐራሙም (እርም የተደረገ) ነግር ሁሉ ግልፅ ነው። በመካከላቸው አብዛኛው ሰዎች የማያውቃቸው አሻሚ ጉዳዮች አሉ። አሻሚ ጉዳዮችን የተጠነቀቀ ሰው ሃይማኖቱንና ክብሩን ጠብቋል። አሻሚ ጉዳዮች ላይ የወደቀም ሰው ሐራም ላይ ወድቋል። የዚህ ሰው አምሳያ ልክ የተከለከለ ክልል ወሰን ዙሪያ

እንደሚጠብቅና እንስሳዎቹም ወሰን አልፈው የሰው እርሻ ሊገቡ እንደቀረቡበት እረኛ ነው። አዋጅ! ለሁሉም ንጉስ ወሰን (ድንበር) አለው። አዋጅ! የአላህ ወሰን (ድንበር) ደግሞ ክልከላው ነው። አዋጅ! ሰውነት ውስጥ የምትገኝ ቁራጭ ስጋ አለች። እሷ ከተስተካከለች ሁሉም ሰውነት ይስተካከላል። እሷ ከተበላሸች ደግሞ ሁሉም ሰውነት ይበላሻል። አዋጅ! እሷም ልብ ናት።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ለነገሮች ሁሉ የሚያገለግል አጠቃላይ መርህን እያብራሩ ነው። ነገሮች ሁሉ በሽሪዐ መሰረት ወደ ሶስት ክፍሎች ይከፈላሉ፡ ግልፅ ሐላል ፣ ግልፅ ሐራምና ከፍቁድነትና ክልክልነት አንፃር ብዙ ሰው ብይናቸውን የማያውቃቸው ግልፅ ያልሆኑ አሻሚ ጉዳዮች ናቸው።

በሱ ላይ አሻሚ የሆኑበትን ጉዳዮች የተወ ሰው ሀራም ላይ ከመውደቅ በመራቁ ሳቢያ እምነቱ ሰላም ይሆናል፤ ይህን አሻሚ የሆነ ጉዳይ በመፈፀሙ ሳቢያ እሱ ላይ የሚደርስን የሰዎች ትችት ስለማይኖርም ክብሩ ከትችት ሰላም ይሆናል። አሻሚ ጉዳዮችን ያልራቀ ሰው ግን ወይ ሐራም ላይ በመውደቅ ወይ በሰዎች ክብሩ በመዘለፉ ሳቢያ ነፍሱን (ለችግር) ያጋልጣታል። መልክተኛው ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም አሻሚ ጉዳዮች የሚፈፀምን ሰው ሁኔታ ለማብራራት ምሳሌ ጠቀሱ። እሱም ልክ ባለቤቱ በከለላት ስፍራ አስጠግቶ ከብቶቹን እንደሚያሰማራ እረኛ ነው። ቀስ በቀስ የእረኛው ከብቶች ወደተከለለው ስፍራ ቅርብ ስለሆኑ ክልሉ ውስጥ ዘልቀው ሊበሉ ይቀርባሉ። ልክ እንደዚሁ አሻሚ የሆኑ ጉዳዮችን የሚሰራ ሰው በዚህ

መዳፈሩ ሳቢያ ወደ ሐራም ይቃረባል። ቀስበቀስ ሐራም ውስጥ ሊወድቅም ይቀርባል። ቀጥለውም ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሰውነት ውስጥ የምትገኝ ቁራጭ ስጋ እንዳለች ገለጸ። (እሷም ልብ ናት።) በሷ መስተካከል ሰውነት ይስተካካላል በሷ መበላሸትም ሰውነት ይበላሻል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ብይናቸው ግልፅ ያልሆኑ አሻሚ ጉዳዮችን መተው መበረታታቱ።
(4314)

(93) - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مَدًّا أَحَدِهِمْ، وَلَا نَصِيفَهُ».
[صحيح] - [متفق عليه]

(93) - ከአቡ ሰዒድ አልኹድሪይ (ረዲዮሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንዲህ አሉ:- «የአላህ መልክተኛ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈን እንዲህ ብለዋል:- "ባልደረቦቹን አትሳደቡ፤ ከናንተ መካከል አንዱ የኡሑድን ተራራ አምሳያ የሚያህል ቢመጠውት የአንዳቸውንም እፍኝ ሆነ የእፍኙን ግማሽ የመጠውቱት ጋር አይደረስም።"» [ሶሒክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሶሐቦችን ከመሳደብ ከለከሉ። በተለይ የመጀመሪያ ቀዳሚ የሆኑትን ሙሃጂሮችና አንሷሮችን መሳደብን ከለከሉ። ከሰዎች

መካከል አንዱ የኡሑድን ተራራ የሚያህል ወርቅ ቢመጠውት የሚያገኘው ምንዳ አንድ ሶሐባ አንድ እፍኝ እህል -እፍኝ የተባለው መካከለኛ ሰው በሁለት እጆቹ የሚዘግነው መጠን ነው።- ወይም የእፍኙን ግማሽ እህል ቢመጠውት የሚያገኘው ምንዳ ጋር እኩል እንደሚይሆን ተናገሩ። ይህም ከፍተኛ ኢክላስ ስላላቸው፣ መካከመከፈቱ በፊት መመፅወት እጅግ አስፈላጊ በሆነበት በዛ ወቅት በመመፅወታቸውና በመዋጋታቸው ስለቀደሙ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. ሶሐቦችን (ረዲየሷሁ ዐንሁም) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - መሳደብ ክልክልና ከትላልቅ ወንጀሎች መካከል እንደሚመደብ እንረዳለን።

(11000)

(94) - عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: كُنْتُ خَلَفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا، فَقَالَ: «يَا عَلَّامُ، إِنِّي أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ، أَحْفَظُ اللَّهُ يَحْفَظُكَ، أَحْفَظِ اللَّهُ تَحِذُهُ تُجَاهَكَ، إِذَا سَأَلْتُ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعْنَيْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، وَأَعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ، لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ، وَقَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ، لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ، وَقَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ» . [صحيح] - [رواه الترمذي]

(94) - ከኢብኑ ዐባስ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ: አንድ እላት ከአላህ መልክተኛ ስለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ኋላ ሳለሁ እንዲህ አሉኝ "አንተ ልጅ ሆይ! እኔ ቃላቶችን አስተምርሃለሁኝ! አላህን ጠብቅ ይጠብቅሁል፤ አላህን ጠብቅ ፊት ለፊትህ ታገኘዋለህ፤ የጠየቅክ ጊዜ አላህን ጠይቅ! ፤ እገዛን

የፈለግክ ጊዜም በአላህ ታገዝ! እወቅ! ህዝብ ባጠቃላይ በአንዳች ነገር ሊጠቅሙህ ቢሰባሰቡ እንኳ አላህ ለአንተ በፃፈልህ ነገር ካልሆነ በስተቀር አይጠቅሙህም። በአንዳች ነገር ሊጎዱህ ቢሰባሰቡም አላህ ለአንተ ፅፎብህ ካልሆነ በስተቀር አይጎዱህም። ብእሮቼም ተነስተዋል ጽሑፉም ደርቋል።" [ሶሊክ ነው።] - [ቴርሚዚ ዘግባው ታል።]

ትንታኔ:

ኢብኑ ዓባስ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- ህፃን እንደነበሩና ከነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ጋር እየጋለበ ሳለ ለሱ ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ እንዳሏቸው ይነግሩናል : እኔ አላህ በሷ የሚጠቅምህን ነገሮችንና ጉዳዮችን አሳውቅሀለሁ።

አላህ ትእዛዙንና ወደርሱ መቃረቢያን እየፈጸምክ በሚያገኝህ ሁኔታና ወንጀልና ሀጢዐቶች ውስጥም በማያገኝህ ሁኔታ የአላህን ትእዛዛት በመጠበቅና ክልከላውንም በመራቅ አላህን ጠብቅ! ይህንን ከፈጸምክ ምንዳህ በዓለማዊም በአኪራዊም ጣጣዎች የአላህ ጥበቃና ወደየትም ብትዘር የቸገረህን በመርዳት አላህም የሚጠብቅህ ይሆናል።

አንዳች ነገር መጠየቅ የፈለግክ ጊዜም ከአላህ በስተቀር ማንንም አትጠይቅ! የጠያቂዎችን ልመና የሚቀበለው እሱ ብቻ ነውና። እገዛን የፈለግክ ጊዜም ከአላህ በስተቀር በማንም አትታገዝ!

የምድር ነዋሪዎች ባጠቃላይ አንተን ለመጥቀም ቢሰባሰቡ እንኳ አላህ ለአንተ ከፃፈልህ በስተቀር አንድም ጥቅም እንደማታገኝና የምድር ነዋሪዎች ባጠቃላይ አንተን በመጉዳት ላይ ቢሰባሰቡም አላህ ባንተ ላይ ከወሰነብህ በስተቀር ባንተ ላይ አንድም ጉዳት እንደማያደርሱብህ አንተ ዘንድ እርግጠኝነት ይኑር!

ይህንን ጉዳይ የላቀውና የተከበረው አላህ ጥበቡና እውቀቱ

ባስፈረደው መልኩ ፅፏታልም ወስኗታልም። አላህ የፃፈው ነገርም አይለወጥም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሀፃናትና ትናንሽ ልጆችን እንደ ተውሒድ፣ አዳቦችና ሌሎችንም የዲን ጉዳዮችን የማስተማር አንገብጋቢነትን እንረዳለን።
2. ምንዳ በስራው አይነት እንደሆነ እንረዳለን።
3. ከሱ ውጪ ያለን ሁሉ በመተው በአላህ ላይ ብቻ መደገፍና በሱ ላይ ብቻ መመካት መታዘዙን እንረዳለን። እሱስ ምንኛ ያማረ መመኪያ ነው!
4. አላህ ሁሉንም ነገር ወስኗልና በአላህ ውሳኔና ፍርድ ማመንና በፍርዱ መውደድ እንዳለብን እንረዳለን።
5. የአላህን መመርያ የጣሰ ሰው አላህ ያጠፋዋል እንጂ እንደማይጠብቀው ተምረናል።

(4811)

(95) - عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ التَّمِمْيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ، قَالَ: «قُلْ: آمَنْتُ بِاللَّهِ، ثُمَّ اسْتَقِيمَ». [صحيح] - [رواه

مسلم وأحمد]

(95) - ከሱፍያን ቢን ዐብደላህ አሥወቀፊይ (ረዳዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ ሆይ! በኢስላም ውስጥ ከርሶ ውጪ ስለርሱ አንድንም ሰው የማልጠይቀው የሆነን አንድን ንግግር ንገሩኝ አልኳቸው። እርሳቸውም 'በአላህ አምኛለሁ በል ከዚያም ቀጥ በል።' አሉኝ" [ሶሒክ ነው።] - [ሙስሊምና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ሶሐቢዩ ሱፍያን ቢን ዐብደላህ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ስለርሱ አንድንም ሳይጠይቅ እርሱን አጥብቆ የሚይዘው የሆነን የኢስላምን ሀሳቦች የጠቀለለ የሆነን ንግግር እንዲያስተምሩት ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጠየቀ። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለርሱ "አላህ ብቻውን ጌታዬ፣ አምላኬ፣ ፈጣሪዬ፣ አጋር የሌለው በእውነት የሚመለከው ብቸኛ መሆኑን አረጋግጫለሁ። በል!" አሉት። ከዚያም ለአላህ ትእዛዝ የአላህን ግዴታዎች በመፈጸምና የአላህን ክልከላዎች በመተው ታዛዥ ይሁን፤ በርሱ ላይም ይዘውትር።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች፡

1. የእስልምና ሃይማኖት መሰረት በአላህ ጌትነት፣ ተመላኪነትና በስምና ባህሪያቶቹ ማመን ነው።
2. ከማመን በኋላ ቀጥ የማለትን፣ በአምልኮ ላይ የመዘውተርና በዚህም ላይ የመፅናትን አንገብጋቢነት እንረዳለን።
3. ኢማን ሥራዎች ተቀባይነት እንዲኖራቸው መስፈርት ነው።
4. በአላህ ማመን ሲባል ማመን ግዴታ የሚሆንባቸውን እምነታዊ ጉዳዮችና መሰረቶችን፣ ይህንንም ተከትለው የሚመጡ የቀልብ ተግባራትን፣ በውስጥም ይሁን በውጪ ታዛዥነትንና እጅ መስጠትን ያጠቃልላል።
5. "ኢስቲቃማ" (ቀጥ ማለት) ሲባል ግዴታዎችን በመስራትና ክልክሎችን በመተው ቀጥተንኛውን ጎዳና አጥብቆ መያዝ ማለት ነው።

(65018)

(96) - عَنِ التُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْحَسَدِ، إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَّى». [صحيح] - [متفق عليه]

(96) - ከኑሴማን ቢን በሺር (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "የአማኞች እርስ በርስ የመዋደዳቸው፣ የመተዛዘናቸውና የመራራታቸው ምሳሌ እንደ አንድ የሰውነት ክፍል ነው። ከርሱ አንድ አካል የታመመ ጊዜ የተቀረው ሰውነት በእንቅልፍ እጦትና ትኩሳት ይሰቃያል።" [ሶሒክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከመውደድ፣ ከማዘን፣ ከመርዳት፣ ከማገዝና እነርሱ ላይ በሚደርስ ጉዳት አብሮ ከመጎዳት አንፃር ሙስሊሞች ከፊሉ ለከፊሉ ሊኖረው የሚገባውን ሁኔታ ልክ እንደ አንድ ሰውነት ምሳሌ ሊሆን እንደሚገባው ግዴታነቱን ገለጹ። አንድ አካል የታመመ ጊዜ የተቀረው አካል በእንቅልፍ እጦትና ትኩሳት አብሮት ይሰቃያል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሙስሊሞችን ሐቅ ማላቅና እነርሱን በማገዝና ከፊሉ ለከፊሉ በማዘን ላይ ማነሳሳት ይገባል።
2. በእምነት ባለቤቶች መካከል መዋደድና መረዳዳት ሊኖር ይገባል።

(4969)

(97) - عن عثمان بن عفّان رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الوُضوءَ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(97) - ከዑሥማን ቢን ዐፋን -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "የአላህ መልዕክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል:- "ውዱእን አሳምሮ ያደረገ ወንጀሎቹ ከጥፍሮቹ ስር ሳይቀር ከሰውነቱ ባጠቃላይ ይወጣሉ።" [ሰሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ውዱእን ሱናዎቹና አዳቦቹን ከመጠባበቅ ጋር ያደረገ ሰው ይህ ውዱኡ ወንጀሎቹ ከእጆቹና እግሮቹ ጣቶች ስር ጭምር እስኪወጡ ድረስ ወንጀሎቹ እንዲሞሩና ሀጢአቶቹ እንዲረግፉ ከሚያደርጉ ምክንያቶቹ አንዱ መሆኑን እየነገሩን ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ውዱእን ሱናዎቹና አዳቦቹን ተምሮ በመተግበር ላይ ትኩረት እንድናደርግ መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. የውዱእን ትሩፋት እንረዳለን። ውዱእ ትናንሽ ወንጀሎችን የሚያስምር ነው። ትላልቅ ወንጀሎች ግን የግድ ተውበት ያስፈልጋቸዋል።
3. ወንጀሎች ከሰውነታችን እንዲወጡ ውዱእን ማሟላቱና ያለምንም ጉድለት ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንደገለጹት መፈጸሙ መስፈርት ነው።

4. እዚህ ሐዲሥ ውስጥ የተጠቀሰው ወንጀሎችን ማስማር ትላልቅ ወንጀሎችን በመራቅና ከርሱ ተውበት በማድረግ ላይ የተገደበ ነው። አላህ እንዲህ ብሏልና {ከእርሱ ከተከለከላችሁት ታላላቆቹን (ሀጢአቶች) ብትርቁ (ትናንሾቹን) ሀጢአቶቻችሁን ከእናንተ እናብሳለን።} [አንዲሳ:31]

(6263)

(98) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نَزَكِبُ الْبَحْرَ، وَنَحْمِلُ مَعَنَا الْقَلِيلَ مِنَ الْمَاءِ، فَإِنْ تَوَضَّأْنَا بِهِ عَطِشْنَا، أَفَتَوَضَّأُ مِنَ الْبَحْرِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ، الْحِلُّ مَيْتَتُهُ». [صحيح] -

[رواه أبو داود والترمذي والنسائي وابن ماجه وأحمد]

(98) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲያሏሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ፡- «አንድ ሰው የአላህን መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ በማለት ጠየቀ "የአላህ መልክተኛ ሆይ! እኛ በባህር እንሳፈራለን፣ ከኛ ጋርም የተወሰነ ውሃ እንሰንቃለን። በዚህ በያዝነው ውሃ ውዱእ ብናደርግበት እንጠማለንና በባህር ውሃ ውዱእ እናድርግን?" የአላህ መልክተኛም (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ በማለት መለሱ፡ "እርሱ ውሃው አፅጂ ነው፤ ውስጡ የሞተም ሐላል ነው።"» [ሶሐኦ ነው።]

ትንታኔ:

አንድ ሰውዬ ነቢዩን (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ በማለት ጠየቀ "እኛ ለማደን

ወይም ለንግድና ለመሳሰሉት በባህር ላይ ጀልባዎችን እንሳፈራለን። ለመጠጥ የሚሆን ትንሽ ውሃንም ከኛ ጋር እንጫናለን። የመጠጡን ውሃ ለዉዱእና ለገላ ትጥቦት ከተገለገልን ያልቅብንና የምንጠጣውን አናገኝም። ታዲያ በባህር ውሃ ዉዱእ ማድረግ ለኛ ይፈቀድልናል እንዴ?"

ነቢዩም (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ስለባህሩ ውሃ እንዲህ አሉ "ውሃው ንፁህም አፅጂም ነው። በርሱም ዉዱእ ማድረግ፣ ገላ መታጠብ ይፈቀዳል። ከርሱ የሚወጡን አሳዎችንና ሌሎች የባህር እንስሳዎችንም ሙተው ሳይታደኑ ከላይ ተንጣለው ቢገኙ ራሱ መብላት ይፈቀዳል።"

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የባህር እንስሳ ቢሞት ሐላል ነው። ውስጡ የሞተ በማለት የሚፈለገው፡ በባህር ውስጥ ካልሆነ በቀር የማይኖር ሆኖ እዛው ውስጥ የሞተን ነው።
2. የተሟላ ጥቅም እንዲገኝ ጠያቂ ከጠየቀው በበለጠ መመለስ እንደሚገባ እንረዳለን።
3. ውሃ ውስጡ በገባበት ንፁህ ነገር ጣዕሙ ወይም ቀለሙ ወይም ሽታው ቢለወጥ ውሃው በተፈጥሮ ባህሪው ላይ እስከቀረ ድረስ ጨዋማነቱ ወይም ትኩስነቱ ወይም ቀዝቃዛነቱና የመሳሰሉ ነገሮች ቢበረቱ ራሱ አፅጂ እንደሆነ ይቀራል።
4. የባህር ውሃ ትንሹንም ሆነ ትልቁን ሐዲሥ ያነሳል። ንፁህ በሆነ ሰውነት ወይም ልብስ ወይም ከዛ ውጪ ላይ ያረፈን ነጃሳ ራሱ ያስወግዳል።

(8355)

(99) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمَاءِ وَمَا يَنْبُؤُهُ مِنَ الدَّوَابِّ وَالسَّبَاعِ، فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا كَانَ الْمَاءُ قَلَّتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْحَبْتُ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي وابن ماجه وأحمد]

(99) - ከዐ-ብደላህ ቢን ዑመር (ረዲዩሷ ሀ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውድድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንስሶችና አውሬዎች ተመላልሰው ስለሚጠጡት ውሃ ተጠየቁ። ነቢዩም (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ: "ውሃው ሁለት 'ቁለተይን' ከደረሰ ነጃሳን አይሸከምም።"» [ሶሊኩ ነው።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንስሳዎችና አውሬዎች ለመጠጣትና ለመሰሰቱት ስለሚመላለሱበት ውሃ ንፁህነት ብይን ተጠየቁ። ነቢዩም (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ውሃ መጠኑ ሁለት ትላልቅ እንስራዎችን የደረሰ ጊዜ - 210 ሊትር የሚሆን ብዛት ማለት ነው። - ብዙ ውሃ ስለሆነ ከሶስቱ ባህሪዎቹ አንዱ በነጃሳ እስካልተለወጠ ድረስ እነርሱም ቀለሙ ወይም ጣዕሙ ወይም ሽታው እስካልተለወጠ ድረስ አይነጀስም አሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ውሃ ከሶስቱ ባህሪዎቹ አንዱ በነጃሳ የተለወጠ ጊዜ ማለትም ቀለሙ ወይም ጣዕሙ ወይም ሽታው የተለወጠ ጊዜ ይነጀሳል። ሐዲሁ በአብዛኛው ጊዜ ከሚከሰተው በመንተራስ ነው

የተነገረው እንጂ በመገደብ ደረጃ አይደለም።

2. ውሃ በነጃሳ የተለወጠ ጊዜ ውሃው አነሳም በዛ እንደሚነጀስ ዑለማዎች ባጠቃላይ ተስማምተዋል።

(8357)

(100) - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا أَتَيْتُمُ الْعَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ، وَلَا تَسْتَدِيرُوهَا وَلَكِنْ شَرَّفُوا أَوْ عَرَّبُوا» قَالَ أَبُو أَيُّوبَ: فَفَدِمْنَا الشَّامَ فَوَجَدْنَا مَرَايِضَ بُنِيَتْ قِبَلَ الْقِبْلَةِ فَتَنَحَّرَفُ، وَتَسْتَغْفِرُ اللَّهُ تَعَالَى. [صحيح]

[متفق عليه]

(100) - ከአቡ አዩብ አልአንሲሪይ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "መፀዳጃ ቦታ የመጣችሁ ጊዜ ወደ ቁብላ አትተሩም ጀርባ አትስጡም! ነገር ግን ወደ ምስራቅ ወይም ምዕራብ ዙሪያ" አቡ አዩብ እንዲህ አለ "ሻም ስንገባ ወደ ቁብላ አቅጣጫ የተገነባ መፀዳጃ ቤት አገኘን። ትንሽ ዘንበል እያልን እየተፀዳዳን አላህንም ምህረት እንጠይቀዋለን።" [ሶሐኦ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለሽንትም ይሁን ለሰገራ መፀዳዳት የፈለገ ሰው ወደ ካዕባ አቅጣጫ ዘሮም ይሁን ለካዕባ ጀርባን ሰጥቶ መፀዳዳቱን ከለከሉ። ቁብላው እንደ መዲና ነዋሪዎች ከሆነ ማድረግ ያለበት ወደ ምስራቅ ወይም ምዕራብ አቅጣጫ ዘንበል ማለት ነው። ቀጥሎ አቡ አዩብ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) -

አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- ወደ ሻም የገቡ ጊዜ ወደ ካዕባ አቅጣጫ የተገነባ ለመፀዳጃነት የተዘጋጀ መፀዳጃ ቤት እንዳገኙ፤ በአካላቸውም ከቂብላ ዘንበል እንደሚሉና ከዚህም ጋር ግን አላህን ምህረት እንደሚጠይቁ ተናገረ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በዚህ ድንጋጌ የተፈለገው ጥበብ የላቀውን ካዕባ ማላቅና ማክበር ነው።
2. ከመፀዳጃ ስፍራ ከወጣን በኋላ ኢስቲግፋር ማድረግ እንደሚገባ እንረዳለን።
3. የነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የማስተማር ዘዴ ማማሩን እንረዳለን። ይህም ክልክሉን ከጠቀሱ በኋላ የሚፈቀደውን በመጠቆማቸው ነው።

(3078)

(101) - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يُمَسِّكَنَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَهُوَ يَبُولُ، وَلَا يَتَمَسَّحُ مِنَ الْخَلَاءِ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(101) - ከአቡ ቀታዳ (ረዲየሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "አንዳችሁ እየሸና ሳለ ብልቱን በቀኝ እጁ አይያዘው፤ ሲጠይቁም በቀኝ እጁ አይጥረግ፤ በእቃ ውስጥም አይተንፍስ!" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዮአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንዳንድ ስርዓቶችን አብራሩ። ወንድ ልጅ በሚሸናበት ወቅት ብልቱን በቀኝ እጁ መያዙን ከለከሉ፤ ከፊት ለፊት ብልቱም ይሁን ከኋላ ብልቱ የሚወጣን ነጃሳ በቀኝ እጅ ማስወገዱንም ከለከሉ፤ ምክንያቱም ቀኝ እጅ የተዘጋጀቸው የተከበሩ ድርጊቶችን ለመፈፀም ነው። ልክ እንደዚህ አንድ ሰው የሚጠጣበት እቃ ውስጥ መተንፈሱንም ከልክለዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በስነ-ስርዓት እና በንፅህና እስልምና ቀዳሚ መሆኑን መገለፁ።
2. ቆሻሻ ነገሮችን መራቅ እንደሚገባና የግድ መንከት ካለበትም በግራ መሆን እንዳለበት እንረዳለን።
3. የቀኝ እጅ ደረጃና ከግራ እጅ በላጭ መሆኑን መገለፁ።
4. እስላማዊ ድንጋጌ ምሉዕና አስተምህሮቶቹ ሁሉን አቀፍ መሆናቸውን እንረዳለን።

(3079)

(102) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا اسْتَيْقَظَ

أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَلْيَسْتَنْتِزْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبِيْتُ عَلَى خَيَاشِيمِهِ». [صحيح] -

[متفق عليه]

(102) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው : ነቢዩ (ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "አንዳችሁ ከእንቅልፍ የነቃ ጊዜ ሶስት ጊዜ አፍንጫው ውስጥ ውሃ እየከተተ ያውጣ፤ ሽይጧን በአፍንጫው ውስጥ ያድራልና።"

[ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከእንቅልፍ የነቃ ሰው ሶስት ጊዜ አፍንጫው ውስጥ ውሃ እየከተተ እንዲያወጣ አነሳሱ። ይህም ሸይጧን በአፍንጫ ውስጥ ስለሚያድር ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ከእንቅልፍ ለነቃ ሰው ሁሉ ከአፍንጫው የሸይጧንን ፋና ለማስወገድ አፍንጫው ውስጥ ውሃ እየከተተ ማውጣት እንደተደነገገ እንረዳለን። ዉዱእ የሚያደርግ ከሆነ ደግሞ በዚህ ጊዜ አፍንጫው ውስጥ ውሃ እየከተተ በማውጣት መታዘዙ ይበልጥ አፅንዖት የተሰጠው ጉዳይ ይሆናል።
2. ከአፍንጫ ውሃ ማስወጣቱ አሟልቶ ወደ አፍንጫ ውሃ ከማስገባት የሚመደብ ነው። ወደ አፍንጫ ውስጥ ውሃ ማስገባት የአፍንጫን ውስጥ ማፅዳት ነው። ማስወጣቱ ደግሞ ከውሃው ጋር ቆሻሻውን እንዲወጣ ማድረግ ነው።
3. ሐዲሁ ውስጥ "ያድራልና" የሚለው ቃል ይህ ድርጊት በምሽት እንቅልፍ መገደቡን ያስረዳናል። ማደር ከምሽት እንቅልፍ ውጪ አይሆንምና። ይህም የምሽት እንቅልፍ መርዘምና ጥልቅ እንቅልፍ የሚጠረጠርበት ቦታ ስለሆነ ነው።
4. እዚህ ሐዲሁ ውስጥ ሸይጧን የሰው ልጅ በማያውቀው መልኩ ከርሱ ጋር አብሮ እንደሚቆራኝ ይጠቁማል።

(8377)

(103) - عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْتَسِلُ، أَوْ كَانَ

يَغْتَسِلُ، بِالصَّاعِ إِلَى خَمْسَةِ أَمْدَادٍ، وَيَتَوَضَّأُ بِالْمُدِّ. [صحيح] - [متفق عليه]

(103) - ከአነስ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡- "ነቢዩ (ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ገላቸውን ከአንድ ቁና ውሃ እስከ አምስት እፍኝ ድረስ ባለ ውሃ ያጥቡ ወይም ይታጠቡ ነበር። በአንድ እፍኝ ደግሞ ዉዱእ ያደርጉ ነበር።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከአንድ ቁና እስከ አምስት እፍኝ በሚደርስ ውሃ ከጀናባ ይታጠቡ ነበር። በአንድ እፍኝ ደግሞ ዉዱእ ያደርጉ ነበር። ቁና ማለት አራት እፍኝ ውሃ ማለት ሲሆን እፍኝ ማለት ደግሞ መካከለኛ ተፈጥሮ ያለው ሰው በሁለቱ መዳፎቹ ሙሉ የሚያክል ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የዉዱእና የትጥቦት ውሃ ላይ ቆጣቢ መሆንና ውሃው ትንሽ ቢሆን እንኳ አለማባከን እንደሚገባ እንረዳለን።
2. የነቢዩ (ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና መመሪያ ስለሆነ እንደአስፈላጊነቱ የዉዱእና የትጥቦት ውሃን ማሳነስ እንደሚወደድ እንረዳለን።
3. ከዉዱእና ትጥቦት የሚፈለገው ሳይሰስቱና ሳያባክኑ አዳቡና ሱናውን ከመጠበቅ ጋር አሟልቶ መፈፀም ነው። ወቅቱን፣ የውሃውን ብዛትና ማነስ የመሳሰሉትን ግምት ውስጥ አስገብቶ

ማድረግ ነው።

- 4. ጀናባ የሚለው ስም የዘር ፈሳሽ ያፈሰሰ ወይም ግንኙነት የፈፀመ ሁሉ የሚገለፅበት ስም ነው። በዚህም የተሰየመው እስኪፀዳ ድረስ ግለሰቡ ከሰላትና ከአምልኮ ስለሚርቅ ነው።
- 5. ቁና፡ የታወቀ መለኪያ ነው። የተፈለገውም ነቢያዊው ቁና ነው። የሚመዝነውም ጥሩ በሆነ የስንዴ ዘር (480) ግራም የሚመዝን ነው። በሊትር ደግሞ (3 ሊትር) የሚይዝ ነው።
- 6. እፍኝ፡ አንዱ ሸሪዓዊ መስፈሪያ ነው። እርሱም መካከለኛ የሆነ ሰው መዳፍ እጁን ዘርግቶ በሁለት እጁ የሚዘግነውን ያህል ማለት ነው። አንድ እፍኝ በፉቀሃዎች ባጠቃላይ ስምምነት የአንድ ቁና ፋብ ነው። መጠኑም (750) ሚ.ሊ ይመዝናል።

(8387)

(104) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَقْبَلُ اللَّهُ

صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحَدَتْ حَتَّى يَتَوَضَّأَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(104) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው፡ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል፡ "አንዳችሁ ዉዱእ በሌለው ጊዜ ዉዱእ እስኪያደርግ ድረስ አላህ ሰላቱን አይቀበለውም።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለሰላት ትክክለኝነት ከሚያስፈልጉ መስፈርቶች መካከል ጦሀራ አንዱ መሆኑን ገለፀ። ስለሆነም ሰላት መስገድ በፈለገ ሰው ላይ እንደሰገራ ወይም

ሽንት ወይም እንቅልፍና መሰል ሌላ ወዲያ ከሚያፈርሱ ነገሮች መካከል አንድም አፍራሽ ነገር ከተከሰተ ወዲያ ማድረግ ግዴታው ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ወዲያ የሌለው ሰው ከትልቁ ሐዲሥ በትጥበት፤ ከትንሹ ሐዲሥ ደግሞ በወዲያ እስኪጸዳ ድረስ ሰላቱ ተቀባይነት አይኖረውም።
2. ወዲያ ማለት ውሀን አፍ ውስጥ በመያዝ አመላልሶ በመትፋት ከዚያም ውሀን ወደ አፍንጫ ውስጥ መሰብሰብ ከዚያም ማውጣት፤ ቀጥሎ ፊቱን ሶስት ጊዜ ማጠብ፤ ቀጥሎ ሁለት እጆችን ክርንን ጨምሮ ሶስት ጊዜ ማጠብ፤ ቀጥሎ ጭንቅላትን ባጠቃላይ አንድ ጊዜ ማበስ፤ ቀጥሎ ሁለት እግሮችን ከቁርጭምጭሚቱ ጋር ሶስት ጊዜ ማጠብ ነው።

(3534)

(105) - عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: أَنَّ رَجُلًا تَوَضَّأَ فَتَرَكَ مَوْضِعَ ظُفْرِ عَلَى قَدَمِهِ فَأَبْصَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «ارْجِعْ فَأَحْسِنْ وَضُوءَكَ» فَارْجِعَ، ثُمَّ صَلَّى. [صحيح بشواهده] - [رواه مسلم]

(105) - ከጃቢር (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና እንደተላለፈው: እንዲህ አለ: "ዑመር ቢን አልኸጢብ እንዲህ ብሎ ነገረኝ: 'አንድ ሰውዬ ውዲያ አደረገና እግሩ ላይ ጥፍር የምታክል ስፍራ ተወ። ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ተመለከቱትና እንዲህ አሉት: <ተመለስና ወዲያህን አሳምር!> ተመልሶ (አስተካከለና) ከዚያም ሰገደ።" [በማመሳከሪያዎቹ ሰሐኢ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ዑመር (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ነቢዩ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንድ ዉዱእ አድርጎ የጨረሰን ሰውዬ እግሩ ላይ ጥፍር የምታክል የዉዱእ ውሃ ያልነካት ስፍራን እንደተመለከቱበት ተናገሩ። ነቢዩም (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ወደ ተወው ስፍራ እየጠቆሙ እንዲህ አሉት: ተመለስና ዉዱእህን አሳምር! አሟልተህ አድርግ! ለሁሉም አካልህ ከውዱኡ ውሃ የሚገባውን ሐቅ ስጠው አሉት! ሰውዬውም ተመለሰና ዉዱኡን አሟልቶ ሰገደ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በመልካም ለማዘዝ መፍጠን፣ መሃይማንንና ዝንጉዎችን ማንቃት በተለይ የሚሰራው ውግዝ ስራን ተከትሎ አምልኮ የሚበላሽበት ከሆነ ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
2. የዉዱእ አካላትን በውሃ ማዳረስ ግዴታ ነው። ከውዱእ አካላት ትንሽ እንኳ ብትሆን የተወሰነን የተወ ሰው ዉዱኡ ትክክል አይደለም። ዉዱእ ያደረገበት ወቅት ከረዘመ ደግሞ መድገም ግዴታው መሆኑን እንረዳለን።
3. ዉዱእን ማሳመር የተደነገገ መሆኑን እንረዳለን። ይህም አሟልቶ በማድረግና በሽሪዓ በታዘዘው መልኩ በማዳረስ ነው።
4. ሁለት እግሮች ከዉዱእ አካላት መሆናቸውን እንረዳለን። እነርሱን ማበስም በቂ አይደለም። የግድ መታጠብ አለባቸው።
5. ሁሉንም የዉዱእ አካል ከበስተፊቱ ያለው ከመድረቁ በፊት በሚያጥብበት ልክ በዉዱእ አካላት መካከል ማከታተል ይገባል።
6. አለማወቅና መርሳት ወንጀለኝነትን እንጂ ግዴታን አያነሱም።

ዉዱኡን ያለዳረሰው ይህን ሰውዬ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ባለማወቁ ምክንያት እንዲደግመው አዘዙት እንጂ ዉዱእ የማድረግ ግዴታውን አላነሱለትም።

(8386)

(106) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: رَجَعْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِمَاءِ الطَّرِيقِ تَعَجَّلَ قَوْمٌ عِنْدَ الْعَصْرِ، فَتَوَضَّؤُوا وَهُمْ عَجَالٌ، فَأَنْتَهَيْنَا إِلَيْهِمْ وَأَعْقَابُهُمْ تَلُوْحٌ لَمْ يَمْسَسْهَا الْمَاءُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ أَسْبِغُوا الوُضُوءَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(106) - ከዐ-ብደላህ ቢን ዐምር (ረዲዮሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «ከአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጋር ከመካወደ መዲና ተመለስን። ውሃ የሚገኝበት መንገድ ላይ የደረስን ጊዜ ሰዎች ዐስርን በወቅቱ ለመስገድ በመቻኮል ፈጥነው ዉዱእ አደረጉ። ወደነርሱም ተረከዙቻቸው ውሃ ያልነካው ግልፅ ሆኖ ደረስንባቸው። በዚህ ወቅትም የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ " ተረከዙቻቸውን የዉዱእ ውሃ የማያስነኩ ከእሳት ወዮላቸው! ዉዱእን አዳርሳችሁ አድርጉ!"» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ባልደረቦቻቸው ጋር ሆነው ከመካወደ መዲና እየተጓዙ ሳለ መንገዳቸው ላይ ውሃ አገኙ። ከፊል ሶሐቦችም ዐስርን ለመስገድ

ዉዱእ በማድረግ ተቻኮሉ። ከመቻኮላቸውም የተነሳ ተረከዘቻቸው ደረቅ እንደሆነና ውሃ እንዳልነካው ለተመልካቸው በግልፅ ያስታውቅ ነበር። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዉዱእ በሚያደርጉ ወቅት የእግራቸውን ተረከዝ ከመታጠብ ችላ ለሚሉ ሰዎች የእሳት ውስጥ ቅጣትና ጥፋት እንዳለባቸው ተናገሩ። ዉዱእን አሟልቶ በመፈፀም ላይ ከፍተኛ ጥረት እንዲያደርጉም አዘዟቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በዉዱእ ወቅት ሁለት እግሮችን መታጠብ ግዴታ መሆኑን እንረዳለን። (ከመታጠብ ይልቅ) ማበሱ ብቻ ቢፈቀድ ኖሮ ተረከዙን ማጠብ የተወን ሰው በእሳት አይዝቱበትም ነበርና።
2. የሚታጠቡ አካላቶችን በትጥበት ማዳረስ ግዴታ መሆኑን እንረዳለን። ማጠብ ግዴታ ከሆነበት አካል ሆነ ብሎም ይሁን ተዘናግቶ ትንሽ አካል ብትሆን እንኳ የተወ ሰው ሰላቱ ትክክለኛ አይሆንም።
3. አላዋቂን ማስተማርና ማረም አንገብጋቢ መሆኑን እንረዳለን።
4. ዐሊም (አዋቂ) የሆነ ሰው ሰዎች ግዴታዎችንም ይሁን ሱናዎችን ትተው ሲያይ ተገቢ በሆነ መልኩ ያወግዛል።
5. ሙሐመድ ኢስሐቅ አድደህለዊ እንዲህ ብለዋል: ዉዱእን ማዳረስ ሰስት አይነት ነው። ግዴታ: ይህ የዉዱእን በታ አንድ ጊዜ ማዳረስ ነው። ሱና: ይህም ሰስት ጊዜ ማጠብ ነው። ተወዳጅ: ይህም ሰስት ሰስት ጊዜ ከማጠብም ጋር በታዎቹን እያረዘመ መታጠብ ነው።

(66392)

(107) - عن عَمْرُو بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، فُلْتُ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَتَضَعُونَ؟ قَالَ: يُجْرِي أَمْرًا أَحَدَنَا الْوُضُوءُ مَا لَمْ يُحْدِثْ.

[صحيح] - [رواه البخاري]

(107) - ዐምሮ ቢን ዓሚር ከአነስ ቢን ማሊክ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንዳስተላለፈው እንዲህ አሉ:- "ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሁሉም ሰላት ወቅት ውዱእ ያደርጉ ነበር። 'እናንተስ እንዴት ነበር የምታደርጉት?' አልኩኝ። አነስም 'ውዱእ እስካላጠፋን ድረስ (የነበረን) ውዱእ ይበቃን ነበር።' አለ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡካሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ውዱእ ባያጠፋ ራሱ ለሁሉም ግዴታ ሰላቶች ውዱእ ያደርጉ ነበር። ይህም ተጨማሪ ምንዳና ትሩፋትን ለማግኘት ነው።

ውዱእ እስካለው ድረስ በአንድ ውዱእ ከአንድ ግዴታ ሰላት በላይ መስገድም ይፈቀድለታል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አብዝተው ይሰሩት የነበረው የበለጠ ሙሉ የሆነውን በመፈለግ ለሁሉም ሰላት ውዱእ ማድረግ ነው።
2. ለሁሉም ሰላት ውዱእ ማድረግ እንደሚወደድ እንረዳለን።
3. በአንድ ውዱእ ከአንድ ሰላት በላይ መስገድ እንደሚፈቀድ እንረዳለን።

(65080)

(108) - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: تَوَضَّأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً مَرَّةً.

[صحيح] - [رواه البخاري]

(108) - ከኢብን ናባስ (ረዲየሷ ማን ማን) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንድ አንድ ጊዜ ዉዱእ አደርገዋል።" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በአንድ አንድ ወቅቶች ዉዱእ ያደረጉ ጊዜ ሁሉንም የዉዱእ አካላቶቻቸው አንድ አንድ ጊዜ ብቻ ያጥቡ ነበር። ፊታቸውን - መገመገመጥና ውሀውን ወደ አፍንጫ ውስጥ ስቦ መልሶ ማውጣትን ጨምሮ - ፣ ሁለት እጃቸውንና ሁለት እግራቸውን አንድ አንድ ጊዜ ያጥቡ ነበር። ይህም ዝቅተኛው የግዴታ መጠን ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. አካላቶቻችንን ስናጥብ ግዴታ ያለብን አንድ ጊዜ ብቻ ነው። ከዚህ በላይ መጨመር ተወዳጅ ነው።
2. በአንድ አንድ ወቅቶች ላይ አንድ አንድ ጊዜ ብቻ ዉዱእ ማድረግ የተደነገገ መሆኑን እንረዳለን።
3. ጭንቅላትን በማበስ ዙሪያ የተደነገገው አንድ ጊዜ ብቻ ማበስ ነው።

(65081)

(109) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ

مَرَّتَيْنِ. [صحيح] - [رواه البخاري]

(109) - ከዐብደላህ ቢን ዘይድ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: "ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሁለት ሁለት ጊዜ ዉዱእ አድርገዋል።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንድ አንድ ወቅት ላይ ዉዱእ ያደረጉ ጊዜ ሁሉንም የዉዱእ አካላቶቻቸው ሁለት ሁለት ጊዜ ያጥቡ ነበር። ፊታቸውን - መገመገመጥና ውሀውን ወደ አፍንጫ ውስጥ ስቦ መልሶ ማውጣትን ጨምሮ - ፣ ሁለት እጃቸውንና ሁለት እግራቸውን ሁለት ሁለት ጊዜ ያጥቡ ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አካላቶቻችንን ስናጥብ ግዴታ ያለብን አንድ ጊዜ ብቻ ነው። ከዚህ በላይ መጨመር ተወዳጅ ነው።
2. አንድ አንድ ወቅት ላይ ሁለት ሁለት ጊዜ ዉዱእ ማድረግ የተደነገገ መሆኑን እንረዳለን።
3. ጭንቅላትን በማበስ ዙሪያ የተደነገገው አንድ ጊዜ ብቻ ማበስ ነው።

(65082)

(110) - عَنْ مُحَمَّدَانَ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ مَسْحِ الْبُرْصَةِ بِرَأْسِهِ، فَقَالَ: «مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَهُ»
عَلَى يَدَيْهِ مِنْ إِنَائِهِ، فَغَسَلَهُمَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ أَدْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْوُضُوءِ، ثُمَّ تَمَضَّصَ وَاسْتَنْشَقَ
وَاسْتَنْتَرَّ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثًا، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ غَسَلَ كُلَّ رَجُلٍ
ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُمُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ نَحْوَهُ وَوُضُوئِي هَذَا، وَقَالَ: «مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَهُ»

وَصُوبِي هَذَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ عَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ». [صحيح]

- [متفق عليه]

(110) - በዑሥማን ነፃ የወጣ የሆነው ሑምራን እንዳስተላለፈው እሱ "ዑሥማንን የውዱእ እቃ እንዲያመጡላቸው ሲጠሩ አዩ። (የውዱእ እቃ ሲቀርብላቸውም) ከእቃው ውሀ በእጆቻቸው ላይ አፈሰሱ። እያፈሰሱም ሶስት ጊዜ አጠቧቸው

:: ከዚያም ቀኝ እጆቻቸውን በውዱእ እቃ ውስጥ አስገብተው ውሀ ዘገኑና በዚያው ተጉመጠመጡ አፍንጫቸው ውስጥም ውሀውን አስገብተው ድጋሚ አስወጡ። ከዚያም ፊታቸውን ሶስት ጊዜ፣ ሁለት እጆቻቸውንም እስከ ክርኖቻቸው ሶስት ጊዜ አጠቡ። ከዚያም ጭንቅላታቸውን አበሱ። ከዚያም ሁለት እግሮቻቸውን ሶስት ጊዜ አጠቡ። ከዚያም እንዲህ አሉ 'ነቢዩን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም በዚህ መልኩ ውዱእ ሲያደርጉ ተመልክቻቸዋለሁ። ከዚያም 'እኔ እንዳደረጉት አይነት ውዱእ አድርጎ ከዚያም ነፍሱን ምንም በሃሳብ ሳያደፈርስ ሁለት ረከዐ የሰገደ ሰው ያሳለፈው ወንጀሉ ተምሮላታል።' አሉ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ዑሥማን (ረዳዩሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - የነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ውዱእ አደራረግ እጅግ በጣም የተብራራ እንዲሆን ተግባራዊ በሆነ መንገድ አስተማሩ። በውዱእ እቃ ውሀ እንዲያመጡላቸው ጠየቁ። ቀጥሎም በእጆቻቸው ላይ ሶስት ጊዜ አፈሰሱ። ከዚያም ቀኝ እጆቻቸውን እቃ ውስጥ ከተው ውሀ በማውጣት

ውሀውን አፋቸው ውስጥ ከተው ካመለሱ በኋላ ተፋት። ቀጥሎም ውሀውን ወደ አፍንጫቸው ውስጥ ከሰቡ በኋላ መልሰው አወጡት። ከዚያም ፊታቸውን ሶስት ጊዜ አጠቡ። ከዚያም እጃቸውን ከክርናቸው ጋር ሶስት ጊዜ አጠቡ። ከዚያም እጃቸውን አርጥበው ጭንቅላታቸው ላይ አንድ ጊዜ አበሱ። ከዚያም ሁለት እግሮቻቸውን ከቁርጭምጭሚታቸው ጋር ሶስት ጊዜ አጠቡ።

ዑሥማን (ረዲየላሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- ዉዱአቸውን ባጠናቀቁ ጊዜ ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በዚህ መልኩ ዉዱእ ሲያደርጉ እንደተመለከቱና በዚህ መልኩ ዉዱእ አድርጎ ልቡንም ጌታው ዘንድ ጥዶ በተመስጦ ሁለት ረከዐ የሰገደ ሰው አላህ በዚህ የተሟላ ዉዱእና የጠራ ሰላት ምክንያት ያለፈውን ወንጀሉ በመማር እንደሚመነዳው እንዳበሰሯቸው ነገሯቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከእንቅልፍ ተነስቶ እንኳ ባይሆን ዉዱእን ሲጀምር እጁን እቃ ውስጥ ከመክተቱ በፊት ሁለት እጆቹን መታጠቡ እንደሚወደድለት እንረዳለን። ከሌሊት እንቅልፍ ነቅቶ ከሆነ ግን እጆቹን ማጠቡ ግዴታ ነው።
2. አንድ አስተማሪ ተማሪዎቹ ዕውቀቱን የሚገነዘቡበትንና የሚሰርፅበትን ቀላል መንገድ መጠቀም ይገባዋል። ከዚህም መካከል በተግባር ማስተማር ነው።
3. አንድ ሰጋጅ ከዱንያ ጉዳዮች ጋር የተያያዙ አዘናጊ ውልታዎችን ማስወገድ ይገባዋል። የተሟላ ሰላት ልብን ሰላቱ ውስጥ በመጣድ ነው የሚገኘው። ያለበለዚያ ከማሰብ ሙሉ ለሙሉ

መፅዳት አስቸጋሪ ነው። እሱም ነፍሱን መታገልና ሀሳቡን ሰላቱ ላይ መገደብ ይገባዋል።

4. ዉዱእ ላይ ቀኝን ማስቀደም እንደሚወደድ እንረዳለን።
5. በመጉመጥመጥና አፍንጫ ውስጥ ውሀ አስገብቶ በማስወጣት መካከል ቅደም ተከተሉን መጠበቅ የተደነገገ ነው።
6. ፊትን፣ ሁለት እጅንና ሁለት እግርን ሶስት ሶስት ጊዜ መታጠብ እንደሚወደድ እንረዳለን። ግዴታው ግን አንድ ጊዜ ነው።
7. ላሳለፍነው ወንጀል የአላህን ምህረት ለማግኘት ሁለት ነገሮች መሰባሰባቸውን ተከትሎ ነው የሚገኘው፤ እነሱም ዉዱእ እና ሐዲሁ ላይ በተጠቀሰው መልኩ ሁለት ረከዓ መስገድ ናቸው።
8. ሁሉም የዉዱእ አካላቶች ክልል አላቸው። የፊት ክልል፡ በርዝመት ከተለመደው የራስ ፀጉር መብቀያ እስከ ዲም መውረጃና አገጭ ድረስ በጎን ደግሞ ከጀሮ እስከ ጀሮ ነው። የእጅ ክልል ደግሞ፡ ከጣቶች ጫፍ እስከ ክርን ነው። የጭንቅላት ክልሉ ደግሞ ከተለመደው ፀጉር መብቀያና የፊት ጎኖች እስከ ላይኛው ማጅራት ነው። ሁለት ጀሮዎችን ማበስ ጭንቅላትን ማበስ ውስጥ የሚካተት ነው። የእግር ክልሉ ደግሞ፡ ሙሉ እግርን በእግሩና በባቱ መካከል ከሚለየው አጥንት ጋር ማጠብ ነው።

(3313)

(111) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ فِي أَنْفِهِ ثَمَّ لَيْنُتْرًا، وَمَنْ اسْتَجَمَرَ فَلْيُوتِرْ، وَإِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلْيَغْسِلْ يَدَهُ قَبْلَ أَنْ يُدْخِلَهَا فِي وَضُوئِهِ، فَإِنْ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ».

ولفظ مسلم: «إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَغْسِلْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا،

قَاتَهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(111) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "አንዳችሁ ዉዱእ ባደረገ ጊዜ አፍንጫው ውስጥ ውሀ አድርጎ ከዚያም ያውጣው፣ በድንጋይ ያደራረቀ ሰውም (የድንጋዩን ቁጥር) ጎዶሎ ያድርገው። አንዳችሁ ከእንቅልፍ የነቃ ጊዜ እጁን ወደ ዉዱእ እቃ ውስጥ ከመክተቱ በፊት እጁን ይጠብ! አንዳችሁ እጁ የት እንዳደረገች አያውቅምና።" የሙስሊም ዘገባ ላይ ደግሞ "አንዳችሁ ከእንቅልፍ የነቃ ጊዜ እጁን ሰስት ጊዜ ከማጠቡ በፊት ወደ እቃ ውስጥ አይንከረው! እርሱ እጁ የት እንዳደረገች አያውቅምና።" [ሶሒክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንዳንድ የጠሀራ ህግጋትን ገለፁ። ከነርሱም ውስጥ: የመጀመሪያው: ዉዱእ ያደረገ ሰው ውሀን ወደ አፍንጫው ውስጥ ስቦ ማስገባትና ድጋሚ ከአፍንጫው ማስወጣት ይገባዋል። ሁለተኛው: ሽንት ቤት ውስጥ ከርሱ የሚወጣውን ቆሻሻ ከውሃ ውጪ በድንጋይና በመሳሰሉ ነገሮች ማንፃትና ማስወገድ የፈለገ ሰው የመፀዳጃው ብዛት በጎዶሎ ቁጥር መሆን እንደሚገባ፤ ቢያንስ ሰስት ሲሆን ከፍተኛው ከርሱ የሚወጣውን ቆሻሻ የሚቆርጥና ቦታውን የሚያፀዳለት ያህል ነው። ሰስተኛው: ከሌሊት እንቅልፍ የነቃ ሰው እጁ የት እንዳደረገች አያውቅምና ነጃሳ አለመንከቱን ስለማይተማመን እንዲሁም ለሰው ልጅ የሚጎዳ ወይም ውሃውን የሚያበላሽ ነገርን ሰይጣን ወደ እጁ

ተሸክሞ አምጥቶ ተጨውቶበት ሊሆንም ስለሚችል እጁን እቃው ውስጥ ሳይነክር ሶስት ጊዜ ሳያጥብ ዉዳእ ለማድረግም መዳፍን እቃ ውስጥ መክተት አይገባውም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ዉዳእ ላይ ውሃን ወደ አፍንጫ መክተት ግዴታ ነው። እርሱም፡ ውሃን በትንፋሽ አማካኝነት ወደ አፍንጫ ውስጥ መክተት ሲሆን ልክ እንደዚሁ ውሃውን በትንፋሽ አማካኝነት ከአፍንጫው ማውጣትም ግዴታ ነው።
2. በጎዶሎ ቁጥር ማደራረቅ እንደሚወደድ እንረዳለን።
3. ከሌሊት እንቅልፍ በኋላ ሶስት ጊዜ ሁለት እጆችን ማጠብ እንደተደነገገ እንረዳለን።

(3033)

(112) - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبْرَيْنِ، فَقَالَ: «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَيْبِرٍ، أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمِشِي بِالتَّمِيمَةِ» ثُمَّ أَخَذَ جَرِيدَةً رَطْبَةً، فَشَقَّهَا نِصْفَيْنِ، فَغَرَزَ فِي كُلِّ قَبْرٍ وَاحِدَةً، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ: «لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَبْسَبَا». [صحيح] - [متفق عليه]

(112) - ከኢብኑ ዓባስ (ረዳዋሊሁ ዐንቁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሁለት ቀብሮች በኩል አለፉና እንዲህ አሉ ' እነርሱ እየተቀጡ ነው። (በናንተ እይታ) ትልቅ በሆነ ወንጀልም አይደለም የሚቀጡት። አንደኛቸው ከሸንት አይጥራራም ነበር። ሌላኛው ደግሞ ነገር በማመላለስ የሚዘር ነበር።' ቀጥለውም እርጥብ ቅጠል በመያዝ ለሁለት ሰነጠቁትና በእያንዳንዱ

ቀብር ላይ አንድ አንድ ተከሉ። ሶሐቦችም 'የአላህ መልክተኛ ሆይ! ለምን ይህን ፈፀሙ?' ብለው ጠየቁ። እርሳቸውም 'ቅጠሎቹ እስካልደረቁ ድረስ ከነርሱ ላይ ቅጣቱን ያቀልላችዋል ብዬ ተስፋ አደርጋለሁ።' ብለው መለሱ።" [ሶሒሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሁለት ቀብሮች በኩል አለፉና እንዲህ አሉ፡- የነዚህ ሁለት ቀብር ባለቤቶች እየተቀጡ ነው። አላህ ዘንድ ትልቅ ወንጀል ቢሆንም በናንተ እይታ ግን ትልቅ በሆነ ወንጀል አይደለም የሚቀጡት። አንደኛው፡ በሚፀዳዳ ወቅት ሰውነቱንና ልብሱን ከሸንት መጠበቅን ትኩረት አይሰጠውም ነበር። ሌላኛው ደግሞ በሰዎች መካከል ነገር በማመላለስ ይዘር ነበር። በሰዎች መካከል መገዳዳትን፣ ልዩነትን ማምጣትና ሀሜትን አስቦ የሌላን ሰው ነገር ያዋስድ ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ነገር ማሳበቅ (ማዋሰድ) እና ከሸንት መጥራራትን መተው ከትላልቅ ወንጀሎች የሚመደብና ከቀብር ቅጣት ምክንያቶችም አንዱ ነው።
2. ጥራት የተገባው አላህ እንደ ቀብር ቅጣት የመሰሉ አንዳንድ የሩቅ ምስጢሮችን ለርሳቸው መግለጡ የነቢዩን (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የነቢይነት ምልክት ግልፅ ለማድረግ ነው።
3. ቅጠልን ለሁለት ሰንጠቆ ቀብር ላይ ማድረግ ነቢዩ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ብቻ የተለዩበት ስራ ነው። ምክንያቱም አላህ ለርሳቸው የቀብሩን

ባለቤቶች ሁኔታ አሳውቋቸው ነውና ያደረጉት። የቀብርን ባለቤቶች ሁኔታ አንድም የሚያውቅ ስለሌለ ከርሳቸው ውጪ ያለን አካል በርሳቸው አንቀይስም (የርሳቸው ተመሳሳይ ብይን አንሰጠውም)።

(3010)

(113) - عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ

قَالَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(113) - ከአነስ (ረዳዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መፀዳጃ ቤት የገቡ ጊዜ 'አልላሁመ ኢንኒ አዑዙ ቢከ ሚነል ኹብሢ ወልኸባኢሥ' ይሉ ነበር።" ትርጉሙም "አላህ ሆይ! እኔ ከወንድ ሰይጣንና ከሴት ሰይጣናት በአንተ እጠበቃለሁ።" ማለት ነው። [ሶሒኦ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከሸንት ወይም ከሰገራ ለመፀዳጃ ወደ ስፍራው መግባት የፈለጉ ጊዜ ከወንድ ሰይጣኖችና ከሴት ሰይጣናት ክፋት በአላህ ይጠበቁና ወደርሱም ይጠጉ ነበር። በተጨማሪ "አልኹብሢ ወልኸባኢሥ" የሚለው ቃል ክፋትና ነጃሳ ተብሎም ተተርጉሟል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. መፀዳጃ ቤት መግባት በሚፈለግ ጊዜ ይህን ዲዓ ማድረግ እንደሚወደድ እንረዳለን።

2. ሁሉም ፍጡራን በሁሉም ሁኔታዎቻቸው ላይ የሚያውካቸውን ወይም የሚጎዳቸውን ለመከላከል ወደ ጌታቸው ፈላጊዎች መሆናቸውን እንረዳለን።

(3150)

(114) - عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا

خَرَجَ مِنَ الْغَائِطِ قَالَ: «غُفْرَانَكَ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

(114) - የአማኞች እናት ከሆነችው ከዓኢሻ (ረዳዩሊሁ ዐንሃ) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - እንደተላለፈው፡- «ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከመፀዳጃ ቤት የወጡ ጊዜ "ጉፍራነክ" ይሉ ነበር።» (ትርጉሙም "ምህረትህን እለምንሃለሁ" ማለት ነው።) [ሶሊክ ነው።] - [አቡዳዊድ፣ ቲርሚዲ፣ ኢብኑማጃህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከመፀዳጃ ቤት ተፀዳድተው ሲወጡ አላህ ሆይ ምህረትህን እጠይቃለሁ ይሉ ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከመፀዳጃ ስፍራ ሲወጣ "ጉፍራነክ" ማለት እንደሚወደድ እንረዳለን።
2. ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በሁሉም ሁኔታቸው ጌታቸውን ምህረት እንደሚጠይቁ እንረዳለን።
3. ከመፀዳጃ ቤት ሲወጣ ምህረትን የሚጠየቅበት ምክንያት አላህን ለብዙ ፀጋዎቹ ከማመስገን ስላዳደልን ሲሆን ከነዛም ፀጋዎቹ

መካከል የሚያውከንን ነገር እንዲወጣ ማቅለሉ አንዱ ነው።
በምጥዳዳበት ወቅት አንተን ከማውሳት ስለተጠመድኩ
ምህረትህን እጠይቅሃለሁ ይባላልም ብለዋል።

(10046)

(115) - عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «السَّوَالُكُ

مَظْهَرَةٌ لِلْفِعْمِ، مَرَضَاةٌ لِلرَّبِّ». [صحيح] - [رواه النسائي وأحمد]

(115) - ከዓኢሻህ ረዲያሁ ዐንሃ እንደተላለፈው እንዲህ ብላለች፡
"የአሁን መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና
እንዲህ ብለዋል፡ 'ሲዋክ አፍን የሚያጠራ (የሚያጠጋ)፤ የአሁንም
ውዴታ የሚያስገኝ ነው።'" [ሶሊሕ ነው።] - [ነሳኢና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አራክ
በተባለው ወይም በአምሳያው በሆነ መፋቂያ ጥርስን መፋቅ አፍን
ከቆሻሻ እና ከመጥፎ ጠረን እንደሚያጠጋ ነገሩን። ይህንኑ ማድረግም
ለአሁን ታዛዥነትና ለትእዛዙ ምላሽ መስጠት ከመሆኑ ባሻገር አሁን
የሚወደውን ንፅህናንም የሚያስተርፍ ስለሆነ ድርጊቱ የአሁን
ውዴታ ማግኛ ሰበብ መሆኑን ነገሩን።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ጥርስን መፋቅ ያለውን ትሩፋትና ነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም
በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ዑመታቸው ድርጊቱን ያበዛ ዘንድ
ማነሳሳታቸውን እንረዳለን።
2. ቢፍቁበት የተሻለው "አራክ" የተባለውን የዘፍ ግንድ (መፋቂያ)
ከመሆኑም ጋር በምትኩ የጥርስ ብሩሽ ከሰሙናው ጋር

መጠቀምም ይቻላል።

(3588)

(116) - عَنْ حُدَيْقَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ

يَتَّوِصُ فَاهُ بِالسَّوَالِكِ. [صحيح] - [متفق عليه]

(116) - ከሱዳን (ረዳዊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይወደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሌሊት የተነሱ ጊዜ አፋቸውን በመፋቂያ ይፍቁ ነበር። [ሶሊክ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግጠውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አብዝተው የሚፍቁና በመፋቅም ላይ የሚያዙ ነበሩ። አንዳንድ ወቅቶች ላይም አጠንክረው ሱናውን ይተገብሩ ነበር። ከነዛም ወቅቶች መካከል: ሌሊት በሚቆሙበት ወቅት መፋቅ ነው። ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አፋቸውን በመፋቂያ ይፍቁና ያፀዱ ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከሌሊት እንቅልፍ በኋላ የመፋቅ ድንጋጌ አፅንዖት የተሰጠው መሆኑን እንረዳለን። ይህም እንቅልፍ የአፍ ጠረን እንዲለወጥ አንዱ ምክንያት ስለሆነ ነው። መፋቂያም የማፅጃ አንዱ መሳሪያ ነው።
2. የአፍ ጠረን ወደ መጥፎ ጠረን በሚለወጥበት ወቅት ባጠቃላይ መፋቅ አፅንዖት ተሰጥቶት የተደነገገ ጉዳይ መሆኑን እንረዳለን። ይህም ቀደም ተብሎ የተጠቀሰውን ሀሳብ በመያዝ ነው።
3. ጥቅል በሆነ መልኩ ፅዳት የተደነገገ ጉዳይ መሆኑን እንረዳለን።

ንፅህና ከነቢዩ (ዮአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሱናና ከምርጥ ስነ ምግባር አንዱ ነው።

4. አፍን ባጠቃላይ መፋቅ ሲባል ጥርሶችን፣ ድድንና ምላስንም ያካትታል።

5. መፋቂያ ማለት "አራክ" ከሚባል ዛፍ ወይም ከሌላ የዛፍ አይነት የሚቆረጥ እንጨት ነው። አፍንና ጥርስን ለማፅዳትም ያገለግላል። አፍን ያፀዳል፣ መጥፎ ጠረንንም ያስወግዳል።

(3063)

(117) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَوْلَا أَنْ أَشَقَّى

عَلَى الْمُؤْمِنِينَ - أَوْ: عَلَى أُمَّتِي - لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ». [صحيح] - [متفق عليه]

(117) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡- "በአማኞች ላይ ወይም በኡመቴ ላይ እንዳይከብዳቸው ብዬ ነው እንጂ በሁሉም ሶላቶች ወቅት መፋቂያ እንዲጠቀሙ አዛቸው ነበር።" [ሶሊኪ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከኡመታቸው መካከል አማኞች ለሆኑት እንዳይከብደባቸው ባይሰጉላቸው ኖሮ ከሁሉም ሶላቶች ጋር መፋቂያን መጠቀም ግዴታ ያደርጉት እንደነበር ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በኡመታቸው ላይ ያላቸው እዝነትና

- እንዳይከብድባቸውም የሚጠነቀቁላቸው መሆናቸውን እንረዳለን።
2. የነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ትእዛዝ ሱና መሆኑን የሚጠቁም ማስረጃ እስካልመጣ ድረስ በመሰረቱ ግዴታ ነው።
  3. ሁሉም ሶላት ዘንድ የመፋቅን ተወዳጅነትና ያለውን ትሩፋት እንረዳለን።
  4. ኢብኑ ደቂቅ አልዒድ እንዲህ ብለዋል: «ወደ ሶላት በሚቆም ወቅት መፋቅ የተወደደበት ጥበብ ሶላት ወደ አላህ መቃረቢያ ወቅት ስለሆነ ነው። ይህ ደሞ አምልኮውን ማላቅህን ለማንፀባረቅ ሲባል የተሟላ ሁኔታንና ንፁህ መሆንን ይጠይቃል።»
  5. የሐዲሁ ጥቅል ሀሳብ ፆመኛ እንኳን ቢሆን ፀሃይ ዘንበል ካላች በኋላም መፋቅ እንደሚወደድለት ያካትታል። (ፆመኛ ሁኖ) በዙህርና ዐስር ሶላት ወቅት መፋቅን ይመስል።

(3364)

(118) - عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «حَقُّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ

يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا، يَغْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(118) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: "የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "እያንዳንዱ ሙስሊም በየሰባት ቀኑ አንድ ጊዜ ገላውን መታጠብ አለበት። ሲታጠብም ጭንቅላቱንም ገላውንም መታጠብ አለበት።" [ሶሊኩ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሁሉም ለአቅመ አዳም ያደረሰና አዕምሮው ጤነኛ በሆነ ሙስሊም ላይ ሁሉ በሳምንት ውስጥ ካሉት ሰባት ቀናት አንዱን ቀን የመታጠብ የጠበቀ ሀቅ እንዳለበት ተናገሩ። በዚህ ቀንም ንፅህናና ፅዳትን በመፈለግ ጭንቅላቱንና ሰውነቱን ይታጠባል። ይህንን ሀሳብ ከሚያንፀባርቁ አንዳንድ ዘገባዎች እንደምንረዳው ከነዚህ ቀናቶች ሁሉ ለመታጠብ በላጩ ቀን የጁሙዕ ቀን ነው። ለምሳሌ ያህል ሀሙስ ቀን እንኳ ታጥቦ የጁሙዕ ቀን ከሶላት በፊት መታጠቡ አፅንኦት የተሰጠው ተወዳጅ ጉዳይ ነው። የጁሙዕ ቀን መታጠብን ከግዴታነት የሚያዘረው (ግዴታ አለመሆኑን የሚያሳየው) የእናታችን ዓኢሽ (ረዲያሊሁ ዐንሃ) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና እንዲህ የሚለው ንግግር ነው "ሰዎች ነፍሶቻቸውን ለመቀለብ የሚሰሩ ነበሩ። ወደ ጁሙዕ የመጡ ጊዜም በዛው በስራ ድባባቸው ይመጡ ነበር። ለነርሱም 'ብትታጠቡስ' ተባሉ።" (ቡኸሪ ዘግበውታል) በሌላ ዘገባቸው "እየሸተቱም ይመጡ ነበር።" ማለትም የላብና የመሳሰሉት ሽታ እየሸተቱ ይመጡ ነበር። ከዚህ ሁኔታቸው ጋርም ሆነው "ብትታጠቡስ" መባላቸው ከነርሱ ውጪ ያለው ግዴታው ላይሆን ይበልጥ የተገባ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ኢስላም ለንፅህናና ፅዳት ትኩረትና ቦታ መስጠቱን እንረዳለን።
2. የጁሙዕ ቀን ለሶላቱ ብሎ መታጠብ አፅንኦት የተሰጠው ተወዳጅ ጉዳይ ነው።
3. ገላን መታጠብ ሲባል ጭንቅላትም አብሮ ቢካተትም፤ ለብቻው

የተጠቀሰው ትኩረት እንዲሰጠው ነው።

4. ሰዎች በሚታወኩበት መልኩ መጥፎ ጠረን ያለበት ሰው የመታጠብ ግዴታ አለበት።
5. ከመታጠቢያ ቀናቶች ሁሉ ተወዳጅነቱ የጠነከረ የሆነው ቀን ጁሙዐ ነው። ይህም ቀን ብልጫ ስላለው ነው።

(65084)

(119) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْفِطْرَةُ

خَمْسٌ: الْخِثْتَانُ وَالْإِسْتِحْدَادُ وَقَصُّ الشَّارِبِ وَتَقْلِيمُ الْأُظْفَارِ وَتَنْفُ الْأَبْطِ». [صحيح] - [متفق

عليه

(119) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲየላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡- "ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ፡- "አምስቱ ከተፈጥሯዊ (ኢስላማዊ ሱናዎች) ናቸው፡- መገረዝ፣ የብልትን ፀጉር መላጫት፣ ቀድሞ ቀመስን (ከአፍንጫ ስር ያለን ጃም) ማሰጠር፣ ጥፍሮችን መቁረጥና የብብትን ፀጉር መንጨት ። [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከመልክተኞች ሱናዎችና ከኢስላማዊ መገለጫዎች መካከል አምስቱን አብራሩ፡-

የመጀመሪያው፡- መገረዝ ነው። እሱም ከወንድ ልጅ ብልት ከክርክሩ ከፍ ብሎ ያለውን ጫማሪ ቆዳና ከሴት ልጅ ብብልት ደግሞ ከወንድ ብልት መግቢያ ስፍራ ከፍ ብሎ ያለውን ቆዳ ከጨፋ ቀንሶ

መቁረጥ ነው።

ሁለተኛው: የብልትን ፀጉር መቁረጥ ነው። ይህም ከብልት ዙሪያ ያለውን ፀጉር መላጩት ነው።

ሶስተኛው: ቀድሞ ቀመስን ማሳጠር: እሱም በወንድ ልጅ የላይኛው ከንፈር ላይ የበቀለን ፃም ከንፈሩ በግልፅ እስኪታይ መቁረጥ ነው።

አራተኛው: ጥፍሮችን መቁረጥ ነው።

አምስተኛው: የብብትን ፀጉር መንጨት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አላህ የሚወዳቸውና ያዘዘባቸው የሆኑ የመልክተኞቹ ሱናዎች ወደ ምሉእነት፣ ንፅህናና ቁንጅና የሚጣሩ መሆናቸውን እንረዳለን።
2. እነዚህን ነገሮች ተጠብብቆ መፈፀም የተደነገገ መሆኑንና ከነዚህ ጉዳዮች አለመዘናጋት እንደሚገባ እንረዳለን።
3. እነዚህን ጉዳዮች በአግባቡ መፈፀም ዲናዊና አለማዊ ጥቅሞች አሉት። ከነሱም ውስጥ፡- አካልን ማስዋብ፣ ሰውነትን ማፅዳት፣ ለንፅህና ጥንቁቅ መሆን፣ ከሀዲያንን መቃረንና የአላህን ትእዛዝ መፈፀም ይገኙበታል።
4. በሌላ ሐዲሥ ውስጥ ከነዚህ አምስት ተፈጥሯዊ ሱናዎች ውጪ ያሉ ተጨማሪ ሱናዎች፤ ለምሳሌ: ፃምን መልቀቅ (ማፋፋት)፣ ሲዋክና ሌሎችም ተጠቅሰዋል።

(3144)

(120) - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا مَدَّاءً وَكُنْتُ أَسْتَحِي أَنْ أَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَانِ ابْنَتِهِ فَأَمَرْتُ الْمُقَدَّادَ بْنَ الْأَسْوَدِ فَسَأَلَهُ فَقَالَ: «يَغْسِلُ ذَكَرَهُ وَيَتَوَضَّأُ».

وَلِلْبَخَارِيِّ: فَقَالَ: «تَوَضَّأُ وَاعْسِلُ ذَكَرَكَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(120) - ከዐሊ (ረዲዮሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "መዚይ (ስሜት በሚቀሰቀስ ወቅት የሚወጣ ፈሳሽ ነው።) የሚበዛብኝ ሰው ነበርኩ። ልጃቸው እኔ ዘንድ በመሆኗ ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) (ስለብይኑ) መጠየቅ አፈርኩና ሚቅዳድ ቢን አስወድን እንዲጠይቃቸው አዘዝኩትና ጠየቃቸው። እርሳቸውም 'ብልቱን ይታጠብና ዉዱእ ያድርግ።' አሉ።" በቡካሪ ዘገባ ደግሞ "ዉዱእ አድርግ፤ ብልትህንም እጠብ።" አሉት። [ሶሒሕ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ዐሊይ ቢን አቢ ጧሊብ (ረዲዮሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና መዚይ (ነጭ፣ ቀጭን፣ የሚዘለገለግ፣ ስሜት በሚቀሰቀስ ወቅት ወይም ከግንኙነት በፊት የሚወጣ ፈሳሽ ነው።) ብዙ ጊዜ ይወጣቸው እንደነበር ተናገሩ። መውጣቱን ተከትሎ እንዴት ማድረግ እንዳለባቸውም አያውቁም። የነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ልጅ ፋጢማ ባለቤት ስለሆኑ ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መጠየቅ አፈሩ። ሚቅዳድ ቢን አስወድ ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ስለዚህ ጉዳይ እንዲጠይቅላቸው አድርገው ላኩት። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ብልቱን አጥቦ ዉዱእ ማድረግ እንደሚገባው በመንገር መልስ ሰጡት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. አይነ አፋርነቱ በሰው አማካኝነት እንኳ ከማስጠየቅ አለማቀቡ የዐሊይ ቢን አቢጧሊብን (ረዲዮሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም

ሥራቸውን ይውደድላቸውና ደረጃ ያስረዳናል።

2. ፈትዋ ለመጠየቅ ሰው መተካት እንደሚፈቀድ እንረዳለን።
3. አንድ ሰው ስለራሱ የሚያሳፍር ነገርንም አስፈላጊ በሆነ ጊዜ መናገሩ እንደሚፈቀድ እንረዳለን።
4. የመዚደን ነጃሳነትና ከሰውነትም ከልብስም ላይ ማጠብ ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
5. የመዚደ መውጣት ዉዱእን ከሚያፈርሱ ነገሮች መካከል አንዱ መሆኑን እንረዳለን።
6. ብልትንና ሁለቱን ፍሬዎች ማጠብ እንደሚገባ የሚያዝ ሌላ ሐዲሥ ስላለ ብልትንና ሁለቱን ፍሬዎች ማጠብም ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።

(3348)

(121) - عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ، غَسَلَ يَدَيْهِ، وَتَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ اغْتَسَلَ، ثُمَّ يُجَلِّلُ بِيَدِهِ شَعْرَهُ، حَتَّى إِذَا ظَنَّ أَنَّهُ قَدْ أَرَوَى بَبْرَتَهُ، أَفَاصَ عَلَيْهِ الْمَاءَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ سَائِرَ جَسَدِهِ، وَقَالَتْ: كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، نَعْرِفُ مِنْهُ جَمِيعًا.

[صحيح] - [رواه البخاري]

(121) - ከአማኞች እናት ዓኢሻ (ረዲዩሊሁ 034) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - እንደተላለፈው እንዲህ አለች: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከጀናባ በሚታጠቡ ጊዜ ሁለት እጃቸውን ይታጠቡና ለሰላት የሚያደርጉትን አምሳያ ዉዱእ ያደርጋሉ። ከዚያም (ሙሉ ገላቸውን) ይታጠቡ ነበር።

ከዚያም በእጃቸው ፀጉራቸውን ይፈለፍላሉ። (የፀጉራቸው) ቆዳ በውሃ መራሱን እስከሚያስቡ ድረስም እየፈለፈሉ በጭንቅላታቸው ላይ ሶስት ጊዜ ውሃን ያፈሳሉ። ከዚያም ቀሪ ሰውነታቸውን ያጥባሉ።" ዓኢሻ እንዲህም ብላለች: "እኔና የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከአንድ እቃ ሁለታችንም እየዘገንን እንታጠብ ነበር።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከጀናባ መታጠብን በፈለጉ ጊዜ እጃቸውን በመታጠብ ይጀምሩ ነበር። ቀጥለውም ልክ ለሶላት እንደሚያደርጉት አምሳያ ዉዱእ ያደርጉ ነበር። ቀጥለውም ውሃን በሰውነታቸው ላይ ያፈሳሉ። ቀጥለው የጭንቅላታቸውን ፀጉር በእጆቻቸው ይፈለፍላሉ። ውሃው ወደ ፀጉራቸው ስር መድረሱንና የጭንቅላታቸውን ቆዳ ማራሱን ያሰቡ ጊዜ በጭንቅላታቸው ላይ ሶስት ጊዜ ውሃን ያፈሳሉ። ቀጥለው ቀሪ ሰውነታቸውን ያጥባሉ። ዓኢሻ (ረዲዮሊሁ 0ንሃ) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - "እኔና የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከአንድ እቃ ሁለታችንም እየዘገንን እንታጠብ ነበር።" ብላለች።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ትጥቦት ሁለት አይነት ነው። እነሱም: ከግዴታ የሚያብቃቃ ትጥቦትና የተሟላ ትጥቦት ናቸው። ከግዴታ የሚያብቃቃው ትጥቦት: ሰውዬው ጦሀራ ማድረግን ነይቶ ከመገመጥመጥና አፍንጫ ውስጥ ውሃ መክተትን ጨምሮ ሰውነቱን በውሃ ማዳረሱ ነው። የተሟላው ትጥቦት ደግሞ: በዚህ ሐዲሥ ውስጥ

ነቢዩ (ዮአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንደታጠቡት መታጠብ ነው።

2. ጀናባ የሚለው ቃል የዘር ፈሳሽ ያፈሰሰን ወይም የዘር ፈሳሽ ባያፈስ እንኳ ግንኙነት የፈፀመን ሁሉ የምትገልፅ ቃል ናት።

3. ባለ ትዳሮች የሆኑ አንዱ የሌላኛውን ሀፍረተ ገላ መመልከትና ከአንድ እቃ ውሃ እየወሰዱ መታጠብ እንደሚፈቀድላቸው እንረዳለን።

(3316)

(122) - عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ، فَأَجْنَبْتُ فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ، فَتَمَرَّعْتُ فِي الصَّعِيدِ كَمَا تَمَرَّعُ الدَّابَّةُ ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: «إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا» ثُمَّ صَرَبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ صَرْبَةً وَاحِدَةً، ثُمَّ مَسَحَ الشَّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ، وَظَاهَرَ كَفَّيْهِ وَوَجَّهَهُ. [صحيح] -

[متفق عليه]

(122) - ከዓማር ቢን ያሲር (ረዲዮሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ (ዮአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለአንድ ጉዳይ ላኩኝና የዘር ፈሳሽ ወጣኝ። ውሃ አላገኘሁምና እንስሳ መሬት ላይ እንደምትንከባለለው ተንከባለልኩኝ። ከዚያም ነቢዩ (ዮአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘንድ መጣሁና ይህን ድርጊቴ አወሰሁላቸው። እርሳቸውም 'በእጅህ እንዲህ ብታደርግ በቂህ ነበር።' አሉና ከዚያም በሁለት እጃቸው መሬቱን አንድ ጊዜ መቱ። ከዚያም በግራ እጃቸው ቀኝ እጃቸውን አበሱ። የላይኛውን የመዳፋቸው ክፍልንና ፊታቸውን አበሱ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዓማር ቢን ያሲርን (ረዲዮአሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ለሆነ ጉዳይ ጉዞ ላኩት። በግንኙነት ወይም በተኛበት በስሜት የዘር ፈሳሽ በመውጣቱ ምክንያት ጀናባ አገኘው። የሚታጠብበት ውሃም አላገኘም። የሚያውቀው ዉዱእ ሲያጠፋ ለትንሹ ሐደሥ የሚደረገውን የተየሙም ብይን እንጂ ጀናባ ሲያጋጥም የሚደረገውን የተየሙም ብይን አያውቅም ነበር። ስለ አፈፃፀሙ ከተመራመረ በኋላ ዉዱእ ሲጠፋ የምድር ገፅ ላይ በሚገኝ አፈር ከፊል የዉዱእ አካላትን እንደሚታበሰው ለጀናባ የሚደረገው የተየሙም አፈፃፀም ደግሞ የግድ መላ ሰውነትን በአፈር ማዳረስ መሆን አለበት ብሎ አሰበ። ይህም በውሃ ቀይሶት ነው። ሰውነቱን ባጠቃላይ እንዲነካም አፈር ላይ ተንከባለለና ሰገደ። ወደ ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የመጣ ጊዜም ትክክል ነው የፈፀምኩት ወይስ አይደለም? የሚለውን ለማወቅ ያደረገውን አወሳላቸው። ነቢዩም (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከሁለቱም ሐደሦች ማለት እንደሽንት ካለው ዉዱእ የሚያጠፋው ትንሹ ሐደሥ እና እንደ ጀናባ ካለው ገላ የሚያስታጥበው ትልቁ ሐደሥ የአፀዳድ አፈፃፀምን ገለፀለት። እርሱም በሁለት እጆቹ አንድ ጊዜ አፈርን በመምታት ከዚያም በግራ እጁ ቀኝ እጁን ያብሳል፤ የመዳፎቹን የላይኛውን ክፍልና ፊቱን ያብሳል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ከተየሙም በፊት ውሃ መፈለግ ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
2. ጀናባ ላይ ሆኖ ውሃ ላላገኘ ሰው ተየሙም እንደተደነገገለት

እንረዳለን።

3. ለትልቁ ሐደሥ የሚደረገው ተዋሙም ለትንሹ ሐደሥ እንደሚደረገው ተዋሙም እንደሆነ እንረዳለን።

(3461)

(123) - عَنْ الْمُغْبِرَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأُهْوِيْتُ لِأَنْزَعِ خُفِّيهِ، فَقَالَ: «دَعُهُمَا، فَإِنِّي أَذْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ» فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا. [صحيح] - [امتفق عليه]

(123) - ከሙጊራ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: "አንድ ጉዞ ላይ ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጋር ነበርኩና ችፍሩቸውን (የቆዳ ካልሲያቸውን) ላወልቅ ዝቅ አልኩ፤ እሳቸውም: 'እኔ ንፁህ እንደሆነ ነው ያደረግኳቸውና ተዋቸው።' አሉኝና በነርሱ ላይ አበሱ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በአንድ ጉዟቸው ላይ ሳሉ ዉዱእ አደረጉ። ሁለት እግራቸውን ማጠብ ላይ በደረሱ ጊዜ ሙጊራ ቢን ሹዕባ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና እግራቸውን እንዲያጥቡ ብለው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አድርገውት የነበረውን ችፍ ሊያወልቁ እጃቸውን ዘረጉ ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) "አታውልቃቸው ተዋቸው! እኔ ሁለት እግራን ችግሩ ውስጥ ያስገባሁት በጦሀራ ላይ ሁኔ ነው " አሏቸው። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እግራቸውን በማጠብ ምትክ ችፍራቸውን አበሱ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሁለት ሹፎች ላይ ማበስ የተደነገገው ከትንሹ ሐዲሥ (ዉዱእ አጥፍቶ) ዉዱእ በሚደረግበት ወቅት ነው። ለትልቁ ሐዲሥ (ገላን ለሚያስታጥብ ጉዳይ) መታጠብ አስፈላጊ በሆነበት ጊዜ ግን የግድ ሁለት እግሮችን መታጠብ ይኖርበታል።
2. ሹፍ ላይ ማበስ የሚፈፀመው በውሃ በረጠበ እጅ ታችኛውን ሳይሆን ላይኛውን የሹፍ ክፍል አንድ ጊዜ በመዳበስ ነው።
3. በሁለት ሹፎች ላይ ለማበስ ሊሟሉ የሚገቡ መስፈርቶች አሉ። እነሱም፡ ሹፎቹን የሚለብሰው ሁለት እግሮቹን በውሃ ካጠበበት የተሟላ ዉዱእ በኋላ መሆን ይገባዋል፤ ሹፍ ንፁህና በትጥበት ወቅት ማጠብ ግዴታ የሆነውን የእግሩን ክፍል የሸፈነ መሆን ይገባዋል፤ የሚያብሰው በጀናባ (የዘር ፈሳሽ መጥቶት ወይም ግንኙነት በማድረግ) ወይም ገላን የሚያስታጥቡ ነገሮች ሲያጋጥሙት ሳይሆን በትንሹ ሐዲሥ (ዉዱእ የሚያስደርጉ ምክንያቶች ሲያጋጥሙት) ብቻ መሆን ይገባዋል፤ የሚያብሰውም በሽሪዓ በተወሰነው ወቅት መሆን ይገባዋል። እሱም መንገደኛ ላልሆነ አንድ ቀን ከነምሽቱ ሲሆን ጉዞ ላይ ላለ ደግሞ ሶስት ቀን ከነሌሊቱ ነው።
4. እንደካልሲና የመሳሰሉት ሁለት እግሮችን የሚሸፍኑ ሁሉ እንደ ሁለቱ ሹፎች ተመሳሳይ ፍርድ ስላላቸው በነርሱም ላይ ማበስ ይበቃል።
5. ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሙጊራ ሹፋቸውን እንዳያወልቅ ሲከለክሉት ነፍሱ እንድትረጋጋና ብይኑን እንዲያውቅ ምክንያታቸውን መግለፃቸው የርሳቸው ስነምግባርና የማስተማር መንገዳቸው ማማሩን ያስረዳናል።

(3014)

(124) - عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ سَأَلَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: إِنِّي أُسْتَحَاضُ فَلَا أَظْهَرُ، أَفَأَدْعُ الصَّلَاةَ؟ فَقَالَ: «لَا، إِنَّ ذَلِكَ عِرْقٌ، وَلَكِنْ دَعِيَ الصَّلَاةَ قَدَّرَ الْأَيَّامَ الَّتِي كُنْتِ تَحِيضِينَ فِيهَا، ثُمَّ اغْتَسَلِي وَصَلِّي». [صحيح] -

[متفق عليه]

(124) - የአማኞች እናት ከሆነችው ከዓኢሻ (ረዲዩሊሁ ዐንሃ) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - እንደተላለፈው ፋጢማ ቢንት አቢ ሑብይሽ ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ በማለት ጠየቀች: "እኔ የበሽታ ደም ይፈሰኛልና አልፀዳም። ሰላት ልተውን? እርሳቸውም 'በፍፁም! ይህ የደም ስር መቆረጥ ነው። ባይሆን የወር አበባ ስታይበት በነበርሽው የቀናት ልክ ሰላትን ተይ! ከዚያም ታጠቢና ስገጂ።" አሏት።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ፋጢማ ቢንት ሑብይሽ ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና): "እኔ የሚፈሰኝ ደም ከወር አበባ ጊዜዬም ውጪ መፍሰሱ አልቋረጥ አለ። ታዲያ የዚህ ደም ብይን እንደ ወር አበባ ደም ብይን ነውን? ሰላትንስ ልተውን?" በማለት ጠየቀች። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሏት: "ይህ በማህፀን ውስጥ የሚገኝ ደም ስር በመቆረጡ ሳቢያ የሚመጣ የበሽታ ደም እንጂ የወር አበባ ደም አይደለም። በበሽታ ደም ከመታመምሽ በፊት በወርሃዊ ልምድሽ የወር አበባን ታይበት የነበርሽበትን የጊዜ መጠን ልክ ሲመጣ ሰላት፣ ፆምና ሌሎችንም የወር አበባ ላይ ያለች ሴት በወር አበባ ወቅት የምትከለክላቸውን ነገሮች ተይ! የወር አበባ

ቀናትሽ መጠን በተጠናቀቀ ጊዜ ከወር አበባ ነፀተሻልና የደሙን ስፍራ እጠቢ ከዚያም ሐደሥሽን (ከሶላት የከለከለሽን) ለማስወገድ ሰውነትሽን ሙሉ ትጥብት ታጥቦሽ ከዚያም ስገጂ።" አሏት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሴት ልጅ የወር አበባ ቀናቷ በሚጠናቀቅበት ወቅት መታጠብ ግዴታዋ መሆኑን እንረዳለን።
2. የበሽታ ደም በሚፈሰት ላይም ሶላት ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
3. የወር አበባ ማለት: ተፈጥሯዊ ደም ሲሆን የደረሰች ሴት ማህፀን በብልት በኩል የሚለቀው ደም ነው። የሚከሰትባትም በታወቁ ቀናት ውስጥ ነው።
4. የበሽታ ደም ማለት: ያለ ወቅቱ ከማህፀን ጥልቁ ክፍል ሳይሆን ከማህፀን አቅራቢያ ክፍል የሚፈስ ደም ነው።
5. በወር አበባና በበሽታ ደም መካከል ያለው ልዩነት: የወር አበባ ደም ጥቁር፣ ወፍራምና ሽታው የሚከረፋ ነው። የበሽታ ደም ግን ቀይ፣ ቀጭንና የሚከረፋ ሽታም የሌለው ነው።

(3029)

(125) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا، فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ أَحْرَجَ مِنْهُ شَيْءٌ أَمْ لَا، فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا، أَوْ يَجِدَ رِيحًا». [صحيح] - [رواه مسلم]

(125) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: 'አንዳችሁ ከሆዱ ውስጥ አንዳችን ነገር ያገኘ ጊዜ ከሆዱ

አንዳች ነገር ወጥቷል ወይስ አልወጣም የሚለውን መለየት ካስቸገረው ድምፅ እስኪሰማ ወይም ሽታ እስኪያገኝ ድረስ (ሶላቱን አቋርጦ) ከመስጂድ አይውጣ።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ሰጋጅ ከሆዱ ውስጥ አንዳች ነገር መውጣት አለመውጣቱን አስመልክቶ ከተጠራጠረ የፈሰ ድምፅ በመስማት ወይም ጠረን በማሸተት ዉዱ እየሚያጠፋ ነገር መከሰቱን እርግጠኛ እስኪሆን ድረስ ዉዱ እለመድገም ብሎ ሶላቱን አቋርጦ አይውጣ። የተረጋገጠ ነገር በጥርጣሬ አይበላሽምና። እሱ ዉዱ እንደነበረው እርግጠኛ ነው። ዉዱ ማጥፋቱ ግን አጠራጣሪ ነገር ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ይህ ሐዲሥ ከኢስላም መሰረቶች አንዱና ከፊቅህ መርሆዎች መካከል አንዱ መርህ ነው። እርሱም፡ የተረጋገጠ ነገር በጥርጣሬ አይወገድም ነው። መሰረቱ ተቃራኒው እስኪረጋገጥ ድረስ ሁሉም ነገር በነበረበት መጽናቱ ነው።
2. ጥርጣሬ በጦሀራ ላይ ተፅእኖ እንደማያሳድር እንረዳለን። አንድ ሰጋጅ ዉዱ ማጥፋቱን እርግጠኛ እስካልሆነ ድረስ በዉዱ ላይ እንደፀና ይቆያል።

(65083)

(126) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا

شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِتَاءِ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعًا».

ولمسلم: «أولاهنَّ بالتراب». [صحيح] - [متفق عليه]

(126) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ውሻ ከአንዳችሁ እቃ የጠጣ ጊዜ (እቃውን) ሰባት ጊዜ ይጠበው።"» [ሶሒኤ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ውሻ እቃ ውስጥ ምላሱን ያስገባ ጊዜ እቃው ሰባት ጊዜ እንዲታጠብ አዘዙ። ከነዚህ ሰባት ትጥቦቶች የመጀመሪያውን በአፈር ቀላቅሎ ይጠበው ይህም ከዛ በኋላ ውሃ በተደጋጋሚ እንዲፈስበት ነው። በዚህም ከነጃሳውና ከጉዳቶቹ የተሟላ መፅዳት ይገኛል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የውሻ ምራቅ ከባድ ነጃሳ ነው።
2. ውሻ እቃ ውስጥ ምላሱን በመንከር መጠጣቱ እቃውንም ውስጡ ያለውን ውሃም ይነጅሰዋል።
3. በአፈር ማፅዳትና በውሃም ሰባት ጊዜ መደጋገም የውሻ ሽንት፣ ሰገራና ሌሎችም ውሻ ያቆሽሻቸው ነገሮች የሚፀዱበት አፀዳድ ሳይሆን በአፋ የነካ ጊዜ ብቻ የሚፈፀም የአፀዳድ አይነት ነው።
4. እቃ በአፈር የሚፀዳበት የአፀዳድ አፈፃፀም: እቃ ውስጥ ውሃ ያደርግና አፈር ይጨምርበታል። ቀጥሎ በዚህ ከአፈር ጋር በተቀላቀለ ውሃ የተነጀሰውን እቃ ያጥባል።
5. የሐዲሁ ግልፅ መልዕክት ሸሪዓ ቤታችን እንድናደርጋቸው የፈቀዳቸውን ውሻዎችንም ሳይቀር የአደን፣ የጥበቃ፣ ለአዝርእትና ከብቶች ጥበቃ የምናሳድጋቸውን ውሻዎች ይመስል

ሁሉንም ውሸዎች ያጠቃልላል።

6. ሳሙናና እንደደ ዩኦረን በታ አይተኩም። ይህም ነቢዩ (ዩኦረን ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለይተው አፈር ብለው በግልፅ ስላስቀሙጡ ነው።

(3143)

(127) - عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

«إِذَا قَالَ الْمُؤَدِّنُ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، فَقَالَ أَحَدُكُمْ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، قَالَ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مِنْ قَلْبِي دَخَلَ الْجَنَّةَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(127) - ከዑመር ቢን ኸጢብ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- "ነቢዩ (ዩኦረን ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- 'አዛን ባዩ: 'አላሁ አክበሩ አላሁ አክበር' (አላህ ታላቅ ነው።) ያለ ጊዜ አንዳችሁ ከልቡ 'አላሁ አክበሩ አላሁ አክበር' ካለ፤ ከዚያም አዛን ባዩ: 'አሽሀዱ አንላ ኢላሃ ኢላሊህ' (ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ እንደሌለ እመሰክራለሁ።) ያለ ጊዜም 'አሽሀዱ አንላ ኢላሃ ኢላሊህ' ካለ፤ ከዚያም አዛን ባዩ: 'አሽሀዱ አንላ ሙሐመድን ረሱሉሏህ' (ሙሐመድ የአላህ መልዕክተኛ መሆናቸውን እመሰክራለሁ።) ያለ ጊዜም 'አሽሀዱ አንላ ሙሐመድን ረሱሉሏህ' ካለ፤ ቀጥሎ አዛን ባዩ: 'ሐይዩ ዐለስ-ሶላህ' (ኑ ወደ ሰላት) ባለ ጊዜም 'ላ ሐውለ ወላ ቁውውተ

ኢላ ቢላህ' (ብልሃትም ሆነ ኃይል በአላህ ካልሆነ በቀር የለም።) ካለ፤ ቀጥሎ አዛን ባዩ፡ 'ሐይዩ ዐለል ፈላሕ' (ኑ ወደ ስኬት!) ባለ ጊዜም 'ላ ሐውለ ወላ ቁውውተ ኢላ ቢላህ' (ብልሃትም ሆነ ኃይል በአላህ ካልሆነ በቀር የለም።) ካለ፤ ቀጥሎ አዛን ባዩ፡ 'አላሁ አክበሩ አላሁ አክበር' (አላህ ታላቅ ነው።) ያለ ጊዜም 'አላሁ አክበሩ አላሁ አክበር' ካለ፤ ቀጥሎ አዛን ባዩ፡ 'ላ ኢላህ ኢላሏህ' (ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለከ የለም።) ያለ ጊዜም 'ላ ኢላህ ኢላሏህ' ካለ ጀነት ገባ። [ሶሐሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

አዛን ማለት የሶላት ወቅት መግባቱን ለሰዎች ማሳወቂያ ነው። የአዛን ቃላቶች የኢማንን መሰረተ ሀሳቦች የጠቀሉ ቃላቶች ናቸው።

በዚህ ሐዲሥ ውስጥ ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አዛን በሚሰማ ወቅት የተደነገገውን ገለፁ። እሱም አዛን ሰሚው አዛን ባዩ እንደሚለው ማለቱ ነው። አዛን ባዩ 'አላሁ አክበር' ያለ ጊዜ ሰሚውም 'አላሁ አክበር' ይላል በዚህ መልኩ አዛን ባዩ ያለውን በማለት ይቀጥላል። 'ሐይዩ ዐለስ-ሶላህ' እና 'ሐይዩ ዐለል ፈላሕ' በሚልበት ጊዜ ግን ሰሚው 'ላ ሐውለ ወላ ቁውውተ ኢላ ቢላህ' ይበል።

ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እነዚህን ቃላቶች ከልቡ አጥርቶ ከአዛን ባዩ ጋር የመላለሰ ሰው ጀነት እንደሚገባ ገለፁ።

የአዛን ቃላቶች ትርጉም: "አላሁ አክበር" ማለት ጥራት የተገባው አላህ ከሁሉም ነገር እጅግ ታላቅና የላቀ ነው ማለት ነው።

"አሽሀዱ አንላ ኢላህ ኢላሏህ" ማለት ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለከ የለም ማለት ነው።

"አሽሀዱ አንነ ሙሐመድን ረሱሉሏህ" ማለት ሙሐመድ አላህ የላካቸው የአላህ መልዕክተኛ መሆናቸውንና እሳቸውን መታዘዝም

ግዴታ መሆኑን በምላሴና በልቤ እርግጠኛ ሆኜ እመሰክራለሁ ማለት ነው።

"ሐይዩ ዐለስ-ሶላህ" ማለት ወደ ሶላት ኑ! ማለት ሲሆን ሰሚው የሚለው "ላ ሐውለ ወላ ቁወተ ኢላ ቢላህ" ማለት ደግሞ የአላህን ትእዛዝ ለመተግበር ከሚከለክሉ ነገሮች ለመዳን የሚያስችል ብልሀትም፤ ለመተግበር የሚያስችል ሀይልም፤ በማንኛውም ነገር ላይም ችሎታ የለም በአላህ መግጠም ቢሆን እንጂ ማለት ነው።

"ሐይዩ ዐለል ፈላሕ" ማለት ወደ ስኬት መንገድ ኑ! ማለት ነው። ስኬቱም ጀነትን ማግኘትና ከእሳት መዳን ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከሁለቱ "ሀይዩዐለተይን" ("ሐይዩ ዐለስ-ሶላህ" እና "ሐይዩ ዐለል ፈላሕ") ውጪ የአዛን ባይን ጥሪ በሚለው አምሳያ መመለስ፤ በሁለቱ "ሐይዩዐለተይን" ወቅት ደግሞ "ላ ሐውለ ወላ ቁወ-ወተ ኢላ ቢላሂ" በማለት መመለስ ያለውን ትሩፋት እንረዳለን።

(65086)

(128) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَدَّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا، ثُمَّ سَلُوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ، فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ، لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ، وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ.» [صحيح] - [رواه

مسلم]

(128) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር ቢን ዓስ (ረዲየሷሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተለፈው ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ

ሰምቻለሁ ብለዋል፡- "አዛን ባዩን የሰማችሁ ጊዜ የሚለውን አምሳያ በሉ። ከዚያም በኋላ ላይ ሰለዋት አውርዱ። እነሆ በኋላ ላይ አንዲትን ሰላት ያወረደ በርሱ ምክንያት አላህ በርሱ ላይ አስር ሰለዋት ያወርድለታል። ከዚያም ለኔ ከአላህ ወሲላን ጠይቁልኝ። እርሷም ጀነት ውስጥ ያለች ደረጃ ናት። ከአላህ ባሮች መካከል ለአንድ ባሪያ እንጂ ለሌላ አትገባም። እርሱም እኔ እሆናለሁ ብዬ ተስፋ አደርጋለሁ። ወሲላን ለኔ የጠየቀልኝ ሰው ለርሱ ምልጃዬ ትፀናለታለች።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለሰላት አዛን የሚያደርግን ሰው የሰማ ከ"ሐይዎለተይን" ውጪ ከኋለው አስከትሎ (ሙአዚኑ) የሚለውን አምሳያ እንዲል ጠቆሙ። ከ"ሐይዎለተይን" በኋላ ግን "ላ ሐውለ ወላ ቁውወተ ኢላ ቢላህ" ይላል። አዛኑ ከተጠናቀቀ በኋላም በነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ላይ ሰላትን ያወርዳል። እነሆ በርሳቸው ላይ አንዲትን ሰላት ያወረደ በርሱ ምክንያት አላህ በርሱ ላይ አስር ሰላት ያወርድበታልና። አላህ በባሪያው ላይ ሰላት አወረደ ማለት መላኪኮች ዘንድ ባሪያውን ማወደሱ ነው።

ቀጥለውም አላህ ወሲላን ለሰላቸው (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲሰጣቸው እንድንጠይቅ አዘዙ። እርሷም በጀነት ውስጥ የምትገኝ ከፍተኛዋ ደረጃ ናት። ይህቺ ስፍራም ከሁሉም የአላህ ባሮች መካከል ለአንድ ባሪያ እንጂ ለሌላ ለማንም አትሰጥም አትበጅምም (አትገባም)። ያ ባሪያ እኔ እሆናለሁ ብዬ ተስፋ አደርጋለሁ። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በዚህ መልኩ የተናገሩት ለመተናነስ ብለው ነው እንጂ ይህቺ ከፍተኛ

ደረጃ ለአንድ ባሪያ እንጂ ለማንም የማትሆን ከሆነች ያ አንድ ባሪያ ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንጂ ማንም አይሆንም። እሳቸው ከፍጡራን ሁሉ በላጩ ፍጡር ናቸውና።

ቀጥለው ለነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ወሲላን ከአሏህ የለመነ ሰው የርሳቸውን ምልጃ እንደሚያገኝ ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ገለጹ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሙአዚንን ጥሪ በመመለስ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. ለሙአዚን ከመለስን በኋላ በነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ላይ ሶላት የማውረድን ትፋፋት እንረዳለን።
3. ሶላት ካወረድንባቸው በኋላ ለነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ወሲላን በመጠየቅ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
4. የወሲላ ምንነትና ጉዳዩዋ ከፍ ያለ መሆኑ መገለጹ። ለአንድ ባሪያ እንጂ አትበጅምና (አትገባም)።
5. በዚህች ክፍተኛ ደረጃ በመነጠላቸው የነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ደረጃ መገለጹ።
6. ለነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከአሏህ ወሲላን የጠየቀላቸው ሰው የርሳቸው ምልጃ ትፀድቅለታለች።
7. ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ይህኛ ደረጃ የርሳቸው ከመሆኗም ጋር ኡመታቸው ዱዓ እንዲያደርጉላቸው መፈለጋቸው ትህትናቸውን ይገልጻል።
8. መልካም ስራ በአስር መባዛቱ የአላህ ትፋፋትና እዝነት ስፋቱን ያስረዳናል።

(129) - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَذِّنَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيَ اللَّهُ بِهِ رَجُلًا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ». [صحيح] - [رواه

[مسلم]

(129) - ከሰዕድ ቢን አቢ ወቃስ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "አዛን ሲባል የሰማ ጊዜ: 'አሽሃዱ አን ላኢላሃ ኢላሊሁ ወሕደሁ ላሽሪከ ለህ ወአን ሙሐመደን ዐብዱሁ ወረሱሉህ ረዲቱ ቢላሂ ረበን ወቢሙሐመደን ረሱለን ወቢል ኢስላሚ ዲና' ያለ ሰው ወንጀሉ ይማራል።" (ትርጉሙም: ከአላህ በቀር በእውነት የሚመለከ የለም። ብቸኛና አጋር የሌለው ነው። ሙሐመድም የአላህ ባሪያውና መልክተኛው ናቸው ብዬ እመሰክራለሁ፤ በአላህ ጌትነት፣ በሙሐመድ መልክተኝነት፣ በኢስላም ሃይማኖትነት ወድጃለሁ።) [ሶሐክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: አዛን አድራጊውን የሰማ ጊዜ እንዲህ ያለ ሰው: "አሽሃዱ አን ላኢላሃ ኢላሊሁ ወሕደሁ ላሽሪከ ለህ" ማለትም: ከአላህ በቀር በእውነት የሚመለከ እንደሌለና ከርሱ ውጪ የሚመለከ ሁሉ ከንቱ እንደሆኑ አረጋግጣለሁ፣ አውቃለሁ፣ እናገራለሁ። "ወአን ሙሐመደን ዐብዱሁ ወረሱሉህ" ማለትም: እርሳቸው ባሪያ ናቸውና አይመለከቱም፣ መልክተኛ ናቸውና አይስተባበሉም። "ረዲቱ ቢላሂ ረበን" ማለትም: በአላህ ጌትነት፣ ተመላኪነትና በስሞቹና በባህሪያቱ ወድጃለሁ። ማለት

ነው። "ወቢሙሐመደን ረሱላ" ማለትም ረሱል በተላኩበት ነገር ሁሉና ባደረሱን ነገር ወድጃለሁ። ማለት ነው። "በእስልምናም" ማለትም፡ ትእዛዛትም ሆኑ ክልከላዎች በሁሉም የኢስላም ሀግጋት "ዲና" ማለትም በማመንና በመመራት ወድጃለሁ። ማለት ነው። "ወንጀሉ ይመራል።" ማለትም ትናንሽ ወንጀሎችን ይማሩለታል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህን ዲዓ አዛን በሚሰሙ ጊዜ መደገም ወንጀልን ያስምራል።

(6272)

(130) - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

«الِدُّعَاءُ لَا يُرَدُّ بَيْنَ الْأَدَانِ وَالْإِقَامَةِ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي]

(130) - ከአነስ ቢን ማሊክ (ረዲዩሊሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: «የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "በአዛንና ኢቃም መካከል የሚባል ዲዓ አይመለስም (ተቀባይነቱ ጥርጥር የለውም)።"» [ሶሐሐ ነው።] - [አቡ-ዳወድ፣ ቴርሚዢና ነሳኢ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በአዛንና ኢቃም መካከል የሚባል ዲዓ ያለውን ደረጃና እርሱ ለተቀባይነት የተገባና የማይመለስ ስለሆነ በዚህ ወቅት አላህን እንድንማፀን ገለፁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህ ወቅት ዲዓ ለማድረግ ያለውን በላጭነት እንረዳለን።

2. አንድ ዱዓ አድራጊ የዱዓን ስነስርዓቶች ካሟላ፣ ዱዓ ለማድረግ በላጩን ወቅትና ስፍራ ካለመ፣ አላህን ከማመፅ ከራቀ፣ ነፍሱ አምታታችና አጠራጣሪ ነገር ውስጥ እንዳትገባ ከተጠነቀቀ፣ በአላህ ላይ ያለውን እሳቤ ካሳመረ በአላህ ፈቃድ ዱዓው ተቀባይነት ለማግኘት የተገባ ነው።
3. ስለዱዓ ተቀባይነት ማግኘት አልሙናዊ እንዲህ ብለዋል፡ «ማለትም የዱዓ መስፈርቶችን፣ ማዕዘናቶችንና ስነስርዓቶች ካሟላ በኋላ ከለመነው እንጂ ያጓደለው ነገር ካለ በመስተጓጎሉ ከነፍሱ በቀር ማንንም አይውቀስ።»
4. የዱዓ ተቀባይነት ማግኘት፡ ወይ የለመነው በፍጥነት ትገኝለታለች ወይም በለመነው አምሳያ ጉዳት ዘር ይደረግለታል ወይም በመጪው አለም ለርሱ ድልብ ይደረግለታል። ይህም እንደአላህ ጥበብና እዝነት የሚወሰን ነው።

(5479)

(131) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: أتى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ أَعْمَى، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّهُ لَيْسَ لِي قَائِدٌ يَقُوْدُنِي إِلَى الْمَسْجِدِ، فَسَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرَخِّصَ لَهُ فَيُصَلِّيَ فِي بَيْتِهِ، فَرَخَّصَ لَهُ، فَلَمَّا وَلَّى دَعَاَهُ، فَقَالَ: «هَلْ تَسْمَعُ النَّدَاءَ بِالصَّلَاةِ؟» فَقَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَأَجِبْ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(131) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ዘንድ አንድ ማየት የተሰነው ሰውዬ መጣ። 'የአላህ መልክተኛ ሆይ! እኔ ወደ መስጂድ የሚመራኝ መሪ የለኝም።' በማለት የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በቤቱ መስገድን እንዲያገሩለት ጠየቀ። ለርሱም

አግራሩለት። ለመሄድ ዞረ ጊዜ ጠሩትና 'የሶላትን ጥሪ ትሰማለህን?' አሉት። እርሱም 'አዎን' አላቸው። እሳቸውም 'እንግዲያውስ ለጥሪው መልስ ስጥ!' አሉት።" [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

አንድ አይነ ስውር ሰውዬ ወደ ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በመምጣት "የአላህ መልክተኛ ሆይ! እኔ ዘንድ ለአምስቱ ሶላቶች እጄን ይዞ ወደ መስጃድ የሚወስደኝና የሚያግዘኝ የለም።" አለ። ፍላጎቱ ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ጀመሩ በመተው ለርሱ እንዲያግራሩለት ነው። ለርሱም አግራሩለት። ለመሄድ ዞረ ጊዜም ጠሩትና "የሶላትን አዛን ትሰማለህን?" አሉት። እርሱም "አዎን" አለ። እሳቸውም "የሶላቱን ተጣሪ ጥሪ መልስ" አሉት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ግዴታ ለሆነ ነገር ካልሆነ በቀር ማግራራት ስለማይኖር የጀመሩ ሶላት ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
2. "ጥሪውን መልስ!" ከሚለው ቃላቸው አዛን የሚሰማ ሰው ላይ የጀመሩ ሶላት ግዴታ መሆኑን ይጠቁማል። ትእዛዝ በመሰረቱ የሚያስፈርደው ግዴታን ነው።

(11287)

(132) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «رَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِيَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ مَحْسَأً، مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ؟» قَالُوا: لَا يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا، قَالَ: «فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْحَمْسِ، يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا».

[صحيح] - [متفق عليه]

(132) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: የአላህን መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ አሉ:- "'ንገሩኝ እስኪ! አንዳችሁ በር ላይ በየቀኑ አምስት ጊዜ የሚታጠብበት ወንዝ ቢኖር ይህ ከእድፋ ያስቀራል ትላላችሁን?' ሰጠችም 'ከእድፋ አንዳችም አያስቀርም።' አሉ። እርሳቸውም 'ይህ የአምስቱ ሰላቶች ምሳሌ ነው። አላህ በሰላት ወንጀሎችን ያብሳል።' አሉ።" [ሶሐክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በጧትም በማታም የሚሰገዱትን አምስቱ ሰላቶች ትናንሽ ወንጀሎችንና ታጢአቶችን ማስማራቸውና ማስወገዳቸውን፤ አንድ ሰው በየቀኑ አምስት ጊዜ የሚታጠብበት በሆነ በሩ ላይ እንዳለ ወንዝ መሰሉት። ከእድፋና ቆሻሻው አንዳችም አይቀርምና።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህ ትሩፋት ትናንሽ ወንጀሎችን ብቻ በማስማር የተገደበ ነው። ትላልቅ ወንጀሎች የግድ ተውበት ያስፈልጋቸዋል።
2. አምስቱን ሰላቶች የመፈጸምና የእነርሱን መስፈርቶች፣ ማእዘናቶች፣ ግዴታዎችና ሱናዎችን የመጠበቅን ትሩፋት እንረዳለን።

(4968)

(133) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ: «الصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا»، قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ» قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «الْحِجَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» قَالَ: حَدَّثَنِي بِهِنَّ، وَلَوْ اسْتَزِدُّهُ لَزَادَنِي. [صحيح] - [متفق عليه]

[عليه]

(133) - ከዐብደላህ ቢን ሙስዑድ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- "ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አላህ ዘንድ እጅግ ተወዳጁ ስራ ምን እንደሆነ ጠየቅኳቸው። እሳቸውም 'ሰላትን በወቅቱ መስገድ።' አሉ። 'ከዚያስ ቀጥሎ' አልኳቸው። እርሳቸውም 'ቀጥሎ ለወላጆች መልካም መዋል ነው።' አሉኝ። 'ከዚያስ ቀጥሎ' አልኳቸው። እርሳቸውም 'በአላህ መንገድ መታገል ነው።' አሉ። እነዚህን ነገሩኝ። ጥያቄዬን ብጩምር እርሳቸውም ይጩምሩልኝ ነበር።" [ሶሊክ ነው።] - [ሱኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አላህ ዘንድ እጅግ ተወዳጁ ስራ ምን እንደሆነ ተጠየቁ። እርሳቸውም "ግዴታ ሰላቶችን አላህ በገደበው ወቅት መስገድ ነው።" ብለው መለሱ። ቀጥሎም በጎ በማድረግ፣ ሐቃቸውን በመጠበቅ፣ ሐቃቸውን ከመጨፍለቅ በመቆጠብ ለወላጆች መልካም መዋል ነው። ቀጥሎም የአላህን ንግግር የበላይ ለማድረግ፣ ከኢስላምና ከተከታዮቹ ጠላቶችን ለመመከትና የኢስላምን ምልክቶች ይፋ ለማድረግ በአላህ መንገድ መታገል ነው። ይህም በነፍስና በገንዘብ ነው።

ኢብኑ ሙስዑድ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - "ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ

ይስፈንና) እነዚህን ስራዎች ነገሩኝ። ለርሳቸው 'ከዚያስ ቀጥሎ' ብላቸው ኖሮ ግን ይጨምሩልኝ ነበር።" አሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ስራዎች በመካከላቸው የሚበላለጡት አላህ ለስራዎቹ ባለው ውዴታ ልክ ነው።
2. ሙስሊም የሆነ ሰው እጅግ በላጭ በሆነ ስራ ላይ እንዲዳጓ መነሳሳቱን እንረዳለን።
3. ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ስለ በላጭ ስራዎች ተጠይቀው የሚመልሱት መልስ እንደጠያቂዎቹ ሰዎችና ሁኔታቸው መለያየት ይበላለጣል። እያንዳንዱን ጠያቂ ለነርሱ እጅግ በጣም ጠቃሚ የሆነውን መልስ ነው የሚመልሱት።

(3365)

(134) - عَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

«مَا مِنْ أَمْرٍ مِثْلِ تَخَضُّرِ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهَا وَخَشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا، إِلَّا كَانَتْ

كَقَارَةٍ لِمَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ، مَا لَمْ يُؤْتِ كَبِيرَةً، وَذَلِكَ الدَّهْرُ كُلُّهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(134) - ከሙሴማን (ረዲየሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "የአላህን መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ: 'ትልቅ ወንጀል እስካልፀመ ድረስ ግዴታ ሰላት አጋጥሞት ውዴታን፣ ተመስጦውንና ፍኩሱን አሳምሮ የሚሰግድ አንድም ሙስሊም የለም፤ ከሰላቷ በፊት የነበረበትን ወንጀል ማስማሪያ ቢሆነው እንጂ፤ ይህም እድሜ ልኩን ነው።'" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

አንድም ሙስሊም የግዴታ ሰላት ወቅት የሚገባበትና ዉዱኡን አሳምሮና አሟልቶ የሚያደርግ፤ ቀጥሎም ቀልቡና አካሉ ሁሉ ወደ አላህ የዘሩና የአላህን ልቅና ያስተዋሉ በሚሆኑበት መልኩ በሰላቱ የሚመሰጥ፤ እንደ ሩኩዕ፣ ሱጁድና ሌሎችንም የመሳሰሉትን የሰላቱን ድርጊቶች የሚያሟላ አይሆንም ይህ ሰላቱ ላሳለፈው ትናንሽ ወንጀሎች ማስማሪያ ቢሆን እንጂ፤ ነገር ግን ይህ የሚሆነው ከትላልቅ ወንጀሎች መካከል የሆነን አንድም ወንጀል እስካልሰራ ነው። ይህ ትሩፋትም ዘመናት በነገዱ ቁጥር በሁሉም ሰላቶች ላይ እንደሚቀጥል ነቢዩ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ገለጹ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የባሪያውን ወንጀል የሚያስምረው ሰላት ዉዱኡን ያሳመረበትና የአላህን ፊት በመፈለግ በተመስጦ የሰገደው ሰላት ነው።
2. በአምልኮ ላይ የመዘውተር ትሩፋትን እንረዳለን። አምልኮ ትናንሽ ወንጀሎችን የሚያስምር አንዱ ሰበብ ነው።
3. ዉዱእን የማሳመር፣ ሰላትን የማሳመርና በሰላት ውስጥ የመመሰጥን ትሩፋት እንረዳለን።
4. ትናንሽ ወንጀሎች እንዲማሩ ትላልቅ ወንጀሎችን መራቅ ወሳኝ እንደሆነ እንረዳለን።
5. ትላልቅ ወንጀሎች በተውበት ካልሆነ በቀር አይማሩም።

(6254)

(135) - عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يقول: «الصَّلَاةُ الْحَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ، مُكَفَّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(135) - ከአቢ ሁረይራ ረዲዋሊሁ ዓንሁ እንደተላለፈው ነቢዩ ዩሐሳብ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ይሉ ነበር: "ትላልቅ ወንጀሎችን ከተጠነቀቀ አምስቱ ሰላቶች፣ ከጁሙዐ እስከ ጁሙዐ፣ ከረመዳን እስከ ረመዳን በመካከላቸው የተሰሩትን ወንጀሎች ያስሰርዛሉ።" [ሶሐብ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዩሐሳብ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ትላልቆቹን ወንጀሎች መጠንቀቅ እንደቅድመ መስፈርት ከተሟላ አምስቱ በቀንና ሌሊት የሚከናወኑት ሰላቶች፣ በየሰዓት የሚሰገደው የጁምዐ ሰላትና በየአመቱ የረመዳንን ወር መፆም በመካከላቸው የሚፈጸምን ትናንሽ ወንጀሎችን እንደሚያስምሩ ነገሩን። ዝሙትና መጠጥን የመሰሉ ከባባድ ወንጀሎች በተውባ ካልሆነ በቀር አይሰረዙም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከወንጀሎች መካከል ከባባድና ትናንሽ የሚባሉ እንዳሉ እንረዳለን።
2. ትናንሽ ወንጀሎች የሚሰረዙት ከባባዶቹን ወንጀሎች መራቅን እንደመስፈርት ማሟላት ከተቻለ መሆኑን እንረዳለን።
3. ትላልቅ ወንጀሎች የሚባሉት ወይ በዱኒያ ቅጣት የተወሰነባቸው፣ ወይም በአኼራ የሚያስከትሉትን የቅጣት አይነት የተነገረባቸው፣ ወይም የአላህ ቁጣ የመጣባቸው፣ ወይም ከባድ

ዛቻ ያለባቸው፣ ወይም ደግሞ አድራጊው የተረገመባቸው ሲሆኑ ነው። ለምሳሌ፡ ዝሙት፣ መጠጥ መጠጣት ይጠቀሳሉ።

(3591)

(136) - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «امْرُؤٌ أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ، وَأَضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ، وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَصَاحِحِ». [حسن] - [رواه أبو داود]

(136) - ዐምር ቢን ሹዐይብ ከአባቱ፣ አባቱም ከአያቱ እንዳስተላለፈው እንዲህ አለ፡ "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ፡ "ልጆቻችሁን ሰባት አመት ሲሆኑ በሰላት እዘዟቸው፤ አስር አመት ሲሞላቸው ሰላት ላለመስገዳቸው ምቷቸው፤ በመካከላቸውም የመኝታ ስፍራቸውን ላዩ!" [ሐሰን ነው።] - [አቡዳድድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አባት ወንድና ሴት ልጆቹን ገና ሰባት ዓመት እያሉ ሰላት እንዲሰግዱ ማዘዝና ሰላትን በማስተካከል ላይ የሚያስፈልጋቸውን ሁሉ ማስተማር እንዳለበት ገለጸ። አስር ዓመት የደረሱ ጊዜም ትእዛዙን ይጨምራል። ሰላትን በማጓደላቸው ይመታቸዋልም በመኝታ ስፍራም በመካከላቸው ይለያያቸዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ሀፃናት ልጆችን አቅመ አዳም ከመድረሳቸውም በፊት የዲን ጉዳዮችን ማስተማር እንደሚገባ እንረዳለን። ከአንገብጋቢዎቹ መካከልም አንዱ ሰላት ነው።

2. መምታቱ ለሥርዓት (ለማስተማር) እንጂ ለመቅጣት አይደለምና ሁኔታውን በሚመጥን መልኩ መቅጣት ይገባል።
3. ሸሪዓ ክብርን ለመጠበቅ የሰጠውን ትኩረትና ወደ ብክለት የሚያደርስን መንገድ ሁሉ መዝጋቱን እንረዳለን።

(5272)

(137) - عن أبي هريرة رضي الله عنه: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول: «قَالَ اللهُ تَعَالَى: فَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نَضْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}، قَالَ اللهُ تَعَالَى: حَمِدَنِي عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: {الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ}، قَالَ اللهُ تَعَالَى: أَنْتَى عَلَيَّ عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: {مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ}، قَالَ: مَجَدَّنِي عَبْدِي، - وَقَالَ مَرَّةً: فَوَضَّ إِلَيَّ عَبْدِي، - فَإِذَا قَالَ: {إِيَّاكَ تَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ}، قَالَ: هَذَا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ: {أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ}، قَالَ: هَذَا لِعَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(137) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደዱላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ ብለዋል:- "ከፍ ያለው አላህ እንዲህ አለ: 'ሰላትን በኔና በባሪያዬ መካከል ለሁለት ከፈልኩት። ለባሪያዬም የጠየቀው አለው። ባሪያዬ {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ} (ምስጋና ሁሉ ለአላህ የተገባ ነው፤ የዓለማት ጌታ ለሆነው።) ያለ ጊዜ አላህ 'ባሪያዬ አመሰግናለሁ!' ይላል። ባሪያዬ {الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ} (እጅግ በጣም ሩህሩህ በጣም አዛኝ ለሆነው።) ያለ ጊዜ አላህ 'ባሪያዬ እኔን አወደሰ!' ይላል። ባሪያዬ {مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ} (የፍርድ ቀን ባለቤት ለሆነው።) ያለ ጊዜ አላህም 'ባሪያዬ አላቀኝ!' ይላል።

ይላል። - እንዲሁም 'ባረያዬ ጉዳዩን ወደ እኔ አስጠጋ።' - ይላል።
ባረያው {إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ} (አንተን ብቻ እንግግሃለን፤ አንተንም
ብቻ እርዳታ እንለምናለን።) ያለ ጊዜ አላህም 'ይህ በኔና በባረያዬ
መካከል ያለ ቃል ኪዳን ነው። ለባረያዬም የጠየቀውን አለው።' ይላል።
ባረያው { أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ {
} (ቀጥተኛውን መንገድ ምራጥ፤ የእነዚያን በነርሱ ላይ በጎ የዋልክላቸውን በነሱ ላይ
ያልተቆጣህባቸውንና ያልተሰሰቱትንም ሰዎች መንገድ (ምራጥ በሉ።)
) ያለ ጊዜ አላህም 'ይህ ለባረያዬ ነው። ለባረያዬም የጠየቀው አለው።'
ይላል።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከፍ ያለው
አላህ በሐዲሠል ቁድስ እንዲህ እንዳለ ተናገሩ። "የፋቲሐን ምእራፍ
በሰላት ውስጥ በኔና በባረያዬ መካከል ለሁለት ከፈልኩት። ግማሹ ለኔ
ግማሹ ለርሱ ነው።

የመጀመሪያው ክፍል: ለአላህ ምስጋና፣ ውዳሴና ልቅና ማቅረብ
ሲሆን በዚህ ላይ ምርጥ ምንዳን እመነዳለሁ።

ሁለተኛው ክፍል: መዋደቅ፣ ዱዳ ማድረግ ሲሆን እቀበለዋለሁም
የጠየቀኝንም እሰጠዋለሁ።

ሰጋጁ {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ} (ምስጋና ሁሉ ለአላህ የተገባ ነው፤
የዓለማት ጌታ ለሆነው።) ያለ ጊዜ አላህ "ባረያዬ አመሰግንኝ!" ይላል።
ሰጋጁ {الرَّحْمَنَ الرَّحِيمِ} (እጅግ በጣም ሩህሩህ በጣም አዛኝ ለሆነው።)
ያለ ጊዜ አላህም "ባረያዬ በኔ ላይ አወደሰ፣ አሞገሰኝም፣ በፍጡሮቼ
ላይ አጠቃላይ ፀጋዎችን መዋሌንም እውቅናን ሰጠ።" ይላል። ሰጋጁ

{مَا لِكَ يَوْمَ الدِّينِ} (ዩናይትድ ኪንግደም ቀን ባለቤት ለሆነው።) ያለ ጊዜ አላህም "ባሪያዬ አላቀኝ!" ይላል። ይህም ትልቅ ክብር ነው።

أَرْحَمَ {إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ} (አንተን ብቻ እንግዛለን፤ አንተንም ብቻ እርዳታ እንለምናለን።) ያለ ጊዜ አላህም: "ይህ በኔና በባሪያዬ መካከል ያለ ቃል ኪዳን ነው። ይላል።

የዚህ አንቀፅ የመጀመሪያው ግማሽ ለአላህ ነው። እሱም (አንተን ብቻ እንግዛለን።) የሚለው ነው። ይህም በአላህ ተመላኪነት እውቅና መስጠትና በዲባዳ ምላሽ መስጠት ነው። በዚህም በአንቀፁ ውስጥ ለአላህ የሆነው የመጀመሪያው ግማሽ ይጠናቀቃል።

የአንቀፁ ሁለተኛው ግማሽ ደግሞ ለባሪያው ነው። እሱም (አንተንም ብቻ እርዳታ እንለምናለን።) የሚለው ነው። ይህም ከአላህ እገዛ መፈለግና አላህ ባሮቹን ለማገዝ የገባውን ቃልኪዳኑን መከጀል ነው።

أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ {الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} (ቀጥተኛውን መንገድ ምራጥ፤ የእነዚያን በነርሱ ላይ በጎ የዋልክላቸውን በነሱ ላይ ያልተቆጣሀባቸውንና ያልተሰሳቱትንም ሰዎች መንገድ (ምራጥ በሉ።)) ያለ ጊዜ አላህም "ይህ ከባሪያዬ የመጣ መዋደቅና ተማፅኖ ነው። ለባሪያዬም የጠየቀው አለው። ልመናውን ተቀብሎቀለሁ።" ይላል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የፋቲሐን ታላቅነት እንረዳለን። የላቀው አላህ "ሶላት" ብሎ ጠርቷታል።
2. ባሪያው አላህን በማመስገኑ፣ በማወደሱና በማላቁ ብቻ አላህም ባሪያውን ማወደሱ የጠየቀውንም እንደሚሰጠው ቃል መግባቱ

አላህ ለባሪያው የሰጠውን ትኩረት ግልፅ ያደርግልናል።

- 3. ይህቺ የተከበረች ምእራፍ አላህን ማመስገንን፣ የመመለሻውን ዓለም ማስታውስን፣ አላህን መለመንን፣ አምልኮን ለአላህ ማጥራትን፣ ወደ ቀጥተኛው መንገድ መመራትን መጠየቅን፣ ከጥመት መንገዶች ማስጠንቀቅን ሰብስባለች።
- 4. አንድ ሰጋጅ ፋቲሐን በሚቀራ ጊዜ ይህንኑ ሐዲሶ ማስተዋሉ ሰላቱ ውስጥ የሚኖረውን ተመስጦ ይጨምርለታል።

(65099)

(138) - عن بريدة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ الْعَهْدَ

الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ، فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ». [صحيح] - [رواه الترمذي والنسائي وابن

ماجه وأحمد]

(138) - ከቡረይደህ (ረዲየሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: 'በኛና በነርሱ (በከሀዲዎች) መካከል ያለው (መለያ) ቃል ኪዳን ሰላት ነው። ሰላትን የተወ ሰው በርግጥም ክዷል።'" [ሶሐሕ ነው።] - [ተርጉሟዚ፣ ነሳኢ፣ ኢብኑማጅህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሙስሊሞችና በሌሎች ከሀዲያንና መናፍቃን መካከል ያለው መተማመኛና ቃል ኪዳን ሰላት እንደሆነና ሰላትን የተወ ሰውም በርግጥ እንደካደ ገለፁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. የሶላት ጉዳይ ትልቅ እንደሆነና በአማኝና በከሀዲ መካከል መለያም እንደሆነ እንረዳለን።
- 2. የሙስሊምነት ፍርድ በሰውዬው ውስጣዊ ማንነት ላይ ሳይሆን ውጫዊ ማንነቱ ላይ በመንተራስ እንደሚፀና እንረዳለን።

(65094)

(139) - عن جابر رضي الله عنه قال: سمعتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يقول: «إِنَّ بَيْنَ

الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشَّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرَكُ الصَّلَاةِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(139) - ከጃቢር (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሠራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ:- 'በሰውየውና በሺርክ፣ በክህደት መካከል ያለው (ግርዶ) ሶላትን መተው ነው።'" [ሶሐሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ግዴታ ሶላትን ከመተው አስጠነቀቁ። በሰውዬውና ሺርክና ክህደት ላይ በመውደቅ መካከል ያለው ግርዶ ሶላትን መተው እንደሆነም ተናገሩ። ሶላት ከኢስላም ማእዘናቸው መካከል ሁለተኛው ማእዘን ነው፣ ሶላት በኢስላም ትልቅ ጉዳይ ነው። ግዴታነቱን አስተባብሎ የተወ ሰው በሁሉም ዑለማእ (የኢስላም ሊቃውንት) ስምምነት መሰረት ክዷል። በስንፍናና ድክመት ምክንያት ሙሉ ለሙሉ የተወም እንደዚሁ ከሀዲ ነው። በዚህ ዙሪያ የሶሐቦች ሙሉ ስምምነት እንዳለም ተሰምቷል። አንዳንድ የሚተው አንዳንድ የሚሰግድ ከሆነ ደግሞ ለዚህ ከባድ ዛቻ የተጋረጠ ይሆናል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. ሶላትና በርሱ ላይ መጠበቅ ያለውን አንገብጋቢነት እንረዳለን።
ሶላት በክህደትና ኢማን መካከል ያለ መለያ ነው።
- 2. ሶላትን የተወና ያጓደለ ሰው ላይ ብርቱ ማስጠንቀቂያ መምጣቱን እንረዳለን።

(65093)

(140) - عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: لَيْتَنِي صَلَّىتُ فَاسْتَرَحْتُ، فَكَأَنَّهُمْ عَائِبُوا ذَلِكَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «يَا بِلَالُ، أَقِمِ الصَّلَاةَ، أَرْحَنَّا بِهَا». [صحيح] - [رواه أبو داود]

(140) - ከሳሊም ቢን አቢ ጆዕድ እንደተዘገበው እንዲህ አለ: "አንድ ሰውዬ እንዲህ አለ: 'ምናለ ሰግጄ እረፍት ባገኘሁ።' አለ። ሰዎቹ በዚህ ንግግሩ ላይ ያነወሩት መስሎ ሲታይም እንዲህ አለ: 'የአላህን መልዕክተኛ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ: ሲላል ሆይ! ሶላትን ኢቃም ብለህ በሶላት እረፍት ስጠን።'" [ሶሐኬ ነው።] - [አቡዳዉድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ከሶሐቦች መካከል አንዱ "ምናለ ሰግጄ እረፍት ባገኘሁ።" አለ። በዙሪያው ያሉ ሰዎች በዚህ ንግግሩ ላይ ያነወሩት መሰሉ። በዚህ ጊዜም እንዲህ አለ: "ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ: 'ቢላል ሆይ! የሶላትን አዘንና ኢቃም አድርግ በርሷ እረፍት እንድናገኝ!'" ይህም ሶላት ውስጡ አላህን ማናገር፣ ለነፍስና ለቀልብ እርካታ ስላለው ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ሶላት ውስጥ አላህን ማናገር ስላለ የቀልብ እርካታ የሚገኘው በሶላት ነው።
2. አምልኮ መፈጸም በከበደው ላይ መወገዙን እንረዳለን።
3. ያለበትን ግዴታ የተወጣና ጭንቃውን ካለበት ግዴታ ያጠራ በዚህ እርካታና የእረፍት ስሜትን ያገኛል።

(65095)

(141) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذَا كَبَّرَ فِي الصَّلَاةِ، سَكَتَ هُنَيْئَةً قَبْلَ أَنْ يَقْرَأَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا بَابِي أَنْتَ وَأُمِّي أَرَأَيْتَ سُكُوتَكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ، مَا تَقُولُ؟ قَالَ «أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ تَقْنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُتَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالْمَلْحِ وَالْمَاءِ وَالْبَرْدِ».

[متفق عليه] - [صحيح]

(141) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲየሊሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለሶላት ተክቢራ ያደረጉ ጊዜ ከመቅራታቸው በፊት ትንሽ ዝም ይሉ ነበር። እኔም የአላህ መልክተኛ ሆይ! እናትና አባቴ ፊዳ ይሁንሎና በተክቢራ እና በፋቲሐ መካከል ዝምታዎን አይቻለሁና ምንድን ነው የሚሉት? አልኳቸው። እርሳቸውም " አልላሁምም ባዲድ በይኒ ወበይነ ኸጢያዩ ከማ ባዐድተ በይነል መሸረቂ ወልመግራብ አልላሁምም ነቂኒ ሚን ኸጢያዩ ከማ ዩነቃ አሥሠውቡል አብዮዱ ሚነድደነስ፣ አልላሁምም ኢግሲልኒ ሚን ኸጢያዩ ቢሥሠልጂ ወልማኢ ወልበረድ" ነው የምለው" አሉኝ።

(ትርጉሙም፡ አላህ ሆይ! በምስራቅና በምዕራብ መካከል እንዳራራቅከው በኔና በወንጀሌ መካከል አራርቅ! አላህ ሆይ! ነጭ ልብስ ከእድፍ እንደሚጠራው እኔንም ከወንጀሎቼ አጥራኝ! አላህ ሆይ በጤዛ፣ በውሃና በበረዶ ከወንጀሎቼ እጠበኝ። ማለት ነው።)» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለሰላት ተክቢራ ያደረጉ ጊዜ ፋቲላ ከመቅራታቸው በፊት ትንሽ ዝም ይሉ ነበር። በዚህ ዝም ባሉበት ወቅትም ሰላታቸውን በአንዳንድ ዱዓ ይከፍታሉ። ከነዚህ ከተላለፉልን ዱዓዎች መካከልም፡ "አልላሁምመ ባዒድ በይኒ ወበይነ ኸጢያዩ ከማ ባዐድተ በይነል መሸሪቂ ወልመግሪብ አልላሁመ ነቂኒ ሚን ኸጢያዩ ከማ ዩነቃ አሥሠውቡል አብዩዱ ሚነደነስ፣ አልላሁመ ኢግሲልኒ ሚን ኸጢያዩ ቢሥሠልጂ ወልማኢ ወልበረድ።" ሰውዬው በዚህ ዱዓ በምስራቅና ምዕራብ መካከል ፈፅሞ መገናኘት እንደማይኖረው ሁሉ ከርሱ ጋር በማይገናኙ መልኩ በርሱና በወንጀሎቹ መካከልም አላህ ዐዘ ወጀል እንዲያራርቅ እና ወንጀል ላይ እንዳይወድቅ፤ ወንጀል ላይ ከወደቀ እንኳ ነጭ ልብስ ከእድፍ እንደሚጠራው ከወንጀሉ እንዲያጠራውና እንዲያስወግድለት፣ ከወንጀሉ እንዲያጥበውና የወንጀሉን ሀሩርና ወላፈንንም በውሃ፣ በጤዛና በረዶ እንዲያቀዘቅዝለት ነው ዱዓ የሚያደርገው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ሰላቱ ጮክ ተብሎ የሚቀራበት ቢሆን እንኳ ዱዓንና የሰላት መክፈቻን ዝግ አድርጎ ማድረግ እንደሚገባ እንረዳለን።

2. ሰሐቦች (ረዳዎሏሁ ዐንሁም) አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና መልክተኛው (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በእንቅስቃሴም ይሁን እርጋታ ላይ ያላቸውን ሁኔታ ለማወቅ የሚያደርጉትን ጥረት እንረዳለን።

3. ሌሎችም የመክፈቻ ዱዓዎች መጥተዋል። በላጩ ሰውዬው ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የመጡትንና የፀኑትን የመክፈቻ ዱዓዎች በመከተልና በመሸምደድ አንዳንዴ ይህንን አንዳንዴ ደግሞ ሌሎቹን እየቀያየረ ቢል ነው።

(3104)

(142) - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوً وَمَنْكِبَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، رَفَعَهُمَا كَذَلِكَ أَيْضًا، وَقَالَ: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ»، وَكَانَ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ. [صحيح]

[متفق عليه] -

(142) - ከኢብኑ ዑመር (ረዳዎሏሁ ዐንሁማ) -አላህ መልካም ሰራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው: «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰላት በሚከፍቱበት ወቅትና ለሩኩዕ ተክቢራ በሚያደርጉ ጊዜ እጃቸውን በትከሻቸው ትይዩ ከፍ ያደርጉ ነበር። ልክ እንደዚሁ ከሩኩዕ ራሳቸውን ቀና ያደረጉ ጊዜም እጃቸውን ከፍ ያደርጉ ነበር። "ሰሚዐሏሁ ሊመን ሐሚደህ፣ ረቦና ወለክል ሐምድ" ይሉም ነበር። ሱጁድ ላይ ግን ይህንን አያደርጉም ነበር።» [ሶሐክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሶላት ውስጥ በሶስት ስፍራዎች በትከሻቸው ትይዩ እጃቸውን ከፍ ያደርጉ ነበር።

የመጀመሪያው ወቅት: የመክፈቻ ተክቢራ ወቅት ሶላትን የጀመሩ ጊዜ ነው።

ሁለተኛው: ለሩኩዕ ተክቢራ ያደረጉ ጊዜ ነው።

ሶስተኛው: ጭንቅላታቸውን ከሩኩዕ ቀና ያደረጉና "ሰሚዐሊሁ ሊሙን ሐሚደህ ረበና ወለከል ሐምድ" ያሉ ጊዜ ነው።

ሱጁድ ማድረግ በሚጀምሩበት ወቅትም ሆነ ከሱጁድ በሚነሱበት ወቅት ግን እጃቸውን ከፍ አያደርጉም ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሶላት ውስጥ እጆችን ከፍ ከማድረግ ጥበቦች መካከል: የሶላት ውበት መሆኑና አላህን ማላቂያ መሆኑ ተጠቃሽ ነው።
2. ከነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እጅ ከፍ የሚደረግበት አራተኛ ስፍራ መጥቷል። እሱም ከአቡ ሐመደድ አስሳዲዲ እንደተወራውና አቡዳውድና ሌሎቹም በዘገቡት ሐዲህ ባለሶስትና ባለአራት ረከዓ ሶላቶች ላይ የመጀመሪያውን ተሽሁድ ብለው (ለሶስተኛው ረከዓ) በሚቆሙበት ወቅት ነው።
3. በተጨማሪ ከነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እጃቸውን በጀሯቸው ትይዩ ጀሯቸውን ሳይነኩ ከፍ ያደርጉ እንደነበር መጥቷል። ይህም ማሊክ ቢን ሐወይሪህ ባስተላለፉትና ቡኻሪና ሙስሊም በዘገቡት ሐዲህ "ዩአላህ መልክተኛ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ተክቢራ ያደረጉ ጊዜ እጃቸውን በጀሯቸው ትይዩ እስኪሆን

ድረስ ከፍ ያደርጉት ነበር።"

4. " ሰሚዐሷሁ ሊመን ሐሚደህ" እና "ረበና ለከል ሐምድ" አንድ ላይ የሚለው ኢማምና ብቻውን የሚሰግድ ሰው ብቻ ናቸው። ተከታይ የሆነ ሰው ግን "ረበና ወለከል ሐምድ" ብቻ ነው የሚለው።

5. ከሩኩዕ በኋላ "ረበና ወለከል ሐምድ" ማለት ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በአራት የቃላት ይዘት የመጣ ሲሆን ይህቺም አንዷ ናት። በላጩ ግን አራቱንም የቃላት ይዘት ("ረበና ወለከል ሐምድ" ፤ "አልላሁምመ ረበና ወለከል ሐምድ" ፤ "ረበና ለከል ሐምድ" ፤ "አልላሁምመ ረበና ለከል ሐምድ") በመከታተልና በመሸምደድ አንዳንዴ በዚህ አንዳንዴ በዛ እያቀያየሩ ማለቱ ነው።

(3095)

(143) - عَنْ عَبْدِةِ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

«لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(143) - ከዑባዳህ ቢን ሲሚት (ረዲየሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "የመጽሐፉን መክፈቻ (ፋቲሐን) ያላነበበ ሰው ሰላት የለውም።" [ሶሒሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የፋቲሐን ምዕራፍ በመቅራት ከልሆነ በቀር ሰላት ትክክለኛ እንደማትሆን ገለጹ። ፋቲሐ በሁሉም ረከዓዎች ከሚደረጉ የሰላት ማእዘናት መካከል አንዷ ናት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ፋቲሐን መቅራት እየቻለ ፋቲሐን ከመቅራት ፋንታ ሌላ ምእራፍ መቅራት አያጠቃቃም።
2. አውቆም ሆነ ሳያውቅ ወይም ረስቶ ፋቲሐ ያልተቀራበት ረከዓ የተበላሸ መሆኑን እንረዳለን። ምክንያቱም ፋቲሐ የሶላት ማእዘን ናት። ማእዘን ደግሞ በማንኛውም ሁኔታ ላይ ቢሆን አይወድቅም።
3. ተከታይ የሆነ ሰው ኢማሙን ሩኩሶ ላይ ቢደርስበት ፋቲሐን የመቅራት ግዴታው ይነሳለታል።

(5378)

(144) - عن أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: أنه كَانَ يُكَبِّرُ فِي كُلِّ صَلَاةٍ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ وَعَیْرِهَا، فِي رَمَضَانَ وَعَیْرِهِ، فَيُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرُكِعُ، ثُمَّ يَقُولُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ، ثُمَّ يَقُولُ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، قَبْلَ أَنْ يَسْجُدَ، ثُمَّ يَقُولُ: اللَّهُ أَكْبَرُ حِينَ يَهْوِي سَاجِدًا، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَسْجُدُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ مِنَ الْجُلُوسِ فِي الْإِئْتِنَانِ، وَيَفْعَلُ ذَلِكَ فِي كُلِّ رُكْعَةٍ، حَتَّى يَفْرُغَ مِنَ الصَّلَاةِ، ثُمَّ يَقُولُ حِينَ يَنْصَرِفُ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنِّي لَأَقْرُبُكُمْ شَبَهًا بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِنْ كَانَتْ هَذِهِ لَصَلَاتُهُ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا. [صحيح] - [متفق عليه]

(144) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳዮሏ 075) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደዳላቸውና - እንደተላለፈው፡ አቡ ሁረይራ ግዴታ ሶላቶችም ሆኑ ሱና ሶላቶች በረመዳን ውስጥም ሆነ በሌላ ወቅት በሁሉም ሶላቶች ሲሰግድ ተክቢራ ያደርግ ነበር። በሚቆም ጊዜ ተክቢራ ያደርጋል፤ ከዚያም ሩኩሶ በሚያደርግ ጊዜ ተክቢራ ያደርጋል፤

ከዚያም "ሰሚዐሷሁ ሊመን ሐሚደህ" "አላህ ላመሰገነው ሰው ሰሚ ነው።" ይላል፤ ከዚያም ሱጁድ ከመውረዱ በፊትም "ረባና ወለከል ሐምድ" "ጌታችን ላንተ ምስጋና የተገባ ነው።" ይላል፤ ከዚያም ወደ ሱጁድ በሚወርድ ጊዜም "አሷሁ አክበር" ይላል፤ ከዚያም ራሱን ከሱጁድ በሚያነሳ ጊዜም ተክቢራ ያደርጋል፤ ከዚያም መልሶ ወደ ሱጁድ በሚወርድ ጊዜም ተክቢራ ያደርጋል፤ ከዚያም መልሶ ራሱን ከሱጁድ በሚያነሳ ጊዜም ተክቢራ ያደርጋል፤ ከዚያም ከሁለተኛው ረከዐ መቀመጥ በኋላ በሚነሳ ጊዜም ተክቢራ ያደርጋል። ሰላቱን እስኪያጠናቅቅ ድረስ በየሁሉም ረከዐ ይህንን ይፈፀማል። ከዚያም በጨረሰ ጊዜ እንዲህ ይላል፡ "ነፍሴ በእጁ በሆነው እምላላሁ እኔ ከአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰላት ጋር ለመመሳሰል እጅግ የቀረበውን ሰላት የምሰግድ ነኝ። ዱንያን እስኪለያይ ድረስ ይህቺው ነበረች አሰጋገዳቸው።" [ሶሐክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

አቡ ሁረይራ (ረዲየሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አሰጋገድ ባህሪ ከፊሉን ተናገሩ። እርሳቸው ወደ ሰላት የቆሙ ጊዜ ተክቢረተል ኢሕራም እንደሚያደርጉ፤ ቀጥለው ወደ ፍኩዕ በሚሸጋገሩ ጊዜ፣ ሱጁድ በሚያደርጉ ጊዜ፣ ከሱጁድ ራሳቸውን በሚያነሱ ጊዜ፣ ሁለተኛውን ሱጁድ በሚወርዱ ጊዜ፣ ከርሱም ራሳቸውን ቀና በሚያደርጉበት ጊዜ፣ ባለሰዎች ወይም ባለአራት ረከዓ ሰላት ውስጥ ለመጀመሪያው ተሸሁድ ከተቀመጡ በኋላ ከሁለተኛው ረከዓ ሲነሱም ተክቢራ እንደሚያደርጉ፤ ቀጥለውም ሰላቱ

እስኪጠናቀቅ ድረስ በሁሉም የሶላቱ ክፍል ይህንን ይፈፀሙ እንደነበር ተናገሩ። ወገባቸውን ከሩኩዕ በሚያነሱ ጊዜም "ሰሚዐሷሁ ሊሙን ሐሚደህ" ይሉ ነበር። ከዚያም ከቆሙ በኋላ "ረበና ለከል ሐምድ" ይሉ እንደነበርም ተናገሩ።

ከዚያም አቡ ሁረይራ ሰላታቸውን ያጠናቀቁ ጊዜ እንዲህ አሉ: ነፍሴ በእጁ በሆነችው ጌታ እምላለሁ! እኔ የአላህ መልዕክተኛን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰላት በማመሳሰል ከናንተ እጅግ የቀረብኩኝ ነኝ። ይህኛን አለም እስከሚለያዩ ድረስም የአሰጋገዳቸው ባህሪ ይህኛው ነበረች።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ከሩኩዕ በሚነሱ ጊዜ ካልሆነ በቀር በየሁሉም መነሳትና መውረድ መካከል ተክቢራ እንደሚደረግ እንረዳለን። ከሩኩዕ ሲነሱ ግን "ሰሚዐሷሁ ሊሙን ሐሚደህ" ነው የሚባለው።
2. ሰሐቦች ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በመከተልና ሱናቸውን በመጠበቅ ላይ ያላቸውን ጉጉት እንረዳለን።

(65098)

(145) - عن ابن عَبَّاسٍ رضي الله عنهما عن النبيّ صلى الله عليه وسلم قال: «أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ: عَلَى الْجَبْهَةِ وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ، وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ، وَلَا نَكُفَّتِ الْقِيَابَ وَالشَّعْرَةَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(145) - ከኢብኑ ግባስ (ረዲየሷሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "በሰባት አጥንቶቼ

ሱጁድ እንዳደረግ ታዝዣለሁ። በግንባሬ በማለት በእጃቸው ወደ አፍንጫቸው አመለከቱ፤ በሁለቱ እጆቹ፤ በሁለቱ ጉልበቱ፤ በሁለቱ እግር ጣቶቹ ፤ ልብሳችንንም ይሁን (ለወንዶች) ፀጉራችንን እንዳንሰበስብም ታዘናል።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰላት ላይ በሰባት አካላቶች ሱጁድ እንዲወርዱ አላህ ያዘዛቸው መሆኑን ገለፁ።

የመጀመሪያው: ግንባር ነው። እርሱም: ከአፍንጫና ሁለት አይኖች በላይ ያለው የተዘረጋ የፊት ክፍል ነው። ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ግንባርና አፍንጫ ከሰባቱ አካላት እንደ አንድ አካል መሆናቸውን ለመግለፅና ሱጁድ አድራጊ በአፍንጫው መሬት መንካት እንዳለበት ለመግለፅ በእጃቸው ወደ አፍንጫቸው ጠቆሙ።

ሁለተኛውና ሶስተኛው አካል: ሁለት እጆች ናቸው።

አራተኛውና አምስተኛው: ሁለቱ ጉልበቶች ናቸው።

ስድስተኛውና ሰባተኛው: የሁለት እግሮች ጣቶች ናቸው።

ወደ መሬት ሱጁድ በምናደርግበት ወቅት መሬቱን እንዳይነካ ለመጠበቅ ብለን ፀጉራችንን ከመጠቅለል ወይም ልብሶቻችንን ከመሰብሰብ ከለከሉን። በተቃራኒው መሬት ላይ እንዲያርፍና ከሰውነታችን ጋር አብሮ ሱጁድ እንዲወርድ መልቀቅ እንዳለብን አዘዙን።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሰላት ላይ በሰባት አካላት ሱጁድ ማድረግ ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።

2. ልብስንና ፀጉርን ሰላት ውስጥ መሰብሰብና መጠቅለል እንደሚጠላ እንረዳለን።
3. አንድ ሰጋጅ ሰላት ውስጥ የመረጋጋት ግዴታ አለበት። ይህም ሰባቱን የሱጁድ አካላት መሬት ላይ በማሳረፍና የተደነገገውን ውዳሴ እስኪፈፀም ድረስ እዛው ላይ በመረጋት ነው።
4. ፀጉርን የመጠቅለል ክልከላው በወንዶች ላይ ብቻ የተገደበ ነው። ሴት ልጅ ሰላት ውስጥ እንድትሸፋፈን (እንድትሰተር) የታዘዘች ናትና።

(10925)

(146) - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَبْسَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ، فَإِنْ اسْتَظَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللَّهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي]

(146) - ከአቡ ኡማማ እንደተላለፈው እንዲህ አለ: «ወምር ቢን ዐበሳህ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ እንደሰማቸው ነገረኝ: "ጌታ ወደ ባሪያ እጅግ ቅርብ የሚሆነው በመጨረሻው የሌሊቱ አጋማሽ ነው። በዚህ ወቅት አላህን ከሚያወሱ መሆን ከቻልክ ሁን!"» [ሶሊክ ነው።] - [አቡዳወድ፣ ቲርሚዲና ነሳኢ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጥራት የተገባው ጌታ ወደ ባሪያ እጅግ ቅርብ የሚሆነው በመጨረሻው የሌሊቱ ሲሰ በመሆኑ አንተ አማኝ ሆይ! በዚህ ወቅት ከሚያመልኩት፣

ከሚሰግዱ፣ ከሚያወሱ፣ በወንጀላቸው ከሚፀፀቱ ሰዎች መካከል ለመሆን ከተሳካልህና ከቻልክ በዚህ ወቅት አጅር መሸመትና መታገል የሚገባ ጉዳይ መሆኑን ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አንድ ሙስሊም በሌሊቱ የመጨረሻ ወቅት ላይ ዚክር እንዲያደርግ መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. ዚክር ለማለት፣ ዱዓ ለማድረግና ለመስገድ አንዱ ወቅት ከአንዱ እንደሚበላለጥ እንረዳለን።
3. "ጌታ ወደ ባሪያው እጅግ ቅርብ የሚሆነው" በሚለው ሐዲሥና "አንድ ባሪያ ወደ ጌታው እጅግ ቅርብ የሚሆነው ሱጁድ ላይ ሆኖ ነው።" በሚለው ሐዲሥ መካከል ባለው ልዩነት ሚረክ እንዲህ ብለዋል: እዛኛው ላይ የተፈለገው ጌታ ወደ ባሪያ እጅግ ቅርብ የሚሆነው የሌሊቱ አጋማሽ ላይ ሲሆን እዚህኛው ላይ የተፈለገው ደግሞ አንድ ባሪያ ካሉት ሁኔታዎች መካከል ወደ ጌታ የሚቀርበው በሱጁድ ሁኔታው መሆኑን ለመግለፅ ነው።

(3236)

(147) - عن جرير بن عبد الله رضي الله عنه قال: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَظَرْنَا إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً - يَعْنِي الْبَدْرَ - فَقَالَ: «إِنَّكُمْ سَرَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ، لَا تُضَامُونَ فِي رُؤْيَيْهِ، فَإِنْ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لَا تُغْلَبُوا عَلَى صَلَاةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا فَافْعَلُوا» ثُمَّ قَرَأَ: «وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ» [صحيح] - [متفق

عليه

(147) - ጀሪር ቢን ዐብደላህ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንዲህ ማለታቸው ተላልፏል: "ነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘንድ ነበርን። የ14ኛዋን ሌሊት ጨረቃ ተመለከቱና እንዲህ አሉ: ' ይህን ጨረቃ እንደምትመለከቱት ጌታችሁንም በርግጥ ታያላችሁ። እርሱን ለማየትም ምንም አትችገሩም። ፀሀይ ከመውጣቷና ከመግባቷ በፊት ባለው ሶላት ላይ አለመሸነፍን ከቻላችኋል አድርጉት።' ቀጥሎ ይህንን አንቀፅ አነበቡ: '{ጌታህንም ከማመስገን ጋር ፀሀይ ከመውጣቷ በፊት ከመግባቷም በፊት አወድሰው።}'" [ሶሊኪ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

አንድ ምሽት ላይ ሶሐቦች ከነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጋር ነበሩ። የ14ኛዋን ምሽት ጨረቃ ተመለከቱና እንዲህ አሉ: አማኞች ጌታቸውን ያለምንም ጥርጥር በዓይኖቻቸው በእውነት ያዩታል። የበላይ የሆነውን አላህ በሚያዩት ወቅት ምንም አይገፋፉም፤ ልፋትና ችግርም አያገኛቸውም። ቀጥለውም ዩአላህ መልክተኛ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: ከፈጅሮ ሶላትና ከዐስር ሶላት የሚከለክሏቸውን ምክንያቶች መግታት ከቻላችሁ አድርጉት። ሁለቱንም ሶላቶች በወቅታቸው በህብረት በተሟላ መልኩ ፈፀሙ። ይህ ወደ አላህ ፊት ለመመልከት ከምክንያቶች መካከል አንዱ ነውና። ቀጥለው ነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ይህቺን አንቀፅ አነበቡ: '{ጌታህንም ከማመስገን ጋር ፀሀይ ከመውጣቷ በፊት ከመግባቷም በፊት አወድሰው።}'

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. የኢማን ባለቤቶች ጀነት ውስጥ አላህን እንደሚመለከቱት ብስራት እንዳላቸው እንረዳለን።
- 2. ከዳዕዋ መንገዶች መካከል፡ ጉዳይን ማጠንከር፣ ማነሳሳትና ምሳሌን መጥቀስ ጥቂቶቹ ናቸው።

(5657)

(148) - عن أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ:

«مَنْ صَلَّى الْبُرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ» [صحيح] - [متفق عليه]

(148) - ከአቡ ሙሳ አልአሽዐሪይ (ረዲየላሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና-እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ሁለቱን የቀዝቃዛ ወቅቶች ሰላት የሰገደ ሰው ጀነት ገባ።" [ሶሒኤ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሁለቱን የቀዝቃዛ ወቅቶች ሰላት ለመስገድ በመጣር ላይ አነሳሱ። እነሱም፡ የፈጅርና የዐስር ሰላቶች ናቸው። በጊዜው፣ በጀመጻና ሌሎቹንም የሰላት ሐቆች አሟልቶ እነዚህን ሰላቶች የሰገደ ሰውን ጀነት መግቢያ ሰበብ እንደሚሆኑት በመንገር አበሰሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. የፈጅርና የዐስር ሰላት ላይ መጠባበቅ ያለውን ትሩፋት እንረዳለን። የፈጅር ሰላት ጣፋጭ እንቅልፍ የሚኖርበት ወቅት ሲሆን ዐስር ደግሞ ሰዎች በስራ የሚጠመዱበት ወቅት ነው።

እነዚህን ሰላቶች ተጠባብቆ የሰገደ ሰው ሌሎቹንም ሰላቶች ተጠባብቆ መስገዱ አይቀርም።

2. የፈጅርና የዐስር ሰላት በቀዝቃዛ ወቅት የተሰየሙት የፈጅር ሰላት የምሽት ቅዝቃዜ ያለባት ወቅት ስለሆነ ሲሆን የዐስር ሰላት ደግሞ የቀኑ ቅዝቃዜ ስላለባት ነው። በሙቀት ወቅት ብትሆንም እንኳ ሙቀቷ ከርሷ በፊት ካለው ሙቀት አንፃር ቀዝቀዝ ያለ ነው። ወይም በዚህ የተሰየመው በማቆራኘት መልኩ ነው። ልክ ለፀሀይና ለጨረቃ ሁለቱ ጨረቃዎች እንደሚባለው ማለት ነው።

(4198)

(149) - عن جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقَسْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاةَ الصُّبْحِ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللَّهِ، فَلَا يَطْلُبُنَّكَمُ اللَّهُ مِنْ ذِمَّتِهِ بِشَيْءٍ، فَإِنَّهُ مَنْ يَطْلُبُهُ مِنْ ذِمَّتِهِ بِشَيْءٍ يُدْرِكُهُ، ثُمَّ يَكْتُبُهُ عَلَى وَجْهِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ». [صحيح] - [رواه

مسلم]

(149) - ከጁንዱብ ቢን ዐብደላህ አልቀስሪይ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ አሉ: "የሱብሒን ሰላት የሰገደ ሰው በአላህ ከላላ ስር ነው። ከናንተ አንዳችሁ በአላህ ጥበቃ ስር ያለውን ሰው በምንም መንገድ አይጉዱ። ያንን የሠራ ሰው የአላህ ቁጣ በእርግጥ ይይዘዋል ከዚያም በአፍጣሎ በጀህንም እሳት ውስጥ ይደፋዋል።" [ሰላላ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም የፈጅርን ሰላት የሰገደ ሰው በአላህ ጥበቃና ከላላ ስር ስላላ እንደሚከላከልለትና እንደሚረዳው ተናገሩ።

ከዚያም ነቢዩ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም የፈጅርን ሶላት በመተው ወይም ስጋጁን በመተናኮልና ስጋጁ ላይ ወሰን በማለፍ ይህንን ከሌላ ከማፍረስ አስጠነቀቁ። ይህንን የፈፀመም ይህንን ጥበቃ ስለጣሰ ለብርቱ ዛቻ የተጋለጠ ይሆናል። የአላህን ሀቅ ወሰን ስላለፈም በአላህ ይፈለጋል። አላህም የሚፈልገውን ያገኘዋል፤ ከዚያም በአፍጣሙ እሳት ውስጥ ይደፋዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የፈጅር ሶላት አንገብጋቢነትና ትሩፋቷ መገለፁን እንረዳለን።
2. ፈጅር የሰገደን ሰው በሚተናኮል ላይ ብርቱ ማስጠንቀቂያ መምጣቱን እንረዳለን።
3. አላህ ደጋግ ባሮቹን የሚተናኮል ሰውን እንደሚበቀል ተረድተናል።

(5435)

(150) - عن بريدة بن الحصيب رضي الله عنه أنه قال: بَكَّرُوا بِصَلَاةِ الْعَصْرِ، فَإِنَّ التَّيَّيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ». [صحيح] - [رواه البخاري]

(150) - ከቡረይዳህ ቢን ሑሳይብ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- "የዐስርን ሶላት ወቅቱ እንደገባ ቶሎ ስገዱ ነቢዩ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋልና: ' የዐስርን ሶላት የተወ ሰው በርግጥም ስራው ተበላሽ።'" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኻሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም የዐስርን ሶላት ሆን ብሎ ወቅቱን ከማዘግየት አስጠነቀቁ። ይህንን የፈፀመ ሰው ስራው ተበላሽቶ ከንቱ ይቀራል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የዐስርን ሰላት በመጀመሪያ ወቅቱ በመጠባበቅ ላይና ወደዚህ ተግባር በመቻኮል ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. የዐስርን ሰላት በ
3. ተወ ሰው ላይ ብርቱ ዛቻ መምጣቱንና ዐስርን ከወቅቱ ማሳለፍ ሌሎችን ሰላቶች ከወቅቱ ከማሳለፍ የበለጠ እጅግ ከባድ መሆኑን እንረዳለን። የዐስር ሰላት {በሰላቶች (በተለይ) በመካከለኛይቱም ሰላት ላይ ተጠባበቁ።} [አልበቀራህ: 238] በሚለው የአላህ ንግግር ላይ ባለው ትእዛዝ ልዩ ሆኖ የተወሰኑ ምርጫ ሰላት ናትና።

(6261)

(151) - عن أنس بن مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيَصَلِّ إِذَا ذَكَرَهَا، لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ: {وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي} {طه: 14}» [صحيح]

- [متفق عليه]

(151) - ከአነስ ቢን ማሊክ (ረዲየሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "ሰላትን የረሳ ሰው ባስታወሰው ጊዜ ይስገድ። ከዚህ በቀር ማካካሻ የለውም። {ሰላትንም (በርሷ) እኔን ለማስታወስ ስገድ።} [ጣሀ:14] [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡትል።]

ትንታኔ:

የትኛውንም የግዴታ ሰላት ወቅቱ እስኪወጣ ድረስ መስገድን የረሳ ሰው ባስታወሰ ወቅት ቀደ እ ለማድረግ መፍጠን እንደሚገባውና

አንድ ሙስሊም በወቅቱ መስገድን በመተዉ ለፈፀመው ወንጀልም ባስታወሰ ወቅት መስገዱ እንጂ ሌላ ምንም ማበሻና ማስማሪያ እንደሌለው ነቢዩ (ዩአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ገለፀ። አላህ በተከበረው መጽሐፍ እንዲህ ብሏል {ሶላትንም (በርሷ) እኔን ለማስታወስ ስገድ።} [ጣሀ:14] ማለትም የተረሰን ሶላት ባስታወስካት ወቅት ቀጥ አድርገህ ስገድ ማለትም ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሶላት አንገብጋቢነት እና በወቅቱ ከመፈፀምና ቀደህ ከማድረግ መሰነፍ እንደማይገባ መገለፁን እንረዳለን።
2. ያለሽሪዓዊ ምክንያት ሶላትን ከወቅቱ ሆን ብሎ ማዘግየት እንደማይፈቀድ እንረዳለን።
3. የረሰ ሰው ባስታወሰ ወቅት፣ የተኛ ሰው ደግሞ በነቃ ወቅት ሶላትን ቀደህ ማድረግ ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
4. በተከለከለ ወቅት እንኳን ቢሆን ሶላትን በፍጥነት ቀደህ። እ ማድረግ ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።

(65088)

(152) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ أُنْقَلَ صَلَاةً عَلَى الْمُنَافِقِينَ صَلَاةُ الْعِشَاءِ وَصَلَاةُ الْفَجْرِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا، وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أُمَرَ بِالصَّلَاةِ فَتَقَامَ، ثُمَّ أَمَرَ رَجُلًا فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، ثُمَّ أَنْطَلِقَ مَعِيَ بِرِجَالٍ مَعَهُمْ حُزْمٌ مِنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ، فَأَحْرَقَ عَلَيْهِمْ يُبَوِّتُهُمْ بِالنَّارِ». [صحيح]

- [متفق عليه]

(152) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ:- "በመናፍቃን ላይ እጅግ ከባዱ ሰላት የዒሻእ ሰላትና የፈጅር ሰላት ናቸው። በውስጧ ያለውን ምንዳ ቢያውቁ ኖሮ እየዳሁም ቢሆን ይመጡ ነበር። በርግጥ ሰላት እንዲሰገድ አዝዜ፤ ሰዎችን እንዲያሰግድም አንድ ሰው ላዝ፤ ከዚያም ሰላትን በመስጂድ ተገኝተው ወደማይሰግዱ ሰዎች ቤት የታሰረ እንጨት ከያዙ ወንዶች ጋር በመሄድ በነሱ ላይ ቤቶቻቸውን በእሳት ላቃጥል አስቤም ነበር።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ስለሙናፊቆችና ሰላትን በጀመጫ መገኘት ላይ በተለይ የዒሻእና ፈጅር ሰላት ላይ ስላላቸው ስንፍና፤ እነርሱ ሁለቱን ሰላት ከሙስሊም ጀመጫ ጋር መስገድ የሚያስገኘውን አጅር እና ምንዳ መጠን ቢያውቁ ኖሮ ህፃን ልጅ በሁለት እጆቹና ጉልበቱ እንደሚዳኸው እንሱም እየዳኹ ይመጡ እንደነበር ተናገሩ።

-ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰላት ኢቃም እንድትባል አዘው በሰላቸው ምትክ አንድ የሚያሰግድ ሰው ሊመድቡና ከዚያም የታሰረ እንጨት ከተሸከሙ ሰዎች ጋር በመሆን ጀመጫ ሰላት ወደማይገኙ ወንዶች ሂደው ጀመጫ ባለመገኘት የሰሩት ወንጀል ከባድ ስለሆነ ቤታቸውን በእሳት ሊያቃጥሉ ቆርጠው ነበር። ነገር ግን ቤት ውስጥ ንፁህ ሴቶች፣ ህፃናትና ሌሎችም የሚያስቀር ምክንያት ያላቸው ስላሉ አላደረጉትም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ሰላተል ጀመሩን በመስጊድ ከመስጊድ የመራቅ አደገኝነትን እንረዳለን።
2. ሙናፊቆች በአምልኪቸው ይዩልኝና ይስሙልኝ በስተቀር ሌላ ምንም አያስቡም። ሰዎች በሚያያቸው ጊዜ ካልሆነ በቀር ወደ ሰላት አይመጡም።
3. ከጀመሩ ጋር ዒሻና ፈጅርን የመስጊድ ምንዳ ትልቅነቱን እንረዳለን። እየዳኹ እንኳ ቢሆን ወደነሱ መምጣት የተገባ ነው።
4. ዒሻና ፈጅርን በመስጊድ ላይ መጠባበቅ
5. ከንፍቅና መንፃት መሆኑን ከነርሱ መቅረት ደግሞ የሙናፊቆች ባህሪ መሆኑን እንረዳለን።

(3366)

(153) - عَنِ ابْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَفَعَ ظَهْرَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَالَ: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(153) - ከኢብኑ አቢ አውፋ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከሩኩዕ ወገባቸውን ቀና ያደረጉ ጊዜ "ሰሚዐሊሁ ሊመን ሐሚደህ አላሁመ ረባና ለከል ሐምዱ ሚልአስ-ሰማዋቲ ወልአርድ ወሚልአ ማ ሺእተ ሚን ሸይኢን በዕዱ" ይሉ ነበር። ትርጉሙም "አላህ ላመሰገነው ሰው ሰሚ ነው። አላህ ሆይ! ሰማያትን የሞላ፣ ምድርን የሞላ፣ ከነዚህም በኋላ ያሉ የፈለግከውን ነገሮችን የሞላ ምስጋና ላንተ የተገባ ነው።"

[ሰሐክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአለህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰላት ውስጥ ከሩኩዕ ወገባቸውን ቀና ያደረጉ ጊዜ "ሰሚዐሊሁ ሊመን ሐሚደህ" ይሉ ነበር። አላህን ያመሰገነ ሰው አላህ ይቀበለዋል፤ ምስጋናውን ተቀብሎ ይመነዳዋል ማለት ነው። ከዚያም "አላሁሙ ረበና ለከል ሐምዱ ሚልአስ-ሰማዋቲ ወልአርድ ወሚልአ ማ ሺእተ ሚን ሸይኢን በዕዱ" በሚለው ንግግራቸው ሰማያትን፣ ምድሮችን፣ በመካከላቸው ያለውን፣ አላህ የሻውን ነገርንም ሁሉ በሚሞላ ምስጋና አላህን ያመሰግኑ ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሰጋጅ የሆነ ሰው ራሱን ከሩኩዕ ቀና ያደረገ ጊዜ ማለቱ የሚወደድለት ዚክር መገለፁ።
2. ከሩኩዕ ከተነሳ በኋላ መረጋጋትና ቀጥ ማለት መደንገጉን እንረዳለን። ምክንያቱም ይህን ዚክር ቀጥ ብሎና ተረጋግቶ ካልሆነ በቀር ማለቱ አይመችምና።
3. በሁሉም ሰላቶች ግዴታም ሆነ ሱና ሰላት ይህንኑ ዚክር ማለቱ የተደነገገ መሆኑን እንረዳለን።

(65101)

(154) - عن حُدَيْفَةَ رضي الله عنه: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: «رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي». [صحيح] - [رواه أبو داود والنسائي وابن ماجه وأحمد]

(154) - ከሐዲደፋ (ረዲየሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: "ነቢዩ (የአለህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሁለቱ ሱጁዶች መካከል 'ረቢግፊርሊ

‘ረቢ ሻፊርሊ’ ‘ጌታዬ ሆይ! ማረኝ! ጌታዬ ሆይ! ማረኝ!’ ይሉ ነበር።”

[ሶሊክ ነው።] - [አቡዳዊድ፣ ነሳኢ፣ ኢብኑማጀህና አክመድ ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዩኦላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሁለቱ ሱጁዶች መካከል በሚቀመጡ ጊዜ "ረቢ ሻፊርሊ ረቢ ሻፊርሊ" "ጌታዬ ሆይ! ማረኝ! ጌታዬ ሆይ! ማረኝ!" ይሉ ነበር። ይደጋግሟቸው ነበር።

"ረቢ ሻፊርሊ" ማለት አንድ ባሪያ ከጌታው ወንጀሎችን እንዲምረውና ነውሮችን እንዲሸሽግለት መፈለጉ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በግዴታም ሆነ ሱና ሶላት ውስጥ በሁለቱ ሱጁዶች መካከል ይህንን ዲዓ ማድረግ የተደነገገ መሆኑን እንረዳለን።
2. "ረቢ ሻፊርሊ" "ጌታዬ ሆይ! ማረኝ" የሚለውን ዚክር መደጋገም እንደሚወደድ እንረዳለን። ግዴታው ግን አንድ ጊዜ ማለት ነው።

(65104)

(155) - عن ابن عباس رضي الله عنهما: كان النبي صلى الله عليه وسلم يقول بين

السجدين: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَعَافِنِي، وَاهْدِنِي، وَارزُقْنِي». [حسن بشواهده] - [رواه أبو

داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

(155) - ከኢብኑ ዐባስ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በሁለቱ ሱጁዶች መካከል "አላሁመግፊር ሊ ወርሐምኒ ወዓፊኒ ወ

ህዲኒ ወርዙቅኒ" ይሉ ነበር። ትርጉሙም (አላህ ሆይ! ማረኝ፣ እዘንልኝም፣ ጤናን ለግሰኝም፣ ምራኝም፣ ሲሰይን ለግሰኝም) ማለት

ነው። [በማመሳከሪያዎቹ ሐሰን ነው።] - [አሱዳውድ፣ ቲሮሚዚ፣ ኢብኑማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በሶላታቸው ውስጥ በሁለቱ ሱጁዶች መካከል ሙስሊም የሆነ ሰው በእጅጉ የሚፈልጋቸው ጉዳዮችንና የዱንዩንም ሆነ የአኪራን መልካም የሰበሰቡ የሆኑትን፡ ምህረትን፤ የወንጀል መሸሸግን፤ ይቅር መባልን መፈለግ፤ እዝነቱ እንዲያዳርሰው መፈለግ ፤ ከሚያምታታ፣ ዝንባሌው ከሚገፋፋውና ከበሽታዎችም ጤናማ መሆንን መፈለግ ፤ አላህን ለእውነትና በርሱ ላይ በመፅናት ላይ እንዲመራው መጠየቅ፤ የኢማን፣ የእውቀት ፣ የመልካም ስራ፣ ምርጥና ሐላል የገንዘብ ሲሳይ እንዲለግሰው መለመንን ሁሉ ያጠቃለሉ የሆኑትን እነዚህ አምስት ዲዎዎችን ይለምኑ ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በሁለቱ ሱጁዶች መካከል በምንቀመጥ ወቅት ይህ ዲዎ እ መደንገጉን እንረዳለን።
2. ይህ ዲዎ እ የዱንዩንም ሆነ የአኪራን መልካም ነገሮች ስለጠቀለለ የዚህ ዲዎን ትሩፋትንም እንረዳለን።

(10930)

(156) - عَنْ حِطَّانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقَاشِيِّ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ صَلَاةً، فَلَمَّا كَانَ عِنْدَ الْقُعْدَةِ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَقْرَبَتِ الصَّلَاةُ بِالْبِرِّ وَالرَّكَاةِ، قَالَ: فَلَمَّا قَضَى أَبُو مُوسَى الصَّلَاةَ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ فَقَالَ: أَيُّكُمْ الْقَائِلُ كَلِمَةً كَذَا وَكَذَا؟ قَالَ: فَأَرَمَ الْقَوْمُ، ثُمَّ قَالَ:

أَيْكُمْ الْقَائِلُ كَلِمَةً كَذَا وَكَذَا؟ فَأَرَمَ الْقَوْمُ، فَقَالَ: لَعَلَّكَ يَا حِطَّانُ فُلْتَهَا؟ قَالَ: مَا فُلْتُهَا، وَلَقَدْ رَهَيْتُ أَنْ تَبْكَعَنِي بِهَا، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَنَا فُلْتُهَا، وَلَمْ أُرِدْ بِهَا إِلَّا الْخَيْرَ، فَقَالَ أَبُو مُوسَى: أَمَا تَعْلَمُونَ كَيْفَ تَقُولُونَ فِي صَلَاتِكُمْ؟ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَنَا فَبَيَّنَ لَنَا سُنتَنَا وَعَلَّمَنَا صَلَاتَنَا، فَقَالَ: «إِذَا صَلَّيْتُمْ فَأَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ، ثُمَّ لِيَوْمَكُمْ أَحَدَكُمْ فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا قَالَ: {عَبْرَ الْمُغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: 7]، فَقُولُوا: آمِينَ، يُجِبْكُمْ اللَّهُ، فَإِذَا كَبَّرَ وَرَكَعَ فَكَبِّرُوا وَارْكَعُوا، فَإِنَّ الْإِمَامَ يَرُكِعُ قَبْلَكُمْ، وَيَرُكِعُ قَبْلَكُمْ»، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَتِلْكَ بَيْتُكَ، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، يَسْمَعُ اللَّهُ لَكُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، وَإِذَا كَبَّرَ وَسَجَدَ فَكَبِّرُوا وَاسْجُدُوا، فَإِنَّ الْإِمَامَ يَسْجُدُ قَبْلَكُمْ وَيَرُكِعُ قَبْلَكُمْ»، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَتِلْكَ بَيْتُكَ، وَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْقَعْدَةِ فَلْيَكُنْ مِنْ أَوَّلِ قَوْلِ أَحَدِكُمْ: السَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ بِرَبِّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(156) - ከሐጥጧን ቢን ዐብደላህ አርረቃሺይ እንደተላለፈው እንዲህ ብሏል: "ከአቡ ሙሳ አልአሸዐሪይ ጋር ሶላትን ሰገድኩ። ልክ ተሸሁድ ላይ የደረሱ ጊዜም ከሰዎች መካከል አንድ ሰውዬ 'ሶላት ከበጎነትና ከዘካ ጋር ተቆራኘች።' አለ። አቡ ሙሳ ሶላቱን አጠናቆ አሰላመተና ወደ ሰዎች በመዞር 'እንዲህ እንዲህ የሚል ንግግር የተናገረው ማንው?' አለ። ሰዎቹም ዝም አሉ። በድጋሚ 'እንዲህ እንዲህ የሚል ንግግር የተናገረው ማንው?' አለ። አሁንም ሰዎቹ ዝም

አሉ። አቡ ሙሳም 'ሒሲን ሆይ! አንተ ነህ መሰለኝ ይህን የተናገርከው?' አለኝ። ሒሲንም 'እኔ አላልኩም! በሷ ምክንያት ትወቅሰኛለህ ብዬ እኔም ፈርቼ ነበር።' አለ። በዚህ ወቅት ከሰዎቹ መካከል አንድ ሰውዬ 'እኔ ነኝ ያልኩት። መልካምን እንጂ ሌላ አልፈለግኩበትም።' አለ። አቡ ሙሳም 'ሰላታችሁ ውስጥ እንዴት እንደምትሉ አታውቁምን? የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ኹጥባ አደረጉ። ለኛ ሱናቸውን ገለጹልን አሰጋገዳችንንም አስተማሩን።' እንዲህም አሉን: «ሰላትን መስገድ የፈለጋችሁ ጊዜ ሰልፋችሁን አስተካክሉ። ከዚያም አንድ ሰው ይምራችሁ። ኢማሙ ተክቢራ ያደረገ ጊዜ እናንተም ተክቢራ አድርጉ! ፣ {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} [አልፋቲሐ:7] ያለ ጊዜ አሚን በሉ አላህ ይቀበላችኋልና፤ ተክቢራ አድርጎ ሩኩዕ ያደረገ ጊዜ እናንተም ተክቢራ አድርጋችሁ ሩኩዕ አድርጉ። ኢማሙ ከናንተ በፊት ሩኩዕ ያድርግ ከናንተ በፊትም ቀና ይበል።» የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህም አሉ "ይህቺ (ኢማሙ ቀና ያለበት ቅፅበት) በዚህች (እናንተ ከኢማሙ ከዘገያችሁበት) ጋር ይካካሳል ፤ ኢማሙ 'ሰሚዐሷሁ ሊሙን ሐሚደህ' ያለ ጊዜ 'አላሁመ ረበና ለከል ሐምድ' በሉ። አላህ ይሰማችኋልና። የጠራውና ከፍያለው አላህ በነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንደበት 'ሰሚዐሷሁ ሊሙን ሐሚደህ' 'አላህ ያመሰገነውን ሰሚ ነው' ብሏልና። ኢማሙ ተክቢራ አድርጎ ሱጁድ የወረደ ጊዜ እናንተም ተክቢራ አድርጋችሁ ሱጁድ ውረዱ። ኢማሙ ከናንተ በፊት ሱጁድ ይውረድ ከናንተ በፊትም ቀና ይበል። የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና)

እንዲሁም አሉ 'ይህቺ (ኢማሙ ሱጁድ ሲወርድ የቀደማቹ ቅፅበት) በዚህች (እናንተ እርሱ ቀና ሲል በምትዘገዩት ቅፅበት) ይካካላል።' የምትቀመጡበት በሆነ ወቅት የአንዳችሁ የመጀመሪያ ቃሉ 'አትተሒይያቱ፣ አጥጦይዩቱ፣ አስሰለጠቱ ሊላላ አስሰላሙ ዐለይከ አይዩህን-ነቢዩ ወረሕመቱላላ ወበረካቱሁ አስሰላሙ ዐለይና ወዐላ ዲባዲልላላ አስሲሊሒን አሸሀዱ አንላ ኢላሀ ኢለሏህ ወአሸሀዱ አንነ ሙሐመደን ዐብዱሁ ወረሱሉህ' ይሁን። ትርጉሙም 'ክብሮች ባጠቃላይ፣ ጥሩ ነገሮች ባጠቃላይ፣ ሰላቶች ባጠቃላይ ለአላህ የተገቡ ናቸው። አንቱ ነቢይ ሆይ ሰላም፣ የአላህ እዝነትና በረከቱ በርሶ ላይ ይሁን። ሰላም በኛ ላይና በአላህ ደጋግ ባሮች ላይም ይስፈን። ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ እንደሌለ እመሰክራለሁ። ሙሐመድም የአላህ ባሪያና መልዕክተኛው መሆናቸውንም እመሰክራለሁ።' ማለት ነው።" [ሶሒሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ሶሒቢዩ አቡ ሙሳ አልአሽዐሪይ (ረዲዩሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ሰላትን አሰገዱ። ተሸሁድ በሚባልበት ስፍራ ላይ የደረሱ ጊዜም ከኋላቸው ከሚሰግዱ ሰጋጆች መካከል አንዱ "ቁርአን ውስጥ ሰላት ከበጎነትና ዘካ ጋር ተቆራኘች።" አለ። አቡ ሙሳ (ረዲዩሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ሰላቱን ባጠናቀቁ ጊዜ ወደ ተከታዮቹ በመዞር "ከመካከላችሁ 'ቁርአን ውስጥ ሰላት ከበጎነትና ዘካ ጋር ተቆራኘች።' ብሎ የተናገረው ማን ነው?" በማለት ጠየቋቸው። ሰዎቹም ዝም አሉ። ከነርሱ ውስጥ ማንም አልተናገረም። ጥያቄያቸውን ለሁለተኛ ጊዜ ደገሙት። አቡ ሙሳ (ረዲዩሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና

- የሚመልስላቸው ያቡ ጊዜ ደፋርነቱን ስለሚያውቁ፣ ከርሳቸው ጋር ቅርርብና ትስስር ስላለው መጠርጠሩ በማያስከፋው መልኩ ትክክለኛውን ተናጋሪ ለማጋለጥ "ሒጢን ሆይ! አንተ ነህ መሰለኝ ያልከው?" አሉ። ሒጢንም አለመናገሩን በመግለፅ ከራሱ ላይ ለመከላከል እንዲህ አለ: "እኔም የተናገርኩ መስሎህ ትወቅሰኛለህ ብዬ ፈርቼ ነበር።" በዚህ ወቅት ከሰዎቹ መካከል አንዱ እንዲህ አለ "እኔ ነኝ ያልኩት መልካምን አስቤ እንጂ አልተናገርኩም።" አቡ ሙሳም እሱን እያወገዙ ለማስተማር እንዲህ አለ: "ሰላታችሁ ውስጥ ምን እንደምትሉ አታውቁምን?" ቀጥለውም አቡ ሙሳ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንድ ጊዜ ኹጥባ እንዳደረጉላቸውና ሸሪዓውን እንዳብራሩላቸው፣ ሰላታቸውንም እንዳስተማሯቸው ተናገሩ። ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አለ:

"የሰገዳችሁ ጊዜ ሰልፋችሁን አስተካክሉ፣ ቀጥ በሉ ከዚያም ከመካከላቸው አንዱ ሰዎችን ይምሩ። ኢማሙ የመክፈቻ ተክቢራ ያለ ጊዜ እንደርሱ አምሳያ ተክቢራ አድርጉ፤ ፋቲሐን የቀራ ጊዜና { غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ } [አልፋቲሐ:7] የሚለው ጋር የደረሰ ጊዜ አሚን በሉ ይህንን ከፈጠማችሁ አላህ ዱዓችሁን ይቀበላችኋልና፤ ኢማሙ ተክቢራ አድርጎ ሩኩዕ ያደረገ ጊዜ እናንተም ተክቢራ አድርጋችሁ ሩኩዕ አድርጉ። ኢማሙ ከናንተ በፊት ሩኩዕ ያደርጋል ከናንተ በፊትም ቀና ይላልና እንዳትቀድሙት። ኢማሙ ወደ ሩኩዕ ሲወርድ የቀደማችሁ ቅፅበት እናንተ ኢማሙ ቀና በሚልበት ቅፅበት ወቅት ሩኩዕ ላይ በመዘግየታችሁ ይካካሳል። ያቺ ቅፅበት በዚህች ቅፅበት ትካካሳለች። በዚህ የናንተም የሩኩዕ ቆይታ እንደርሱ የሩኩዕ

ቆይታ ይሆናል። ኢማሙ 'ሰሚዐሷሁ ሊሙን ሐሚደህ' ያለ ጊዜ 'አላሁመ ረባና ለክል ሐምድ' በሉ። ስጋጆች ይህንን ያሉ ጊዜ አላህ ዱዓቸውንና ንግግራቸውን ይሰማቸዋል። ምክንያቱም የጠራውና ከፍያለው አላህ በነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንደበት 'ሰሚዐሷሁ ሊሙን ሐሚደህ' 'አላህ ያመሰገነውን ሰሚ ነው' ብሏልና። ቀጥሎ ኢማሙ ተክቢራ አድርጎ ሱጁድ የወረደ ጊዜ ተከታዮቹም ተክቢራ አድርገው ሱጁድ መውረድ ይገባቸዋል። ኢማሙ ሱጁድ የሚወርደውም ሆነ የሚነሳው ከነርሱ በፊት ነውና። ያቺ ቅፅበት በዚህች ቅፅበት ትካካሳለች። የተከታይ (የመእሙሙ) የሱጁድ መጠን እንደ ኢማሙ የሱጁድ መጠን ይሆናል። ለተሸሁድ የተቀመጠ ጊዜ የሰጋጅ የመጀመሪያ ቃሉ እንዲህ ማለት ይሁን: 'አትተሒይያቱ፣ አጥጦይደባቱ፣ አስሰለዋቱ ሊላሂ'፤ 'ንግስና፣ ዘውታሪነትና ልቅና ሁሉ እንዲሁም አምስቱ ሰላቶችም ለአላህ የተገቡ ናቸው።' 'አስሰለሰሙ ዐለይከ አይደህን-ነቢዩ ወረሕመቱላሂ ወበረካቱሁ አስሰለሙ ዐለይና ወዐላ ዲባዲልላሂ አስሷሊሒን' ከሁሉም ነውር፣ መከራ፣ ጉድለትና ብልሽት ሰላም እንዲያደርጋችሁ አላህን ተማፀኑ። ነቢያችንን ሙሐመድ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሰላምታ ለብቻ እንነጥላቸዋለን። ከዚያም ከአላህ ሀቆችና ከባሮቹ ሀቆች ያለባቸው ግዴታዎችን በተወጡ የአላህ ደጋግ ባሪያዎች ላይም ሰላም እንዲሰፍን ዱዐ እናደርጋለን። ከዚያም ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ እንደሌለና ሙሐመድም የአላህ ባሪያና መልዕክተኛው እንደሆኑ እንመሰክራለን።"

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. ከተሸሁድ አባባሎች መካከል አንዱ አባባል መገለፁን እንረዳለን።

2. የሶላት ድርጊቶችና ንግግሮች ከነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የተረጋገጠ መሆኑ የግድ ነው። ለአንድም ሰው በሶላት ውስጥ በሱና ያልተረጋገጠን ቃል ወይም ድርጊት መፈልሰፍ እንደማይፈቀድ እንረዳለን።
3. ኢማምን መቅደምም ሆነ ከርሱ መዘግየት እንደማይፈቀድ እንረዳለን። ለተከታይ የተደነገገው ኢማምን በድርጊቶች መከተል ነው።
4. ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዲኑን ለማድረስና ለኡመታቸው የዲን ህግጋትን ለማስተማር የሰጡት ትኩረት መወሰን እንረዳለን።
5. ኢማም ለተከታይ መሪ ስለሆነ ተከታይ ከኢማሙ ጋር በሶላት ድርጊቶች ሊቀድመው፣ እኩል ሊሆንና ሊዘገይ አይፈቀድላትም። በተቃራኒ የመከተሉ ጅማሮ መሆን ያለበት ሊሰራው ወደ ፈለገው ድርጊት ኢማሙ መግባቱን እርግጠኛ ከሆነ በኋላ ነው። ሱናው በሶላት ድርጊቶች ኢማሙን መከተል ነው።
6. በሶላት ውስጥ ሰልፎችን ማስተካከል መደንገጉን እንረዳለን።

(65097)

(157) - عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَفَّنِي بَيْنَ كَفْيَيْهِ، التَّشَهُدُ، كَمَا يُعَلَّمُنِي السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ: «التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

وفي لفظ لهما: «إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ، فَإِذَا قَعَدَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيُقُلْ: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ

اللَّهُ الصَّالِحِينَ، فَإِذَا قَالَهَا أَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ لِلَّهِ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ يَتَخَيَّرُ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(157) - ከኢብኑ መስዑድ (ረዳዋሊሁ ዐንቡ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እጄ በእጃቸው መካከል ሆኖ አንድን የቁርአን ምእራፍ እንደሚያስተምሩኝ ተሸሁድን አስተማሩኝ። 'አትተሒይያቱ ሊላሂ ወስሶለዋቱ ወጥጥይዪባቱ አስ-ሰላሙ ዐለይከ አይዩን-ነቢዩ ወረሕመቱሏሂ ወበረካቱህ፤ አስ-ሰላሙ ዐለይና ወዓላ ዒባዲልላሂ አስ-ሲሊሒን፤ አሽሀዱ አን ላኢላሃ ኢለሏህ ወአሽሀዱ አንን ሙሐመደን ዐብዱሁ ወረሱሉህ' (ትርጉሙም: "ክብርና ልዕልና እንዲሁም ሰላቶችና መልካም ነገሮች ሁሉ ለአላህ ናቸው። አንቱ ነቢዩ ሆይ! የአላህ ሰላም፣ እዝነቱና በረከቶች በእርሶ ላይ ይስፈን ፤ ሰላም በእኛና በአላህ ደጋግ ባሮችም ላይ ይስፈን፤ ከአላህ ሌላ በእውነት የሚመለክ አምላክ እንደሌለ እመሰክራለሁ፤ ሙሐመድም የአላህ አገልጋይና መልዕክተኛ መሆናቸውን እመሰክራለሁ።") በሌላ የቡኸሪና ሙስሊም ዘገባ "አላህ እርሱ ሰላም ነው። አንዳችሁ ሰላት ላይ በተቀመጠ ወቅት 'አትተሒይያቱ ሊላሂ ወስሶለዋቱ ወጥጥይዪባቱ አስሰላሙ ዐለይከ አይዩን-ነቢዩ ወረሕመቱሏሂ ወበረካቱህ፤ አስሰላሙ ዐለይና ወዓላ ዒባዲልላሂ አስሲሊሒን' ይበል። ይህንን ያለ ጊዜ በሰማይም ውስጥ ሆነ በምድር ውስጥ የሚገኝ ደግ የአላህ ባሪያ ሁሉ ዲዓው ይደርሰዋል። ቀጥሎ 'አሽሀዱ አን ላኢላሃ ኢለሏህ ወአሽሀዱ አንን ሙሐመደን ዐብዱሁ ወረሱሉህ' ይበል ከዚያም የፈለገውን ዲዓእ መርጦ ያድርግ!" [ሱሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘገባው ታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለኢብኑ መስዑድ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና አንድ የቁርአን ምእራፍ እንደሚያስተምሩት ትኩረቱን ወደርሳቸው ለመሰብሰብ እጁን በእጃቸው ውስጥ አድርገው ሰላት ውስጥ የሚባለውን ተሸሁድ አስተማሩት። ይህም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለተሸሁድ በቃል ደረጃም ይሁን በመልዕክት ደረጃ የሰጡትን ትኩረት የሚጠቁም ነው። እንዲሁም አሉ: "አትተሒይደቱ ሊላህ..." ይህ ማለት: ክብርና ልቅናን የሚጠቁም ንግግርም ይሁን ተግባር ሁሉ ለአላህ የተገባ ነው ማለት ነው። "... አስሰለዋቱ..." ይህም ማለት የታወቁት ግዴታ ሰላቶችም ይሁኑ ሱና ሰላቶች ለአላህ ናቸው ነው። "... አጥጦይዪባቱ..." ይህም ማለት: ምሉዕነትን የሚጠቁሙ ጥሩ ንግግሮች፣ ተግባሮችና ባህሪዎች ሁሉ ለአላህ የተገቡ ናቸው ማለት ነው። "... አስሰላሙ ዐለይክ አይዩህን-ነቢዩ ወረሕመቱሏሂ ወበረካቱህ..." "አንቱ ነቢይ ሆይ! ሰላም፣ የአላህ እዝነትና በረከቱ በርሶ ላይ ይሁን" ይህም ለርሳቸው ከሁሉም መከራና ጉዳት ሰላም እንዲሆኑና ሁሉም መልካም ነገሮች እንዲጨምርላቸውና እንዲበዛላቸው የምናደርገው ዱዓ እንደሆነው። "... አስሰላሙ ዐለይና ወዓላ ዒባዲልላሂ አስሷሊሒን..." (በአላህ ደጋግ ባሮችና በኛ ላይም ሰላም ይስፈን።) ይህም በሰማይ ውስጥም ሆነ በምድር ውስጥ ለሚገኝ ደግ ባሪያና ለሰጋጁ ሁሉ ሰላም እንዲሰፍንበት የሚደረግ ዱዓ እንደሆነው። ... አሽሀዱ አን ላኢላሃ ኢላሏህ... " "ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ እንደሌለ እመሰክራለሁ።" ማለትም ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ እንደሌለ ቁርጥ የሆነ

ማረጋገጥን አረጋግጣለሁ ማለት ነው። "... ወአንነ ሙሐመድን ዐብዱሁ ወረሱሉህ" "ሙሐመድ የአላህ ባሪያና መልክተኛ መሆናቸውን እመሰክራለሁ።" ማለትም፡ ለርሳቸው በባርነትና በመጨረሻ መልዕክተኛነት አረጋግጣለሁ።

ቀጥለውም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰጋጁ የፈለገውን ዱዓእ እንዲመርጥ አነሳሱ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በሁሉም ሰላት ውስጥ የዚህ ተሸሁድ ስፍራው ከመጨረሻው ሱጁድ በኋላ በምንቀመጥበት ወቅት እና ባለ ሶስትና አራት ረከዓ ሰላት ከሆነ ደግሞ ከሁለተኛው ረከዓ በኋላ ነው።
2. በተሸሁድ ወቅት "አትተሒያቱ" ግዴታ መሆኑን እንረዳለን። ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከተረጋገጡ የተሸሁድ ቃላቶች መካከል በማንኛውም ቢጠቀም ይበቃለታል።
3. ሰላት ውስጥ በወንጀል እስካልሆነ ድረስ በማንኛውም ደስ ያለውን ዱዓእ ማድረግ እንደሚፈቀድ እንረዳለን።
4. ዱዓ ላይ ከነፍስ መጀመር እንደሚወደድ እንረዳለን።

(3096)

(158) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُو وَيَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ».

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: «إِذَا فَرَعَ أَحَدُكُمْ مِنَ التَّشَهُدِ الْآخِرِ، فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ: مِنْ عَذَابِ

جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ». [صحيح]

[متفق عليه]

(158) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል:- "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና): 'አሏሁም ኢኒ አዑዙ ቢከ ሚን ዓዛቢል ቀብሪ ወሚን ዓዛቢ-ን-ናር ወሚን ፊትነቲል መሕያ ወል መማት ወሚን ፊትነቲል መሲሒ-ድ-ደጃል' እያሉ ዱዓእ ያደርጉ ነበር።" 'ትርጉሙም: አላህ ሆይ! እኔ ከቀብር ቅጣት፣ ከእሳት ቅጣት፣ ከህይወትና ሞት ፈተና እና ከመሲሕ ደጃል ፈተና ባንተው እጠበቃለሁ።' ማለት ነው። በሙስሊም ዘገባ ደግሞ 'አንዳችሁ ከመጨረሻው ተሸሁድ ያጠናቀቀ ጊዜ ከአራት ነገሮች በአላህ ይጠበቅ: ከጀሀም ቅጣት፣ ከቀብር ቅጣት፣ ከህይወትና ሞት ፈተናና ከመሲሕ ደጃል ክፋት።' ብለዋል።" [ሶሒሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከመጨረሻው ተሸሁድ በኋላ ከሰላት ከማሰላመታቸው በፊት ከአራት ነገሮች በአላህ ይጠበቁ ነበር። እኛንም በአላህ ከነርሱ እንድንጠበቅ አዘዙን።

- የመጀመሪያው: ከቀብር ቅጣት ነው።
- ሁለተኛው: የትንሳኤ ቀን ከእሳት ቅጣት ነው።

ሶስተኛው: ከህይወት ፈተናዎች ሲባል ክልክል ከሆኑ ዓለማዊ ዝንባሌዎችና አጥማሚ ማደናገሪያዎች፤ እንዲሁም በሞት ሰአት ከሚያጋጥሙ ፈተናዎች ሲባል ደግሞ በጣእረ ሞት ሰአት ከኢስላም

ወይም ሱና መጥመምን የመሰሉ ወይም በሁለቱ መላእክት መጠየቅን ከመሰለ የቀብር ፈተና ማለት ነው።

አራተኛ: በመጨረሻ ዘመን የሚወጣ ከሆነው ከመሲሕ ደጃል ፈተና ነው። አላህ በርሱ አማካኝነት ባሮቹን ይፈትናል። ዱዓው ላይ እርሱ ተለይቶ የተጠቀሰው የርሱ ፈተናና ማጥመሙ ከባድ ስለሆነ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህ መጠበቂያ ዱዓ ከዱንያና ከመጨረሻው ዓለም ክፋቶች መጠበቅን ከሰበሰበ አንገብጋቢና ጠቅላይ ከሆነ ዱዓ መካከል አንዱ ነው።
2. የቀብር ቅጣት የተረጋገጠና እውነት መሆኑን እንረዳለን።
3. የፈተናን አደገኝነት እና ከፈተና ለመዳን በአላህ መታገዝና ዱዓ ማድረግ እንደሚገባ እንረዳለን።
4. የደጃል መውጣት የተረጋገጠ መሆኑንና ፈተናው ከባድ መሆኑን እንረዳለን።
5. ከመጨረሻው ተሸሁድ በኋላ ይህን ዱዓ ማለት እንደሚወደድ እንረዳለን።
6. ከመልካም ስራ በኋላ ዱዓ ማድረግ እንደሚወደድ እንረዳለን።

(3103)

(159) - عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمَرِيِّ قَالَ: لَقِيتُ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ أَعْمَلُهُ يُدْخِلُنِي اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ؟ أَوْ قَالَ قُلْتُ: بِأَحَبِّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ، فَسَكَتَ. ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَسَكَتَ. ثُمَّ سَأَلْتُهُ الثَّالِثَةَ فَقَالَ: سَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «عَمَلِكُ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ لِلَّهِ، فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً، إِلَّا رَفَعَكَ

اللَّهُ بِهَا دَرَجَةٌ، وَحَظَّ عَنكَ بِهَا حَظِيْبَةٌ» قَالَ مَعْدَانُ: ثُمَّ لَقِيْتُ أبا الدَّرْدَاءِ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ لِي:

مِثْلَ مَا قَالَ لِي: ثَوْبَانُ. [صحيح] - [رواه مسلم]

(159) - ከመዕዳን ቢን አቢ ጦልሐ አልዮዕመሪይ እንደተላለፈው እንዲህ አለ: «የአላህ መልክተኛ ነፃ ያወጡት ባሪያ የነበረውን ሠውባንን አገኘሁትና እንዲህ አልኩት: አላህ በርሱ ምክንያት ጀነት እንድንገባ የሚያደርገኝን የምሰራውን ስራ ንገረኝ? ወይም አላህ ዘንድ ተወዳጅ የሆነውን ስራ ንገረኝ? እርሱም ዝም አለ። በድጋሚ ጠየቅኩት አሁንም ዝም አለ። አሁንም ለሶስተኛ ጊዜ ጠየቅኩት እርሱም: "ስለዚህ ጉዳይ የአላህን መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ጠየቅኳቸውና እንዲህ አሉኝ <ለአላህ ሱጁድ እንድታበዘ አደራ እልሀለሁ። ለአላህ አንድ ሱጁድ አትወርድም አላህ በርሷ ደረጃህን ከፍ ቢያደርግና ወንጀልህንም የሚሰርዝ ቢሆን እንጂ»» መዕዳን እንዲህ አለ «ቀጥሎ አቡ ደርዳእን አገኘሁና ጠየቅኩት። እርሱም ሠውባን ያለኝን አምሳያ ነገረኝ።» [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጀነት ለመግባት ሰበብ ስለሆነ ወይም አላህ ዘንድ ተወዳጅ ስለሆነ ስራ ተጠየቁ።

ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለጠያቂው እንዲህ አሉት: ሰላት ውስጥ ሱጁድ ማብዛትን አዘውትር! አላህ በርሷ ደረጃህን ከፍ ቢያደርግና ወንጀልህንም ቢምርህ እንጂ አንድም ሱጁድ ለአላህ አትወርድም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ሰላት ሱጁድን ስለሚያካትት ግዴታም ሆነ ሱና ሰላት ለመስገድ ጥረት በማድረግ ላይ ሙስሊሞች መበረታታቸውን እንረዳለን።
2. የሶሐቦች ግንዛቤና እውቀት መገለፅ። ይህም ጀነት ከአላህ እዝነት በኋላ በስራ ካልሆነ በቀር እንደማትገኝ ማወቃቸው ነው።
3. ሰላት ውስጥ ሱጁድ ማድረግ ደረጃን ከፍ ለማድረግና ወንጀሎችን ለማስማር ትልቁ ምክንያት ነው።

(3732)

(160) - عن عائشة رضي الله عنها قالت: إني سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم

يقول: «لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَحْبَتَانِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(160) - ከእናትችን ዓኢሻ (ረዲየሊሁ 0374) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና እንደተላለፈው እንዲህ ብላለች፡- "የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ፡- "ምግብ ቀርቦ አልያም ሁለቱ ቆሻሻዎች እያጨናነቁት ሰላት የለም።" [ሶሐብ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የሰጋጅ ነፍስ የሚጓጓውና ልቡ የተንጠለጠለበት ምግብ ቀርቦ መስገድን ከለከሉ።

ልክ እንደዚሁ በቆሻሻው ግፊት ስለሚጠመድም ሁለቱ ቆሻሻች እያጨናነቁት ከመስገድ ከለከሉ። (እነርሱም ሽንትና አይነ ምድር ናቸው።)

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አንድ ሰጋጅ ወደ ሶላት ከመግባቱ በፊት ከሶላቱ የሚያዘናጋውን ነገር ባጠቃላይ ማራቅ ይገባዋል።

(3088)

(161) - عن عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ حَالَ بَيْنِي وَبَيْنَ صَلَاتِي وَقِرَاءَتِي يَلْبِسُهَا عَلَيَّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ خِزْبٌ، فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْهُ، وَانْفُلْ عَلَيَّ يَسَارِكَ ثَلَاثًا»، قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ فَأَذْهَبَهُ اللَّهُ عَنِّي. [صحيح] - [رواه مسلم]

(161) - ከዑመራን ቢን አቢል ዓስ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እርሱ ወደ ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘንድ በመምጣት "የአላህ መልዕክተኛ ሆይ! ሰይጣን በኔና በሶላቱ እንዲሁም በቂረአቱ መካከል አዘናጋኝ። በኔ ላይም ያለባቸውን ተቆይቶልኝ።" አላቸው። የአላህ መልዕክተኛም (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) "ይሄ ሰይጣን ነው። ኺንዘብ ይባላል። ይህ ስሜት የተሰማህ ጊዜ ከርሱ በአላህ ተጠበቅ! ወደ ግራህም ሶስት ጊዜ ትፋ!" አሉት። እርሱም "ይህንን ፈጠራ ከአላህም አስወገደልኝ።" አለ። [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ዑመራን ቢን አቢል ዓስ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራውን ይውደድላቸውና - ወደ ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በመምጣት እንዲህ አለ: "የአላህ መልዕክተኛ ሆይ!

ሰይጣን በኔና በሶላቴ መካከል ጋሬጣ ሆነ በርሷ ውስጥ ከመመሰጥም ከለከለኝ። በኔ ላይ ሶላቴ ውስጥ የምቀራውን ቂረአቴን ቀላቀለብኝም አጠራጠረኝም።" የአላህ መልዕክተኛም (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉት: "ይህ ሰይጣን ነው። ኺንዘብ ይባላል። ይህ ያገኘህና የተሰማህ ጊዜ ከርሱ በአላህ ተጠበቅ። ወደ ግራህም ዘረህ ከትንሽ ምራቅ ጋር ሶስት ጊዜ ትፋ።" ዑሥማንም እንዲህ አለ "ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ያዘዙኝን ነገር ፈጸምኩ። አላህም ከኔ ላይ አስወገደልኝ።"

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሶላት ውስጥ መመሰጥና ልብን መጣድ አንገብጋቢ መሆኑን እንረዳለን። ሰይጣንም ሶላት ውስጥ በመወስደስና በመጎትጎት ይታገላል።
2. ሰይጣን ሶላት ውስጥ በሚወሰውስ ወቅት ወደ ግራ ከመትፋት ጋር ሶስት ጊዜ "አዑዙ ቢላሂ ሚነሽሽይጢኒ አርረጂም" ማለት እንደሚወደድ እንረዳለን።
3. ሶሐቦች (ረዲዩሷሁ ዐንሁም) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - በሚያጋጥማቸው ችግሮች ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ችግራቸውን እስኪፈቱላቸው ድረስ ወደርሳቸው እንደሚመላለሱ መገለጹን እንረዳለን።
4. የሶሐቦች ልብ ህያው መሆኑን እንረዳለን። ሀሳባቸው ሁሉ መጪው አለም ነው።

(65105)

(162) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَسْوَأُ النَّاسِ سَرَقَةً الَّذِي يَسْرِقُ صَلَاتَهُ» قَالَ: وَكَيْفَ يَسْرِقُ صَلَاتَهُ؟ قَالَ: «لَا يُنِمُّ رُكُوعَهَا، وَلَا سُجُودَهَا». [صحيح] - [رواه ابن حبان]

(162) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: <ከሚሰርቁ ሰዎች ሁሉ እጅግ መጥፎው ሰላቱን የሚሰርቅ ነው።> እርሱም <እንዴት ሰላቱን ይሰርቃል?> አላቸው። እርሳቸውም <ሩኩዑንም ሆነ ሱጁዱን ባለማሟላት።> ብለው መለሱለት።" [ሶሒክ ነው።] - [ኢብኑ ሒባን ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በስርቆት እጅግ በጣም መጥፎ ሰው ከሰላቱ የሚሰርቅ ሰው መሆኑን ገለጹ። ይህም ከዚህ ሌባ ተቃራኒ የሰውን ገንዘብ የወሰደ በዚህች አለም ሊጠቀምበት ይችል ይሆናል። ይህ ሌባ ግን ከራሱ የምንዳና አጅር ሐቅ የሚሰርቅ ነው። ሶሐቦችም "የአላህ መልዕክተኛ ሆይ! እንዴት አንድ ሰው ከሰላቱ ይሰርቃል?" ብለው ጠየቁ። እርሳቸውም "ሩኩዑንም ሆነ ሱጁዱን አያሟላም።" ብለው መለሱ። ይህም በሩኩዑም በሱጁዱም ሲጣደፍ በተሟላ መልኩ እነርሱን አለመፈጸሙ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. ሰላትን ማሳመር፣ ማእዘናቶቻችንም በእርጋታና በተመስጦ መፈጸም አንገብጋቢ ጉዳይ መሆኑን እንረዳለን።

2. ፍኩዑም ሱጁዱም የማያሟላ ሰው ከዚህ ተግባሩ ለማራቅና ክልክልነቱን ለማስገንዘብ ሲባል በሌባነት መገለጹን እንረዳለን።
3. ሰላት ውስጥ ፍኩዕና ሱጁድን መሙላትና እነርሱንም ቀጥ አድርጎ መፈጸሙ ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።

(65100)

(163) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَمَّا يَحْشَى أَحَدَكُمْ - أَوْ: لَا يَحْشَى أَحَدَكُمْ - إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ، أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ، أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ». [صحيح] - [متفق عليه]

(163) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "አንዳችሁ ከኢማም በፊት ጭንቅላቱን ቀና ያደረገ ጊዜ አላህ ጭንቅላቱን የአህያ ጭንቅላት እንዳያደርገው ወይም አላህ የሰውነት ቅርጹን የአህያ የሰውነት ቅርፅ እንዳያደርግበት አይፈራምን?!" [ሶሊኩ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጭንቅላቱን ከኢማሙ በፊት ቀና የሚያደርግ ሰው አላህ ጭንቅላቱን የአህያ ጭንቅላት ሊያደርግበት ወይም የሰውነት ቅርጹን የአህያ ቅርፅ ሊያደርግበት እንደሚችል በመግለፅ ከባድ ዛቻን አስተላለፏ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አንድ ተከታይ ከኢማሙ ጋር ያለው የመከተል ሁኔታ አራት ነው። ከአራቱ ሶስቱ የተከለከሉ ናቸው። እነርሱም: መቅደም፣ እኩል

መፈፀምና ኋላ መቅረት ናቸው። ለተከታይ የተደነገገው ኢማሙን መከተል ነው።

2. ተከታይ የሆነ ሰው ሶላት ውስጥ ኢማሙን መከተል ግዴታው እንደሆነ እንረዳለን።

3. ከኢማሙ በፊት ራሱን ቀና የሚያደርግ ሰው ላይ የሰውነት ቅርፅ ወደ አህያ ቅርፅ እንደሚለወጥ የመጣው ዛቻ ሊሆን የሚችል ነገር ነው። ይህም ወደ ሌላ ፍጥረት ከመለወጥ የሚመደብ ነው።

(3086)

(164) - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

«إِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ، فَلَمْ يَدْرِ كَمْ صَلَّى ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا، فَلْيَطْرَحِ الشَّكَّ، وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ، ثُمَّ يَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ، فَإِنْ كَانَ صَلَّى خَمْسًا شَفَعَنَ لَهُ صَلَاتُهُ، وَإِنْ كَانَ صَلَّى إِثْمَامًا لِأَرْبَعٍ كَانَتْ تَرْغِيمًا لِلشَّيْطَانِ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(164) - ከአቡ ሰዒድ አልኹድሪይ (ረዳየላሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "አንዳችሁ ሶላቱ ውስጥ የተጠራጠረ ጊዜ ሶስት ይሁን አራት ስንት እንደሰገደ ካላወቀ ጥርጣሬውን ይጣልና እርግጠኛ በሆነበት ላይ ይገንባ። ከዛም ከማሰላመቱ በፊት ሁለት ሱጁዶችን ይውረድ። አምስት ከሰገደ ሁለቱ ሱጁዶች ሶላቱን ጥንድ ያደርጉለታል። አራት ሞልቶ ከሰገደ ደግሞ ሱጁዶቹ ሰይጣንን ማዋረጃ ይሆኑለታል።"»

[ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንድ ሰጋጅ ሰላቱ ውስጥ የተጠራጠረ ጊዜና ሶስት ይሁን አራት ስንት እንደሰገደ ካለው ምን ማድረግ እንዳለበት ገለጹ። ሶስተኛው ስለሆነ የተረጋገጠው አጠራጣሪውን የረከዓ ብዛት (አራትን) ሳይቆጥር አራተኛውን ረከዓ ይሰግዳል። ከዚያም ከማሰላሙቱ በፊት ሁለት ሱጁዶችን ይወርዳል።

የሰገደው እውነትም አራት ከነበር አንድ ረከዓ በመጨመሩ አምስተኛ ይሆናል። ሁለቱ የመርሳት ሱጁዶችም እንደ አንድ ረከዓ ይሆኑለትና ስለዚህ የረከዓው ብዛት ሙሉ እንጂ ጎዶሎ አይሆንም። ጭማሪዋ ረከዓ እውነትም አራተኛ ከሆነች ደግሞ በርሱ ላይ ያለበትን ግዴታ ሳይጨምርና ሳይቀንስ ተወጥቷል።

ሁለቱ ሱጁዶችም ሰይጣንን ማዋረጃና ማራቂያ እንዲሁም ፍላጎቱን ሳያሳካ ባይ እጁን መመለሻ ይሆናሉ። ምክንያቱም ሰላቱ ውስጥ አወሳስቦበት እንዲበላሽበት ተጋረጠበት፤ ሰጋጁ የአደም ልጅም - ለአደም ሱጁድ ውረድ የሚለውን የአላህን ትእዛዝ ባለመፈጸም ኢብሊስ ያመጠበት የሆነውን - የሱጁድን ትእዛዝ በመፈጸሙ ሰላቱ ሞላለት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ሰጋጅ የሆነ ሰው ሰላቱ ውስጥ የተጠራጠረ ጊዜና እርሱ ዘንድ አንዱ ሚዛን ካልደፋ ጥርጣሬውን ይጥልና እርግጠኛ በሆነበት ነገር ላይ ይሰራል። ይህም አንስተኛ የሆነውን ነው (የሰገድኩት ሶስት ረከዓ ነው ወይስ አራት ብሎ ከተጠራጠረ ሶስት የሚለውን ይወስዳል)። ሰላቱን አሟልቶ ይሰግድና ከማሰላሙቱ በፊት

- 1. የመርሳት ሱጁድን ይወርዳል፤ ከዚያም ያሰለምታል።
- 2. እነዚህ ሁለት ሱጁዶች ሰላትን መጠገኛ መንገድና ሰይጣንን ከፍላጎቱ የተዋረደ፣ የራቀና ባዶውን መመለሻ ናቸው።
- 3. ሐዲሡ ውስጥ የተጠቀሰው ጥርጣሬ ሚዛን ያልደፋውን ጥርጣሬ ነው እንጂ ጥርጣሬው ሚዛን የሚደፋ ከሆነ ግን ሚዛን በሚደፋው ነው የሚሰራው።
- 4. ሽሪዓዊን ትእዛዝ በመፈጸም ወስዋስን በመዋጋትና በመከላከል ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።

(11231)

(165) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ نَامَ لَيْلَةً حَتَّى أَصْبَحَ، قَالَ: «ذَاكَ رَجُلٌ بَالَ الشَّيْطَانَ فِي أُرْتِيئِهِ، أَوْ قَالَ: فِي أُذُنِهِ». [صحيح]

- [متفق عليه]

(165) - ከዐብደላህ ቢን ሙስዑድ (ረዳዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ: «ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ዘንድ እስኪነጋ ድረስ ምሽቱን የተኛ ሰውዬ ተወሳ። እርሳቸውም "ይህ ሸይጧን ጆሮዎቹ ውስጥ ወይም ጆሮው ውስጥ የሸናበት ሰው ነው።" አሉ።» [ሶሊክ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ዘንድ እስኪነጋና ፀሐይ እስክትወጣ ድረስ የተኛ፤ ግዴታ ሰላትን ለመስገድም ስላልተነሳ ሰውዬ ተወሳ። ነቢዩም (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ይህ ሸይጧን ጆሮው ውስጥ የሸናበት ሰው ነው አሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሌሊት ሶላት መቆምን መተው እንደሚጠላና ይህም በሸይጢን አማካኝነት እንደሚሆን ተረድተናል።
2. በርሱና አላህን በመታዘዝ መካከል እንቅፋት ለመሆን በሁሉም መንገድ ላይ የሰውን ልጅ ለመከልከል ከሚቀመጠው ሸይጢን መጠንቀቅ እንደሚገባ ተረድተናል።
3. ኢብኑ ሐጅር እንዲህ ብለዋል: (ወደ ሶላት ያልቆመ) በሚለው የተፈለገው ማንኛውም የሶላት አይነትም ሊሆን ይችላል፤ ተለይቶ የታወቀን ሶላት ሊሆንም ይችላል፤ የለይል ሶላትም ሊሆን ይችላል፤ የግዴታ ሶላትም ሊሆን ይችላል።
4. ጢቢይ እንዲህ ብለዋል: «በታው ላይ ለመጥቀስ ከእንቅልፍ ጋር አብሮ የሚሄደው አካል አይን ከመሆኑም ጋር ጅሮን ለይተው የጠቀሱት የእንቅልፉን ክብደት ለመግለፅ ነው። መስሚያዎች መንቁያ አካላቶች ናቸውና። ሽንት የተለየበት ምክንያት ደግሞ ወደ ውስጥ ለመግባት ቀላልና ወደ ደም ስር ለመስረፅ ፈጣን ስለሆነ ነው። ይህ ከሆነ በኋላ ለሁሉም አካል መስነፍን ያወርሳል።»

(3714)

(166) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ

عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ، وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا، وَلَا تَقُومُ

السَّاعَةُ إِلَّا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(166) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳየላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው : ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ፀሀይ

ከወጣችባቸው ቀናቶች ሁሉ በላጩ ቀን የጁሙዓ ቀን ነው። በዚህ ቀን አደም ተፈጠረ፣ በዚህ ቀን ጀነት ገባ፣ በዚህ ቀን ከርሷ ወጣ፣ ሰአቲቱም በጁሙዓ ቀን ካልሆነ በቀር አትከሰትም።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዩላላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ፀሀይ ከወጣችባቸው ቀናቶች ሁሉ በላጩ ቀን የጁሙዓ ቀን እንደሆነ ተናገሩ። የጁሙዓን ቀን ልዩ ከሚያደርገው ነገሮች መካከል፡ አላህ አደምን (ዐለይሂ ሰላም) የፈጠረው፣ ጀነት ውስጥ ያስገባው፣ ከጀነት አስወጥቶ ወደ ምድር ያወረደው በዚህ ቀን ነው። ሰአቲቱም በጁሙዓ ቀን ካልሆነ በቀር አትከሰትም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከሁሉም የሳምንቱ ቀናቶች የጁሙዓ ቀን በላጩ መሆኑን እንረዳለን።
2. በጁሙዓ ቀን መልካም ስራዎችን በማብዛት ላይ፣ የአላህን እዝነት ለማግኘት በመዘጋጀትና መአቱን በመከላከል ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
3. ሐዲሁ ውስጥ የተጠቀሱት እነዚህ የጁሙዓ ቀን መለዮዎች እንጂ የጁሙዓን ቀን ደረጃ ለመጥቀስ ተብለው የተወሱ አይደሉም። የአደም ከጀነት መውጣትና የትንሳኤ ቀን መቆም ደረጃ ተደርገው አይቆጠሩም ያሉ ሲኖሩ፤ በሌላ በኩል ደግሞ እዚህ ሐዲሁ ውስጥ የተጠቀሱት ሁሉም ደረጃዎች ናቸው። የአደም ከጀነት መውጣት ከመልክተኞች፣ ከነቢያቶችና ከደጋጎች የሆኑ ዘሮችን ለማግኘት ሰበብ ሲሆን የትንሳኤ መቆም ደግሞ የደጋጎች

ምንዳ ለመፍጠኑና አላህ ለነርሱ ያዘጋጀላቸውን መከበሪያ ለማግኘት ሰበብ ስለሆነ ነው ያሉም አሉ።

4. በዚህ ዘገባ ያልተጠቀሱ በሌላ ዘገባ ግን የተጠቀሱ የጁመዓ ቀን ሌሎች መለዎዎችም አሉ። ከነሱም መካከል፡ በጁመዓ እለት አላህ የአደምን ተውበት ተቀበለ፤ በጁመዓ እለት ሞተ፤ በዚህች ቀን አንድ አማኝ ባሪያ እየሰገደ አላህን አንዳች ነገር እየጠየቀ ይህኛን ሰዓት አያገኝም አላህ የጠየቀውን የሚሰጠው ቢሆን እንጂ የተባለላት አንዳት ሰዓት አላች።

5. በዓመት ከሚገኙ ቀናቶች በላጩ ቀን የዐረፋ ቀን ነው። የእርድ ቀን ነው ያሉም አሉ። ከሳምንት ቀናቶች ሁሉ በላጩ ቀን የጁመዓ ቀን ነው። በላጩ ምሽት ደግሞ የለይለተል ቀደር ምሽት ነው።

(3711)

(167) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ ثُمَّ رَاحَ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَقَرَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ كَبْشًا أَقْرَنَ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَيْضَةً، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الدُّعَاءَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(167) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳዋሊሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል፡- «የጁመዓ ቀን ልክ እንደ ጆናባ ትጥባት ከታጠበ በኋላ ማልዶ የሄደ ሰው ልክ የግመል ቁርባን እንዳቀረበ ነው። በሁለተኛው ወቅት ማልዶ የሄደ

ሰው ልክ የከብት ቁርባን እንዳቀረበ ነው። በሶስተኛው ወቅት ማልዶ የሄደ ሰው ልክ ቀንዳም ሙክት ቁርባን እንዳቀረበ ነው። በአራተኛው ወቅት ማልዶ የሄደ ሰው ልክ የዶሮ ቁርባን እንዳቀረበ ነው። በአምስተኛው ወቅት ማልዶ የሄደ ሰው ልክ የእንቁላል ቁርባን እንዳቀረበ ነው። ኢማሙ ለኹጥባ የወጣ ጊዜ መላእክቶቹም ተግሳፁን ለመስማት ይገኛሉ።» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ወደ ጁሙዓ ሰላት ማልዶ የመሄድን ትሩፋት ተናገሩ። መማለዱም ፀሐይ ከወጣችበት ወቅት ጀምሮ ኢማሙ ለኹጥባ እስከሚመጡበት ወቅት ይቆያል። ይህም አምስት ወቅቶች ይኖሩታል። አከፋፈሉም ፀሐይ ከወጣችበት ወቅት ኢማሙ መስጂድ ገብቶ ለኹጥባ ሚንበር ላይ እስኪወጣ ያሉትን ወቅቶች ለአምስት በመክፈል ይገኛል።

የመጀመሪያው: እንደ ጀናባ ትጥበት የተሟላ ትጥበትን ከታጠበ በኋላ በመጀመሪያው ወቅት ጁሙዓ ወደሚሰግድበት መስጂድ የሄደ ሰው ሲሆን ይህም ግመል ሰይፍ እንደሰጠ ሰው ነው።

ሁለተኛው: በሁለተኛው ሰዓት የሄደ ሰው ሲሆን ይህም ከብት እንደመፀወተ ሰው ነው።

ሶስተኛ: በሶስተኛው ሰዓት የሄደ ሰው ሲሆን ይህም ቀንዳም ሙክት እንደመፀወተ ሰው ነው።

አራተኛ: በአራተኛው ሰዓት የሄደ ሰው ሲሆን ይህም ዶሮ እንደመፀወተ ሰው ነው።

አምስተኛ: በአምስተኛው ሰዓት የሄደ ሰው ሲሆን ይህም እንቁላል እንደመፀወተ ሰው ነው።

ኢማሙ ለኹጥባ የወጣ ጊዜም መስጂድ በረ ላይ ተቀምጠው መስጂድ ለሚገቡ ሰዎች አንድ በአንድ የሚጽፉ መላዕክቶች መመዝገባቸውን ትተው ዚክርና ኹጥባ ለማዳመጥም ይመጣሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የጁመዓ ቀን በመታጠብ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን። ይህም ወደ ሰላት ከመሄድ በፊት ነው የሚፈጸመው።
2. ወደ ጁመዓ ሰላት በቀኑ የመጀመሪያ ሰአት ማልዶ የመሄድን ትፋፋት እንረዳለን።
3. ወደ መልካም ስራዎች በመቻኮል ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
4. መላዕክቶች የጁመዓ ሰላትንና ኹጥባን ለማዳመጥ እንደሚገኙ እንረዳለን።
5. መላዕክቶች በመስጂድ በሮች ላይ ሆነው ወደ ጁመዓ ሰላት የሚመጡ ሰዎችን አንድ በአንድ ይፅፋሉ።
6. ኢብኑ ረጀብ እንዲህ ብለዋል: "የጁመዓ ቀን የታጠበና ቀጥሎ ማልዶ የሄደ ሰው" የሚለው አነጋገር ለጁመዓ ተብሎ መታጠብ የሚወደደው የመጀመሪያው ወቅት ጎህ ሲወጣ ሲሆን የመጨረሻው ወቅት ደግሞ ወደ ጁመዓ ሲሄድ መሆኑን ይጠቁማል።

(5393)

(168) - عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثًا، وَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»، قَالَ الْوَلِيدُ: فَقُلْتُ لِلْأَوْزَاعِيِّ: كَيْفَ الْأَسْتِغْفَارُ؟ قَالَ: تَقُولُ: أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، أَسْتَغْفِرُ

اللَّهُ. [صحيح] - [رواه مسلم]

(168) - ከሠውባን -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሶላታቸውን ያጠናቀቁ ጊዜ ሶስት ጊዜ ኢስቲግፋር ያደርጉ (ምህረት ይጠይቁ) ነበር። እንዲሁም ይሉ ነበር: 'አላሁም አንተ አስሰላም ወሚንከ አስሰላም ተባረክተ ዘል ጀላሊ ወልኢክራም' ትርጉሙም (አላህ ሆይ! አንተ ሰላም ነህ ሰላም የሚገኘውም ካንተ ነው። የግርማና ክብር ባለቤት የሆንከው ጠራህ!) ወሊድ ለአውዛዒይ 'እንዴት ነው ኢስቲግፋር የሚደረገው? አልኩት' አለ። እሳቸውም 'አስተግፊሩላህ አስተግፊሩላህ' በማለት ነው ብለው መለሱልኝ።' አለ። "

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሶላታቸውን ያጠናቀቁ ጊዜ "አስተግፊሩላህ አስተግፊሩላህ አስተግፊሩላህ" ይሉ ነበር።

ቀጥለውም ጌታቸውን "አላሁም አንተ አስሰላም ወሚንከ አስሰላም ተባረክተ ዘል ጀላሊ ወልኢክራም" (አላህ ሆይ! አንተ ሰላም ነህ ሰላም የሚገኘውም ካንተ ነው። የግርማና ክብር ባለቤት የሆንከው ጠራህ!) በማለት ጌታቸውን ያልቃሉ። አላህ በባህሪያቶቹ የተሟላና ሰላም ነው፤ ከሁሉም ጉድለትና ነውርም የጠራ ነው። ከዱንያና አሺራ ክፋት ሰላም የሚፈለገውም ከሌላ ሳይሆን ከርሱ ነው። እርሱ ጥራት ይገባውና በሁለቱም ዓለም መልካሙ የበዛ ፣ የልቅናና መልካም ባለቤት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. ከሶላት በኋላ ኢስቲግፋር ማለትና በርሱ ላይ መዘውተር እንደሚወደድ እንረዳለን።

2. አምልኮ ውስጥ የጎደለውን እንዲሞላ፣ አምልኮ ውስጥ ያሳነሰውን እንዲጠግን ኢስቲግፋር እንደሚወደድ እንረዳለን።

(10947)

(169) - عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ قَالَ: كَانَ ابْنُ الزُّبَيْرِ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ حِينَ يُسَلِّمُ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحُدُودُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ التَّعَمُّةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ» وَقَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَهْلُلُ بِهِمْ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(169) - ከአቡ ዙበይር እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- "ኢብኑ ዙበይር በሁሉም ሰላት ካሰለሙት በኋላ እንዲህ ይሉ ነበር። 'ላ ኢላሃ ኢላላህ ወሕደሁ ላ ሸሪከ ለሁ፤ ለሁል ሙልኩ ወለሁል ሐምዱ ወሁወ ዓላ ኩሊ ሸይኢን ቀዳር ፤ ላ ሐውለ ወላ ቁውወተ ኢላ ቢላህ ፤ ላ ኢላሃ ኢላላህ ወላነዕቡዱ ኢላ ኢያህ ለሁ አንኒዕሙህ ወለሁልፈድል ወለሁ አሥሠናኡል ሐሰን፤ ላኢላሃ ኢላላሁ ሙኽሊሲን ለሁ ዲን ወለው ከሪሃል ካፈሩን' አስከትለውም እንዲህ አሉ ' የአላህ ሙልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከሁሉም ሰላቶች በኋላ እነዚህን ውዳሴዎች ይሉ ነበር።'" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

የአላህ ሙልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሁሉንም ግዴታ ሰላት ካሰለሙቱ በኋላ በዚህ ታላቅ ውዳሴ ያወድሱ ነበር። ትርጉሙም:

"ላኢላሃ ኢላላህ" ማለትም ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለከ አምላክ የለም።

"ወሕደሁ ላሸሪከ ለሁ" ማለትም አላህ በተመላኪነቱ፣ በንጉሳቱ፣ በስሞቹና በባህሪያቶቹ ለሱ ተጋሪ የለውም።

"ለሁል ሙልክ" ማለትም ገደብ አልባ ሰፊና ጠቅላይ ንግስና የሰማያትና የምድር በመካከላቸውም ያለው ሁሉ ንግስና ለሱ ነው።

"ወለሁል ሐምድ" ማለትም ልቅ በሆነ ምሉእነት የሚገለፅ ፣ በደስታም ይሁን በሽግር ወቅት በማንኛውም ሁኔታ በውዴታና በልቅና ምሉዕ በመሆኑ የሚመሰገን ነው።

"ወሁወ ዐላ ኩሊ ሸይኢን ቀዳር" ማለትም ችሎታው በሁሉም መልኩ የሞላ አንዳችም የማይሳነው ማንኛውም ጉዳይ ለሱ የማያቅተው ነው።

"ላ ሐውለ ወላ ቁወተ ኢላ ቢላህ" ማለት በአላህ እገዛ ቢሆን እንጂ ከአንድ ሁኔታ ወደ አንድ ሁኔታ መለወጥ የለም፤ አላህን ከመወንጀል እርሱን ወደማምለክ መለወጥም ሀይልም የለም። እርሱ አጋዥ ነውና፤ መመኪያም በርሱ ላይ ነው።

"ላኢላሃ ኢለሷህ ወላነዕቡዱ ኢላ ኢያህ" "ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለከ አምላክ የለም። ከርሱ በስተቀርም አናመልክም።" የሚለው የአላህን ተመላኪነትና ሺርክን ውድቅ የማድረግን ሀሳብ የሚያጠናክር ነው። ከርሱ በስተቀርም አምልኮ የሚገባው የለም።

"ለሁ አንኒዕመህ ወለሁል ፈድል" (ፀጋ የርሱ ነው። ችሮታም የርሱ ነው።) እርሱ የፀጋዎች ባለቤትና የሚፈጥር ነው። ለፈለገው ባሮቹም የሚቸረው እሱ ነው።

"ወለሁ አሥሠናኡል ሐሰን" በሁለመናው፣ በባህሪያቶቹ፣ በድርጊቶቹ፣ በፀጋዎቹ ሁሉ መልካም ውዳሴዎች ለርሱ የተገባ ነው።

"ላኢላሃ ኢለሷህ ሙኸሊሲን ለሁ ዲን" (አምልኮን ለርሱ ያጠራን

ስንሆን ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ የለም።) ማለትም በአላህ አምልኮ ያለምንም ይዩልኝና ይስሙልኝ ብቸኛ ያደረግነው ስንሆን ነው የምናመልከው።

"ከሀዲያን ቢጠሉ እንኳ" ማለትም ከሀዲያን ቢጠሉ እንኳ አላህን በመነጠልና በማምለክ ላይ እንፀናለን።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከሁሉም ግዴታ ሰላቶች በኋላ በዚህ ውዳሴ ላይ መዘውተር እንደሚወደድ እንረዳለን።
2. አንድ ሙስሊም ከሀዲያን ቢጠሉ እንኳ በእምነቱ ከፍ ያለ ስሜት ሊሰማውና የእምነቱን መገለጫዎች ይፋ ማድረግ ይገባዋል።
3. ሐዲሁ ውስጥ "ከሰላት በኋላ" የምትለዋ ቃል ስትመጣ ሐዲሁ ውስጥ የተጠቀሰው ውዳሴ ከሆነ ከሰላመተ በኋላ መሆኑ ዲዓእ ከሆነ ደግሞ ሰላት ውስጥ ከማሰላመቱ በፊት መሆኑ መሰረት ነው።

(6203)

(170) - عَنْ وَرَادٍ كَاتِبِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: أَمَلَى عَلِيٌّ الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ فِي كِتَابٍ إِلَى مُعَاوِيَةَ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيٍّ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجُدُّ». [صحيح] - [متفق عليه]

(170) - የሙጊራ ቢን ሹዕባ ጸሐፊ ከሆነው ወራድ እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "ሙጊራ ቢን ሹዕባ ወደ ሙዐዊያህ የሚጻፍን እንዲህ የሚል ደብዳቤ አጻፈኝ: 'ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ

ይስፈንና) ከሁሉም ግዴታ ሰላቶች በኋላ እንዲህ ይሉ ነበር <ላኢላህ ኢላሏሁ ወሕደሁ ላ ሸሪክ ለህ፤ ለሁል ሙልኩ ወለሁል ሐምዱ ወሁው ዓላ ኩሊ ሸይኢን ቀዳር፤ አላሁመ ላማኒዐ ሊማ አዕሎይተ ወላሙዕጢዩ ሊማ መነዕተ ወላ ዩንፈዑ ዘልጆዲ ሚንከልጆድ> ትርጉሙም 'ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ የለም። ብቸኛና ለርሱ አጋር የሌለው ነው። ንግስናም ምስጋናም ለርሱ ነው። እርሱ በሁሉ ነገር ላይ ቻይ ነው። አላህ ሆይ! ለሰጠኸው ማንም ከልካይ የለውም። ለከለከልከውም ማንም ሰጪ የለውም። የክብር ባለቤትም ክብሩ ካንተ (ቅጣት) አያድንም።" [ሶሒክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከሁሉም ግዴታ ሰላት በኋላ "ላኢላህ ኢላሏሁ ወሕደሁ ላ ሸሪክ ለህ፤ ለሁል ሙልኩ ወለሁል ሐምዱ ወሁው ዓላ ኩሊ ሸይኢን ቀዳር፤ አላሁመ ላማኒዐ ሊማ አዕሎይተ ወላ ሙዕጢዩ ሊማ መነዕተ ወላዩንፈዑ ዘልጆዲ ሚንከልጆድ" "ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ የለም። ብቸኛና ለርሱ አጋር የሌለው ነው። ንግስናም ምስጋናም ለርሱ ነው። እርሱ በሁሉ ነገር ላይ ቻይ ነው። አላህ ሆይ! ለሰጠኸው ማንም ከልካይ የለውም። ለከለከልከውም ማንም ሰጪ የለውም። የክብር ባለቤትም ክብሩ ካንተ (ቅጣት) አያድንም።" ይሉ ነበር።

ማለትም: የተውሒድ ቃል በሆነችው "ላኢላህ ኢላሏሁ" አረጋግጣለሁም አምናለሁም። ትክክለኛዋን አምልኮም ለአላህ አፅንቼ ከርሱ ውጪ ካሉ አካላቶችም ውድቅ አደርጋታለሁ። ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ የለም። እውነተኛውና የተሟላው ንግስና።

የሰማያትና የምድር ባለቤቶችም ምስጋና ሁሉ ለአላህ የተገባ መሆኑን አረጋግጣለሁ። እርሱም በሁሉም ነገር ላይ ቻይ ነው። አላህ የወሰነው መስጠትም ይሁን መከልከል ማንም መላሽ የለውም። እርሱ ዘንድ የሀብት ባለቤት ሀብቱ አይጠቅመውም። ብቸኛ የሚጠቅመው መልካም ስራ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህ ዚክር የተውሒድና የምስጋና ቃላቶችን የሰበሰበ ስለሆነ ከሶላቶች በኋላ ማለቱ እንደሚወደድ እንረዳለን።
2. ሱናን ወደ መተግበርና ማሰራጨት መቻኮል እንደሚገባ እንረዳለን።

(65102)

(171) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَحَمَدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، فَتِلْكَ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ، وَقَالَ: تَمَامَ الْمِائَةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(171) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲየላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: «ከሁሉም (ግዴታ) ሶላት በኋላ ሰላሳ ሶስት ጊዜ አላህን ያጠራ (ሱብሐነሷ) ያለ፤ ሰላሳ ሶስት ጊዜ አላህን ያመሰገን (አልሐምዱ ሊላህ) ያለ፤ ሰላሳ ሶስት ጊዜ ተክቢራ (አላሁ አክበር) ያለ፤ ይህም በድምሩ ዘጠና ዘጠኝ ሲሆን መቶ መሙያውንም "ላኢላሃ ኢላላሁ ወሕደሁ

ለሸሪክ ለሁ፣ ለሁል ሙልኩ ወለሁል ሐምዱ ወሁው ዓላ ኩሊ ሸይኢን ቀዲር" ያለ ሰው ወንጀሉ የባህር አረፋ አምሳያ ቢደርስ እንኳ ይማራል።
» [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ግዴታ ሰላቶች ከተጠናቀቁ በኋላ እነዚህን ያለ ሰው የሚያገኘውን ምንዳ ገለጹ:

ሰላሳ ሰስት ጊዜ "ሱብሐነላህ": ይህም አላህን ከጉድለቶች ሁሉ ማጥራት ነው።

ሰላሳ ሰስት ጊዜ "አልሐምዱ ሊላህ": ይህም አላህን ከመውደድና ከማላቅ ጋር በምሉዕ ባህሪያቱ ማወደስ ነው።

ሰላሳ ሰስት ጊዜ "አላሁ አክበር": ማለት ይህም አላህ ከሁሉም ነገር እጅግ የላቀ ነው ማለት ነው።

መቶ መሙያውንም "ላኢላሃ ኢላላሁ ወሕደሁ ላሸሪክ ለሁ፣ ለሁል ሙልኩ ወለሁል ሐምዱ ወሁው ዓላ ኩሊ ሸይኢን ቀዲር" ያለ ሰው - ትርጉሙም፡- ከአላህ በቀር በእውነት የሚመለከ የለም። ብቸኛና አጋር የለውም። ጥራት የተገባው አላህ በምሉዕ ንግስና የተለየና ከርሱ ውጪ ያሉት የማይገባቸውን ውዳሴ ሙገሳ ከውዴታና ልቅና ጋር የተገባው ነው። እርሱም ምንም የማይሳነው ቻይ ነው። እነዚህን ቃላት ያለ ሰው ወንጀሉ ባህር በሚናወጥና በሚላተም ሰአት ከላይ በሚሆነው ነጭ አረፋ ልክ ቢበዛ ራሱ ትማራለችም ትሰረዛለችም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከግዴታ ሰላቶች በኋላ ይህን ዚክር ማለት ተወዳጅ እንደሆነ እንረዳለን።

2. ይህ ዚክር ለወንጀል መማር ምክንያት ነው።
3. የአላህን ትልቁን ችሮታ፣ እዝነትና ምህረት እንረዳለን።
4. ይህ ዚክር ወንጀሎችን ለማስማር ምክንያት ነው። የተፈለገውም፡ ትናንሽ ወንጀሎችን ማስማር ነው፤ ትላልቅ ወንጀሎች ግን ከተውበት በቀር ምንም አያስምራቸውም።

(10948)

(172) - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا أَنْ يَمُوتَ». [صحيح] -
 [رواه النسائي في الكبرى]

(172) - ከአቡ ኡማማ (ረዳዮሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ከሁሉም ግዴታ ሰላት በኋላ አየተል ኩርሲይን የቀራ ሰው ጀነት ለመግባት ከሞት በቀር ምንም አይከለክለውም።"» [ሶሐሕ ነው።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ግዴታ ሰላት ከተጠናቀቀ በኋላ አየቱል ኩርሲይን የቀራ ሰው ከሞት በቀር ጀነት ለመግባት ምንም እንደማይከለክለው ተናገሩ። ይህኛም አንቀጽ በበቀራ ምእራፍ ውስጥ የምትገኝ ሲሆን እርሷም ይህኛ የአላህ ቃል ናት፡ ትርጉሟ: {አላህ ከርሱ በቀር ሌላ አምላክ የለም። ህያው ራሱን ቻይ ነው። ማንገላጀትም እንቅልፍም አትይዘውም። በሰማያት ውስጥና በምድር ውስጥ ያለው ሁሉ የርሱ ብቻ ነው። ያ እርሱ ዘንድ በፍቃዱ ቢሆን እንጂ የሚያማልደው ማነው? (ከፍጡሮች) በፊታቸው

ያለውንና ከኋላቸው ያለውን ሁሉ ያውቃል። በሻውም ነገር እንጂ ከእውቀቱ በምንም ነገር አያካብቡም። (አያውቁም)። መንበሩ ሰማያትንና ምድርን ሰፋ። ጥበቃቸውም አያቅተውም። እርሱም የሁሉ በላይ ታላቅ ነው።} [አልበቀራህ: 255]

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህቺ ታላቅ አንቀፅ የአላህን ውብ ስሞችና የላቁ ባህሪያቱን በማካተቷ ያላትን ትሩፋት እንረዳለን።
2. ይህቺን ታላቅ አንቀፅ ከሁሉም ግዴታ ሰላቶች በኋላ መቅራት ተወዳጅ መሆኑን እንረዳለን።
3. መልካም ስራዎች ጀነት ለመግባት ሰበብ እንደሆኑ እንረዳለን።

(10950)

(173) - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: حَفِظْتُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ رَكَعَاتٍ: رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرَبِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ، وَكَانَتْ سَاعَةً لَا يُدْخَلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا، حَدَّثَنِي حَفْصَةُ أَنَّهُ كَانَ إِذَا أَدَّنَ الْمُؤَدَّنُ وَطَلَعَ الْفَجْرُ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، وَفِي لَفْظٍ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكَعَتَيْنِ. [صحيح] - [متفق عليه بجميع

رواياته]

(173) - ከኢብኑ ዑመር (ረዳዋሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አስር ረከዓዎችን ሸምድጃለሁ። እነርሱም ከተህር በፊት ሁለት ረከዓ፣ ከተህር በኋላም ሁለት ረከዓ፣ ከመግራት በኋላ ቤታቸው ውስጥ ሁለት ረከዓ፣ ከዒሻእ

በኋላም ቤታቸው ውስጥ ሁለት ረከዓ፣ ከሱብሒ ሶላት በፊት ሁለት ረከዓ ናቸው። የሱብሒ ወቅት ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘንድ የማይገባባት ሰአት ነበረች። ስለሰአቲቱም ሙአዚኑ አዛን ያለ ጊዜና ጎህ የወጣ ጊዜ ሁለት ረከዓ ይሰግዱ እንደነበር ሐፍሷ ነገረች።" በሌላ ዘገባ ደግሞ "ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከጁመዓ ሶላት በኋላም ሁለት ረከዓ ይሰግዱ ነበር።" [ሶሒኑ ነው።] - [በሁሉም ዘገባዎቹ ቡኸሪና ሙስሊም ተስማምተውበታል።]

ትንታኔ:

ዐብደላህ ቢን ዑመር (ረዲዮሊሁ ዐንቡማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ከነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የሸመደዱትን አስር የሱና ረከዓዎች ገለጹ። እነዚህ ሱናዎች "ሱነን አርረዋቲብ" (ከግዴታ ሶላት በፊት ወይም በኋላ የሚሰገዱ ሱና ሶላቶች) ተብለው ይጠራሉ። ሁለት ረከዓ ከዙህር በፊትና ሁለት ረከዓ ከዙህር በኋላ፤ ከመግራብ በኋላ ሁለት ረከዓ ቤታቸው ውስጥ፤ ሁለት ረከዓ ከዲሻ ሶላት በኋላ ቤታቸው ውስጥ፤ ከፈጅሮ በፊት ሁለት ረከዓ ይሰግዱ ነበር። ይህም አስር ረከዓ ሞላ። ከጁመዓ ሶላት በኋላም ሁለት ረከዓ ይሰግዱ ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. እነዚህ ከፈርድ በፊትና በኋላ የሚሰገዱ ሶላቶች ተወዳጅ መሆናቸውንና በነርሱ ላይ መዘውተርም እንደሚወደድ እንረዳለን።
2. ሱና ሶላቶችን ቤት ውስጥ መፈጸም መደንገጉን እንረዳለን።

(174) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعْقَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَبْنَ كُلُّ أَدَانَيْنِ صَلَاةً، يَبْنَ كُلُّ أَدَانَيْنِ صَلَاةً» ثُمَّ قَالَ فِي الْمَالِئَةِ: «لِمَنْ شَاءَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(174) - ከዐብደላህ ቢን ሙገፈል (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- «ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "በየሁሉም ሁለት አዛኖች መካከል ሶላት አለ። በየሁሉም ሁለት አዛኖች መካከል ሰላት አለ።" ቀጥለው በሶስተኛው "ለፈለገ ሰው" አሉ።» [ሶሊኩ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በየሁሉም አዛንና ኢቃም መካከል ሱና ሶላት እንዳለ ገለጸ። ይህንንም ሶስት ጊዜ ደጋግሞት። በሶስተኛውም ይህን ሶላት መስገድ ለፈለገ ሰው ተወዳጅ እንደሚሆንለት ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በአዛንና ኢቃም መካከል ሶላት መስገድ ተወዳጅ መሆኑን እንረዳለን።
2. ንግግርን መደጋገም የነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና መመሪያ እንደሆነ እንረዳለን። ይህም የሚናገሩት ነገር አንገብጋቢ መሆኑን አፅንዖት ለመስጠትና ለማሰማት ብለው ነው።
3. በሁለት አዛን በማለት የተፈለገው: አዛንና ኢቃምን ነው። (ሁለቱ አዛኖች) ያሉት ወደ አንዱ በማመዘን ነው። (ፀሃይና ጨረቃን)

ሁለቱ ጨረቃዎች እንደሚባሉት፣ (አቡበከርና ዑመር) ሁለቱ ዑመሮች እንደሚባሉት ማለት ነው።

4. አዛን ማለት ወቅት መግባቱን ማሳወቂያ ነው። ኢቃማህ ማለት ደግሞ ሰላት መፈፀሚያ ወቅቱ መድረሱን ማሳወቂያ ነው።

(65479)

(175) - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ السَّمِيْعِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا

دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكِعْ رُكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(175) - ከአቡ ቀታዳ አስሰላሚይ (ረዲዩሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "አንዳችሁ መስጂድ የገባ ጊዜ ከመቀመጡ በፊት ሁለት ረከዓ ይስጉ።" [ሰሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡታል።]

ትንታኔ:

በማንኛውም ወቅትና ለማንኛውም አላማ መስጂድ የመጣና የገባ ሰው ከመቀመጡ በፊት ሁለት ረከዓ እንዲሰግድ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አነሳሱ። ይኸውም ሁለቱ የተሒየተል መስጂድ ረከዓዎች ናቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከመቀመጥ በፊት የተሒየተል መስጂድ ሁለት ረከዓ መስገድ እንደሚወደድ እንረዳለን።
2. ይህ ትእዛዝ መቀመጥ ለፈለገ ሰው ነው። መስጂድ ገብቶ ሳይቀመጥ የወጣን ሰው ትእዛዙ አይመለከተውም።
3. አንድ ሰጋጅ ሰዎች ሰላት ውስጥ ሆነው መስጂድ ቢገባና ቀጥታ

እነርሱ ወደሚሰግዱት ሰላት ቢገባ ከሁለቱ የተሐደተል መስጂድ ረከዓ ያብቃቃዋል።

(65091)

(176) - عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إِذَا قُلْتُمْ

لِصَاحِبِكُمْ: أَنْصِتْ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَعَنْتُمْ». [صحيح] - [متفق عليه]

(176) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳዮላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል፡- "የጁሙዐ ቀን ኢማሙ ሹጥባ እያደረገ ሳለ ለባልደረባህ 'ዝም በል!' ካልከው በርግጥም ውድቅ ንግግርን ተናግረህል።" [ሶሐኦ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የጁሙዓ ሹጥባ ላይ የተሳተፈ ሰው ሊያሟላቸው ከሚገባ ግዴታ ስርዐቶች መካከል ተግሳፁን ሊያስተነትን ዘንድ ሹጥባ አድራጊውን በጥሞና ማዳመጥ እንደሚገባ ግልፅ አደረጉ። ኢማሙ ሹጥባ እያደረገ ለሌላ ሰው "ዝም በል!" "አዳምጥ!" እንደማለት ትንሽ ነገር እንኳ ያወራ ሰውም ቢሆን የጁሙዐ ሰላት ትሩፋት እንዳመለጠው ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሹጥባ በሚደመጥበት ወቅት መጥፎን ማውገዝ ወይም ሰላምታን መመለስና ያስነጠሰን "የርሐሙከላህ" ማለትን እንኳ ቢሆን ማንኛውም ንግግር መናገር ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
2. ኢማሙን የሚያዋራ ወይም ኢማሙ የሚያወራው ሰው እዚህ

ክልከላ ውስጥ አይካተትም።

3. አስፈላጊ ከሆነ በሁለቱ ሹጥባዎች መካከል ማውራት ይፈቀዳል።

4. ኢማሙ ሹጥባ እያደረገ ነቢዩ (ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከተወሱ ድምፅህን ቀንሰህ በሳቸው ላይ ሰላትና ሰላም ታወርዳለህ። ልክ እንደዚሁ ዱዓ ሲደረግም በዝግታ (ድምፅህን ቀንሰህ) አሚን ትላለህ።

(3107)

(177) - عن عمران بن حصين رضي الله عنه قال: كَانَتْ بِي بَوَاسِيرٌ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: «صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى

جَنْبٍ». [صحيح] - [رواه البخاري]

(177) - ከዲምራን ቢን ሑሰይን -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "ኪንታሮት ነበረብኝና ስለ አሰጋገዴ ነቢዩን ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰለም ጠየቅኳቸው። እሳቸውም እንዲህ አሉኝ:- 'ቁመህ ስገድ! ካልቻልክ ተቀምጦህ ስገድ! ካልቻልክ በጎንህ ተጋድመህ ስገድ። "' [ሶሐኤ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

መቆም ባልተቻለበት ወቅት ካልሆነ በቀር ለሰላት አሰጋገድ መሰረቱ መቆም እንደሆነና መቆም ካልቻለ ተቀምጦ እንደሚሰግድ ተቀምጦ መስገድም ካልቻለ በጎኑ ተጋድሞ መስገድ እንደሚችል ነቢዩ ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰለም ገለጹ።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. በአቅም ልክ ከሁኔታ ወደ ሁኔታ መሸጋገር እንጂ አይምሮ ጤነኛ

እስከሆነ ድረስ ሶላት የማትቀር ግዴታ ናት።

2. አንድ ሰው አምልኮን የሚፈፀመው በአቅሙ ልክ መሆኑ የኢስላምን ገርነትና ቀላልነትን ያስረዳናል።

(10951)

(178) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةٌ فِي

مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(178) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው : ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "በዚህ መስጂዴ የሚሰገድ ሶላት ከርሱ ውጪ ከሚሰገዱ አንድ ሺህ ሶላቶች የተሻለ ነው። የተከበረው መስጊድ (መስጂደል ሐራም) ሲቀር።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በርሳቸው መስጂድ የሚሰገድ ሶላትን ደረጃ ገለፁ። እርሱም መካ ውስጥ ከሚገኘው ከተከበረው መስጂድ ውጪ ምድር ላይ በሚገኙ መስጂዶች ከሚሰገድ ሶላት ሁሉ በአንድ ሺህ እጥፍ ይበልጣል። በተከበረው መስጂድ (መስጂደል ሐራም) የሚሰገድ ሶላት ግን በርሳቸው መስጂድ ከሚሰገድ ሶላትም ይበልጣል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. በተከበረው መስጂድና በነቢዩ መስጂድ የሚሰገድ ሶላት ምንዳ እጥፍ ድርብ መሆኑን እንረዳለን።
- 2. በተከበረው መስጊድ የሚሰገድ ሶላት ከርሱ ውጪ በሚገኙ

መስጂዶች ከሚሰጡ ሰላቶች በመቶ ሺህ በላይ ነው።

(65090)

(179) - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ لَبِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ أَرَادَ بِنَاءَ الْمَسْجِدِ فَكَرِهَ النَّاسُ ذَلِكَ، وَأَحْبَبُوا أَنْ يَدْعَهُ عَلَى هَيْبَتِهِ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

[مَنْ بَنَى مَسْجِدًا لِلَّهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ فِي الْجَنَّةِ مِثْلَهُ]. [صحيح] - [متفق عليه]

(179) - ከመሕሙድ ቢን ለቢድ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: "ዑሥማን ቢን ዐፋን (የነቢዩን) መስጂድ መገንባት ፈለጉ። ይህንንም ሰዎች ጠሉ። ባለበት እንዲተውም ፈለጉ። እርሳቸውም እንዲህ አሉ: 'የአላህን መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ: < ለአላህ ብሎ መስጂድን የገነባ አላህም ለርሱ አምሳያውን ጀነት ውስጥ ይገነባለታል።>' አለ።" [ሶሐክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ዑሥማን ቢን ዐፋን አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና የነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መስጂዱ መጀመሪያ ከነበረበት ባማረ መልኩ አድሶ መገንባት ፈለጉ። ሰዎችም መስጂዱ በነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘመን ከነበረበት ሁኔታ ስለሚለወጥ ይህንን የዑሥማን ሀሳብ ጠሉ። የመስጂዱ ግድግዳ በጡብ የተገነባ ሲሆን ጣሪያው በዘንባባ ቅጠል ነበር የተሰራው። ዑሥማን ግን በድንጋይና በጀሶ ነበር መገንባት የፈለጉት። በዚህ ጊዜ ዑሥማን (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው

ለይ ይስፈንና) "ለይዩልኝና ይስሙልኝ ሳይሆን የአላህን ውዴታ ፈልገ መስጂድ የገነባ አላህ በስራው አይነት የበለጠ ምንዳ ይመነዳዋል። ይህም ምንዳ በገነባው ቤት አምሳያ አሏሁም ለርሱ ጅነት ውስጥ የሚገነባለት መሆኑ ነው።" ሲሉ መስማታቸውን ነገሯቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. መስጂዶችን በመገንባት ላይ መነሳሳቱና የዚህንም ትሩፋት እንረዳለን።
2. መስጂድን ማስፋትና ማደስ የመገንባት ትሩፋት ውስጥ ይካተታል።
3. በሁሉም ስራዎች ስራን ለአላህ ማጥራት አንገብጋቢነቱን እንረዳለን።

(65089)

(180) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ صَاحِبٍ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ، لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا، إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحُ مِنْ نَارٍ، فَأُحْيِيَ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ، فَيُكْوَى بِهَا جَنْبُهُ وَجَبِينُهُ وَظَهْرُهُ، كُلَّمَا بَرَدَتْ أُعِيدَتْ لَهُ، فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيَرَى سَبِيلَهُ، إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ»

قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَلْبَلُ؟ قَالَ: «وَلَا صَاحِبٌ إِلَّا لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا، وَمَنْ حَقَّهَا حَلَبَهَا يَوْمَ وَرْدِهَا، إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، بَطَّحَ لَهَا بِقَاعِ قَرْقَرٍ، أَوْ قَرَّ مَا كَانَتْ، لَا يَفْقَدُ مِنْهَا فَصِيلًا وَاحِدًا، تَطْوُهُ بِأَخْفَافِهَا وَتَعَضُّهُ بِأَفْوَاهِهَا، كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أَوْ لَهَا رَدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا، فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ»

قيل: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَالْبَقْرُ وَالْعَمَمُ؟ قَالَ: «وَلَا صَاحِبُ بَقْرٍ، وَلَا عَمَمٍ، لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا، إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُطْحَ لَهَا بِقَاعِ قَرْقَرٍ، لَا يَفْقَدُ مِنْهَا شَيْئًا، لَيْسَ فِيهَا عَقْصَاءٌ، وَلَا جَلْحَاءٌ، وَلَا عَضْبَاءٌ تَنْطَحُهُ بِفُرُونِهَا وَتَطْوُهُ بِأَطْلَافِهَا، كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أَوْ لَهَا رَدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا، فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ حَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ»

قيل: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَالْحَيْلُ؟ قَالَ: «الْحَيْلُ ثَلَاثَةٌ: هِيَ لِرَجُلٍ وَزُرٌّ، وَهِيَ لِرَجُلٍ سِتْرٌ، وَهِيَ لِرَجُلٍ أَجْرٌ، فَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ وَزُرٌّ، فَرَجُلٌ رَبَّطَهَا رِبَاءً وَفَحْرًا وَنِوَاءً عَلَى أَهْلِ الْإِسْلَامِ، فَهِيَ لَهُ وَزُرٌّ، وَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ سِتْرٌ، فَرَجُلٌ رَبَّطَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللَّهِ فِي ظُهُورِهَا وَلَا رِقَابِهَا، فَهِيَ لَهُ سِتْرٌ وَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ أَجْرٌ، فَرَجُلٌ رَبَّطَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ، فِي مَرَجٍ وَرَوْضَةٍ، فَمَا أَكَلَتْ مِنْ ذَلِكَ الْمَرْجِ، أَوْ الرُّوضَةِ مِنْ شَيْءٍ، إِلَّا كُتِبَ لَهُ، عَدَدَ مَا أَكَلَتْ حَسَنَاتٍ، وَكُتِبَ لَهُ، عَدَدَ أَرْوَاتِهَا وَأَبْوَالِهَا، حَسَنَاتٍ، وَلَا تَقْطَعُ طَوْلَهَا فَاسْتَنْتَّ شَرَفًا، أَوْ شَرَفَيْنِ، إِلَّا كُتِبَ اللَّهُ لَهُ، عَدَدَ آثَارِهَا وَأَرْوَاتِهَا حَسَنَاتٍ، وَلَا مَرَّ بِهَا صَاحِبُهَا عَلَى نَهْرٍ، فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلَا يُرِيدُ أَنْ يَسْقِيَهَا، إِلَّا كُتِبَ اللَّهُ لَهُ، عَدَدَ مَا شَرِبَتْ، حَسَنَاتٍ»

قيل: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَالْحُمْرُ؟ قَالَ: «مَا أَنْزَلَ عَلَيَّ فِي الْحُمْرِ شَيْءٌ، إِلَّا هَذِهِ الْآيَةُ الْفَادَّةُ الْجَامِعَةُ: {مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ} [الزلزلة: 8]. [صحيح] -

[متفق عليه]

(180) - ከአጉ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካሞ ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለሞ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፋና እንዲህ ብለዋል: "የወርቅና የብር ባለቤት ሆኖ

ሐቃቸውን የማይወጣ ሰው የትንሳኤ ቀን ለርሱ የእሳት ዝርግ ተዘርግቶለት በርሷ በጀሃነም እሳት ውስጥ ሳይቃጠል የሚቀር የለም። ጎኑም፣ ግንባሩና ጀርባውም የሚተኮስ መሆኑ አይቀርም።" በቀዘቀዘች ቁጥር እየተመላለሰች መጠኑ ሀምሳ ሺህ አመት የሚያህል ለሆነ ቀን ይተኮሳል። ይህም በባሮች መካከል ፍርድ ተፈርዶ መንገዱ ወደ ጀነት ወይስ ወደ እሳት ነው የሚለውን እስኪመለከት ድረስ የሚዘልቅ ነው።

"የአላህ መልክተኛ ሆይ! ግመልስ?" ተባሉ። እርሳቸውም " የትንሳኤ ቀን በሆነ ጊዜ የተስተካከለ ሰፊ መሬት ላይ ባለቤቱ ተጥሎ ግመሏ ዱንያ ውስጥ ከነበረችበት የበዛች ሆናና ከነበሩት አንድም ግልገል ሳትቀነስ በሸኾናዋ የምትረግጠውና በአፏ የምትነክሰው ቢሆን እንጂ ሐቋን የማይወጣ የግመል ባለቤት የለም። ከሐቋ መካከልም ለመጠጥ በምትወርድበት ቀን አልቦ (ለሚስኪን ማጠጣት) ነው። የመጀመሪያዋ ባለፈችበት ቁጥር ሌላኛዋ እየተመላለሰች መጠኑ ሀምሳ ሺህ አመት የሚያህል ለሆነ ቀን ታሰቃየዋለች። ይህም በባሮች መካከል ፍርድ ተፈርዶ መንገዱ ወደ ጀነት ወይስ ወደ እሳት ነው የሚለውን እስኪመለከት ድረስ ነው።" አሉ። ለርሳቸውም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ከብትና ፍየልስ?" ተባሉ። እርሳቸውም "የትንሳኤ ቀን በሆነ ጊዜ የተስተካከለ ሰፊ መሬት ላይ ባለቤቱ በአፍጢሙ ተጥሎ ከነርሱም መካከል አንድም ሳይጎድልና አንድም ቀንዱ የተጠመዘዘ፣ ቀንድ የሌለው ወይም ቀንደ ሰባራ ሳይኖር እያንዳንዷ በቀንዷ የምትወጋው በጥፍሯም የምትወጋው ቢሆን እንጂ ሐቋን የማይወጣ የከብትና ፍየል ባለቤትም የለም። የመጀመሪያዋ ባለፈችበት ቁጥር ሌላኛዋ እየተመላለሰች መጠኑ ሀምሳ ሺህ አመት የሚያህል ለሆነ ቀን ታሰቃየዋለች። ይህም በባሮች መካከል ፍርድ ተፈርዶ መንገዱ ወደ

ጅነት ወይስ ወደ እሳት ነው የሚለውን እስኪመለከት ድረስ የሚቀጥል ነው።” አሉ። ለርሳቸውም “የአላህ መልክተኛ ሆይ! ፈረስስ?” ተባሉ። እርሳቸውም “ፈረስ ሶስት አይነት ነው። ለሰው-ዬው ወንጀል የሆነች፣ ሰው-ዬውን የምትሸሽገው የሆነችና ለሰው-ዬው ምንዳ የምታስገኝ የሆነች አለች። እርሱ ወንጀል የሆነችበትማ ለይዩልኝ፣ ለፉከራና በሙስሊሞች ላይ ሊዘመትባት የታሰበችው ናት። ርሷ ለርሱ የምትሸሽግ የሆነችውም በአላህ መንገድ አስሯት ከዚያም በጀርባዋና በጫንቃዋ ላይ ያለውን የአላህን ሐቅ ያልረሳ ነው። ይህኛም እርሱን የምትሸሽግ ናት። እርሷ ለርሱ ምንዳ የምታስገኝ የሆነችው ደግሞ በአላህ መንገድ ለሙስሊሞች ሊዘመትባት በቡቃያ ስፍራ ወይም በጨፌ ውስጥ ያሰራት ነው። በዚህ ቡቃያ ስፍራ ውስጥ ወይም በጨፌ ውስጥ አንዳችም በበላች ቁጥር ምንዳ ለርሱ ቢጻፍለት፣ የእብቷና የሽንቷ ቁጥር ያህልም ለርሱ ቢጻፍለት እንጂ፤ የታሰረችበትን ገመድ አትቆርጥም፤ ኮረብታን ወይም ኮረብታዎችን አትሮጥም አላህ በኮቴዋና በእብቷ ቁጥር ምንዳን ቢጻፍለት እንጂ፤ ባለቤቷ እርሷን ይዞ በወንዝ በኩል አያልፍምም እርሱ ሊያጠጣት ባይፈልግ እንኳ ከወንዙ አትጠጣምም አላህ ለርሱ በጠጣችው ቁጥር ምንዳ ቢጻፍለት እንጂ።” አሉ። ለርሳቸው “የአላህ መልክተኛ ሆይ! አህያስ!” ተባሉ። እርሳቸውም “ከዚህች ብቸኛና ጠቅላይ አንቀጽ በቀር በአሁያ ጉዳይ በኔ ላይ አንዳችም አልወረደም።{የብናኝ ክብደት ያክልም መልካም የሰራ ሰው ያገኘዋል። የብናኝ ክብደት ያክልም ክፉን የሰራ ሰው ያገኘዋል።} [አዝዘልዘላህ:8]” አሉ።” [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐላይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው

ላይ ይስፈንና የተለያዩ የገንዘብ አይነቶችንና የትንሳኤ ቀን ዘካቸውን ያለውጣ ሰው ምንዳ ምን እንደሆነ ገለጹ።

የመጀመሪያው: ወርቅ፣ ብርና በነርሱ ደረጃ ያለ ገንዘብና መገበያያ ሸቀጥ ነው። ይኸውም ዘካ ግዴታ ሆኖበት ያልወጣለትን ወርቅና ብር ነው። የትንሳኤ ቀን ሲሆን በዝርግ መልኩ የሚቃጠልም የሚቀልጥም ይደረጋል። በጀሃነም እሳት ውስጥም ትቀጣጠላለች በርሷም ባለቤቱ ይቀጣበታል። በርሷም ጎኑም፣ ግንባሩና ጀርባውም ይተኮሳል። በቀዘቀዘች ቁጥር ግለቷ ይመለሳል። አላህ በፍጡራን መካከል ፈርዶ ከጀነት ነዋሪዎች ወይም ከእሳት ነዋሪዎች መካከል ከአንዱ እስኪሆን የአንዱ ቀን መጠን ሆኖ ሺህ አመት የሚያህል በሆነበት የእለተ ትንሳኤ ሙሉ ጊዜው በዚህ ሁኔታ ቅጣቱ ይቀጥላል።

ሁለተኛው: ግዴታ የሆነው ዘካዋንና ሐቋን ያልተወጣለት የግመል ባለቤት ነው። ከግመል ሐቅም እርሷ ዘንድ ለሚገኙ ድሆች በማለብ ማጣጣት ነው። ይህቺ ግመልም ተልቃ፣ ሰብታና ከነበሩበት ቁጥር በዝተው ይመጣሉ። የትንሳኤ ቀን የተስተካከለ ሰፊ መሬት ላይ ባለቤቱ ይዘረጋል፣ ይጣላል፣ ለርሷ ይለጠጣል። በእግሮቻቸውም ይረገጣል፣ በጥርሶቻቸውም ይነከሳል። የመጨረሻዋ ግመል ባለፈች ቁጥር የመጀመሪያው ይመለሳል። አላህ በፍጡራን መካከል ፈርዶ ከጀነት ነዋሪዎች ወይም ከእሳት ነዋሪዎች መካከል ከአንዱ እስኪሆን ድረስም የአንዱ ቀን መጠን ሆኖ ሺህ አመት የሚያህል በሆነበት በእለተ ትንሳኤ ሙሉ ጊዜውን በዚህ ሁኔታ ቅጣቱ ይቀጥላል።

ሶስተኛው: ግዴታ የሆነበትን ዘካ የማያወጣለት የከብት፣ የፍየልና የበግ ባለቤት የሆነ ሰው ነው። ከነበሩበት መጠን ምንም ሳይቀነስ በዝተው ይመጣሉ። የትንሳኤ ቀን የተስተካከለ ሰፊ መሬት ላይ ባለቤቱ

ተዘርግቶ ይጣላል፤ ለርሷ ይለጠጣል። ከነርሱም መካከል ቀንዱ የተጠመዘዘ፤ ቀንድ የሌለውና ቀንዱ የተሰበረ አይኖርም። ይልቁንም የተሟላ ባህሪ ተላብሰው ነው የሚመጡት። በቀንዶቻቸውም ይወጉታል፤ በእግራቸውም ይረግጡታል። የመጨረሻዋ ባለፈች ቁጥር የመጀመሪያዋ ትመለሳለች። አላህ በፍጡራን መካከል ፈርዶ ከጀነት ነዋሪዎች ወይም ከእሳት ነዋሪዎች መካከል ከአንዱ እስኪሆን ድረስ የአንዱ ቀን መጠን ሀምሳ ሺህ አመት የሚያህል በሆነበት በእለተ ትንሳኤ ሙሉ ጊዜውን በዚህ ሁኔታ ቅጣቱ ይቀጥላል።

አራተኛው: ፈረስ የሚያደልብ ነው። ይህም ሶስት አይነት ናቸው።

አንደኛ: እርሷ ለርሱ ወንጀል የሆነችበት ናት። ይህም ለይዩልኝ፣ ለፋከራና ሙስሊሞችን ለመዋጋት የያዘች እንደሆነ ነው።

ሁለተኛ: እርሷ ለርሱ የምትሸገው የሆነች ናት። ይህም በአላህ መንገድ ለመዋጋት የያዘች እንደሆነ ነው። ከዚያም ለፈረስ በመቀለብ፣ ጣጣዋን በመቻል ከዚህም ውስጥ ኮርማዋን በማዘጋጀት ለርሷ መልካም የዋለ እንደሆነ ነው።

ሶስተኛ: እርሷ ለርሱ ምንዳ የምታስገኝ የሆነች ናት። ይህም በአላህ መንገድ ለሙስሊሞች ለመዋጋት የያዘችና በቡቃያ ስፍራና በጨፌ ውስጥ ያሰማራት እንደሆነ ነው። ይህኛ ፈረስ አንድም አትበላም ለርሱ በበላቸው ቁጥር ምንዳ ቢፃፍለት እንጂ፤ በእበቷና ሽንቷ ቁጥር ልክ ምንዳ ቢፃፍለት እንጂ፤ የምትታሰርበትን ገመድ ቆርጣ በምድር ከፍታ ላይ አትሮጥም አላህ ለርሱ በኮቴዋና እበቷ ቁጥር ልክ ምንዳን ቢፀፍለት እንጂ፤ ባለቤቱ እርሷን ይዞ በወንዝ በኩል ሲያልፍ እርሷን ማጠጣት ሳይፈልግም አትጠጣም አላህ በጠጣቸው ቁጥር ለርሱ ምንዳ የሚፀፍለት ቢሆን እንጂ።

ቀጥሎ ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ስለአሁያ እርሷም እንደ ፈረስ አምሳያ ናትን? ተብለው ተጠየቁ።

እርሳቸውም: ከዚህች አጭር ከሆነችው አንቀፅ በቀር እርሷን የሚመለከት አንቀፅ አልወረደም። ይህቺ አንቀፅም ሁሉንም የአምልኮና የወንጀል አይነቶችን የምታጠቃልል ናት። ይህቺም አንቀፅ {የብናኝ ክብደት ያክልም መልካም የሰራ ሰው ያገኘዋል። የብናኝ ክብደት ያክልም ክፉን የሰራ ሰው ያገኘዋል።} [አዝዘልዘላህ:8] የምትለዋ የአላህ ንግግር ናት። አሁያን ሲያደልብ አላህ ለመታዘዝ አልሞ ከሆነ የዚህን ምንዳ ያገኛል። ወንጀል ከሰራ ደግሞ የዚህን ቅጣት ያገኛል። ይህ አንቀፅ ሁሉንም ስራዎች የሚጠቀልል ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ዘካ የመስጠት ግዴታነትንና ዘካ የክለክለ ሰውም ብርቱ ዛቻ እንደተዛተበት እንረዳለን።
2. ዘካን በስንፍና የሚከለክል ሰው ከሃዲ ባይሆንም ነገር ግን ከባድ አደጋ ውስጥ እንደሆነ እንረዳለን።
3. የሰው ልጅ አምልኮ ሲተገብር የአምልኮውን መሰረት አስቦ ዝርዝርን ባያስብም በሚከሰቱ ዝርዝር ነገሮች ሁሉ እንደሚመነዳ እንረዳለን።
4. በገንዘብ ላይ ከዘካ ውጪም ሐቆች እንዳሉ እንረዳለን።
5. ከግመል ሐቆች መካከል አንዱ የምትጠጣበት ስፍራ ባላችበት ወቅት ለሚገኙ ሚስኪኖች አልቦ ማጠጣት ነው። ይህም ፈላጊዎች ቤት ድረስ አስበው ከመምጣት ይልቅ ቀላል ስለሆነና ለግመሎቹም ምቹ ስለሆነ ነው። ኢብኑ በጧል እንዲህ ብለዋል:

ገንዘብ ሁለት ሐቆች አሉት: የነፍስ ወከፍ ሐቅና ሌላ ሐቅ ነው። አልቦ ማጠጣት የመልካም ስነምግባር መገለጫ ከሆኑ ሐቆች መካከል አንዱ ነው።

- 6. ከግመል፣ ከከብትና ከፍየል ግዴታ ሐቆች መካከል ከርማዋን የፈለገች ጊዜ ከርማዋን ማዘጋጀት ነው።
- 7. የአህያና ማስረጃ ያልመጣባቸው ነገሮች ባጠቃላይ ብይን: {የብናኝ ክብደት ያክልም መልካም የሰራ ሰው ያገኘዋል። የብናኝ ክብደት ያክልም ክፉን የሰራ ሰው ያገኘዋል።} በሚለው የአላህ ንግግር ውስጥ የሚካተቱ ናቸው።
- 8. በአንቀፁ ውስጥ መልካም ስራ ትንሽ እንኳ ብትሆን በመስራት ማነሳሳትና መጥፎ ስራ ብታንስ እንኳ ከመስራት ማስጠንቀቂያ አለበት።

(6611)

(181) - عن أبي هريرة رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَا نَقَّصَتْ

صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(181) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "ምፅዋት (ከሰጪው) ገንዘብ ላይ አታጎድልም፤ አላህ ለአንድ ባሪያ ይቅር በማለቱ (ምክንያት) ከልቅና በስተቀር አይጨምርላትም፤ አንድም ሰው ለአላህ ብሎ አይተናነስም አላህ ከፍ ያደረገው ቢሆን እንጂ።" [ሰሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዮአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ምፅዋት ከሰጧው ላይ መከራን ትከላከላለች እንጂ ገንዘቡን እንደማታጎድል፤ አላህ ለሰጧው ትልቅ መልካምን እንደሚተካለትና መመፅወቱ ጭማሪ እንጂ ጉድለት እንደማይሆን ገለፁ።

መበቀል ወይም ባለቤቱን መቅጣት እየተቻለም ይቅር ማለት ኃይልና ልቅናን እንጂ አይጨምርም።

አንድም ሰው ማንንም ፈርቶ፣ ለማስመሰልና ከሱ ጥቅም ፈልጎ ሳይሆን ለአላህ ፊት ብሎ አይተናነስምም ዝቅ አይልምም ምንዳው ልቅናና ከፍታ ቢሆን እንጂ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. አንዳንድ ሰዎች ከዚህ ተቃራኒ ቢያስቡም መልካምና ስኬት የሚገኘው ሸሪዕን በመተግበርና መልካምን በመፈፀም ነው።

(5512)

(182) - عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «قَالَ اللهُ:

أَنْفِقْ يَا ابْنَ آدَمَ أَنْفِقْ عَلَيْكَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(182) - ከአቡ ሁረይራ - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ዮአላህ መልክተኛ ሰለሷሁ ዓለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል:- "አላህ እንዲህ ብሏል 'የአደም ልጅ ሆይ! ስጥ ላንተም ይሰጥሃል!" [ሰሐክ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ከፍ ያለውና የላቀው አላህ "የአደም ልጅ ሆይ! ግዴታም ይሁን

ተወዳጅ የሆኑብህን ወጪዎች ለግስ! ላንተም ሲሳይን አሰፋልሃለሁ፣ ያወጣኸውን ወጪ ልውጫ እሰጥሃለሁ፣ በሰጠሁህም ነገር ላንተ እባርክልሃለሁ" ማለቱን ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በአላህ መንገድ መስጠትና መመፅወት መበረታታቱን እንረዳለን።
2. መልካም በሆኑ መንገዶች ላይ ወጪ ማድረግ ሲሳዩችን በረከት እንዲያገኝና እንዲበዛ ከሚያደርጉ እንዲሁም ሰውዬው ያወጣውን ወጪ አላህ እንዲተካለት ከሚያደርጉ ትልልቅ ምክንያቶች መካከል ነው።
3. ይህ ሐዲሥ ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከጌታቸው ከሚያስተላልፏት ሐዲሥ መካከል አንዱ ነው። ሐዲሥል ቁድሲይ ወይም ሐዲሥል ኢላሂይ በመባል ይጠራል። ቃሉም ሀሳቡም ከአላህ ሲሆን ነገር ግን ቁርአን ከሌሎች የተለየበት የሆኑ በማንበቡ (በየፊደላቱ ሐሰና የሚያስገኘውን) አምልኮን መፈፀም፣ እሱን ለማንበብ ውዱእ ማድረግና አምሳያውን ማንም እንደማያመጣ መነገሩ፣ ተአምራዊነቱና ከዚህም ውጪ ያሉ የቁርአን መለዎዎችን አልያዘም።

(5805)

(183) - عن أبي مسعود رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إِذَا أَنْفَقَ

الرَّجُلُ عَلَى أَهْلِهِ يَحْتَسِبُهَا فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

(183) - ከአቡ መስዑድ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላትና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "ሰውዬው (ምንዳ እንደሚያገኝበት) እያሰበ ለቤተሰቡ ወጪ ያወጣ

ጊዜ ለርሱ ምፅዋት ትሆንለታለች።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ሰውዬው እንደሚስቱ፣ ወላጆቹ፣ ልጁና ሌሎችንም እነርሱ ላይ ወጪ ማውጣት ግዴታ ለሆነበት አካል ሲሰጥ ወደ አላህ መቃረብንና አላህ ዘንድ ምንዳን እያሰበ ከሆነ ለርሱ የምፅዋት ምንዳ እንደሚሰጠው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ለቤተሰቦች ወጪ በማውጣት ምንዳና አጅር እንደሚገኝ እንረዳለን።
2. ሙእሚን የሆነ ሰው በስራው የአላህን ፊትና እርሱ ዘንድ ያለውን ምንዳና አጅር እንደሚፈልግ እንረዳለን።
3. በሁሉም ስራዎች መልካምን ኒያ ማድረግ ይገባል። ከነዚህም ስራዎች መካከል ለቤተሰቦች ወጪ በምናወጣ ጊዜ አንዱ ነው።

(6460)

(184) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا مَاتَ

الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ: إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَرَدٍ صَالِحٍ

يَدْعُو لَهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(184) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "የሰው ልጅ ሲሞት ከሶስት ስራዎቹ ውጪ ስራዎቹ ከርሱ ይቋረጣሉ። ሰደቀቱል ጃሪያህ (ተሻጋሪ ምፅዋቶቹ)

ወይም ጠቃሚ ዕውቀት ያስተላለፈ ወይም ለርሱ ዱዓ የሚያደርግለት መልካም ልጅ ያለው ሲቀር ሌሎቹ ስራዎቹ ይቋረጣሉ።" [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የሞተ ሰው በመሞቱ ስራው እንደሚቋረጥ፤ ከነዚህ ሰስት ስራዎች ውጪም ከሞተ በኋላ ምንዳ የሚያገኝበት እንደሌለው ተናገሩ። ሶስቱ ስራዎች ግን ሰበባቸው እርሱ ስለሆነ አይቋረጡም።

የመጀመሪያው: እንደወቅፍ፣ መስጂድ መገንባት፣ ጉድጓድ መቆፈርና ሌሎች ምንዳቸው የማይቋረጥና የሚዘወትር ምፅዋት ናቸው።

ሁለተኛው: ጠቃሚ ዕውቀትን ያስተላለፈ፣ ዕውቀት ሰጪ መጽሐፍትን እንደመፃፍ፣ የሆነን ግለሰብ ማስቀራትና ከሞተ በኋላ ይህ የቀራው ግለሰብ እውቀቱን በማሰራጨት ላይ መሳተፍን የመሰለ ሰዎች የሚጠቀሙበት እውቀት ነው።

ሶስተኛው: ለወላጆቹ ዱዓ የሚያደርግ አማኝ መልካም ልጅ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሰው ልጅ ከሞተ በኋላ የሚደርሰው ምንዳ ተሻጋሪ ምፅዋት፣ በርሱ ሰዎች የሚጠቀሙበት እውቀት ያስተላለፈ እና ዱዓ እንደሆነ የእውቀት ባለቤቶች ባጠቃላይ ተስማምተዋል። ልክ እንደዚሁ ሐጅም ከሞተ በኋላ እንደሚደርሰው በሌላ ሐዲሥ መጥቷል።
2. ሐዲሡ ውስጥ ሶስቱ ብቻ የተጠቀሱት ሶስቱም የመልካም ስራ መሰረቶች ስለሆኑ እና አብዛኛው ጊዜ ባለፀጋዎቹ ከነርሱ ህልፈት በኋላ ይቀራሉ ብለው የሚያስቧቸው እነዚህን ስለሆነ ነው።

3. ማንኛውም ሰዎች በርሱ የሚጠቀሙበት እውቀት ምንዳ ይገኝበታል። ነገር ግን ዋናውና ቁንጭው ሸሪዓዊ እውቀትና የሸሪዓን እውቀት ለመረዳት የሚያግዙ እውቀቶች ናቸው።
4. እውቀት ከሶስቱም እጅግ ጠቃሚው ነው። ምክንያቱም በእውቀት የሚሚረው ሰው ይጠቀምበታል፤ በእውቀት ሸሪዓን መጠበቅ ይገኝበታል፤ በእውቀት ፍጡራን ባጠቃላይ ይጠቀማሉ። እውቀት አዳራሽና አጠቃላይ ነው። በህይወት እያላህ ያሉትም ይሁኑ ከሞትክ በኋላ ያሉትም ትተህ ያለፍከው እውቀትህን ይቀስማሉ።
5. መልካም ልጆችን በማነፅ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን። በመጨረሻ አለም ወላጆቻቸውን የሚጠቅሙት እነርሱ ናቸውና። ከመልካም ልጆች ጥቅም መካከል ለወላጆቻቸው የሚያደርጉት ዱዓ አንዱ ነው።
6. ወላጆች ከሞቱ በኋላ ለእነርሱ በጎ በመስራት ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን። ይህ እነርሱ ብቻ ሳይሆኑ ልጅም ጭምር የሚጠቀምበት በጎ ስራ ነው።
7. ከልጅ ውጪ ቢሆን ራሱ ለሞተ ሰው ዱዓ ማድረግ ሚችን ይጠቅማል። ነገር ግን ተለይቶ ልጅ የተጠቀሰው አብዛኛው ጊዜ እስኪሞት ድረስ ሳያቋርጥ ለአንድ ሰው ዱዓ ሊያደርግ የሚችለው ልጅ ስለሆነ ነው።

(65566)

(185) - عَنْ مَالِكِ بْنِ أُوَيْسِ بْنِ الْحَدَثَانَ أَنَّهُ قَالَ: أَقْبَلْتُ أَقْوَلَ مَنْ يَصْطَرِفُ الدَّرَاهِمَ؟ فَقَالَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ وَهُوَ عِنْدَ عَمْرٍو بْنِ الْحَضَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَرَأَيْتَا دَهَبَكَ، ثُمَّ أَتَيْتَنَا إِذَا جَاءَ خَادِمُنَا، نُعْطِكَ وَرِقْلَكَ، فَقَالَ عَمْرٍو بْنُ الْحَضَّابِ: كَلَّا، وَاللَّهِ لَتُعْطِيَنَّهُ وَرِقْلَهُ، أَوْ لَتَرُدَّنَّ إِلَيْهِ

ذَهَبُهُ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْوَرُقُ بِالذَّهَبِ رَبًّا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ رَبًّا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ رَبًّا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالشَّمْرُ بِالشَّمْرِ رَبًّا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ».

[صحیح] - [متفق عليه]

(185) - ከማሊክ ቢን አውስ ቢን ሐደሃን እንደተላለፈው እንዲህ አለ፡ «ዲርሃም የሚመነዝርልኝ እያልኩኝ ተዘዋወርኩኝ። ጦልሐ ቢን ዑብይዲላህ ከዑመር ቢን ኸጢብ (ረዲያሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ዘንድ እያለ እንዲህ አለኝ፡ "ወርቅህን አሳየንና ከዚያም ተመልሰህ ና! አገልጋያችን የመጣ ጊዜ ገንዘብህን እንሰጥሃለን።" በዚህ ጊዜ ዑመር ቢን ኸጢብ እንዲህ አለ፡ "በፍፁም! በአላህ እምላላሁ! ወይ አሁን ብሩን ትሰጡዋለህ ወይም ወርቁን ትመልስለታለህ! የአላህ መልክተኛ (ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ፡ <ብር በወርቅ እጅ በእጅ ካልሆነ በቀር አራጣ ነው፤ ስንዴ በስንዴ መለዋወጥ እጅ በእጅ ካልሆነ በቀር አራጣ ነው፤ ገብስ በገብስ መለዋወጥ እጅ በእጅ ካልሆነ በቀር አራጣ ነው፤ ተምር በተምር መለዋወጥ እጅ በእጅ ካልሆነ በቀር አራጣ ነው።» [ሶሊኤ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ፡

ታቢዲዩ ማሊክ ቢን አውስ እርሱ ዘንድ በብር ዲርሃም ሊመነዝሩቸው የፈለገቸው የወርቅ ዲናሮች እንደነበሩት ተናገረ። ጦልሐ ቢን ዑብይዲላህ (ረዲያሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ለርሱ "ዲናርህን አምጣና እንየው።" አለ። ቀጥሎ አይቶ ለመግዛት ከወሰነ በኋላ "የብሩን ዲርሃም እንድንሰጥህ በኋላ

አገልጋያችን ከመጣ በኋላ ና።" አለው። ዑመር ቢን አልኸጢብ (ረዲዩሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - በታው ላይ ነበሩና የዚህን አይነት ግብይይት አወገዙ። ለጦልሐም ብሩን አሁኑኑ እንዲሰጥ አልያም የወሰደውን ወርቅ እንዲመልስ ምሎ ነገረው። የዚህም ምክንያት የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ብር በወርቅ መለዋወጥ ወይም በተገላቢጦሹ መለዋወጥ ተለዋዋጩ በቀጥታ መቀባበል እንዳለበት ያለበለዚያ ግን ይህ ግብይት የተከለከለው አራጣዊና ትክክል ያልሆነ ግብይት እንደሚሆን ማውሳታቸውን ስለዚህም ወርቅ በብር ብር በወርቅ እጅ በእጅ ካልሆነና የተሟላ የሆነ ቅብብል ከሌለ በቀር መገበያየት እንደማይፈቀድ፤ ልክ እንደዚሁ ስንዴ በስንዴ፣ ገብስ በገብስ፣ ተምር በተምር መለዋወጥ አምሳያውን በአምሳያው፣ ኪሎ በኪሎ፣ ስፍር በስፍር፣ እጅ በእጅ ካልሆነ በቀር መገበያየት እንደማይፈቀድ፤ ከነዚህ ውስጥ አንዳቸውም አንዱን አሁን አንዱን ዘግይቶ መሰጠጠት እንደማይፈቀድና ከመቀባበል በፊት መለያየትም አለመፈቀዱን ነቢዩ የአላህ ሰዎችና ሰላም (ሶላሊሁ ዓለይሂ ሰላም) ማውሳታቸውን ዑመር ገለፁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. እዚህ ሐዲሥ ውስጥ የተጠቀሱት የገንዘብ አይነቶች አምስት ናቸው: ወርቅ፣ ብር፣ ስንዴ፣ ገብስና ተምር ናቸው። ወርቅን በወርቅ እንደመገበያየት አይነቱ ግብይይቱ ተመሳሳይ አይነቶችን በመለዋወጥ ከሆነ ግብይቱ ተቀባይነት እንዲያገኝ ሁለት መስፈርቶች ሊሟሉ ይገባል: በውሉ ስፍራ ላይ መለዋወጥና ሚዛኑም መመሳሰል ይገባል። ይህ ካልሆነ ግን ግብይቱ

የማበለለጥ አራጣ ይሆናል። በስንዴ ብር መለዋወጥን ይመስል ግብይቱ የሚካሄደው በተለያዩ የገንዘብ አይነቶች ከሆነ ግን ግብይቱ ተቀባይነት እንዲያገኝ አንድ መስፈርት ነው ያለው፡ እርሱም በውሉ ስፍራ ዋጋውን መቀበል ነው። ያለበለዚያ ግን የማዘግየት አራጣ ይሆናል።

2. የውሉ ስፍራ በማለት የተፈለገበት፡ ተቀምጦውም ሆነ፣ እየሄዱም ሆነ፣ እየጋለሱም ሆነ የመገበያያው ስፍራውን ነው። ከግብይቱ ሲለያዩ በማለት የተፈለገው ደግሞ በተለምዶ ተገበያዮች በመካከላቸው ተለያዩ ተብሎ የሚታሰበው ሲከሰት ማለት ነው።
3. ሐዲሁ ውስጥ ያለው ክልከላ ለመገበያያ የተበጀውንም ይሁን ሌሎችን የወርቅና የብር አይነቶችን ባጠቃላይ ያካትታል።
4. በዚህ ዘመን የምንጠቀመው መገበያያ ገንዘብም ምንዘሬም በወርቅና ብር ላይ ግዴታ የሆነው ነገር እርሱም ላይ ግዴታ ይሆናል። ማለትም አንድን ጥሬ ገንዘብ በሌላ ጥሬ ገንዘብ መመንዘር ከፈለግክ ሪያልን በዲርሃም መመንዘር ይመስል ሁለቱ ወገኖች በተስማማቸው መልኩ ማበለለጥ ይፈቀድላቸዋል። ነገር ግን ግብይቱ በተፈፀመበት ስፍራ (ወዲያውኑ) መለዋወጥ ግዴታ ነው። ያለበለዚያ ስምምነታቸውም ተቀባይነት አይኖረውም፤ ግብይታቸውም ክልክል የሆነው አራጣዊ ግብይት ይሆናል።
5. አራጣዊ ግብይት አይፈቀድም። ሁለቱ ወገኖች ቢስማሙ እንኳ ስምምነቱም ተቀባይነት የለውም። እስልምና ግለሰብም ይሁን ማህበረሰብ ሐቁን ችላ ቢልም እንኳ ሐቁን ይጠብቅላታልና።
6. የቻለ ሰው መጥፎን ነገር መከልከልና ማውገዝ እንዳለበት እንረዳለን።

7. ዑመር ቢን አልኸቢብ እንዳደረጉት መጥፎን በምናወግዝበት ወቅት ማስረጃን መጥቀስ እንደሚገባ እንረዳለን።

(5889)

(186) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ انْجَفَلَ النَّاسُ قِبَلَهُ، وَقِيلَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ، ثَلَاثًا، فَجِئْتُ فِي النَّاسِ لِأَنْظُرَ، فَلَمَّا تَبَيَّنْتُ وَجْهَهُ، عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ، فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ سَمِعْتُهُ تَكَلَّمَ بِهِ أَنْ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصَلُّوا الْأَرْحَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ». [صحيح] - [رواه الترمذي وابن ماجه وأحمد]

(186) - ከዑገይላህ ቢን ሰላም (ረዳዋሏ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይወድደላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መዲና የገቡ ጊዜ ሰዎች ወደርሳቸው በፍጥነት ሄዱ። የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ገቡ፤ የአላህ መልክተኛ ገቡ፤ የአላህ መልክተኛ ገቡ - ሶስት ጊዜ - እየተባለ ተወራ። ለመመልከትም ከሆኑ ሰዎች ጋር መጣሁ። ፊታቸውን የተመለከትኩኝ ጊዜ ፊታቸው የውሸታም ፊት እንዳልሆነ አወቅኩ። መጀመሪያ ሲናገሩ የሰማሁት ነገር እንዲህ ሲሉ ነው: "እናንተ ሰዎች ሆይ! ሰላምታን አስፋፋ፣ ምግብንም አብሉ፣ ዝምድናን ቀጥሉ፣ ሰዎች በተኙበት በሌሊት ስገዱ በሰላም ጅነት ትገባላችሁ።"» [ሶሊሕ ነው።] - [ተርሚዢ፣ ኢብን ማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና መዲና መጥተው ሰዎች የተመለከቷቸው ጊዜ ወደርሳቸው አቅጣጫ በፍጥነት ሄዱ። ዐብደላህ ቢን ሰላምም ያኔ አይሁድ ነበርና ወደርሳቸው ከመጡት መካከል አንዱ ነው። እርሳቸውን ሲያይም በርሳቸው ላይ ብርሃንን፣ ውበትንና እውነተኛ ግርማን በማየቱ ፊታቸው የውሸታም ፊት እንዳልሆነ አወቀ። ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንደበት ለመጀመሪያ የሰማውም ነገር ሰዎችን ጀነት ለመግባት ሰበብ የሚሆናቸውን ተግባራት ላይ ማነሳሳታቸውን ነው።

መጀመሪያ: ባወቅከውም ይሁን ባላወቅከውም ሰው ላይ ሰላምታን ማሰራጨትና ማብዛት ነው።

ሁለተኛ: ምግብን በሰደቃ፣ በስጦታና በእንግድነት መልክ ማብላት ነው።

ሶስተኛ: በአባት ወይም በእናት በኩል ቅርቦትና ዝምድና ከምትተሳሰርው አካል ጋር ዝምድናን መቀጠል ነው።

አራተኛ: ሰዎች በተኙበት ለሱና (ግዴታ ላልሆነ) ሰላት ሌሊት መቆም ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በሙስሊሞች መካከል ሰላምታን ማሰራጨት እንደሚወደድ እንረዳለን። ሙስሊም ያልሆኑ ሰዎችን ግን (አሰላሙ ዓለይኩም) በሚል ሰላምታ አይጀመሩም። ሙስሊም ያልሆነ ሰው ራሱ "አሰላሙ ዐለይኩም" በማለት ሰላምታን ካቀረበ "ወዐለይኩም" በማለት ይመለስለታል።

(5520)

(187) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ: {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوَا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا، إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} [المؤمنون: 51] وَقَالَ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُّوَا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ} [البقرة: 172] ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلُ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبَّ، يَا رَبَّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَعُذْيِي بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ!؟» [صحيح] - [رواه مسلم]

(187) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "እናንተ ሰዎች ሆይ! አላህ መልካም (ጥሩ) ነውና ከመልካም (ከጥሩ) በቀር አይቀበልም። አላህ መልክተኞችን ባዘዘው ነገር አማኞችንም አዟል። አላህ እንዲህ ብሏል: {እናንተ መልክተኞች ሆይ! ከተፈቀዱት ምግቦች ብሉ። በጎ ስራንም ስሩ። እኔ የምትሰሩትን ሁሉ አዋቂ ነኝ።} [አልሙእሚኑን:51] እንዲህም ብሏል: {እናንተ ያመናችሁ ሆይ! ከነዚያ ከሰጠናችሁ ጣፋጮችን ብሉ። } [አልበቀራህ: 172]" ቀጥለውም ጉዞ የሚያረዝም፣ ጨብራራ፣ ፊቱንና ልብሱን አቧራ ያለበሰው አንድ ሰውዬ አውሱ። እጁን ወደ ሰማይ እየዘረጋ: "ጌታዬ ሆይ! ጌታዬ ሆይ! እያለ ይለምናል። ምግቡ ሐራም ነው። መጠጡ ሐራም ነው። ልብሱ ሐራም ነው። በሐራም ነው የተገነባው። እንዴት ለርሱ ዳዓው ተቀባይነት ይኖረዋል?" አሉ።» [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው

ላይ ይስፈንና አላህ መልካም፡ ከጉድለትና ነውር የጠራና የፀዳ፡ በምሉዕነት የሚገለፅ መሆኑን ተናገሩ፤ ከተግባርም፡ ከንግግርና ከእምነትም መልካም የሆነውን እንጂ እንደማይቀበል ተናገሩ። እርሱም ለአላህ ጥርት ተደርጎ የተሰራና የነቢዩን (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና መመሪያ የተከተለ ስራ ነው። በዚህ ካልሆነ በቀርም ወደ አላህ መቃረብ አይገባም። ለአንድ አማኝ ስራው መልካም ከሚሆንበት ትላልቅ ነገሮች መካከል ምግቡ መልካም መሆኑ ነው። ይህም የተፈቀደውን መመገቡ ነው። በዚህም ስራው ይፀዳል። ስለዚህም የተፈቀደን በመብላትና መልካም በመስራት አላህ መልክተኞችን እንዳዘዘው ሁሉ አማኞችንም አዘዘ። አላህ እንዲህ አለ፡ {እናንተ መልክተኞች ሆይ! ከተፈቀዱት ምግቦች ብሉ። በጎ ስራንም ስሩ። እኔ የምትሰሩትን ሁሉ አዋቂ ነኝ።} እንዲህም አለ፡ {እናንተ ያመናችሁ ሆይ! ከነዚያ ከሰጠናችሁ ጣፋጮችን ብሉ።}

ቀጥለው ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ምንም ያህል ተቀባይነትን የሚያስገኙ ግልፅ ሰበቦችን ቢፈፀም ስራን የሚያበላሽና ተቀባይነቱን የሚያሳጣ ከሆነው ሐራም ምግብ ከመብላት አስጠነቀቁ። ለዱዓ ተቀባይነትን ያስገኛሉ ከተባሉት ግልፅ ሰበቦች መካከልም፡

የመጀመሪያ፡ እንደ ሐጅ፣ ጂሃድ፣ ዝምድናን መቀጠልና ከዚህም ውጪ ላሉ ነገሮች ለአምልኪዊ አላማዎች ጉዞን ማርዘም ነው።

ሁለተኛው፡ ባለማበጠር ምክንያት የፀጉሩ መበታተንና በአፈር (በአቧራ) ምክንያት የልብሱ ቀለምና የሰውነት መልኩ መለወጡ ነው። ይህም አስገዳጅ ችግር የገጠመው መሆኑ ነው።

ሶስተኛው: ወደ ሰማይ ዱዓ በማድረግ እጁን ከፍ ያደርጋል።

አራተኛው: ጌታዬ ሆይ! ጌታዬ ሆይ! እያለ ወደ አላህ በስሞቹ ይቃረባል፣ በዚህም ችክ ይላል።

ከነዚህ ለዱዓ ተቀባይነትን ከሚያስገኙ ምክንያቶች ጋር ሆኖም ግን ዱዓው አልተሰማም። ይህም ምግቡ፣ መጠጡና ልብሱ ሐራም ስለሆነና በሐራም ስለተገነባ ነው። ባህሪው ይህ የሆነ ሰው ተቀባይነት ማግኘቱም ፍቅር ነው። አላህስ እንዴት ዱዓውን ይቀበለዋል?

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አላህ OH ወጀል በዛቱ፣ በባህሪው፣ በድርጊቱና በህግጋቶቹ ምሉዕ መሆኑን እንረዳለን።
2. ስራን ለአላህ OH ወጀል በማጥራት ላይና ነቢዩን (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በመከተል ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
3. "አላህ መልክተኞችን ባዘዘው ነገር አማኞችንም አዟል።" ከሚለው የነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ንግግር ለስራ የሚያነሳሳን አገላለፅ መጠቀም እንደሚገባ እንረዳለን። አንድ አማኝ ይህ ነገር መልክተኞችም የታዘዙት ነገር መሆኑን ሲያውቅ ለመተግበር ይበራታልም ይነሳሳልም።
4. ዱዓን ተቀባይነት ከሚያሰጡ ነገሮች መካከል ሐራም መብላት አንዱ ነው።
5. ዱዓ ተቀባይነት እንዲኖረው ከሚያደርጉ ሰበቦች መካከል አምስት ነገሮች ይገኛሉ: አንደኛ: ጉዞ ማርዘም ነው። በጉዞ ውስጥ ዱዓ ተቀባይነት ከሚያስገኙ ሰበቦች መካከል ትልቁ ሰበብ የሆነውን ስብር ማለትን አቅፏል። ሁለተኛ: በጭንቅ ሁኔታ ላይ መሆን። ሶስተኛ: እጆችን ወደ ሰማይ መዘርጋት። አራተኛ: የአላህን ጌትነት

ደጋግሞ በማውሳት አላህ ላይ ችክ ማለት ሲሆን ይህም ዱዓ ተቀባይነት ያስገኛል ከሚባሉት መካከል ትልቁ ሰብብ ነው። አምስተኛ፡ ምግብና መጠጥን ማሳመር ናቸው።

6. መልካምና ሐላፊን መብላት ለመልካም ስራ ከሚያግዙ ምክንያቶች መካከል አንዱ ነው።

7. ቃዲ እንዲህ ብለዋል፡ መልካም (ጥሩ) ማለት የቆሻሻ ተቃራኒ ነው። በዚህ ባህሪ የተገለጸው አሏህ ሲሆን የሚፈለገው እርሱ ከጉድለቶች የፀዳ መሆኑንና ከእንክፍኞች የጠራ መሆኑን ነው። በዚህ ባህሪ የተገለጸው በጥቅሉ ባሪያ ሲሆን ደግሞ ከውዳቂ ስነምግባርና ከፀያፍ ተግባራት የፀዳ መሆኑንና ከዚህ ተቃራኒ የሆነን ማንነት የተላበሰ መሆኑን የሚገልፅ ነው። ገንዘብ ሲገለፅበት ደግሞ ገንዘቡ ሐላፊ መሆኑንና ከምርጥ ገንዘብ መካከል እንደሆነ የሚገልፅ ነው።

(4316)

(188) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ أَنْظَرَ مُعْبِرًا، أَوْ وَضَعَ لَهُ، أَظْلَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ». [صحيح] - [رواه الترمذي وأحمد]

(188) - አቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንዳስተላለፉት እንዲህ ብለዋል፡- የአላህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡- "ለተቸገረ (ባለዕዳ) ጊዜ የሰጠ ወይም ይቅር ያለ አላህ ከጥላው በስተቀር ጥላ በሌለበት የትንሳኤ ቀን ከዐርጁ ጥላ ስር ያስጠልለዋል።" [ሶሊሕ ነው።] - [ቴርሚዢና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዩሁዳ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ለተበዳሪ የእዳ መክፈያ ጊዜውን ያዘገዩለት ወይም ያለበትን እዳ ከሱ ላይ ይቅር ያለ ምንዳው:- የትንሳኤ ቀን ፀሀይ ወደ ሰዎች አናት ቀርባ ሀፍሯ በነሱ ላይ በሚበረታበት ወቅት አላህ ከዐርሹ ስር እንደሚያስጠልላቸው ተናገሩ። በዛን ቀንም አላህ ያስጠለለው ሰው ካልሆነ በስተቀር አንድም ሰው ጥላ አያገኝም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ለአላህ ባሮች ነገሮችን የማቅለል ትሩፋቱ፤ እሱም ከትንሳኤ ቀን መከራዎች የመዳኛ ምክንያት ነው።
2. ምንዳ የሚሰጠን በስራችን ልክ ነው።

(4186)

(189) - عن جابر رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «رَجِمَ اللَّهُ رَجُلًا

سَمْنًا إِذَا بَاعَ، وَإِذَا اشْتَرَى، وَإِذَا اقْتَضَى». [صحيح] - [رواه البخاري]

(189) - ከጃቢር ረዲዮሊሁ ዐንሁ እንደተላለፈው የአሏህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "ሲሸጥም፣ ሲገዛም ይሁን ያበደረውን ሲያስመልስ ገር የሆነን ሰው አሏህ ይዘንለት።" [ሰሐሕ ነው።] - [ቡካሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዩሁዳ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈን ሲሸጥ ለስላሳ፣ ቸርና ለጋስ ለሆነ ሁሉ የአሏህን እዝነት እንዲያገኝ ዲዓእ አደረጉለት፤ ይህም ዋጋውን በማናር ገዥን አያጨናንቅም፤ ይልቁን

በመልካም ምግባር ይዋዋለዋል። ሲገዛም ለስላሳ፣ ቸርና ለጋስ ስለሆነ እቃውን በማሳነስና በማጣጣል ዋጋውን አያራክስም። ያበደረውን እዳ ሲያስመልስም ለስላሳ፣ ቸርና ለጋስ ስለሆነ ገንዘቡ እጅግ ያስፈለገውን ድሀ አያከብድበትም፤ ይልቁንም በእዝነትና ርህራሄ ይጠይቃል፤ ለተጨማሪም የጊዜ ፋታ ይሰጣል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በሰዎች መካከል ያለን መስተጋብር ማስተካከል ሸሪዓው ከሚፈልጋቸው ዋናኛ ተፈላጊ ጉዳዮች መካከል መሆኑን እንረዳለን።
2. በሽያጭና በግዥም ይሁን በሌላም መስክ ከሰዎች ጋር ባለን መስተጋብር እጅግ ያማረውን ስነምግባር መላበስ የሚበረታታ መሆኑን እንረዳለን።

(3716)

(190) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كَانَ رَجُلٌ يُدَايِنُ النَّاسَ، فَكَانَ يَقُولُ لِقَتَاةٍ: إِذَا أَتَيْتَ مُعْسِرًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ، لَعَلَّ اللَّهَ يَتَجَاوَزُ عَنَّا، فَلَقِيَ اللَّهَ فَتَجَاوَزَ عَنْهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(190) - ከአቢ ሁረይራ ረዲየሷሁ ዐንሁ እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "ሰዎች ጋር የሚበዳደር አንድ ሰውዬ ነበር። ለሰራተኛውም እንዲህ ይለው ነበር: 'ምናልባት አላህ እኛንም ይቅር ቢላን የተቸገረ ካጋጠመህ እለፈው።' (ሞተና) አላህንም ተገናኘ፤ አላህም ይቅር አለው።" [ሶሐሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሰዎች ጋር በመበዳደር የሚንቀሳቀስ ወይም በዱቤ የሚሸጥላቸው ስለሆነ ሰው ተናገሩ። ለሰዎች ያበደረውን ብድር ለሚቀበልለት ሰራተኛውም እንዲህ ይለው ነበር: "ተበዳሪ ዘንድ ስትሄድ እዳውን መክፈል ተስኖት ካገኘሽው እለፈው" ይህም የሚከፍልበትን ፋታ በመስጠት፣ እዳውን በመፈለግ ላይ ችክ ባለማለት ወይም ጥቂት ቢጎድልም ያለውን በመቀበል ሊሆን ይችላል። ይህንንም የሚያደርገው አሏህ የእርሱንም ወንጀል እንዲያልፍለትና ይቅር እንዲለው ከመከጀል አኳያ ነበር። በሞተም ጊዜ አሏህም ማረው፤ ወንጀሉንም ይቅር አለለት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከሰዎች ጋር ባለ መስተጋብር መልካሙን መዋል፣ ይቅር ማለትና ሰው ሲቸግረው ብድሩን ማለፍ አንድ ባርያ በቂያማ እለት ከሚድንባቸው ትላልቅ ሰበቦች መካከል እንደሆነ እንረዳለን።
2. ለፍጡራን በጎ መዋል፣ ለአሏህ ስራን ጥርት ማድረግና እዝነቱንም መከጀል ለወንጀል መሀርታን ከሚያስገኙ ሰበቦች መካከል አንዱ መሆኑን እንረዳለን።

(3753)

(191) - عن خولة الأنصارية رضي الله عنها قالت: سمعتُ النبيَّ صلى الله عليه وسلم

يقول: «إِنَّ رَجُلًا يَتَخَوَّضُونَ فِي مَالِ اللَّهِ بِغَيْرِ حَقٍّ، فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». [صحيح] - [رواه

البخاري]

(191) - ከሽውላህ አልአንሲሪይ -አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላትና- እንደተላለፈው እንዲህ አለች: ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ: "በአላህ ገንዘብ ያለአግባብ

የሚገለገሉ ሰዎች ለነርሱ የትንሳኤ ቀን እሳት ተዘጋጅቶላቸዋል።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም የሙስሊሞችን ገንዘብ ያለአግባብ ስለሚጠቀሙና ያለአግባብ ስለሚበዘብዙ ሰዎች ተናገሩ። ይህም ገንዘብን ባልተፈቀደ መልኩ ማጠራቀምና ማግኘትን እንዲሁም ትክክለኛ ባልሆነ ቦታ ፈሰስ ማድረግን የሚጠቀልል ሀሳብ ነው። የየቲሞችን ገንዘብ መብላት፣ ወቅፍ የተደረገን ገንዘብ መብላት፣ አደራዎችን መካድ፣ የማህበረሰቡን ገንዘብ ያለአግባብ መውሰድ ሁሉ እዚህ ውስጥ ይካተታል።

ቀጥለውም ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም የትንሳኤ ቀን የነዚህ ሰዎች ምንዳ እሳት መሆኑን ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በሰዎች እጅ ያሉ ገንዘቦች አላህ በደነገገላቸው መንገድ እንዲያወጡትና ያለአግባብ ከመገልገል ይርቁ ዘንድ ሰዎችን ምትክ ያደረገበት የአላህ ገንዘብ ነው። ይህም መሪዎችንም ሆነ ሌሎችንም አጠቃላይ ሰዎችን የሚጠቀልል ነው።
2. ሸሪዓ በማህበረሰቡ ገንዘብ ዙሪያ ጥብቅ መሆኑን እንረዳለን። ከገንዘብ በጥቂቱም ቢሆን የተሾመ ሰው የትንሳኤ ቀን ስለገንዘብ አሰባሰብም ሆነ ስለአወጣጡ ይተሳሰባል።
3. የራሱንም ገንዘብ ሆነ የሌላውን ገንዘብ ሸሪዓዊ ባልሆነ መልኩ የሚገለገልም በዚህ ዛቻ ይካተታል።

(5331)

(192) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَالَ اللَّهُ: كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ، إِلَّا الصِّيَامَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ، وَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلَا يَزْفُتُ وَلَا يَصْحَبُ، فَإِنْ سَأَبَهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ، فَلْيَقُلْ إِنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا: إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ، وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(192) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "አላህ እንዲህ ብሏል: <ሁሉም የአደም ልጅ ስራ ለርሱ ነው ፆም ሲቀር፤ ፆም ለኔ ነው። በርሱ የምመነዳውም እኔው ነኝ።> ፆም ጋሻ ነው። አንዳችሁ የፆም ቀኑ የሆነ ጊዜ ፀያፍ ቃልንም አይናገር አይጮህም። አንድ ሰው ከተሰዳደበው ወይም ከተጋደለው እኔ ፆመኛ ሰው ነኝ ይበል። የሙሐመድ ነፍስ በእጁ በሆነው ጌታ እምላለሁ! የፆመኛ ሰው የአፍ ጠረን አላህ ዘንድ ከሚስክ ሽታ የበለጠ ታውዳላች። ፆመኛ የሚደስትባቸው ሁለት ደስታ አሉት። ሲያፈጥርም ይደሰታል። ጌታውን የተገናኘ ጊዜም በመፆሙ ይደሰታል።"» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግቡታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አላህ በሐዲሠል ቁድስ እንዲህ እንደሚል ተናገሩ:-

ሁሉም የአደም ልጅ መልካም ስራ ከአስር እስከ ሰባት መቶ እጥፍ ይነበባራል ፆም ሲቀር፤ ፆም ይደልኝ የማይገባበት ስራ ነውና ለኔ ነው።

እኔ ነኝ በርሱ የምመነዳው፤ የምንዳውን መጠንም ይሁን የአጅሩን መነባበር መጠን በማወቅ የተነጠልኩት እኔ ብቻ ነኝ።

ቀጥለው (ፆም ጋሻ ነው) አሉ። ከእሳት የሚጠብቅ ጋሻ፣ መሸሸጊያና መጠበቂያ ነው። ፆም ወንጀል ላይ ከመውደቅ ስሜትን የሚያቅብ ነው። እሳት በስሜቶች የተከበበች ናትና።

(አንዳችሁ የፆም ቀኑ የሆነ ጊዜ ፀያፍ ቃልን አይናገር) በግንኙነት ጉዳይም ይሁን ወደ ግንኙነት በሚያነሳሱ ነገሮች፤ በጥቅሉ የትኛውንም ፀያፍ ንግግር አይናገር። (አይጨህም) በክርክርና በጨኸት አይናገር።

በረመዲን (አንድ ሰው ከተሰዳደበው ወይም ከተጋደለው) ከርሱ ሊቆጠብ ይከጀላልና እኔ ፆመኛ ሰው ነኝ ይበል። ሰውዬው ካልተጋደልኩ ብሎ ከደረቀ ሰው ሊያጠቃው ሲመጣ እንደሚያደርገው በቀላል መልኩ ይከላከላል።

ቀጥለው ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በፆም ምክንያት የተለወጠ የፆመኛ አፍ ጠረን መዓዛው የትንሳኤ ቀን አላህ ዘንድ -እናንተ ዘንድ ካለው የሚስክ መአዛ የበለጠ - እንደሚያውድ፤ ምንዳው ደሞ በጁመዓና በዚክር መቀማመጥ ወቅት መቀባቱ ተወዳጅ ከሆነው ሚስክ የበለጠ ምንዳም እንደሚያስገኝ ነፍሳቸው በእጁ በሆነው ጌታ ምለው ተናገሩ።

ፆመኛ የሚደሰትባቸው ሁለት ደስታዎች አሉት፡ በሚያፈጥር ወቅት ማፍጠሩ ተፈቅዶለት አፍጥሮ ረሃቡና ጥሙ በመወገዱ፣ ፆሙ በመሙላቱና አምልኮው በመጠናቀቁ፣ በጌታው ማቅለያና ለቀጣይ ፆሙ ማገዣ በመቅመሱ ይደሰታል። (ጌታውን የተገናኘ ጊዜም በፆሙ ይደሰታል።) በምንዳውና በክፍያው ይደሰታል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የፆም ትሩፋትን እንረዳለን። ፆም በዱንያ ፆመኛውን ከስሜት ይጠብቀዋል። በመጨረሻ አለም ደግሞ ከእሳት ቅጣት ይጠብቀዋል።
2. ከፆም ስነ ስርዓቶች መካከል ፀያፍ ንግግርና ጨጨታን መተው፤ ሰው በሚያውቀው ሰዓት መታገስ፤ የነርሱን መጥፎ ተግባር አፀፋ በትእግስትና በመልካም መመለስ ይጠቀሳሉ።
3. ፆመኛ ወይም አንድ ባሪያ አምልኮው በመጠናቀቁና በመሙላቱ ምክንያት መደሰቱ በመጨረሻ አለም ከሚያገኘው ምንዳ ምንም አያጎድልበትም።
4. የተሟላ ደስታ የሚገኘው አላህን በመገናኘት ነው። ይህም ታጋሾችና ፆመኞች ምንዳቸውን ያለቁጥር በሚመነዱበት ወቅት ማለት ነው።
5. አስፈላጊና ጠቃሚ ሆኖ በሚገኝበት ወቅት አምልኮ ላይ መሆንን ለሰዎች ማሳወቅ ይደልኝ አያስብልም። (እኔ ፆመኛ) ነኝ ይበል ስላሉ።
6. አንድ ሰው የተሟላ ፆም ፆመ የሚባለው አካላቱ ወንጀል ከመፈፀም የቆጠበ ጊዜ፤ ምላሱ ከውሸት፣ ከፀያፍ ንግግርና የቅጥፈት ንግግር ከመናገር ዝም ያለ ጊዜ፤ ሆዱም ከምግብና መጠጥ የተከለከለ ጊዜ ነው።
7. ከጨጨታ፣ ከክርክርና ከመጫህ በአፅንዖት መከልከሉ ለፆመኛ ይበልጥ የበረታ ይሁን እንጂ ፆመኛ ያልሆነም ሰው ከነዚህ ተግባራት ተከልክሏል።
8. ይህ ሐዲሥ ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከጌታቸው ከሚያወሩት ሐዲሥ

መካከል ነው። "ሐዲሠል ቁድስ" ወይም "ሐዲሠል ኢላሂይ" በመባልም ይጠራል። ይህም ቃሉም መልዕክቱም ከአላህ ቢሆንም ቁርአን ከሌሎች የተለየበት የሆኑ -ማለትም ማንበቡ ብቻ አምልኮ መሆኑ፣ ለማንበብ ውዱእ ማስፈለጉ፣ አላህ የርሱን አምሳይ አምጡ ብሎ መገዳደሩ፣ ተአምራዊነትና ሌሎችም-የቁርአን መገለጫዎች የሌሉት ነው።

(3546)

(193) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «الْمَنْ صَامَ

رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» [صحيح] - [متفق عليه]

(193) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡- የአላህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡- "(ግዴታነቱን) አምኖ እና ምንዳውን ከአላህ አስቦ የረመዳንን ወር የፆመ ሰው ያለፈ ወንጀሉ ይማርለታል።" [ሰሊክ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የረመዳንን ወር በአላህ አምኖ፣ በፆም ግዴታነትና አላህ ለፆመኞች ያዘጋጀውን የደለበ ምንዳና አጅር እውነት ብሎ እንዲሁም ፆሙም ለይይልኝና ይስሙልኝ ሳይሆን የአላህን ፊት ፈልጎበት የፆመ ሰው ያለፈው ወንጀሉን እንደሚማር ነገሩን።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በረመዳን ፆምም ይሁን በሌሎች መልካም ስራዎች ላይ ኢክላስ ያለውን ትሩፋትና አንገብጋቢነትን እንረዳለን።

(4196)

(194) - عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْتَهُدُ

فِي الْعَشْرِ الْأَوَّلِ مَا لَا يَجْتَهُدُ فِي غَيْرِهِ. [صحيح] - [رواه مسلم]

(194) - የአማኞች እናት ከሆነችው ከዓኢሻ (ረዲዋሊሁ 034) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - እንደተላለፈው፡- "የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በሌላ ጊዜያት ለአምልኮ ከሚጥሩት የተለየ በመጨረሻዎቹ አስሩ የረመዲን ቀናት ይጥሩ ነበር።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የመጨረሻዎቹ አስሩ የረመዲን ቀናት የመጡ ጊዜ በአምልኮና ትርፍ ስራዎች ላይ ጥረት ያደርጉ ነበር። በሌላ ወቅት ይጥሩ ከነበሩት የበለጠ በመልካም ስራ አይነቶች፣ በአምልኮና፣ በበጎ አድራጎት ዘርፎች አበዝተው ይጥሩ ነበር። ይህም እንዲሁ ሌሊቶች ያላቸው ደረጃ የላቀና ከፍተኛ ስለሆነ እንዲሁም ለይለተል ቀደርንም ለመፈለግ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በረመዲን ወር በጠቃላይ በተለይ የመጨረሻዎቹ አስሩ ቀናት ላይ መልካም ስራዎችንና የተለያዩ አምልኮዎችን በማብዛት መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. የመጨረሻዎቹ አስሩ የረመዲን ቀናት ከሀያ አንደኛው ምሽት ጀምሮ እስከ ወሩ መጨረሻ ድረስ ይሄዳል።
3. የላቁ ወቅቶችን በአምልኮ ማሳለፍ እንደሚወደድ እንረዳለን።

(3755)

(195) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَلَاثٍ:

صِيَامَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَكَعَتِي الضُّحَى، وَأَنْ أُوتِرَ قَبْلَ أَنْ أَنْأَمَ. [صحيح] - [متفق عليه]

(195) - ክአቡ ሁረይራ (ረዲዩሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል:- "ፍፁም ወዳጄ የሆኑት ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሶስት ነገሮች ላይ አደራ ብለውኛል። ከሁሉም ወር ሶስት ቀናት በመጸም፣ የዱሐን ሁለት ረከዓ በመስገድና ከመተኛቴ በፊት ዊትር በመስገድን አደራ ብለውኛል።" [ሶሐክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

አቡ ሁረይራ (ረዲዩሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ተወዳጁና ባልደረባው የሆኑት ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በሶስት ነገሮች አደራ እንዳሏቸውና ቃልኪዳንም እንዳስገቧቸው ተናገሩ:

- የመጀመሪያው: ከሁሉም ወር ሶስት ቀናትን መጸም ነው።
- ሁለተኛው: በየቀኑ ሁለት ረከዓ ዱሐ መስገድ ነው።
- ሶስተኛው: ከመተኛት በፊት ዊትር መስገድ ነው። ይህ ግን የሌሊቱ መጨረሻ ላይ አልነቃም ብሎ ለፈራ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ለሶሐቦቻቸው የሚመክሩት ምክር የሚለያየው ስለባልደረቦቻቸው ሁኔታ ባላቸው እውቀት ላይና ለእያንዳንዱ ሁሉ የሚስማማውን በማወቃቸው ላይ የተመሰረተ ነው።

(196) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ يَقُمْ

لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» [صحيح] - [متفق عليه]

(196) - አቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንዳስተላለፉት እንዲህ ብለዋል:- የአላህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "መወሰኛይቱን ሌሊት (ለይለቱል ቀድረን) በአላህ አምኖና ምንዳውን አስቦ የቆመ ሰው ያለፈው ኃጢአቱ ይማርለታል።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በረመዳን ከመጨረሻዎቹ አስር ቀናት ውስጥ የምትገኘው መወሰኛይቱ ሌሊትን (ለይለቱል ቀድረን) የመቆም ትሩፋትን ተናገሩ። በዚህች ሌሊት በሷና ስለሷ ትሩፋት በመጡ ሐዲሃች አምኖ እንዲሁም በስራው ይዩልኝና ይስሙልኝን ሳይሆን የአላህን ምንዳ ከጅሎ በሰላት፣ በዱዓ፣ ቁርአን በመቅራትና በዚክር የታገለ ሰው ያለፈውን ኃጢአቱ ይማራል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የመወሰኛይቱ ሌሊት (የለይለቱል ቀድረ) ትሩፋትና ይህኛን ሌሊት መቆም የሚበረታታ መሆኑን እንረዳለን።
2. መልካም ስራዎች ከእውነተኛ ኒያ ጋር ካልሆነ በቀር ተቀባይነት አያገኙም።
3. የመወሰኛይቱ ሌሊትን (የለይለቱል ቀድረን) አምኖና ምንዳውን አስቦ የቆመ ሰው ያለፈው ወንጀሉ ለሱ መማር የአላህን እዝነትና ትሩፋት እንረዳበታለን።

(4202)

(197) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سمعتُ النبيَّ صلى الله عليه وسلم يقول: «مَنْ

حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَنْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ».

[صحیح] - [متفق عليه]

(197) - ከአቡ ሁረይራ ረዲዋሊሁ ዐንሁ እንደተላለፈው፡ ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ ብሏል፡- "ግንኙነትና ጾታዊ ስሜትን የሚያነሳሱን ሳይፈፀምና ሳያምፅ ለአሏህ ሐጅ አድርጎ የተመለሰ ልክ እናቱ እንደወለደችው ቀን (ከወንጀል ንፁህ) ሆኖ ይመለሳል።" [ሶሐክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ግንኙነትና ጾታዊ ስሜትን የሚያነሳሱን ያልፈፀመ - "ረፈሥ" የሚለው ቃል ፆታዊ ግንኙነትንም ይሁን መሰላምና መተሻሻትን የመሰሉ የግንኙነት መንደርደሪያዎችን እንዲሁም ፀያፍ የቃል አጠቃቀምንም የሚያጠቃልል ቃል ነው። ወንጀልና ኃጢአት በመፈፀም - ሳያምፅ - ሐጅን ያከናወነ ያለውን ደረጃ ገለፁ። አመጽ ውስጥ ከሚከተቱት መካከል በኢሕራም ጊዜ የተከለከለን ማድረግ ይገኝበታል። በዚህ መልኩ ሐጅን ያከናወነ ሰው ልክ ህፃን ልጅ ከወንጀል የፀዳ ሆኖ እንደሚወለደው እርሱም ከወንጀሉ የተማረ ሆኖ ከሐጅ ይመለሳል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ወንጀል ምንም እንኳን በማንኛውም ሁኔታ የተከለከለ ቢሆንም የሐጅን የአምልኮ ስርአት ለማላቅ ሲባል በሐጅ ወቅት ክልክልነቱ የበረታ እንደሚሆን እንረዳለን።
2. የሰው ልጅ ሲወለድ ከወንጀል የፀዳ ሆኖ የሚወለድ በመሆኑ የሌላ ሰው ወንጀል የሚጫንበት እንዳልሆነ እንረዳለን።

(2758)

(198) - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ أَيَّامٍ الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِيهَا أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ» يَعْنِي أَيَّامَ الْعَشْرِ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: «وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فَلَمْ يَرْجِعْ مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ». [صحيح] - [رواه البخاري وأبو داود، واللفظ له]

(198) - ከኢብኑ ዐባስ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ አሉ: 'ከነዚህ ቀናቶች የበለጠ መልካም ስራዎች ወይ አላህ ተወዳጅ የሚሆኑበት ምንም ቀን የለም።' ማለትም አስሩ የተልሂጃ ቀናቶች ናቸው። ሰሐቦችም 'የአላህ መልክተኛ ሆይ! በአላህ መንገድ ጂሃድ ማድረግም ቢሆን?' በማለት ጠየቁ። እሳቸውም 'በአላህ መንገድ ጂሃድም ቢሆን እንኳ (አይበልጥም) ነፍሱና ገንዘቡን ይዞ የወጣና ከነዚህ መካከል አንዱም ያልተመለሰለት ሙጃሂድ ሲቀር' አሉ።" [ሰሊክ ነው።] - [ቡኸሪና፣አቡዳውድ ሲዘግቡት የዚህ ዘገባ ቃልም የአቡዳውድ ዘገባ ነው።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በተልሁጃ ወር የመጀመሪያ አስር ቀናቶች ውስጥ መልካም ስራዎችን መስራት በአመቱ ውስጥ ከሚገኙ ቀናቶች ሁሉ የበለጠ መሆኑን ገለጸ።

ሰሐቦችም አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና ነቢዩን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከነዚህ አስር ቀናት ውጪ ጂሃድ ማድረግ ወይስ ከጂሃድ ውጪ ያሉ መልካም ስራዎችን በነዚህ ቀናት ውስጥ መስራት የትኛው ይበልጣል? ብለው ጠየቁ። ይህም እነርሱ ዘንድ ጂሃድ ከሁሉም በላጭ ስራ መሆኑ የተረጋገጠ ጉዳይ ስለሆነ ነው።

ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለምም በነዚህ ቀናቶች መልካም ስራዎችን መስራት ከነዚህ ውጭ ባሉት ቀናት ከሚደረግ ጂሃድም ይሁን ሌሎች ስራዎች የበለጠ እንደሆነ ተናገሩ። ይህ ግን በአላህ መንገድ ገንዘቡንና ነፍሱን አጋልጦ ሙጃሂድ ሆኖ የወጣና በአላህ መንገድ ገንዘቡንም ያጣ ነፍሱንም የሰዋ ሲቀር ነው። በነዚህ ከፍ ባሉት ቀናቶች የሚሰሩ ስራዎችን የሚበልጠው ይህ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የተልሒጃ አስሩ ቀናት መልካም ስራዎች ትሩፋትን እንረዳለን።
 ሙስሊም የሆነ ሰው እነዚህ ቀናትን አላህን በማውሳት፣ ቁርአን በመቅራት፣ በተክቢር፣ በተሕሊል፣ በተሕሚድ፣ ሶላት በመስገድ፣ በሰደቃ፣ በፆምና በሁሉም በጎ ስራዎች ሊሸምትበትና አምልኮን ሊያበዛበት ይገባል።

(6255)

(199) - عَنْ أَبِي الْخُوْرَاءِ السَّعِدِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: مَا حَفِظْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دَعُ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ، فَإِنَّ الصَّدَقَ طُمَأْنِينَةٌ، وَإِنَّ الْكُذْبَ رِيْبَةٌ». [صحيح] - [رواه الترمذي والنسائي وأحمد]

(199) - ከአቡል ሐውራእ አስሶዕዲይ እንደተላለፈው እንዲህ አለ: ለሐሰን ቢን ዐሊይ (ረዲዩሷሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - «ከአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ምን ሸምድደሃል? አልኩት። እርሱም: "ከአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም)

የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ይህን ሽምድጃለሁ አለኝ። «የሚያጠራጥርህን ነገር ተውና ወደ ማያጠራጥርህ ሂድ! እውነት እርጋታን የተላበሰ ነው። ውሸት ደሞ ጥርጣሬን የተላበሰ ነው።» [ሶሊኬ ነው።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ክልክል ነው ወይስ አይደለም፣ ሐላል ነው ወይስ ሐራም ነው እያልክ የምትጠራጠርበት ንግግርና ተግባር በመተው መልካምነቱንና ፍቁድነቱን እርግጠኛ ወደሆንክበትና ወዳልተጠራጠርክበት መሄድን አዘዙ። ቀልብ እርግጠኛ በሆነበት ነገር ላይ ይረጋል። አጠራጣሪ በሆነ ነገር ደግሞ ይወዛገባል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሙስሊም የሆነ ሰው ጉዳዮቹን በርግጠኝነት ላይ መመስረት አለበት። የሚጠራጠርበትን ነገር ትቶ በሃይማኖቱም እውቀት ላይ መሆን አለበት።
2. አጠራጣሪ ነገር ላይ ከመውደቅ መከልከልን እንረዳለን።
3. እርጋታና እረፍትን ከፈለግክ አጠራጣሪ ነገርን ትተህ ወደ ጎን መጣል አለብህ።
4. አላህ ለባሮቹ ነፍሳቸውና ሀሳባቸው እረፍት የሚያገኝበትን ማዘዙና ጭንቀትና መዋለል ውስጥ ከሚከታቸው ነገርም መከልከል ለነርሱ ያለውን እዝነት ያስረዳናል።

(4564)

(200) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ

عَنْ أُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا، مَا لَمْ تَعْمَلْ أَوْ تَتَكَلَّمْ». [صحيح] - [متفق عليه]

(200) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "አላህ ከኡመቴ በውስጣቸው የሚናገሩትን ነገር እስካልሰሩት ወይም እስካልተናገሩት ድረስ ይቅር ብሏቸዋል።" [ሶሐኤ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አላህ ወንጀልነቱን ስላነሳና ይቅር ስላለ አንድ ሙስሊም በውስጡ አስቦ ለተወው መጥፎ ነገር እስካልሰራበት ወይም እስካልተናገረው ድረስ እንደማይያዝበት ተናገሩ። የነቢዩ ሙሐመድ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ኡመት በአይምሯቸው በሚገኝ፣ ልባቸው ላይ ሳይረጋጋና ሳይፀናበት ውስጣቸው ላይ በመጣ መጥፎ ነገር አይያዙም። እንደኩራት፣ መንጠባረርና ንፍቅና ቀልቡ ላይ ከፀናበት፣ በአካሉ ከተገበረ ወይም በምላሱ ከተናገረ ግን ይያዝበታል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አላህ ተባረከ ወተዓላ በነፍስ ላይ የምትመጣንና ሰውዬው በውስጡ የሚናገራትንና ውል የምትልበትን አስተሳሰብና ሹክሹክታ ይቅር ብሏልም አልፏልም።
2. አንድ ሰው ሚስቱን መፍታት ቢያስብና በውስጡ ውል ቢልበትም ነገር ግን ካልተናገረና ካልፃፈው ፍቺ ተደርጎ አይቆጠርበትም።

3. በውስጥ የሚወራ ወሬ ምንም ያህል ቢገዝፍ በውስጡ እስካልፀፍ፣ በርሱ እስካልሰራ ወይም እስካልተናገረ ድረስ አይያዝበትም።

4. የሙሐመድ ኡመት (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከኛ በፊት ከነበሩት ህዝቦች በተቃራኒ ከራሳቸው ጋር በውስጥ በማውራታቸው ባለመያዝ የተለዩ መሆናቸው ደረጃቸው የላቀ መሆኑን ያስረዳናል።

(58144)

(201) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ

لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ». [صحيح] - [رواه

[مسلم]

(201) - ከአቡ ሁረይራ - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም እንዲህ ብለዋል:- "አላህ ወደ ቅርፃችሁና ገንዘቦቻችሁ አይመለከትም ነገር ግን ወደ ልቦቻችሁና ስራዎቻችሁ ይመለከታል።"

[ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም አላህ ወደ ሰዎች ቅርፅና ሰውነት ያምራል ወይስ አስቀያሚ ነው? ትልቅ ነው ወይስ ትንሽ? ጤነኛ ነው ወይስ በሽተኛ? በማለት እንደማይመለከት ገላፁ። ወደ ገንዘቦቻቸውም ብዙ ነው ወይስ ትንሽ? በማለት አይመለከትም። አላህ ባሮቹን በነዚህ ጉዳዮች ላይ ባላቸው መበላላጥ ተንተርሶ አይቀጣቸውምም አይተሳሰባቸውምም። ነገር ግን በቀልቦቻቸው

ውስጥ ወዳለው ፍራቻ፣ የእምነት እርግጠኝነት፣ እውነተኝነት፣ ኢክላስ (ፍፁማዊነት) ወይም የይዩልኝ ፣ የይስሙልኝ አስተሳሰብን ነው የሚመለከተው። ወደ ስራዎቻቸው ከመስተካከሏና ከመበላሸቷ አንፃር ይመለከትና በዛም መሰረት ይመነዳል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ቀልብን ከሁሉም ውግዝ ባህሪያት ማስተካከልና ማፅዳት ላይ ትኩረት መስጠት እንዳለብን እንረዳለን።
2. ቀልብ የሚስተካከለው በኢክላስ ሲሆን ስራ የሚስተካከለው ደግሞ ነቢዩን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በመከተል ነው። አላህ ዘንድ ትኩረት የሚቸራቸውና ግምት ውስጥ የሚገቡት እነዚህ ሁለቱ ናቸው።
3. የሰው ልጅ በገንዘቡም፣ በውበቱም፣ በሰውነቱም ሆነ በዚህች ዓለማዊ መገለጫዎች በአንዳችም ነገር መሸወድ እንደሌለበት እንረዳለን።
4. ውስጣዊ ማንነትን ሳያስተካክሉ ውጫዊ የሆኑ መገለጫዎች ላይ ከመደገፍ መጠንቀቅ እንዳለብን ተረድተናል።

(4555)

(202) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ

يَعَارُ، وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ يَعَارُ، وَعَبِيرَةُ اللَّهِ أَنْ يَأْتِيَ الْمُؤْمِنُ مَا حَرَّمَ عَلَيْهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(202) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: <አላህ ይቀናል። አማኝ የሆነ ሰውም ይቀናል። የአላህ መቅናት

ሰውዬው አላህ በሱ ላይ ክልክል ያደረገበትን ሲዳፈር ነው።» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንድ አማኝ እንደሚቀናውና እንደሚጠላው ሁሉ አላህም እንደሚቀናና እንደሚጠላ ተናገሩ። የአላህ ቅናት ምክንያትም አንድ አማኝ እንደዝሙት፣ ሰዶማዊነት፣ ስርቆት፣ አስከሪ መጠጥ መጠጣትና ሌሎችንም አላህ በርሱ ላይ ክልክል የተደረጉ ፀያፍ ተግባራትን ሲዳፈር ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የአላህ ክልከላ የተደፈረ ጊዜ ቁጣውና ቅጣቱን መፍራት እንደሚገባ እንረዳለን።

(3354)

(203) - عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُؤْبَقَاتِ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسَّحَرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالنَّوْءُ يَوْمَ الرَّحْفِ، وَقَدْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَائِلَاتِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(203) - ከአቡ ሁረይራ ረዲዮሏ ጋር ጋር እንደተላለፈው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "ሰባት አጥፊዎችን ተጠንቀቁ!" ሰላቦችም: "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ምን ምን ናቸው?" ብለው ጠየቁ፡ ነቢዩም ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም "በአላህ ማጋራት፣ ድግምት፣ አላህ እርም ያደረጋትን ነፍስ በአግባቡ ካልሆነ በስተቀር መግደል፣ አራጣ መብላት፣ የየቲምን ገንዘብ መብላት፣ ጦርነት በተፋፋመ እላት

ማፈግፈግ፣ ከዝሙት ዝንጉ የሆኑ ጥብቅ ምእመናትን በዝሙት መዝለፍ ናቸው።" አሉ። [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

የአላህ መልክተኛ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ኡመታቸውን ከሰባት አጥፊ ወንጀሎች እንዲርቁ አዘዙ። ምን ምን እንደሆኑ በተጠየቁ ጊዜም ተከታዮቹን ዘረዘሩ፡

የመጀመሪያው ፡ በየትኛውም መልኩ ቢሆን ጥራት ለተገባው አላህ ቢጤን በማድረግ፤ ከአምልኮዎች መካከል ማንኛውም የአምልኮ ዘርፍን ከአሏሁ ውጭ ላለ አካል በመስጠት አላህ ላይ ማጋራት መሆኑን ገለጹ፤ በሽርክ የጀመሩበት ምክንያትም ከወንጀሎች ሁሉ ትልቁ ወንጀል ስለሆነ ነው።

ሁለተኛ ድግምት፡ - እየቋጠሩ፣ እያነበነቡ፣ መድኃኒትና ጭሳጭስ እያደረጉ የሚሸርቡትን የሚጠቁም ገላጭ ቃል ሲሆን - ድግምቱ የተደረገበትን ሞት ወይም ህመም ላይ በመጣል፣ ወይም በባልና ሚስት መካከል መለያየትን በመፍጠር ተፅእኖ የሚያሳድር ነው። ድርጊቱ ሰይጣናዊ ስራም እንደመሆኑ አብዛኛውን ጊዜ በሽርክ እና መጥፎ መናፍስት የሚወዱትን ነገር እያደረጉ ወደነርሱ በመቃረብ የሚከናወን ነው።

ሶስተኛ አስተዳደሩ ተግባራዊ በሚያደርገው ሸሪዓዊ ምክንያት ካልሆነ በቀር አሏህ እርም ያደረጋትን ነፍስ መግደል ነው።

አራተኛ በመብላትም ይሁን በሌላ መልኩ በመጠቃቀም ወለድን መውሰድ ነው።

አምስተኛ ለአቅመ አዳም ሳይደርስ አባቱ በሞተበት ታዳጊ ገንዘብ ላይ ወሰን ማለፍ ነው።

ስድስተኛ ከከሀዲያን ጋር ከሚደረገ ፍልሚያ ማፈግፈግ ነው። ሰባተኛ ጥብቅ የሆኑ ጩዋ እንስቶችን መዝለፍ፤ እንደዚሁም ጩዋ ወንዶችን መዝለፍ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከባባድ ወንጀሎች በነዚህ ብቻ የተገደበ ሆኖ አይደለም። እነዚህ ለብቻ ሊጠቀሱ የቻሉት ከከባድነታቸውና ከአደገኝነትቸው አኳያ ነው።
2. አንድ ሰው ነፍስን በመግደል ወይም ከእስልምና በኋላ በመካዱ ወይም ትዳር ቀመስ ከሆነ በኋላ ዝሙት በመፈፀሙ መግደል የተፈቀደ ሲሆን ይህም ተግባራዊ የሚደረገው በአስተዳደሩ ነው።

(3331)

(204) - عن أبي بكرة رضي الله عنه قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «أَلَا أُنبئُكُمْ بِأكْبَرِ الْكِبَائِرِ؟» قَالُوا: قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ» وَجَلَسَ وَكَانَ مُتَكَبِّئًا، فَقَالَ: «أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ»، قَالَ: فَمَا زَالَ يُكْرَرُهَا حَتَّى قُلْنَا: لَيْتَهُ سَكَتَ. [صحيح]

- [متفق عليه]

(204) - ከአቢ በክረህ (ረዲየላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሰስት ጊዜ እንዲህ አሉ:- "ከትልልቅ ወንጀሎች ትልቁን አልነግራችሁምን? እኛም 'እንዴታ የአላህ መልዕክተኛ ሆይ!' አልናቸው። እሳቸውም:- 'በአላህ ማጋራት ፣ የወላጆችን ሐቅ ማጓደል' አሉ። ደገፍ ብለው ከነበረበትም ተስተካክለው ተቀመጡና 'ንቁ! የውሸት ንግግርን (ተጠንቀቁ)።' አሉ።

ምነው ዝም ባሉ እስክንል ድረስም ይህንን ከመደገም አልተወገዱም።" [ሶሊሁ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶሊሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ለባልደረቦቻቸው እጅግ ትልቅ ስለሆነ ወንጀል ነገሯቸው። እነዚህን ሰስት ወንጀሎችንም ጠቀሱ:-

1- በአላህ ማጋራት:- ይህም ከአምልኮ አይነቶች መካከል ማንኛውንም አምልኮ ከአላህ ውጪ ለሆነ አካል መስጠት ፣ ከአላህ ውጪ የሆነን አካል ከአላህ ጋር በተመላኪነቱ ወይ በጌትነቱ ወይም በስምና ባህሪያቱ እኩል ማድረግ ማለት ነው።

2- የወላጆችን ሐቅ ማጓደል:- ይህም ወላጆች ላይ በንግግርም ይሁን በተግባር በማንኛውም መልኩ ማወክና ለነርሱ በጎ ማድረግን መተው ማለት ነው።

3- ውሸት መናገር ነው። በውሸት መመስከርም እዚህ ውስጥ ይካተታል። ይህም ከተቀጠፈበት አካል ንብረቱን ለመውሰድ ወይም ክብሩ ላይ ወሰን ለማለፍ ወይም የመሳሰሉትን በመፈለግ የተቀጠፈና የተዋሸ ንግግር ሁሉ ማለት ነው።

ከመደገማቸው የተነሳ ሶሐቦች ለነቢዩ ካላቸው እዝነትና የሳቸውን መረበሽ ጠልተው ምነው ዝም ባሉ ብለው እስኪመኙ ድረስ ነቢዩ (ሶሊሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የውሸትን ፀያፍነት እና ማህበረሰቡ ላይ የሚያሳድረውን መጥፎ አሻራ ለማስገንዘብ ከሐሰተኛ ቃል ደግመው አስጠነቀቁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. እጅግ ትልቁ ወንጀል በአላህ ላይ ማጋራት ነው። ምክንያቱም

ሐዲሡ ላይ ከትላልቅ ወንጀሎች ሁሉ ግንባር ቀደምና ትልቅ አድርገው ጠቀሰውታል። ይህንንም {አላህ በእርሱ ማጋራትን በፍፁም አይምርም። ከዚህ ሌላ ያለውንም (ሀጢዐት) ለሚሻው ሰው ይምራል።} የሚለው የአላህ ንግግር ያጠናክረዋል።

- 2. ሐዲሡ ላይ የወላጆች ሐቅ ከአላህ ሐቅ ጋር በመቆራኘቱ የወላጆችን ሐቅ ታላቅነት እንረዳለን።
- 3. ወንጀሎች ወደ ትላልቅና ትናንሽ ይከፈላሉ። ትላልቅ የሚባሉት፡ ማንኛውም አለማዊ ቅጣት የተቀመጠለት ወንጀል ለምሳሌ ፡- ቅጣቱ በሽሪዓዊ መቅጫ ህግ ውስጥ ያለ (ሑዱድ)፣ መረጋገም ያለበት፣ ወይም እሳት መግባትን የመሰለ አኪራዊ ዛቻ የመጣበት ናቸው። ትላልቅ ወንጀሎች የተለያዩ ደረጃዎች አላቸው። የክልከላ ደረጃውም ከፊሉ ከከፊሉ ይከብዳል። ትናንሽ ወንጀሎች የሚባሉት ደግሞ ከትላልቅ ወንጀሎች ውጪ ያሉት ናቸው።

(2941)

(205) - عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «الْكَبَائِرُ: الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ، وَالْيَمِينُ الْعَمُوسُ».

[صحيح] - [رواه البخاري]

(205) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር ቢን አልዐስ (ረዲዮሊሁ ዓንሁማ) አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና እንደተላለፈው ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል፡- "ትላልቅ ወንጀሎች፡- በአላህ ማጋራት፣ የወላጆችን ሐቅ ማዳደል፣ ነፍስ ማጥፋትና የውሸት መሀላ ናቸው።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ስለትላልቅ ወንጀሎች አብራሩ። ትልቅ ወንጀል የሚባለውም ሰሪው በዱንያ ወይም በአኪራ ስለሚቀጣው ቅጣት ከባድ ዛቻ የተዛተበት ነው።

የመጀመሪያውም:- "በአላህ ማጋራት ነው።" ይህም ከአምልኮ አይነቶች መካከል ማንኛውንም አምልኮ ከአላህ ውጪ ለሆነ አካል መስጠት ፤ እንዲሁም ከአላህ ውጪ የሆነን አካል በተመላኪነቱ ፤ በጌትነቱ ወይም በስምና ባህሪያቱ አላህ በተለየበት ነገር ላይ ከአላህ ጋር እኩል ማድረግ ማለት ነው።

ሁለተኛው:- "የወላጆችን ሐቅ ማጓደል": ይህም ማንኛውም ወላጆችን ወደ ማወክ የሚዳርግ ንግግርም ይሁን ተግባር መፈፀምና ለነርሱ በጎ ማድረግን መተው ማለት ነው።

ሶስተኛው: "ነፍስን ያለ አግባብ ማጥፋት ነው።" ይህም በግፍ ወይም ወሰን በማለፍ መግደል ማለት ነው።

አራተኛው: "(የሚን አልገሙስ) አስማጭ መሀላ ነው።" ይህም እየዋሽ እንደሆነ እያወቀ በውሸት መማል ነው። በዚህም ስያሜ የተጠራበት ምክንያት ሰውየውን ወንጀል ውስጥ ወይም እሳት ውስጥ ስለምታሰምጠው ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የውሸት መሀላ አደገኝነቱና ወንጀልነቱ ከባድ ከመሆኑ አንፃር ተውበት እንጂ ምንም ማካካሻ የለውም።
2. ሐዲሁ ውስጥ እነዚህ አራት ወንጀሎች ብቻ መጠቀሳቸው ወንጀልነታቸው ከባድ ስለሆነ እንጂ የቁጥር ገደብ አይደለም።

3. ወንጀሎች ወደ ትላልቅና ትናንሽ ይከፈላሉ። ትላልቅ የሚባሉት፡ ማንኛውም አለማዊ ቅጣት የተቀመጠለት ወንጀል ለምሳሌ ፡- ቅጣቱ በሽሪዓዊ መቅጫ ህግ ውስጥ ያለ (ሑዱድ)፣ መረጋገም ያለበት፤ ወይም እሳት መግባትን የመሰለ አኪራዊ ዛቻ የመጣበት ናቸው። ትላልቅ ወንጀሎች የተለያዩ ደረጃዎች አላቸው። የክልከላ ደረጃውም ከፊሉ ከከፊሉ ይከብዳል። ትናንሽ ወንጀሎች የሚባሉት ደግሞ ከትላልቅ ወንጀሎች ውጪ ያሉት ናቸው።

(3044)

(206) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

«أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدَّمَاءِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(206) - ከዐብደላህ ቢን ሙስዑድ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: «የትንሳኤ ቀን በሰዎች መካከል መጀመሪያ የሚፈረደው ጉዳይ የደም ጉዳይ ነው።» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የትንሳኤ ቀን በሰዎች መካከል መጀመሪያ የሚፈረደው ጉዳይ ከፊሉ ከፊሉን የሚበድልበት በሆነው እንደመግደልና ማቁሰል ያሉ የደም ጉዳዮች መሆኑን አወሱ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. የደም ጉዳይ ከባድ መሆኑን እንረዳለን። ፍርድ የሚጀመረው በአንገብጋቢው ጉዳይ ነውና።

2. ወንጀሎች የሚተልቁት በርሱ ምክንያት የሚከሰቱ ብክለቶች እንደሚተለቃቸው መጠን ነው። ንፁህ ነፍስን ማጥፋት ደግሞ ከትላልቅ ብክለቶች መካከል አንዱ ነው። በአላህ ማጋራትና ኩፍር (ክህደት) እንጂ ምንም ከርሱ የሚከፋ ወንጀልም የለም።

(2962)

(207) - عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ

قَتَلَ مُعَاهِدًا لَمْ يَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ، وَإِنَّ رِيحَهَا تُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَامًا».

[صحيح] - [رواه البخاري]

(207) - ከዐብደህህ ቢን ዓምር (ረዲየሊሁ ዓንሁማ) አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "በቃል ኪዳን ስር ያለን (ሙዓሁድን) የገደለ ሰው የጀነትን ሽታ አያሸትም። የጀነት ሽታ የሚገኘው አርባ አመት ከሚያስኬድ ርቀት በኋላ ነው።" [ሶሊክ ነው።] - [ሱኸሪ ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሙዓሁድን በገደለ ሰው ላይ ያለበትን ከባድ ዛቻ ገለፁ። ሙዓሁድ ማለት ከከሀዲያን መካከል በቃል ኪዳንና በደህንነት ከሌላ ወደ ኢስላም ሀገር የገባ ነው። እሱን የገደለ የጀነትን ሽታ አያሸትም። የጀነት ሽታ የሚገኘው አርባ አመት ከሚያስኬድ ርቀት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከከሀዲያን መካከል "ሙዓሁድን" ፣ "ዚሚይን" እና

- "ሙስተታእመንን" መግደል ክልክልና ከትላልቅ ወንጀል የሚመደብም ነው።
- 2. "ሙዓሀድ" ማለት፡ ከከሀዲያን መካከል በሀገሩ እየኖረ ሙስሊሞችን ላይዋጋ እነሱም ላይዋጉት ከሙስሊሞች ጋር ቃል ኪዳን የተጋባ ነው።
- 3. "ዚሚይ" ማለት፡ በሙስሊሞች ሀገር እንደሀገሩ እየኖረ ግብር የሚከፍል ነው።
- 4. "ሙስተታእመን" ማለት ደግሞ ለተወሰነ ወቅት በቃል ኪዳንና ደህንነት ከሌላ ወደ ሙስሊሞች ሀገር የገባ ሰው ነው።
- 5. ከሙስሊሞች ውጪ ካሉ ጋር ቃል ኪዳንን ማፍረስ መከልከሉን እንረዳለን።

(64637)

(208) - عن جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ رَحِمٍ». [صحيح] - [متفق عليه]

(208) - ከጁበይር ቢን ሙጥሚም -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እርሱ ነቢዩን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰማቸው፡ "ዝምድናን ቆራጭ ጀነት አይገባም።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ለቅርብ ዘመዶቹ ያለበትን ግዴታ ከመወጣት ይልቅ ዝምድናውን የቆረጠ ሰው ወይም ያወካቸውና ያስከፋቸው ጀነት ላለመግባት የተገባ ነው ብለው ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ዝምድናን መቁረጥ ከትላልቅ ወንጀሎች መካከል አንዱ ነው።
2. ዝምድናን መቀጠል በተለምዶ በሚታወቀው መልኩ ነው የሚሆነው። ቦታ፣ ዘመንና ሰዎቹ እንደመለያየታቸው ይለያያል።
3. ዝምድናን መቀጠል በመዘዋወር፣ ሰደቃ በመስጠት፣ ለነርሱ በጎ በመዋል፣ ሲታመሙ በመጠየቅ፣ በመልካም በማዘዝ፣ ከመጥፎ በመከልከልና በሌሎችም መልኩ ይፈጸማል።
4. ዝምድናው የሚቆረጠው ሰው እጅግ ቅርብ ዘመድ በሆነ ቁጥር ወንጀሉም እጅግ የከፋ ይሆናል።

(5367)

(209) - عن أنس بن مالك رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ

أَحَبَّ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رُزْقِهِ، وَيُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحْمَةً».

[صحيح] - [متفق عليه]

(209) - ከአነስ ቢን ማሊክ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም እንዲህ አሉ: "ሲሳዩ እንዲሰፋላትና እድሜው እንዲረዝምላት የወደደ ሰው ዝምድናውን ይቀጥል።" [ሶሒክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም ቅርብ ዘመዶችን በመዘዋወር ፣ በአካላዊና ገንዘባዊ ጉዳይ በማገዝና በሌሎችም መልኩ ዝምድናን በመቀጠል ላይ አነሳሱ። በተጨማሪም ዝምድናን መቀጠል ለሲሳይ መስፋትና ለእድሜ መርዘም ምክንያት መሆኑንም ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ዝምድና በማለት የተፈለገው በአባትና በእናት በኩል ያሉ ቅርብ ሰዎች ናቸው። እጅግ ቅርብ ዘመድ በሆኑ ቁጥር በዛው ልክ መቀጠሉም የተገባ ይሆናል።
2. ምንዳ በስራው አምሳያ ነው የሚሰጠው። ዝምድናውን በበጎና መልካምነት የቀጠለ ሰውን አላህም እድሜውና ሲሳዩን ይቀጥልላታል።
3. ዝምድናን መቀጠል ለሲሳይ መስፋትና መዘርጋት እንዲሁም ለእድሜ መርዘም ምክንያት ነው። ምንም እንኳን የመሞቻ ቀኑና ሲሳዩ የተወሰነ ቢሆንም ባለው ሲሳይና እድሜ በረከት ይሰፍንበታል። የተሰጠውን እድሜ ሌላው ከሚጠቀምበት በላይ ይጠቀምበታል። በርግጥ የሲሳይና እድሜ መጨመሩ እውነተኛ መጨመር ነውም ተብሏል። አላህ እጅግ አዋቂ ነው!

(5372)

(210) - عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:

«لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِي، وَلَكِنَّ الْوَاصِلَ الَّذِي إِذَا قُطِعَتْ رَحْمَتُهُ وَصَلَّتْهَا». [صحيح] - [رواه

[البخاري]

(210) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር ረዲዮላሁ ዐንሁማ እንደተላለፈው ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡ "ዝምድና ቀጣይ የሚባለው ላይረጉላት መልካም ነገር ምላሹን የሚሰጥ የሆነው አይደለም፤ ይልቁንም ዝምድና ቀጣይ የሚባለው ዝምድናው በተቆረጠ ጊዜ የሚቀጥል የሆነው ነው።" [ሶሒክ ነው።] - [ቡካሪ ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዮአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈን እየነገሩን ያሉት ዝምድናን በመቀጠል የተሟላና ለዘመዶቹም በጎ ሰሪ የሚባለው ላደረጉለት መልካም ነገር መልካሙን በመመለስ ብቻ የተቆጠበ አይደለም። ይልቁንም ዝምድናውን በመቀጠል በኩል የተሟላ የሚባለው ዝምድናው በተቆረጠ ጊዜ የሚቀጥል፤ ሰዎቹ እያስከፉትም ለነርሱ መልካሙን በማድረግ ምላሽ የሚሰጧቸው የሆነ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ዝምድናን መቀጠል ሲባል በሽሪዓ የሚፈለግበት ካንተጋ የተቆረረጡትን ስትቀጥል፤ የበደሉህን ይቅር ስትላቸው፤ የነፈጉህን ስትለግሳቸው እንጂ ብድር በመመለስ መልኩ ላደረጉልህ ነገር ተመሳሳዩን ምላሽ መስጠትህ አይደለም።
2. ዝምድናን መቀጠል የሚፈጸመው በገንዘብ፣ በዱዓእ፣ መልካሙን በማዘዝና ከመጥፎ በመከልከል ረገድ እና መሰል በሆኑ ነገራቶች ለነርሱ በጎ በማድረግ እንዲሁም ክፋትን ከነርሱ በተቻለ መጠን በማስወገድ ነው።

(3854)

(211) - عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «أَتَدْرُونَ مَا الْغِيْبَةُ؟»، قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ»، قِيلَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ: «إِنْ كَانَ فِيهِ مَا نَقُولُ فَصَدِّ اعْتَبْتَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَصَدِّ بَهْتَهُ». [صحيح]

- [رواه مسلم]

(211) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሰለላሁ ዓለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል፡ "ሀሜት ምን እንደሆነ ታውቃላችሁን?" ሶሐቦችም "አላህና መልክተኛው ያውቃሉ።" አሉ። እሳቸውም "ወንድምህን በሚጠላው ነገር ማውሳትህ ነው።" አሉ። "የምናገረው ነገር ወንድሜ ላይ ካለስ (ሀሜት ይባላልን?)" ተብለው ተጠየቁ። እሳቸውም "የምትናገረው ነገር እሱ ላይ ካለ በርግጥ አምተኸዋል። እሱ ላይ ከሌለ ደግሞ በርግጥም ቀጥረህበታል።" [ሶሒኤ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም የተከለከለውን ሀሜት ምንነት ፡ ሙስሊምን በሌለበት በሚጠላው ነገር ማውሳት መሆኑን በመግለጽ አብራሩ። ይህም ተፈጥሯዊውም ሆነ ስነ ምግባሪያዊ ባህሪውን ቢያወሳ ተመሳሳይ ነው። እውሩ ፣ አጭበርባሪ ፣ ውሸታምና የመሳሰሉትን እሱ ላይ የሚገኙ የተወገዙ መገለጫዎችን በማውሳት ማማት ማለት ነው።

የተወሱት እሱ ላይ የሌሉ ባህሪያት ከሆኑ ግን ከሀሜትም የባሰ ነው። እሱም መቅጠፍ (ቡህታን) ነው የሚሆነው ፡- ማለትም በሰው ላይ የሌሉበትን ባህሪያት መቅጠፍ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እውቀትን ጥያቄያዊ በሆነ መንገድ ማስተላለፋቸውን ስናይ የሳቸው የማስተማር ስልት ውብ መሆኑን እንረዳለን።
2. ሶሐቦች "አላህና መልክተኛው ያውቃሉ።" ማለታቸውን ስናይ ከነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ጋር ያላቸው አደብ ውብ መሆኑን

እንረዳለን።

3. ተጠያቂ ስለማያውቀው ነገር "አላህ ያውቃል።" ማለት እንዳለበት እንረዳለን።
4. ሸሪዕ ሐቆችን በመጠበቅና በማህበረሰቡ መካከል ወንድማማችነትን በመፍጠር ማህበረሰቡን መጠበቁን እንረዳለን።
5. ሀሜት እንደአስፈላጊነቱ በአንዳንድ ሁኔታዎች ላይ ካልሆነ በስተቀር ክልክል ነው። ከነዚህም ውስጥ፡ - በደልን ለመከላከል ፡ ይህም "እከሌ በድሎኛል ወይም በኔ ላይ እንዲህ ፈፀሟል።" በማለት ተበዳይ ሀቁን ማስመለስ የሚችል ሰው ዘንድ የበደለውን በማውሳት ነው። በትዳር ጉዳይ ወይም በሽርክና ወይም በጉርብትናና በመሳሰሉት ጉዳይ ለማማከር ሰውዬውን ማማት ከሚፈቀዱት መካከል የሚመደብ ነው።

(5326)

(212) - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ

مُسْكِرٍ حَمْرٌ، وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، وَمَنْ شَرِبَ الْحَمْرَ فِي الدُّنْيَا فَمَاتَ وَهُوَ يُدْمِنُهَا لَمْ يَتَّبْ، لَمْ

يُشْرَبْهَا فِي الْآخِرَةِ». [صحيح] - [رواه مسلم وأخرج البخاري الجملة الأخيرة منه]

(212) - ከኢብኑ ዑመር (ረዲየላሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "አስካሪ ሁሉ ሽምር ነው። አስካሪ ሁሉ ክልክል ነው። በዚህ ዓለም አስካሪ መጠጥ አዘውትሮ ጠጥቶ ንስሀ ሳይገባ የሞተ ሰው በመጪው ዓለም አይጠጣም።"» [ሰሊክ ነው።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዮአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ማንኛውም አይምሮን የሚያደነዝዝና የሚያስወግድ የሚጠጣም ይሁን የሚበላም ይሁን የሚሸተት ወይም ከዚህ ውጪ ያለ ነገር ሁሉ ሽምርና አስካሪ መሆኑን ገለጹ። ሁሉም አስካሪና አይምሮን የሚያስወግድ ነገርም አነሰም በዛም አላህ ከልክሎታል። ከነዚህ የአስካሪ አይነቶች መካከል ማንኛውንም አይነት የወሰደና በመውሰድ ላይም የዘወተረ እስኪሞት ድረስም ንስሀ ያልገባ ሰውም ጀነት ውስጥ መጠጣትን በመነፈግ የአላህ ቅጣት ይገባዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. የሽምር ክልክልነት ምክንያቱ ማስከሩ ነው። ስለዚህ ማንኛውም አይነት አስካሪ ክልክል ነው።
2. አላህ አስካሪ መጠጥን የከለከለው ትላልቅ ጉዳትና ብልሽቶችን ስለያዘ ነው።
3. ሽምርን ጀነት ውስጥ ሲሆን መጠጣቱ የድሎትና የእርካታ ማሟያ ነው።
4. በዚህ አለም አስካሪ መጠጥ ከመጠጣት ነፍሱን ያላቀበ አላህ ጀነት ውስጥ ከመጠጣት ይከለክለዋል። ምንዳ የሚሆነው በሰራው ስራ አይነት ነውና።
5. ከሞት በፊት ከወንጀሎች ንስሀ በማድረግ ላይ መቻኮል እንደሚገባ መነሳሳቱን እንረዳለን።

(58259)

(213) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: لعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاشِي

وَالْمُرْتَشِيَّ فِي الْحُكْمِ. [صحيح] - [رواه الترمذي وأحمد]

(213) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በፍርድ አሰጣጥ ዙሪያ ጉቦ ሰጪንም ተቀባይንም ረገሙ።" [ሶሒክ ነው።] - [ቲርሚዢና አካሙድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጉቦ በሚሰጥ፣ በሚቀበልና በሚበላ ሰው ላይ ከአላህ እዝነት እንዲረቅና እንዲባረር ዲዓ አደረጉበት።

ከዚህም መካከል ጉቦ ሰጪው ያለአግባብ ወደፍላጎቱ ለመዳረስ ሲል ለዳኞች በተሾሙበት ፍርድ እንዲያዘነብሉ (ኢፍትሃዊ እንዲሆኑ) የሚሰጠው ጉቦ እዚህ ውስጥ ይመደባል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ጉቦ መስጠት፣ መቀበል፣ አገናኝ መሆንና ተባባሪ መሆን በተሳሳተ ነገር ላይ መተባበር ስለሆነ ክልክል ነው።
2. የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጉቦ ተቀባይንም ሆነ ሰጪን ስለረገሙ ጉቦ ከትላልቅ ወንጀሎች የሚመደብ ነው።
3. ጉቦ በዳኝነትና ፍርድ ላይ ከሆነ የተከናወነው በውስጡ አላህ ካወረደው ፍርድ ውጪ በግፍ መፍረድም ስላለው ከባድ ወንጀልና አደገኛ ኃጢአት ይሆናል።

(64689)

(214) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ؛ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الحَدِيثِ، وَلَا تَحْسَسُوا، وَلَا تَحْسَسُوا، وَلَا تَحَسُّوا، وَلَا تَتَدَابَرُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا». [صحيح] - [متفق عليه]

(214) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና እንደተላለፈው - ነቢዩ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "አደራችሁን ጥርጣሬን ተጠንቀቁ! ጥርጣሬ እጅግ ውሸት የሆነ ወሬ ነውና። አትፈላፈሉ፣ አትሰልሉ፣ አትመቀኛኙ፣ ጀርባም አትሰጣጡ፣ አትጠላሉ (ይልቁንም) የአላህ ባሮች ሆይ! ወንድማማቾች ሁኑ።" [ሱሊክ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሙስሊሞች መካከል ወደ ክፍፍልና ጠላትነት ከሚያደርሱ አንዳንድ ነገሮች ከለከሉም አስጠነቀቁም። ከነዚህም መካከል:

(ጥርጣሬ) ያለማስረጃ በቀልብ ውስጥ የሚወድቅ መጥፎ እሳቤ ነው። ከወሬዎች ሁሉ እጅግ ውሸት መሆኑን ገለፁ።

(መፈላፈል): ይህም በአይን ወይም በጆሮ የሰዎችን ነውር መፈለግ ነው።

(መሰለል): ይህም ማለት ድብቅ የሆኑ ነገሮችን መፈለግ ነው። በብዛት ይህ ቃል የሚውለው የሰዎችን መጥፎ ነገር መፈለግን ለማመልከት ነው።

(ምቀኝነት): ይህም ማለት ሌሎች ፀጋ ማግኘታቸውን መጥላት ማለት ነው።

(ጀርባ መሰጠት) : ለሙስሊም ወንድሙ ሰላምታን ላይሰጥና ላይዘይር ከፊሉ ከከፊሉ መዘፋ ነው።

(መጠላላት) : ሌሎችን በማስቸገር፣ ፊትን በማጨፍገግና በመጥፎ መስተጋብር በመሰሰሉት ሰዎችን መጥላትና ማሸሽ ነው።

ቀጥለውም ሙስሊሞች የእርስ በርስ ሁኔታቸው የሚስተካከልበትን ጠቅላይ ንግግር እንዲህ በማለት ተናገሩ "የአሏህ ባሮች ወንድማማች ሁኑ።" ወንድማማችነት በሰዎች መካከል ያለውን ግንኙነት የሚሰበስብ፣ በመካከላቸው መዋደድንና ቅርርብን የሚጨምር ማሰሪያ ገመድ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በመጥፎ የሚያስጠረጥር ምልክት ግልፅ የሆነበትን ሰው መጠራጠር ምንም አይጎዳም። አማኝ የሆነ ሰውም በመጥፎዎችና አመፀኞች እንዳይሸወድ ብልጥና ጮሌ መሆን ይገባዋል።
2. በሐዲሱ የተፈለገው ነፍስ ውስጥ ፀንቶ በሚቆይ መልኩ (በጥርጣሬ) መወንጀል እና በጥርጣሬም ላይ ከመዘውተር ማስጠንቀቅ ነው። ነፍስ ላይ ባልፀና መልኩ መጠርጠር ከሆነ ግን ይህ ተጠያቂ አያደርግም።
3. በሙስሊሙ ማህበረሰብ ውስጥ በሚገኙ ግለሰቦች መካከል ለመናቆርና ለመቆራረጥ ምክንያት የሚሆኑ እንደ መሰለል፣ መመቅኘትና የመሰሰሉት ነገሮች መከልከላቸውን እንረዳለን።
4. በተቆርቋሪነትና በመዋደድ ረገድ ከሙስሊም ጋር ሊኖረን የሚገባው መስተጋብር ወንድማዊ መስተጋብር መሆን እንዳለበት መታዘዘችንን እንረዳለን።

(5332)

(215) - عن حذيفة رضي الله عنه قال: سمعتُ النبيَّ صلى الله عليه وسلم يقول: «لَا

يَدْخُلُ الْحِجَّةَ قَتَاتٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

(215) - ከሐዘይፋ - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ: ነቢዩን ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ: "ነገር አዋሳኛ ጀነት አይገባም።" [ሶሐኤ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በሰዎች መካከል መቃቃርን ለመፍጠር በማሰብ ወሬን የሚያዋስድ ለቅጣትና ጀነት ላለመግባት የተገባ መሆኑን ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ወሬ ማዋሰድ ከትላልቅ ወንጀሎች መሆኑን እንረዳለን።
2. ወሬ ማዋሰድ በግለሰቦችም ሆነ በማህበረሰብ ደረጃ ጉዳትና ብልሽትን ስለሚያስከትል ወሬ ማዋሰድ መከልከልን እንረዳለን።

(5368)

(216) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

«كُلُّ أُمَّتِي مُعَاْفِي إِلَّا الْمُجَاهِرِينَ، وَإِنَّ مِنَ الْمُجَاهِرَةِ أَنْ يَعْمَلَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا، ثُمَّ يُصْبِحَ وَقَدْ سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ، فَيَقُولُ: يَا فُلَانُ، عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا، وَقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ، وَيُصْبِحُ

يَكْشِفُ سِتْرَ اللَّهِ عَنْهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(216) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: እንዲህ አለ: "የአላህ

መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ፡- 'ወንጀላቸውን ይፋ ከሚያደርጉ በስተቀር ሁሉም ሀዝቦቼ ይማርላቸዋል። ይፋ ከማውጣትም መካከል ሰውዬው ምሽት ላይ አንድ ወንጀልን ይሰራል ከዚያም አላህ ለርሱ (ወንጀሉን) ሸሽጎለት አንግቶ ሳለ <እከሌ ሆይ! ትናንት ምሽት እንዲህ እንዲህ ሰራሁ።> ይላል። ጌታው (ወንጀሉን) ሸሽጎለት አድሮ ሳለ የአላህን ግርዶሽ ከራሱ ላይ የሚገፍ ሆኖ ያነጋል።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሙስሊም ወንጀላኛ ወንጀሉን በፉከራና በብልግና ይፋ የሚያወጣ ካልሆነ በቀር የአላህን ይቅርታና ምህረት የማግኘት ተስፋ እንዳለው ገለጹ። ወንጀሉን ይፋ የሚያደርግ ግን ይቅርታ አይገባውም። ምሽት ላይ ወንጀል ይሰራል ከዚያም አላህ ሸሽጎለት አንግቶ ሳለ ለሌላ ሰው ትናንት የሆነች ወንጀልን እንደሰራ ይናገራል። ጌታው ሸሽጎለት አድሮ ሳለ የአላህን ግርዶሽ የገለጠ ሆኖ ያነጋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አላህ በርሱ ላይ ከሸሽጎለት በኋላ ወንጀልን ይፋ ማውጣት ፀያፍ መሆኑን እንረዳለን።
2. ወንጀልን ይፋ ማድረግ በአማኞች መካከል ብክለት እንዲሰራጭ ያደርጋል።
3. አላህ በዱንያ የሸሸገው ሰው በመጨረሻው አለምም ይሸሸገዋል። ይህም አላህ በባሮቹ ላይ ካለው እዝነት ስፋት ነው።
4. በወንጀል የተፈተነ ሰው ወንጀሉን ለራሱ ሸሽጎ ወደ አላህ መመለስ ይገባዋል።

5. ወንጀላቸውን ይፋ የሚያደርጉ ሰዎች ወንጀል ትልቅ መሆኑን እንረዳለን። እነሱም ሆን ብለው ወንጀላቸውን ይፋ በማድረጋቸው ለነፍሳቸው ይቅርታን ያስመለጡ ናቸው።

(3756)

(217) - عَنِ ابْنِ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ النَّاسَ يَوْمَ فَتَحَ مَكَّةَ، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبَيْةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَعَاظَمَهَا بِأَبَائِهَا، فَالْتَأَسُ رِجُلَانِ: بَرِّ تَقِيَّ كَرِيمٍ عَلَى اللَّهِ، وَفَاجِرٍ شَقِيٍّ هَيْنَ عَلَى اللَّهِ، وَالنَّاسُ بَنُو آدَمَ، وَخَلَقَ اللَّهُ آدَمَ مِنْ تُرَابٍ، قَالَ اللَّهُ: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ) [الحجرات:

[13]». [صحيح] - [رواه الترمذي وابن حبان]

(217) - ከኢብን ዑመር (ረዳዋሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: "የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መካየተከፈተ እላት ለሰዎች ኹጥባ አደረጉ። እንዲሁም አሉ ' እናንተ ሰዎች ሆይ! አላህ ከናንተ ላይ የድንቁርና ዘመንን ኩራትና በአባቶች መከፈስን አስወግዷል። ሰዎች ሁላት አይነት ናቸው። በጎ: አላህን ፈሪና አላህ ዘንድ የተከበረ፤ አመፀኛ: ጠማማና አላህ ዘንድ የወረደ ናቸው። ሰዎች የአደም ልጆች ናቸው። አላህም አደምን ከአፈር ነው የፈጠረው። አላህ እንዲሁ ብሏል:- {እናንተ ሰዎች ሆይ! እኛ ከወንድና ከሴት ፈጠርናችሁ። እንድትተዋወቁም ጎሳዎችና ነገዶች አደረግናችሁ። አላህ ዘንድ በላጭችሁ በጣም አላህን ፈሪያችሁ ነው። አላህ ግልፅን አዋቂ ውስጥንም አዋቂ ነው።} [ሑጁራት: 13]" [ሶሊሕ ነው።] - [ተርጉሚና ኢብን ሒባን ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መካየተከፈተ እለት ለሰዎች ሹጥባ አደረጉ። እንዲሁም አሉ፡- እናንተ ሰዎች ሆይ! አላህ ከናንተ ላይ የድንቁርናን ዘመን ኩራት፣ ትዕቢትንና በአባቶች መኮፈስን አስወግዷል። ሰዎች ሁለት አይነት ብቻ ናቸው።

ወይ አማኝ፣ በጎ፣ አላህን ፈሪና ለአላህ ባሪያ የሆነ ነው። ይህ ግለሰብ ሰዎች ዘንድ የተከበረ ዘርና ጎሳ ባለቤት ባይሆን እንኳ አላህ ዘንድ የተከበረ ነው።

ወይም ደግሞ ከሀዲ፣ አመፀኛና ጠማማ ነው። ይህም ስልጣንና ክብር ያለው ከተከበረ ዘር እንኳ ቢሆን አላህ ዘንድ ከምንም ነገር ጋር የማይስተካከል የተዋረደና የዘቀጠ ነው።

ሰዎች ሁሉ የአደም ልጆች ናቸው። አላህም አደምን ከአፈር ነው የፈጠራቸው። መሰረቱ ከአፈር የሆነ ደግሞ በራሱ ሊኮራና ሊደነቅ አይገባውም። የዚህም ማረጋገጫ እንዲህ የሚለው የአላህ ንግግር ነው፡- {እናንተ ሰዎች ሆይ! እኛ ከወንድና ከሴት ፈጠርናችሁ። እንድትተዋወቁም ጎሳዎችና ነገዶች አደረግናችሁ። አላህ ዘንድ በላጭችሁ በጣም አላህን ፈሪያችሁ ነው። አላህ ግልፅን አዋቂ ውስጥንም አዋቂ ነው።} [ሉጁራት: 13]

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. በዘርና በማዕረግ መኩራራት መከልከሉን እንረዳለን።
(65074)

(218) - عن عائشة رضي الله عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إِنَّ أَبْعَصَ الرَّجَالِ إِلَى اللَّهِ الْأَلْدَّ الْحُصْمُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(218) - ከእናታችን ዓኢሻህ -አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላችና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "ከሰዎች ሁሉ አላህ ዘንድ እጅግ የተጠላው ደረቅ ተከራካሪ የሆነ ሰው ነው።" [ሶሊኩ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

የጠራውና ከፍ ያለው አላህ ከሰዎች ውስጥ ለእውነት እጅ መስጠትን የማይቀበል፣ እውነታውን በክርክር ለመመለስ የሚሞክር ወይም እውነትን ይዞ ቢከራከርም ነገር ግን ከሚዛናዊነት በሚያስወጣው መልኩ ክርክርን የሚያበዛና ያለ እውቀት የሚከራከርን ደረቅ ተከራካሪና ክርክር የሚያበዛን እንደሚጠላ ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ተበዳይ ሀቁን ሸሪዓዊ በሆነ መልኩ መክሰሱ የተወገዘ የሆነው የክርክር ይዘት ውስጥ አይገባም።
2. ክርክርና ንትርክ በሙስሊሞች መካከል ልዩነትና ጀርባ መሰጣጠትን ከሚያስከትሉ የምላስ ወለምታዎች ናቸው።
3. እውነትን ይዛና በጥሩ ዘይቤ ከሆነ ክርክር የተወደሰ ይሆናል። ውሸትን ለማፅናትና እውነትን ለመመለስ ከሆነ ወይም ያለማስረጃ ከሆነ ደግሞ የተወገዘ ክርክር ይሆናል።

(5474)

(219) - عن أبي بكر رضي الله عنه قال: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول:

«إِذَا التَّقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَأَلْقَا تِلْ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ»، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا الْقَاتِلُ،

فَمَا بَالُ الْمَقْتُولِ؟ قَالَ: «إِنَّهُ كَانَ حَرِيصًا عَلَى قَتْلِ صَاحِبِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(219) - ከአቢ በክረህ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል:- የአላህን መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ሲሉ ሰምቻቸዋለሁ:- "ሁለት ሙስሊሞች በሰይፋቸው (ሊጋደሉ) የተገናኙ ጊዜ ገዳዩም ሆነ ተገዳዩ እሳት ውስጥ ናቸው። " እኔም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ይህ ገዳይ ሆኖ (እሳት መግባቱ መልካም) ተገዳዩ (እሳት የሚገባው) በምን ጥፋቱ ነው?" አልኩ። እርሳቸውም "እሱ ባልደረባውን ለመግደል ጉጉ ስለነበር ነው።" አሉ። [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሁለት ሙስሊሞች እርስ በርሳቸው እያንዳንዳቸው የባልደረባውን ህይወት ማጥፋትን ቋምጠው በሰይፋቸው ሊጋደሉ የተገናኙ እንደሆነ ሁለቱም እሳት እንደሚገቡ ተናገሩ። ገዳዩ ባለደረባውን በመግደሉ ምክንያት እሳት ውስጥ ይገባል። ሰሐቦች የተገዳዩ እሳት መግባት ግራ አጋባቸው፡ እንዴት የእሳት ይሆናል? ብለው ጠየቁ። ነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ባልደረባውን ለመግደል በመጓጓቱ ፤ በገዳዩ ከመቀደም በስተቀር ከመግደል ምንም የከለከለው ነገር ስለሌለ እሱም ጭምር የእሳት መሆኑን ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ወንጀል ለመስራት በልቡ የቆረጠና መዳረሻዎቹን የፈፀመ ሰው ለቅጣት የተገባ መሆኑን እንረዳለን።
2. ሙስሊሞች እርስ በርስ በመጋደላቸው ዙሪያ ብርቱ ማስጠንቀቂያና የእሳት ዛቻም መምጣቱን እንረዳለን።

- 3. በሙስሊሞች መካከል የተፈጠረው መጋደል ትክክል በሆነ ጉዳይ ከሆነ ዛቻ ውስጥ አይካተትም። ለምሳሌ ከመሪ ትእዛዝ የወጡ ወሰን አላፊዎችና ሀገር የሚያበላሹን መዋጋትን ይመስል።
- 4. ከባድ ወንጀል የሰራ ሰው በመስራቱ ብቻ ከሀዲ አይሆንም። ምክንያቱም ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሁለቱን እርስ በርስ የሚጋደሉትን ሙስሊሞች ብለው ጠርተዋቸዋልና።
- 5. ሁለት ሙስሊሞች በማንኛውም ለመግደል የሚያደርስ በሆነ መሰሪያ ሊጋደሉ ተገናኝተው አንዱ አንዱን ቢገድል ገዳዩም ተገዳዩም እሳት ውስጥ ናቸው። ሐዲሁ ውስጥ ሰይፍ መጠቀሱ ለምሳሌ ያክል ብቻ ነው።

(4304)

(220) - عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ

حَمَلَ عَلَيْنَا السَّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا». [صحيح] - [متفق عليه]

(220) - ከአቡ ሙሳ ኣልአሽራይ (ረዲየሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው፡ ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል፡ "መሰሪያውን በኛ ላይ ያነሳ ከኛ አይደለም።" [ሶሒክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለማስፈራራት ወይም ንብረታቸውን ለመቀማት በሙስሊሞች ላይ መሰሪያ ከማንሳት አስጠነቀቁ። ያለ አግባብ ይህንን የፈፀመም ትልቅ ሀጢአትንና ወንጀልን መፈፀሙን ለዚህ ከባድ ዛቻም መጋረጡን አሳሰቡ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ሙስሊም ከሙስሊም ወንድሙ ጋር መጋደሉ ብርቱ ማስጠንቀቂያ የመጣበት ጉዳይ መሆኑን እንረዳለን።
2. በምድር ላይ ከሚሰሩ ትላልቅ ወንጀሎችና ብክለቶች መካከል መሰሪያን በሙስሊሞች ላይ ማንሳትና በመግደል ማበላሸት አንዱ ነው።
3. የተጠቀሰው ዛቻ ወሰን አላፊዎችን፣ አጥፊዎችንና ሌሎችም የመሰሰሉትን በሀቅ (በሽሪዓ በተፈቀደ ምክንያት) መጋደልን አያካትትም።
4. ለቀልድ እንኳ ቢሆን ሙስሊሞችን በመሰሪያ ወይም በሌላ ነገር ማስፈራራት መከልከሉን እንረዳለን።

(2997)

(221) - عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «لَا تَسُبُّوا

الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا». [صحيح] - [رواه البخاري]

(221) - ከእናታችን ዓኢሻህ -አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላትና- እንደተላለፈው እንዲህ አለች፡ ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል፡ "ሚቶችን አትሳደቡ! እነርሱ ወዳስቀደሙት (ስራቸው) ሂደዋልና።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሚቶችን መሳደብና ክብራቸውን መንካት ክልክል መሆኑን አብራሩ። ከእኩይ ስነ ምግባሮችም የሚመደብ እንደሆነ ገለጸ። ምክንያቱም ይህ ስድብ በህይወት ያሉ ሰዎችን ከመጉዳት በዘለለ ለነርሱ የማይደርሳቸው ከመሆኑም

በተጨማሪ እነሱ ወዳስቀደሙት መልካምም ይሁን መጥፎ ስራቸው ደርሰዋልና።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሐዲሁ ሚቶችን መሳደብ ክልክል መሆኑን ይጠቁማል።
2. ሚቶችን ከመሳደብ መታቀብ የህያው ሰዎችን ጥቅምም የማህበረሰቡንም ሰላም ከመጣላትና ከመናቆር ይጠብቃል።
3. ሚቶችን ከመሳደብ የመከልከሉ ጥበብ ወዳስቀደሙት ስራ ስለደረሱ መስደቡ ከንቱ ስለሆነና በተጨማሪ የህያው ቅርብ ዘመዶችን ስለሚያውክ ነው።
4. የሰው ልጅ ጥቅም የሌለውን ነገር መናገር አይገባውም።

(5364)

(222) - عن أبي أيوب الأنصاري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:

«لَا يَجِلُّ لِرَجُلٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، يَلْتَقِيَانِ، فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا

الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(222) - ከአቡ አዩብ አልአንሲሪይ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "ለአንድ ሰው ሲገናኙ ወንድሙን ከሶስት ሌሊቶች በላይ ሊያኮርፈው አይፈቀድለትም። ይህም ይዘራል ያኛውም ይዘራል። ከሁለቱ ምርጡ ሰላምታ የሚጀምረው ነው።" [ሶሐኬ ነው።] - [ተካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አንድ ሙስሊም ሙስሊም ወንድሙን አንዱ ሌላኛውን በሚያገኘው ጊዜ ሰላምታም ሳይሰጠውና

ሳያናግረው ከሶስት ሌሊቶች በላይ ማኩረፍን ከለከሉ።

ከነዚህ ሁለት ጠበቆች መካከል በላጩ ኩርፊያውን ለማስወገድ የሚሞክርና ሰላምታ የሚጀምረው ነው። እዚህ ሐዲስ ውስጥ ኩርፊያ በማለት የተፈለገው በነፍሱ ፍላጎቶች ያከረፈ ከሆነ ነው። ወንጀለኞችን፣ የቢድዓ ባለቤቶችንና መጥፎ ዳደሮችን የመሳሉ ሰዎችን ለአላህ ሀቅ ብሎ ማኩረፍ ከሆነ ግን በወቅት ሳይሆን የሚገደበው ኩርፊያው በሚያመጣው ጥቅምና ያለባቸው ችግር በመወገዱ ላይ ነው የሚገደበው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሰውን ልጅ ተፈጥሮ ለማስጠበቅ ሲባል ለሶስት ቀንና ከዛ በታች ማኩረፍ እንደተፈቀደ እንረዳለን። ለሶስት ቀናት ማኩረፍም ይቅር የተባለው ይህንኑ ተፈጥሯዊ ባህሪ ለማስተናገድ ሲባል ነው።
2. ሰላምታ ነፍሶች ውስጥ ያለን አለመግባባት ማስወገዱና የመዋደድ ምልክትም በመሆኑ የሰላምታን ደረጃ ያስረዳናል።
3. ኢስላም በወንድማማችነት ላይና በአማኞቹ አንድነት ዙሪያ መጓጓዣን እንረዳለን።

(5365)

(223) - عن سهل بن سعد رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ

يُضْمَنُ لِي مَا بَيْنَ حَيْيِيهِ وَمَا بَيْنَ رَجُلَيْهِ أَضْمَنَ لَهُ الْجَنَّةَ». [صحيح] - [رواه البخاري]

(223) - ከሰህል ቢን ሰዕድ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "በሁለት መንገጭላዎቹ መካከል እና በሁለት እግሮቹ መካከል ያሉትን አካላት

(ሊጠብቅ) ዋስትና ለገባልኝ እኔም ጀነትን ዋስትና እገባለታለሁ።"
[ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዩሐሳብ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አንድ ሙስሊም እነርሱን በሚገባ ከጠበቀ ጀነት የሚገባቸው የሆኑ ሁለት ጉዳዮችን ተናገሩ።

የመጀመሪያው፡ የላቀው አሏህን ከሚያስቆጣ ንግግር ምላስን መቆጠብ፤

ሁለተኛው፡ ብልትን ብልግና ከመፈጸም መጠበቅ ነው።

ምክንያቱም አብዛኛውን ጊዜ ወንጀል የሚፈጸምባቸው እነዚህ ሁለቱ አካላት ስለሆኑ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ምላስንና ብልትን መጠበቅ ጀነት ለመግባት ሰበብ መሆኑን እንረዳለን።
2. ምላስና ብልት ተለይተው የተጠቀሱበት ምክንያት የሰው ልጅ በዱንያውም ሆነ በአኪራው ለሚመጣበት መከራ ዋነኛ ምንጮች ሁለቱ በመሆናቸው ነው።

(3475)

(224) - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَكَانَ غَزَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ غَزْوَةً - قَالَ: سَمِعْتُ أَرْبَعًا مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَعْجَبَنِي، قَالَ: «لَا تُسَافِرِ الْمَرْأَةُ مَسِيرَةَ يَوْمَيْنِ إِلَّا وَمَعَهَا زَوْجُهَا أَوْ ذُو مَحْرَمٍ، وَلَا صَوْمَ فِي يَوْمَيْنِ: الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَلَا بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ، وَلَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى، وَمَسْجِدِي هَذَا». [صحيح] - [متفق عليه]

(224) - ከአቡ ሰዒድ አልኹድሪይ (ረዳዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና እንደተላለፈው - ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጋር አስራ ሁለት ዘመቻዎችን ዘምቷል። - እንዲህ አለ: "አራት ነገሮችን ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሰምቼ አስደንቀውኛል። እንዲህ ብለዋል: 'ሴት ልጅ ከርሷ ጋር ባሏ ወይም ዘመዷ ከሌላ በቀር ሁለት ቀን የሚያስኬድ መንገድን አትጓዝ። ሁለት ቀናት ላይ መፃም የለም፤ ዒደል ፊጥርና አድሐ። ከሱብሒ በኋላ ፀሀይ እስክትወጣ ድረስ ሰላት የለም፤ ከዐስር በኋላም ፀሀይ እስክትገባ ድረስ ሰላት የለም። ወደ ሰስት መስጂዶች ካልሆነ በቀርም ጓዝን ሸክፎ አይኬድም: ወደ መስጂደል ሐራም፣ ወደ መስጂደል አቅሷና ወደዚህ መስጂዴ።'" [ሶሒክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከአራት ጉዳዮች ከለከሉ።

የመጀመሪያው: ሴት ልጅን ያለባሏ ወይም ያለ አንድ ዘመዷ ሁለት ቀን የሚያስኬድ መንገድ ከመጓዝ መከልከል ነው። ዘመዷ የተባሉትም እንደ ልጅ፣ አባት፣ የወንድም ልጅ፣ የእህት ልጅ፣ አጎትና የመሳሰሉት ያሉ ለዘላለም በነርሱ ላይ ለጋብቻ እርም የተደረገችባቸው ቅርብ ዘመዶቻቸው።

ሁለተኛው: የዒደል ፊጥርና የዒደል አድሐ ቀንን የመፃም ክልክልነት ነው። በነዚህ ቀናቶች ላይ አንድ ሙስሊም ለስለትም ወይም ለባን ፍቃደኝነትም ወይም ለማካካሻ ብሎም መፃሙ ክልክል ነው።

ሶስተኛው: ከዐስር ሰላት በኋላ ፀሀይ እስክትገባ ድረስና ጎህ ከቀደደ

በኋላ ፀሀይ እስክትወጣ ድረስ ሱና ሶላትን ከመስገድ መከልከሉ ነው።

አራተኛው፡ ከነዚህ ሶስት መስጂዶች በቀር ወደ ማንኛውም ስፍራ ወደርሱ የመጓዝን ብልጫ አስቦ፣ በመጓዝ ምክንያትም ምንዳ ይነበበራል ብሎ በማመን መጓዝ መከልከላቸው ነው። ከነዚህ ሶስት መስጂዶች በቀርም በውስጡ ለመስገድ በሚል ጓዝ ተሸክፎ አይኬድም። ከነዚህ ሶስት መስጂዶች በቀርም ምንዳ አይነበበርም። እነሱም፡ መስጂደል ሐራም፣ የነቢዩ መስጂድና መስጂደል አቅሷ ናቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ሴት ልጅ ያለ ቅርብ ዘመዲ መጓዝ አለመፈቀዱን እንረዳለን።
2. ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) "ባሏ ወይም ቅርብ ዘመዲ" ስላሉ፤ ሴት ልጅ ለሴት ልጅ ጉዞ ላይ መሕረም አትሆንም።
3. ጉዞ ተብሎ የሚጠራን ሁሉ ሴት ልጅ ከባሏ ጋር ወይም ቅርብ ዘመዲ ጋር ካልሆነች በቀር መጓዝ ትከለከላለች። በዚህ ሐዲሥ የተጠቀሰውም ከጠያቂውና ከስፍራው መጠን አንፃር ነው።
4. የሴት ልጅ መሕረም የሚባለው ባሏ ወይም እንደ አባት፣ ልጅ፣ አጎት የመሰሉ በቅርብ ዝምድና ምክንያት ከነርሱ ጋር መጋባትን ለዘላለም እርም የተደረገባት አካላቶች፤ ወይም እንደጥቢ አባቷ፣ የጥቢ አጎቷ ይመስል በጥቢ ምክንያት ከነርሱ ጋር ለዘላለም መጋባትን እርም የተደረገባት አካላቶች፤ ወይም እንደባል አባት የመሰሉ በአማችነት ምክንያት ከነርሱ ጋር መጋባትን እርም የተደረገባት አካላት ናቸው። "መሕረም" የተባለው ሙስሊም፣ አቅመ አዳም የደረሰ፣ ጤነኛና ታማኝ መሆን ይገባዋል።

- ከመሕረሙ የተፈለገው ነገር ሴትን መጠበቅ ከላላ መሆንና የሚያስፈልጋትን ማሟላት ነው።
- 5. ኢስላማዊ ሸሪዓ በሴት ጉዳይ ትኩረት መስጠቱን፣ መጠበቁንና ከላላ መሆኑን እንረዳለን።
- 6. ልቅ የሆኑ (በጊዜ ያልተገደቡ) ሱና ሰላቶች ከፈጅረና ዐስር ሰላት በኋላ ተቀባይነት እንደሌላቸው እንረዳለን። ከዚህ ውስጥ ግን ያመለጡ ግዴታ ሰላቶችና እንደተሒየተል መስጂድ ያሉት ምክንያት ያላቸው ሰላቶች ተለይተው ይወጣሉ።
- 7. ፀሀይ ከወጣች በኋላ በቀጥታ ሰላት መስገድ ክልክል ነው። ይልቁንም የግድ ከአስር ደቂቃ እስከ ሩብ ሰአት ያክል ቆይቶ ፀሃይዋ የጦር ርዝመት ያክል ከፍ እስክትል ድረስ መጠበቅ ይገባል።
- 8. የዐስር ወቅት ፀሀይ እስክትገባ ድረስ ይረዝማል።
- 9. ከዚህ ሐዲሥ ወደ ሶስቱ መስጊድ ጓዝ ሸክፈን መጓዝ እንደሚፈቀድ እንረዳለን።
- 10. የሶስቱ መስጂዶችን ትሩፋትና ከሌሎች መስጂዶች የተለዩ መሆናቸውን እንረዳለን።
- 11. የነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ቀብር እንኳ ቢሆን ቀብሮችን ለመዘየር መጓዝ እንደማይፈቀድ እንረዳለን። መዲና ውስጥ ላለ ወይም ለሸሪዓዊና ለተፈቀደ ዓላማ ለመጣ ሰው ግን መዘየሩ ይፈቀድላታል።

(10603)

(225) - عن أسامة بن زيد رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَا تَرَكْتُ

بَعْدِي فُتْنَةٌ أَضَرَّ عَلَى الرَّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(225) - ከኡሳማህ ቢን ዘይድ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "ከኔ በኋላ ለወንዶች ከሴት የበለጠ እጅግ ጎጂ ፈተና አልተውኩም።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘገበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከሳቸው በኋላ ለወንዶች ከሴቶች የበለጠ እጅግ ጎጂ ፈተናና መሞከሪያ እንዳልተዉ ተናገሩ። ወንዶች በሴቶች መጎዳታቸው ሴቷ ከቤተሰቡ አባላት ከሆነች ሸሪዓን በሚፃረር ጉዳይ እሷን በመከተል ይከሰታል። ባዳ ከሆነች ደግሞ ከሷ ጋር በመቀላቀልና ለብቻቸው በመገለል በርሱ ሳቢያ ብልሽቶችን የሚያመጡ ነገሮችን በመፈፀም ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሙስሊም የሆነ ሰው የሴቶችን ፈተና መጠንቀቅና በርሷ ወደ መፈተን የሚያደርሰውን መንገዶችን ሁሉ መዝጋት ይገባዋል።
2. አንድ አማኝ በአላህ መጠበቅና ከፈተና ነፃ እንዲያደርገውም ወደርሱ መከጀል ይገባዋል።

(5830)

(226) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «مَنْ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَعْضُ لِلْبَصْرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ».

[متفق عليه] - [صحيح]

(226) - ከዐብደላህ ቢን ሙስዑድ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «ከነቢዩ

(ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ጋር ሳለን እንዲህ አሉ: "የጋብቻን ጣጣ የቻለ ሰው ያግባ! ጋብቻ አይንን ሰባሪና ብልትን ጠባቂ ነውና። ጋብቻን ያልቻለ ሰው መፆም አለበት። ፆም ለርሱ ማኮላሺያ (የጾታዊ ፍላጎቱን የሚቆርጥለት) ነውና።"» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ግንኙነትንና የጋብቻን ጣጣ የቻለን ሰው እንዲያገባ አነሳሱ። ይህም ጋብቻ አይንን ከሐራም ጠባቂና ብልቱንም እጅግ በጣም ጠብቆለት ዝሙት ላይ ከመውደቅ ስለሚከለክለው ነው። የጋብቻን ጣጣ ሳይችል ግንኙነትን የቻለ ሰውም መጾም ይገባዋል። ፆም የብልትን ስሜት እና መጥፎ የዘር ፈሳሽን ይቆርጣልና።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. እስልምና በጨዋነት ምክንያቶች ላይና ከዝሙት መፅዳት ላይ ጥረት ማድረጉን እንረዳለን።
2. የጋብቻን ጣጣ ያልቻለ ሰው በመፆም መነሳሳቱን እንረዳለን። ፆም ስሜትን ያዳክማልና።
3. ፆም ከመኮላሸት ጋር የተመሳሰለው: መኮላሸት ማለት የሁለቱን ፍሬዎች ደምስር መቀጥቀጥ ማለት ነው። ሁለቱ ፍሬዎች በመወገዳቸውም የግንኙነት ፍላጎት ይወገዳል። ልክ እንደዚሁ ፆምም የግንኙነትን ስሜት ያደክማል።

(5863)

(227) - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ حَضْرَةٌ، وَإِنَّ اللَّهَ مُسْتَحْلِفُكُمْ فِيهَا، فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ، فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النَّسَاءَ، فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةٍ نَبِيٍّ إِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النَّسَاءِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(227) - ከአቡ ሰዒድ አልኸድሪይ (ረዳዋሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "ዱንያ ጣፋጭና አረንጓዴ (ለምለም) ናት። አላህም እንዴት እንደምትሰሩ ሊያያችሁ በውስጧ ምትኮች አድርጓችኋል። ዱንያንም ተጠንቀቁ! ሴቶችንም ተጠንቀቁ! የባህ ኢስራኢሎች የመጀመሪያ ፈተና የተከሰተው በሴቶች ነበርና።" [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዱንያ ስትቀመስ ጣፋጭ ስትታይ ደግሞ አረንጓዴ ለምለም ስለሆነች ሰው በርሷ እንደሚሸወድ፣ በርሷ እንደሚሰምጥና ትልቁ ግቡ እንደሚያደርጋትም ገለፁ። ከፍ ያለውና ጥራት የተገባው አላህ በዚህች የዱንያ ህይወት እንዴት እንደምንሰራና ለርሱ ታዘዥ እንሆናለን? ወይስ እናምፀዋለን? የሚለውን ለመመልከት ከፊላችን ከፊሉን እንዳይተካ አድርጓል። ከዚያም: "የዱንያ መጣቀሚያና ጌጧ እንዳይሸውዳችሁ፤ አላህ ያዘዘችሁን ለመተውና በከለከላችሁ ላይ ለመውደቅ እንዳያነሳሳችሁ ተጠንቀቁ! አሉ። እጅግ ትልቁ ከዱንያ ፈተናዎች መካከል መጠንቀቅ ግድ የሚሆንብንም የሴቶች ፈተና ነው። ሴት በኒ ኢስራኢሎች የወደቁበት የመጀመሪያዋ ፈተና ናት።"

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. አላህን መፍራትን አጥብቆ በመያዝ ላይና በዱንያ ውጫዊ ገፅታና ጌጧ ባለመሸወድ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. ሴቶችን በማየት ወይም ከባዕድ ወንዶች ጋር መቀላቀላቸውን በማቃለል ወይም ከዚህ ውጫም ካሉ የሴቶች ፈተና ላይ ከመውደቅ መጠንቀቅ እንደሚገባ እንረዳለን።
3. የሴቶች ፈተና ከዱንያ እጅግ ትላልቅ ፈተናዎች መካከል አንዱ ነው።
4. ባለፉት ህዝቦች መገሰፅና ትምህርትን መውሰድ እንደሚገባ እንረዳለን። በኒ ኢስራኢሎች ላይ የተከሰተው ሌላውም ላይ ሊከሰት ይችላል።
5. የሴቶች ፈተና ሲባል ሚስት ከሆነች ሰውየውን ከአቅሙ በላይ በሆነ ወጪ ታስገድደውና በዚህም ዲናዊ ጉዳዮችን ከመፈለግ ጠምዳው ሙሉ ጊዜውን ዱንያን በመፈለግ ላይ እያዋለ እንዲጠፋ ታደርገዋለች፤ ባዕድ ሴት ከሆነች ደግሞ የርሷ ፈተና ከቤቷ በምትወጣ ወቅትና ከወንዶች ጋር በምትቀላቀል ጊዜ ወንዶችን ማታለሷና ከእውነት ዞር እንዲሉ ማድረግ ነው። በተለይ ደግሞ የተራቆቱና የተገላለጡ ከሆኑ እንደየደረጃው ዝሙት ላይ እንዲወድቁ ይዳርጓቸዋል። ስለዚህም የትኛውም አማኝ በአላህ ለመጠበቅና ከነርሱ ፈተና ለመዳን ከአላህ ጋር ትስስሩን ማጠንከር ይገባዋል።

(3053)

(228) - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

«إِيَّاكُمْ وَالذَّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَرَأَيْتَ الْحَمُوءَ؟ قَالَ:

«الْحَمُوءُ الْمَوْتُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(228) - ከዑቅበህ ቢን ዓሚር (ረዲየሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "ሴቶች ጋር ከመግባት ተጠንቀቁ!" አንድ ከአንሷር የሆነ ሰውዬም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ስለባል ቅርብ ዘመዶች ንገሩኝ እስኪ?" አለ። እርሳቸውም "የባል ቅርብ ዘመድማ ሞት ነው።" አሉ። [ሶሊኪ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከእንግዳ ሴቶች ጋር ከመቀላቀል እንዲህ በማለት አስጠነቀቁ "በሴቶች ላይ ከመግባትና ሴቶችም እናንተ ዘንድ እንዳይገቡ ነፍሳችሁን ጠብቁ!"

አንድ የአንሷር ሰውዬም እንዲህ አለ: እስኪ ንገሩኝ የባል ወንድም፣ የወንድሙ ልጅ፣ አጎቱ፣ የአጎቱ ልጅ፣ የእህቱ ልጅና የመሳሰሉት ባታገባ ኖሮ ልታገባቸው የሚፈቀዱላት የባል ቅርብ ዘመዶች ቢገቡስ ይፈቀዳልን?

ነቢዩም (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ በማለት መለሱ: "ሞትን እንደምትጠነቀቁት እርሱንም ተጠንቀቁት! ከባል ዘመዶች ጋር ገለል ብሎ ማሳለፍ ለሃይማኖት ፈተናና ጥፋት የሚመራ ነው። ከአባቱና ከልጆቹ ውጪ ያሉ የባል ቅርብ ዘመዶችን መከልከል ከሌላው ባዳ ወንድ የበለጠ የተገባ ነው። ይህም ከሌላ ባዳ ጋር ለብቻ ከምታሰልፍበት ጊዜ ይልቅ ከባል ቅርብ ዘመድ ጋር ለብቻ የማሳለፍ እድሉ የበዛ ስለሆነ ከሌላው በበለጠ ከርሱ ጋር መጥፎ ነገር መከሰቱ

ስለሚገመትና ያለምንም አውጋዥ ወደ ሴቷ መድረስና ከርሷ ጋር ለብቻ ማሳለፍ ስለሚችል ፈተና የመከሰት እድሉም የሚመች ነው። በተለምዶ የባል ወንድም የወንድሙ ሚስት ብቻዋን እያለች መግባት ችል የሚባል ጉዳይ ስለሆነ ፈተና መከሰቱ የማይቀር ጉዳይ ነው። ከባዳ ወንድ ጋር ለብቻ ማሳለፍ የሚጠነቀቁት ጉዳይ ነው። ከርሱ በተቃራኒ ከባል ዘመድ ጋር ለብቻ የማሳለፍ አፀያፊነትና የሚያስከትለው ችግር ግን ከሞት ጋር ይመሳሰላል።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ዝሙት ላይ የመውደቂያን መዳረሻ ለመዝጋት ወደ ባዳ ሴቶች ከመግባትና ከነርሱ ጋር ለብቻ ከማሳለፍ መከልከሉን እንረዳለን።
2. ይህ ክልከላ የሴቷ ቅርብ ዘመዶች ያልሆኑን የባል ወንድምንና ቅርብ ዘመዶችን ጨምሮ ባዳ ወንዶችን ባጠቃላይ የሚጠቀልል ነው። (ባል በሌለበት) መግባቱ ብቻ ከርሷ ጋር መገለልን ማስፈረዱ የማይቀር ጉዳይ ነው።
3. መጥፎ ነገር ላይ መውደቅን በመፍራት ብዙሃን ስህተት ላይ የሚወድቁበትን ስፍራ መራቅ ይገባል።
4. ነወዋ እንዲህ ብለዋል: «ቋንቋ ምሁራን ባጠቃላይ እንደተስማሙት "አሕማእ" ማለት የባል ቅርብ ዘመዶች ናቸው። አባቱ፣ አጎቱ፣ ወንድሙ፣ የወንድሙ ልጅ፣ የአጎቱ ልጅና የመሳሰሉት ማለት ነው። "አኻታን" ማለት ደግሞ የሚስት ቅርብ ዘመዶች ናቸው። "አስሃር" የሚለው ቃል ደግሞ ለሁለቱም የሚውል ስም ነው።»
5. የባል ዘመድ ከሞት ጋር አመሳሰለው የመግለፃቸው ምስጢር:-

ኢብኑ ሐጅር እንዲህ ብለዋል: «ዐረቦች የሚጠሉትን ነገር በሞት ይመስሉታል። የመመሳሰሉም መልክ ከባል ዘመድ ጋር ወንጀል ከተፈፀመ በዲን በኩል እንደሞት ነው፤ ወንጀል ከተፈፀመም ከባል ዘመድ ጋር ተገልጎ ያሳለፈችው የመወገር ግዴታ ስላለባት ትሞታለች፤ ባል ቅናቱ ለፍቺ ከገፋፋውም ከባሏ መለዩቷ ለሴቷ ጥፋት ነው።»

(5888)

(229) - عن أبي موسى رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «لَا يَنْكَاحُ إِلَّا

بِوَالِيٍّ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

(229) - ከአቡ ሙሳ (ረዲየላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ:- "ያለ ወሊይ ፈቃድ ጋብቻ የለም።" [ሰሒኦ ነው።] - [አቡዳድድ፣ ቲርሚዚ፣ ኢብኑማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንዲት ሴት የጋብቻዋን ውል ለማሰር ሀላፊነት በሚወስድ ወሊይ ካልሆነ በስተቀር ጋብቻ መፈፀም እንደማይበቃላት ገለፁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. የወሊይ መኖር ጋብቻው ትክክለኛ እንዲሆን መስፈርት ነው። ያለ ወሊይ ወይም ሴቲቱ ራሷን ብትድር ጋብቻው አይበቃም።
2. ወሊይ የሚሆነው ወደ ሴቷ እጅግ ቅርብ ዘመድ የሆነ ወንድ ነው። ከርሱ የቀረበ ወሊይ እያለ ሩቅ የሆነ ወሊይ እሷን ማጋባት

አይቸልም።

3. ወሊይ ለመሆን የሚከተሉትን መስፈርቶች ማሟላት ይገባዋል፡ -
አቅመ አዳምና የአይምሮ ጤነኛ (ሙከራ) መሆን፣ ወንድ መሆን፣ የጋብቻን ጥቅም የሚያውቅ አስተዋይ መሆኑ (ቂላቂል አለመሆን) ፣ ወሊዩና ተጋቢዋ ተመሳሳይ እምነት መከተላቸው ነው። እነዚህን ባህሪያቶች ያልተላበሰ የጋብቻን ውል በማሰር ረገድ ለወሊይነት የተገባ አይደለም።

(58066)

(230) - عن عقبة بن عامر رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

«أَحَقُّ الشُّرُوطِ أَنْ تُوفُوا بِهِ مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(230) - ከዑቅበህ ቢን ዓሚር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ አሉ: 'ልታሟሉት ከሚገቡ መስፈርቶች ሁሉ ልታሟሉት እጅግ የተገባው ብልትን ሐላል ያደረጋቸበትን መስፈርት ነው።'" [ሰሊክ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም መሙላቱ እጅግ የተገባው መስፈርት በሴት መጠቀምን ሐላል ለማድረግ ሰበብ የሆነውን መስፈርት መሆኑን እየነገሩን ነው። ይህም ሚስት በጋብቻው ውል ወቅት የምታስቀምጣቸው የተፈቀዱ መስፈርቶች ናቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሐላልን ሐራም ሐራምን ሐላል ከሚያደርጉ መስፈርቶች በስተቀር

ከሁለቱ ጥንዶች መካከል አንዱ ለሌላው ቃል የገባውን መስፈርቶች መሙላት ግዴታ ነው።

2. የኒካሕን መስፈርቶች ማሟላት ከሌላ መስፈርቶች የበለጠ ሊሟላ የሚገባው ነው። ምክንያቱም እነዚህ መስፈርቶች ብልትን ሐላል ለማድረግ የሚገቡት ቃል ነውና።

3. ኢስላም የጋብቻ መስፈርቶችን እንዲጠበቁ አፅንኦት መስጠቱ ጋብቻ በኢስላም ውስጥ ያለው ደረጃ ከፍ ያለ መሆኑን ያስረዳል።

(6021)

(231) - عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:

«الدُّنْيَا مَتَاعٌ، وَخَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(231) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል፡- "ዱንያ መጣቀሚያ ናት። ከዱንያ መጣቀሚያዎች ምርጡ መልካም ሚስት ናት።" [ሶሒሕ ነው።] - [መስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ዱንያም ውስጧ ያሉ ነገሮችም በሙሉ ጊዜያዊ መጠቀሚያዎች ሆነው ከዚያም የሚጠፉ መሆናቸውን፤ በላጩ መጣቀሚያም ሲያያት የምታስደስተው፤ ሲያዛት የምትታዘዘው፤ ሲርቅ ነፍሷንና ንብረቱን የምትጠብቅ መልካም ሚስት መሆኗን ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አላህ ለባሮቹ ፍቁድ ባደረጋቸው የዱንያ መልካም ነገሮች ላይ

- 1. ያለማባከንና ያለመኩራራት መጠቀም መፈቀዱን እንረዳለን።
- 2. ባል በጌታው አምልኮ ላይ የምታግዘው መልካም ሚስት እንዲመርጥ መነሳሳቱን እንረዳለን።
- 3. ከዱንያ መጣቀሚያዎች ሁሉ ምርጡ አላህን በማምለክ ላይ የሆነ ወይም አላህን በማምለክ ላይ አጋዥ የሆኑ ነገሮች መሆኑን እንረዳለን።

(5794)

(232) - عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَظَرِ الْفُجَاءَةِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَصْرِفَ بَصْرِي. [صحيح] - [رواه مسلم]

(232) - ከጀሪር ቢን ዐብደላህ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡- «የአላህን መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ስለድንገተኛ እይታ ጠየቅኳቸው። እርሳቸውም አይኔን እንዳዘር አዘዙኝ።» [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ጀሪር ቢን ዐብደላህ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ወንድ ልጅ ባዳ ሴትን ሳያስበው በድንገት በማየቱ ጉዳይ ጠየቀ። ነቢዩም (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዳወቀ ፊቱን ወደሌላ አቅጣጫ ማዘር ግዴታው መሆኑን አሳሰቡት። ይህን ካደረገም ወንጀል እንደማይኖርበት ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አይንን በመስበር መታዘዙን እንረዳለን።
2. ዓይኑ ማየቱ ክልክል ወደ ሆነ ነገር ሳያስበው በድንገት ካረፈ አትኩሮ ከመመልከት መከልከልን እንረዳለን።
3. እዚህ ሐዲሥ ውስጥ ሰሐቦች ዘንድ ሴቶችን የመመልከት ክልክልነት የተረጋገጠ ጉዳይ እንደነበር ያስረዳናል። የዚህም ማስረጃው ጀሪር (ረዳዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ነቢዩን (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የጠየቀው ሳያስበው ዓይኑ ሴት ልጅ ላይ ቢያርፍ ብይኑ አስቦ እንዳየው ነው? የሚል ነበርና ነው።
4. ይህ ሐዲሥ ሸሪዓ ሰዎችን ለሚጠቅም ነገር እንዴት ትኩረት እንደሰጠ ያስረዳናል። ሴትን ልጅ ማየት ዱንያዊና አኪራዊ ጉዳት ስለሚያስከትል ሸሪዓ ሴትን ከመመልከት ከለከለ።
5. ሰሐቦች አስቸጋሪ ጥያቄ ሲያጋጥማቸው ወደ ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ተመልሰው እንደሚጠይቁ እንረዳለን። ልክ እንደዚሁ ዛሬም ሙስሊሞች አስቸጋሪ ጉዳይ ሲያጋጥማቸው ወደ ዑለማዎች ተመልሰው መጠየቅ ይገባቸዋል።

(8902)

(233) - عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ

أَفْرَيْنِ، دَجَّحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَى وَكَبَّرَ، وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا. [صحيح] - [متفق عليه]

(233) - ከአነስ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: «ነቢዩ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለኡዱሲያ ሁለት ቡራቡሬና ቀንዳም የሆኑ ሙክቶችን በእጃቸው አረዱ። "ቢስሚላህ አላሁ አክበር" አሉና እግራቸውን አንገቱ ላይ አድርገው አረዱት።» [ሶሒሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

አነስ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና ነቢዩ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የዲድ አልአድሐ ቀን በእጃቸው ሁለት ቀንዳሞችና ጥቁር የተቀላቀለባቸው ነጭጭ ወንድ ሙክት በጎችን "ቢስሚላህ አላሁ አክበር" በማለት እግራቸውን አንገታቸው ላይ አድርገው እንዳረዱ ተናገረ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ኡዱሲያ የተደነገገ እንደሆነ እንረዳለን። በዚህም ጉዳይ ዑለሞች ባጠቃላይ ተስማምተዋል።
2. ኡዱሲያው ነቢዩ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ያረዱት አይነት መሆኑ በላጭ ነው። ይህም ሲታይ ስለሚያምርና ሞራውና ስጋውም ጣፋጭ ስለሚሆን ነው።
3. ነወዊይ እንዲህ ብለዋል: «በዚህ ሐዲሥ መሰረት አንድ ሰው ኡዱሲያውን በራሱ ማረድ እንደሚገባውና በቂ ምክንያት ሳይኖረው ለማረድ ሰው መወከል እንደሌለበት እንረዳለን። በቂ ምክንያት ካለው ግን ሲታረድ መገኘቱ ይወደድለታል። በርሱ ፋንታ እንዲያርድለት ሙስሊም ሰው ከተካ ያለምንም ልዩነት

ይፈቀዳል።

4. ኢብኑ ሐጅር እንዲህ ብለዋል፡ "በዚህ ሐዲሥ ውስጥ በማረድ ወቅት ቢስሚላህ ከማለት ጋር አላሁ አክበር ማለት እንደሚወደድ፤ እግርን ደሞ በሚታረደው ቀኝ የአንገቱ ክፍል ላይ ማኖር እንደሚወደድ እንረዳለን። የሚታረደውን የምናስተኛው በግራ ጎኑ በመሆኑ ዑለሞች ተስማምተዋል። ለአራጁ ቢላን በቀኝ እጅ መያዝ፣ በግራ እጁ ደግሞ ጭንቅላቱን መያዝ እንዲቀለው እግሩን በሚታረደው እንስሳ ቀኝ አንገት ላይ ያደርጋል።"
5. ለኡዱሒያ ቀንዳሙን ማረድ እንደሚወደድ እንረዳለን። ቀንድ ከሌለውም ግን ይፈቀዳል።

(2971)

(234) - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى أَنَّهُمْ كَانُوا عِنْدَ حُدَيْفَةَ، فَاسْتَسْقَى فَسَقَاهُ مَجُوسِيٌّ، فَلَمَّا وَضَعَ الْقَدْحَ فِي يَدِهِ رَمَاهُ بِهِ، وَقَالَ: لَوْلَا أَنِّي نَهَيْتُهُ غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ - كَأَنَّهُ يَقُولُ: لَمْ أَفْعَلْ هَذَا-، وَلِكَيْتِي سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّيَابِجَ، وَلَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَأْكُلُوا فِي صَحَافِهَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ».

[صحيح] - [متفق عليه]

(234) - ከዑብዱረሕማን ቢን አቢ ላይላ እንደተላለፈው እነርሱ ሐዘይፋ ዘንድ ነበሩ። የሚጠጣ እንዲሰጡት ሲጠይቅ አንድ እሳት አምላኪ የሚጠጣ (በብር እቃ) ሰጠው። እቃውን (በሐዘይፋ) እጁ ላይ ሲያኖረውም እርሱን ወረወረበትና እንዲህ አለ፡ "ከአንድና ሁለት ጊዜ በላይ ባልከለክለው ኖሮ - ይህን አላደርግም ነበር -። ነገር ግን ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ

ሰምቻቸዋለሁ: "የቀጭን ሐርንና ወፍራም ሐርን ልብስ አትልቡ! በወርቅና ብር እቃ አትጠጡ! በ(ወርቅና ብር) ትሪም አትብሉ! እርሷ በዚህ ዓለም ለነርሱ ናት፤ በመጪው ዓለም ደግሞ ለኛ ናት።" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የሐርን ልብስ በየትኛውም አይነቱ ከመልበስ ወንዶችን ከለከሉ። ወንዶችንም ሴቶችንም በወርቅና ብር እቃዎችና መሳሪያ ከመብላትና ከመጠጣት ከለከሉ። ይህም አማኞች በዚህች አለም አላህን ለመታዘዝ እንደራቁት ሁሉ የትንሳኤ ቀን ደግሞ ለአማኞች ብቻ እንደሆነ ተናገሩ። ከሀዲዮኖችስ በመጪው ዓለም ምንም የላቸውም። ምክንያቱም የአላህን ትእዛዝ በማመፅ ቸኩለው በዚህ ዓለም ህይወታቸው ምርጥ የሚሉትን ነገሮች በመያዝ ስለተጠቀሙ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በወንዶች ላይ ቀጭንና ወፍራም ሐር ክልክል መሆኑንና የለበሰው ላይም ብርቱ ዛቻ እንዳለበት እንረዳለን።
2. ቀጭንና ወፍራም ሐር መልበስ ለሴቶች ይፈቀዳል።
3. በወንድም ሆነ በሴቶች ላይ በወርቅና ብር ትሪዎችና እቃዎች መብላትና መጠጣት ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
4. የሎዲዳ (ረዲዮሷሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና አወጋገዝ ጠንከር ያለ መሆኑን እንመለከታለን። የዚህንም ምክንያት ከአንድ ጊዜ በላይ የወርቅና ብር እቃዎችን እንዳይጠቀም መከልከላቸውና እርሱ ግን አለመቆጠቡ እንደሆነ ገልጿል።

(2985)

(235) - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْغَلَ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي في الكبرى وابن ماجه وأحمد]

(235) - ከዐሊይ (ረዳዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "ከሶስት ዓይነት አካላት ላይ ብእር ተነስቷል። የተኛ ሰው እስኪነቃ ድረስ፤ ህፃን ልጅ አቅመ አዳም እስኪደርስ ድረስ እና እብድ ጤነኛ እስኪሆን ድረስ ነው።" [ሶሊክ ነው።] - [አቡዳወድ፣ ቲርሚዛ፣ ነሳኢ በኩብራ፣ ኢብኑማጀርና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከነዚህ ሶስት አካላት በቀር የአደም ልጆች ሁሉ ተጠያቂነት እንደማይቀርላቸው ተናገሩ።

ጨቅላ ህፃን ልጅ እስኪተልቅና አቅመ አዳም እስኪደርስ ድረስ፤ አይምሮውን ያጣ እብድ አይምሮው ወደርሱ እስኪመለስለት ድረስ፤

እንቅልፉን የተኛ ሰው እስኪነቃ ድረስ ናቸው።

ከነዚህ አካላት ተጠያቂነት ተነስቷል። ወንጀል ቢሰሩ በነርሱ ላይ አይፃፍም። ነገር ግን ከእብድና ከተኛ ሰው ውጪ ትንሽ ህፃን ልጅ መልካም ስራ ከሰራ ይፃፍለታል። ይህም እብድና የተኛ ሰው አይምሮቸው ስለተወገደ አምልኮን አስተካክለው የሚፈፀሙ አካላት ስላልሆኑ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሰው ልጅ ተጠያቂነት የሚነሳለት ወይ ግዴታውን ከመፈጸም መንቃት እንዳይችል ባደረገው እንቅልፍ ምክንያት ነው፤ ወይም ከተጠያቂነት እድሜ በማነሱና ልጅ በመሆኑ ምክንያት ነው ፤ ወይም የአይምሮው ተግባር የተምታታበት እብድ በመሆኑ ወይም ወደ እብደት የተጠጋ ስካር ላይ በመሆኑ ምክንያት ነው። ትክክለኛ መለየትንና መረዳት ያልቻለ ሰውና በነዚህ ሶስት ምክንያቶች ሳቢያ ለተጠያቂነት ብቁ ያልሆነ ሰው አላህ ተባረከ ወተዓላ በፍትሃዊነቱ፣ በቻይነቱና ችርነቱ በአላህ ሐቅ ላይ ከሚያጓድለው ወይም ወሰን ከሚያልፈው ነገር ተጠያቂነቱን አንስቶለታል።
2. በነርሱ ላይ ወንጀል አለመፃፉ አንዳንድ ዱንያዊ ፍርዶች ይመለከታቸዋል ከሚለው ጋር አይጣረስም። ለምሳሌ እብድ ቢገል የመገደልና ጉማ የመክፈል ግዴታ የለበትም። በወራሽ ቤተሰቦቹ (የርሱ "ዓቂላ" በሆኑት) ላይ ግን ጉማ የመክፈል ግዴታ አለባቸው።
3. ለአቅመ አዳምነት መድረስ ሶስት ምልክቶች አሉት: በህልም ወይም በሌላ ምክንያት የዘር ፈሳሽ ማፍሰስ ወይም የብልት አካባቢ ፀጉር በማብቀል ወይም አስራ አምስት አመት በመሙላት ነው። ሴት ከሆነች አራተኛ ምልክት አላት፤ እርሱም የወር አበባ ማየት ነው።
4. ሱብኪ እንዲህ ብለዋል: ጨቅላ በማለት የተፈለገው ህፃን ልጅ ማለት ነው። ሌሎች ዑለሞች ደግሞ: ልጅ እናቱ ሆድ ውስጥ እያለ ፅንሰ ይባላል። ሲወለድ ጨቅላ ሲጠነክር ጀምሮ እስከ ሰባት አመቱ ደግሞ ህፃን ይባላል። ከዚያም እስከ አስር አመቱ ለምድ

አዙር ይባላል። ከዚያም እስከ አስራ አምስት አመቱ ደግሞ የደረሰ ይባላል። በነዚህ ሁሉ አመታት ውስጥ ባለው እርከን ህፃን ልጅ ከመባል አይወገድም ብለዋል። ይህንም የተነተኑት ሱዩጢይ ናቸው።

(58148)

(236) - عن ابن عمر رضي الله عنهما: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْقَرْعِ. [صحيح] - [متفق عليه]

(236) - ከኢብኑ ዑመር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው: "የአላህ መልክተኛ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ፀጉርን አንዱን ተላጭቶ አንዱን ትቶ ከመቆረጥ ከልክለዋል።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም የጭንቅላት ፀጉርን አንዱን ተላጭቶ አንዱን ትቶ ከመቆረጥ ከለከሉ።

ከልክላው ልጅም አዋቂም ወንዶችን የሚያጠቃልል ነው። ሴት ግን የጭንቅላት ፀጉርን መላጭት አይፈቀድላትም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ኢስላማዊ ሸሪዐ ለሰው ልጅ አካላዊ መገለጫም ትኩረት መስጠቱን እንረዳለን።

(8914)

(237) - عن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «أَحْفُوا الشَّوَارِبَ وَأَعْفُوا اللَّحْيَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(237) - ከኢብኑ ዑመር (ረዲዮላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (ዮአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ቀድሞ ቀመስን (ከአፍንጫ ስር ያለውን ዲም) አሳጥሩ ሪዘቸሁን (ዮመንጋጭላ ዲማቸሁን) ልቀቁ!" [ሶሊክ ነው:] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል:]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዮአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ቀድሞ ቀመስን መቁረጥና አለመልቀቅን አዘዙ። እንደውም በደንብ መቆረጥ እንዳለበት ገለጹ።

በተቃራኒው ሪዘን (ዮመንጋጭላን ዲም) መልቀቅና እንደበዘ መተውን አዘዙ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሪዘን (ዲምን) መላጫት መከልከሉን እንረዳለን።

(3279)

(238) - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَنْظُرُ الرَّجُلُ إِلَى عَوْرَةِ الرَّجُلِ، وَلَا الْمَرْأَةُ إِلَى عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ، وَلَا يُفْضِي الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، وَلَا تُفْضِي الْمَرْأَةُ إِلَى الْمَرْأَةِ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(238) - ከአቡ ሰዒድ አልኹድሪይ (ረዲዮላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ዮአላህ መልክተኛ (ዮአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ወንድ ልጅ ወደ ወንድ ልጅ ሀፍረተ ገላ አይመልከት! ሴት ልጅም ወደ ሴት ልጅ ሀፍረተ ገላ አትመልከት! ወንድ ልጅ ከሌላ ወንድ ጋር በአንድ

ልብስ ውስጥ አይጠቅለል! ሴት ልጅም ከሌላ ሴት ጋር በአንድ ልብስ ውስጥ አትጠቅለል!" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዩኣላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ወንድ ልጅ ወደ ሌላ ወንድ ልጅ ሀፍረተ ገላ መመልከቱን ወይም ሴት ልጅ ወደ ሌላ ሴት ልጅ ሀፍረተ ገላ መመልከቷን ከለከሉ።

ሀፍረተ ገላ ማለት: ግልፅ የሆነ ጊዜ የሚያሳፍር የሆነ አካል ሁሉ ነው። የወንድ ልጅ ሀፍረተ ገላ ከእምብርት እስከ ጉልበቱ ሲሆን፤ የሴት ልጅ ደግሞ ከባዕድ ወንዶች አንፃር ሁሉም ሰውነቷ ሀፍረተ ገላ ነው። ከሴቶችና ከዘመዶቿ አንፃር ደግሞ በተለምዶ ቤት ውስጥ ስሰራ ግልፅ የሚሆነውን ያክል ግልፅ ታደርጋለች።

ነቢዩ (ዩኣላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ወንድ ልጅ ተራቁቶ ከሌላው ወንድ ጋር በአንድ ልብስ ውስጥ ወይም ለብቻቸው ከአንድ ብርድ ልብስ ስር መገለጻቸውን ከለከሉ። ሴት ልጅም ተራቁታ ወደ ሴት ልጅ በአንድ ልብስ ውስጥ ወይም ለብቻቸው ከአንድ ብርድ ልብስ ስር መገለጻቸውን ከለከሉ። ምክንያቱም ይህ አንዱ የሌላኛው ዳደኛውን ሀፍረተ ገላ ወደመንካት ያደርሰዋልና። መንካቱ ደግሞ እንደሚየቱ ክልክል ነው። እንደውም ወደ ትልቅ ብክለት ስለሚያመራ መንካቱ ከማየትም በበለጠ ክልክል ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ባልና ሚስት ካልሆኑ በቀር ሀፍረተ ገላን ከመመልከት መከልከሉን እንረዳለን።
2. ኢስላም ማህበረሰቡን በማፅዳትና ለብልሹነት የሚያደርሱ መንገዶችን በመዝጋት ላይ ያለውን ጥረት እንረዳለን።

3. እንደ ህክምና ለመሰሉ ጉዳዮች ሀፍረተ ገላን መመልከት አስፈላጊ ሆኖ የተገኘ ጊዜ መመልከት ይፈቀዳል። ነገር ግን ከስሜት ውጪ በሆነ ሁኔታ መሆን ይገባዋል።
4. ሙስሊም ሀፍረተ ገላውን በመሸፈን ላይና የሌላን ሰው ሀፍረተ ገላ ከመመልከት አይኑን ዝቅ በማድረግ ላይ መታዘዙን እንረዳለን።
5. ክልከላው ወንዶችን ከወንዶች ጋር፣ ሴቶችን ከሴቶች ጋር ብቻ በመከልከል መገደቡ ማየትና ሀፍረተ ገላን መግለጥ ብዙ ጊዜ ቀለል ተደርጎ የሚታይ ስለሆነ ነው።

(8904)

(239) - عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما قال: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاحِشًا وَلَا مُتَّفَحِشًا، وَكَانَ يَقُولُ: «إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا». [صحيح] - [متفق]

[عليه]

(239) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና-እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡- "ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ባለጌ (ጸዖፍ) አልነበሩም፣ ጸዖፍ ቃላትም አይናገሩም። እንዲህም ይሉ ነበር: ' ከናንተ ምርጡ ስነምግባር እጅግ ያማረው ነው።"' [ሶሐሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ከነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ስነምግባር መካከል ፀያፍ መናገር ወይም ፀያፍ ድርጊት አይገኝም ነበር። ትዝም አይላቸው። እሳቸው ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም የላቀ ስነምግባር ባለቤት ነበሩ።

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ይሉ ነበር: "አላህ ዘንድ

ከናንተ መካከል በላጩ መልካምን በመለገስ፣ ፊቱን በመፍታት፣ ሰውን ከማወክ በመቆጠብና የነሱን ክፋት በመቻል እንዲሁም ሰዎች ጋር ባማረ መልኩ በመኗኗር ስነምግባሩ እጅግ ያማረው ነው።"

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አንድ አማኝ ከፀያፍ ንግግርና ከመጥፎ ተግባር ሊርቅ እንደሚገባው እንረዳለን።
2. የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ስነምግባር ምሉዕ መሆኑንና ከሳቸው መልካም ስራና ምርጥ ንግግር እንጂ ሌላ እንደማይመነጭ እንረዳለን።
3. መልካም ስነምግባር የሽቅድድም መድረክ መሆኑን እንረዳለን። የቀደመም ምርጥ አማኝና ኢማኑ የሞላ ይሆናል።

(5803)

(240) - عن عائشة رضي الله عنها قالت: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول:

«إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِيُدْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ». [صحيح بشواهده] - [رواه أبو داود وأحمد]

(240) - ከእናታችን ዓኢሻህ -አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላትና- እንደተላለፈው እንዲህ ብላለች: "የአላህ መልክተኛን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ፡- 'አንድ ሙእሚን በመልካም ስነምግባሩ የፆመኛና (የሌሊት) ሰጋጅን ደረጃ ያገኛል።'"

[በማመሳከሪያዎቹ ሰሊክ ነው።] - [አቡዳውድና አሕመድ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

መልካም ስነምግባርን የተላበሰ ሰው ቀኑን በመፆምና ሌሊቱን በመቆም የዘወተረ ሰውን ደረጃ እንደሚደርስ ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ገለፁ። መልካም ስነምግባር ሲጠቀለል፡ መልካምን መለገስ፣

ንግግርን ማሳመር፣ ፊትን መፍታት፣ ሰውን ከመጉዳት መቆጠብና የነሱን ክፋት መቻል ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ኢስላም ስነምግባርን በማጥራትና በማሟላት ላይ ትልቅ ትኩረት መቸፋን እንረዳለን።
2. አንድ ሰው በመልካም ስነምግባር ቀን ምንም ሳያፈጥር የሚጻምና ምንም ሳይደክም ሌሊቱን የሚቆም ሰው ደረጃ ላይ መድረሱ የመልካም ስነምግባርን ትሩፋት ያስረዳናል።
3. ቀኑን መጻምና ሌሊቱን መቆም ለነፍስ የሚከብዱ ትልልቅ ስራዎች ናቸው። መልካም ስነምግባርን የተላበሰ ሰው የነርሱን ደረጃ የደረሰው ነፍሱን በመልካም መስተጋብር ላይ ስለታገለ ነው።

(5799)

(241) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أَكْمَلُ

الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ».

[حسن] - [رواه أبو داود والترمذي وأحمد]

(241) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: "የአላህ መልዕክተኛ ሰለሷሁ ዓለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: 'ከአማኞች መካከል ኢማናቸው የተሟላው ስነምግባራቸው እጅግ ያማረ የሆኑት ናቸው ፤ ከአማኞች መካከል ምርጦቹ ደግሞ ለሴቶቻቸው ምርጥ የሆኑት ናቸው።'" [ሐሰን ነው።] - [አቡ-ዳዊድ፣ ቲርሚዢና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከሰዎች መካከል ኢማኑ የሞላው ስነምግባሩ ያማረ ሰው እንደሆነ ተናገሩ። ይህም ለሰዎች ፊቱን ፈታ በማድረግ፣ መልካምን በመስጠት፣ ንግግርን በማሳመርና ሰዎችን ከማወክ በመቆጠብ ነው።

ከኢማኖች መካከል ምርጫዎች ደግሞ ለሴቶቻቸው ለምሳሌ ለሚስቱ፣ ለሴት ልጆቹ፣ ለእህቶቹና ለቅርብ ዘመዶቹ ምርጫ የሆኑ ናቸው። ምክንያቱም ሴቶች በመልካም ስነምግባር ሊኖሩባቸው ከሰዎች ሁሉ ይበልጥ የተገቡ ስለሆኑ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የመልካም ስነምግባር ትሩፋትን እንረዳለን። እሱ ከኢማን የሚመደብ ነውና።
2. ተግባር ከኢማን የሚመደብ መሆኑን፤ ኢማን ይጨምራልም ይቀንሳልም።
3. ኢስላም ሴቶችን የሚያከብር እምነት መሆኑንና ለሴቶች መልካም በመስራት ላይ መበረታታቱንም እንረዳለን።

(5792)

(242) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ، فَقَالَ: «تَقْوَى اللَّهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ»، وَسئِلَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ فَقَالَ: «الْقَمَمُ وَالْفَرْجُ». [حسن صحيح] - [رواه الترمذي وابن ماجه وأحمد]

(242) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: የአላህ መልክተኛ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም በአብዛኛው ሰዎችን ጀነት ስለሚያስገባው ነገር ተጠየቁ፤ እሳቸውም

"አላህን መፍራት እና መልካም ስነምግባር ነው።" አሉ። በአብዛኛው ሰዎችን እሳት ስለሚያስገባቸው ነገርም ተጠየቁ። እሳቸውም "ምላስና ብልት ነው።" አሉ። [ሐሰኑን ሰራሕ ነው።] - [ቲርሚዲ፣ ኢብኑ ማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም ጀነት የሚያስገቡ ትልልቅ ምክንያቶች ሁለት መሆናቸውን ገለጹ። እነሱም:

አላህን መፍራትና መልካም ስነምግባር ናቸው።

አላህን መፍራት: በአንተና በአላህ ቅጣት መካከል መጠበቂያ ማድረግ ነው። ይህም ትእዛዙን በመፈጸምና ክልከላውን በመራቅ ነው።

መልካም ስነምግባር ደግሞ: ፊትን ፈታ በማድረግ ፣ መልካምን በመለገስና ፍጡራንን ከማወክ በመቆጠብ ነው።

እሳት የሚያስገቡት ትልልቅ ምክንያቶች ደግሞ ሁለት ናቸው። እነሱም:

ምላስና ብልት ናቸው።

ከምላስ ወንጀሎች መካከል:- ውሸት፣ ሀሜት፣ ወሬ ማዋሰድና ሌሎችም ናቸው።

ከብልት ወንጀሎች መካከል ደግሞ:- ዝሙት፣ ግብረሰዶምና ሌሎችም ይጠቀሳሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ጀነት መግባት ከአላህ ትእዛዝ ጋር የተገናኙ ምክንያቶች አሉት። ከነሱም መካከል:- አላህን መፍራትን ይጠቀሳል። ከሰዎች ጋር የተገናኙ ምክንያቶችም አሉት። ከነሱም መካከል:- መልካም

ስነምግባር ይጠቀሳል።

2. ምላስ እሳት ከሚያስገቡ ምክንያቶች መካከል አንዱ ስለሆነ በባለቤቱ ላይ አደገኛ መሆኑን እንረዳለን።
3. የስሜት ተገዢ መሆንና ፀያፍ ወንጀሎችን መስራት በአብዛኛው እሳት የመግቢያ ምክንያቶች መካከል አንዱ ስለሆነ በሰው ላይ አደጋ መሆኑን እንረዳለን።

(5476)

(243) - عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْسَنَ

النَّاسِ خُلُقًا. [صحيح] - [متفق عليه]

(243) - ከአነስ ቢን ማሊክ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከሰዎች ባጠቃላይ ይበልጥ ስነምግባራቸው እጅግ ያማረ ሰው ነበሩ።" [ሶሒሕ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከሰዎች ሁሉ ስነምግባራቸው እጅግ የተሟላ ሰው ናቸው። ንግግርን በማሳመር፣ መልካምን በመለገስ፣ ፊታቸውን በመፍታት፣ መጥፎ ከመስራት በመቆጠብ፣ ሌሎች የሚያደርሱባቸውን ጉዳት በመቻል በሁሉም ስነምግባሮችና መልካምነት ባጠቃላይ ግንባር ቀደም ናቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ስነምግባር ምሉዕ መሆኑን እንረዳለን።
2. ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በመልካም ስነምግባር የተሟሉ

ተምሳሌት ናቸው።

3. በመልካም ስነምግባር ዙሪያ ነቢዩን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም መከተል መነሳሳቱን እንረዳለን።

(6180)

(244) - قال سعد بن هشام بن عامر - عندما دخل على عائشة رضي الله عنها: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، أَنَيْبِنِي عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَتْ: أَلَسْتَ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَتْ: فَإِنَّ خُلُقَ نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ الْقُرْآنَ. [صحيح] - [رواه مسلم في جملة حديث طويل]

(244) - ሰዕድ ቢን ሂሻም ቢን ዓሚር እናታችን ዓኢሻህ ዘንድ -አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላትና- የገባ ወቅት እንዲህ አለ: "የሙእሚኖች እናት ሆይ! ስለአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ስነምግባር ንገሪኝ! እሷም 'ቁርአን አትቀራምን?' አለችኝ። እኔም 'እንዴታ!' አልኩኝ። እሷም ' የነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ስነምግባር ቁርአን ነበር።' አለችኝ።" [ሶሒክ ነው።] - [ሙስሊም ረጅሙ የሐዲሶ ጥቅል ውስጥ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

የአማኞች እናት የሆነችው ዓኢሻህ -አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላትና- ስለነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ስነምግባር ተጠየቀች። ጠያቂውን ሁሉንም ምሉዕ ባህሪያት ወደ ሰበሰበው ወደ ተከበረው ቁርአን በመመለስ ጠቅላይ በሆነ ንግግር መለሰችለት። ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ቁርአናዊውን ስነምግባር የተላበሱ ፤ ቁርአን ያዘዘውን ይፈፁ፣ ቁርአን የከለከለውን ደግሞ ይርቁ እንደነበር፤

የሳቸው ስነምግባር በቁርአን መስራት ፣ ድንበሩ ላይ መቆም፣ የቁርአንን አዳብ መላበስ ፣ ምሳሌዎቹንና ታሪኮቹን ማስተንተን ነበር ብላ መለሰችለት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ነቢዩ ቁርአናዊ ስነምግባር በመላበሳቸው ነቢዩን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አርአያ ማድረግ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ስነምግባር መሞገሱ። የሳቸው ስነምግባር ከወሕይ ምንጭ የተቀዳ ነውና።
3. ቁርአን ለሁሉም የተከበሩ ስነምግባሮች ምንጭ መሆኑን እንረዳለን።
4. ስነምግባር በኢስላም ሁሉንም የሃይማኖቱን ክፍሎች ያጠቃልላል፤ ይህም ትእዛዛትን በመፈጸምና ክልከላውን በመራቅ ነው።

(8265)

(245) - عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يُعْجِبُهُ النَّيْمُ، فِي تَنَعُّلِهِ، وَتَرَجُّلِهِ، وَطُهُورِهِ، وَفِي شَأْنِهِ كُلِّهِ. [صحيح] - [متفق عليه]

(245) - ከአማኞች እናት ዓኢሻ (ረዲየሊሁ ዐንሃ) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና - እንደተላለፈው እንዲህ ብላለች፡- «ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጫማ ሲለብሱ፣ ሲያበጥሩ፣ ሲፀዳዱና በሁሉም ጉዳያቸው ቀኝን መጠቀም ይወዱ ነበር።» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለማክበር

የተገቡ የሆኑ ጉዳዮቸውን ሲፈፀሙ በቀኝ መጀመርን ይወዱና ያስበልጡ ነበር። ከነዚህ ጉዳዮችም መካከል፡ ጫማ ሲያደርጉ በቀኝ እግር ይጀምራሉ፤ የጫንቅላታቸውን ፀጉርና ዲማቸውን ሲያበጥሩ፤ ሲቀቡና ሲያስውቡ በቀኝ ይጀምሩ ነበር፤ እጃቸውና እግራቸውን ወዲህ ሲያደርጉም ቀኛቸውን ከግራ ያስቀድሙ ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ኢማሙ ነወዊይ እንዲህ ብለዋል፡- ይህ በሸሪዓ ውስጥ ቀጣይነት ያለው መርህ ነው። እርሱም ልብስና ሱሪ መልበስ፣ ጫማ መልበስ፣ መስጂድ መግባት፣ ጥርስን መፋቅ፣ መኳል፣ ጥፍርን መቁረጥ፣ ቀድሞ ቀመስን ማሳጠር፣ ፀጉር ማበጠር፣ የብብት ፀጉርን መንጨት፣ ጫንቅላትን መላጨት፣ ከሶላት ማሰላመት፣ የንፅህና አካላትን መታጠብ፣ ከሽንት ቤት መውጣት፣ መብላት፣ መጠጣት፣ መጨበበጥ፣ ጥቁሩን ድንጋይ ሰላም ማለትና የመሳሰሉትን በዚህ ደረጃ ላይ ያሉ ክብርና ልቅና ያለውን ነገር በቀኝ መጀመር ይወደዳል። በተቃራኒው የሆነ ነገር ደግሞ ሽንት ቤት መግባት፣ ከመስጂድ መውጣት፣ መናፈጥ፣ ኢስቲንጃእ፣ ልብስና ሱሪ ማውለቅ፣ ጫማ ማውለቅና የመሳሰሉትን በግራ መጀመር ይወደዳል። ይህ ሁሉም ቀኝ ክብርና ልቅና ስላላት ነው።
2. "ቀኝን መጠቀም ይወዱ ነበር።" የሚለው፡ ድርጊቶችን በቀኝ እጅ፣ በቀኝ እግር ፣ በቀኝ ጎን፣ መጀመርንና ነገሮችን በቀኝ መቀበልን ያካትታል።
3. ነወዊይ እንዲህ ብለዋል፡ «ከወዲህ አካላት መካከል ቀኝን ማስቀደም የማይወደድበት አካላቶች አሉ። እነርሱም ሁለቱ ጀሮዎች፣ ሁለቱ መዳፎችና ጉንጮች ሲሆኑ እነዚህ ሁሉ እኩል

ነው የሚጸዱት። ይህንን ማድረግ የማይችል አካሉ የተቆረጠና መሰል (አንድ ላይ ማድረግ የማይችል) አይነት ከሆነ ቀኝን ያስቀድማል።»

(3018)

(246) - عن شداد بن أوس رضي الله عنه قال: ثُنْتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَاتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا دَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الدَّبْحَ، وَلِيَجِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، فَلْيُرِخْ ذَبِيحَتَهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(246) - ከሸዳድ ቢን አውስ - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተዘገበው እንዲህ አሉ: ሁለቱን ከአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ንግግር ሽምድጃለሁ፡- "አላህ በሁሉም ነገሮች ላይ ኢሕሳን (እንድናሳምር) ፅፏል። የገደላችሁ ጊዜ አንዳደላችሁን አሳምሩ፤ ያረዳችሁም ጊዜ አስተራረዳችሁን አሳምሩ። አንዳችሁ ቢላውን ይሞርድ እርዱንም ይገላግላው።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቧል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አላህ በኛ ላይ በሁሉም ነገሮች ኢሕሳንን ግዴታ እንዳደረገ ተናገሩ። ማሳመር (ኢሕሳን) ማለት በአምልኮውም ውስጥ፣ መልካምን ሲፈፀምም፣ ከፍጡራን ላይ ጎጂን ነገር ሲያስወግድም ዘውትር አላህ ያየኛል ማለት ሲሆን ከነዚህም ውስጥ በመግደልና በማረድ ውስጥ ማሳመርም አንዱ ነው።

በመግደል ኢሕሳን ሲባል በቂሲስ (ሸሪዐዊ የቅጣት ብይን ለምሳሌ የገደለ መገደል) ተፈፃሚነት ወቅት: ለመግደል ገሩን፣ ቀላሉንና የተገዳዩን ነፍስ በፍጥነት ሊያወጣ የሚችለውን መንገድ በመምረጥ

ነው።

በእርድ ማሳመር ሲባል ደግሞ እንስሳ በምናርድበት ወቅት ነው። ይህም መሳሪያውን በደንብ በመሞረድ ፣ የሚታረደው እንስሳ እያየ ፊት ለፊቱ ባለመሞረድና ሌላ እርዱን የሚመለከት እንስሳ ቦታው ላይ እያለ ባለማረድ ለእንስሳ በማዘን ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የላቀውና የተከበረው አላህ በፍጡራኑ ላይ ያለው እዝነትና ርህራሄን እንረዳለን።
2. አገዳደልና አስተራረድ ላይ ኢሕሳን የሚባለው ሽሪዐውን የተከተለ (የዋጀ) በሆነ መልኩ ሲፈጸም ነው።
3. ሽሪዐ ምሉዕና ሁሉንም መልካም ነገር የጠቀለላ ሲሆን ከዚህም መካከል ለእንስሳት ማዘኑና መራራቱ አንዱ ነው።
4. የሰውን ልጅ ከገደሉ በኋላ ሰውነቱን መቆራረጥ መከፈከሉን እንረዳለን።
5. እንስሳትን ማሰቃዩት ያለበት ነገር ሁሉ ክልክል መሆኑን ተረድተናል።

(4319)

(247) - عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

«إِنَّ الْمُفْسِدِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ، عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ، وَكَلَّمَا يَدِيهِ يَمِينٌ،

الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَوَلُوا».[صحيح] - [رواه مسلم]

(247) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ:- የአላህ መልክተኛ ስለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል:- "ፍትሃዊዎች (የትንሳኤ ቀን)

አላህ ዘንድ በተባረረው በተሰራ ወንበር ላይ ከአርራሕማን ቀኝ በኩል ይሆናሉ። ሁለቱም የአላህ እጆች ቀኝ ናቸው። (ፍትሃዊ የሚባሉትም) እነዚያ በፍርዳቸው፣ በቤተሰቦቻቸውና በተሾሙበት ጉዳዮች ላይ ፍትህን የሚያሰፍኑ ናቸው።" [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

እነዚያ በአመራራቸውና በፍርዳቸው ስር ያሉ ሰዎችን እና በቤተሰቦቻቸው መካከል በፍትህና በእውነት የሚፈርዱ ሰዎች የትንሳኤ ቀን ለነሱ ክብር ይሆን ዘንድ ከፍ ባሉ ክብርሃን በተፈጠሩ ወንበሮች ላይ እንደሚቀመጡ ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ። እነዚህም ወንበሮች በአርራሕማን ቀኝ በኩል የሚገኙ ናቸው። ጥራት የተገባው አላህ ሁለቱም እጆቹ ቀኝ ናቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የፍትህ ትሩፋቱና በሱ ላይ መበረታታቱን እንረዳለን።
2. ፍትህ በሰዎች መካከል ያሉ ሁሉንም ፍርድና ኃላፊነትን የሚያካትት ጠቅላይ ቃል ነው። በሚስቶች፣ በልጆችና በሌሎችም መካከል ፍትህ ማስፈን ሳይቀር ፍትሃዊነት ውስጥ ይገባል።
3. የትንሳኤ ቀን የፍትሃዊዎች ደረጃ መገለጫን እንረዳለን።
4. ሁሉም በስራው ልክ ስለሚመነዳ የትንሳኤ ቀን የኢማን ባለቤቶች ደረጃ የሚበላላጥ መሆኑን እንረዳለን።
5. በማነሳሳት የማስተማር ዘይቤ የሚማሩትን ሰዎች ትምህርቱን እንዲቀበሉ የሚያነሳሳ ከሆኑት የማስተማር ዘይቤዎች መካከል መሆኑን እንረዳለን።

(4935)

(248) - عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَا صَرَّرَ وَلَا ضَرَّازَ، مَنْ صَارَ صَرَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ شَاقَّ شَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ». [صحيح بشواهده] - [رواه

[الدارقطني]

(248) - ከአቡ ሰዒድ አልኹድሪይ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "አውቆ መጉዳትም ሆነ ሳያውቁ መጎዳዳትም የለም (አይቻልም):: ጎጂን አላህ ይጎዳዋል:: ሰዎችን ያስጨነቀ አላህ ያጨናንቀዋል::" [በማመሳሰሪያዎቹ ስሊሒ ነው::] - [ዳረቁጥኒይ ዘግበውታል::]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ጉዳትን በማንኛውም አይነት መገለጫው ይሁን ከነፍስ ላይም ይሁን ከሌሎች ላይ መከላከል ግዴታ እንደሆነ ገለጸ:: ስለሆነም አንድ ሰው ራሱንም ይሁን በተመሳሳይ መልኩ ሌላንም ቢሆን ማወክ አይፈቀድለትም::

እንዲሁም ጉዳትን በጉዳት መመለስም አይፈቀድለትም:: ምክንያቱም ወሰን ባልታለፈበት የማመሳሰል (የቂሲስ ህግ) ካልሆነ በስተቀር ጉዳት በመጉዳት አይወገድምና::

ከዚያም ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሰዎችን ለሚጎዳ ሰው ጉዳት እንደሚያገኘው፤ ሰዎችን ለሚያጨናንቅም መጨናንቅ እንደሚያገኘው ዛቱ::

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. ከማመሳሰል (ከደረሰበት በደል) በበዛ መልኩ መበቀል መከልከሉን እንረዳለን::

2. አለህ ባሮቹን በአንዳችም የሚጎዳቸው በሆነ ነገር አላዘዘቸውም።
3. በንግግር ወይም በተግባር ወይም በመተውም ቢሆን አውቆም ይሁን ሳያውቁ መጉዳት ተከልክሏል።
4. ምንዳ በስራው አይነት ነው የሚሰጠው። የጎዳ ሰው አለህ ይጎዳዋል ፤ ያስጨነቀም አለህ ያጨናንቀዋል።
5. ከሸረዐ መርሆዎች መካከል አንዱ፡ - "ጉዳት መወገድ ይገባዋል።" የሚል ነው። ሸረዓ በፍፁም ጉዳትን እንደሚያፀናና መጉዳትን እንደሚያወግዝ እንረዳለን።

(4711)

(249) - عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّمَا مَثَلُ الْجُلَيْسِ الصَّالِحِ وَالْجُلَيْسِ السَّوِّءِ كَمَثَلِ الْمَسْكَ وَنَافِخِ الْكَبِيرِ، فَحَامِلِ الْمَسْكَ: إِمَّا أَنْ يُجْذِيكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِمَّا أَنْ تَحْدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخِ الْكَبِيرِ: إِمَّا أَنْ يُجْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَحْدَ رِيحًا خَبِيثَةً». [صحيح] - [متفق عليه]

(249) - ከአቡ ሙሳ (ረዲየላሁ ዐንሁ) -አለህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ (የአለህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: "የመልካም ጓደኛና የመጥፎ ጓደኛ ምሳሌ እንደ ሽቶ ተሸካሚና እንደወናፍ ነፈ ነው። ሽቶ ተሸካሚ ወይ ይሰጥሃል፣ ወይ ትገዛዋለህ፣ ወይ ከርሱ መልካም መአዘን ታገኛለህ። ወናፍ ነፈ ደግሞ ወይ ልብስህን ያቃጥላል ወይም ከርሱ መጥፎ ሽታን ታገኛለህ።" [ሶሐኤ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአለህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሁለት

አይነት ሰዎችን በምሳሌ ገለፁ።

የመጀመሪያው አይነት፡ ወደ አላህ የሚጠቁም፣ ወደ አላህ ውዴታ የሚመራና በአምልኮ ላይ የሚያግዝ መልካም ዳደኛ ነው። የርሱም ምሳሌ ሸቶ እንደሚሸጥ ሰው ምሳሌ ነው። ወይ ይሰጥሁል፣ ወይ ትገዛዋለህ፣ ወይም ከርሱ መልካም መአዛን ታሸታለህ።

ሁለተኛው አይነት ደግሞ ከአላህ መንገድ የሚያቅብ፣ ወንጀል በመፈፀም ላይ የሚያግዝ ፣ መጥፎ ተግባራትን የምታይበት መጥፎ ዳደኛ ነው። የሱን አይነት ሰው ወዳጅና ዳደኛ አድርገህ በመያዝህም የሚያስወቅስህ ነው። የርሱም ምሳሌ ወናፍ እንደሚያናፋ ብረት ቀጥቃጭ ነው። እርሱም ወይ በሚፈነጣጠረው እሳት ልብስህን ያቃጥላል ወይም ወደርሱ በመቅረብህ መጥፎ ሽታን ታገኛለህ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. አዳማጭ ሀሳቡ እንዲገባው ምሳሌ ማድረግ እንደሚፈቀድ እንረዳለን።
2. የመልካምና የበጎ ባለቤቶችን በመቀማመጥ ላይና የብክለትና የመጥፎ ስነ ምግባር ባለቤቶችን በመራቅ ላይ መነሳሳቱና መበረታታቱን እንረዳለን።

(3127)

(250) - عن أبي هريرة رضي الله عنه: أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوْصِنِي،

قَالَ: «لَا تَغْضَبْ» فَرَدَّدَ مِرَارًا قَالَ: «لَا تَغْضَبْ». [صحيح] - [رواه البخاري]

(250) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተዘገበው እንዲህ አሉ፡ አንድ ሰውዬ ለነቢዩ ሰላላሁ ዐለይኒ ወሰለም እንዲህ አለ፡ "ምከሩኝ!" እሳቸውም "አትቆጣ!" አሉት።

ጥያቄውን ደጋግሞ መላልሶ ጠየቃቸው እርሳቸውም "አትቆጣ!" አሉት። [ሶሊኬ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ከሰሐቦች አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና አንዱ ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አንድ የሚጠቅመውን ነገር እንዲጠቁሙት ፈለገ። እርሳቸውም እንዳይቆጣ አዘዙት። ይህም ማለት ወደቁጣ የሚያነሳሱ ምክንያቶችን እንዲርቅ፣ የሚያስቆጣ ነገር በተከሰተ ጊዜም ነፍሱን እንዲቆጣጠር፣ በቁጣው ወደ መግደል፣ መማታት፣ ስድብና የመሳሰሉት ነገር እንዳይሻገር ማለት ነው።

ሰውዬውም በተደጋጋሚ ምክር እንዲጨምሩለት ፈለገ። ነቢዩም ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም "አትቆጣ!" ከምትለው ምክር የዘለለ ምንም አልጨመሩለትም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ቁጣ የክፋት መሰብሰቢያ ነውና ከቁጣና መንስኤዎቹ መጠንቀቅ እንደሚገባና ከሱ መጠበቅ የመልካም መሰብሰቢያ እንደሆነ እንረዳለን።
2. የአላህ ክልከላዎች ሲደፈሩ መቆጣትን የመሰለ ለአላህ ብሎ መቆጣት ምስጉን የሆነ ቁጣ ነው።
3. ሰሚው እስኪሸመድደውና አንገብጋቢነቱን እስኪገነዘብ ድረስ አስፈላጊ በሆነ ጊዜ ንግግርን መደጋገም እንደሚገባ እንረዳለን።
4. አዋቂ ከሆነ ሰው ምክር መፈለግ ያለውን ትሩፋት ተረድተናል።

(4709)

(251) - عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «الْيَسَّ

الشَّيْءُ بِالصَّرَعَةِ، إِنَّمَا الشَّيْءُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْعَصَبِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(251) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዓለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "ብርቱ የሚበለው ታግሎ ያሸነፈ ሳይሆን በቁጣ ወቅት እራሱን የተቆጣጠረ ነው።" [ሶሊኪ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ትክክለኛ ሀይል አካላዊ ሀይል ወይም ጉልበተኞችን የሚጥል ሳይሆን ብርቱና ሀይለኛ የሚበለው ቁጣው በሚበረታ ወቅት ነፍሱን የታገለገለ ያሸነፋት መሆኑን ገለጹ። ምክንያቱም ይህ ሰው ነፍሱን የመቆጣጠርና ሰይጣንን የማሸነፍ አቅም እንዳለው ይጠቁማል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የቻይነትና ነፍስን በቁጣ ወቅት የመቆጣጠር ትሩፋትን እንረዳለን። ይህ ኢስላም ያነሳሳበት ከሆኑ መልካም ስራዎች መካከል አንዱ ነው።
2. ነፍስን በቁጣ ወቅት መታገል ጠላትን ከመታገልም የበለጠ ከባድ መሆኑን እንረዳለን።
3. ጃሂሊዮች ለሀይለኝነት የሰጡትን ትርጓሜ ኢስላም ወደ ክቡር መገለጫ ስነ ምግባር መለወጡን እንረዳለን። ከሰዎች ሁሉ እጅግ ብርቱ የነፍሱን ልጓም የተቆጣጠረ ነው።
4. በግለሰብም ደረጃ ይሁን በማህበረሰብ ደረጃ ጉዳት ከማስከተሉ አኳያ ከቁጣ መራቅ እንደሚገባ እንረዳለን።

(5351)

(252) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْ نِفَاقٍ حَتَّى يَدَعَهَا: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ». [صحيح]

- [متفق عليه]

(252) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር (ረዲዩሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- «የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "አራት ነገሮች ያሉበት ሰው ጥርት ያለ ሙናፊቅ ይሆናል። ከነርሱ መካከል ከፊሉ ያለበት ሰው እስኪተወው ድረስ ከፊል ንፍቅና ይኖርበታል። ሲያወራ ይዋሻል፣ ቃልኪዳን ይዞ ያፈርሳል፣ ቀጠሮ ይዞ ያፈርሳል፣ ሲሟገት (ድንበር ያልፋል) በጥመት ላይ ነው።"» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከአራት ነገሮች አስጠነቀቁ። እነዚህ አራት ነገሮች አንድ ሙስሊም ላይ የተሰባሰቡ ጊዜ በነዚህ ነገሮች ሰበብ ከመናፍቃን ጋር እጅግ በጣም ይመሳሰላል። ይህ ግን እነዚህ አራት ነገሮች እርሱ ላይ በብዛት የሚስተዋሉ ከሆነ ነው እንጂ አልፎ አልፎ የሚስተዋልበት ከሆነ ግን እዚህ ውስጥ አይካተትም። እነሱም:-

የመጀመሪያው: ሲያወራ ሆን ብሎ ይዋሻል፣ በንግግሩም እውነቱን አይናገርም።

ሁለተኛ: አንድ ቃል ኪዳን ከገባ ቃልኪዳኑን አይሞላም። ቃልኪዳን ለገባለት ሰውም ቃሉን ያፈርሳል።

ሶስተኛ፡ ቀጠሮን የቀጠረ ጊዜ የገባውን ቃል አይሞላም።
ቀጠሮውን ያፈረሳል።

አራተኛ፡ ከአንድ ሰው ጋር የተጨቃጨቀና የተሟገተ ጊዜ ሙግቱ
ሀይለኛ ይሆናል። ከእውነትም ይዘነበላል። እውነትን ላለመቀበልም
በተንኮል ጥመትና ውሸትን ይናገራል።

ንፍቅና ማለት ውስጡ ካለው ተቃራኒ የሆነን ነገር ግልፅ
ማውጣት ነው። የዚህ ሀሳብም በተመሳሳይ እነዚህን ነገሮች
በሚተገብር ላይ ይገኛሉ። ንፍቅናውም ባዋራው፣ በቀጠረው፣
ባመነው፣ በተከራከረውና ቃልኪዳን በገባለት ሰው ሐቅ ላይ ነው እንጂ
እስልምናን ግልፅ እያደረገ ክህደትን በመደበቅ በእስልምና ላይ
መናፍቅ ሆኗል ማለት አይደለም። ከነዚህ ነገሮች መካከል አንድ ጉዳይ
ያለበትም እስኪተወው ድረስ በርሱ ላይ የንፍቅና ባህሪ አለበት።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች፡

1. አንዳንድ የሙናፊቅ ምልክቶች መገለጻቸው እርሱ ላይ
ከመውደቅ ለማስፈራራትና ለማስጠንቀቅ ነው።
2. ከሐዲሁ የተፈለገው ቁምነገር እነዚህ ነገሮች የንፍቅና ጉዳዮች
እንደሆኑ፣ ባለቤቱ በነዚህ ጉዳዮች ከመናፍቃን ጋር ተመሳሳይ
እንደሆነ፣ የነርሱን ባህሪ የተላበሰ እንደሆነ ማሳወቅ ተፈልጎ ነው
እንጂ እስልምናን ግልፅ እያደረገ ክህደትን የሚደብቅ ሙናፊቅ
ሆኗል ለማለት ተፈልጎበት አይደለም። እነዚህ ነገሮች ያመዘኑበት፣
በነርሱ የተሳነፈና ያቃለላቸው አብዛኛው ሰው እምነቱም ብልሹ
የሆነ ነው በሚልም ተተርጉሟል።
3. ገዛሊ እንዲህ ብለዋል፡ «የሃይማኖት መሰረት በሶስት ነገሮች ላይ
የታጠረ ነው፡- ንግግር፣ ተግባርና ኒያ ናቸው። በውሸታምነት
ንግግራቸው ብልሹ እንደሆነ፣ አደራ በመካድ ድርጊታቸው ብልሹ

እንደሆነ፣ ቃልን በማፍረስ ኒያቸው ብልሹ እንደሆነ አስገንዘበ። ምክንያቱም ቃልን ማፍረስ የገባውን ቃል ተቃሮኖ የመተው ቁርጠኝነት እስከሌለው ድረስ የሚያስነውር ተግባር አይባልም። ቃሉን ለማክበር ቁርጠኛ ሆኖ ከዚያም እንዳያከብር የሚያደርገው ከልካይ ነገር ወይም ቃሉን ለመለወጥ የተሻለ ሀሳብ ቢያጋጥመው ይህ የሙናፊቅ መለዎ አልተገኘበትም ነው የሚባለው።

4. ንፍቅና ሁለት አይነት ነው፡ እምነታዊ ንፍቅና፡ ይህ ሰውዬውን ከኢማን የሚያስወጣው ነው። ይህም እስልምናን ግልፅ አድርጎ ክህደትን መደበቅ ነው። ሌላው ተግባራዊ ንፍቅና፡ እርሱም ከመናፍቃን ጋር በባህሪያቸው መመሳሰል ነው። ይህም ሰውዬውን ከኢማን አያስወጣም። ነገር ግን ከትላልቅ ወንጀሎች መካከል አንዱ ነው።
5. ኢብኑ ሐጀር እንዲህ ብለዋል፡ «ዑለማዎች ባጠቃላይ በቀልቡም በምላሱም አምኖ ነገር ግን እነዚህን ነገሮች የሰራ ሰው በክህደት እንደማይፈረጅና በእሳት የሚዘወትር ሙናፊቅ እንደማይሆን ተስማምተዋል።»
6. ነወዊይ እንዲህ ብለዋል፡ «የተወሰኑ ዑለሞች እንዲህ ብለዋል፡ እዚህ ሐዲሥ ውስጥ የተፈለጉት መናፍቃን በነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ዘመን የነበሩ በውሸት አምነናል ብለው የተናገሩ፣ በእምነታቸው ታምነው የካዱ፣ በሃይማኖት ጉዳይ እስልምናን ሊረዱ ቃልገብተው ቃላቸውን ያፈረሱ፣ በሙግዳቻቸው ጥመትን ይዘው የተሟገቱ ናቸው።»

(65124)

(253) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

«الْيَسَّ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَانِ وَلَا اللَّعَانَ وَلَا الْفَاحِشَ وَلَا الْبَيْدِيَّ». [صحيح] - [رواه الترمذي]

(253) - ከዐ-ብደላህ ቢን መስዑድ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "ሙእሚን የሆነ ሰው እጅግ ተቺ፣ እጅግ ተራጋሚ፣ ፀያፍ ተግባር ሰሪ፣ መጥፎ ንግግር ተናጋሪ አይደለም።"» [ሶላላሁ ነው።] - [ተርጉሚዚ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ምሉዕ ኢማን ያለው አማኝ ሰዎችን በዘራቸው የሚተቸ፣ ስድብና እርግማን የሚያበዛ፣ ሃፍረተ ቢስነትን የተላበሰ ፀያፍ ድርጊትና ንግግርን የሚያበዛ እንዳልሆነ ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በሸሪዓዊ ጥቅሶች ውስጥ ክልክል በመተግበር ወይም ግዴታን በመተው ካልሆነ በቀር ኢማን ውድቅ አይደረግም።
2. አካላትን በተለይ ምላስን በመጠበቅና ከመጥፎ ተግባራት በመታቀብ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
3. ሲንዲይ እንዲህ ብለዋል: (እጅግ ተቺና እጅግ ተራጋሚ) በማለት ሁለቱ በተጋኖ ቃል መጠቀሳቸው ትችትና እርግማን የሚገባውን ሰው በትንሹ መተቸትና መርገም የኢማን ሰዎችን በኢማን ከመገለፅ እንደማያጎድልባቸው ያስረዳል።

(65869)

(254) - عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال: سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رَجُلًا يَعْظُ أَخَاهُ فِي الْحَيَاءِ، فَقَالَ: «الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيْمَانِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(254) - ከዐብደላህ ቢን ዑመር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አንድ ሰውዬ ወንድሙን በአይነአፋርነቱ ሲወቅሰው ሰሙና 'አይነአፋርነት ከኢማን ነው።' አሉት። [ሶሒክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አንድን ሰውዬ ለወንድሙ አይነአፋርነት ማብዛት እንዲተው ሲመክረው ሰሙትና አይነአፋርነት ከኢማን መሆኑን እና ከመልካም በስተቀር ይዞ እንደማይመጣ ገለጸለት።

አይነአፋርነት መልካም ድርጊት ለመስራትና እኩይ ተግባር ለመተው የሚያነሳሳ ስነምግባር ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከመልካም ተግባር የሚከለክል ባህሪ ተወዳጋቢነት፣ ደካማነት፣ ልፍስፍስነትና ፈሪነት እንጂ አይነአፋርነት አይባልም።
2. ከአላህ ሐያእ ማድረግ የሚሆነው ትእዛዛትን በመፈጸምና ክልከላትን በመተው ነው።
3. ከፍጡራን ሐያእ ማድረግ የሚሆነው እነሱን በማክበር፣ በሚመጥናቸው ደረጃቸው ላይ በማስቀመጥና በተለምዶ ከሚያይዩ ድርጊት በመራቅ ነው።

(5478)

(255) - عن اليقّدام بن معدي كرب رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:

«إِذَا أَحَبَّ الرَّجُلُ أَخَاهُ فَلْيُخْبِرْهُ أَنَّهُ مُحِبُّهُ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي في السنن

الكبرى وأحمد]

(255) - ከሚቅዳም ቢን መዕዲከሪብ እንደተላለፈው ነቢዩ ዮሐሳብ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "አንድ ሰው ወንድሙን ከወደደው እንደሚወደው ይንገረው።" [ሶሊክ ነው።] - [አቡ-ዳወድ፣ ቲርሚዲ፣ ነሳኢ በሱነኑል ኩብራ ፣ አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በምእመናን መካከል መስተጋብራቸውን ከሚያጠናክሩና በመካከላቸውም ውዴታን ከሚያሰፍኑ ሰበቦች መካከል አንዱን ጠቀሱ። ይኸውም አንድ ሰው ወንድሙን የሚወደው ከሆነ እንደሚወደው ይንገረው አለ።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ለዓለማዊ ጥቅም ሳይሆን ጥርት ባለ መልኩ ለአላህ ብሎ መውደድ ያለውን ደረጃ እንረዳለን።
2. መዋደዱና መግባባቱ እንዲጨምር ለአላህ ብለው የሚወዱትን እንደሚወዱት መንገር እንደሚበረታታ እንረዳለን።
3. በምእመናን መካከል መዋደድ መስፋፋቱ ኢማናዊ የሆነውን ወንድማማቾችን እንደሚያጠናክሩና ማህበረሰቡንም ከመለያየትና ከመበታተን እንደሚታደግ እንረዳለን።

(3017)

(256) - عن جابر بن عبد الله رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «كُلُّ

مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ».[صحيح] - [رواه البخاري من حديث جابر، ورواه مسلم من حديث حذيفة]

(256) - ከጃቢር ቢን ዐብደላህ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "መልካም ነገሮች ሁሉ ምፅዋት ናቸው።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪ ከጃቢር በተላለፈ ሐዲሥ ሙስሊም ደግሞ ከሐዲሴፋ በተላለፈ ሐዲሥ አውርተውታል።]

ትንታኔ:

በንግግርም ይሁን በተግባር ለሌሎች የምንውለው በጎነትና ጥቅም ሁሉ ምፅዋት እንደሚሆንና በሱም ምንዳና አጅር እንደምናገኝበት ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ምፅዋት የሰው ልጅ ከገንዘቡ በሚያወጣው ላይ ብቻ የተገደበ ሳይሆን የሰው ልጅ ወደ ሌሎች በሚደርስ መልኩ የሚሰራውና የሚናገረውን ሁሉ መልካም ነገሮችን ያቀፈ ነው።
2. በዚህ ሀዲስ ውስጥ ለመልካምና ለሌሎች ጥቅም ላለው ነገር ሁሉ መልፋትን ያነሳሳል።
3. ትንሽም እንኳን ብትሆን ከመልካም ነገር አንዳችም ማሳነስ እንደማይገባ እንረዳለን።

(5346)

(257) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ

سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ يَعْدِلُ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَيُعِينُ

الرَّجُلُ عَلَى دَابَّتَيْهِ فَيَحْمِلُ عَلَيْهَا أَوْ يَرْفَعُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الصَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ حُظْوَةٍ يَحْتَظُّوْهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَيُضَيِّطُ الْأَدَى عَنِ الصَّرِيْقِ صَدَقَةٌ. [صحيح] - [متفق عليه]

(257) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሏሁ 035) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ሁሉም የሰው ልጅ መገጣጠሚያ አጥንቶች ምፅዋት አለባቸው። ፀሀይ በምትወጣበት ቀናት ሁሉ፤ በሁለት ሰዎች መካከል ማስታረቅ ምፅዋት ነው። ሰውዬውን መጓጓዣው ላይ እንዲወጣ ማገዝ ፣ እርሷ ላይ ማሸከም ወይም እቃውን እርሷ ላይ መጫን ምፅዋት ነው። መልካም ንግግር ምፅዋት ነው። ወደ ሰላት የሚረመዳት ሁሉም እርምጃ ምፅዋት ነው። ከመንገድ ላይ ቆሻሻን ማስወገድ ምፅዋት ነው።"» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሁሉም ቀን በሁሉም ለአቅመ አዳም በደረሰ ሙስሊም ላይ ሁሉ በመገጣጠሚያ አጥንቶቹ ቁጥር ያህል አላህ ለሰጠው ጤንነት ለማመስገንና አጥንቶቹን መጫበጥና መዘርጋት በሚችል መልኩ ስለገጣጠሙ ለአላህ ብሎ መመፅወት እንደሚገባው ገለፁ። ይህኛም ምፅዋት በመልካም ተግባራት ባጠቃላይ እንደሚፈፀምና ገንዘብ በመስጠት ላይ ብቻ እንዳልታጠረ ገለፁ። ከነርሱም መካከል: በተጣሉ ሁለት ሰዎች መካከል ማስታረቅና መፍረድ ምፅዋት ነው። መጓጓዣው ላይ ለመውጣት ለተሰነው ሰውዬ በማሰቀልህ ወይም እቃውን በመጫን ማገዝህ ምፅዋት ነው። ዚክር፣ ዲዓ ማድረግ፣ ሰላምታ ማቅረብና

ሌሎችም መልካም ንግግሮች ምፅዋት ናቸው። ወደ ሰላት የምትራመዳት ሁሉም እርምጃ ምፅዋት ናት። መንገድ ላይ የሚያውክን ነገር ማስወገድም ምፅዋት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሰው ልጅ አጥንቶች ተገጣጥመው መሰራታቸውና የነርሱም ደህና መሆን ከአላህ ትላልቅ ፀጋዎች መካከል እንደሆነ እንረዳለን። ለያንዳንዱ ፀጋ የሚያቀርበው ምስጋና እንዲሞላም ለሁሉም አጥንት መመፅወት አስፈላጊ ነው።
2. ይህ የአላህ ፀጋ እንዲዘወትርም ምስጋናን በየቀኑ በማደስ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
3. በየቀኑ ግዴታ ያልሆኑ ስራዎችን በመስራትና ምፅዋት በማድረግ ላይ በመዘውተር መነሳሳቱን እንረዳለን።
4. በሰዎች መካከል ማስታረቅ ያለውን ትሩፋት እንረዳለን።
5. ወንድምን በማገዝ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን። ይህም ወንድምን ማገዝ ምፅዋት ስለሆነ ነው።
6. የጀመሩ ሰላት በመገኘት ላይ፣ ወደርሱ በመሄድ ላይና መስጂድ በመገኘት መስጂድን በማሳመር ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
7. ሙስሊሞች የሚያውካቸውንና የሚጎዳቸውን ነገር በማራቅ የሙስሊሞችን መንገድ ማስከበር ግዴታ እንደሆነ እንረዳለን።

(4568)

(258) - عَنْ أَبِي بَرزَةَ الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

«لَا تَرْوُلُ قَدَمًا عَبْدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا أَفْتَاهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَا فَعَلَ، وَعَنْ

مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَا أَنْفَقَهُ، وَعَنْ جِسْمِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ». [صحيح] - [رواه الترمذي]

(258) - ከአቡ ቦርዘህ አልአስላሚይ (ረዲዩሊሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: "የአላህ መልዕክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል:- "የትንሳኤ ቀን የትኛውም ባሪያ እድሜውን በምን እንዳጠፋው፣ በእውቀቱ ምን እንደሰራበት፣ ገንዘቡን ከየት እንዳገኘውና ምን ላይ እንዳዋለው፣ በአካሉ ምን እንዳደረገበት ሳይጠየቅ እግሮቹ አይንቀሳቀሱም።" [ሶሊክ ነው።] - [ቲርሚዢ ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የትንሳኤ ቀን ከሒሳብ መተሳሰቢያ ስፍራ አንድም ሰው ስለተወሰኑ ጉዳዮች ሳይጠየቅ ወደ ጀነት ወይም ወደ እሳት እንደሚያልፍ ተናገሩ።

የመጀመሪያው: ህይወቱን በምን እንዳጠፋውና እንዳሳለፈው?

ሁለተኛው: ዕውቀቱን ለአላህ ብሎ ነው የፈለገው? በእውቀቱ ሰርቶበታልን? ማወቅ ለሚገባውስ አስተላልፎታልን?

ሶስተኛው: ገንዘቡን ከየት ነው ያገኘው? ከሐላል ነው ወይስ ከሐራም? ለምንስ አዋለው? አላህን በሚያስደስት ነገር ላይ አዋለው? ወይስ በሚያስቆጣው ነገር ላይ?

አራተኛው: ስለ አካሉ፣ ሀይሉ፣ ጤንነቱ፣ ወጣትነቱ ነው። ምን ላይ ተጠቅሞ እንዳሳለፈው?

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ህይወትን ማሳለፍ ያለብን አላህን በሚያስደስት ነገር ላይ እንዲሆን መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. አላህ በባሮቹ ላይ የዋለው ፀጋ ብዙ ናቸው። ስለነበረበት ፀጋም

ይጠይቀዋል። ስለዚህ የአላህን ፀጋዎች እርሱን በሚያስደስት ነገር ላይ ማዋል ይገባዋል።

(4950)

(259) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «السَّاعِي عَلَى الْأَرْزَمَلَةِ وَالْمُسْكِينِ، كَأَلْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ الْقَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ التَّهَارًا». [صحيح] - [متفق عليه]

(259) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: ባሏ ለሞተባትና ለሚስኪን የሚለፋ ሰው ልክ በአላህ መንገድ እንደሚታገል ሰው አምሳያ ወይም ልክ ሌሊት እየሰገደ ቀኑን እንደሚፃም አምሳያ ነው።" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ባሏ ለሞተባትና የሚያስፈልጋትን ጉዳይ የሚያሟላላት አንድም ሰው ለሌላት ሴት እና ተረጃ ለሆነ ሚስኪን ጥቅማቸውን በሚሟላት የቆመ እንዲሁም አላህ ዘንድ ምንዳን በማሰብ ለነርሱ ወጪ የሚያደርግ ሰው በምንዳ ደረጃ ልክ በአላህ መንገድ እንደሚታገል ወይም ለተሀጂድ ሶላት ሳይደክም እየቆመ ምንም ቀን ሳያፈጥር እንደሚፃም ሰው አምሳያ መሆኑን ነቢዩ (የአሏህ ሶላዎችና ሰላም በሰጣቸው ላይ ይስፈንና) ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በመተጋገዝ፣ ሀላፊነትን በመወጣትና የደካሞችን አስፈላጊ ጉዳዮች በማሟላት ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።

2. አምልኮ ሲባል ሁሉንም መልካም ስራ ይሰበስባል። ከአምልኮዎች መካከልም ባሏ ለሞተባት ሴትና ለሚስቷን ጥቅም መልፋት አንዱ ነው።

3. ኢብን ሁባይራ እንዲህ ብለዋል: "ከዚህ ሐዲሥ የተፈለገው ከፍ ያለው አላህ የታጋይ (የሙጃሂድ)ና እየፆመ ሌሊት የሚቆምን ሰው ምንዳ በአንድ ጊዜ ይሰበስብለታል ማለት ነው። ይህም ባሏ ለሞተባት ሴት የባሏን ቦታ ተክቶ ስለተወጣ ... ራሱን ችሎ መቆም ለተሳነው ሚስቷንም የተረፈውን ቀለብ ወጪ አድርጎ በአቅሙ ስለመፀወተ የሰጠው ጥቅም ፆም፣ የሌሊት ሰላትና ጂሁድን የሚመጥን ሆነ።"

(3135)

(260) - عن أبي هريرة رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ» [صحيح] - [متفق عليه]

(260) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "በአላህና በመጨረሻው ቀን ያመነ መልካምን ይናገር ወይም ዝም ይበል! በአላህና በመጨረሻው ቀን ያመነ ጎረቤቱን ያክብር! በአላህና በመጨረሻው ቀን ያመነ እንግዳውን ያክብር!" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም በአላህ እና በሚመለስበትና በስራው የሚመነዳበት በሆነው በመጨረሻው ቀን ያመነ ባሪያ ኢማን

እነዚህን ጉዳዮችን በመፈፀም ላይ እንደሚያነሳሳው ገለፀ፡

የመጀመሪያው፡ መልካም መናገር ነው። በዚህ ውስጥ ሱብላኑ ላይ ማለት፡ ላኢላሃኢላላህ ማለት፡ በመልካም ማዘዝ፣ ከመጥፎ መከልከል፣ በተጣሉ ሰዎች መካከል ማስማማት የመሳሰሉት ይጠቀሳሉ። ይህንን ካልፈፀመ ዝምታን ያዘውትር፣ ክፋቱን ይቆጥብ፣ ምላሱን ይጠብቅ።

ሁለተኛ፡ ጉረቤትን ማክበር፡ ይህም እነሱን ባለማወክና ለነርሱ በጎ በማድረግ ነው።

ሶስተኛ፡ ለመዘየር የመጣን እንግዳ መልካም በማናገር፣ ምግብ በማብላትና ይህን በመሳሰሉት ማክበር ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. በአላህና በመጨረሻው ቀን ማመን ለሁሉም መልካም ነገር መሰረት ነው። መልካም ተግባራትን በመፈፀም ላይም ያነሳሳል።
2. ከምላስ ወለምታ መከልከሉን እንረዳለን።
3. የኢስላም ሃይማኖት የአንድነትና የቸርነት ሃይማኖት መሆኑን እንረዳለን።
4. እነዚህ ጉዳዮች ከኢማን ክፍሎችና ምስጉን ከሆኑ ስነስርዓቶች መካከል መሆናቸውን እንረዳለን።
5. ንግግር ማብዛት ወደሚጠላ ወይም ወደተከለከለ ነገር ይጎትታል። ሰላም የሚገኘው ከመልካም ውጪ ባለመናገር እንደሆነ እንረዳለን።

(5437)

(261) - عن أبي ذر رضي الله عنه قال: قال لي النبي صلى الله عليه وسلم: «لَا تَحْفِرَنَّ مِنْ

الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنَّ تَلَقَى أَحَاكَ بِوَجْهِ طَلْقِي».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(261) - ከአቡ ዘር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም እንዲህ አሉኝ: "ከመልካም ነገር አንዳችም አታሳንስ ወንድምህን ፈታ ባለ ፊት ማግኘትንም ቢሆን እንኳ (እንዳታሳንስ)።" [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም ትንሽም ብትሆን እንኳ መልካምን ከመፈጸም እንዳናሳንስ አነሳሱን። ከነዚህ መካከልም ከሙስሊም ጋር በሚገናኝ ወቅት በፈገግታ ፊትን መፍታት ይጠቀሳል። አንድ ሙስሊም ይህን በመፈጸሙ ምክንያት ሙስሊም ወንድሙን ማዝናናትና በውስጡ ደስታን መጨመር ስለሚያመጣ በዚህ ላይ ሊጥር ይገባል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በአማኞች መካከል መዋደድ፣ ሲገናኙ ፈገግ ማለትና ማበሰር ያለውን ትሩፋት እንረዳለን።
2. ሸሪዓ ለሙስሊሞች በሚጠቅምና ህብረታቸውን አንድ በሚያደርግ ነገር ሁሉ መምጣቱ የዚህ ሸሪዓን ምሉዕነትና ጠቅላይነት ያስረዳናል።
3. ትንሽም ብትሆን እንኳ መልካም በመስራት ላይ መበረታታቱን እንረዳለን።
4. በሙስሊሞች መካከል አንድነትን ስለሚያረጋግጥ በሙስሊሞች ላይ ደስታን መጨመር ተወዳጅ መሆኑን እንረዳለን።

(5348)

(262) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا». [صحيح] - [متفق عليه]

(262) - ከዐ-ብደላህ ቢን መስዑድ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "በእውነተኝነት ላይ አደራችሁን! እውነተኝነት ወደ መልካም ይመራል። መልካም ነገር ደግሞ ወደ ጀነት ይመራል። ሰውዬው አላህ ዘንድ እውነተኛ ተብሎ እስኪፃፍ ድረስ እውነት ከመናገርና እውነትን ከመምረጥ አይወገድም። አደራችሁን ውሸትን ተጠንቀቁ! ውሸት ወደ ጥመት ይመራል። ጥመት ደግሞ ወደ እሳት ይመራል። ሰውዬው አላህ ዘንድ ውሸታም ተብሎ እስኪፃፍ ድረስ ከመዋሸትና ለውሸት ከመጣር አይወገድ።" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እውነተኝነትን አዘዙ። እውነተኝነትን አጥብቆ መያዝ ለዘውታሪ መልካም ስራና በመልካም ስራ ላይም እንዲዘወትር የሚያደርገው በመሆኑ ሰውዬውን ወደ ጀነት እንደሚያደርሰው ተናገሩ። ሰውዬው እውነት መናገርን በድብቅም ይሁን በይፋ ከመደጋገም እስካልተወገደ ድረስ እጅግ እውነተኛ የሚል ስያሜ ይሰጠዋል። ይህም

በእውነተኝነት ላይ ጫፍ የደረሰ ሰው ማለት ነው። ቀጥለውም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከውሸትና ከቅጥፈት ንግግር አስጠነቀቁ። ይህም ከቀጥተኛው መንገድ ወደ መጣመም፣ ለክፋትና ለወንጀል ስለሚያነሳሳ ነው። ከዚያም ወደ እሳት ያደርሳል። ሰውዬውም ውሸትን ከማብዛት እስከልተወገደ ድረስ አላህ ዘንድ ውሸታም ተብሎ ይፃፋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. እውነተኝነት በጥረትና በትግል የሚገኝ የተከበረ ባህሪ ነው። ሰውዬው እውነት የርሱ ባህሪና ተፈጥሮው እስኪሆን ድረስ እውነት ከመናገርና ለእውነትም ከመጣር አይወገድም።
2. ውሸት ሰውዬው በንግግሩና በተግባሩ በመላመድ ብዛት ባህሪውና መገለጫው እስኪሆንና ቀጥሎም አላህ ዘንድ ከውሸታሞች እስኪፃፍ ድረስ የሚያመጣው የተወገዘ ስነምግባር ነው።
3. እውነት የሚለው ቃል በምላስ ለሚነገር እውነት ስያሜው ይሰጣል፤ ይህም የውሸት ተቃራኒ ነው። በኒያ ለሚኖር እውነትም ስያሜው ይሰጣል፤ ይህም ስራን ለአላህ ማጥራት (ኢኸላስ) ተብሎ ይጠራል። በነየተው መልካም ነገር ላይ ላለው እውነተኛ ቁርጠኝነትም ስያሜው ይሰጣል። በተግባር ለሚኖር እውነተኝነትም የሚሰጥ ሲሆን ለዚህም ቢያንስ ውስጡና ውጪው እኩል መሆን አለባቸው። ስያሜው በተለያዩ ሁኔታዎች ላይ እውነተኛነትን ለመላበስም ይሰጣል። ለምሳሌ አላህን በመፍራት፣ አላህን በመከጀልና በሌሎችም ሁኔታዎች እውነተኛ መሆንን ሁሉ ያጠቃልላል። በዚህ መልኩ እውነትን የተላበሰ

እጅግ እውነተኛ (ሲዲቅ) ይባላል። በተወሰኑት ብቻ እውነተኛ ከሆነ ግን እውነተኛ ብቻ ነው የሚባለው።

(5504)

(263) - عن جرير بن عبد الله رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

«مَنْ لَا يَرْحَمِ النَّاسَ لَا يَرْحَمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ». [صحيح] - [متفق عليه]

(263) - ከጆሪር ቢን ዐብደላህ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ አሉ: "ለሰዎች የማይራራን አሸናፊና የበላይ የሆነው አላህ አይራራለትም።" [ሶሒክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ለሰዎች የማይራራ ሰውን የላቀውና የተከበረው አላህም እንደማይራራለት ገለጹ። ሰው ለፍጡር ማዘኑ የአላህን ርህራሄ ማግኛ ከሆኑ ትላልቅ ሰበቦች መካከል ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ርህራሄ ለሌሎቹም ፍጡራን ያስፈልጋል። ነገር ግን ሀዲሁ ላይ ሰውን ብቻ የጠቀሰው አፅንኦት ለመስጠት ነው።
2. አላህ ለአዛኝ ባሮቹ የሚራራ አዛኝ ጌታ ነው። ምንዳ በስራ አይነት ነው።
3. ለሰው ማዘን ሲባል ለነሱ መልካም ማድረግን፣ ጉዳትን ከነርሱ ላይ መከላከልንና ባሚረ መልኩ ከነርሱ ጋር መኗኗርን ይጠቀልላል።

(5439)

(264) - عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما أن النبي صلى الله عليه وسلم قال:

«الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ، ارْحَمُوا أَهْلَ الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ». [صحيح] - [رواه أبو

داود والترمذي وأحمد]

(264) - ከዐ-ብደላህ ቢን ዐምር (ረዲየላሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: "ለአዛኞች አዛኙ ጌታ ያዝንላቸዋል። ለምድር ነዋሪዎች እዘኑላቸው በሰማይ ያለው (አላህ) ያዝንላቸዋል።" [ሶሊክ ነው።] - [አቡ-ዳድድ፣ ቲርሚዢና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እነዚያ ለሌሎች የሚያዝኑ አዛኙ ጌታ ሁሉን ነገር በሰፋው እዝነቱ እንደሚያዝንላቸው ገለፀ። ይህም ከሰፋት ጋር የገጠመ ምንዳ ነው።

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ቀጥለው በምድር ላይ ለሚኖር ለሰውም፣ ለእንስሳም፣ ለበራሪም ሆነ ለሌላ ማንኛውም አይነት ፍጡር ባጠቃላይ ማዘንን አዘዙ። የዚህ ምንዳም ከሰማያቱ በላይ ያለው የአላህን እዝነት ማግኘት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የእስልምና ሀይማኖት የእዝነት ሀይማኖት ነው። የኢስላም ሁለመናው አላህን በመታዘዝና ለፍጡራን መልካም በማድረግ ላይ የቆመ ነው።
2. የላቀው አላህ በእዝነት ባህሪ የሚገለፅ ነው። ጥራት የተገባው አላህ አዛኝ ፍላጎት ነው። ወደ ባሮቹ እዝነቱን የሚያደርስ ጌታ ነው።

3. ምንዳ የሚመነዳው በስራው አይነት ነውና ለአዛኞች አላህ ያዝንላቸዋል።

(8289)

(265) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

«الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدَيْهِ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ.» [صحيح]

- [متفق عليه]

(265) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር (ረዲዋሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው : ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ሙስሊም ማለት ሙስሊሞች ከምላሱና እጁ (ክፋት) ሰላም የሆኑበት ነው፤ ሙሃጂር (ስደተኛ) ማለት አላህ የከለከለውን የተወ ነው።" [ሰሊሕ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እስልምናው የተሟላ ሙስሊም የሚባለው ሙስሊሞች ከምላሱ ሰላም የሆኑበት ሰው እንደሆነ ተናገሩ። ስለዚህም አይሰድባቸውምም፤ አይረገማቸውምም፤ አያማቸውምም፤ በሙስሊሞች መካከል በምላስ ከሚመጡ ማናቸውም የክፋት አይነት በየትኛውም ሊጎዳቸው አይኖሩም። ከእጁም ሙስሊሞች ሰላም የሆኑበት ነው። ስለዚህም በነርሱ ላይ ወሰን አያልፍም፤ ያለ አግባብ ገንዘባቸውን አይወስድምም በሌሎች መሰል ሁኔታዎቻቸውም ሙስሊሞችን አይጎዳም። ሙሃጂር ማለት: አላህ ክልክል ያደረገውን የተወ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. የኢስላም ምሉዕነት ሌሎች ላይ ቁሳዊም ሆነ ሞራላዊ ጉዳትን ባለማድረስ ካልሆነ በቀር አይረጋገጥም።
2. ምላስና እጅን ብቻ በማውሳት መገደቡ በነርሱ ምክንያት የሚደርስ ጉዳትና ጥፋቶች ስለሚበዙ ነው። ምክንያቱም አብዛኞቹ ክፋቶች የሚመነጩት ከሁለቱ ነው።
3. ወንጀልን በመተው ላይና አላህ ያዘዘውን ነገር አጥብቆ በመያዝ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
4. በላጩ ሙስሊም የሚበላው የአላህን ሐቆችና የሙስሊሞችን ሐቅ የተወጣ ነው።
5. ወሰን አላፈነት በንግግር ወይም በተግባር ሊሆን ይችላል።
6. የተሟላ ሂጅራ የሚበላው አላህ ክልክል ያደረገውን በመተው ነው።

(10101)

(266) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ: رُدُّ السَّلَامِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ».

[صحيح] - [متفق عليه]

(266) - አቢ ሁረይራ ረዲዋሊሁ ዐንሁ እንዲህ ብለዋል፡ "የአሊህ መልዕክተኛን የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ፡ "አንድ ሙስሊም በሌላኛው ሙስሊም ላይ አምስት መብቶች አሉት፤ ሰላምታ መመለስ፣ ህመምተኛ መጠየቅ፣ ጀናዝን መሸኘት፣ ጥሪውን መቀበልና ባስነጠሰው ጊዜ 'የርሐሙከሊህ' ማለት ናቸው።" [ሰሊሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዩሐሳብ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አንድ ሙስሊም በሌላኛው ሙስሊም ወንድሙ ላይ ያለውን ጥቂት መብቶች ገለፁ። ከነዚህ መብቶች መካከል የመጀመሪያው ሰላምታ ለሰጠህ ሰላምታን መመለስ ነው።

ሁለተኛው መብት: ህመምተኛን መጠየቅና መዘየር ነው።

ሶስተኛው መብት: ጅናዛን ከቤቱ ወደ ሚሰገድበት ከዚያም ወደ መቃብሩ ተወስዶ እስኪቀበር ድረስ መሸኘት ነው።

አራተኛው መብት: ለሰርግም ይሁን ለሌላ ግብዣ ሲጠራ ጥሪውን አክብሮት ምላሽ መስጠት ነው።

አምስተኛ መብት: ሲያስነጥስ "ተሽሚት" ሊያደርግ ሲሆን ይኸውም አስነጥሶ "አልሐምዱሊላህ" (ትርጉሙም: ምስጋና ለአላሁ ይገባው) ካለ "የርሐሙከሷህ" (ትርጉሙም: አሷህ ይዘንልህ) ይበለው፤ ከዚያም ያስነጠሰውም መልሶ "የህዲኩሙሷሁ ወዩስሊክ ባለኩም" (ትርጉሙም: አሷህ ይምራህ ጉዳይህንም ያስተካክልልህ) ይላል።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. እስልምና በሙስሊሞች መካከል ያሉ መብቶችን በማበርታትና በመካከላቸው ያለን ወንድማማችነትና መዋደድን በማጠናከር በኩል ያለውን ልቅና ያስረዳናል።

(3706)

(267) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا

تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْلَا أُدْرِكُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ

تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْسُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(267) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- 'እስክታምኑ ድረስ ጀነት አትገቡም። እስክትዋደዱ ድረስም አታምኑም። የፈፀማችሁት ጊዜ የምትዋደዱበትን አንዳች ነገር ልጠቁማችሁ? በመካከላችሁ ሰላምታን አሰራጩ።'" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ከአማኞች በስተቀር ማንም ጀነት እንደማይገባ፤ ከፊሉ ከፊሉን እስኪወድ ድረስም ኢማን እንደማይሞላና የሙስሊሙ ማህበረሰብ ሁኔታም እንደማይስተካከል ገለፀ። ከዚያም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በርሱ አማካኝነት ውዴታ የሚዳረስበትን በላጭ ነገር ጠቆሙ። እርሱም፡ በሙስሊሞች መካከል አላህ ለባሮቹ ሰላምታ መለዋወጫ ያደረገውን ሰላምታን ማሰራጨት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በእምነት ካልሆነ በቀር ጀነት መግባት እንደሌለ እንረዳለን።
2. የትኛውም ሙስሊም ለነፍሱ የሚወደውን ለወንድሙ መውደዱ ከኢማን መሟላት መገለጫዎች መካከል አንዱ ነው።
3. ለሙስሊሞች ሰላምታን ማብዛትና መለዋወጥ በሰዎች መካከል ውዴታንና ደህንነትን ስለሚያሰራጩ ይወደዳል።
4. ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) "በመካከላችሁ" ስላሉ "አሰላሙ ዓለይኩም" ከሙስሊም ጋር ካልሆነ በቀር አይባልም።

- 5. ሰላምታን መለዋወጥ መቆራረጥን፣ መኮራረፍንና መጣላትን ያስወግዳል።
- 6. በሙስሊሞች መካከል የመዋደድን አንገብጋቢነት እንረዳለን። እርሱም ኢሚንን ከሚሞሉ ነገሮች መካከል አንዱ ነው።
- 7. በሌላ ሐዲሥ የተሟላው የሰላምታ ይዘት "አስሰላሙ ዐለይኩም ወረሕመቱሂ ወበረካቱህ" እንደሆነ መጥቷል። "አስሰላሙ ዐለይኩም" የሚለውም በቂ ነው።

(3361)

(268) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتُقْرِئُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ».

[صحيح] - [متفق عليه]

(268) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር (ረዳዋሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው:- "አንድ ሰውዬ ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) 'ማንኛው የኢስላም ክፍል ነው ምርጡ?' ብሎ ጠየቀ። እርሳቸውም 'ምግብ መመገብ፣ ሰላምታን ባወቅከውም ባላወቅከውም ሰው ላይ ማቅረብ ነው።' ብለው መለሱለት።" [ሶሒክ ነው።] - [ቡክሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ማንኛው የኢስላም ክፍል ነው በላጩ? ተብለው ተጠየቁ። እርሳቸውም ሁለት ነገሮችን ጠቀሱ።

የመጀመሪያው: ድሃዎችን ማብላትን ማብዛት ነው። እዚህ ውስጥም ሰደቃ፣ ስጦታ፣ ግብዣ፣ የሰርግ ድግስ ይገባሉ። የማብላቱ

በላጭነትም በረሃብና ኑሮ በተወደደበት ወቅት የጠነከረ ይሆናል።

ሁለተኛው፡ አወቅከውም አላወቅከውም በሁሉም ሙስሊም ላይ ሰላምታን ማቅረብ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሰሐቦች በዱንያም ሆነ በመጨረሻው ዓለም የሚጠቅምን ጉዳይ ለማወቅ ያላቸውን ጉጉት እንረዳለን።
2. ሰላምታ ማቅረብና ምግብ ማብላት ሰዎች በሁሉም ወቅት የሚፈልጉት ስለሆነና በላጭ ስራ ከመሆኑ አንፃር በኢስላም ውስጥ ትልቅ ደረጃ ከሚሰጣቸው ተግባራት መካከል እንደሆኑ እንረዳለን።
3. በነዚህ ሁለት ጉዳዮች ንግግራዊም ተግባራዊም በጎነት ይሰበሰባሉ። ይህም የተሟላው በጎነት ነው።
4. እነዚህ ጉዳዮች ሙስሊሞች በመካከላቸው ሊኖራቸው ከሚገባው መስተጋብር ጋር የተያያዘ ሲሆን ሌላ ቦታ ደግሞ አንድ ባሪያ ከጌታው ጋር ሊኖረው ስለሚገባ መስተጋብር የሚገልፁ ጉዳዮች አሉ።
5. በሰላምታ መጀመር በሙስሊሞች መካከል ብቻ የተገደበ ሲሆን ካፈረ በሰላምታ አይጀመርም።

(5808)

(269) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا، وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟» قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَذَلِكَ الرَّبَاطُ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(269) - ከአቡ ሁረይራ (ረዳዮላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "አላህ ወንጀሎችን የሚሰርዝበትን፣ ደረጃዎችን ከፍ የሚያደርግበትን ነገር አልጠቁማችሁምን?" ሰሐቦችም "እንዴታ የአላህ መልክተኛ" አሉ። እርሳቸውም "በአስቸጋሪ ወቅት ዉዱእን አዳርሶ ማድረግ፣ ወደ መስጂድ እርምጃ ማብዛት፣ አንድ ሰላት ካለቀ በኋላ ሌላ ሰላት መጠበቅ፣ ይኸው ነው "ሪባጥ" (ዘብ መጠበቅ) ናቸው።" [ሶሐሕ ነው።] - [መስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለወንጀሎቻቸው መማር፣ ከጠባቂ መልአክት መዝገብ ወንጀላቸውን ለማሰረዝ፣ በጀነት ውስጥም ደረጃዎችን ከፍ ለማድረግ ምክንያት የሚሆኑ ስራዎችን እንዲጠቁሟቸው ይፈልጉ እንደሆነ ባልደረቦቻቸውን ጠየቋቸው።

ሰሐቦችም: "አዎን እንፈልጋለን" አሉ። እሳቸውም እንዲህ አሉ:

የመጀመሪያው: እንደ ቅዝቃዜ፣ የውሃ ማነስ፣ የሰውነት ህመምና አቃጣይ ውሃን የመሰሉ አስቸጋሪ ሁኔታዎች ሲያጋጥሙም ዉዱእን መሙላትና ማዳረስ ነው።

ሁለተኛው: ከሩቅ አካባቢ በመነሳት ወደ መስጂድ እርምጃን ማብዛትና ደጋግሞ መመላለስ ነው።

ሶስተኛ: የሰላትን ወቅት መጠበቅ፣ ልብን በሰላት ማንጠልጠል፣ ለሰላት መዘጋጀት፣ ጀመዓን ለመጠበቅ መስጂድ ውስጥ ለሰላት መቀመጥ፣ ከሰገደም በኋላ ለሌላ ሰላት መስገጃው ላይ ቁጭ ብሎ

መጠበቅ ነው።

ቀጥለው ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እነዚህ ጉዳዮች ትክክለኛው ዘብ መጠበቅ እንደሆኑ ገለጹ። ምክንያቱም የሰይጣንን መንገዶች በነፍስ ላይ ስለምትዘጋ፣ ስሜትን ስለምታሸንፍ፣ ነፍስ ለወስዋስ ተገዥ እንዳትሆን ስለምትከለክል ነው። ነፍስን በማሸነፍ የአላህ ጭፍራ የሰይጣንን ሰራዊት ያሸንፋለች። ትልቁ ጂሁድም ይህ ነው። ስለዚህ የዚህ ደረጃ ኬላ ላይ ጠላትን እንደመጠበቅ እንደሆነ አድርገው ገለጹት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. መስጂድ ውስጥ የህብረት ሶላትን የመጠበቅ አንገብጋቢነቱን፣ ለሶላት ትኩረት መስጠትና ከሶላት በሌላ ነገር መጠመድ እንደሌለብንም እንረዳለን።
2. ነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ስራው የሚያስገኘውን ትልቅ ምንዳ በጥያቄያዊ መንገድ አስቀድመው ባልደረቦቻቸውን ማጓጓዳቸው የትምህርት አቀራረባቸውን ማማር እንረዳለን። ይህም አንዱ የማስተማሪያ መንገድ ነው።
3. አንድን ጉዳይ በጥያቄና መልስ መንገድ ማቅረብ ብይኑን መጀመሪያ በመደበኛና ቀጥሎ በማብራራት ንግግሩ ነፍስ ውስጥ እንዲቀር የማድረግ ጥቅም አለው።
4. ነወዊይ አላህ ይዘንላቸውና «ይህ ነው "ሪባጥ" (ዘብ መጠበቅ)» ማለት ተፈላጊው ዘብ መጠበቅ ይህ ነው ማለት ነው። ሪባጥ የሚለው ቃል መሰረት በአንድ ነገር ላይ መታጠር ማለት ሲሆን በነዚህ ስራዎች አላህን በመገዛት ላይ ነፍሱን ስለሚያጥር ነው። "ጂሃድ ማለት ነፍስን መታገል ነው።" እንደሚባለው በላጩ

ሪባጥ ይህ ነውም ተብሏል። በሌላ አባባል ደግሞ ቀላሉና የሚመቸው ሪባጥ ነው ማለት ተፈልጎበት ሊሆንም ያስመቻል። ማለትም ከሪባጥ አይነቶች አንዱ ነው እንደማለት ነው።

5. (አል) የምትለዋ ገላጭ ገብታ "አር-ሪባጥ" የምትለዋ ቃል መደጋገሚያ የነዚህ ስራዎችን ትልቅነት ያስረዳናል።

(3574)

(270) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ، خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ، أَحْرَصُ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَأَسْتَعِينُ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزُ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ، فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ قَدَرُ اللَّهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنَّ (لَوْ) تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(270) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "በሁሉም ውስጥ መልካም ነገር ቢኖርም፤ ጠንካራ ሙእሚን ከደካማው ሙእሚን አላህ ዘንድ የተሻለና ይበልጥ ተወዳጅ ነው። በሚጠቅምህ ነገር ላይ ጉጉት ይኑርህ! በአላህም ታገዝ! አትስነፍ! አንዳች ነገር ሲያገኝህም <እንዲህ አድርጌ በነበር እንዲህ እንዲህ ይሆን ነበር።> አትበል። ይልቁንም <ይህ የአላህ ውሳኔ ነው። የሻውንም ፈፀሙ።> በል። (እንዲህ ቢሆን ኖሮ) ማለት የሰይጣንን ስራ ትከፍታለችና።" [ሰሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግብውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሙእሚን

ሁሉ ነገሩ መልካም እንደሆነ፤ ነገር ግን በኢሞኑ፣ በቆራጥነቱ፣ በገንዘቡም በሌላም የኃይል ጎን ጠንካራ የሆነው ሙእሚን ከደካማው ሙእሚን የበለጠ አላህ ዘንድ ምርጥና ተወዳጅ መሆኑን ገለጸ። ቀጥለውም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አማኝ ለሆነ ሰው ጥራት በተገባውና ከፍ ባለው አላህ ላይ ከመመካትና ከመታገዝ ጋር ለዱንያዊም ይሁን ለአኪራዊ ጉዳዮቹ የሚጠቅመውን ሰበቦች መያዝ እንደሚገባው መከፋ። ቀጥለው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለሁለቱ ዓለም የሚጠቅሙ ነገሮችን ከመተግበር መዳከም፣ መታከትንና መሳነፍን ከለከሉ። አማኝ የሆነ ሰው በአላህ በመታገዝ በአንድ ስራ ላይ ከታገለ፣ ሰበቦችን ከያዘና ከአላህ መልካሙን ከፈለገ በኋላ ሁሉን ነገሩ ወደ አላህ ማስጠጋትና የአላህ ምርጫ የተሻለ መሆኑን ማወቅ እንጂ ሌላ ጣጣ ውስጥ መግባት የለበትም። ከዚህም በኋላ አንድ ችግር ቢያገኘው እንዲህ ማለት የለበትም፡ "እንዲህ ባደርግ ኖሮ እንዲህ እንዲህ ይሆን ነበር።" "እንዲህ ባደርግ ኖሮ" ማለት የአላህን ውሳኔ በመቃወም፣ ባለፈ ነገር በመቆጫት፣ የሰይጣንን ስራ ትከፍታለች። ነገር ግን በመቀበልና በመውደድ "ይህ የአላህ ውሳኔ ነው። አላህም የፈለገውን ፈጸመ።" ይባላል። የተከሰተው ነገር አላህ በፈለገው መሰረት ነው። እርሱ የፈለገውን ነገር ፈፃሚ ነው፤ የርሱን ውሳኔ መላሽ የለም፤ ፍርዱንም የሚያቅብ የለም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሰዎች በኢሞን እንደሚበላለጡ እንረዳለን።
2. በስራዎች ላይ ጠንካራ መሆን እንደሚወደድ እንረዳለን።
ምክንያቱም በደካማነት የማይገኙ ጥቅሞች በጥንካሬ አማካኝነት ይገኛሉና።
3. የሰው ልጅ በሚጠቅመው ነገር ላይ መጓጓትና የማይጠቅመው

ነገርን ደግሞ መተው ይገባዋል።

- 4. አንድ አማኝ በሁሉም ጉዳዮቹ የአላህን እገዛ መፈለጉ ግዴታ ነው። በነፍሱ ላይ ሊመካም አይገባውም።
- 5. የአላህን ውሳኔና ፍርድ ማፅደቅ ሰበቦችን ከመፈፀምና መልካምን ለመፈለግ ከመልፋት ጋር አይጋጭም።
- 6. ችግሮች በሚያጋጥሙ ወቅት በመባሳጫት መልኩ "እንዲህ ባደርግ ኖሮ" ማለት መከልከሉንና የአላህን ፍርድና ውሳኔ መቃወም ክልክል መሆኑን እንረዳለን።

(5493)

(271) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَارِبُوا وَسَدُّوْا، وَعَلِّمُوا أَنَّهُ لَنْ يَنْجُوَ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِعَمَلِهِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْتَ؟ قَالَ: «وَلَا أَنَا، إِلَّا أَنْ يَتَّعَمِدَنِي اللَّهُ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ». [صحيح] - [متفق عليه]

(271) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "ሚዘናዊ ሁኑ፤ በተቻለ መጠን ወደ እሱ ቅርብ ለመሆን ሞክሩ ከናንተ መካከል አንድም ሰው በስራው እንደማይድንም እወቁ!" ሰሐቦችም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! እርሶም ቢሆኑ በስራዎት አይድኑምን?" አሉ። እርሳቸውም "አላህ ከርሱ በሆነ እዝነትና ችሮታ ካልሸፈነኝ በቀር እኔም ብሆን በስራዬ አልድንም።" አሉ።» [ሶሊኬ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው

ላይ ይስፈንና ሰሐቦች እንዲሰሩ፤ ወሰን ሳያልፉና ሳያዳድሉ በቻሉት ልክ አላህንም እንዲፈሩ፤ ስራቸው ተቀባይነት አግኝቶ በነርሱ ላይ የአላህ እዝነት እንዲወርድ ሰበብ እንዲሆንም በስራቸው ለአላህ በማጥራትና ሱናን በመከተል በትክክል መስራትን እንዲያስቡ አነሳሱ።

ቀጥለውም ከናንተ መካከል አንድም ሰው በስራው ብቻ አይድንም። ይልቁንም የግድ የአላህ እዝነት ያስፈልገዋል ብለው ነገሯቸው።

ሰሐቦችም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! የእርሶ ሥራ እንዲህ መጠኑ ከመግዘፍ ጋርም (መልካም ስራዎ ብቻውን) አያድኖትምን?" አሉ።

እርሳቸውም "እኔም ብሆን አላህ በችሮታውና በእዝነቱ እስካልሸፈነኝ ድረስ በስራዬ ብቻ አልድንም።" አሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ነወዊይ እንዲህ ብለዋል "(ሰዲዱ ወቃሪቡ) ማለት ትክክለኛውን ፈልጉ፣ በትክክልም ስሩ፤ የተስተካከለ አድርጎ መስራትን ካልቻላችሁ ወደ ትክክለኛነት ቀረብ በሉ ማለት ነው። "ሰዳድ" ማለት በትክክል መስራት ማለት ነው። እርሱም ወሰን በማለፍና በማዳደል መካከል ያለ (ሚዛናዊውን) ነው። ስለዚህ ወሰን አትለፉም አታዳድሉም ማለት ነው።"
2. ኢብኑ ባዝ እንዲህ ብለዋል: "መጥፎ ስራዎች እሳት የመግቢያ ምክንያት እንደሆኑ ሁሉ መልካም ስራዎችም ጀነት የመግቢያ ምክንያት ናቸው። ይህ ሐዲሥ ጀነት የሚገቡት በስራቸው ብቻ እንዳልሆነ ይገልጻል። ይልቁንም የግድ የአላህ ይቅር ባይነትና እዝነት ያስፈልጋቸዋል። እነርሱ የገቡት በስራቸው ምክንያት ቢሆንም ነገር ግን ይህንንም (በስራቸው ጀነት መግባትን ራሱ)

- ያስፈረደላቸው የአላህ እዝነት፣ ይቅር ባይነቱና ምህረቱ ነው።"
3. አንድ ባሪያ ስራው ምንም ያህል ቢደርስ ሊደነቅበትና ሊታለልበት አይገባም። ከርሱ ስራ ይልቅ የአላህ ሐቅ ይበልጣልና። ስለዚህም የትኛውም ባሪያ የግድ ፍራቻና ተስፋን አንድ ላይ መሰብሰብ ይገባዋል።
  4. አላህ በባሮቹ ላይ ያለው ችሮታና እዝነቱ ከስራቸው የበለጠ ሰፊ ነው።
  5. መልካም ስራዎች ጀነት ለመግባት ምክንያት ቢሆኑም በርሷ ስኬታማ የሚኮነው ግን በአላህ ችሮታና እዝነት ነው።
  6. ኪርማኒ እንዲህ ብለዋል፡ "ማንኛውም ሰው በአላህ እዝነት ካልሆነ በቀር ጀነት የማይገባ ከሆነ የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይኒ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ተለይተው የተጠቀሱበት ምክንያት እርሳቸው ጀነት እንደሚገቡ በቁርጥ የተረጋገጠ ከመሆኑም ጋር እርሳቸውም በአላህ እዝነት ካልሆነ በቀር ጀነት የማይገቡ ከሆነ ከርሳቸው ውጪ ያለውም ጀነት ሊገባ የሚችለው በአላህ እዝነት ሊሆን ይበልጥ የተገባ መሆኑን ለመጠቆም ነው።"
  7. ነወዌይ እንዲህ ብለዋል፡ «ትሰሩት በነበራችሁት ስራ ጀነት ግቡ። } [አንነሕል:32] {ይህቺም ያቺ ትሰሩት በነበራችሁት ዋጋ የተሰጣችኋት ጀነት ናት።} [አዝዙኸሩፍ: 72] የሚለው የአላህ ንግግርና የመሳሰሉት ጀነት የሚገባው ሥራ በመስራት ምክንያት መሆኑን የሚጠቁሙ አንቀጾች የያዙት ሀሳብና የዚህ ሐዲስ ሃሳብ አይጣረሱም። ይልቁኑም የአንቀጾቹ ሀሳብ ጀነት የሚገባው በስራ ምክንያት መሆኑን የሚጠቁም ነው። ከዚያም ግን ለስራው መገጠም፣ በስራው ለአላህ ብቻ ብሎ ለመስራት መመራትና

ስራውም ተቀባይነትን የሚያገኘው በአላህ እዝነትና ችሮታ ነው። ስለዚህም ትክክለኛው ጭብጥ በስራው ብቻ ጀነት አልገባም ነው። ሐዲሁ ሊገልፀው የፈለገው ሃሳብም ይህ ነው። በስራው ምክንያት ነው ጀነት የገባው ሊባል ይችላል። ይህም ግን ከአላህ እዝነት የመጣ ነው።»

8. ኢብኑል ጀውዚይ እንዲህ ብለዋል: "በዚህ ዙሪያ አራት መልሶች ይገኛሉ: የመጀመሪያው: ለስራ መገጠም ራሱ ከአላህ እዝነት መሆኑ ነው። ቀዳሚ የሆነው የአላህ እዝነት ባይኖር ኖሮ ኢማን የሚባል፣ የሚድንበት የሆነው መልካም ስራም አይኖርም ነበር። ሁለተኛው: ባሪያ ለአሳዳሪው የሚያደርጋቸው ጥቅሞችና ስራዎች ሁሉ ለአለቃው የተገቡ ናቸው። አለቃው ለባሪያው ምንም ያህል ክፍያ ሰጥቶ ቢያጣቅመው ከችሮታው ነው። ሶስተኛው: አንዳንድ ሐዲሃች ውስጥ ጀነት መግባት በአላህ እዝነት እንደሆነና (በጀነት ውስጥ) የደረጃዎች ክፍፍል ግን በስራ መጠን እንደሆነ የሚጠቁም ገለፃም መጥቷል። አራተኛው: የአምልኮ ስራዎች ለጥቂት ዘመን የተሰሩ ሲሆኑ ምንዳው ግን ዘላለሙን የማያልቅ ነው። በሚያልቅ ስራ የማያልቅ ፀጋና ምንዳ ማጣቀም በችሮታ የሚገኝ እንጂ ለስራ ክፍያ አይሆንም።"

9. አርራፊዲይ እንዲህ ብለዋል: «ማንኛውም ድርጊት ፈፃሚ ድርጊቱን የፈፀመው በአላህ መግጠም ወንጀልንም የተወው በአላህ ጥበቃ ነው። ይህ ሁሉ ደግሞ የአላህ ችሮታና እዝነት ነው። ስለዚህም አንድ ሰሪ መዳንን ለመፈለግና ደረጃዎችን ለማግኘት በስራው ላይ ሊመካ አይገባውም።»

(3469)

(272) - عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: **«مَا زَالَ**

يُؤْصِنِي جِرْبِيلُ بِالْحَجَارِ، حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورُّهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(272) - ከኢብን ዑመር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም እንዲህ አሉ: "(ጎረቤቴን) ያስወርሰዋል ብዬ እስከማስብ ድረስ ጂብሪል በጎረቤት (ሐቅ ዙሪያ) እኔን ከማዘዝ አልተወገደም።" [ሱህራ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም ጂብሪል ለጎረቤታቸው ትኩረት እንዲቸፍ፣ ሐቁን እንዲጠብቁ፣ እንዳያውኩት፣ ለርሱ በጎ እንዲውሉ፣ በሚያደርስባቸው ጉዳት እንዲታገሱ ከማዘዝና ከመደገም እንዳልተወገደ ተናገሩ። ይህም ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም ከጎረቤት ሀቅ ክብደትና ጂብሪል ይህን ትእዛዝ ከመደገም የተነሳ ከሞቱ በኋላ ትተውት የሚያልፉትን ገንዘባቸውን ለጎረቤታቸው እንዲሰጡ የሚያዝ ወሕይ ሊወርድ ይሆን ብለው እስኪያስቡ ድረስ። ጎረቤት ሲባልም ሙስሊምም ሆነ ካፈረ፣ ዘመድም ሆነ ባዳ ማንኛውም ለቤት ቅርብ የሆነ ማለት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የጎረቤት ሐቅ ክብደትንና ይህንን መጠባበቅ ግዴታ እንደሆነ እንረዳለን።
2. የጎረቤት ሐቅ በአደራ መልክ መጠንከሩ ጎረቤትን ማክበርን፣ መውደድን፣ ለርሱ በጎ መዋልን፣ ከርሱ ጉዳትን መከላከልን፣ ሲታመም መጠየቅን፣ በደስታ ወቅት ማስደሰትን፣ በመከራ

ወቅት ማፅናናትን ያስፈርዳል።

- 3. የጎረቤት ደጃፍ በቀረበ ልክ ሐቁም የጠነከረ ይሆናል።
- 4. ሸሪዓ ለጎረቤት በጎ መዋልና ከነሱ ላይ ጉዳትን መከላከልን የመሰለ ለማህበረሰቡ ጥቅም ያላቸው ድንጋጌዎችን ይዞ በመምጣቱ ረገድ የተሟላ መሆኑን እንረዳለን።

(4965)

(273) - عن أبي الدرداء رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ رَدَّ عَنِّي عَرَضَ أَخِيهِ رَدَّ اللَّهُ عَنِّي وَجْهَهُ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

[صحيح] - [رواه الترمذي وأحمد]

(273) - ከአቡ ደርዳእ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡- "ከወንድሙ ክብር የተከላከለ ሰው በትንሳኤ ቀን አላህ እሳትን ከፊቱ ይከላከልላታል።" [ሶሒሕ ነው።] - [ተርጉሚዚና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሙስሊም ወንድሙ በራቀ ወቅት እንዳይወገዝ ወይም በርሱ ላይ መጥፎ እንዳይደርስበት በመከልከል ለሙስሊም ወንድሙ ክብር የተከላከለ ሰው አላህ የትንሳኤ ቀን ቅጣትን ከሱ እንደሚከላከልለት ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

- 1. የሙስሊሞችን ክብር የሚነካ ንግግር መናገር መከልከሉን እንረዳለን።
- 2. ምንዳ በስራ አምሳያ (ልክ) ነው። ከወንድሙ ክብር ለተከላከለ ሰው አላህም ከሱ ላይ እሳትን ይከላከልላታል።

3. ኢስላም በተከታዮቹ መካከል ወንድማማችነትና መረዳዳትን የሚያጠናክር እምነት መሆኑን እንረዳለን።

(5514)

(274) - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ،

حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(274) - ከአነስ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "አንዳችሁ ለነፍሱ የሚወደውን ነገር ለወንድሙ እስከሰጠዎት ድረስ አላመነም።" [ሶሒሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለነፍሱ የሚወደውን አምልኮዎችና ሃይማኖታዊም ይሁን ዲንያዊ መልካም ነገሮችን ለወንድሙ እስከሚወድ ድረስ፤ ለነፍሱ የሚጠላውንም ለርሱ እስኪጠላ ድረስ ለአንድ ሙስሊም የተሟላ ኢማን እንደሚይረጋገጥ ገላጭ። በሙስሊም ወንድሙ ላይ የዲን ጉድለት ከተመለከተም ለማስተካከል ይታገላል። በርሱ ላይ መልካምን ከተመለከተም ያበረታታል፣ ያግዘዋል፣ የዲንን ወይም የዲንያውን ጉዳይም ይመክረዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. አንድ ሙስሊም ለነፍሱ የሚወደውን ነገር ለወንድሙ የመውደድ ግዴታ እንዳለበት እንረዳለን። ለነፍሱ የሚወደውን ነገር ለወንድሙ የማይወድ ሰው ከርሱ ላይ ኢማን ውድቅ

መደረጉ ይህን መተግበር ግዴታ መሆኑን ይጠቁማል።

2. ለአላህ ብሎ ወንድማማች መሆን ከዘር ወንድማማችነትም በላይ ነው። የኢስላማዊ ወንድማማችነት ግዴታውም የበለጠ ነው።
3. ይህንን ውዴታ የሚቃረን ሁሉ ማጭበርበር፣ ሀሜት፣ ምቀኝነት፣ በሙስሊም ነፍስ ላይ ወይም ገንዘቡ ላይ ወይም ክብሩ ላይ ጠላት መሆንን የመሰሰሉ ንግግርም ሆነ ተግባርም ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
4. "ለወንድሙ" ከሚለው ቃል እንደምንረዳው ለአንድ ተግባር የሚያነሳሳ የሆነን ቃል መጠቀም ተገቢ እንደሆነ ነው።
5. ኪርማኒ አላህ ይዘንላቸውና እንዲህ ብለዋል፡ «ከዚህም በተጨማሪ ለነፍሱ የሚጠላውን መጥፎ ነገር ለወንድሙ መጥላቱም የኢማን ክፍል ነው። ሐዲሁ ላይ ያልጠቀሱት አንድን ነገር መውደድ ተቃራኒውን መጥላት የሚያስፈርድ ስለሆነ በዚህ በመብቃቃት ነው መጥቀሱን የተዉት።

(4717)

(275) - عن عائشة رضي الله عنها زوج النبي صلى الله عليه وسلم عن النبي صلى الله

عليه وسلم قال: «إِنَّ الرَّفُقَ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَةً، وَلَا يُنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا سَانَةٌ». [صحيح

- [رواه مسلم]

(275) - የነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ባለቤት ከሆነችው ከእናታችን ዓኢሻህ -አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላትና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል፡- "በአንድ ነገር ውስጥ ገራገርነት (ልስላሴ) አይኖርም ያስቀበው ቢሆን እንጂ ፤ ከአንድ ነገር ውስጥ ደግሞ አይነሳም አስቀያሚ የሚያደርገው ቢሆን እንጂ።" [ሰሊኤ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በንግግርም ይሁን በተግባር ገራገርነት፣ ለስላሳነትና እርጋታ ነገሮች ላይ ውበት፣ ምሉዕነትና ማማር የሚጨምሩ ሲሆን እንዲሁም ይህንኑ ባህሪ የተላበሰ ሰውም ፍላጎቱን ለማሳካት የተገባ እንደሆነ ገለጸ።

ገራገር (ለስላሳ) አለመሆን ደግሞ ነገሮችን ያነውራቸዋልም አስቀያሚ ያደርጋቸዋልም፤ ስለዚህም ባለቤቱ አላማውን እንዳያገኝ ይከለክለዋል። ካገኘም በችግር ነው የሚያገኘው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ለስላሳ ባህሪን በመላበስ ላይ መበረታታቱን ተረድተናል።
2. ገራገርነት (ልስላሴ) ሰውን ያስውባል። ገራገርነት በዱንያም (ልስላሴ) በአኪራም የሚገኙ ሁሉም መልካም ጉዳዮችን ለማግኘት ምክንያት ነው።

(5796)

(276) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ الدَّيْنَ يُسْرٌ، وَلَنْ يُشَادَّ الدَّيْنَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ، فَسَدُّوا وَقَارِبُوا، وَأَبْشِرُوا، وَاسْتَعِينُوا بِالْغَدْوَةِ وَالرَّوْحَةِ وَشَيْءٍ مِنَ الدُّجَةِ».

[صحيح] - [رواه البخاري]

(276) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል:- "የእስልምና ሃይማኖት ገር ነው። አንድም ሰው የእስልምናን ሃይማኖት ከመጠን በላይ አያጠብቅም (ሃይማኖቱ) የሚያሸንፈው ቢሆን እንጂ፤ ሚዛናዊ ሁኑ! አቀራርቡ! አብሽሩ! በማለዳ አምልኮ፣ በቀትር አምልኮና በተወሰነ የሌሊት አምልኮ ታገዙ!" [ሶሒሕ ነው።] - [ቡኻሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የእስልምና ሃይማኖት በሁሉም ጉዳዮች በገርነትና በማቅለል ላይ የተገነባ መሆኑን ገለጸ። አለመቻልና አስገዳጅ ምክንያቶች ሲኖሩም ገርነቱ ይጨምራል። በሃይማኖታዊ ጉዳዮች ከአቅም በላይ መጥለቅና ገራገርነትን መተውም መጨረሻው አለመቻልና ሁሉንም ወይም የተወሰነውን ስራ ማቋረጥ ነው ። ቀጥለውም ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ወሰን ሳያልፏ ሚዛናዊ በመሆን ላይ አነሳሱ። አንድ ባሪያ ከታዘዘበት ነገር ማጓደል አይኖርበትም፤ የማይችለውንም ለመስራት አይጨንበትም። ሙሉ ለሙሉ መስራት ካቃተው ወደ ሙሉነት ቀረብ አድርጎ መስራት እንደሚገባ ገለጸ።

ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ስራን አሟልቶ መስራት ያቃተው ሰው ብታንስ እንኳ ዘውታሪነቷን ለማስቀጠል የምትሠራ ሥራ ትልቅ ምንዳ እንደምታስገኝ አበሰሩ። አለመቻል በራሱ ድክመት የመጣ እስካልሆነ ድረስ የምንዳ መጉደልን አያስከትልምና።

ዱንያ እውነታዋ ወደ መጨው ዓለም የምንጓዝበት የጉዞና የመሸጋገሪያ ሀገር እንደመሆኗ መጠን ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አምልኮን ነቃ በሚያደርጉ ሶስት ወቅቶች ላይ ዘውትረን በመፈጸም እንድንታገዝ አዘዙ።

የመጀመሪያው፡ የማለዳ ጉዞ ነው፡ ይህም በመጀመሪያው የቀን ክፍል በማምለክ ነው። ወቅቱም በፈጅሮ ሰላትና በፀሐይ መውጣት

መካከል አምልኮን መፈፀም ማለት ነው።

ሁለተኛው፡ ከዝሁር በኋላ የቀትር ጉዞ ነው።

ሶስተኛው፡ የሌሊቱን ሁሉ ወይም የተወሰነው ክፍል ላይ የሌሊት ጉዞ ነው። የሌሊት ስራ ከቀን ስራ የሚከተል ስለሆነ "የተወሰነ ከሌሊትም" በማለት የተወሰነውን ሰአት ብቻ እንድናመልክበት አዘዙ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. የእስልምና ሸሪዓ ገርነትና ቀላልነትን፤ በቸልተኝነትና ወሰን በማለፍ መካከል ሚዛናዊ መሆኑን እንረዳለን።
2. አንድ ባሪያ በቻለው ልክ ሳይዘናጋ ወይም ከወሰን በላይ ሳይጠብቅ የታዘዘውን መፈፀም አለበት።
3. አንድ ባሪያ አምልኮ ሲፈፀም የንቃት ወቅቱን መምረጥ እንደሚገባው እንረዳለን። በተለይ እነዚህ ሶስት ወቅቶች አንድ ባሪያ ሰውነቱ ለአምልኮ ነቃ የሚልበት ወቅቶች ናቸው።
4. ኢብኑ ሐጅር አልዐስቀላኒ እንዲህ ብለዋል፡ «ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይኒ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ወደሆነ ቦታ መሄድ ያለመን አንድ መንገደኛን የሚያናግሩ ነው የመሰሉት። እነዚህ ሶስት ወቅቶች ለመንገደኛ ምርጥ ወቅቶች ናቸው። ስለዚህ እኛም የንቃት ወቅቶችን እንድንሰራባቸው አስገነዝቡ። ምክንያቱም አንድ ተጓዥ ሌሊቱንም ቀኑንም በሙሉ ከተጓዘ ይደክምና ጉዞውን ያቋርጣል። በነዚህ የሚያነቁ በሆኑ ወቅቶች መጓዝ ላይ ከበረታ ግን ያለምንም ችግር በጉዞው ላይ ለመዘውተር ይመችዋል።»
5. ኢብኑ ሐጅር እንዲህም ብለዋል፡ «በዚህ ሐዲሥ ውስጥ ሸሪዓዊ ማግራሪያዎችን መያዝ እንደሚገባ ተጠቁሟል። በተግራራ ቦታ

ላይ ከባዱን ግዴታ ነገር መስራት ማካበድ ነው። ለምሳሌ ውሃ መጠቀም ያልቻለና ውሃን መጠቀሙ ጉዳት የሚያደርስበት በሆነ ወቅት ተየሙምን ትቶ ውሃ ቢጠቀም ማለት ነው።»

6. ኢብኑ ሙኒር እንዲህ ብለዋል: «በዚህ ሐዲሥ ውስጥ ከነቢያት ምልክቶች መካከል አንዱ ተገልጿል። ይህም እኛም ሆንን ከኛ በፊት የነበሩት በእስልምና ውስጥ ወሰን የሚያልፍ ሰው የሆነ ቦታ ላይ ሲያቋርጥ ማየታችን ነው። በዚህ ሐዲሥ የተሟላን አምልኮ ለመስራት መፈለግን መተው አይደለም የተወገዘው ይህም የተወደሰ ጉዳይ ነው። ይልቁንም ወደ መሰላቸት የሚያመራ ወሰን ማለፍ ወይም የተሻለን ለመተው ወይም የግዴታ ነገር ወቅቱ እንዲያልፍ የሚያደርግ በሆነ መልኩ ትርፍ ስራዎች ላይ ወሰን ማለፍ ነው የተከለከለው። ለምሳሌ ያህል ሌሊቱን ሙሉ እየሰገደ አድሮ ሱብሒን በህብረት ሳይሰግድ ወይም ፀሀይ እሰወክትወጣበትና የግዴታው ወቅት እስኪያልፍ ድረስ የሚቆይ ሰው ይጠቀሳል።»

(5795)

(277) - عن أنس بن مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «بَسَّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا، وَبَشِّرُوا وَلَا تَنْفَرُوا».

[صحيح] - [متفق عليه]

(277) - ከአነስ ቢን ማሊክ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "አግራሩ አታክብዱ! አበስሩ አታሽሹ!" [ሶሒክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም በሁሉም ዓለማዊም ይሁን ዲናዊ በሆኑ ጉዳዮች ለሰዎች ማቅለልና ማግራራትን እንዲሁም እነርሱ ላይ አለማክበድን አዘዙ። ይህም ማግራራት አላህ በፈቀደውና በደነገገው ድንበር ውስጥ ሆኖ ነው።

ሰዎችን በመልካም ነገሮች በማበሰርና እነርሱን ከመልካም ነገሮች ባለማሸሽ ላይም አበረታቱ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የአንድ አማኝ ግዴታ ሰዎች አላህን እንዲወዱ ማድረግና በመልካም ነገሮች ላይ ማነሳሳት ነው።
2. ወደ አላህ የሚጣራ ሰው የኢስላምን ጥሪ ወደ ሰዎች በጥበብ እንዴት እንደሚያደርስ ማስተዋል ይገባዋል።
3. ማበሰር ለዳዲውም ለሚያስተላልፈው ነገርም ደስታን ተሰሚነትንና መረጋጋትን ያስተርፋል።
4. ማካበድ በዳዲው ንግግር ውስጥ ማሸሽን ፣ ተቀባይነት ማጣትና ጥርጣሬን ይፈጥራል።
5. ለእነርሱ የወደደላቸው ገር እምነትና ቀላል ድንጋጌ በመሆኑ አላህ በባሮቹ ላይ ያለው እዝነት ሰፊ መሆኑን እንረዳለን።
6. እንድናግራራ የታዘዘንባቸውን ነገሮች ማግራራት ሸሪዓ ይዘት የመጣው አንዱ ድንጋጌ ነው።

(5866)

(278) - عن أنس رضي الله عنه قال: كُنَّا عِنْدَ عُمَرَ فَقَالَ: «ثُمَّيْنَا عَنِ الْكُلْفِ». [صحيح]

- [رواه البخاري]-

(278) - ከአነስ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "ዑመር ዘንድ ነበርንና እንዲህ አሉ: 'ከአቅም በላይ ከመጣጣር ተከልክለናል።'" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ዑመር -አላህ መልካም ስራውን ይውደድላትና- የአላህ መልክተኛ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አንድ ነገርን ንግግርም ይሁን ድርጊት የግድ መቸጋገር ሳያስፈልግ መቸገር ያለበትን ነገር ከመጠቀም እንደከለከሏቸው ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከተከለከሉት ከአቅም በላይ መጣጣር ውስጥ : - ጥያቄ ማብዛት ወይም በርሱ እውቀት በሌለው ነገር ያለአቅሙ መጣጣር ወይም አላህ ያሰፋው ጉዳይ ላይ ማካበድ ይጠቀሳሉ።
2. ሙስሊም የሆነ ሰው በንግግሩ፣ በተግባሩ፣ በአመጋገቡ፣ በአጠጣጡና በማንኛውም ሁኔታው ገራገርነትንና አለማካበድን ለነፍሱ ማለማመድ ይገባዋል።
3. ኢስላም ገር እምነት መሆኑን እንረዳለን።

(8945)

(279) - عن ابن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إِذَا أَكَلْ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ، وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(279) - ከኢብኑ ዑመር (ረዲዩሊሁ ዐንቡማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "አንዳችሁ የበላ ጊዜ በቀኙ ይብላ። የጠጣም ጊዜ በቀኙ ይጠጣ። ሰይጣን የሚበላውም በግራው፤ የሚጠጣውም በግራው ነውና።" [ሶሒኦ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንድ ሙስሊም ሲበላም ሆነ ሲጠጣ በቀኝ እጁ እንዲሆን አዘዙ። በግራው ከመብላትና ከመጠጣትም ከለከሉ። ይህም ሰይጣን የሚበላውም ሆነ የሚጠጣው በግራው ስለሆነ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. በግራ በመብላት ወይም በመጠጣት ከሰይጣን ጋር ከመመሳሰል መከልከሉን እንረዳለን።

(58122)

(280) - عن عُمر بن أبي سلمة رضي الله عنه قال: كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَتْ يَدِي تَطْبِيشُ فِي الصَّحْفَةِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا غُلَامُ، سَمَّ اللَّهُ، وَكُلُّ بَيْسِينِكَ، وَكُلُّ مِمَّا يَلِيكَ» فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طُعْمَتِي بَعْدُ. [صحيح] - [متفق عليه]

(280) - ከዑመር ቢን አቢ ሰለማህ (ረዲዩሊሁ ዐንቡ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "በአላህ መልዕክተኛ (ዩአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና)

ጎጆ ውስጥ የምኖር ህፃን ልጅ ነበርኩ። በማዕዱ ላይም እጄ ትሽከረከር ነበር። የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለኔ እንዲህ አሉኝ ' አንተ ልጅ ሆይ! ቢስሚላህ በል! በቀኝህ ብላ፣ ፊትህ ካለውም ብላ!' ከዚያን ጊዜ በኋላ ከዚህ የአበላል ስርአት አልተወገድኩም።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ዑመር ቢን አቢ ሰለማህ (ረዲየላሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና የነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ባለቤት የሆነቸው የኡሙ ሰለማህ ልጅ ነው። ያደገውም በሳቸው እነፃፃ እንክብካቤ ስር ነበር። በሚበላበት ወቅት ምግብ ለማንሳት እጁን በእቃው ዙሪያ ያዘዋውር ነበር። ነቢዩም (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ሶስት የአመጋገብ ስርአቶችን አስተማሩት:

- የመጀመሪያው: መብላት ሲጀምር "ቢስሚላሂ" ማለት ነው።
- ሁለተኛው: በቀኝ መብላት ነው።
- ሶስተኛው: ለርሱ ቅርብ በሆነ ምግብ በኩል መመገብ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ከመብላትና መጠጣት ስርአቶች መካከል መጀመሪያ ቢስሚላህ ማለት አንዱ ነው።
2. ህፃናትን ስርአት ማስተማር እንደሚገባ በተለይ በሰውዬው ሀላፊነት ስር ያለን ልጅ ስርአት ማስተማር እንደሚገባ እንረዳለን።
3. ህፃናትን በማስተማርና ስርአት በማስያዙ ረገድ የነቢዩ (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እዝነትና ልቦ ሰፊነትን

እንረዳለን።

- 4. ከፊቱ ካለው መመገብ ከአመጋገብ ስርአቶች መካከል አንዱ ነው። የምግብ አይነቶች ብዙ የሆኑ ጊዜ ግን ከፊቱ ውጪ ካለ መውሰድም ይችላል።
- 5. ሶሐቦች ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ያስተማሯቸውን ስርአት አጥብቀው መያዛቸውን እንረዳለን። ይህንንም ነጥብ "ከዛን ጊዜ በኋላ ከዚህ የአብላል ስርአት አልተወገድኩም።" ከሚለው የዑመር ንግግር እንረዳለን።

(58120)

(281) - عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ لَيَرِضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا، أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(281) - ከአነስ ቢን ማሊክ -አላህ መልካም ስራቸውን ይወደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብሏል: "የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል፡- 'አላህ ባሪያው ምግብን በልቶ እንዲያመሰግነው ወይም መጠጥን ጠጥቶ እንዲያመሰግነው ይወዳል።'" [ሶሐብ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

አንድ ባሪያ ጌታውን በቸረውና ባጠቀመው ፀጋዎቹ ምክንያት ማመስገኑ የአላህ ውዴታን ከሚያገኝባቸው ምክንያቶች መካከል አንዱ ስለሆነ ምግብ በልቶም "አልሐምዱሊላህ" ማለት ፤ የሚጠጣም ጠጥቶ "አልሐምዱሊላህ" ማለት እንደሚገባው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ገለፁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. አላህ ሲሳይን ችሮን በምስጋናችን መደሰቱ የሮሱን ችሮታ እንረዳለን።
2. የአላህ ውዴታ ከመብላትና መጠጣት በኋላ ማመስገንን በመሰለ ትንሽ ምክንያት እንኳ እንደሚገኝ እንረዳለን።
3. ከምግብና መጠጥ ስነስርዓቶች መካከል ከበሉና ከጠጡ በኋላ አላህን ማመስገን አንዱ ነው።

(5798)

(282) - عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشِمَالِهِ، فَقَالَ: «كُلْ بِيَمِينِكَ»، قَالَ: لَا أَسْتَطِيعُ، قَالَ: «لَا اسْتَطَعْتَ»، مَا مَنَعَهُ إِلَّا

الْكِبْرُ، قَالَ: فَمَا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ. [صحيح] - [رواه مسلم]

(282) - ከሰለማ ቢን አክወዕ (ረዲዩሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው፡- "አንድ ሰውዬ የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዘንድ በግራ እጁ በላ። እርሳቸውም 'በቀኝህ ብላ።' አሉት። እርሱም 'አልችልም!' አላቸው። እርሳቸውም 'አያስችልህ!' አሉት። ኩራት እንጂ ሌላ አልከለከለውም። ሰለማ እንዲህ አለ '(ከዛ በኋላ) እጁን ወደ አፉ ማንሳት አልቻለም።' " [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አንድ ሰው በግራ እጁ ሲበላ ተመለከቱትና በቀኝ እጁ እንዲበላ አዘዙት። ሰውዬውም በኩራትና በውሸት በቀኝ እጁ መብላት እንደሚችል መለሰላቸው። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ

ይስፈንና) በቀኝ እጅ መመገብ አላህ እንዳያስችለው በርሱ ላይ ዱዓ አደረጉበት። ቀኝ እጅን ሽባ በማድረግ አላህ የነቢዩን ዱዓ ተቀበለ። ከዚህ በኋላም ምግብ ወይም መጠጥ ወደ አፋ ማንሳት አልቻለም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በቀኝ እጅ መብላት ግዴታ መሆኑንና በግራ መብላት ክልክል መሆኑን እንረዳለን።
2. የሸሪዓን ህግጋት ተግባራዊ ከማድረግ መኩራራት ባለቤቱን ለቅጣት የተገባ ያደርገዋል።
3. አላህ ለነቢዩ ሙሐመድ (የአላህ ሶላትና ሶላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዱዓቸውን በመቀበል ማክበሩን እንረዳለን።
4. በመልካም ማዘዝና ከመጥፎ መከልከል በሁሉም ሁኔታ ላይ በመመገብ ወቅት እንኳ ሳይቀር መደንገጉን እንረዳለን።

(3372)

(283) - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ كُومًا أَوْ بَصَلًا، فَلْيَعْتَزِلْنَا - أَوْ قَالَ: فَلْيَعْتَزِلْ - مَسْجِدَنَا، وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ»، وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُنِّي بِقَدْرِ فِيهِ خَضْرَاءٌ مِنْ بُقُولٍ، فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا، فَسَأَلَ فَأُخْبِرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ، فَقَالَ قَرَّبُوهَا إِلَيَّ بَعْضُ أَصْحَابِهِ كَانَ مَعَهُ، فَلَمَّا رَأَاهُ أَكَلَهَا، قَالَ: «كُلْ فَإِنِّي أَنَا جِي مَنْ لَا تَنَاجِي».

وَلِمُسْلِمٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الْبُقْلَةِ، الثُّومِ - وَقَالَ مَرَّةً: مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ وَالثُّومَ وَالْكُرَّاتَ فَلَا يَفْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَى مِمَّا يَتَأَذَى مِنْهُ بَنُو آدَمَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(283) - ከጃቢር ቢን ዐብደላህ (ረዲዩሏሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: «"ነጭ ሽንኩርት ወይም ቀይ ሽንኩርት የበላ ሰው ከኛ ገለል ይበል ወይም ከመስጂዳችን ገለል ይበል። ቤቴም ይቀመጥ" አሉ። ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አረንጓዴ አታክልት ያለበት ድስት መጣላቸው። ውስጡም የሆነ ጠረን ሸተታቸው። ሲጠይቁም ውስጡ ስላለው ቡቃያ ተነገራቸው። እርሳቸውም ከርሳቸው ጋር ወደነበረ አንድ ባልደረባቸው "አስጠጉት" አሉ። እሳቸው መብላቱን እንደጠሉ ሰውየው መመልከቱን ባስተዋሉ ጊዜ እርሳቸውም "ብላ እኔ አንተ የማታወራው ጋር ስለማወራ ነው።" አሉት።» [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ሙስሊም በዘገቡት ዘገባ ከጃቢር ቢን ዓብደላህ እንደተላለፈው : ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "ከነዚህ ተክል ከነጭ ሽንኩርት የበላ ሰው ..." አንድ ጊዜ ደግሞ እንዲህ ብለዋል: "ቀይ ሽንኩርት፣ ነጭ ሽንኩርት፣ ባሮ የበላ ሰው መስጂዳችን እንዳይቀርብ። የሰው ልጅ በሚታወክበት ነገር መላእክትም ይታወካሉና።"

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ነጭ ሽንኩርት ወይም ቀይ ሽንኩርት የበላ ሰው የጀማዓ ሶላት የሚገኙ ወንድሞቹን በጠረኑ እንዳያውክ መስጂድ ከመምጣት ከለከሉት። ይህ መስጂድ ከመምጣት የመጣው ክልከላ ግን የውግዘት

ክልከላ ነው። ሙብላቱ የሚፈቀድ ምግብ ስለሆነ ክልከላው ከሙብላት አይደለም። ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አረንጓዴ አትክልት ያለበት ድስት መጣላቸው። ከድስቱ ውስጥም ጠረንን ባሸተቱ ጊዜና ውስጡ ያለው ነገር ምንነቱ ሲነገራቸው ከሙብላት ተቆጥበው አንዱ ባልደረባቸው እንዲበላ አቀረቡለት። ሰውዬውም እርሳቸውን ተከትሎ ሙብላቱን ጠላ። ነቢዩም (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሰውዬውን የተመለከቱት ጊዜ እንዲህ አሉት፡ "ብላ! እኔ ያልበላሁት በራእይ ከመላእክት ጋር ስለምንሾካሾክ ነው።"

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የሰው ልጆች በመጥፎ ሽታ እንደሚታወኩት መላእክትም ይታወካሉ በማለት ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ነጭ ሽንኩርት ወይም ቀይ ሽንኩርት ወይም ባሮ የበላ ሰው መስጂድ ከመምጣት መከልከሉን እንረዳለን።
2. እንደ ሲጃራ ጭብ፣ ትምባሆና የመሳሰሉት ሰጋጆች የሚታወኩበት መጥፎ ሽታ ያለው ሁሉ በፍርድ ወደነዚህ ነገሮች ይጠጋሉ።
3. የመከልከሉ ምክንያት ሽታ ነው። ስለዚህ አብዝቶ በመቀቀል ወይም በሌላ መንገድ ሽታው ቢወገድ መጠላቱም አብሮ ይወገዳል።
4. መስጂድ ውስጥ የጀመዓ ሶላት ስለሚያስመልጠው መስጂድ ውስጥ ጀመዓ ሶላት መስገድ ባለበት ሰው ላይ እነዚህን ነገሮችን ሙብላቱ ይጠላል። መስጂድ የመገኘት ግዴታው እንዲነሳለት ብሎ ለዘዴ ሙብላቱ ግን ይከለከላል።

5. ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ነጭ ሽንኩርትና የመሳሰሉትን ከሙብላት የተቆጠቡት ክልክል ስለሆነ ሳይሆን ጂብሪልን (ዐለይሂ ሰላም) ስለሚያወሩ ነው።
6. ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ብይንን ከምክንያቱ ጋር አቆራኝተው መናገራቸው የርሳቸውን የማስተማር ውበትን ያሳዩናል። ይህም የሚያናግሩት ሰው የመከልከል ጥበቡን በማወቅ ልቡ እንዲረጋጋ ነው።
7. ቃዲ እንዲህ ብለዋል: «ዑለማዎች ይህን ሐዲሥ በመመርኮዝ ከመስጂድ ውጪ ያሉ የሶላት መሰብሰቢያዎችን እንደ ዒድና ጀናዝ ሶላት ለመስገድ የሚሰበሰቡበትን አይነቱ፣ የአምልኮ መሰብሰቢያ፣ ልክ እንደዚሁ የእውቀት፣ የዚክር፣ የሰርግ ድግስና የመሳሰሉት መሰብሰቢያዎችን መስጂድ ውስጥ ከሚሰገዱት ጋር በዚሁ ፍርድ አመሳስለዋቸዋል። ሱቅና የመሳሰሉት ግን የዚህ ሐዲሥ መልእክት ውስጥ አይገቡም።»
8. ዑለማዎች እንዲህ ብለዋል: እዚህ ሐዲሥ ውስጥ ነጭ ሽንኩርትና የመሳሰሉትን የበላ ሰው መስጂዱ ባይ እንኳ ቢሆን መስጂድ ውስጥ ከመግባት መከልከሉን ይጠቁመናል። ይህም መላእክቶች የሚኖሩበት ስለሆነና የሐዲሁ ጥቅል ሀሳብ ይህንን ስለሚጠቁም ነው።

(4850)

(284) - عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

«مَنْ أَكَلَ طَعَامًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ، عُفِرَ

لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ». [حسن] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

(284) - ሰህል ቢን ሙዓዝ ቢን አነስ ከአባቱ እንዳስተላለፈው እንዲህ አለ: «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ምግብ በልቶ <አልሐምዱ ሊላሂላዚ አጥዐመኒ ሀዘ ወረዘቀኒሂ ሚን ገይሪ ሐውሊን ሚንኒ ወላቁውዋህ> ያለ ሰው ያሳለፈው ወንጀል ለርሱ ይማርለታል።"» ትርጉሙም "ያለኔ ኃይልና ብልሃት ይህንን ለበላኝና ለላገሰኝ አላህ ምስጋና የተገባው ነው። " ማለት ነው። [ሐሰን ነው።] - [አቡዳውድ፣ ቲርሚዚ፣ ኢብኑማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ምግብ የበላን ሰው አላህን እንዲያመሰግንና ምግብን በማምጣቱም በመብላቱም በአላህና በእገዛው ካልሆነ በቀር ለኔ ምንም አቅም የለኝም እንዲልም አነሳሱ። ቀጥለው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ይህንን የተናገረ ሰው ላሳለፈው ትናንሽ ወንጀሎቹ የአላህን ምህረት ለማግኘት የተገባ እንደሆነ አበሰሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የምግብ መጨረሻ ላይ አላህን ማመስገን እንደሚወደድ እንረዳለን።
2. አላህ ለባሮቹ ሲሳይን መለገሱን፣ የሲሳይን ምክንያት ለነርሱ ማግራቱንና በዚህም የወንጀላቸው መማሪያን ማድረጉን ስናይ የአላህን በባሮቹ ላይ ያለውን ትልቅ ትሩፋት መብራራቱን እንረዳለን።
3. የባሮች ጉዳይ ባጠቃላይ ከአላህ ነው እንጂ በነርሱ ኃይልና ብልሃት አይደለም። የትኛውም ባሪያ ግን ሰበቦችን በመስራት የታዘዘ ነው።

(5431)

(285) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا عَطَسَ وَضَعَ يَدَهُ أُوتِيَهُ - عَلَّ فِيهِ، وَخَفَّضَ - أَوْ غَضَّ - بِهَا صَوْتَهُ. [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وأحمد]

(285) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲየላሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ያስነጠሱ ጊዜ እጃቸውን ወይም ልብሳቸውን አፋቸው ላይ አድርገው ድምፃቸውን ይቀንሱበት ነበር።» [ሰሐክ ነው።] - [አቡዳውድ፣ ቲርሚዲና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ያስነጠሱ ጊዜ:

መጀመሪያ: ከአፋቸው ወይም ከአፍንጫቸው አንዳች ነገር ወጥቶ አብሯቸው የተቀመጠውን ላለማወክ እጃቸውን ወይም ልብሳቸውን አፋቸው ላይ ያኖራሉ።

ሁለተኛ: ድምፃቸውን ይቀንሱ ነበር። ከፍም አያደርጉትም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በማስነጠስ ዙሪያ የነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መመሪያ መገለጫና በዚህ ጉዳይ እርሳቸውን መከተል እንደሚገባ እንረዳለን፤
2. አንድ ሰው ያስነጠሰ ጊዜ ከርሱ አንዳች ነገር ወጥቶ አብሮ የተቀመጠውን እንዳያውክ ልብስን ወይም መሀረብና የመሳሰሉትን አፍና አፍንጫ ላይ ማኖር እንደሚወደድ

እንረዳለን።

3. ሲያስነጥሱ ድምፅን ዝግ ማድረግ የሚፈለግ ጉዳይ ነው። ይህም ስነ-ስርዓትን ከሚያሟሉና ከመልካም ስነ-ምግባር የሚመደብ ነው።

(3317)

(286) - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ

اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخْصَةً، كَمَا يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى عَزَائِمُهُ». [صحيح] - [رواه ابن حبان]

(286) - ከኢብኑ ዐባስ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "አላህ ግዴታ ያደረገው ሲተገባር እንደሚወደው፤ ያግራራውም ሲተገባር ይወዳል።" [ሶሒሕ ነው።] - [ኢብኑ ሒባን ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አላህ አምልኮና ህግጋቶቹን በማቅለል የደነገጋቸው ማግራሪያዎች ሲተገቡና እንደሚወድ ተናገሩ። እንዲሁም አቅመ አዳምና ጤነኛ የሆኑ ሰዎች በተቸገሩ ሰዓት የደነገገላቸውን ማቅለያዎች ለምሳሌ:- ጉዞ ላይ ሰላትን ማሳጠርና ሰላትን ሰብስቦ መስገድ ይመስል ሲፈጸሙም አላህ እንደሚወድ ተናገሩ። ይህም ልክ ግዴታ ያደረጋቸው ሲሰሩ (ተግባራዊ ሲደረጉ) እንደሚወደው ነው። ምክንያቱም አላህ በግራራውም ጉዳዮች ሆነ ግዴታ ባደረገው ጉዳዮች ላይ ትእዛዙ አንድ ነውና።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ጥራት የተገባው አላህ የደነገጋቸው ማግራሪያዎች ሲሰሩ

መውደዱ አላህ በባሮቹ ላይ ያለውን እዝነት እንረዳለን።

2. የዚህን ሸሪዕ ምሉእነትና በሙስሊም ላይ ችግርን ያነሳ መሆኑን እንረዳለን።

(65017)

(287) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ يُرِدِ

اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصَبِّ مِنْهُ»۔ [صحيح] - [رواه البخاري]

(287) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡- የአላህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡- "አላህ ለርሱ መልካም የሻለትን ሰው ይፈትነዋል።" [ሶሐኦ ነው።] - [ቡካሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

አላህ በአንድ አማኝ ባሪያው ላይ መልካምን የፈለገ ጊዜ በነፍሳቸው፤ በገንዘባቸውና በቤተሰቦቻቸው እንደሚፈትናቸው ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ተናገሩ። ይህም አንድ አማኝ በሱ ምክንያት ወደ አላህ በዱዓእ መጠጋት፣ የወንጀል መማርና የደረጃ ከፍ ማለትን ስለሚያገኝ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አማኝ የሆነ ሰው ለተለያዩ የመከራ አይነቶች የተጋለጠ ነው።
2. ፈተና የአንድ አማኝን ደረጃ ከፍ ከማድረግ፣ ማዕረጉን ከመስቀሉና ወንጀሉን ከማስማሩ አኳያ አላህ ለባሪያው ላለው ውዴታ ምልክት ሊሆን ይችላል።
3. በመከራዎች ላይ ትእግስት በማድረግና ባለመበሳጨት ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።

(4204)

(288) - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَدَى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشُّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(288) - ከአቡ ሰዒድ አልኹድሪይና አቡ ሁረይራህ (ረዲዋሊሁ ዐንሁማ) -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል፡- "አንድን ሙስሊም ድካም፣ በሽታ፣ ሀሳብ፣ ሀዘን፣ ጉዳት፣ ጭንቀት የምትወጋው አንዲት እሾክ እንኳ (በከንቱ) አታገኘውም አላህ በሷ ምክንያት ከወንጀሎቹ የሚምርለት ቢሆን እንጂ ።" [ሶሐሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ሙስሊምን ከበሽታዎች ፣ ከጭንቀቶች፣ ከሀዘኖች፣ ከችግሮች፣ ከመከራዎች፣ ከመከራዎች እንዲሁም ከፍርሀትና ረሀብ ቢደርስበት አንዲት እሾህ እንኳ ብትወጋውና ብታሳምመው ለርሱ ወንጀሎቹን ማስማሪያና ኃጢአቶቹን ማስሰረድ እንደሚሆንለት የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ገለጹ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አላህ በአማኝ ባሮቹ ላይ በሚደርስባቸው ትንሽ ጉዳት ምክንያት ወንጀሎችን መማሩ በአማኝ ባሮቹ ላይ ያለው ችሮታና እዝነቱን ይገልጻል።
2. አንድ ሙስሊም የሚደርስበት ችግር ለደረጃው ከፍታና ለወንጀሉ መማሪያ እንዲሆንለት አላህ ዘንድ የሚያገኘውን ምንዳ

በማሰብ፤ በትንሹም ሆነ በትልቁ መከራ ሁሉ ሊታገስ ይገባዋል።

(3701)

(289) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا يَزَالُ

الْبَلَاءُ بِالْمُؤْمِنِ وَالْمُؤْمِنَةُ فِي نَفْسِهِ وَوَلَدِهِ وَمَالِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ». [حسن] -

[رواه الترمذي وأحمد]

(289) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል፡- «የአሊህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል፡ "አማኝ የሆነ ወንድና ሴት በርሱ ላይ ምንም ወንጀል የሌለበት ሆኖ አላህን እስኪገናኝ ድረስ በነፍሱ፣ በልጁና በገንዘቡ ላይ መከራ ከመከሰት አይወገድም።"» [ሐሰን ነው።] - [ቴርሚዢና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አማኝ የሆነ ወንድና ሴት ባረያ ከፈፀማቸው ሁሉም ወንጀሎችና ኃጢአቶች የፀዳ ሆኖ አላህን እስኪገናኝ ድረስና በነዚህ መከራዎች ሁሉንም ወንጀሎቹን አላህ እስኪምረው ድረስ በነፍሱ (በጤናውና በአካሉ)፣ በልጆቹ (በህመም ወይም ሞት ወይም በነርሱ በመበደል ወይም ከዚህ ውጪ ባሉ በልጆች ሳቢያ በሚደርሱ መከራዎች)፣ በገንዘቡ (በመደክየት፣ ንግዱን በመክሰር፣ በመሰረቅ፣ በኑሮ መወደድ፣ በሲሳይ መጥበብ) የሚያጋጥመው መከራና ፈተና አይላቀቀውም ብለው ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. አላህ ለአማኝ ባሮቹ ካለው እዝነት በዱንያ መከራዎችና ፈተናዎች

- አማካኝነት በዱንያ ላይ እያሉ ወንጀሎቻቸውን ከነርሱ መማሩ ነው።
- 2. መከራ ብቻውን ወንጀልን ያስምራል ለዚህም አምኖ መገኘት ቅድመ መስፈርቱ ነው። አንድ ባሪያ ከታገሰና ካልተማረረ ይመነዳል።
- 3. በሚወደውም፣ በሚጠላውም በሁሉም ጉዳዮች በመታገስ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን። የአላህን ምንዳ በመፈለግና ቅጥቱን በመፍራት አላህ ግዴታ ያደረገበትን በአግባቡ በመፈፀምና አላህ ክልክል ያደረገበትን ነገር በመራቅ ላይ መታገስ ይገባዋል።
- 4. ሐዲሁ ውስጥ "በአማኝ ወንድና ሴት ላይ" የሚለው ንግግር፡ አማኝ ሴት የሚለው መጨመሩ ለሴቶች ተጨማሪ አፅንዖት ለመስጠት ነው። ያለበለዚያ "አማኝ" ብቻ ቢሉም በዚህ ውስጥ ሴት ትጠቃለል ነበር። ጉዳዩ በወንድ ላይ ብቻ የተገደበ አይደለምና። መከራ በሴት ላይም ቢከሰት ልክ እንደወንዱ ወንጀሊና ኃጢአቷ በመማር ተመሳሳይ ምንዳ ቃል ተገብቶላታል።
- 5. አንድ ባሪያ በተደጋጋሚ የሚያጋጥሙትን ህመሞች ከሚያቀሉለት ነገሮች አንዱ መከራውን ተከትለው የሚያገኛቸው ትሩፋቶች ናቸው።

(3159)

(290) - عَنْ صُهَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ، إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءٌ شَكَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَّهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءٌ صَبَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَّهُ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(290) - ከሱሀይብ (ረዲዮላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "የአማኝ ነገር ይደንቃል። ሁሉ ነገሩ መልካም ነው። ይህም ለአማኝ እንጂ ለሌላ ለአንድም አካል ሊሆን አይችልም። ደስታ በሚያጋጥመው ጊዜ ያመሰግንና ለርሱ መልካም ይሆንላታል። ጉዳት በሚያጋጥመውም ጊዜ ይታገስና ለርሱ መልካም ይሆንላታል።"» [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) አድናቆታዊ በሆነ መልኩ በአማኝ ጉዳይና ሁኔታ ይገረማሉ። ይህም የአማኝ ሁኔታዎች ባጠቃላይ መልካም በመሆናቸው ነው። ይህም ለአማኝ እንጂ ለሌላ አይሆንም። አማኝ የሆነ ሰው ደስታ በሚያጋጥመው ጊዜ በርሱ ላይ አላህን ያመሰግናል። በማመስገኑም ምንዳን ያገኛል። ጉዳት ሲያጋጥመው ደግሞ ይታገሳልም አላህ ዘንድ ምንዳ አገኝበታለሁ ብሎም ያስባል። በትእግሰቱም ምንዳን ያገኛል። ስለዚህ እርሱ በሁሉም ሁኔታዎቹ በምንዳ ላይ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በደስታ ወቅት ማመስገንና በጉዳት ወቅት መታገስ ያለውን ትሩፋት እንረዳለን። ይህንን የፈፀመም በሁለቱም ሀገሮች መልካምን ያገኛል። በፀጋዎች ላይ ያለመሰገንና በመከራዎች ላይ ያልታገሰ ሰው ምንዳም ያመልጠዋል ወንጀልም ይኖርበታል።
2. የኢማንን ደረጃ እንረዳለን። በየትኛውም ሁኔታ ምንዳ ማግኘት ለኢማን ባለቤቶች ካልሆነ በቀር ለማንም አይሆንም።
3. በደስታ ወቅት ማመስገንና በጉዳት ወቅት መታገስ ከአማኞች

መገለጫ መካከል አንዱ እንደሆነ እንረዳለን።

4. በአላህ ውሳኔና ፍርድ ማመን አማኝን በሁሉም ሁኔታዎቹ ላይ የተሟላ ውዴታ እንዲኖረው ያደርገዋል። ይህም ከአማኝ ውጪ ካለ ሰው በተቃራኒው ነው። አማኝ ያልሆነ ሰው ጉዳት በሚያጋጥመው ወቅት ዘውታሪ ብስጭት ላይ ይሆናል። ከአላህ የሆኑ ፀጋዎች ባገኘ ወቅትም በፀጋው አላህን በሚወደው ላይ ቀርቶ ጭራሽ አሏህን ለማመፅ ይጠቀምበታል።

(3298)

(291) - عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

«إِذَا مَرَضَ الْعَبْدُ أَوْ سَافَرَ كُتِبَ لَهُ مِثْلُ مَا كَانَ يَعْمَلُ مُقِيمًا صَحِيحًا».

[صحيح] - [رواه البخاري]

(291) - ከአቡ ሙሳ አል-አሽዳሪይ ረዲየሏሁ ዐንሁ እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: "የአሏህ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "አንድ ሰው በታመመ ወይም ጉዞ በወጣ ወቅት ሀገሩ እያለና ጤናማ ሳለ እንደሚያደርገው አጅር ይጻፍለታል።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ስለአሏህ እዝነትና ችሮታ እየነገሩን ነው። ይህም አንድ ሙስሊም በሀገሩ እና ጤነኛ ሳለ ልምድ ያደረገው መልካም ስራ ከዚያም ችግር ገጥሞት ታሞ ማድረግ ባይችል፣ ወይም በጉዞ ወይም ደግሞ በሌላ በየትኛውም በቂ ምክንያት ሳያደርገው ቢቀር ልክ ጤነኛና በሀገሩ ሆኖ ሲያደርግ እንደነበረው ምንዳ ሙሉ ሆኖ ይጻፍለታል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. አሏህ በባሮቹ ላይ ያለው ችሮታ ስፋቱን እንረዳለን።
- 2. ጤነኛ በሆንን እና ትርፍ ጊዜ ባገኘንበት አጋጣሚ መልካም ተግባርና ጊዜን በአግባቡ በመጠቀም መበርታት እንደሚገባን እንረዳለን።

(3553)

(292) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ فِتْنًا كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَيُؤْمِنَا كَافِرًا، أَوْ يُؤْمِنَا مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيعُ دِينَهُ بِعَرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا». [صحيح] - [رواه مسلم]

(292) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲያሏሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "ሰውዬው አማኝ ሆኖ ያነጋና ከሀዲ ሆኖ የሚያመሸበት፤ ወይም አማኝ ሆኖ ያመሸና ከሀዲ ሆኖ የሚያነጋበት፤ እምነቱንም በአለማዊ ሸቀጥ እስከመሸጥ የሚያደርሱ የድቅድቅ ጨለማ ቁራጭ የመሰሉ ፈተናዎች ከመምጣታቸው በፊት በመልካም ስራ ተቻከሉ።" [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መልካም ስራ ከመፈፀም የሚከለክሉና የሚያቅቡ ፈተናና ማምታቻዎች መጥተው መልካም ስራ መስራት ከባድ ከመሆኑ በፊት አማኞች ወደ መልካም ስራ እንዲቻኩሉና እንዲያበዙ አነሳሱ። ይህም ፈተና እንደ ሌሊት ቁራጭ ድቅድቅ ጨለማ በመሆኑ እውነቱ ከሀሰት ጋር ተደበላልቆ ለሰዎች እውነትን ከውሸት መለየት የሚከብድበት ፈተና

ነው። ከፈተናዎ መክበድ የተነሳ ሰውጭው አማኝ ሆኖ አንግቶ ከሀዲ ሆኖ እስኪያመሽ፤ አማኝ ሆኖ አምሸቶ ከሀዲ ሆኖ እስኪያነጋና ጠፊ በሆነው አለማዊ ጥቅም ሃይማኖቱን እስኪተው ድረስ ሰዎች ይዋልላሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሃይማኖቱን በአግባቡ ከመተግበር የሚከለክሉ ግርዶሽች ከመምጣታቸው በፊት ሃይማኖትን አጥብቆ መያዝና ወደ መልካም ስራ መቻከል ግዴታ መሆኑን እንረዳለን።
2. በመጨረሻው ዘመን አጥማሚ ፈተናዎች ተከታትለው እንደሚመጡ መጠቆማቸው። ይህም አንድ ፈተና በተወገደች ቁጥር ሌላ ፈተና ይከተላታል።
3. የሰው ልጅ እምነት በደከመ ጊዜና ለገንዘብም ሆነ ለሌላ ዓለማዊ ጉዳዮች እምነቱን አሳልፎ ከሰጠ ይህ ከእምነቱ ለመጣመም፣ እምነቱን ለመተዉና ከፈተና ጋር አብሮ ለመነዳቱ ሰበብ ይሆንበታል።
4. እዚህ ሐዲሥ ውስጥ መልካም ስራዎች ከፈተና ለመዳን ምክንያት እንደሆኑ ይጠቁማል።
5. ፈተናዎች በሁለት ይከፈላሉ፡- አንዱ የማምታቻ (የሹባሃ) ፈተናዎች ሲሆን መፍትሄውም ዕውቀት ነው። ሌላው ደግሞ የዝንባሌ/ ፍላጎት (የሸህዋ) ፈተናዎች ሲሆን መፍትሄውም ኢማንና ትእግስት ነው።
6. ይህ ሐዲሥ ስራው ያነሰ ሰው ፈተና ወደርሱ በፍጥነት እንደሚመጣና ስራው የበዛ ሰው ደግሞ በሰራው ስራ (ተመፅድቆ) መሸወድ እንደማይገባውና ይልቁንም ጨምሮ ማብዛት እንዳለበት ይጠቁማል።

(293) - عن معاوية رضي الله عنه قال: سمعتُ النبيَّ صلى الله عليه وسلم يقول: (مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ، وَاللَّهُ يُعْطِي، وَلَنْ تَزَالَ هَذِهِ الْأُمَّةُ قَائِمَةً عَلَى أَمْرِ اللَّهِ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ). [صحيح] - [متفق عليه]

(293) - ከሙዓዊያህ - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ:- "አላህ ለእርሱ መልካምን የሻለትን ሰው ሃይማኖቱን ያስገነዝበዋል። እኔ አከፋፋይ ብቻ ነኝ አላህ ነው የሚሰጠው። ይህች ኡማህ በአላህ ትእዛዝ ላይ የቆመች ከመሆን አትወገድም! የአላህ ትእዛዝ እስክትመጣ ድረስም የተቃረናቸው ሁሉ አይጎዳቸውም።" [ሰላሌ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

አላህ ለእርሱ መልካምን የሻለት ሰው ሃይማኖቱን መገንዘብ እንደሚቻረው፤ ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም አላህ ከሰጠቸው ሲሰይ፣ ዕውቀትና ሌሎችም ነገሮች የሚያከፋፍሉና የሚያሰራጩ አከፋፋይ ብቻ እንጂ ትክክለኛው ሰጪ አላህ ብቻ እንደሆነ ከሱ ውጪ ያሉት ከሰብብነት የዘለለ ክርሱ ፈቃድ ውጪ እንደማይጠቅሙ፤ ይህ ኡማህ በአላህ ትእዛዝ ላይ ከመቆም እንደማይወገድና ትንሳኤ እስከሚቆም ድረስም የተፃረራቸው እንደማይጎዳቸው ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሸሪዐዊ ዕውቀት እና እርሱን መማር ያለው ትሩፋት ትልቅ መሆኑንና በርሱም ላይ መነሳሳቱን ተረድተናል።
2. በእዚህ ኡማህ ውስጥ በእውነት ላይ የሚቆም መኖሩ የማይቀር

ጉዳይ መሆኑንና ከእውነተኛ መንገድ አንዱ ሲገለጸ ሌላው በእውነት ላይ ይቆማል።

3. ሃይማኖትን መገንዘብ አላህ ለባሪያው መልካም ከመሻቱ የሚመደብ ነው።

4. ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም የሚሰጡት በአላህ ትእዛዝና ፍላጎት ብቻ መሆኑንና ያለርሱ ፈቃድ አንድም ነገር ማድረግ እንደማይችሉ ተረድተናል።

(5518)

(294) - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا

تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ لِتَبَاهُوا بِهِ الْعُلَمَاءَ، وَلَا لِتُمَارُوا بِهِ السُّفَهَاءَ، وَلَا تَحْتَرُوا بِهِ الْمَجَالِسَ، فَمَنْ فَعَلَ

ذَلِكَ، فَالْتَأَرْ التَّارُ». [صحيح] - [رواه ابن ماجه]

(294) - ከጃቢር ቢን ዐብደላህ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡- "ዕውቀትን ዑለሞችን ልትገኛክህና (በሊቃውንት ፊት ለመታየት)፣ ቂሎችን ልትሟገቱበት፣ በመድረኮች ላይ ቅድሚያ እንድትመረጡበት በማለም እንዳትቀስሙ። ይህን የፈፀመ (ለርሱ) እሳት አለው እሳት አለው።"

[ሰሊክ ነው።] - [ኢብኑ ማጀህ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ዑለሞችን ለመወዳደርና ለመገኘት፣ እኔ እንደናተው ዓሊም ነኝ የሚለውን ለማሳየት ወይም ቂሎችንና ደካማ ግንዛቤ ያላቸውን ልትሟገቱና ልታናግሩ ወይም በመድረኮች ግንባር ቀደም ለመሆንና ከሌላው ቅድሚያ እንዲሰጡ በማለም ዕውቀት ከመፈለግ ነቢዩ

የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አስጠነቀቁ። ይህን የፈፀመ ሰው፤ ለአላህ ብሎ ዕውቀት በመፈለግ ላይ እሱ ለይዩልኝና ያለ ኢሽላስ በመስራቱ እሳት ይገባዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ዕውቀትን ሊፎካከርበት ወይም ሊሚገትበት ወይም በመድረኮች ቅድሚያ እንዲሰጠውና ለመሳሰሉት አላማዎች የተማረ ሰው በእሳት እንደተዘተበት እንረዳለን።
2. ዕውቀትን ለሚማርና ለሚያስተምር ሰው ኒያን ማጥራት አንገብጋቢ ነው።
3. ኒያ የሥራ መሰረት መሆኑንና ምንዳም በኒያ ላይ የተመረከዘ መሆኑን ተረድተናል።

(65047)

(295) - عن عثمان رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «خَيْرُكُمْ مَنْ

تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ». [صحيح] - [رواه البخاري]

(295) - ከዑስማን -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም እንዲህ ብለዋል: "ከናንተ መካከል በላጩ ቁርአንን ተምሮ ያስተማረ ሰው ነው።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኻሪ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም ከሙስሊሞች መካከል በላጩና አላህ ዘንድ ከፍተኛ ደረጃ ያለው ቁርአን ማንበብን፣ መሸምደድን፣ ማሰማርን፣ መገንዘብንና ማብራራትን የተማረና እርሱ ዘንድ ያለውን የቁርአን እውቀት ከመተግበሩም ጋር ለሌላው ያስተማረ መሆኑን ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. የቁርአን ልቅና መገለፁ። ቁርአን የአላህ ቃል ስለሆነ ምርጡ ቃል ነው።
2. ምርጥ ተማሪ ማለት ሌላውንም የሚያስተምር እንጂ በነፍሱ ላይ የሚገደብ አይደለም።
3. ቁርአንን መማርና ማስተማሩ ማንበቡንም፣ ትርጉሙንም ሀግጋቱንም ያካትታል።

(5913)

(296) - عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: حَدَّثَنَا مَنْ كَانَ يُفَرِّئُنَا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُمْ كَانُوا يَقْتَرُونَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ آيَاتٍ، فَلَا يَأْخُذُونَ فِي الْعَشْرِ الْأُخْرَى حَتَّى يَعْلَمُوا مَا فِي هَذِهِ مِنَ الْعِلْمِ وَالْعَمَلِ، قَالُوا: فَعَلِمْنَا الْعِلْمَ وَالْعَمَلَ. [حسن] - [رواه أحمد]

(296) - አቢ ዑብዱረሕመን አስሱለሚይ አላህ ይዘንላቸው እንዲህ አሉ፡- ከነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሰሐቦች መካከል ቁርአን ያስተምረን የነበረ አንድ ሰሐብ "ሰሀቦች ከአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አስር የቁርአን አንቀጾችን ተምረው በተማሩት አንቀጾች ውስጥ ያለውን ዕውቀትና ተግባር ሳይረዱ ሌላ ተጨማሪ አስር አንቀጾችን አይማሩም ነበር። በዚህም "ዕውቀትንም ተግባርንም ተማርን" አሉ።" ብሎ ነገረን። [ሐሰን ነው።] - [አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ሰሐቦች -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደዱላቸውና- ከአላህ

መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አስር የቁርአን አንቀጾችን ይቀስሙ ነበር። በቀሰሙት አስር አንቀጾች ውስጥ ያለውን ዕውቀት እስኪረዱና እሱን ሳይተገብሩ ወደ ሌላ እውቀት አይሸጋገሩም ነበር።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. የሰሐቦች -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- ደረጃና ቁርአንን የመማር ጉጉታቸውን እንረዳለን።
- 2. ቁርአንን መማር የሚባለው በመረዳትና ውስጡ ባለው በመተግበር ነው እንጂ በማንበቡና በመሸምደዱ ብቻ አይደለም።
- 3. ዕውቀት ከንግግርና ከተግባር በፊት እንደሆነ ተረድተናል።

(65058)

(297) - عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

«مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، لَا أَقُولُ {الْم} حَرْفٌ، وَلَكِنْ {الْف} حَرْفٌ، وَ{لَامٌ} حَرْفٌ، وَ{مِيمٌ} حَرْفٌ». [حسن] - [رواه الترمذي]

(297) - ከዐብደላህ ቢን መስዑድ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: 'ከአላህ መጽሐፍ አንዲትን ፊደል የቀራ ሰው ለርሱ አንዲት ምንዳ ይሰጠዋል። አንዲት ምንዳ ደግሞ በአስር አምሳያዎ (ትባዛላች።) (ይሄንን ስል) {አሊፍ ላም ሚም} አንድ ፊደል ነው እያልኩ አይደለም። ነገር ግን {አሊፍ} አንድ ፊደል ነው። {ላም} አንድ ፊደል ነው። {ሚም} አንድ ፊደል ነው።'" [ሐሰን ነው።] - [ተርጉሟዚ ዘግባውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ማንኛውም ከአላህ መጽሐፍ አንድ ፊደል የሚቀራ ሙስሊም ለርሱ ምንዳ እንዳለውና አንዱ ምንዳ ደግሞ ለርሱ በአምሳያው እስከ አስር ድረስ እንደሚባዛለት ተናገሩ።

ከዚያም ይህንን ({አሊፍ ላም ሚም}) አንድ ፊደል ነው እያልኩ አይደለም። ነገር ግን {አሊፍ} አንድ ፊደል ነው። {ላም} አንድ ፊደል ነው። {ሚም} አንድ ፊደል ነው።) በሚለው ንግግራቸው ሶስት ፊደል እንደሚሆኑና ሰላሳ ምንዳ እንደሚሆኑ ገለጹ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ቁርአን ማንበብ በማብዛት ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. አንድ ቁርአን አንባቢ የሚያነባቸው ሁሉም ቃላት ውስጥ የሚገኙ ፊደላት በአስር አምሳያቸው የሚባዙ የሆኑ ምንዳዎች አሉት።
3. አላህ ለባሮቹ በራሱ ቸርነት ምንዳዎችን ማባዛቱ የርሱ እዝነትና ቸርነት ሰፊ መሆኑን ያስረዳናል።
4. ቁርአን ከሌሎች ንግግሮች በላይ ያለውን ብልጫና ማንበቡም አላህን ማምለኪያ መሆኑን እንረዳለን። ይህም እርሱ የአላህ ቃል ስለሆነ ነው።

(6275)

(298) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ: اقْرَأْ وَارْتَقِ، وَرَتَّلْ كَمَا كُنْتَ تُرْتَلُ فِي الدُّنْيَا، فَإِنَّ مَرْكَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرُؤُهَا».

[حسن] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي في الكبرى وأحمد]

(298) - ዐብደላህ ቢን ዐምር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንዲህ አሉ:- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም

በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል፡- "ለቁርኣን ባለቤት
"አንብብ! (ደረጃን) ውጣ! በዱንያ ውስጥ አሳምረህ ታነብ
እንደነበርከው አሳምረህ አንብብ! (ጀነት ውስጥ) ያንተ ስፍራ
የምታነበው የመጨረሻው አንቀፅ ዘንድ ነው።" ይባላል።" [ሐሰን ነው።]
- [አቡዳዊድ፣ ቲርሚዲ፣ ነሳኢ በኩብራ፣ አሕመድ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ቁርኣንን ለሚያነብ፣ ቁርኣን ውስጥ ባለው ለሚሰራ፣ በቃሉ
መሸምደድንም ሆነ አሳምሮ ማንበብን አጥብቆ የያዘ ጀነት በሚገባ
ጊዜ "ቁርኣንን አንብብ! በዚህም ሰብብ የጀነት ደረጃዎችን ውጣ!
ቁርኣንን በስክነትና እርጋታ ዱንያ ላይ ታነበው እንደነበርከው አንብብ!
ያንተ ስፍራ የምታነበው የመጨረሻው አንቀፅ ዘንድ ነው።" ይባላል
በማለት ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በቁጥርም ሆነ በሁኔታ ለሥራችን በሚመጥን መልኩ ነው የምንመነዳው።
2. ቁርኣንን በማንበብ፣ አሳምሮ በመቅራት፣ በመሸምደዱ፣ በማስተንተኑና በቁርኣን በመስራት ላይ መበረታታቱን እንረዳለን።
3. ጀነት በርካታ ደረጃዎችና እርከኖች ያሏት ሲሆን የቁርኣን ባለቤት የሆነ ሰው ከፍተኛ የሆነውን ደረጃ ነው የሚያገኘው።

(65054)

(299) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيُّكُمْ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَنْ يَجِدَ فِيهِ ثَلَاثَ خَلِيفَاتٍ عَظِيمٍ سِمَانٍ؟» قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ: «فَثَلَاثُ

آيَاتٍ يَفْرَأُ بِهِنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلِقَاتٍ عِظَامٍ سَمَانٍ». [صحيح] - [رواه

[مسلم]

(299) - አቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንዲህ አሉ:- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ:- "አንዳችሁ ወደ ቤተሰቡ የተመለሰ ጊዜ ሶስት ትላልቅ የሰቡ እርጉዝ ግመሎችን ቢያገኝ ያስደስተዋልን?" እኛም "አዎን" አልን። እሳቸውም "አንዳችሁ በሰላቱ ውስጥ የሚያነባቸው ሶስት አንቀጾች ከሶስት ትላልቅ የሰቡ እርጉዝ ግመሎች ለሱ የተሻሉ ናቸው።" አሉ። [ሶሊክ ነው።] - [መስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሰላት ውስጥ ሶስት አንቀጾችን በማንበብ የሚገኘው ምንዳ አንድ ሰው ቤቱ ውስጥ ሶስት የሰቡ ትላልቅ እርጉዝ ግመሎችን ከሚያገኝ እንደሚበልጥ ገለጸ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሰላት ውስጥ ቁርአን የማንበብ ትሩፋት መገለጸ።
2. መልካም ሥራዎች ከጠፊዋ ዱንያ መጣቀሚያ የተሻሉና ዘውታሪዎች ናቸው።
3. ይህ ትሩፋት ሦስት አንቀጾችን በማንበብ ብቻ የተገደበ አይደለም። ስጋጁ ሰላቱ ውስጥ የሚያነባቸውን አንቀጾች በጨመረ ቁጥር የሚያገኘው ምንዳ ለሱ በሚያነባቸው ቁጥር ልክ የእርጉዝ ግመሎች ከሚሰጠው የተሻለ ነው።

(65053)

(300) - عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:

«تَعَاهَدُوا هَذَا الْقُرْآنَ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنَ الْإِبِلِ فِي عُقْلِيهَا». [صحيح]

[متفق عليه] -

(300) - ከአቡ ሙሳ አልአሽሪይ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ አሉ: "ይህንን ቁርአን ተጠባብቁት! የሙሐመድ ነፍስ በእጁ በሆነችው ጌታ እምላላሁ እርሱ (ቁርአን) ግመል ከታሰረችበት (ፈታ) ከምታመልጠው የበለጠ በጣም የሚያመልጥ ነው።" [ሱሒሕ ነው።] - [ቡካሪና ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አንድ ሰው ቁርአንን በልቡ ከሸመደደው በኋላ እንዳይረሳው ቁርአንን በመጠባበቅና በማንበቡ ላይ መዘውተርን አዘዙ። ቁርአን ከልብ ውስጥ ከታሰረች ግመል የበለጠ እጅግ የሚጠፋና የሚወገድ መሆኑን ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በመሀላቸው በማጠናከር ገለጹ። ግመል በክንዶቿ መሀል በገመድ ተጠፍራ ስታበቃ ሰውዬው ከተጠባበቃት ይይዛታል፤ ከለቀቃት ግን ትሄዳለችም ትጠፋለችም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ቁርአንን የሸመደደ ሰውም ቁርአንን በማንበቡ ላይ በየጊዜው ከዘወተረ ልቡ ውስጥ እንደተጠበቀ ይቀራል። ያለበለዚያ ግን ይጠፋበታልም ይረሳዋልም።
2. ቁርአንን ከመጠባበቅ ጥቅሞች መካከል ምንዳና አጅርን ማግኘትና የትንሳኤ ቀን ከፍተኛ ደረጃን መጎናጸፍ ነው።

(5907)

(301) - عن أبي هريرة رضي الله عنه: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَا تَجْعَلُوا

بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ، إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْفِرُ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي تُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ». [صحيح] - [رواه

[مسلم]

(301) - ከአቡ ሁረይራ - አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ አሉ: "ቤቶቻችሁን መቃብር አታድርጉ። ሰይጣን የበቀራህ ምእራፍ የሚቀራበት ቤትን ይሸሻል።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ቤቶችን ከሶላት አራቁቶ እንደመቃብር የማይሰገድበት ማድረግን ከለከሉ።

በመቀጠልም ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ሰይጣን የበቀራህ ምእራፍ ከሚቀራበት ቤት እንደሚሸሽ ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ቤት ውስጥ ሱና ሶላቶችን የመሰሉ አምልኮዎችን ማብዛት እንደሚወደድ እንረዳለን።
2. ከጀናዛ ሶላት በስተቀር መቃብር ግቢ ውስጥ ሶላት መስገድ ወደ ሺርክና በተቀበረው ላይ ወሰን ወደ ማለፍ ከሚያዳርሱ መንገዶች አንዱ ስለሆነ አይፈቀድም።
3. መቃብር ዘንድ መስገድ መከልከሉ ሶሐቦች ዘንድ የተረጋገጠ ጉዳይ ስለሆነ ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ቤቶችን ልክ እንደመቃብር የማይሰገድባቸው ከማድረግ ከለከሉ።

(6208)

(302) - عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ، أَتُنْذِرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟» قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ، أَتُنْذِرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟» قَالَ: قُلْتُ: {اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} [البقرة: 255]. قَالَ: فَضْرَبَ فِي صَدْرِي، وَقَالَ: «وَاللَّهِ لِيَهِنَكَ الْعِلْمُ، يَا الْمُنْذِرِ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(302) - ከኡቦይ ቢን ከዕብ - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል:- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "አቡ ሙንዚር ሆይ! ከአላህ መጽሐፍ ከሸመደድከው ውስጥ ማንኛው አንቀፅ ታላቅ እንደሆነ ታውቃለህን?" "አላህና መልክተኛው ያውቃሉ። " አልኳቸው። " እርሳቸውም በድጋሚ "አቡ ሙንዚር ሆይ! ከአላህ መጽሐፍ ከሸመደድከው ማንኛው አንቀፅ ታላቅ እንደሆነ ታውቃለህን?" አሉኝ። "{አላህ ከእርሱ በቀር በእውነት የሚመለከ አምላክ የለም። ህያው ራሱን ቻይ ነው።} [አልበቀራህ: 255]" (አያተል ኩርሲይ) አልኩኝ። እሳቸውም ደረቴን በመምታት "በአላህ እምላላሁ! እውቀት ያስደስትህ አቡ ሙንዚር!" አሉኝ። [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ኡቦይ ቢን ከዕብን የአላህ መጽሐፍ ውስጥ ትልቁ አንቀፅ ማን ናት? በማለት ጠየቁት። መልስ ለመስጠት ከመነታ በኋላ አየቱል ኩርሲይ ናት {አላህ ከእርሱ በቀር በእውነት የሚመለከ አምላክ የለም። ህያው ራሱን ቻይ

ነው።} በማለት መለሰ። ነቢዩም የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈን በዕውቀትና ጥበብ የተሞላ መሆኑን ለመጠቆም ደረቱን በመምታት በዚህ ዕውቀት እንዲደሰትና እንዲገራለት ዱዐ በማድረግ ትክክለኛ መልስ እንደመለሰ በመጥቀስ አበረታቱት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የኡባይ ቢን ከዕብ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- ትልቅ ደረጃ መገለጹ።
2. አዩቱል ኩርሲይ በአላህ መጽሐፍ ውስጥ ትልቋ አንቀፅ በመሆኗ መሸምደዱ፣ ትርጉሙን ማስተንተኑና እርሱን መተግበር ተገቢ ነው።

(65059)

(303) - عن أبي مسعود رضي الله عنه قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «مَنْ قَرَأَ بِالْآيَاتِينَ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ كَفَّتَاهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(303) - ከአቢ መስዑድ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: "ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም እንዲህ ብለዋል: "በምሽት ውስጥ የመጨረሻዎቹን የበቀራህ ምእራፍ ሁለት አንቀጾች የቀራ ሰው ይበቁታል።" [ሱሒክ ነው።] - [ቡኻሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም በምሽት ውስጥ የበቀራህ ምእራፍ የመጨረሻዎቹን ሁለት አንቀጾች የቀራ ሰው አላህ መጥፎና ጎጂ ከሆኑ ነገሮች እንደሚበቃው ተናገሩ። ለሌሊት ሰላት ከመቆም ይበቁታል ማለት ነውም ተብሏል። ሌሎች ውዳሴዎችን ከማለት ይበቁታል ማለት

ነውም ተብሏል። ለሌሊት ሰላት የሚቀራ ዝቅተኛው በቂ የቁርአን አንቀጾች ናቸውም ተብሏል። ከዚህም ውጪ ተብሏል። ምንአልባት ሁሉም ከላይ የተጠቀሱትን ትርጓሜዎችን ቃሉ ስለሚሰበስባቸው ሁሉም ትክክለኛ ትርጓሜ ሊሆኑ ይችላሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የሱረቱል በቀራሪ የመጨረሻ አንቀጾች ትሩፋት መገለጫ። እሱም { አመነ አርረሱሉ ...} ከሚለው የአላህ ንግግር እስከምእራፉ መጨረሻ ያለውን ነው።
2. የበቀራሪ ምእራፍ መጨረሻዎች ምሽት ላይ ለሚቀራቸው ሰው ከጉዳት፣ ከመጥፎና ከሰይጣን ይከላከላሉ።
3. ምሽት የሚባለውም ፀሃይ ስትገባ ይጀምርና ጎህ ስትወጣ ይጠናቀቃል።

(6274)

(304) - عن النعمان بن بشير رضي الله عنه قال: سمعتُ النبيَّ صلى الله عليه وسلم يقول: «الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ»، ثُمَّ قَرَأَ: «(وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ)» [غافر: 60]. [صحيح] - [رواه أبو داود]

[والترمذي وابن ماجه وأحمد]

(304) - ከኑሶማን ቢን በሺር -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አለ: "ነቢዩን ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ: 'ዱዓእ እሱ አምልኮ ነው።' ከዚያም {ጌታችሁም አለ "ለምኑኝ እቀበላችኋለሁና። እነዚያ እኔን ከመግገዛት የሚከፋት ተዋራጆች ሆነው ገሀንምን በእርግጥ ይገባሉ።"} [ጋፈር: 60]

የሚለውን አነበቡ።" [ሶሊክ ነው።] - [አቡዳውድ፣ ቲርሚዚ፣ ኢብኑማጀቦና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶሊላሁ ዐለይሂ ወሰለም ዱዓእ አምልኮ እንደሆነ ተናገሩ። በዱንያና በአኪራዊ ጉዳዮች የሚጠቅመውን ነገር እንዲሰጠውና የሚጎዳውን ነገር እንዲከላከልለት አላህ የሚጠየቅበት ልመናዊ ዱዓም ይሁን፤ ማንኛውም ውጫዊና ውስጣዊ ንግግርም ተግባርም አላህ የሚወዳቸውና የሚያስደስተው ልባዊ፣ አካላዊና ገንዘባዊ አምልኮዎችን የሚያደርጉበት አምልኪዊ ዱዓእም ቢሆን ያው ነው። እነዚህ የዱዓእ አይነቶችም ለአላህ ብቻ ጥርት ተደርገው መፈጸማቸው ግዴታ ነው።

ከዚያም ነቢዩ ሶሊላሁ ዐለይሂ ወሰለም ለዚህ ንግግራቸው የአላህን ንግግር ማስረጃ አደረጉ። አላህ እንዲህ ብሏል፡- {ጌታችሁም አለ "ለምኑኝ እቀበላችኋለሁና። እነዚያ እኔን ከመግገዛት የሚከፍት ተዋራጆች ሆነው ገሀነምን በእርግጥ ይገባሉ።"}

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ዱዓእ የአምልኮ መሰረት በመሆኑ ከአላህ ውጪ ለሆነ መስጠት አይፈቀድም።
2. ዱዓእ እውነተኛ ባርነትን፣ የጌታን መብቃቃትና ችሎታ እውቅና መስጠትን እና የባሪያን ወደ አላህ ፈላጊነቱን ሰብስቦ የያዘ ነው።
3. ከአላህ አምልኮ በመኩራትና ዱዓእን በመተው ፍዳ ዙሪያ ብርቱ ዛቻ መምጣቱን እንረዳለን። አላህን ከመለመን የሚኮሩ ሰዎች ጀሀነም የተናነሱና የተዋረዱ ሆነው ይገባሉ።

(5496)

(305) - عن عائشة رضي الله عنها قالت: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللَّهَ عَلَى

كُلِّ أَحْيَانِهِ. [صحيح] - [رواه مسلم]

(305) - ከእናታችን ዓሊሻህ -አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላችና- እንደተላለፈው እንዲህ አለች: "ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በሁሉም ሁኔታቸው አላህን ያወሱ ነበር።" [ሶሊኬ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

የአማኞች እናት ዓሊሻህ -አላህ መልካም ስራዋን ይውደድላችና- ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አላህን በማውሰት ላይ እጅግ የሚጥሩ እንደነበሩና በሁሉም ወቅት፣ ስፍራና ሁኔታ ላይ ሆነውም አላህን ያወሱ እንደነበር ተናገረች።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አላህን ለማውሰት ከትንሹም ሆነ ከትልቁ ሐዲሥ መፅዳት መስፈርት አይደለም።
2. ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አላህን በማውሰት ላይ ዘውታሪ እንደነበሩ እንረዳለን።
3. መፅዳዳትን በመሰለ አላህን ማውሰት በሚከለክልባቸው ሁኔታዎች ካልሆነ በስተቀር ነቢዩን ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከመከተል አኳያ በሁሉም ሁኔታ ላይ አላህን ማውሰት በማብዛት ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።

(8402)

(306) - عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «لَيْسَ شَيْءٌ

أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنَ الدُّعَاءِ». [حسن] - [رواه الترمذي وابن ماجه وأحمد]

(306) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል: "ከዱዳእ የበለጠ አላህ ዘንድ የተከበረ አንዳችም ነገር የለም።" [ሐሰን ነው።] - [ቲርሚዢ፣ ኢብኑ ማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከአምልኮዎች መካከል ከዱዳእ የበለጠ አላህ ዘንድ እጅግ በላጭ የሆነ አምልኮ አንድም እንደሌለ ገለጸ። ምክንያቱም ዱዳእ የአላህን መብቃቃት፣ የበረያን ደካማነትና ፈላጊነት እውቅና መስጠትን ውስጡ ስለያዘ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የዱዳእን ትሩፋት እንረዳለን። አላህን የለመነ ሰው አላህን እያላቀ እው። የሌለው አይከጀልምና ጥራት የተገባው አምላክ እጅግ የተብቃቃ መሆኑን እየመሰከረ ነው። ደንቆሮ አይለመንምና እጅግ ሰሚ መሆኑን፣ ስስታም አይለመንምና ቸር መሆኑን፣ ልበደረቅ አይለመንምና አዛኝ መሆኑን፣ ደካማ አይለመንምና ቻይ መሆኑን፣ ሩቅ ያለ አይሰማምና ቅርብ መሆኑን እና ሌሎችም የልቅናና የምሉዕነት መገለጫዎችን ለአላህ እያረጋገጠ ነው።

(5509)

(307) - عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْتَرُ أَنْ يَقُولَ: «يَا مُقَلَّبَ الْقُلُوبِ تَبَّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ»، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَمَّا بِكَ وَبِمَا جِئْتَ بِهِ فَهَلْ تَخَافُ عَلَيْنَا؟ قَالَ: «نَعَمْ، إِنَّ الْقُلُوبَ بَيْنَ أَصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ اللَّهِ يُقَلِّبُهَا كَيْفَ يَشَاءُ».

[صحيح] - [رواه الترمذي وأحمد]

(307) - ከአነስ (ረዲየላሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል:- «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) "ያ ሙቀሊበል ቁሉብ ሠቢት ቀልቢ ዐላ ዲኒክ" (አንተ ልቦናን ገለባባጭ የሆንክ ጌታ ሆይ! ልቤን በሃይማኖትህ ላይ አፅናት) ማለትን ያበዙ ነበር። እኔም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! በርሶና ይዘውት በመጡት ሃይማኖት አምነናል። በኛ ላይ የሚፈሩልን ጉዳይ አለ ማለት ነው?" አልኳቸው። እርሳቸውም "አዎን ልቦች በአላህ ሁለት ጣቶች መካከል ናቸው። እንደፈለገው ይገለባብጣታል።" አሉኝ።» [ሶሒክ ነው።] - [ቴርሚዚና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

አብዛኛው የነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ዲዓ በኢስላምና በአምልኮ ላይ መፅናትንና ከጥመት መራቅን አላህን መጠየቅ ነበር። አነስ ቢን ማሊክም (ረዲየላሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ይህን ዲዓ በማብዛታቸው ተደነቀ። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ልቦች ከአላህ ጣቶች መካከል በሁለቱ ጣቶች መሀል እንደሆኑና እንደፈለገም እንደሚያገለባብጣቸው ነገሩት። ቀልብ የኢማንና ክህደት መኖሪያ ናት። ቀልብ ቀልብ ተብሎ የተሰየመው በብዛት ስለሚገለባበጥ ነው። ቀልብ ድስት በሚንተከተክ ጊዜ ከሚገለባበጠው በላይ ይገለባበጣል። አላህ ለሻለት ሰው ቀልቡን በቀናው መንገድ ላይና በኢስላም ላይ ያፀናለታል። አላህ ጥመት የሻለትን ሰው ደግሞ ቀልቡን ከቀናው መንገድ ወደ ጥመት ያዘርባታል።

ከአዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለጌታቸው ያላቸው መዋደቅና መተናነስን እንዲሁም ኡመታቸውም ይህንን ጥያቄ እንዲጠይቁ መጠቆማቸውን እንረዳለን።
2. በኢስላም ላይ የመፅናትና ቀጥ የማለት አንገብጋቢነቱን እንረዳለን። ዋናው ቦታ የሚሰጠውም ፍፃሜያችን ነው።
3. አንድ ባሪያ በኢስላም ላይ መፅናትን ከአላህ ከመፈለግ ለአይን ጨረፍታ ያህል እንኳ አይብቃቃም።
4. ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ተከትለን ይህንን ዱዓ በማብቃት ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
5. በእስልምና ላይ መፅናት አንድ ባሪያ ሊለፋለት የሚገባና በርሱም ጌታውን ሊያመሰግንበት የሚገባ ትልቁ ፀጋ ነው።

(3142)

(308) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

«اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلْ الْحُبَابَةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(308) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ይሉ ነበር: "አልላሁም አስሊኸ ሊ ዲኒላዚ ሁወ ዲስመቱ አምሪ ወአስሊኸ ሊ ዱንያየለቲ ፊሃ መዓሺ፣ ወአስሊኸ ሊ አኺረቲለቲ ፊሃ መዓዲ፣ ወጅዐሊል ሐያተ ዚያደተን ሊ ፊ ኩሊ ኸይር፣

ወጅዐሊል መውተ ራሐተን ሊ ሚን ኩሊ ሸር» ትርጉሙም "አላህ ሆይ! የነገሮቹ መጠበቂያ የሆነውን ሃይማኖቴን አስተካክልልኝ። በውስጧ ኑሮዬ የሆነውን ዱንያዬንም አስተካክልልኝ። መመለሻዬ የሆነውን የመጨረሻውን አለምም አስተካክልልኝ። ህይወቴን ሁሉንም መልካም ነገር የምጨምርበት አድርገው። ሞቴንም ከሁሉም መጥፎ ነገር የማርፍበት አድርገው።" ማለት ነው። [ሶሊኩ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐላይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ለመሙላት የተላኩለት የሆነውን የመልካም ስነምግባር መሰረቶችን የሰበሰበች ዱዓ አደረገ። እነርሱም: የሃይማኖት፣ የዱንያና የመጨረሻው አለም መስተካከል ናቸው። በነዚህ አጠር ባሉ ቃላቶች የነዚህን ሰብቱንም ያጠቃለላ ጥቅምን አከታትለው ለመኑ። በቅድሚያ በሃይማኖት መስተካከል ጀመሩ። የሁለቱም ሀገሮች ሁኔታ የሚስተካከሉት በርሱ ነውና። እንዲህ አሉ:

(አላህ ሆይ! ሃይማኖቴን አስተካክለው።) በተሟላ መልኩ ስነስርዓቱን ጠብቄ እንድቆም ወፍቀኝ (አሳካልኝ)።

(የነገሮቹ መጠበቂያ የሆነውን) የጉዳዮቹ ባጠቃላይ ጠባቂ የሆነው ሃይማኖቴ ከተበላሸ ጉዳዮቹ ባጠቃላይ ይበላሻል፤ ባዶዬን እቀራለሁ፣ እክስራለሁ። እንዲስተካከል የተፈለገው የሃይማኖት ጉዳይም ዱንያ ስትስተካከል ካልሆነ በቀር ስለማይስተካከል እንዲህ አሉ:

(ዱንያዬን ለኔ አስተካክልልኝ) የሰውነት ጤና፣ ደህንነት፣ ሲሳይ፣ መልካም ሚስት፣ ጥሩ ዘር፣ ሐላል የሆነና አንተን ለማምለክ

የሚያግዝኝን የሚያስፈልገኝን በመስጠት (ዱንያዬን ለኔ አስተካክልልኝ) ቀጥለው ዱንያቸው እንዲስተካክል የጠየቁበትን ምክንያት እንዲህ በማለት ጠየቁ:

(በውስጧ ኑሮዬ የሆነውን) የኑሮዬና የህይወት ዘመኔ ስፍራ የሆነውን።

(መመለሻዬ የሆነውን የመጨረሻውን አለም አስተካክልልኝ።) አንተን ለመገናኘት የምመለስበት የሆነውን ማለት ነው። መጨረሻ የሚያምረውም ስራን በማስተካከልና አላህ ባሪያውን ለአምልኮ፣ ለኢሽላስና ለመልካም ፍፃሜ በመግጠሙ ነው።

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና መጪው አለምን ከዱንያ በኋላ ያስከተሉት የመጀመሪያው አለም ለሁለተኛው አለም መስተካከል መዳረሻ ስለሆነ ነው። ዱንያው አላህ በፈለገው መልኩ የተስተካከለለት ሰው መጪው አለምም ለርሱ ይስተካከልለታል በርሷም ውስጥ ይደሰታል።

(ህይወቴን አድርግ) የእድሜዬ መርዘምን (በሁሉም በኩል መልካም ነገር የምጨምርበት) መልካም ስራን የማበዛበት (ሞቴን አድርገው) መፍጠኑን (ከሁሉም መጥፎ ነገር የማርፍበት) ሞትን ከፈተናዎች፣ ከመከራ፣ የወንጀልና የዝንጉነት ፈተና ላይ ከመውደቅ፣ ከዱንያ ችግርና ጭንቀት የምገላገልበትና እረፍትን የማገኝበት አድርገው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ዲን ወሳኝ ነገር ነው። ስለዚህም ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ዱዓቸውን ከርሱ ጀመሩ።

2. ዲን ለሰው ልጅ ሁሉንም መጥፎ ነገር የሚከላከልለት መጠበቂያው ነው።
3. በዱኒያዊ ጉዳዮች ዱዓ የሚደረገው ዲንና መጪው አለም እንዲስተካከል ነው።
4. የዲን ፈተና በመፍራት ሞትን መመኘት ወይም አላህ ሸሂድ አድርጎ እንዲገድለው መጠየቅ አይጠላም።

(5482)

(309) - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُ هَوْلًا دَعَاؤَاتِ، حِينَ يُسْبِي وَحِينَ يُصْبِحُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعُفْوَّ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَتِي - أَوْ عَوْرَاتِي - وَأَمِنْ رَوْعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْ، وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ قَوْفِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي». [صحيح] - [رواه أبو داود والنسائي وابن ماجه وأحمد]

(309) - ከኢብኑ ዑመር (ረዳዩሊሁ ዐንቁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በሚያመኹና በሚያነጉ ጊዜ እነዚህን ዱዓዎች ከማድረግ አይተዉም ነበር። "አላሁመ ኢኒ አስአሉከልዓፊያተ ፊድ-ዱንያ ወልአኸረቲ፣ አላሁመ ኢኒ አስአሉከል ዐፍወ ወልዓፊያተ ፊ ዲኒ ወዱንያዩ ወአህሊ ወማሊ፣ አላሁም ስቱር ዐውረቲ -አው ዓውራቲ- ወአሚን ረውዓቲ፣ አሊሁም ሕፈዝኒ ሚን በይኒ ዩዩዩ፣ ወሚን ኸልፊ፣ ወዓን የሚኒ፣ ወዓን ሺማሊ፣ ወሚን ፈውቂ፣ ወአውተ ቢአዞመቲክ 'አን ኡግታለ ሚን ተሕቲ"» ትርጉሙም (አላህ ሆይ! በዱንያም ሆነ

በመጨረሻው አለም ደህንነትን እጠይቅሃለሁ፤ አላህ ሆይ በዱንያዬ፣ በመጨረሻው አለም፣ በቤተሰቤና ገንዘቤ ይቅርታህንና ደህንነትን እጠይቅሃለሁ፤ አላህ ሆይ ነውሬን ወይም ነውሮቼን ሸሽግልኝ፣ ከፍርሃቴም ደህንነትን ስጠኝ፤ አላህ ሆይ! ከፊት ለፊቴም፣ ከኋላዬም፣ ከቀኝም፣ ከግራዬም፣ ከበላዬም ጠብቀኝ! ከበታቼ ድንገታዊ ጥቃት ከሚደርስብኝም በልቅናህ እጠበቃለሁ።) ማለት ነው። [ሶሊክ ነው።] - [አቡዳወድ፣ ነሳኢ፣ ኢብንማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሲመሸና ሲነጋ እነዚህን ዱዓዎች ከማድረግ አይተዉም ነበር።

(አላሁመ ኢኒ አስአሉከል ዓፊዋተ) አላህ ሆይ! ከአለማዊ በሽታዎች፣ መከራዎችና ችግሮች፣ ከዲናዊ ፈተናዎችና ዝንባሌዎች ሰላም መሆንን (ፊድዱንያ ወልአኸረተ) በቅርቡም ሆነ በመጨረሻው አለም እጠይቅሃለሁ።

(አልላሁመ ኢኒ አስአሉከል ዐፍው) አላህ ሆይ! ወንጀሎቼን ማበስ፣ ይቅር ማለትህን (ወልዓፊዋተ) ከነውር መፅዳትን (ፊዲኒ) በሃይማኖቴ ከሸርክ፣ ከቢድዓና ከወንጀሎች፣ (ወዱንያዩ) በዓለማዊ ህይወቴ ደግሞ ከመከራዎች፣ ከሚያውክና ከክፋቶች (ወአህሊ) በቤተሰቤ ላይ በባለቤቴ፣ በልጆቼና ቅርብ ዘመዶቼ (ወማሊ) በገንዘቤና በስራዬ ላይ ደህና መሆንን እጠይቅሃለሁ።

(አልላሁመስቱር ዐውራቴ) አላህ ሆይ! እኔ ላይ ያሉትን ነውሮች፣ ጉድለቶች፣ እንከኖችን ሸሽገኝ፤ ወንጀሌንም አብስ። (ወአሚን ረውዓቴ) ድንጋጤዬንና ፍርሃቴን ደህንነት ስጠው።

(አልላሁሙሕፈዝኒ) አላህ ሆይ! የሚያውኩኝንና መከራዎችን ከኔ አስወግድልኝ። (ሚን በይኒ የደየ፣ ወሚን ኸልፊ፣ ወዓን የሚኒ፣ ወዓን ሺማሊ፣ ወሚን ፈውቂ) (ከፊት ለፊቴም፣ ከኋላም፣ ከቀኝም፣ ከግራም፣ ከበላም) በዚህም አላህ ከሁሉም አቅጣጫዎች እንዲጠብቃቸው ጠየቁ። መከራዎችና መአቶች ወደ ሰው የሚመጡትና የሚዘፋኑት ከነዚህ አቅጣጫዎች መካከል በአንዱ ነውና።

(ወአውተ ቢዐዘመቲከ አንኡግታል) በድንገት ከመያዝና ተዘናግቼ ከምጠፋ በልቅናህ እጠበቃለሁ። (ሚንተሕቲ) በመሬት መደርመስ ከመጥፋትም ባንተ እጠበቃለሁ።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. መልክተኛውን (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በመከተል እነዚህን ቃላቶች መጠባበቅ እንደሚገባ እንረዳለን።
2. የሰው ልጅ የሃይማኖቱን ደህንነት አላህን እንዲጠይቅ እንደታዘዘው ሁሉ ለዓለማዊ ጉዳዩም እንዲጠይቅ ታዟል።
3. ጢቢይ እንዲህ ብለዋል: «ስድስቱን አቅጣጫዎች ማጠቃለላቸው የመከራዎች መምጣት በነርሱ በኩል ስለሆነ ነው። የታች አቅጣጫን አበክረው የጠቀሱት ከታች የሚመጣ መከራ አዋራጅ ስለሆነ ነው።»
4. ንጋት ላይ አዝካሮችን ለመቅራት በላጭ ወቅት: ጎህ ከወጣ ጀምሮ የቀኑ መጀመሪያ ላይ ፀሃይ እስክትወጣ ድረስና ከዐስር በኋላ ፀሃይ እስክትገባ ድረስ ነው። ከዚህ በኋላም ቢል ማለትም ረፋዱ ከፍ ካለ በኋላም ቢል ይበቃለታል። ከተህር በኋላም ቢል ይበቃለታል። ከመግራት በኋላም ቢል ይበቃለታል። ይህም

የዚክር ወቅት ነውና።

5. ዚክሩ መባል ያለበት በተለየ ወቅት እንደሆነ ማስረጃ ከጠቆመ የሱረቱል በቀራ መጨረሻ ሁለት አንቀጾችን ምሽት ላይ መቅራትን ይመስል ፀሃይ ከገባ በኋላ ምሽት ላይ ነው የሚፈፀመው።

(5485)

(310) - عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَّمَهَا هَذَا الدُّعَاءَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلْتُكَ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَادَ بِهِ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ، وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْرًا». [صحيح] - [رواه ابن ماجه وأحمد]

(310) - የአማኞች እናት ከሆነችው ከዓኢሻ (ረዳዋሷ ጋር) - አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላችና - እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላችና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ይህን ዱዓ አስተማሯት: "አልላሁም ኢኒ አስአሉከ ሚናል ኸይሪ ኩሊህ፣ ዓጂሊሂ ወአጂሊህ፣ ማ ዓሊምቱ ሚንሁ ወማለም አዕለም፣ ወአዑተ ቢከ ሚን ሸሪ ኩሊህ፣ ዓጂሊሂ ወአጂሊህ ማዓሊምቱ ሚንሁ ወማለም አዕለም። አላሁም ኢኒ አስአሉከ ሚን ኸይሪ ማሰአለከ ዐብዱከ ወነቢዩከ፣ ወአዑተ ቢከ ሚን ሸሪ ማዓዘ ቢሂ ዐብዱከ ወነቢዩከ፣ አላሁም ኢኒ አስአሉከል ጁነተ ወማ ቀረብ ኢላይሃ

ሚን ቀውሊን አው ዓመሊን፣ ወአስአሉከ አንተጅዐለ ኩለ ቀደሊን ቀደይተሁ ሊ ኸይራ" ትርጉሙም "አላህ ሆይ! እኔ ከመልካም ነገር ቅርቡንም የዘገየውንም፣ ከርሱ ያወቅኩትንም ያለወቅኩትንም ሁሉንም እጠይቅሃለሁ፤ ከመጥፎ ነገርም ቅርቡንም የዘገየውንም፣ ከርሱ ያወቅኩትንም ያለወቅኩትንም ከሁሉም መጥፎ ነገር ባንተ እጠበቃለሁ። አላህ ሆይ! ባሪያህና ነቢይህ የጠየቀህን መልካም ነገር እጠይቅሃለሁ፣ ባሪያህና ነቢይህ ከተጠበቁት መጥፎ ነገርም ባንተ እጠበቃለሁ። አላህ ሆይ! ጀነትንና ወደርሷ የሚያቃርብን ንግግር ወይም ተግባር እጠይቅሃለሁ። ከእሳትና ወደርሷ ከሚያቀርቡ ንግግሮችና ተግባሮች ባንተ እጠበቃለሁ። ለኔ የወሰንከውን ሁሉንም ውሳኔዎች መልካም እንድታደርግልኝም እጠይቅሃለሁ።" ማለት ነው። [ሶሊክ ነው።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ዓኢሻን (ረዲየሷሁ ዐንሃ) - አላህ መልካም ሥራዎን ይውደድላትና ጠቅላይ ዱዓዎችን አስተማሯት። እነርሱም እነዚህ አራት ዱዓዎች ናቸው:

የመጀመሪያው: ሁሉንም መልካም ነገር የጠቀለለ ዱዓ ነው (አላህ ሆይ! እኔ ከመልካም ነገር ሁሉንም እጠይቅሃለሁ) አጠቃላዩን (ቅርቡንም) ወቅቱ የቀረበውን (የዘገየውንም) መምጫ ወቅቱ የራቀውንም (ከርሱ ያወቅኩትንም) ካሳወቅከኝም (ያለወቅኩትንም) ከአንተ እውቀት ብቻ ከሆነውም እጠይቅሃለሁ። በዚህም ነገሮችን አዋቂና ውስጠ አዋቂ ወደሆነው አላህ ብቻ ማስጠጋት አለበት። ይህንን ዱዓ ላደረገ ሙስሊም አሏህ በላጭንና የተሻለውን ይመርጥለታል።

(ከመጥፎ ነገርም ቅርቡንም የዘገየውንም፣ ከርሱ ያወቅኩትንም ያለወቅኩትንም ከሁሉም ነገር) (መጠበቂያዬ) መጠጊያዬ አንተው ነህ።

ሁለተኛው ዱዓ: አንድ ሙስሊም በዱዓው ወሰን ከማለፍ ጥበቃን የሚጠይቅበት ነው። (ባሪያህና ነቢይህ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የጠየቁህን መልካም ነገር) (አላህ ሆይ እኔ እጠይቅሃለሁ) ከአንተ እፈልጋለሁ። (ባሪያህና ነቢይህ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከተጠበቁት መጥፎ ነገርም) (ባንተ እጠበቃለሁ) እጠጋለሁ። በዚህ ዱዓ ጠያቂው ነቢዩ ሙሐመድ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የለመኑትን የዱዓ አይነቶች ሳይቆጥር እርሳቸው (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አላህን ከለመኑትና ከርሱ ከፈለጉት የተሻለውን እንዲሰጠው እየጠየቀ ነው።

ሶስተኛው ዱዓ: ጀነት መግባትና ከእሳት መራቅን መፈለግ ነው። ይህም የሁሉም ሙስሊም ፍላጎትና የስራው ግብ ነው። (አላህ ሆይ! ጀነትን) በርሷ መጎናጸፍን (ወደርሷ የሚያቃርብን ንግግር ወይም ተግባርን እጠይቅሃለሁ።) የሚያስደስትህን መልካም ስራ እጠይቅሃለሁ። (ከእሳትም በአንተ እጠበቃለሁ።) በአንተ እዝነት ካልሆነ በቀር ከፀያፍ ተግባር መጠበቂያ የለምና። (ወደርሷ ከሚያቃርብ ንግግር ወይም ተግባርም በአንተ እጠበቃለሁ።) ከሚያስቆጣህ ወንጀል በአንተ እጠበቃለሁ ማለት ነው።

አራተኛው ዱዓ: በአላህ ውሳኔ የመውደድ ዱዓ ነው። (ለኔ የወሰንከውን ሁሉንም ውሳኔዎች መልካም እንድታደርግልኝ

እጠይቅሃለሁ።) አላህ ለኔ የወሰነውን ነገር ሁሉ ለኔ መልካም እንዲያደርግልኝ እጠይቃለሁ። ይህም በአላህ ፍርድ የመውደድ ዱዓ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ዓኢሻን እንዳስተማሯት አንድ ሰው ለቤተሰቦቹ ጠቃሚ የሆኑን የዲንና የዱንያ ጉዳዮችን ማስተማር እንደሚገባው እንረዳለን።
2. ለአንድ ሙስሊም በላጩ ከነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና የመጡ ዱዓዎችን መሸምደድ ነው። ይህም ጠቅላይ ከሆኑ ዱዓዎች መካከል አንዱ ስለሆነ ነው።
3. ዑለማዎች ስለዚህ ሐዲሥ እንዲህ ብለዋል: ይህ ሐዲሥ መልካምን በመጠየቅና ከመጥፎ በመጠበቅ ረገድ ጠቅላይ ሐዲሥ ነው። ይህ ሐዲሥ ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከተሰጣቸው ጠቅላይ ንግግር መካከልም ነው።
4. ከአላህ እዝነት ቀጥሎ ጀነት ከሚያስገቡ ምክንያቶች መካከል መልካም ተግባራትና ንግግሮች ይጠቀሳሉ።

(5487)

(311) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَخْلُقُ فِي جَوْفِ أَحَدِكُمْ كَمَا يَخْلُقُ الثُّوبُ الْخَلْقُ، فَاسْأَلُوا اللَّهَ أَنْ

يُجَدِّدَ الْإِيمَانَ فِي قُلُوبِكُمْ». [صحيح] - [رواه الحاكم والطبراني]

(311) - ከዐብደላህ ቢን ዐምር ቢን አልዓስ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ:- የአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ብለዋል:- "ያረጀ ልብስ እንደሚደክመው ሁሉ ኢሳይያስም በአንዳችሁ ልብ ውስጥ ይደክማል። አላህ ኢሳይያስን በልባችሁ ውስጥ እንዲያድስ ለምኑት።" [ሶሊክ ነው።] - [ሐኪምና ጦበራኒይ ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና አዲስ ልብስን ለረጅም ጊዜ በመገልገላችን ምክንያት እንደሚደክም ሁሉ ኢሳይያስም በሙስሊም ቀልብ ውስጥ እንደሚደክምና እንደሚያረጅ ተናገሩ። ይህም አምልኮ መፈጸምን በማቋረጥ ወይም ወንጀልን በመፈጸምና በስሜት ውስጥ በመዘፈቅ ምክንያት ነው። ስለዚህ ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ግዴታ ነገሮችን በመፈጸም፣ ውዳሴና ምህረት መለመንን በማብዛት አላህ ኢሳይያስን እንዲያድስልን እንድንለምነው ጠቆሙን።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ፅናት እንዲሰጠንና በቀልባችን ውስጥ ኢሳይያስን እንዲያድስልን አላህን በመጠየቅ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
2. ኢሳይያስን ንግግርም ተግባርም እምነትም ሲሆን በአምልኮ (የአላህን ትዕዛዛት በመፈጸም) ሲጨምር በወንጀል ደግሞ ይቀንሳል።

(65020)

(312) - عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(312) - ከዓባስ ቢን ዐብዱል ሙጦሊብ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና እንደተላለፈው፡ የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ሲሉ ሰማቸው፡ "በአላህ ጌትነት፣ በእስልምና ሃይማኖትነት እና በነቢዩ ሙሐመድ ነቢይነት የወደደ ሰው የኢማንን ጥፍጥና አጣጥሟል።" [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በኢማኑ ላይ እውነተኛ አማኝ የሆነና ልቡ በኢማን የተረጋጋ ሰው እነዚህን ሶስት ነገሮች ከወደደ ልቡ ውስጥ መስፋት፣ መደሰት፣ ማጣጣም እንደሚሰማውና ወደ አላህ የመቅረብን እርካታ እንደሚያገኝ ተናገሩ።

የመጀመሪያው፡ በአላህ ጌትነት መውደድ ነው። ይህም በርሱ ላይ የአላህን ጌትነቱን የሚያስፈርዱ ሲሳይ ማከፋፈልና ሁኔታዎችን መወሰን ሲከሰትበት ልቡ ውስጥ አንዳችም ተቃውሞ አያገኝምም፤ ከአላህ ውጪ ጌታንም አይፈልግም።

ሁለተኛ፡ በእስልምና ሃይማኖት መውደድ ነው። ይህም እስልምና ላካተታቸው ሀላፊነቶችና ግዴታዎች ልቡን መክፈቱና ከእስልምና መንገድ ውጪ ላለ ሃይማኖት ልቡን አለመክፈቱ ነው።

ሶስተኛ፡ በነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና መልክተኝነት መውደድ ነው። ይህም እርሳቸው ይዘውት ላመጡት ነገር ባጠቃላይ ምንም ሳይጠራጠርና ሳያወላውል ልቡን መክፈትና መደሰት፤ የነቢዩን (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰላም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና መመሪያ የገጠመውን ካልሆነ በቀር ላያደርግ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የምግብና የመጠጥ ጣዕም ጥፍጥና በአፍ እንደሚቀመሰው ኢሞንም በቀልብ የሚቀመስ የሆነ ጥፍጥናና ጣዕም እንዳለው እንረዳለን።
2. ሰውነት የምግብና የመጠጥ ጣዕም ጥፍጥና የሚሰማው ጤነኛ ሲሆን ነው። ልክ እንደዚሁ ቀልብ ከአጥማሚ ዝንባሌና ክልክል ስሜቶች በሽታ ሲነፃ የኢሞንን ጥፍጥና ያገኛል። ቀልብ ከታመመና ከተጎዳ ግን የኢሞንን ጥፍጥና ሳይሆን የሚያገኘው መጥፊያው የሆነ ወንጀልና ዝንባሌ ነው የሚጣፍጠው።
3. የሰው ልጅ አንድን ነገር ከወደደና መልካም ካደረገው ነገሮች ይገሩለታል። አንድም ነገሩ አይከብደውም። ከርሱ በሚመጣ ነገር ባጠቃላይም ይደሰታል። የሚያስደስተው ነገር ነፀብራቅ ቀልቡን ይቀላቀለዋል። ልክ እንደዚሁ አንድ አማኝ ኢሞን ቀልቡ ውስጥ የገባ ጊዜ ጌታውን መታዘዝ ይገራለታል፤ ነፍሱም በዚህ ትደሰታለች፤ እርሷን ማከምም አይከብደውም።
4. ኢብኑል ቀደም እንዲህ ብለዋል: «ይህ ሐዲሥ በአላህ ጌትነትና ተመላኪነት መውደድን፣ በመልክተኛውና ለርሳቸው በመታዘዝ መውደድን፣ በሃይማኖቱና ለርሱ እጅ መስጠቱን መውደድን አካቷል።»

(65116)

(313) - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ بِيَدِيهِ، وَقَالَ:

«يَا مُعَاذُ، وَاللَّهِ إِنِّي لِأَجُوبُكَ»، فَقَالَ: «أَوْصِيكَ يَا مُعَاذُ لَا تَدْعَنِي فِي ذُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ تَقُولُ: اللَّهُمَّ

أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ». [صحيح] - [رواه أبو داود والنسائي وأحمد]

(313) - ከሙዓዝ ቢን ጀበል (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ : «የአላህ መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እጄን ያዙኝና እንዲህ አሉኝ: "ሙዓዝ ሆይ! ወላሂ እኔ እወድሃለሁ።" እንዲህም አሉ "ሙዓዝ ሆይ! ከየሁሉም ሰላት መጠናቀቂያ ላይ 'አልላሁም አዲንኒ ዓላ ዚክሪከ፣ ወሹክሪከ፣ ወሑስኒ ዒባደቲክ' ማለትን እንዳትተው አደራ እልሃለሁ።" አሉኝ።» ትርጉሙም (አላህ ሆይ! አንተን በማውሰት፣ በማመስገንና አምልኮህን በማሳመር ላይ አግዘኝ።) ማለት ነው። [ሶሊክ ነው።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) የሙዓዝን (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና እጅ ያዙና ለርሱ እንዲህ አሉት: በአላህ እምልልሃለሁ እኔ እወድሃለሁ። ሙዓዝ ሆይ! በየሁሉም ሰላት መጨረሻ ላይ ይህን ማለት እንዳትተው አደራ እልሃለሁ። "አሏሁም አዲን ዐላ ዚክሪከ" (አላህ ሆይ! አንተን በማውሰት አግዘኝ) ወደ አምልኮ የሚያቃርበኝ በሆነ ንግግርና ተግባር ሁሉ አግዘኝ። "ወሹክሪከ" ፀጋን በማግኘትና መከራን በማስወገድም (አንተን ለማመስገን) አግዘኝ። ለአላህ ስራን በማጥራትና ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በመከተል (አምልኮህን በማሳመርም) አግዘኝ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሰውን ለአላህ ብለን እንደምንወደው መንገር የተደነገገ መሆኑን እንረዳለን።
2. በየሁሉም ግዴታና ሱንና ሰላቶች መጨረሻ ላይ ይህን ዱዓ

ማድረግ መወደዱን እንረዳለን።

- 3. በነዚህ ጥቂት የዱዳ ቃላት ውስጥ ዱንያዊም አኪራዊም ፍላጎቶች አሉ።
- 4. ለአላህ ብሎ ከመውደድ ጥቅሞች መካከል በእውነት ላይ አደራ መባባል፣ መመካከር፣ በበጎና አላህን በመፍራት ላይ መተጋገዝ ይገኛሉ።
- 5. ጢቢይ እንዲህ ብለዋል: "አላህን ማውሰት የልብ መስፋት መግቢያ ነው። አላህን ማመስገን ደግሞ ተቀባይነት ላለው ፀጋ የሚያዳርስ ነው። አምልኮን ከማሳመር ተፈላጊው ጉዳይ ከአላህ ከሚያዘናጉ ነገሮች መለያየቱ ነው።"

(3518)

(314) - عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «أَقْرَبُ مَا

يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(314) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "አንድ ባሪያ ወደ ጌታው እጅግ ቅርብ የሚሆነው ሱጁድ ላይ ሳለ ነው። (ስለዚህም) ዱዳንን አብዙ!" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም አንድ ባሪያ ወደ ጌታው እጅግ ቅርብ የሚሆነው ሱጁድ ላይ ሳለ መሆኑን ገለፁ። ይህም ስጋጅ ከሰውነቱ የላቀና የተከበረው አካሉን ለአላህ በሱጁድ ለመዋደቅ፣ ለመዋረድና ለመተናነስ ሲል መሬት ላይ የሚደፋ በመሆኑ ነው።

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በሱጁድ ውስጥ ዱዓእ እንድናበዛም አዘዙን። በዚህም ንግግራዊም ድርጊታዊም መተናነስ ይሰበሰባሉ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. አምልኮ ባሪያውን ወደ አላህ መቃረብን ትጩምርለታለች።
2. ሱጁድ ዱዓእ ተቀባይነት ከሚያገኝበት ስፍራዎች መካከል አንዱ ስለሆነ ሱጁድ ውስጥ ዱዓእ ማብዛት እንደሚወደድ ተረድተናል።

(5382)

(315) - عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ أَكْثَرَ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُمَّ

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ». [صحيح] - [متفق عليه]

(315) - ከአነስ (ረዲየላሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል:- "ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እጅግ አብዝተው ያደርጉት የነበረው ዱዓ 'አልላሁመ ረበና አቲና ፊ ዱንያ ሐሰነተን ወፊል አኺረቲ ሐሰነተን ወቂና ዓዛበን-ናር' የሚለውን ነበር።" (ትርጉሙም: ጌታችን አላህ ሆይ! በዱንያ መልካሙን ስጠን፤ በመጨረሻው ዓለምም መልካሙን ስጠን። ከእሳት ቅጣትም ጠብቀን።) ማለት ነው። [ሶሒሕ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቡውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጠቅላይ የሆኑ ዱዓዎችን ማድረግ ያበዙ ነበር። ከነርሱም መካከል: "አልላሁመ ረበና አቲና ፊ ዱንያ ሐሰነተን ወፊል አኺረቲ ሐሰነተን ወቂና ዓዛበን-

ናር" የሚለው ነበር።" (ትርጉሙም: ጌታችን አላህ ሆይ! በዱንያ መልካሙን ስጠን፤ በመጨረሻው አለምም መልካሙን ስጠን። ከእሳት ቅጣትም ጠብቀን።) ማለት ነው። ይህ ዱዓ ጣፋጭ፣ ሰፊና ሐላል የሆነ ሲሳይን፣ መልካም ሚስትን፣ የአይን ማረፊያ የሆነ ልጅን፣ እረፍትን፣ ጠቃሚ ዕውቀትን፣ መልካም ስራንና የመሳሰሉትን ተወዳጅና ፍቁድ የሆኑ ተፈላጊዎችን ባጠቃላይ የዱንያ መልካም ነገሮችን እንዲሁም በቀብር ውስጥ፣ በሒሳብ መቆሚያ ስፍራና በእሳት ውስጥ ከሚያጋጥም ቅጣቶች ሰላም መሆንን፣ የአላህን ውዴታ ማግኘት፣ ዘውታሪ ፀጋ መጎናፀፍን፣ አዛኝ ወደሆነው ጌታ መቅረብን የመሳሉ የመጨረሻው አለም መልካም ነገሮችንም የሚያጠቃልል ዱዓ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በመከተል ጠቅላይ የሆኑ ዱዓዎችን ማድረግ እንደሚወደድ እንረዳለን።
2. የተሟላ ዱዓ የሚባለው ሰውዬው በዱዓው ውስጥ ዱንያዊም አኪራዊም መልካም ጉዳዮችን የሰበሰበ እንደሆነ ነው።

(5502)

(316) - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُنبئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ، وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ، وَأَرْفَعَهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرَ لَكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الدَّهَبِ وَالْوَرَقِ، وَخَيْرَ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ؟»
 قَالُوا: بَلَى. قَالَ: «ذُكِرَ اللهُ تَعَالَى». [صحيح] - [رواه الترمذي وأحمد وابن ماجه]

(316) - ከአቡ ደርዳእ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: «ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: "በላጩን ሥራችሁ፣ ንጉሳችሁ ዘንድ የጠራቸውን ሥራችሁ፣ ደረጃችሁንም ከፍ የምታደርገውን ስራችሁን፣ ለናንተ ወርቅና ብር ከመመፅወት የሚበልጥላችሁን ስራ፣ ጠላቶቻችሁን ተገናኝታችሁ አንገታቸውን ከምትመቱበት አንገታችሁን ከሚመቱበት ስራችሁም በላጩ የሆነውን ስራ አልነግራችሁምን?" ሰሐቦችም "እንዴታ!" አሉ። እርሳቸውም "አላህን ማውሳት ነው።" አሉ።» [ሶሊሕ ነው።] - [ቴርሚዢ፣ ኢብኑ ማጀህና አሕመድ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ባልደረቦቻቸውን እንዲህ በማለት ጠየቁ : ልዕላ ኃያሉ ንጉሱ አላህ ዘንድ በላጩን፣ የላቀውን፣ የፋፋውን፣ የፀዳውንና የጠራውን ስራችሁን እንድነግራችሁ ትፈልጋላችሁን?

ጀነት ውስጥም ያለውን ደረጃችሁንም ከፍ የሚያደርግላችሁን ስራስ ማወቅ ትፈልጋላችሁ?

ወርቅና ብር ከመመፅወትም ለናንተ የሚበልጥላችሁን?

ከከሀዲያን ጋር ለውጊያ ተገናኝታችሁ አንገቶቻቸውን ከምትቀሉና አንገቶቻችሁንም ከሚቀሉ የሚበልጠውን ስራ ማወቅ ትፈልጋላችሁ?

ሰሐቦችም: አዎ ይህንን እንፈልጋለን አሉ።

ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) በሁሉም ወቅትና በአጠቃላይ ሁኔታዎች ላይ አላህን ማውሳት ነው አሏቸው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በይፋም ይሁን በድብቅ አላህን ማውሳት ማዘውተር ከትላልቅ መቃረቢያዎችና አላህ ዘንድ እጅግ ጠቃሚ ከሆኑት ነው።
2. ሁሉም ስራዎች የተደነገጉት አላህን ማውሳትን ለማቋቋም (ተፈፃሚ ለማድረግ) ነው። አላህ እንዲህ ብሏል: {ሶላትንም (በእርሷ) እኔን ለማውሳት ስገድ።} ነቢዩም (የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል "በአላህ ቤት ዙሪያ ጦዋፍ ማድረግ፣ በሰፋና መርዋ መካከል መሮጥ፣ ጠጠር መወርወር ሁሉ የተደረገው አላህን ማውሳት ለማቋቋም ነው።" አቡዳውድና ቲርሚዚ ዘግቡዎታል።
3. ዒዝ ቢን ዐብዱሰላም (ቀዋዒድ) በሚባለው መጽሐፋቸው ውስጥ እንዲህ ብለዋል "ይህ ሐዲሥ ምንዳ ሁሉም አምልኮዎች ላይ በልፋት ልክ እንደማይመጣ ከሚጠቁሙ ሐዲሦች አንዱ ነው። አንዳንዴ አላህ በትንሽ ስራ በትልቁ ስራ ከሚመነዳው በላይ ይመነዳል። ምንዳ የስራ ደረጃዎች በልቅና በሚበላላጡት ልክ ይበላላጣል።"
4. መናዊ "ፈይዱል ቀዲር" በሚባለው መጽሐፋቸው ውስጥ እንዲህ አሉ: ይህ ሐዲሥ የሚተረጎመው ንግግሩ ከቀረበላቸው ሰዎች አንፃር ነው ዚክር በላጭ የሚሆነው በሚል ነው። ነቢዩ ያናገሩት ሰው በውጊያ ብቃቱ እስልምና የሚጠቀምበትን አንባባሽ ጀግና ሰው ቢሆን ኖሮ ለርሱ በላጭ ስራ ጂሁድ ይሉት ነበር። ወይም በገንዘቡ ድሀዎች የሚጠቀሙበትን ሀብታም ቢሆን ኖሮ ያናገሩት ለርሱ በላጭ ስራ ሰደቃ ይሉት ነበር። ሐጅ የሚችልን ሰው ያናገሩ ቢሆን ኖሮ ሐጅ ይሉት ነበር። ወይም ወላጆች ያሉትን ቢያናገሩ ኖሮ እነሱን መንከባከብ ይሉት ነበር። ሐዲሦቹ የሚሰማሙት በዚህ መንገድ ነው።

5. የተሟላው ዚክር ልቦና እያስተነተነው ምላስ የተናገረው ዚክር ነው። ቀጥሎም በልብ ብቻ የተፈጸመ ዚክር ነው ተፈኩርን ይመስል። ቀጥሎ በምላስ ብቻ የተፈጸመ ነው። በሁሉም ግን ኢንሻ አሏህ ምንዳ ይገኛባቸዋል።

6. አንድ ሙስሊም ከሁኔታዎች ጋር ተያያዥነት ያላቸውን ዚክሮች እንደ ንጋትና ምሽት ዚክሮች፣ ወደ መስጪድ፣ ቤት፣ ሽንት ቤት ሲገባና ሲወጣ የሚባሉትን ዚክሮችና ሌሎችንም አዘውትሮ መፈጸሙ አላህን በብዙ ከሚያመወሱት መካከል ያደርገዋል።

(3575)

(317) - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَأَصَبْتُ يَوْمًا فَرِيًّا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يَدْخُلِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنِ النَّارِ، قَالَ: «لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسِرَّهُ اللَّهُ عَلَيْهِ، تَعْبُدُ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتُحُجُّ الْبَيْتَ» ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ: الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْحَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ» قَالَ: ثُمَّ تَلَا: «(تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ) حَتَّى بَلَغَ (يَعْمَلُونَ)» ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أَخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ كُلِّهِ وَعَمُودِهِ، وَذُرُوءِ سَنَامِهِ؟» قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذُرُوءُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ» ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أَخْبِرُكَ بِمَلَكَ ذَلِكَ كُلِّهِ؟» قُلْتُ: بَلَى يَا نَبِيَّ اللَّهِ، فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ قَالَ: «كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا» فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، وَإِنَّا لَمَوْأَدُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟ فَقَالَ: «تَكَلَّمْتُكَ أُمَّكَ يَا مُعَاذُ، وَهَلْ يَكُفُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ السِّنْتِهِمْ». [صحيح بمجموع طرقه] - [رواه الترمذي

وابن ماجه وأحمد]

(317) - ከሙዓዝ (ረዲዮአሁ ዐንሁ) -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ አሉ : «ከነቢዩ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ጋር ጉዞ ላይ ነበርኩ። አንድ እላት እየተጓዘን ሰላ ወደርሳቸው ቀረብኩኝና እንዲህ አልኳቸው: "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ጀነት የሚያስገባኝና ከእሳትም የሚያርቀኝን ስራ ንገሩኝ?" እርሳቸውም " በርግጥም ስላትልቅ ጉዳይ ነው የጠየቅከኝ፤ ጉዳዩ አላህ በርሱ ላይ ላቀለለለት ሰው ቀላል ነው። አላህን ልትገዛና በርሱ ላይ ምንንም ላታጋራ፤ ሰላትን ቀጥ ልታደርግ (በአግባቡ ልትሰግድ)፤ ዘካን ልትሰጥ፤ ረመዳንን ልትጸም፤ የአላህንም ቤት ሐጅ ልታደርግ ነው።" አሉና ቀጥለውም እንዲህ አሉ: "የመልካም ነገሮችን በር አልጠቁምህምን? ጸም ጋሻ ነው፤ ውሃ እሳትን እንደሚያጠፋው ሁሉ ምፅዋትም ወንጀልን ታጠፋላች፤ የሰውዬው በሌሊቱ አጋማሽ የሚሰግደው ሰላት" አሉና ቀጥለው {ኅግቻቸው ከመጋደሚያ ስፍራዎች ይራራቃሉ} ከሚለው {ይሰሩትም በነበሩት} እስከሚለው ድረስ [ሱረቱ ሰጅዳ: 16-17] አነበቡ። ቀጥለውም "የነገሩ ሁሉ ራስ፣ ምሰሶውንና ሻኛውን ልንገርህን?" አሉ። እኔም "እንዴታ የአላህ መልክተኛ ሆይ!" አልኳቸው። እርሳቸውም "የነገሮች ሁሉ ራስ (ዋና) እስልምና ነው፤ ምሰሶው ሰላት ነው፤ ሻኛው ጂሃድ ነው።" አሉ። ቀጥለውም "ይህን ሁሉ የሚቆጣጠረውን ነገር ልንገርህን?" አሉ። እኔም "እንዴታ የአላህ ነቢይ ሆይ!" አልኳቸው። ምላሳቸውን ያዙና "በራስህ ላይ ይህኛን ቆጥባት!" አሉ። እኔም "የአላህ ነቢይ ሆይ! እኛ በምንናገረው እንደዛለንን?" አልኳቸው። እርሳቸውም "እናትህ ትጣህና ሙዓዝ ሆይ! ምላሳቸው ያጩደቸው ካልሆነ በቀር ሰዎችን በፊታቸው ወይም በአፍጢማቸው እሳት ውስጥ የሚደፋቸው (ሌላ ነገር) አለ

እንዴ?" አሉኝ።» [ከሁሉም ሰነዶቹ አንፃር ሰሊሕ ነው።] - [ቲሮሚዚ፣ ኢብኑ ማጀህና አሕመድ ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

መውጫ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንዲህ አሉ: ከነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ጋር ጉዞ ላይ ነበርኩ። አንድ እለት እየተጓዝን ሳለ ወደርሳቸው ቀረብ አልኩኝና እንዲህ አልኩቸው: የአላህ መልክተኛ ሆይ! ጀነት የሚያስገባኝና ከእሳትም የሚያርቀኝን ስራ ይንገሩኝ። እርሳቸውም እንዲህ አሉ: በነፍስ ላይ መስራቱ ከባድ ስለሆነ ስራ ነው የጠየቅክኝ። አላህ በርሱ ላይ ላቀለለት ግን ገርና ቀላል ነው። የእስልምናን ግዴታዎች ፈፀም:

የመጀመሪያው: አላህን በብቸኝነት መገዛትና በርሱም አንዳችን አታጋራ፤

ሁለተኛው: በቀንና ምሽት አምስቱን ግዴታ ሰላቶች: ፈጅር፣ ዙህር፣ ዐስር፣ መግራብና ዲሻን መስፈርታቸውን፣ ማዕዘናቸውንና ግዴታዎቻቸውን አሟልተህ ቀጥ አድርገህ መስገድ ነው፤

ሶስተኛው: ግዴታ የሆነብህን ዘካ ማውጣት ነው: ይህም ገንዘብ በሽራዓ የተገደበን መጠን በደረሰ ጊዜ ለሚገባው አካል የሚሰጥ በሁሉም ገንዘብ ላይ ግዴታ የሆነ ገንዘባዊ አምልኮ ነው፤

አራተኛው: ረመዳንን ትጾማለህ: እርሱም አምልኮን በመነየት ጎህ ከወጣችበት ወቅት ጀምሮ ፀሐይ እስክትገባ ድረስ ከመብላት፣ ከመጠጣትና ከሌሎችም የሚያስፈጥሩ ነገሮችም መቆጠብ ነው።

አምስተኛው: የሐጅ አምልኮን ለመተግበር አላህን ለማምለክ መካን በማሰብ የአላህን ቤት ሐጅ ማድረግ ነው።

ቀጥለውም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: ወደ መልካም በሮች የሚያደርስ መንገድ አላሳውቅህምን? ይህም እነዚህን ግዴታዎችና ሱና ተግባራትን በመከተል ነው:

የመጀመሪያው: ሱና ጾም መጾም ነው። ይህም ስሜትን በመስበርና ሀይልን በማድከም ወንጀል ላይ ከመውደቅ የሚከላከል ነው።

ሁለተኛው: ሰደቃ (ግዴታ ያልሆነ ምፅዋት) መስጠት ነው። ይህም ወንጀል ከተሰራ በኋላ ወንጀልን ታጠፋለች፣ ታስወግዳታለች፣ ፋናዋንም ታብሳታለች።

ሶስተኛው: በሌሊቱ የመጨረሻ ሲሶ የተሀጁድ ሰላት መስገድ ነው። ቀጥለው ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) {ጎኖቻቸው ከመጋደሚያ ስፍራዎች ይራራቃሉ} በሰላት፣ በዚክር፣ በመቅራትና በዱዓ {ጌታቸውን ይጠሩታል።} {ለመፍራትና ለመከጀል ከሰጠናቸውም (ጸጋ) ይለግሳሉ። ከዓይኖች መርጊያ ለእነርሱ የተደበቀላቸውን (ጸጋ) ማንኛይቱም ነፍስ አታውቅም።} ማለትም የትንሳኤ ቀን በጀነት ውስጥ በሚያገኙት ፀጋ አይኖቻቸው በርሱ የምትረጋበትን ነፍሳቸው አታውቅም። {ይሰሩትም በነበሩት ለመመንዳት።}

ቀጥለው ነቢዩ (ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ: የሃይማኖቱ መሰረት የሆነውን አልነግርህምን? መሰረቱ በርሱ ላይ የሚደገፍበት ምሳሌውን አልነግርህምን? ሻኛውን አልነግርህምን?

ሙዓዝም (ረዲዮጊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን

ይውደድላቸውና - "እንዴታ የአላህ መልክተኛ ሆይ!" አለ።

ነቢዩም (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና፡ የነገሮች ራስ (ዋና) እስልምና ነው። እርሱም ሁለቱ የምስክር ቃላቶች ናቸው። የሃይማኖቱ መሰረት ከሰውዬው ጋር የሚቆይለት በሁለቱ ቃላት ነው። ምሰሶው፡ ሰላት ነው። ቤት ያለምሰሶ እንደማይኖር ሁሉ ያለ ሰላትም እስልምና የለም። የሰገደ ሰው ሃይማኖቱ ይጠነክራልም ከፍ ይላልም። ሻኛውና ከፍታው ደሞ በጂሃድና የአላህን ቃል ከፍ ለማድረግ የእስልምና ጠላቶችን ለመዋጋት አቅምን በመለገስ ነው።

ቀጥለው ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ፡ ቀደም ብዬ የነገርኩህን ነገር የሚያስረውና የሚጠብቀውን ልንገርህን? ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ምላሳቸውን ያዙና "ይህንን ቆጥብ። የማይመለከትህን አትናገር።" አሉት። ሙዓዝም፡ "ጌታችን በምንናገረው ሁሉ ይቀጣናል? ይተሳሰባል? ይይዘናልን?" አላቸው።

ቀጥለውም ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና "እናትህ ትጣህ" አሉት። በዚህም እርሱን መርገም ፈልገው ሳይሆን ነገር ግን ዐረቦች ሊታወቅና ሊገነዘቡት የሚገባን ነገር ለማስገንዘብ የሚናገሩት ንግግር ነው። ቀጥለው "እንደ ክህደት፣ ዘለፋ፣ ስድብ፣ ሀሜት፣ ነገር ማሰቅ፣ ቅጥፈትና በመሳሰሉት ምላሳቸው ገጭደቸው ክፋት ካልሆነ በቀር ሰዎችን እሳት ውስጥ በፊታቸው የሚጥላቸውና የሚደፋቸው (ሌላ ነገር) አለ እንዴ?" አሉት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሶሐቦች (ረዲዋሊሁ ዐንሁም) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - በእውቀት ላይ ያላቸውን ጥረት እንረዳለን። ለዛም ነቢዩን (ሶላሊሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በእውቀት ጉዳይ አብዝተው ይጠይቁ ነበር።
2. ስራዎች ጀነት ለመግባት ምክንያት መሆኑን ማወቃቸው የሶሐቦች (ረዲዋሊሁ ዐንሁም) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - ግንዛቤን ያስረዳናል።
3. ከሙዐዝ (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - የመጣው ጥያቄ በርግጥም ትልቅ ጥያቄ ነው። በእውነቱ ይህ ጥያቄ የህይወትና የመኖር ምስጢር ነውና። በዚህ አለም የሚገኝ የአደም ልጅና የጂን ፍጡር ሁሉ ፍፃሜው ወይ ጀነት ወይ እሳት ስለሆነ ይህ ጥያቄ እጅግ ትልቅ ጥያቄ ነው።
4. ጀነት መግባት አምስቱን የእስልምና ማዕዘናት መፈጸምን ተከትሎ መሆኑን እንረዳለን። እነርሱም: ሁለቱ የምስክር ቃሎች፣ ሰላት፣ ዘካ፣ ምናና ሐጅ ናቸው።
5. የእስልምና መሰረት፣ ውዱ አላማና ትልቁ ግዴታ አላህን በአምልኮ ብቸኛ አድርጎ መነጠልና በርሱ ላይ አላማጋራት ነው።
6. አላህ ለባሮቹ የምንዳና ወንጀል ማስማሪያ ሰበቦችን እንዲሰነቁ የመልካም በሮችን ለነርሱ መክፈቱ የርሱን እዝነት ያስረዳናል።
7. ግዴታን ከተወጡ በኋላ በትርፍ ስራዎች ወደ አላህ የመቃረብን ትሩፋት እንረዳለን።
8. ሰላት በእስልምና ያለው ደረጃ ድንኳን የሚቆምበት ምሰሶ ለድንኳኑ እንዳለው ደረጃ ያህል ነው። ምሰሶው ሲወድቅ

ድንኳኑም እንደሚወድቀው ሁሉ ሰላት ስትወገድም እስልምናው አብሮ ይወገዳል።

9. የሰው ልጅ ሃይማኖቱን ከሚጎዳው ነገር ምላሱን የመጠበቅ ግዴታ እንዳለበት እንረዳለን።

10. ምላሱን መቆጠብ፣ መጠበቅና መገደብ የመልካም ነገር ሁሉ መሰረት ነው።

(4303)

(318) - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ كُلِّ لَيْلَةٍ جَمَعَ كَفْيَيْهِ، ثُمَّ نَفَثَ فِيهِمَا فَقَرَأَ فِيهِمَا: {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ}، {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ}، {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ}، ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا مَا اسْتَظَاعَ مِنْ جَسَدِهِ، يَبْدَأُ بِهِمَا عَلَى رَأْسِهِ وَوَجْهِهِ وَمَا أَقْبَلَ مِنْ جَسَدِهِ، يَفْعَلُ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. [صحيح] - [رواه البخاري]

(318) - ከምእመናን እናት ዓኢሻህ -አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላችና- እንደተላለፈው:- "ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሁል ጊዜም በምሽት ወቅት ወደ ፍራሻቸው የተጠጉ ጊዜ መዳፋቸውን ይሰበስቡና ከዚያም ትንፋሻቸውን እየነፉበት {ቁል ሁወ አላሁ አሐድ}ን፣ {ቁል አዑዙ ቢረቢል ፈለቅ}ን፣ {ቁል አዑዙ ቢረቢ ናስ}ን ይቀሩበት ነበር። ከዚያም ከሰውነታቸው የቻሉትን በመዳፋቸው ያብሳሉ። (ሲያብሱም) ጭንቅላታቸውን፣ ፊታቸውንና ከሰውነታቸው የፈትለፈቱን በቅድሚያ ያብሳሉ። ይህንንም ሶስት ጊዜ ይፈፀሙታል።" [ሶሊሕ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ከነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና መመሪያ መካከል ለመተኛት ወደ ፍራሻቸው የተጠጉ ጊዜ ልክ ዱዐ

እንደሚያደርግ ሰው መዳፋቸውን ሰብስበው ከፍ ያደርጉት ነበር። በሱም ላይ ከትንሽ ምራቅ ጋር በመቀላቀል ቀለል ያለ መንፋት በአፋቸው እየነፋበት ሰስት ምእራፎች ያነቡበታል። {ሱረቱል ኢኸላስ}፣ {ሱረቱል ፈለቅ}፣ {ሱረቱል አንናስ}ን ከዚያም የቻሉትን ያህል የሰውነታቸውን ክፍል ከጭንቅላታቸው፣ ከፊታቸውና ከሰውነታቸው የፊትለፊት ክፍል በመጀመር በመዳፋቸው ያብሱታል። ይህንንም ድርጊት ሦስት ጊዜ ይደጋግሙታል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. ከመተኛት በፊት የኢኸላስን ምእራፍና ሙዐወዘተይንን መቅራትና ምራቅ የቀላቀለን ትንፋሽ በመንፋት የተቻለውን ያህል የሰውነትን ክፍል ማበስ እንደሚወደድ እንረዳለን።

(65060)

(319) - عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سَيِّدُ الْإِسْتِعْفَارِ أَنْ تَقُولَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وَأَبُوءُ لَكَ بِدُنْيِي فَأَعْفُرْ لِي، فَإِنَّهُ لَا يَعْفُرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ» قَالَ: «وَمَنْ قَالَهَا مِنَ النَّهَارِ مُوقِنًا بِهَا، فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهِ قَبْلَ أَنْ يُمِيبَ، فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَمَنْ قَالَهَا مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ مُوقِنٌ بِهَا، فَمَاتَ قَبْلَ أَنْ يُصْبِحَ، فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ».

[صحيح] - [رواه البخاري]

(319) - ከሸዳድ ቢን አውስ (ረዲየሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ አሉ: "የምህረት አጠያየቅ (የኢስቲግፋር) አለቃ 'አልላሁም አንተ ረቢ ላ ኢላሃ ኢላ አንተ፣

ኸለቅተኒ ወአነ ዐብዱክ፣ ወአነ ዓላ ዐህዲክ ወወዕዲክ ማስተጦዕቱ፣ አዑዙ ቢከ ሚን ሸሪ ማ ሰነዕቱ፣ አቡኡ ለከ ቢኒዕመቲከ ዐለዩ፣ ወአቡኡ ለከ ቢዘንቢ ፈግፊር ሊ፣ ፈኢነሁ ላዩግፊሩዝ-ዙኑብ ኢላ አንተ።" ማለትህ ነው።" እንዲህም ብለዋል "በርሷ አምኖ ቀን ላይ ያላትና በዛው ቀን ከማምሸቱ በፊት የሞተ ሰው እርሱ ከጀነት ባለቤቶች ነው። በርሷ አምኖ ምሽት ላይ ያላትና ከማንጋቱ በፊት የሞተ ሰውም እርሱ ከጀነት ባለቤቶች ነው።" (ትርጉሙም፡ አላህ ሆይ! አንተ ጌታዬ ነህ፤ ከአንተ በቀር በእውነት የሚመለክ የለም፤ ፈጥረህኛል እኔም ባሪያህ ነኝ፣ እኔ በቻልኩት መጠን በቃል ኪዳንህ ላይ እገኛለሁ፤ ከሰራሁት ክፋት በአንተ እጠበቃለሁ፣ በኔ ላይ የዋልከውን ፀጋ አረጋግጣለሁ፣ ወንጀሌንም ላንተ አረጋግጣለሁና ማረኝ! እነሆ ከንተ በቀር ወንጀሎችን የሚምር የለምና።) [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪ ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ምህረት የሚጠየቅበት የተለያዩ ቃላቶች እንዳሉና በላጩና ትልቁ አንድ ባሪያ እንዲህ ብሎ መጠየቁ እንደሆነ ተናገሩ፡ "አልላሁም አንተ ረቢ ላ ኢላሃ ኢላ አንተ፣ ኸለቅተኒ ወአነ ዐብዱክ፣ ወአነ ዓላ ዐህዲክ ወወዕዲክ ማስተጦዕቱ፣ አዑዙ ቢከ ሚን ሸሪ ማ ሰነዕቱ፣ አቡኡ ለከ ቢኒዕመቲከ ዐለዩ፣ ወአቡኡ ለከ ቢዘንቢ ፈግፊር ሊ፣ ፈኢነሁ ላዩግፊሩዝ-ዙኑብ ኢላ አንተ።" (ትርጉሙም፡ አላህ ሆይ! አንተ ጌታዬ ነህ፤ ከአንተ በቀር በእውነት የሚመለክ የለም፤ ፈጥረህኛል እኔም ባሪያህ ነኝ፣ እኔ በቻልኩት መጠን በቃል ኪዳንህ ላይ እገኛለሁ፤ ከሰራሁት ክፋት በአንተ እጠበቃለሁ፣ በኔ ላይ የዋልከውን ፀጋ አረጋግጣለሁ፣ ወንጀሌንም ላንተ አረጋግጣለሁና ማረኝ! እነሆ ከንተ በቀር

ወንጀሎችን የሚምር የለምና።) በቅድሚያ ባሪያው የአላህን ብቸኝነት ያረጋግጣል። አላህ ፈጣሪው፣ ምንም አጋር ሳይኖረው የሚያመልከው መሆኑን፤ ጥራት ለተገባው አላህ የገባውን በርሱ የማመንና ለርሱ ታዘዥ የመሆንን ቃልኪዳን በአቅሙ ልክ እንደሚወጣ ያረጋግጣል። በአቅሙ ልክ ቃሉን እንደሚወጣ የሚያረጋግጠውም አንድ ባሪያ ምንም ያክል በአምልኮ ላይ ቢቆም አላህ ያዘዘውን ሁሉ መፈጸም ስለማይችል ነው። ለተዋለለት ፀጋ የሚገባውን ምስጋናም ማቅረብ አይችልም። ወደ አላህም ይጠጋል፣ በርሱም ይጠበቃል፣ ባሪያ ከሰራው ክፋት መጠበቂያው አላህ ነውና። አላህ ለርሱ የዋለለትን ፀጋም በታዘዥነት ለርሱ ያረጋግጣል፤ እውቅናንም ይሰጣል። ወደ ነፍሱ በመመለስም ወንጀሉና ኃጢአቱን ያረጋግጣል፤ ያምናልም። በዚህ መልኩ ወደ አላህ ከተቃረበ በኋላ ጌታው እንዲምረው፣ ወንጀሎችን እንዲሸሽግለት፣ በይቅር ባይነቱ፣ በችሮታውና እዝነቱ ከወንጀሎቹ እንዲጠብቀውም ዱዓ ያደርጋል። ምክንያቱም ከአላህ በቀርም ወንጀሎችን የሚምር የለምና። ቀጥለውም ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ይህኛ ዱዓ ከንጋትና ምሽት ውዳሴዎች መካከል መሆኗንና በቀኑ መጀመሪያ ፀሀይ ከወጣችበት ጊዜ አንስቶ ወደ መግቢያዋ ዘንበል እስክትል ድረስ ባለው ወቅት ላይ በእርግጠኝነት፣ መልዕክቷን በማሰብ አምኖባት ካለ በኋላ የሞተ ሰው ጅነት የሚገባ መሆኑን ተናገሩ። በምሽትም ወቅት እርሱም ፀሀይ ከገባችበት አንስቶ ጎህ እስኪወጣ ድረስ ያለ ሰውና ከመንጋቱም በፊት የሞተ ጅነት ይገባል።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

- 1. ምህረትን የመጠየቂያ ቃላቶች የተለያዩ ሲሆኑ ከፊሉም ከከፊሉ

ይበላላጣል።

2. አንድ ባሪያ በዚህ ዱዓ አላህን ለመለመን መጓጓት ይገባዋል።
ምክንያቱም የምህረት አጠያዦቅ (የኢስቲግፋር) አለቃ ነው።

(5503)

(320) - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ إِذَا
أَصْبَحَ: «اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ» وَإِذَا أَمْسَى
قَالَ: «بِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ» قَالَ: وَمَرَّةً أُخْرَى:
«وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ». [حسن] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي في الكبرى وابن ماجه]

(320) - ከአቡ ሁረይራ (ረዲዮሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው: ነቢዩ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና: እርሳቸው ያነጉ ጊዜ እንዲህ ይሉ ነበር "አልላሁም ቢከ አስበሕና ወቢከ አምሶይና ወቢከ ነሕያ ወቢከ ነሙቱ ወኢላይከ ኑሹር" ትርጉሙም "አላህ ሆይ በአንተ አነጋን፣ በአንተም አመሸን፣ በአንተም ህያው እንሆናለን፣ በአንተም እንሞታለን፣ መቀስቀስም ወደ አንተ ነው።" ያመኙ ጊዜ ደግሞ እንዲህ ይሉ ነበር "አልላሁም ቢከ አምሶይና ወቢከ አስበሕና ወቢከ ነሕያ ወቢከ ነሙቱ ወኢላይከ ኑሹር" ትርጉሙም "አላህ ሆይ! በአንተ አመሸሁ፣ በአንተም አነጋሁ፣ በአንተም ህያው እንሆናለን፣ በአንተም እንሞታለን፣ መቀስቀስም ወደ አንተ ነው።" በሌላ ጊዜም እንዲህ ብለዋል "... ወኢላይከል መሲር" ትርጉሙም "... መመለሻም ወደ አንተ ነው።" [ሐሰን ነው።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በርሳቸው ላይ ንጋት የገባ ጊዜ (ይህም ጎህ ከመውጣቱ ጋር የቀኑ መጀመሪያ የሆነ ጊዜ ነው።) እንዲህ ይሉ ነበር፡

(አላህ ሆይ! በአንተ አነጋን) በጥበቃህ ተከልለን፤ በፀጋህ ተሸፍነን፤ አንተን በማውሳት ተጠምደን፤ በስምህ ታግዘን፤ በመግጠምህ ተከበን፤ በብልሃትህና በሀይልህ ተንቀሳቃሽ ሆነን አነጋን ማለት ነው። (በአንተ አመሽን፤ በአንተ ህይወት እንሆናለን፤ በአንተም እንሞታለን።) ይህ ማለት ምሽት ላይ ከማድረግ ጋር ቀደም ተብሎ እንደተብራራው እንዲህ ይላል፡ አላህ ሆይ ባንተ አምሸተናል፤ ህይወት አድራጊ በሆነው ስምህ ህይወት እንሆናለን። ህይወትን የሚነጥቅ በሚለው ስምህ እንሞታለን። (መቀስቀስም ወዳንተ ነው።) መቀስቀስ ከሞት በኋላ ነው፤ መለያየት ከመሰብሰብ በኋላ ነው። በሁሉም ወቅቶች ሁኔታችን በዚህ ሁኔታ ይቀጥላል። በተቀሩትም ሁኔታዎቹ ከአላህ አልላቀቅምም አልተወውምም።

ከዐስር በኋላ ምሽት የገባ ጊዜም (አላህ ሆይ! በአንተ አመሽሁ፤ በአንተም አነጋሁ፤ በአንተም ህይወት እንሆናለን፤ በአንተም እንሞታለን፤ መመለስም ወደ አንተ ነው።) ይሉ ነበር። በዱንያም መመለሻዬ፤ በመጨረሻም መመለሻዬ ወደ አንተ ነው። ህይወት የምታደርገኝም አንተው ነህ፤ የምትገድለኝም አንተው ነህ። ማለት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

- 1. በንጋትና ምሽት ወቅት ነቢዩን (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በመከተል አኳያ ይህን

ዱዓ ማድረግ እንደሚወደድ እንረዳለን።

2. አንድ ባሪያ በሁሉም ሁኔታዎቹና ወቅቶቹ ወደ ጌታው ፈላጊ መሆኑን እንረዳለን።

3. ንጋት ላይ አዝካሮችን ለመቅራት በላጩ ወቅት የንጋቱን ጎህ ከወጣችበት ጀምሮ የቀኑ መጀመሪያ ላይ ፀሃይ እስክትወጣ ድረስ፤ የምሽቱን ከዓስር በኋላ ጀምሮ ፀሃይ ከመግባቷ በፊት ድረስ ያለው ወቅት ነው። ከዚህ በኋላ ቢለው ማለትም የንጋቱን ረፋዱ ከፍ ካለ በኋላ ቢለው ይበቃለታል። ከዙህር በኋላ ቢለውም ይበቃለታል። የምሽቱንም ከመግራብ በኋላም ቢለው ይህ የዚክር ወቅት ስለሆነ ይበቃለታል።

4. "መቀስቀስም ወደ አንተ ነው።" የሚለው ንግግር ከንጋት ጋር የሚያገናኘው ይህ ቃል ሰዎች ከሞቱ በኋላና የትንሳኤ ቀን በሚቀሰቀሱ ጊዜ ያለውን ህያው መደረግና ትልቁን መቀስቀስ ስለሚያስታውሰው ነው። ከእንቅልፍ የሚነቃበት ይህ ቀንም ነፍሶች የሚመለሱበትና ሰዎች የሚበተኑበት፣ አላህ የፈጠረው አዲስ ንጋት የሚተነፍስበት አዲስ መቀስቀስና አዲስ ቀን ነው። ይህም አዲስ ንጋት በአደም ልጅ ላይ ምስክር እንዲሆን፣ ወቅቶቹና ሰአቶቹም የስራዎቻችን ድልብ የሚሆኑበት [ሌላ እድል] ነው።

5. "መመለስም ወደ አንተ ነው።" የሚለው ቃል የምሽት ዚክር ላይ ተስማሚ የሆነው፤ ሰዎች ከስራዎቻቸው፣ ለጥቅማቸውና ለኑሯቸው ከተበታተኑ በኋላ ወደ ቤታቸው በሚመለሱ ጊዜ ወደ የማደሪያቸው መጥተው ማረፍን ያዘወትራሉ። ይህም ወደ አላህ ተባረከ ወተዓላ መመለስን ያስታውሳል።

(5490)

(321) - عَنْ أَبَانَ بْنِ عُمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ ابْنَ عَقْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ، فِي الْأَرْضِ، وَلَا فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، لَمْ تُصِبْهُ فَجَاءَةٌ بَلَاءٌ، حَتَّى يُصْبِحَ، وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، لَمْ تُصِبْهُ فَجَاءَةٌ بَلَاءٌ حَتَّى يُمِيتَهُ»، قَالَ: فَأَصَابَ أَبَانَ بَنُ عُمَانَ الْفَالِجُ، فَجَعَلَ الرَّجُلُ الَّذِي سَمِعَ مِنْهُ الْحَدِيثَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ: مَا لَكَ تَنْظُرُ إِلَيَّ؟ فَوَاللَّهِ مَا كَذَّبْتُ عَلَى عُثْمَانَ، وَلَا كَذَّبَ عُثْمَانُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّ الْيَوْمَ الَّذِي أَصَابَنِي فِيهِ مَا أَصَابَنِي غَضِبْتُ فَتَسَيْتُ أَنْ أَقُولَهَا. [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه والنسائي في الكبرى وأحمد]

(321) - ከአባን ቢን ዑሥማን እንደተላለፈው እንዲህ አለ: «ዑሥማን ቢን ዐፋን (ረዲዋሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና እንዲህ ሲሉ ሰማሁባቸው: "የአላህ መልክተኛ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ ሲሉ ሰማሁባቸው: <ሶስት ጊዜ 'ቢስሚላሂለዚ ላዩዱና መዐስሚሂ ሸይኡን ፊልአርዲ ወላፊስሰማእ ወሁወስ' ሰሚዑል ዐለም' (ትርጉሙም: በዚያ ከስሙ ጋር በምድርም ይሁን በሰማይ ምንም ነገር የማይገዳ በሆነው እንዲሁም ሰሚና አዋቂ በሆነው አላህ ስም::) ያለ ሰው እስኪገጋ ድረስ ድንገተኛ መከራ አያገኘውም:: በሚያገጋ ጊዜም ሶስት ጊዜ ያላት ሰው እስኪያመሽ ድረስ ድንገተኛ መከራ አያገኘውም:: > አባን ቢን ዑሥማንን የግማሽ አካል ሸባነት አገኘውና ከርሱ ይሄን ሐዲሥ የሰማው ሰውዬም አተኩሮ ተመለከተው:: አባንም ለርሱ እንዲህ አለው: እንደዚህ አተኩረህ የምታዩኝ ምን ሆነው ነህ? በአላህ እምላላሁ! በዑሥማን ላይ ምንም አልቀሽሁም! ዑሥማንም በነቢዩ

(ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ላይ ምንም አልዋሽም። ነገር ግን ዛሬ የደረሰብኝ ነገር የደረሰው ተቆጥቼ ስለነበር ይህን ዚክር ማለት ረስቼ ስለነበር ነው።» [ሶሊክ ነው።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሁሉ ቀን ጎህ ከቀደደ በኋላ ንጋት ላይና ፀሀይ ከመግባቷ በፊት ደግሞ ሁሌ ምሽት ላይ ሶስት ጊዜ ይህንን ዚክር ያለ ሰው፡(ቢስሚላሂ) በአላህ ስም ከሁሉም ጎጂ ነገር እጠበቃለሁም እታገዛለሁም። (ያ ስሙን ከማውሳት ጋር) ምንም ያህል ቢተልቅ (አንዳችም የማይጎዳው) (በምድርም ውስጥ) ከምድር የሚወጡ በሆኑ መከራዎችም (በሰማይ ውስጥም) ከሰማይ የሚወርዱ በሆኑ መከራዎችም (እርሱ ንግግራችንን ሰሚ) ሁኔታችንንም (አዋቂ ነው።) የምንጎዳ አይደለንም።

: በሚያመሽ ወቅት የተናገራት እስኪያነጋ ድረስ ድንገተኛ መከራ አያገኘውም። በሚያነጋ ወቅት የተናገራት ደግሞ እስኪያመሽ ድረስ ድንገተኛ መከራ አያገኘውም።

ሐዲሁን ያወራው አባን ቢን ዑስማንን በወቅቱ የሰውነቱ ግማሽ ሽባ የመሆን በሽታ አጋጥሞት ስለነበር ከርሱ ይሄን ሐዲህ የሰማው ሰውዬም በግርምት አይን ተመለከተው። አባንም ለሰውዬው እንዲህ አለው "እንደዚህ የምትመለከተኝ ምን ሆነህ ነው? በአላህ እምላለሁ! በዑሥማንም ላይ አልዋሽሁም። ዑሥማንም በነቢዩ (ሶለላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ላይ አልዋሽም። ነገር ግን ይህ በሽታ ባጋጠመኝ እለት አላህ እንድለው

አልወሰነልኝም ነበር። የሚያስቆጣ ነገር አጋጠመኝና እነዚህን የተጠቀሱ ቃላቶች ማለትን ዘነጋሁኝ።"

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሰውዬው በአላህ ፍቃድ ከድንገተኛ መከራ ወይም ከመከረኛ ጦስ ወይም ከመሳሰሉት የተጠበቀ እንዲሆን ንጋት ላይና ምሽት ላይ እነዚህን ዚክሮች ማለት እንደሚወደድ እንረዳለን።
2. የመጀመሪያዎቹ ቀደምቶች በአላህ ላይ ያላቸው እርግጠኝነትና የአላህ መልክተኛ (ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በተናገሩት ላይ ያላቸው እምነት ጠንካራ መሆኑን እንረዳለን።
3. ዚክር በንጋትና በምሽት ላይ የመገደቡ ካሉት ጥቅሞች መካከል ከሙስሊም ላይ ዝንጉነትን መቁረጥና ዘውትር እርሱ የአላህ ባሪያ መሆኑን እንዲያስታውስ ማድረግ ይገኝበታል።
4. አላህን የሚያወሳው ሰው ካለው ኢክላስና የቂን (እርግጠኝነት) ጋር ባለው ኢማን፣ መተናነስና ልቡን እንደማቅረቡ ልክ የዚክሩ ተፅዕኖም የተረጋገጠ ይሆናል።

(6093)

(322) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُجَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: خَرَجْنَا فِي لَيْلَةِ مَطِيرَةٍ وَظَلَمَتْ شَيْدِيَّةٌ، نَظَلَبُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ يُصَلِّيَ لَنَا، قَالَ: فَأَدْرَكْتُهُ، فَقَالَ: «قُلْ»، فَلَمْ أَقُلْ شَيْئًا، ثُمَّ قَالَ: «قُلْ»، فَلَمْ أَقُلْ شَيْئًا، قَالَ: «قُلْ»، فَقُلْتُ: مَا أَقُولُ؟ قَالَ: «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَالْمُعَوَّدَتَيْنِ حِينَ تُمَسِّي وَتُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، تَكْفِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ».

[رواه أبو

داود والترمذي والنسائي]

(322) - ከዐብደላህ ቢን ኹብይብ (ረዲዩሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ አሉ: "በዝናባማና በድቅድቅ ጨለማ ምሽት የአላህ መልክተኛን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እኛን እንዲያሰግዱን ፈልገን ወጣን። አገኘኋቸውና 'በል!' አሉኝ። ምንም አላልኩኝም። ቀጥለውም 'በል!' አሉኝ። ምንም አላልኩኝም። አሁንም 'በል!' አሉኝ። እኔም ምን ልበል? አልኳቸው። እርሳቸውም 'ሱረቱል ኢኸላስ እና ሁለቱን መጠበቂያዎች (ሱረቱል ፈለቅና ሱረቱን-ናስን) ስታመሽና ስታነጋ ሰስት ጊዜ ካልክ ለሁሉም ነገር ይበቁሃል።' አሉኝ።" [ሶሒሕ ነው።] - [አቡዳውድ፣ ቲርሚዢና ነሳኢ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ታላቁ ሶሐባ ዐብደላህ ቢን ኹብይብ (ረዲዩሊሁ ዐንሁ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና በርካታ ዝናብ በሚዘንብበትና ድቅድቅ ጨለማ በነበረበት ምሽት የአላህን መልክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲያሰግዱቸው ፈልገው እንደወጡና እንዳገኙቸው ተናገረ። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ለርሱ "በል!" ማለትም አንብብ! አሉት። እርሱም ምንም አላነበበም። ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ንግግራቸውን ሲደጋግሙለት ዐብደላህም "የአላህ መልክተኛ ሆይ! ምን ልቅራ?" አላቸው። ነቢዩም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) "ሱረቱል ኢኸላስን እና ሁለቱን መጠበቂያዎች ሱረቱል ፈለቅ እና ሱረቱ አን-ናስን በምሽት ወቅትና በንጋት ወቅት ሰስት ጊዜ ቅራ! ከሁሉም ክፋትና ጉዳት ይጠብቅሃል።" አሉት።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

- 1. ከሁሉም ክፋት መጠበቂያ ስለሆኑ ንጋትና ምሽት ላይ ሱረቱል ኢኸላስንና ሁለቱን መጠበቂያዎች መቅራት ይወደዳል።
- 2. የሱረቱል ኢኸላስንና ሁለቱ መጠበቂያዎችን መቅራት ትሩፋት እንረዳለን።

(6082)

(323) - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: فَقَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً مِنَ الْفَرَاشِ فَالْتَمَسْتُهُ فَوَقَعَتْ يَدِي عَلَى بَطْنِ قَدَمَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ وَهُمَا مَنْصُوبَتَانِ، وَهُوَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمَعَا فَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أَحْصِي تَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَتْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(323) - ከእናታችን ዓኢሻ (ረዲዋሊሁ 034) -አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና- እንደተላለፈው እንዲህ ብላለች፡- «በአንድ ምሽት የአላህን መልክተኛ (ሶላሊሁ 0ለይሂ ወሰለም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከፍራሼ ላይ አጣጓቸው። በዳሰሳ ስፈልጋቸውም እጄ መስገጃቸው ላይ የተተከለችው የእግራቸው ውስጥ ላይ አረፈች። እርሳቸውም እንዲህ እያሉ ነበር " አላሁም አዑዙ ቢረዲከ ሚን ሰኸጢክ፣ ወቢሙዓፋቲክ ሚን ዑቁበቲክ፣ ወአዑዙ ቢከ ሚንክ፣ ላኡሕሲ ሠናአን ዐለይክ አንተ ከማ አሥነይተ ዐላ ነፍሲክ"» ትርጉሙም "አላህ ሆይ! ከቁጣህ በውዴታህ፣ ከቅጣትህ በይቅር ባይነትህ እጠበቃለሁ፤ ከአንተ በአንተ እጠበቃለሁ፤ አንተ እራስህን ያወደስከውን ያህል ላወድስህ አልችልም።" ማለት ነው። [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ዓኢሻ (ረዲዩሊሁ 034) -አላህ መልካም ሥራዋን ይውደድላትና- እንዲህ አላች "ከነቢዩ (ሶላላሁ 0ለይሂ ወሰለም) የአላህ ሶላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ጎን ተኝቼ ነበር። ሌሊት ላይ አጣኝቸሁ። ቤት ውስጥ ይሰግዱበት የነበረውን ስፍራ በእጄ ዳሰስኩ። በዛን ጊዜም ሱጁድ ላይ ተደፍተው እግራቸውን ተተክለው አገኘሁ። እርሳቸውም እንዲህ እያሉ ነበር:

(በውዴታህ) በኔ ላይም ይሁን በኡመቴ ላይ ከምትቆጣው (ቁጣህ) (እጠበቃለሁ) እቃረባለሁ። (ከቅጣትህ) ይቅር ባይነትህ ብዙ ነውና (በይቅር ባይነትህ) (እጠበቃለሁ)። (በአንተ ከአንተ እጠበቃለሁ።) ውብ በሆኑት ባህሪያትህ የልቅና መገለጫ ከሆኑት ባህሪያትህ እጠበቃለሁ። ከአንተ በቀር ከአንተ ለሚመጣው ቅጣት የሚጠብቅ የለምና። ወደ አላህ በመጣጋት ካልሆነ በቀርም ከአላህ መዳኛም መጠጊያም የለም። (በአንተ ላይ አወድሼ አልዘልቅም።) ፀጋህንና በጎ ውለታህን ቆጥሬ መዝለቅ ስለማልችል አንተ የሚገባህንም ውዳሴ በቁጥርም በገደብም ማወደሱን ብጥር እንኳ አልችልም። ለራስህ የሚገባውን በቂ ውዳሴ በራስህ ላይ ያወደስከው አንተ ብቻ ነህና (አንተ ነፍስህን ባወደስክበት ልክ ማወደስ አልችልም።) አንተን የማወደስ ሐቁን በአግባቡ መወጣት የሚችልስ ሌላ አካል ማን አለና?!

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ሱጁድ ላይ ይሄን ዱዓ ማለት ተወዳጅ እንደሆነ እንረዳለን።
2. ሚረክ እንዲህ ብለዋል: «በአንድ የነጋሲ ዘገባ ደም ይህን ዱዓ ሰላታቸውን አጠናቀው ወደ መኝታቸው ሲወጡ እንደሚሉት ተዘግቧል።»

3. አለህን በቁርአንና ሐዲሥ በመጡ ባህርያቱ ማወደስና በስሞቹ ዱዓ ማድረግ እንደሚወደድ እንረዳለን።
4. ይህ ሐዲሥ ፈጣሪን ፍኩዕና ሱጁድ ውስጥ ማለቅ እንደሚገባ ያስረዳናል።
5. በአለህ ሱብሐነሁ ወተዓላ ዛት መጠበቅ እንደሚፈቀደው በአለህ ባህሪም መጠበቅ እንደሚፈቀድ እንረዳለን።
6. ኸጢቢይ እንዲህ ብለዋል: "ይህ ንግግር ውስጥ ረቂቅ ሀሳብ ይገኛል። እርሱም: እርሳቸው ከአለህ ቁጥ በውዴታው፣ ከቅጣቱ ደሞ በይቅርታው ተጠበቁ። ውዴታና ቁጥ ሁለት ተቃራኒ ነገሮች ናቸው። እንዲሁም ይቅር ባይነትና በወንጀል መቅጣትም ተቃራኒ ናቸው። ለርሱ ተነፃፃሪ የሌለውን አለህን ሱብሐነሁ ወተዓላ ሲጠቅሱ ግን ከርሱ በሌላ ሳይሆን በራሱ ተጠበቁ። የዚህም ሀሳብ: ይቅር ባይነቱ የተጠየቀው አለህ ሊመለከቱ ሊወደስበት ከሚገባው መብቱ ስለማዳደላችን ነው። (በአንተ ላይ አወድኼ አልዘልቅም።) ሲሉ አንተን በሚገባህ ልክ ማወደስ የምችልበት አቅሙ የለኝም ማለታቸው ነው።"

(3566)

(324) - عن سَمُرَةَ بن جندبٍ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

«أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ أَرْبَعٌ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، لَا يَضُرُّكَ

بِأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(324) - ከሰሙረህ ቢን ጁንዱብ - አለህ መልካም ስራቸውን ይውደዳላቸውና- እንደተላለፈው እንዲህ ብለዋል: የአለህ መልክተኛ ስለላሁ ዐለይህ ወሰለም እንዲህ አሉ: "አለህ ዘንድ ተወዳጅ የሆኑ

ንግግሮች አራት ናቸው። 'ሱብሐነላህ' (አላህ ሆይ! ጥራት ተገባህ) 'አልሐምዱ ሊላህ' (ምስጋና ለአላህ የተገባ ነው።) 'ላኢላሃ ኢላላህ' (ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ የለም) 'አሏሁ አክበር' (አላህ ታላቅ ነው።) በማንኛቸውም ብትጀምር አይጎዳህም።" [ሶሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም አላህ ዘንድ ተወዳጅ ንግግሮች አራት መሆናቸውን ተናገሩ:

"ሱብሐነላህ": ማለትም አላህን ከሁሉም ጉድለት ማጥራት ነው።

"አልሐምዱ ሊላህ": አላህን ከመውደድና ከማለቅ ጋር በምሉዕነት ባህሪ መግለፅ ነው።

"ላኢላሃ ኢላላህ": ማለትም ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ የለም።

"አላሁ አክበር": ማለትም አላህ ከሁሉም ነገር የበለጠ ታላቅና ሀያል ነው።

ትርፋቷንና ምንዳዋን ለማግኘት የቃላቱን ቅደም ተከተል መጠበቅ ግዴታ አይደለም።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. በማንኛውም ቃል መጀመር ምንም ችግር አለማሳደሩ ሸሪዓ ገር መሆኑን ያስረዳናል።

(5475)

(325) - عن أبي أيوب رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، عَشْرَ مَرَّاتٍ كَانَ كَمَنْ أَتَتْهُ أَرْبَعَةٌ أَنْفُسٌ مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ». [صحيح] - [متفق عليه]

(325) - ከአቡ አዩብ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል፡- "አስር ጊዜ 'ላ ኢላሃ ኢላሏህ ወሕደሁ ላ ሸሪከ ለህ ፤ ለሁል ሙልኩ ወለሁል ሐምዱ ወሁወ ዓላ ኩሊ ሸይኢን ቀዲር' ያለ ሰው ከኢስማዒል ዘሮች የሆኑ አራት ነፍሶችን ነፃ እንዳወጣ ይቆጠርለታል።" [ሶሐኤ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

በዚህ ሐዲሥ ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንደሚነግሩን ይህንን ውዳሴ ያለ፡- "ላ ኢላሃ ኢላሏህ ወሕደሁ ላ ሸሪከ ለህ ፤ ለሁል ሙልኩ ወለሁል ሐምዱ ወሁወ ዓላ ኩሊ ሸይኢን ቀዲር" ትርጉሙም፡ "ከአላህ ውጪ በእውነት የሚመለክ አምላክ የለም፤ ብቸኛና ለሱ አጋር የለውም፤ ጥራት የተገባው አላህ በምሉዕ ንግስና የተለየ ነው፤ ከሱ ውጪ ያሉት የማይገባቸውን ውዳሴና ሙገሳ ከውዴታና ልቅና ጋር በብቸኝነት የተገባው ነው ፤ እርሱም አንዳችም የማያቅተው ቻይ ነው። " ማለት ነው። ይህንን ታላቅ ውዳሴም በቀን አስር ጊዜ የደጋገመም ሰው በነርሱ ላይ የአላህ ሰላትና ሰላም ይስፈንና የኢብራሂም ልጅ ከሆኑት ከኢስማዒል ዘሮች አራት ባሮችን ከባርነት ነፃ እንዳወጣ ሰው ምንዳ አምሳያ ለርሱ ይዋረዋል። የኢስማዒል ዐለይሂ ሰላም ዘሮች የተለዩትም እነርሱ ከሌሎች የላቁ ስለሆኑ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. የዚህ ውዳሴ ትሩፋት አላህን በተመላኪነት፣ በንግስና፣ በምስጋናና በተሟላ ችሎታ መነጠልን ያካተተ ነው።
2. ይህንን ውዳሴ አከታትሎም ሆነ በተለያዩ ቆይታ ያለ ሰው የዚህን ውዳሴ ምንዳ እንደሚያገኝ እንረዳለን።

(5517)

(326) - عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «كَيْفَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ: سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَيَحْمَدُهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

(326) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራውን ይውደድለትና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል: "ለምላስ ቀላል የሆኑ፣ ሚዛን ላይ የሚከብዱ፣ አርራህማን ዘንድ ተወዳጅ የሆኑ ሁለት ቃላቶች አሉ: ' ሱብሐነላሂ አልዐዚም ሱብሐነላሂ ወቢሐምዲሂ።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሶላላሁ ዐለይሂ ወሰለም የሰው ልጅ ያለምንም መጨናነቅና በማንኛውም ሁኔታ ላይ ሆኖ ስለሚናገራቸው ሁለት ቃላቶች ነገሩን። እነሱም ምንዳቸው ሚዛን ላይ የገዘፈ፣ ጌታችን አር-ራሕማንም የሚወዳቸው ናቸው።

"ሱብሐነላሂ አልዐዚም ሱብሐነላሂ ወቢሐምዲሂ" የሚሉት ናቸው። ደረጃቸው የላቀበትም ምክንያት የአላህን የልቅናና የምሉዕነት ባህሪያት የያዙ ፤ የላቀውንና የጠራውን አላህንም ከጉድለቶች ስለሚያጠሩ ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. በላጩ ውዳሴ አላህን ማጥራትና ማወደስን የሰበሰበ ውዳሴ ነው።
2. አላህ በጥቂት ስራ ብዙ ምንዳ መመንዳቱ በባሮቹ ላይ ያለው እዝነት ሰፊ መሆኑን ይገልጻልናል።

(5507)

(327) - عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ قَالَ:

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ، حُطَّتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ».

[متفق عليه]

(327) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና- እንደተላለፈው የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ብለዋል:- "በቀን ውስጥ መቶ ጊዜ ሱብላነላሂ ወቢሐምዲሂ "ጥራት ምስጋና ለአላህ ይገባው።" ያለ ሰው (የወንጀሉ ብዛት) የባህር ዓረፋ አምሳያ ቢሆን እንኳ ወንጀሉ ይታበስለታል።" [ሶሊክ ነው።] - [ቡኸሪና ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

በቀን ውስጥ መቶ ጊዜ "ሱብላነላሂ ወቢሐምዲሂ" (ጥራት ምስጋና ለአላህ ይገባው።) ያለ ሰው ባህር በሚናወጥ ወቅት ከላይ እንደሚንጣለለው ነጭ አረፋ አምሳያ ወንጀሉ የበዛ ቢሆን እንኳ ወንጀሉ ይማራል ይታበሳል ብለው ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ይህን ምንዳ የሚያገኘው በቀን ውስጥ አከታትሎም ይሁን በተለያዩ ጊዜ እነዚህን ቃላት ያለ ሰው ነው።
2. ተስቢካ ማለት: - አላህን ከጉድለት ማጥራት ሲሆን ፤ ሐምድ ማለት ደግሞ አላህን ከመውደድና ከማላቅ ጋር በምሉዕነት መግለፅ ነው።
3. በሐዲሁ ወንጀልን ማስማር ከሚለው የተፈለገበት ትናንሽ ወንጀሎችን ብቻ ነው። ትላልቅ ወንጀሎች ግን የግድ ተውበት ያስፈልጋቸዋል።

(328) - عن أبي مالك الأشعري رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

«الظُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأَانِ - أَوْ تَمْلَأُ - مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ، كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو، فَبَايَعُ نَفْسَهُ فَمُعْتَقَتُهَا أَوْ مُؤَبِّقُهَا».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(328) - አቢ ማሊክ አልአሽሪ - አላህ ሙልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንዲህ ብለዋል:- የአላህ ሙልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ አሉ: "ንፅህና የኢማን ግማሽ ነው 'አልሐምዱ ሊላህ' (ምስጋና ለአላህ የተገባ ነው) የሚለው ሚዛን ይሞላል፤ 'ሱብሐነላህ ወል'ሐምዱ ሊላህ' (አላህ ጥራት የተገባው ነው፤ ምስጋናም ሁሉ ለአላህ ነው) የሚለው በሰማያትና በምድር መካከል ያለውን ይሞላሉ ወይም ይሞላል ፤ ሰላት ብርሃን ነው፤ ምጽዋት ማስረጃ ነው፤ ትዕግስት ወግጋታ (አንፀባራቂ ብርሃን) ነው፤ ቁርአን ላንተ ወይም በአንተ ላይ ማስረጃ ነው። ሁሉም ሰው በማለዳ ወጥቶ ነፍሱን ይሸጣል። ወይ ከጥፋት ነፃ ያወጣታል ወይም ወደ ጥፋት ይጥላታል።" [ሰሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግቦውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ውጫዊ ንፅህና በውዱ እና በገላ ትጥቦት የሚተገበር እንደሆነና የሰላት ቅድመ መስፈርት እንደሆነም ይነግሩናል ። "አልሐምዱሊላህ ሚዛንን ትሞላለች " የሚለው ነቢያዊ ንግግር :- ጥራት ይገባውና አላህን ማወደስ እንዲሁም ምሉዕ በሆኑ ባህሪያቶች እሱን መግለፅ፣ የትንሳኤ ቀን ስትመዘን የስራዎችን ሚዛን ትሞላለች ማለት ነው። "ሱብሐነላህ ወልሐምዱሊላህ " የሚለውን መናገር አላህን ከሁሉም ጉድለት

ማጥራትና እሱን ከመውደድና ማለቅ ጋር ለግርማው የሚመጥን በሆነ የተሟላ ምሉዕነት መግለፅ ሲሆን በሰማያትና ምድር መሀል ያለውንም ይሞላል። "ሰላት ብርሃን ነው።" ለአንድ ሰው ለቀልቡም፣ ለፊቱም ፣ በቀብሩም ውስጥ ፣ በትንሳኤ ቀንም ብርሃን ይሆንላታል። "ምፅዋት ማስረጃ ነው።" ምፅዋት የአንድ አማኝ ኢማን እውነተኝነትንና ለምፅዋት የተገባውን ቃልኪዳን ባለማመኑ ምፅዋት ከመስጠት ከሚታቀበው ሙናፊቅ ተቃራኒ መሆኑንም የሚጠቁም ማስረጃ ነው። "ትእግስት (አንፀባራቂ ብርሃን) ወገግታ ነው።" ትእግስት ማለት ነፍስን ከትእግስት ማጣትና መበሳጨት መቆጣጠር ሲሆን ትእግስት እንደ ፀሀይ ብርሀን ሀሩርና ማቃጠል አብሮት የሚኖር ብርሃን ነው። ምክንያቱም መታገስ ነፍስን መታገልና ከዝንባሌዋ ማቀብ የሚፈልግ ስለሆነ አስቸጋሪ ነው። ታጋሽ ሰው ብርሃናማ፣ የተመራና በትክክለኛነት ላይ ዘውታሪ ከመሆን አይወገድም። ትእግስት ሲባል አላህን በመታዘዝ ላይ ፣ አላህን ከመወንጀል በመራቅ ላይ መታገስ እና ከመከራና ከአለማዊ የችግር ዓይነቶች መታገስ ነው። ቁርአንን በማንበብህና ተግባራዊ በማድረግህ ምክንያት "ቁርአን ላንተ ማስረጃ ነው።" ወይም በሱ ሳይሰሩና ሳያነቡ ቁርአንን በመተዉ ምክንያት "በአንተ ላይ ማስረጃ ይሆናል።" ቀጥሎ ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሰዎች ሁሉ እንደሚለፉ፣ ለተለያዩ ተግባራትም እንደሚበታተኑ፣ ከእንቅፈፋቸው በመንቃት ለተለያዩ ተግባራት ከቤቶቻቸው እንደሚወጡ ተናገሩ። ከነሱም መካከል በአላህ ትእዛዝ ላይ በመፅናት ነፍሱን ከእሳት ነፃ የሚያወጣ ሲኖር ፣ ከነሱም ውስጥ ከዚህ የአላህ ትእዛዝ በመዘንባል ወንጀል ውስጥ የሚወድቅና ነፍሱ እሳት ውስጥ በመግባቷ ለጥፋት የሚዳርጋት አለ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች፡

1. ንፅህና ሁለት አይነት ነው። ውጫዊ ንፅህና በዉዱእ እና በገላ ትጥብት ሲሆን፤ ውስጣዊ ንፅህና ደግሞ በተውሒድ፣ በኢሞንና መልካም ስራ የሚመጣ ነው።
2. ሰላት ለአንድ ባሪያ በዱንያም ሆነ በትንሳኤ ቀን ብርሃን ስለሆነ ሰላትን በጥንቃቄ መስገድ አንገብጋቢ ጉዳይ መሆኑን እንረዳለን።
3. ምፅዋት የእውነተኛ ኢሞን ማስረጃ ነው።
4. ቁርኣን በአንተ ላይ ሳይሆን ለአንተ ማስረጃ እንዲሆን ቁርኣንን መተግበር እና ማመን አንገብጋቢ ጉዳይ መሆኑን እንረዳለን።
5. ነፍስ በአምልኮ ካልጠመድካት በወንጀል ታጠምድሀለች።
6. ሁሉም ሰው መስራቱ የማይቀር ጉዳይ ነው። ወይ ነፍሱን በአምልኮ ነፃ ያወጣታል ወይም በወንጀል ለጥፋት ይዳርጋታል።
7. ትዕግስት እጅግ አስቸጋሪ በመሆኑ ቻይነትንና ምንዳን ከአላህ ማሰብ ይፈልጋል።

(65004)

(329) - عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لَأَنْ

أَقُولَ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا ظَلَعْتُ عَلَيْهِ

الشَّمْسُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(329) - ከአቡ ሁረይራ -አላህ መልካም ስራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እንዲህ ብሏል: "የአላህ መልዕክተኛ ሰለሏሁ ዓለይሂ ወስለም እንዲህ ብለዋል: "ሱብኣነሏህ ወልሐምዱሊላህ ወላኢላሃ ኢላሏህ ወሏሁ አክበር' ማለቴ ፀሀይ የወጣችበት ክልል ሁሉ (ከሚሰጠኝ) የበለጠ ወደእኔ እጅግ ተወዳጅ ነው።" [ሶሒሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም በነዚህ ትላልቅ ቃላቶች አላህን ማወደስ ከዱንያና በውስጡ ካለው ሁሉ የተሻለ መሆኑን ተናገሩ። እነሱም:

"ሱብካነሷህ" ይህም አላህን ከጉድለት ማጥራት ነው።

"አልሐምዱሊላህ" ይህም አላህን ከመውደድና ከማለቅ ጋር በምሉዕ ባህሪያቶቹ ማወደስ ነው።

"ላኢላሃ ኢላሷህ" ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ የለም።

"አሷሁ አክበር" አላህ ከሁሉም ነገር የበለጠ ታላቅ ነው ማለት ነው።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. አላህን በማውሰት ላይ መነሳሳቱ። አላህን ማውሰት ፀሀይ የወጣችበት ክልል ሁሉ ከሚሰጠን የበለጠ ተወዳጅ ነውና።
2. ውዳሴ ማብዛት ደረጃና ምንዳ ስላለው በርሱ ላይ መነሳሳቱን እንረዳለን።
3. የዱንያ መጣቀሚያ ትንሽ ነው። ስሜትን የሚያስደስቱ ነገሮቹ ጠፊ ናቸው።

(6211)

(330) - عن جابر رضي الله عنه قال: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول:

«أَفْضَلُ الذِّكْرِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ». [حسن] - [رواه الترمذي والنسائي في

الكبرى وابن ماجه]

(330) - ጃቢር ረዲየሷሁ ዐንሁ እንዲህ ማለቱ ተላልፏል: "የአሷሁ መልዕክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና እንዲህ

ሲሉ ሰምቻለሁ: "በላጩ ዚክር 'ላ ኢላሃ ኢላሏህ' ማለት ሲሆን በላጩ ዱዓእ ደግሞ 'አልሐምዱሊላህ' ማለት ነው።" [ሐሰን ነው።] - [ቲርሚዢ፣ ነሳኢ በኩብራ ውስጥ፣ ኢብኑ ማጀህ ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ ዩሐላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና በላጩ ዚክር "ላ ኢላሃ ኢላሏህ" - ትርጉሙም: ከአሏህ በቀር በእውነት አምልኮ የሚገባው የለም - መሆኑን፤ ከዱዓእ በላጩ ደግሞ "አልሐምዱሊላህ" - ትርጉሙም: ፀጋንም የሚውለው ለተሟላ ውብ መገለጫም የተገባው እርሱ አላህ ብቻ መሆኑን ማመን - እንደሆነ ተናገሩ።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

- 1. አሏህን በተውሒድ ቃል ማስታወስና በምስጋና ቃል መማፀን ማብዛት መበረታታቱን እንረዳለን።

(3567)

(331) - عن خَوْلَةَ بِنْتِ حَكِيمِ السُّلَمِيِّ قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا ثُمَّ قَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنزِلِهِ ذَلِكَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

(331) - ከኸውላህ ቢንት ሐኪም አስሱለሚየህ እንደተላለፈው እንዲህ አለች: "የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም እንዲህ ሲሉ ሰምቻለሁ: "በአንድ ስፍራ ላይ አርፎ ከዚያም <አዑዙ ቢከሊማቲላሂ አትታማቲ ሚን ሸሪ ማ ኸለቀ (ምሉዕ በሆኑ የአላህ ቃላት ከፈጠራቸው ጎጂ ነገሮች እጠበቃለሁ)> ያለ ሰው ከዛ ስፍራ እስኪንቀሳቀስ ድረስ አንዳችም አይጎዳውም።" [ሶሒሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ፡

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም የሰው ልጅ አንድ ስፍራ ላይ በሚያርፍበት ጊዜ የሚፈራቸውን ሁሉ አስፈሪ ነገሮች የሚከላከልበትን ጠቃሚ መጠበቂያና መጠጊያ ለኡመታቸው እየጠቆሙ ነው። ይህም ጉዞም ላይ ይሁን ሊዝናናም ይሁን ወይም ከዛ ውጪ ባረፈበት ስፍራ ላይ ከሚገኝ ፍጡራን ሁሉ ክፋት በትፋፋቱ፣ በበረከቱና በጥቅሙ የተሟላ በሆነውና ከሁሉም ነውርና ጉድለት የፀዳ በሆነው የአላህ ቃል ከተጠበቀና ከተጠጋ በዛ ስፍራ እስካለ ድረስ ከሁሉም ጎጂ ነገሮች ይህንነቱ ይጠበቃል።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች፡

1. በአላህ መጠበቅ አምልኮ ነው። የተፈቀደ የሚሆነውም በአላህ ወይም በስሞቹና በባህሪያቶቹ ሲጠበቅ ነው።
2. ከአላህ ባህሪያቶች መካከል አንዱ በሆነው የአላህ ቃል መጠበቅ እንደሚፈቀድ እንረዳለን። ይህም በማንኛውም ፍጡር ከመጠበቅ ተቃራኒ ሲሆን ከአላህ ውጪ ካለ አካል ጥበቃን መሻት ሲርክ ነው።
3. የዚህ ዲዓእ ትፋፋትና በረከትን እንረዳለን።
4. በዚክሮች መመሸግ (መከላከል) ሰውዬው ከክፋቶች እንዲጠበቅ አንዱ ሰበብ ነው።
5. በጋኔን ፣ በጠንቋይ፣ በአታላዮችና በሌሎችም ከአላህ ውጪ ባሉ አካላት ጥበቃ መፈለግ ውድቅ መደረጉን እንረዳለን።
6. ይህ ዲዓእ በሀገሩም ይሁን በጉዞ አንድ ስፍራ ላይ ላረፈ ሰው መደንገጉን እንረዳለን።

(5932)

(332) - عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ أَوْ عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ، وَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ.» [صحيح] - [رواه مسلم]

(332) - ከአቡ ሑመይድ ወይም አቡ ኡሰይድ እንደተዘገበው እንዲህ አለ: "የአላህ መልዕክተኛ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ብለዋል: <አንዳችሁ መስጂድ የገባ ጊዜ: 'አልላሁምመፍተሕ ሊ አብዋበ ረሕመቲክ' (ትርጉሙም: አላህ ሆይ! ለኔ የእዝነትህን በሮች ክፈትልኝ) ይበል። የወጣ ጊዜም 'አልላሁምመ ኢኒ አስአሉክ ሚን ፈድሊክ' (ትርጉሙም: አላህ ሆይ! እኔ ከትሩፋትህ እጠይቅሀለሁ።) ይበል።" [ሶሊሕ ነው።] - [ሙስሊም ዘግበውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) መስጂድ በሚገባ ወቅት የሚባለውን ዱዓ ለኡመታቸው ጠቆሙ። (አልላሁምመ ኢፍተሕ ሊ አብዋበ ረሕመቲክ) (አላህ ሆይ! ለኔ የእዝነትህን በሮች ክፈትልኝ) የእዝነትን ምክንያቶች ለርሱ እንዲያመቻችለት አላህን ይጠይቃል። ከመስጂድ ለመውጣት የፈለገ ጊዜም (አልላሁምመ ኢኒ አስአሉክ ሚን ፈድሊክ) (አላህ ሆይ! እኔ ከትሩፋትህ እጠይቅሀለሁ።) ይበል። አላህን ከችሮታውና ከሐላል ሲሳዩ ተጨማሪ ፀጋዎቹን ይጠይቃል።

ከሐዲሱ የምንጠቀማቸው ቁምነገሮች:

1. ወደ መስጂድ በሚገባ ወቅትና ከመስጂድ በሚወጣ ወቅት ይህን ዱዓ ማድረግ እንደሚወደድ እንረዳለን።

- 2. ሲገባ እዝነትን በመጠየቅ ላይ ሲወጣ ደግሞ ችሮታን በመጠየቅ ላይ የተገደበው፡ መስጂድ የሚገባ ሰው ወደ አላህና ወደ ጀነት በሚያቃርበው ነገሮች ላይ ነው የሚጠመደው ስለዚህ ከቦታው ጋር የሚስማማው እዝነትን መጠየቅ ነው። የወጣ ጊዜ ደግሞ ከሲሳይ የአላህን ችሮታ ለመፈለግ በምድር ላይ ስለሚሯሯጥ ከቦታው ጋር የሚስማማው ችሮታ መወሰን ነው።
- 3. እነዚህ ዚክሮች የሚባሉት መስጂድ መግባትና መውጣት ሲፈለግ እንደሆነ እንረዳለን።

(65092)

(333) - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ، فَذَكَرَ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ، قَالَ الشَّيْطَانُ: لَا مَبِيْتَ لَكُمْ، وَلَا عَشَاءَ، وَإِذَا دَخَلَ، فَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ، قَالَ الشَّيْطَانُ: أَذْرَكْتُمُ الْمَبِيْتَ، وَإِذَا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ طَعَامِهِ، قَالَ: أَذْرَكْتُمُ الْعَشَاءَ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

(333) - ከጃቢር ቢን ዐብደላህ (ረዲዮሊሁ ዐንሁማ) - አላህ መልካም ሥራቸውን ይውደድላቸውና - እንደተላለፈው እርሱ ነቢዩን (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) እንዲህ ሲሉ ሰማ: "አንድ ሰው ወደ ቤቱ ሲገባ በሚገባበት ወቅትም በሚበላበት ወቅትም አላህን ካወሰ ሰይጣን (ለባልደረቦቹ) 'ማደሪያም እራትም የላችሁም።' ይላል። በሚገባ ወቅት አላህን ሳያወሰ የገባ እንደሁ ሰይጣን 'ማደሪያ አግኝታችኋል' ይላል። በሚበላበት ወቅትም አላህን ካለወሰ ደግሞ 'ማደሪያም እራትም አግኝታችኋል።' ይላል።" [ሰሊክ ነው።] - [ሙስሊም ዘግባውታል።]

ትንታኔ:

ነቢዩ (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) ቤት በሚገባ ወቅትና ምግብ ከመመገባችን በፊት አላህን ማውሳት አዘዙ። እርሱ ቤት በሚገባ ወቅትና ምግቡን በሚጀምር ወቅት አላህን (ቢስሚላህ) በማለት ያወሳ ጊዜ ሰይጣን ለግብረ አበሮቹ "እዚህ ባለቤቱ አላህን በማውሳት ከናንተ የተጠበቀበት በሆነው ቤት ውስጥ ምንም ማደሪያም እራትም የላችሁም።" ይላቸዋል። ሰውዬው ቤቱ በሚገባ ወቅትና ምግብ በሚመገብበት ወቅት አላህን ካላወሳ ግን ሰይጣን ለግብረአበሮቹ እዚህ ቤት ውስጥ ማደሪያም እራትም እንዳገኙ ይነግራቸዋል።

ከሐዲሱ የምንጠቀሟቸው ቁምነገሮች:

1. ቤት በሚገቡበትና ምግብ በሚመገቡበት ወቅት አላህን ማውሳት እንደሚወደድ እንረዳለን። የቤቱ ባለቤቶች አላህን ካላወሱ ሰይጣን ቤቶች ውስጥም ያድራል፤ ከባለቤቶቹ ምግብም ይመገባል።
2. ሰይጣን የሰውን ልጅ በስራው፣ በእንቅስቃሴውና በሁሉም ጉዳዩ ይጠባበቀዋል። ሰው ከዚክር (ከውዳሴ) በተዘናጋ ጊዜ ሸይጧንም ከርሱ የሚፈልገው ፍላጎቱን ያገኛል።
3. ዚክር (ውዳሴ) ሰይጣንን እንደሚያባርር እንረዳለን።
4. ሁሉም ሰይጣን በንግግሩ የሚደሰቱና ትእዛዙን የሚከተሉት ተከታይና ወዳጆች እንዳሉት እንረዳለን።

(3037)

መቅደም 2

ስራዎች የሚለኩት በኒያዎች) በሀሳብ (ብቻ ነው። ሁሉም ሰው የሚያገኘው ያሰበውን ነው። 4

ብዙሀን በመመሪያችን ውስጥ ከርሱ) ከትእዛዞችን (የሌላን አዲስ ነገር የፈጠረ ሰው እርሱ) የፈጠረው አዲስ ነገር (+መላሽ ነው። 5

ኢስላም ማለት ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ እንደሌለና ሙሐመድም የአላህ መልክተኛ መሆናቸውን ልትመሰክር፣ ሰላት ደንብና ስርዓቱን ጠብቀህ ልትሰግድ፣ ዘካን ልትሰጥ ፣ ረመዲንን ልትጻምና ወደርሱ መንገድን ከቻልክም የአላህን ቤት ልትጎበኝ ሐጅ ልታደርግ ነው። 7

እስልምና በአምስት መሰረቶች ተገነባ 12

አላህ በባሮቹ ላይ ያለው ሐቅ ሊገዙትና በሱ ላይም አንዳችንም ላያጋሩ ሲሆን፤ ባሮች በአላህ ዘንድ ያላቸው ሐቅ ደግሞ በሱ ላይ አንዳችንም ያላጋሩን ላይቀጣ ነው። 14

አላህ በእርሱ ላይ እሳትን እርም ቢያደርግ እንጂ አንድም በእውነተኛ ልቡ ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ እንደሌለ ሙሐመድም የአላህ መልክተኛ መሆናቸውን የሚመሰክር የለም። 16

ላኢላሃ ኢላሊህ ብሎ ከአላህ ውጪ በሚመለኩ ነገሮች የካይ ሰው ገንዘቡም ደሙም እርም ይሆናል። ሂሳቡ ያለው አላህ ላይ ነው።' 19

በአላህ ላይ አንዳችንም ሳያጋራ የሞተ ሰው ጀነት ገባ፤ በአላህ ላይ አንዳችን እያጋራ የሞተ ሰው እሳት ገባ። "አሉ። 20

ከአላህ ውጪ ሌላን ቢጤን) ባላንጣን (እየተጣራ የሞተ ሰው እሳት ገባ። 21

አንተ የመጽሐፍ ባለቤት ወደሆኑ ህዝቦች ትሄዳለህ። ስለዚህም እነርሱ ዘንድ ስትደርስ ከአሊህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ እንደሌለና ሙሐመድም የአሊህ መልእክተኛ መሆናቸውን 23

የቂያማ ቀን በኔ አማላጅነት ከሰዎች ሁሉ ይበልጥ እድለኛ የሚሆኑት ጥርት ባለ መልኩ ከልባቸው ወይም ከነፍሳቸው ላ ኢላሃ ኢላሊህ 'ያሉት ናቸው።' 25

ኢማን ሰባ ምናምን ወይም ስልሳ ምናምን ክፍሎች አሉት። በላጩ ክፍልም 'ላኢላሃ ኢላሊህ 'ማለት ሲሆን ዝቅተኛው ክፍል መጥፎን ነገር ከመንገድ ላይ ማስወገድ ነው። 27

ነቢዩን) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና' (አላህ ዘንድ እጅግ ትልቁ ወንጀል ምንድነው 'ብዬ ጠየቅኩ። እርሳቸውም' አላህ ፈጥሮህ ሳለ

ለርሱ ቢጤን ማድረግክ ነው።..... 28

እኔ በሽርክና ከመጋራት ከተብቃቁ ሁሉ እጅግ የተብቃቃሁ ነኝ። ከኔ ጋር ሌላን አጋርቶ ስራን የሰራ እሱንም ማጋራቱንም እተወዋለሁ።..... 30

ሁሉም ህዝቦች ጅነት ይገባሉ እምቢ ያለ ሲቀር..... 31

ክርስቲያኖች የመርዖም ልጅን ሲያሞግሱ ወሰን እንዳለፉት እኔን ስታሞግሱ ወሰን አትለፉ። እኔ የአሏህ ባሪያ ብቻ ነኝ። ስለዚህም የአላህ ባሪያና መልክተኛው በሉኝ።..... 32

አንዳችሁ ከወላጆቼ ፣ ከልጄና ከሰዎች ባጠቃላይ እርሱ ዘንድ እጅግ ተወዳጁ እኔ እስከሆን ድረስ አላመነም።..... 34

በተውኃችሁ ላይ ተወኝ። ከናንተ በፊት የነበሩት ህዝቦች የጠፉት በመጠየቃቸውና ነቢያቶቻቸውን በመቃረናቸው ነው።..... 35

አንዲትም አንቀጽ ቢሆን ከኔ አስተላልፏ። ከቤተ እስራኤላውያንም አውሩ ችግር የለውም። ሆን ብሎ በኔ ላይ የዋሽ መቀመጫውን ከእሳት ያመቻች።38

አዋጅ ፣ከእኔ የሆነ ሐዲሥ ወደ አንዱ በአልጋው ላይ እንደተደገፈ ይደርሰውና፡

‘በእኛና በእናንተ መካከል) የሚዳኘን (የአላህ መጽሐፍ ነው..... 39

በአይሁድ እና ክርስቲያኖች ላይ የአላህ እርግጫን ይውረድ ፣ የነቢያቶቻቸውን መቃብር መስገጃ አድርገው ያዙ።..... 41

አሏህ ሆይ ፣ቀብሬን ጣኦት..... 43

ቤቶቻችሁን መቃብር አታድርጉ ፣ቀብሬንም የሚጎበኝ የበአል ስፍራ አታድርጉት ፣ይልቅ በኔ ላይ ሰለዋት አውርዱ ፣የትም ብትሆኑ ሰለዋታችሁ ትደርሰኛላችና።..... 44

እነዚህ ከመካከላቸው መልካም) ጻድቅ (በርያ ወይም መልካም ሰው ሲሞት በመቃብሩ ላይ መስገጃን የሚገነቡ..... 46

እኔ ከናንተ መካከል ፍፁም ወዳጅ ከመያዝ ወደ አላህ እጥራራለሁ። ምክንያቱም የላቀው አሏህ ኢብራሂምን ፍፁም ወዳጅ..... 48

የአላህ መልክተኛ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም በላኩኝ ነገር ላይ ልላክህን? ማንኛውም ምስልን) ስታገኝ (ያስወገድከው ቢሆን እንጂ ላትተወው ነው፤ ማንኛውም ከፍ ያለ ቀብርንም ያስተካከልከው ቢሆን እንጂ ላትተወው ነው።..... 50

የገድ እምነት ሺርክ ነው። የገድ እምነት ሺርክ ነው። የገድ እምነት ሺርክ ነው።)አሉ ሶስት ጊዜ '(ከኛ መካከል በልቡ የገድ እምነት የሚመጣበት እንጂ አንድም የለም። ነገር ግን አላህ በርሱ ላይ በመመካታችን ምክንያት ያስወግደዋል። 51

የገድ ተግባርን የፈፀመ ወይም ለሱ የተፈፀመለት፣ ወይም የጠነቆለ ወይም
 ያስጠነቆለ፣ ወይም የደገመ ወይም ያስደገመ፣..... 52
 በራሱ የሚተላለፍ ተላላፊ በሽታ የለም፣ ገድም የለም ተስፋኝነት) በጎ ምኞት (ግን ያስደስተኛል። "አልፈኝል) በጎ ምኞት (ምንድነው "ተባሉ። እርሳቸውም
 "መልካም ንግግር ነው። "አሉ።..... 54
 ጌታችሁ ምን እንዳለ ታውቃላችሁን "ሰሐቦችም" አላህና መልክተኛው
 ያውቃሉ "አሉ። እርሳቸውም አላህ እንዲህ አለ፡- "ከባሮቼ በኔ ያመነም የካደም
 ሆኖ ያነጋ አለ..... 56
 ሒርዝ ያንጠለጠለ ሰው በርግጥም አጋርቷል 'አሉ። 58
 ማነብነብ) ፍቃ (፣ ሂርዝ ማንጠልጠልና መስተፋቅር ሽርክ ናቸው። 59
 ፍቅ አዋቂ ነኝ ባይ ጋር የሄደና ስለአንዳች ነገር የጠየቀው የአርባ ሌሊት ሰላቱ
 ተቀባይነት አይኖራትም።..... 61
 ከአሊህ ውጭ ባለ አካል የማለ ከፍሯል ወይም አጋርቷል።' 63
 እኔ ወላሂ አላህ ከሻ በአንድ ጉዳይ ከማልኩ በኋላ ተቃራኒው የተሻለ ሆኖ
 ከታየኝ የተሻለውን ፈፀሜ ለመሀላዬ ማካካሻ አደርጋለሁ እንጂ ከዚህ ውጭ
 ሌላ አላደርግም። "አሉን። 64
 አላህ ከሻ) ከፈለገ (እና እከሌ ከሻ) ከፈለገ '(አትባሉ። ይልቁንም' አላህ ከሻ
)ከፈለገ (ከዚያም እከሌ ከሻ) ከፈለገ '(ባሉ። 67
 በናንተ ላይ ከምፈረው ነገር እጅግ አስፈሪው ትንሹ ሺርክ ነው። "ሰሐቦችም
 "የአላህ መልክተኛ ሆይ ትንሹ ሺርክ ምንድነው "ብለው ጠየቁ። እሳቸውም
 "ይዩልኝ ነው።..... 68
 በሰዎች ውስጥ ሁለት ነገሮች አሉ፤ ክህደት ናቸው። በዘር መተቸትና በሞተ ላይ
 ሙሾ ማውረድ ናቸው።..... 70
 መቃብሮች ላይ አትቀመጡ! ወደርሷም አትስገዱ!..... 71
 መላዕክቶች ውሻና ስዕል ወዳለበት ቤት አይገቡም።..... 72
 መላእክት ውሻ እና ቃጭል ካላቸው መንገዶች ጋር አብረው) አይጎዳኙም (አይሄዱም።..... 74
 ሰይጣን አንዳችሁ ዘንድ በመምጣት" ይህን የፈጠረው ማነው ?ይህንንስ
 የፈጠረው "እያለ ይጠይቃችኋል" ጌታህንስ የፈጠረው ማነው "ብሎ
 እስኪጠይቃችሁ ድረስ ይደርሳል፤ ይህ ጥያቄ የደረሰው ጊዜ በአላህ ይጠበቅም

ይከልከልም።..... 75

የኔን ወዳጅ) ወሊይ (ጠላት አድርጎ የያዘን ሰው በርግጥም ጦርነት እንዳወጀኩበት አሳውቁቀለሁ። ባሪያዬ ግዴታ ካደረግኩበት በበለጠ ወደ እኔ ተወዳጅ በሆነ በአንዳችም ነገር አይቃረብም።..... 76

አላህን በመፍራት፤ የሐበሻ ባሪያ እንኳ ቢሆን) መሪያችሁ (እንድትሰሙና እንድትታዘዙ አደራ እላችኋለሁ። ከኔ በኋላ ከባድ ልዩነትን ታያላችሁ፤ ስለሆነም በኔ ሱናና የተመሩ ቅን በሆኑት ምትኮች ሱና አደራችሁን፤..... 79

ከመሪ ትእዛዝ አምፆ በመውጣት የሙስሊሙን ህብረት ተለይቶ የሞተ የድንቁርና አሟሟት ሙቷል።..... 82

አላህ አንድ ሀላፊነት ላይ ሹሞት የተሰጠውን ሀላፊነት የሚያታልል ሆኖ የሚሞት ባሪያ የለም አላህ በርሱ ላይ ጀነትን እርም የሚያደርግ ቢሆን እንጂ።..... 84

እነሆ በናንተ ላይ መሪዎች ይሸማሉ። የምታውቁትንም የምታወግዙትንም ስራ ይሰራሉ።) የሚሰሩትን ውግዝ ስራ (የጠላ ሰው) ከወንጀል (ጠራ። ያወገዘም ሰው ሰላም ሆነ። ነገር ግን) የነሱን ውግዝ ተግባር (የወደደና የተከተለ) ወንጀል ውስጥ ወደቀ(..... 85

ለወደፊት የምታወግዟቸው ጉዳዮችና አድልዎ ይከሰታል ፣ሰሐቦችም፣ የአላህ መልክተኛ ሆይ ፣ምን ያዙናል ?አሉ። እርሳቸውም፣ በናንተ ላይ ያለባችሁን ግዴታ ትወጣላችሁ። ለናንተ ያላችሁን ሐቅ ደግሞ ከአላህ ትጠይቃላችሁ። ፣ አሉ።..... 87

ሁላችሁም እረኞች) ሀላፊ (ናችሁ። ስለምትጠብቁት ነገርም ትጠየቃላችሁ።..... 89

አላህ ሆይ ፣ከኡመቴ ጉዳይ በአንዳች ነገር የተሸመና እነርሱን ለችግር የዳረገ እርሱንም የሚቸገር አድርገው ። ከኡመቴ ጉዳይ በአንዳች ነገር የተሸመና ለነሱ የራራን ለርሱም ራራለት።..... 91

ሃይማኖት) ኢስላም (መቆርቆር) ታማኝነት (ነው።..... 92

እነዚያ ከቁርኣን የተመሰሰለውን የሚከተሉትን ከተመለከትሽ አላህ ተጠንቀቁቀቸው ብሎ የጠቀሰቸው እነሱ ናቸው።..... 95

ከእናንተ መካከል መጥፎ ሢሠራ የተመለከተ፤በእጁ ይለውጠው) ያስተካክለው(፤ ይህንን ካልቻለ በምላሱ ይከላከል፤ ይህንንም ካልቻለ በቀልቡ) ልቡ (ይጥላ ይህ ግን ደካማው የኢማን ክፍል ነው።..... 99

በአላህ ድንበር ላይ በአግባቡ የቆሙና የርሱን ድንበር የሚተላለፉ ሰዎች ምሳሌ በመርከብ ላይ) ቦታ ለመምረጥ (እጣ እንደተጣጣሉ ሰዎች ምሳሌ ነው።) በእጣው መሰረት (ከፊሉን የመርከቡ የላይኛው ክፍል ሲደርሰው ከፊሉን ደግሞ የታችኛው ክፍል ደረሰው።..... 100

ወደ ቅናቻ የተጣራ ሰው የተከተሉትን ሰዎች አምሳያ ምንዳ ያገኛል። ይህም)ለርሱ የሚሰጠው ምንዳ (ከምንዳቸው አንዳች ሳይቀነስ ነው።..... 103

ወደ መልካም የጠቆመ ሰው የሰረውን ምንዳ አምሳያ ይመነዳል።..... 104

በአላህ እምላላሁ፤ ለአንተ ቀይ ግመል ከሚኖርህ በአንተ ሰበብ አላህ አንድ ሰው ቢመራልህ የተሻለ ነው።..... 106

ከህዝቦች ጋር የተመሳሰለ እርሱ ከነርሱው ይመደባል።..... 109

ሰውዬው በጓደኛው ሃይማኖት ላይ ነው። አንዳችሁ የሚጎዳኛውን ሰው ይመልከት።..... 111

የዚህ ሃይማኖት ጉዳይ ቀንና ምሽት የደረሰበት ስፍራ ሁሉ ይደርሳል። አላህ፤ በሀያሉ ሀይልም ይሁን በውርደታዎች ውርደት ይህንን ሃይማኖት እያንዳንዱ የግንብ) የከተማ (ቤት ውስጥም ይሁን የሳር ቤት) የገጠር ቤት (ውስጥ ሳያስገባው አይቀርም።..... 112

ያ የሙሐመድ ነፍስ በእጁ በሆነችው ጌታ እምላላሁ ፤ከዚህ ኡመት ውስጥ አንድም አይሁድ ይሁን ክርስቲያን ስለኔ ሰምቶ ከዚያም በዛ በተላኩበት ሳያምን የሚሞት የለም። ከእሳት ጓዶች መካከል ቢሆን እንጂ..... 113

እናንተ ሰዎች ሆይ ፤ በሃይማኖት ላይ ወሰን ከማለፍ ተጠንቀቁ ፤ከናንተ በፊት የነበሩትን ህዝቦች ያጠፋቸው በሃይማኖት ላይ ወሰን ማለፍ ነው። አሉ። 115

ፅንፈኞች) ወሰን አላፈዎች(..... 117

አይሁዶች ቁጣ የሰፈነባቸው ሲሆኑ ክርስቲያኖች ደግሞ የተሳሳቱ ናቸው። 118

አላህ ሰማያትንና ምድርን ከመፍጠሩ ከሀምሳ ሺህ ዓመት በፊት የፍጡራንን ውሳኔ ፅፏል..... 119

እውነተኛና) ይዘውት በመጡትም ሁሉ (እውነተኛ የተባሉት የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም) ይህንን (ነገሩን፡- የአንዳችሁ ፍጥረት በእናቱ ሆድ ውስጥ ለአርባ ቀንና ምሽት ይሰበሰባል..... 120

ጀነት ወደ እያንዳንዳችሁ ከጨማው ማሰሪያ የበለጠ ቅርብ ናት። እሳትም እንደዚሁ።..... 122

ጀሀንም ነፍስያ በምትወዳቸው ስሜታዊ ነገሮች ተጋረደች፤ ጀነት ደግሞ ነፍስ

በምትጠላቸው ነገሮች ተጋረደች።..... 123

አላህ ጀነትና እሳትን እንደፈጠረ ጁ ብሪልን ዐለይሂ ሰላም 124

የምድራችሁ እሳት ከጀሀንም እሳት ሰባ ክፍል አንዷ ክፍል ናት።..... 128

አላህ ምድርን በጭብጡ ያደርጋል፤ ሰማያትንም በቀኝ እጁ ይጠቀልልና ከዚያም 'እኔ ነኝ ንጉሱ የምድር ነገስታት የት አሉ?' ይላል።'..... 129

የትንሳኤ ቀን አላህ ዘንድ ከሰዎች ሁሉ እጅግ ብርቱ ቅጣት የሚቀጡት እነዚያ በአላህ ፍጥረት የሚፎካከሩት ናቸው። 130

ነፍሴ በእጁ በሆነው ጌታ እምላለሁ። በናንተ ውስጥ የመርየም ልጅ ፍትሃዊ ዳኛ በቅርቡ ሆኖ ይወርዳል። መስቀልን ይሰባብራል፣ አሳማን ይገድላል፣ ግብርን ያነሳል፣ አንድም ሰው እስከማይቀበለው ድረስም ገንዘብ) ሀብት (ይበዛ።..... 131

ላ ኢላህ ኢላላህ በል የትንሳኤ ቀን ላንተ በርሱ እመሰክርልሁላሁ 133

የሐውዴ) ኩሬ ስፋቱ (አንድ ወር ያስኬዳል ፤ ውኃው ከወተት የነጣ፣ ሽታው ከሚስክ እጅግ የሚያውድ..... 134

ሞት በቡራቡሬ ሙክት ተመስሎ ተይዞ ይመጣል..... 136

በአላህ ላይ ትክክለኛውን መመካት ብትመኩ ኖሮ ወፍን እንደሚለግሰው ለናንተም ሲሳይን ይለግሳቸው ነበር።) ወፍ (ተርባ ማልዳ ትወጣለች። ሆዲ) በጥጋብ (ሞልቶ ትመላሳለች። 138

የሚጋልብ ሰው በእግረኛ ላይ ሰላምታን ያቅርብ፤ እግረኛ በተቀማጭ ላይ ሰላምታን ያቅርብ፤ ጥቂት ሰዎች በብዙ ሰዎች ላይ ሰላምታን ያቅርቡ።'... 139

ባሮቹ ሆይ እኔ በደልን በነፍሴ ላይ እርም አድርጌያለሁ ፤ በመካከላችሁም እርም አድርጌዋለሁ ፤ ስለሆነም አትበዳደሱ!..... 140

በደልን ተጠንቀቁ ፤ በደል የትንሳኤ ቀን ድርብርብ ጩላማዎች ነውና። ስስትንም ተጠንቀቁ ፤ ስስት ከናንተ በፊት የነበሩትን ህዝቦች አጥፍቷልና። 144

አላህ በዳይን ያዘገየዋል። የያዘው ጊዜ ግን አይለቀውም!..... 145

አላህ መልካሞችና ኃጢአቶችን ፅፏል ከዚያም ይህንን አብራርቷል። አንድን መልካም ስራ) ለመስራት (ያሰበና ያልሰራት አላህ እሱ ዘንድ ለሱ ሙሉ ምንዳን ይጻፍለታል ። እሱ) ለመስራት (አስቧት ከሰራት ደግሞ አላህ እሱ ዘንድ ለሱ ከአስር እስከ ሰባት መቶ እጥፍ) ከዛም አልፎ (እስከ ብዙ እጥፍ ድርብ የሚደርስ ምንዳዎች ይጻፍለታል። አንድን ኃጢአት) ለመስራት (ያሰበና ያልሰራት አላህ እሱ ዘንድ ለሱ ሙሉ ምን 147

የአላህ መልክተኛ ሆይ !በጃሂሊያ) ከእርሶ መላክ በፊት ባለው የድንቁርና ዘመን (በሠራነው ሥራ እንቀጣለን "ንቢዩም) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈን (እንዲህ አሉት። -በኢስላም ሥራውን ያሳመረ፤ በጃሂሊያ በሠራው ሥራ ተጠያቂ አይሆንም። እስልምናን ተቀብሎም መጥፎ የሠራ ግን በቀድሞውም በኋለኛውም ስራው ይጠየቅበታል። 149

የምትናገረውና የምትጣራበት ጉዳይ መልካም ነው። ለሰራነው ፀያፍ ተግባር ማስማሪያ እንዳለው እንደው ብትነግረን?..... 150

ካሳለፍከው መልካም ተግባር ጋር ነው የሰለምከው። 152

አላህ አማኝን አንድም መልካም ሥራውን አይበድለውም በዱንያ በሷ ምክንያት) መልካም ነገር (ሲሰጠው በአኪራም በሷ ምክንያት ይመነዳዋል 152

የአደም ልጅ ሆይ አንተ እስከለመንከኝና እስከከጀልከኝ ድረስ አንተ ላይ ካለብህ ወንጀልህ ጋርም እምርሃለሁ።) በመማሬም (ምንም አይመስለኝም፤ 154

አንድ ባሪያ አንድን ወንጀል ሰራና እንዲህ አለ" አላህ ሆይ !ወንጀሌን ማረኝ! 156

ኃጢአትን የሠራ ከዚያም ተነስቶ ዉዳእ አድርጎ የሚሰግድ ከዚያም ለኃጢአቱ ከአሷ ምህረት የሚጠይቅ አንድም ሰው የለም፤ አላህ ለርሱ የሚምረው ቢሆን እንጂ።..... 159

አላህ OH ወጀል በቀን ኃጢአት የፈጸሙ እንዲፀፀቱ) ተውበት እንዲያደርጉ (በምሽት እጁን ይዘረጋል። በምሽት ኃጢአት የፈጸሙ እንዲፀፀቱ) ተውበት እንዲያደርጉ (ደግሞ በቀን እጁን ይዘረጋል። ይህም ፀሀይ በመግቢያዋ በኩል እስክትወጣ ድረስ ቀጣይ ነው። 160

የላቀውና ከፍ ያለው ጌታችን በሁሉም ሌሊት የመጨረሻ ሲሶ ወደ ቅርቢቱ ሰማይ ይወርዳል።..... 162

ሐላል) የተፈቀደ (ነግር ሁሉ ግልፅ ነው። ሐራሙም) እርም የተደረገ (ነግር ሁሉ ግልፅ ነው። 163

ባልደረቦቹን አትሳደቡ፤ ከናንተ መካከል አንዱ የኡሑድን ተራራ አምሳያ የሚያህል ቢመጡት የአንዳቸውንም እፍኝ ሆነ የእፍኙን ግማሽ የመፀወቱት ጋር አይደርስም።..... 165

አንተ ልጅ ሆይ !እኔ ቃላቶችን አስተምርሃለሁኝ !አላህን ጠብቅ ይጠብቅሁል፤ አላህን ጠብቅ ፊት ለፊትህ ታገኘሃለህ፤ የጠየቅክ ጊዜ አላህን ጠይቅ ፤ እገዛን

የፈለግክ ጊዜም በአላህ ታገዝ!..... 166

በኢስላም ውስጥ ከርሶ ውጪ ስለርሱ አንድንም ሰው የማልጠይቀው የሆነን አንድን ንግግር ንገሩኝ አልኳቸው። እርሳቸውም በአላህ አምኛለሁ በል ከዚያም ቀጥ በል። 'አሉኝ'..... 168

የአማኞች እርስ በርስ የመዋደዳቸው፣ የመተዛዘናቸውና የመራራታቸው ምሳሌ እንደ አንድ የሰውነት ክፍል ነው። ከርሱ አንድ አካል የታመመ ጊዜ የተቀረው ሰውነት በእንቅልፍ እጦትና ትኩሳት ይሰቃያል።..... 170

ውዱእን አሳምሮ ያደረገ ወንጀሎቹ ከጥፍሮቹ ስር ሳይቀር ከሰውነቱ ባጠቃላይ ይወጣሉ።..... 171

እርሱ ውሃው አፅጂ ነው፤ ውስጡ የሞተም ሐላል ነው።..... 172

ውሃው ሁለት፣ ቁለተይን 'ከደረሰ ነጃሳን አይሸከምም።..... 174

መፀዳጃ በታ የመጣችሁ ጊዜ ወደ ቂብላ አትዙሩም ጀርባ አትስጡም ነገር ግን ወደ ምስራቅ ወይም ምዕራብ ዙሪያ..... 175

አንዳችሁ እየሸና ሳለ ብልቱን በቀኝ እጁ አይያዘው፤ ሲፀዳዳም በቀኝ እጁ አይጥረግ፤ በእቃ ውስጥም አይተንፍስ!..... 176

አንዳችሁ ከእንቅልፍ የነቃ ጊዜ ሶስት ጊዜ አፍንጫው ውስጥ ውሃ እየከተተ ያውጣ፤ ሽይጧን በአፍንጫው ውስጥ ያድራልና።..... 177

ነቢዩ) ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ገላቸውን ከአንድ ቁና ውሃ እስከ አምስት እፍኝ ድረስ ባለ ውሃ ያጥቡ ወይም ይታጠቡ ነበር። በአንድ እፍኝ ደግሞ ዉዱእ ያደርጉ ነበር።..... 179

አንዳችሁ ዉዱእ በሌለው ጊዜ ዉዱእ እስኪያደርግ ድረስ አላህ ሰላቱን አይቀበለውም።..... 180

አንድ ሰውዬ ዉዱእ አደረገና እግሩ ላይ ጥፍር የምታክል ስፍራ ተወ። ነቢዩ)የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ተመለከቱትና እንዲህ አሉት፡ «ተመለስና ዉዱእህን አሳምር!» ተመልሶ) አስተካከለና (ከዚያም ሰገደ።... 181

ተረከዘቻችሁን ከእሳት አድኑ፤ ዉዱእን አዳርሳችሁ አድርጉ!..... 183

ነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (በሁሉም ሰላት ወቅት ዉዱእ ያደርጉ ነበር።..... 185

ነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (አንድ አንድ ጊዜ ዉዱእ አደርገዋል።..... 186

ነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ሁለት ሁለት ጊዜ ዉዱእ

አድርገዋል።..... 186
 እኔ እንዳይረገጉት አይነት ዉዱእ አድርጎ ከዚያም ነፍሱን ምንም በሃሳብ ሳያደፈርስ ሁለት ረከዐ የሰገደ ሰው ያሳለፈው ወንጀሉ ተምሮለታል። 'አሉ'።
 187
 አንዳችሁ ዉዱእ ባደረገ ጊዜ አፍንጫው ውስጥ ውሀ አድርጎ ከዚያም ያውጣው፣ በድንጋይ ያደራረቀ ሰውም) የድንጋዩን ቁጥር (ጎዶሎ ያድርገው።
 190
 እነርሱ እየተቀጡ ነው።) በናንተ እይታ (ትልቅ በሆነ ወንጀልም አይደለም የሚቀጡት። አንደኛቸው ከሸንት አይጥራራም ነበር። ሌላኛው ደግሞ ነገር በማመላለስ የሚዘር ነበር። 192
 ነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (መፀዳጃ ቤት የገቡ ጊዜ 'አልላሁም ኢንኒ አዑዙ ቢከ ሚነል ኹብሢ ወልኸባኢሥ 'ይሉ ነበር።" ትርጉሙም" አላህ ሆይ !እኔ ከወንድ ሰይጣንና ከሴት ሰይጣናት በአንተ እጠበቃለሁ። "ማለት ነው። 194
 ነቢዩ) ሰላላህ ዐለይሂ ወሰላም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ከመፀዳጃ ቤት የወጡ ጊዜ" ጉፍራነክ "ይሉ ነበር።») ትርጉሙም "ምህረትህን እለምንሃላሁ"ማለት ነው።(..... 195
 ሲዋክ አፍን የሚያጠራ) የሚያፀዳ(፤ የአላህንም ውዴታ የሚያስገኝ ነው። 196
 ነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ሌሊት የተነሱ ጊዜ አፋቸውን በመፋቂያ ይፍቁ ነበር። 197
 በአማኞች ላይ ወይም በኡመቴ ላይ እንዳይከብዳቸው ብዬ ነው እንጂ በሁሉም ሰላቶች ወቅት መፋቂያ እንዲጠቀሙ አዛቸው ነበር። 198
 እያንዳንዱ ሙስሊም በየሰባት ቀኑ አንድ ጊዜ ገላውን መታጠብ አለበት። ሲታጠብም ጭንቅላቱንም ገላውንም መታጠብ አለበት። 199
 አምስቱ ከተፈጥሯዊ) ኢስላማዊ ሱናዎች (ናቸው፡- መገረዝ፣ የብልትን ፀጉር መላጫት፣ ቀድሞ ቀመስን) ከአፍንጫ ስር ያለን ዲም (ማሳጠር፣ ጥፍሮችን መቁረጥና የብብትን ፀጉር መንጫት ። 201
 መዚይ) ስሜት በሚቀሰቀስ ወቅት የሚወጣ ፈሳሽ ነው። (የሚበዛብኝ ሰው ነበርኩ። ልጃቸው እኔ ዘንድ በመሆኗ ነቢዩን) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና) (ስለብይኑ (መጠየቅ አፈርኩና ሚቅዳድ ቢን አስወድን

እንዲጠይቃቸው አዘዝኩት፤ ጠየቃቸው። እርሳቸውም ብልቱን ይታጠብና ዉዲእ ያድርግ።..... 202

የአላህ መልክተኛ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ከጀናባ በሚታጠቡ ጊዜ ሁለት እጃቸውን ይታጠቡና ለሰላት የሚያደርጉትን አምሳያ ዉዲእ ያደርጋሉ። ከዚያም) ሙሉ ገላቸውን (ይታጠቡ ነበር።..... 204

በእጅህ እንዲህ ብታደርግ በቀህ ነበር። 'አሉና ከዚያም በሁለት እጃቸው መሬቱን አንድ ጊዜ መቱ። ከዚያም በግራ እጃቸው ቀኝ እጃቸውን አበሱ። የላይኛውን የመዳፋቸው ክፍልንና ፊታቸውን አበሱ። 206

እኔ ንፁህ እንደሆነ ነው ያደረግኳቸውና ተዋቸው። 208

ይህ የደም ስር መቆረጥ ነው። ባይሆን የወር አበባ ስታይቦት በነበርሽው የቀናት ልክ ሰላትን ተይ !ከዚያም ታጠቢና ስገጂ። 'አሏት።..... 210

አንዳችሁ ከሆዱ ውስጥ አንዳችን ነገር ያገኘ ጊዜ ከሆዱ አንዳች ነገር ወጥቷል ወይስ አልወጣም የሚለውን መለየት ካስቸገረው ድምፅ እስኪሰማ ወይም ሽታ እስኪያገኝ ድረስ) ሰላቱን አቋርጦ (ከመስጂድ አይውጡ)።..... 211

ውሻ ከአንዳችሁ እቃ የጠጣ ጊዜ) እቃውን (ሰባት ጊዜ ይጠበው። 212

አዛን ባዩ! አላሁ አክበሩ አላሁ አክበር) 'አላህ ታላቅ ነው። (ያለ ጊዜ አንዳችሁ ከልቡ አላሁ አክበሩ አላሁ አክበር 'ካለ፤ 214

ሙአዚኑን የሰማችሁ ጊዜ የሚለውን አምሳያ በሉ። ከዚያም በኔ ላይ ሰላዋት አውርዱ።..... 216

አዛን ሲባል የሰማ ጊዜ' :አሽሃዱ አን ላኢላሃ ኢላሏሁ ወሕደሁ ላሽሪክ ለህ ወአነ ሙሐመድን ዐብዱሁ ወረሱሉህ ረዲቱ ቢላሂ ረበን ወቢሙሐመድን ረሱለን ወቢል ኢስላሚ ዲና 'ያለ ሰው ወንጀሉ ይማራል።) 'ትርጉሙም :ከአላህ በቀር በእውነት የሚመለክ የለም። ብቸኛና አጋር የሌለው ነው። ሙሐመድም የአላህ ባሪያውና መልክተኛው ናቸው ብዬ እመሰክራለሁ፤ በአላህ ኔትነት፣ በሙሐመድ መልክተኝነት፣ በኢስላም ሃይማኖትን..... 219

በአዛንና ኢቃም መካከል የሚባል ዱዓ አይመለስም) ተቀባይነቱ ጥርጥር የለውም(።..... 220

የሰላትን ጥሪ ትሰማለህን ?አሉት። እርሱም' አዎን 'አላቸው። እሳቸውም 'እንግዲያውስ ለጥሪው መልስ ስጥ 'አሉት።..... 221

ንገሩኝ እስኪ 'አንዳችሁ በር ላይ በየቀኑ አምስት ጊዜ የሚታጠብበት ወንዝ ቢኖር ይህ ከእድፉ ያስቀራል ትላላችሁን? 222

በአላህ መንገድ መታገል ነው። 'አሉ።..... 224

ትልቅ ወንጀል እስካልፈጸመ ድረስ ግዴታ ሰላት አጋጥሞት ዉዳኡን፣ ተመስጦውንና ሩኩቡን አሳምሮ የሚሰግድ አንድም ሙስሊም የለም፤ ከሰላቷ በፊት የነበረበትን ወንጀል ማስማሪያ ቢሆነው እንጂ፤ ይህም እድሜልኩን ነው።'..... 225

ከባባዶቹን ወንጀሎች ከተጠነቀቁ አምስቱ ሰላቶች፣ ከጁሙዐ እስከ ጁሙዐ፣ ከረመዳን እስከ ረመዳን በመካከላቸው የተሰሩትን ወንጀሎች ያስሰርዛሉ። 227

ልጆቻችሁን ሰባት አመት ሲሆኑ በሰላት እዘዟቸው፤ አስር አመት ሲሞላቸው ሰላት ላለመስገዳቸው ምቷቸው፤ በመካከላቸውም የመኝታ ስፍራቸውን ለይ፣ 228

ከፍ ያለው አላህ እንዲህ አለ' ፡ሰላትን በኔና በባሪያዬ መካከል ለሁለት ከፈልኩት። ለባሪያዬም የጠየቀው አለው።..... 229

በኛና በነርሱ) በከሀዲዎች (መካከል ያለው) መለያ (ቃል ኪዳን ሰላት ነው። ሰላትን የተወ ሰው በርግጥም ክዷል።'..... 232

በሰውየውና በሺርክ፣ በክህደት መካከል ያለው) ግርዶ (ሰላትን መተው ነው።' 233

›ቢላል ሆይ ሰላትን ኢቃም ብላህ በሰላት እረፍት ስጠን።›' 234

አልላሁምም ባዲድ በይነ ወበይነ ኸጢያየ ከማ ባዐድተ በይነል መሸሪቂ ወልመኛሪብ..... 235

የአላህ መልክተኛ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ሰላት በሚከፍቱበት ወቅትና..... 237

የመጽሐፉን መክፈቻ) ፋቲሐን (ያላነበበ ሰው ሰላት የለውም። 239

ነፍሱ በእጁ በሆነው እምላላሁ እኔ ከአላህ መልዕክተኛ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ሰላት ጋር ለመመሳሰል እጅግ የቀረበውን ሰላት የምሰግድ ነኝ። ዱንያን እስኪለያዩ ድረስ ይህቺው ነበረች አሰጋገዳቸው።... 240

በሰባት አጥንቶቹ ሱጁድ እንዳደርግ ታዝዣለሁ።..... 242

ጌታ ወደ ባሪያ እጅግ ቅርብ የሚሆነው በመጨረሻው የሌሊቱ አጋማሽ ነው። 244

ይህን ጨረቃ እንደምትመለከቱት ጌታችሁንም በርግጥ ታያላችሁ። እርሱን ለማየትም ምንም አትቸገሩም።..... 245

ሁለቱን ቀዝቃዛ ወቅቶች ሰላት የሰገደ ሰው ጀነት ገባ።..... 247

የሱብብሊን ሰላት የሰገደ ሰው በአላህ ከላላ ስር ነው።..... 248

የዐስርን ሰላት የተወ ሰው በርግጥም ስራው ተበላሽ።"..... 249

ሰላትን የረሳ ሰው ባስታወሰው ጊዜ ይስገድ። ከዚህ በቀር ማካካሻ የለውም።
..... 250

በመናፍቃን ላይ እጅግ ከባዱ ሰላት የዲሻእ ሰላትና የፈጅር ሰላት ናቸው።
በውስጡ ያለውን ምንዳ ቢያውቁ ኖሮ እየዳሁም ቢሆን ይመጡ ነበር..... 251

የአላህ መልዕክተኛ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ከሩኩዕ
ወገባቸውን ቀና ያደረጉ ጊዜ" ሰሚዐሊሁ ሊመን ሐሚደህ..... 253

ነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (በሁለቱ ሱጁዶች
መካከል' ረቢ ማፊርሊ ረቢ ማፊርሊ' 'ጌታዬ ሆይ ማረኝ' 'ጌታዬ ሆይ ማረኝ' 'ይሉ
ነበር።..... 254

ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በሁለቱ ሱጁዶች መካከል" አላሁመግፊር ሊ
ወርሐምኒ ወዓፊኒ ወህዲኒ ወርተቅኒ) "አላህ ሆይ ማረኝ፣ እዘንልኝም፣ ጤናን
ለግሰኝም፣ ምራኝም፣ ሲሳይን ለግሰኝም (ይሉ ነበር።..... 255

ሰላትን መስገድ የፈለጋችሁ ጊዜ ሰልፋችሁን አስተካክሉ። ከዚያም አንድ ሰው
ይምራችሁ። ኢማሙ ተክቢራ ያደረገ ጊዜ እናንተም ተክቢራ አድርጉ!..... 256

የአላህ መልክተኛ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (እጄ
በእጃቸው መካከል ሆኖ አንድን የቁርአን ምእራፍ እንደሚያስተምሩኝ
ተሸሁድን አስተማሩኝ።..... 262

አላህ ሆይ ፤እኔ ከቀብር ቅጣት፣ ከእሳት ቅጣት፣ ከህይወትና ሞት ፈተና እና
ከመሲሕ ደጃል ፈተና ባንተው እጠበቃለሁ። 'እያሉ ዱዓእ ያደርጉ ነበር።... 265

ላአላህ ሱጁድ እንድታበዛ አደራ እልሀለሁ። ለአላህ አንድ ሱጁድ አትወርድም
አላህ በርሷ ደረጃህን ከፍ ቢያደርግና ወንጀልህንም የሚሰርዝ ቢሆን እንጂ፤
..... 267

ምግብ ቀርቦ አልያም ሁለቱ ቆሻሻዎች እያጫናኑቁት ሰላት የለም።..... 269

ይሄ ሰይጣን ነው። ኺንዘብ ይባላል። ይህ ስሜት የተሰማህ ጊዜ ከርሱ በአላህ
ተጠበቅ ፤ወደ ግራህም ሰስት ጊዜ ትፋ!..... 270

ሳሚሰርቁ ሰዎች ሁሉ እጅግ መጥፎው ሰላቱን የሚሰርቅ ነው።። እርሱም
<እንዴት ሰላቱን ይሰርቃታል?> አላቸው። እርሳቸውም <ሩኩዕንም ሆነ
ሱጁዱን ባለማሟላት።> ብለው መለሱላት።..... 272

አንዳችሁ ከኢማም በፊት ጭንቅላቱን ቀና ያደረገ ጊዜ አላህ ጭንቅላቱን

የአህያ ጭንቅላት እንዳያደርገው ወይም አላህ የሰውነት ቅርፁን የአህያ የሰውነት ቅርፅ እንዳያደርግበት አይፈራም? 273

አንዳችሁ ሰላቱ ውስጥ የተጠራጠረ ጊዜ ሶስት ይሁን አራት ስንት እንደሰገደ ካለው ተርጣሬውን ይጣልና እርግጠኛ በሆነበት ላይ ይገንባ። ከዛም ከማሰላሞቱ በፊት ሁለት ሱጁዶችን ይውረድ። 274

ነቢዩ) ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ዘንድ እስኪነጋ ድረስ ምሽቱን የተኛ ሰውዬ ተወሳ። እርሳቸውም" ይህ ሸይጧን ጆሮዎቹ ውስጥ ወይም ጆሮው ውስጥ የሸናበት ሰው ነው። "አሉ። 276

ፀሀይ ከወጣችባቸው ቀናቶች ሁሉ በላጩ ቀን የጁመዓ ቀን ነው። 277

የጁመዓ ቀን ልክ እንደ ጀናባ ትጥበት ከታጠበ በኋላ ማልዶ የሄደ ሰው ልክ የግመል ቁርባን እንዳቀረበ ነው። 279

አላሁም አንተ አስሰላም ወሚንከ አስሰላም ተባረክተ ዘል ጀላሊ ወልኢክራም 281

የአላህ መልክተኛ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰላም ከሁሉም ሰላቶች በኋላ እነዚህን ውዳሴዎች ይሉ ነበር።" 283

ነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ከሁሉም ግዴታ ሰላቶች በኋላ እንዲህ ይሉ ነበር 285

ከሁሉም) ግዴታ (ሰላት በኋላ ሰላሳ ሶስት ጊዜ አላህን ያጠራ) ሱብላነሏህ (ያለ፤ ሰላሳ ሶስት ጊዜ አላህን ያመሰገን) አልሐምዱ ሊላህ (ያለ፤ ሰላሳ ሶስት ጊዜ ተክቢራ) አላሁ አክበር (ያለ፤ ይህም በድምሩ ዘጠና ዘጠኝ ሲሆን መቶ መሙያውንም" ለኢላሃ ኢላላሁ ወሕደሁ ለሸሪከ ለሁ፣ ለሁል ሙልኩ ወለሁል ሐምዱ ወሁው ዓላ ኩሉ ሸይኢን ቀዳር "ያለ ሰው ወንጀሉ የባህር አረፋ አምሳያ ቢደርስ እንኳ ይማራል። 287

ከሁሉም ግዴታ ሰላት በኋላ አየተል ኩርሲይን የቀራ ሰው ጀነት ለመግባት ከሞት በቀር ምንም አይከለክለውም። 289

ከነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (አስር ረከዓዎችን ሸምድጃለሁ። 290

በየሁሉም ሁለት አዛኖች መካከል ሰላት አለ። በየሁሉም ሁለት አዛኖች መካከል ሰላት አለ። "ቀጥለው በሶስተኛው" ለፈለገ ሰው "አሉ። 292

አንዳችሁ መስጂድ የገባ ጊዜ ከመቀመጡ በፊት ሁለት ረከዓ ይስገድ። 293

የጁሙዐ ቀን ኢማሙ ኹጥባ እያደረገ ሳለ ለባልደረባህ ዝም በል 'ካልከው በርግጥም ውድቅ ንግግርን ተናግረሁል።..... 294

ቁመህ !ካልቻልክ ተቀምጦህ ካልቻልክ በጎንህ ተጋድመህ ስንድ።' 295

በዚህ መስጂዴ የሚሰገድ ሰላት ከርሱ ውጪ ከሚሰገዱ አንድ ሺህ ሰላቶች የተሻለ ነው። የተከበረው መስጊድ) መስጂደል ሐራም (ሲቀር።..... 296

ለአላህ ብሎ መስጂድን የገነባ አላህም ለርሱ አምሳያውን ጀነት ውስጥ ይገነባለታል። 'አለ።..... 297

የወርቅና የብር ባለቤት ሆኖ ሐቃቸውን የማይወጣ ሰው የትንሳኤ ቀን ለርሱ የእሳት ዝርግ ተዘርግቶለት በርሷ በጀሃነም እሳት ውስጥ ሳይቃጠል የሚቀር የለም። ጎኑም፣ ግንባሩና ጀርባውም የሚተኮስ መሆኑ አይቀርም።..... 298

ምፅዋት) ከሰጪው (ገንዘብ ላይ አታጎድልም፤ አላህ ለአንድ ባሪያ ይቅር በማለቱ) ምክንያት (ከልቅና በስተቀር አይጨምርለትም፤ አንድም ሰው ለአላህ ብሎ አይተናነስም አላህ ከፍ ያደረገው ቢሆን እንጂ።..... 305

አላህ እንዲህ ብሏል' የአደም ልጅ ሆይ !ስጥ ላንተም ይስጥሃል!'..... 306

ሰውዬው) ምንዳ እንደሚያገኝበት (እያሰበ ለቤተሰቡ ወጪ ያወጣ ጊዜ ለርሱ ምፅዋት ትሆንለታለች።..... 307

የሰው ልጅ ሲሞት ከሶስት ስራዎቹ ውጪ ስራዎቹ ከርሱ ይቋረጣሉ። ሰደቀቱል ጃሪያህ) ተሻጋሪ ምፅዋቶቹ (ወይም ጠቃሚ ዕውቀት ያስተላለፈ ወይም ለርሱ ዱዳ የሚያደርግለት መልካም ልጅ ያለው ሲቀር ሌሎቹ ስራዎቹ ይቋረጣሉ። 308

ብር በወርቅ እጅ በእጅ ካልሆነ በቀር አራጣ ነው፤ ስንዴ በስንዴ መለዋወጥ እጅ በእጅ ካልሆነ በቀር አራጣ ነው፤ ገብስ በገብስ መለዋወጥ እጅ በእጅ ካልሆነ በቀር አራጣ ነው፤ ተምር በተምር መለዋወጥ እጅ በእጅ ካልሆነ በቀር አራጣ ነው።..... 310

እናንተ ሰዎች ሆይ !ሰላምታን አስፋፉ፣ ምግብንም አብሉ፣ ዝምድናን ቀጥሉ፣ ሰዎች በተኙበት በሌሊት ስንዴ ጀነት ትገባላችሁ በሰላም።..... 314

እናንተ ሰዎች ሆይ !አላህ መልካም ነው። ከመልካም በቀርም አይቀበልም። አላህ መልካተኞችን ባዘዘው ነገር አማኞችንም አዟል።..... 316

ለተቸገረ) ባለዕዳ (ጊዜ የሰጠ ወይም ይቅር ያለ አላህ ከጥላው በስተቀር ጥላ በሌለበት የትንሳኤ ቀን ከዐርሹ ጥላ ስር ያስጠልለዋል።..... 319

ሲሸጥም፣ ሲገዛም ይሁን ያበደረውን ሲያስመልስ ገር የሆነን ሰው አሏህ ይዘንለት።..... 320

ሰዎች ጋር የሚበዳደር አንድ ሰውዬ ነበር። ለሰራተኛውም እንዲህ ይለው ነበር፡
 'ምናልባት አላህ እኛንም ይቅር ቢለን..... 321

በአላህ ገንዘብ ያለአግባብ የሚገለገሉ ሰዎች ለነርሱ የትንሳኤ ቀን እሳት
 ተዘጋጅቶላቸዋል።..... 322

አላህ እንዲህ ብሏል፡ «ሁሉም የአደም ልጅ ስራ ለርሱ ነው ፆም ሲቀር፤ ፆም ለኔ
 ነው። በርሱ የምመነዳውም እኔው ነኝ።..... 324

)ግዴታነቱን (አምኖ እና ምንዳውን ከአላህ አስቦ የረመዳንን ወር የፆመ ሰው
 ያለፈ ወንጀሉ ይማርለታል።..... 327

የአላህ መልክተኛ) ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም (የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው
 ላይ ይስፈንና በሌላ ጊዜያት ለአምልኮ ከሚጥሩት የተለየ በመጨረሻዎቹ አስሩ
 የረመዲን ቀናት ይጥሩ ነበር።..... 328

ፍፁም ወዳጄ የሆኑት ነቢዩ) ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም (የአላህ ሰላትና ሰላም
 በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ሰስት ነገሮች ላይ አደራ ብለውኛል። ከሁሉም ወር
 ሰስት ቀናት በመጸምን፣ የዱላን ሁለት ረከዓ በመስገድንና ከመተኛቴ በፊት
 ዊትር መስገድን አደራ ብለውኛል።..... 329

መወሰኛይቱን ሌሊት) ለይለቱል ቀድርን (በአላህ አምኖና ምንዳውን አስቦ
 የቆመ ሰው ያለፈው ኃጢአቱ ይማርለታል።..... 331

ሚስቱን ሳይገናኝ እንዲሁም ሳይምፀ ለአላህ ሐጅ አድርጎ የተመለሰ ልክ እናቱ
 እንደወለደችበት ቀን) ከወንጀል ንፁህ (ሆኖ ይመለሳል።..... 332

ከነዚህ ቀናቶች የበለጠ መልካም ስራዎች ወደ አላህ ተወዳጅ የሚሆኑበት
 ምንም ቀን የለም። ማለትም አስሩ የተፈላጊ ቀናቶች ናቸው።..... 333

ላይሚያጠራጥርህን ነገር ተውና ወደ ማያጠራጥርህ ሂድ፤ እውነት እርጋታን
 የተላበሰ ነው። ውሸት ደሞ ጥርጣሬን የተላበሰ ነው።..... 334

አላህ ከኡመቴ በውስጣቸው የሚናገሩትን ነገር እስካልሰሩት ወይም
 እስካልተናገሩት ድረስ ይቅር ብሏቸዋል።..... 336

አላህ ወደ ቅርፃችሁና ገንዘቦቻችሁ አይመለከትም ነገር ግን ወደ ልቦቻችሁና
 ስራዎቻችሁ ይመለከታል።..... 337

ላይሆኑ ይቀናል። የአላህ መቅናት ሰውዬው አላህ በሱ ላይ ክልክል ያደረገበትን
 ሲዳፈር ነው።..... 338

ሰባት አጥፊዎችን ተጠንቀቁ!..... 339

ከትልልቅ ወንጀሎች ትልቁን አልነግራችሁምን?..... 341

ትላልቅ ወንጀሎች፡- በአላህ ማጋራት፣ የወላጆችን ሐቅ ማዳደል፣ ነፍስ

ማጥፋትና የውሸት መሀላ ናቸው።..... 343

የትንሳኤ ቀን በሰዎች መካከል መጀመሪያ የሚፈረደው ጉዳይ የደም ጉዳይ ነው።..... 345

በቃል ኪዳን ስር ያለን) ሙዳሀድን (የገደለ ሰው የጀነትን ሽታ አያሸትም። የጀነት ሽታዎ የሚገኘው አርባ አመት ከሚያስኬድ ርቀት በኋላ ነው።..... 346

ዝምድናን ቆራጭ ጀነት አይገባም።..... 347

ሲሳይ እንዲሰፋለትና እድሜው እንዲረዝምለት የወደደ ሰው ዝምድናውን ይቀጥል።..... 348

ዝምድና ቀጣይ የሚባለው ላደረጉለት መልካም ነገር ምላሹን የሚሰጥ የሆነው አይደለም፤ ይልቁንም ዝምድና ቀጣይ የሚባለው ዝምድናው በተቆረጠ ጊዜ የሚቀጥል የሆነው ነው።..... 349

ሀሜት ምን እንደሆነ ታውቃለችሁን "የሰጠችሁ" አላህና መልክተኛው ያውቃሉ። "አሉ። እሳቸውም" ወንድምህን በሚጠላው ነገር ማውሳትህ ነው።..... 350

..... 350

አስካሪ ሁሉ ኸምር ነው። አስካሪ ሁሉ ክልክል ነው። በዚህ ዓለም አስካሪ መጠጥ አዘውትሮ ጠጥቶ ንስሀ ሳይገባ የሞተ ሰው በመጨረሻ ዓለም አይጠጣም።..... 352

የአላህ መልዕክተኛ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (በፍርድ አሰጣጥ ዙሪያ ጉቦ ሰጪንም ተቀባይንም ረገሙ።..... 353

አደራችሁን ጥርጣሬን ተጠንቀቁ !ጥርጣሬ እጅግ ውሸት የሆነ ወሬ ነውና።..... 355

..... 355

ነገር አዋሳጅ ጀነት አይገባም።..... 357

ወንጀላቸውን ይፋ ከሚያደርጉ በስተቀር ሁሉም ህዝቦች ይማርላቸዋል።357

እናንተ ሰዎች ሆይ !አላህ ከናንተ ላይ የድንቁርና ዘመንን ኩራትና በአባቶች መከፈሱን አስወግዷል።..... 359

ከሰዎች ሁሉ አላህ ዘንድ እጅግ የተጠላው ደረቅ ተከራካሪ የሆነ ሰው ነው።..... 360

..... 360

ሁለት ሙስሊሞች በሰይፋቸው) ሊጋደሉ (የተገናኙ ጊዜ ገዳዩም ሆነ ተገዳዩ እሳት ውስጥ ናቸው።..... 361

መሳሪያውን በኛ ላይ ያነሳ ከኛ አይደለም።..... 363

ሚቾችን አትሳደቡ !እነርሱ ወዳስቀደሙት) ስራቸው (ሂደዋልና።..... 364

ሲገናኙ ይህም እየዘረ ያኛውም እየዘረ ወንድሙን ከሶስት ሌሊቶች በላይ ሊያከርፈው አይፈቀድለትም። ከሁለቱ ምርጡ በሰላምታ የሚጀምረው ነው።..... 364

..... 365

በሁለት መንገጫዎቹ መካከል እና በሁለት እግሮቹ መካከል ያሉትን)ሊጠብቅ (ዋስትና ለገባልኝ እኔም ጀነትን ዋስትና እገባለታለሁ። 366

ሴት ልጅ ከርሷ ጋር ባሏ ወይም ዘመዷ ከሌላ በቀር ሁለት ቀን የሚያስኬድ መንገድን አትጓዝ። 367

ከኔ በኋላ ወንዶች ላይ ከሴት የበለጠ እጅግ ጎጂ ፈተና አልተውኩም። 370

የጋብቻን ጣጣ የቻለ ሰው ያግባ፤ ጋብቻ አይንን ሰባሪና ብልትን ጠባቂ ነው። ጋብቻን ያልቻለ ሰው መፃም አለበት። ፆም ለርሱ ማከላሻያ) የጾታዊ ፍላጎቱን የሚቆርጥለት (ነው። 371

ዱንያ ጣፋጭና አረንጓዴ) ለምለም (ናት። አላህም እንዴት እንደምትሰሩ ሊያደቅሁ በውስጧ ምትኮች አድርጓችኋል። ዱንያንም ተጠንቀቁ !ሴቶችንም ተጠንቀቁ! 373

ሴቶች ጋር ከመግባት ተጠንቀቁ "አንድ ከአንሷር የሆነ ሰውዬም" የአላህ መልክተኛ ሆይ ፤ ስለባል ቅርብ ዘመዶች ንገሩኝ እስኪ ?አለ። እርሳቸውም" የባል ቅርብ ዘመድማ ሞት ነው። "አሉ። 374

ያለ ወሊይ ፈቃድ ጋብቻ የለም። 377

ልታሟሉት ከሚገቡ መስፈርቶች ሁሉ ልታሟሉት እጅግ የተገባው ብልትን ሐላል ያደረጋችበትን መስፈርት ነው።" 378

ዱንያ መጣቀሚያ ናት። ከዱንያ መጣቀሚያዎች ምርጡ መልካም ሚስት ናት። 379

የአላህን መልክተኛ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ስለድንገተኛ እይታ ጠየቅኳቸው። እርሳቸውም አይኔን እንዳዘር አዘዙኝ። 380

ነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ለኡዱሒያ ሁለት ቡራቡሬና ቀንዳም የሆኑ ሙክቶችን በእጃቸው አረዱ።" ቢስሚላህ አላሁ አክበር "አሉና እግራቸውን አንገቱ ላይ አድርገው አረዱት። 381

የቀጭን ሐርንና የወፍራም ሐርን ልብስ አትልበሱ ፤ በወርቅና ብር እቃ አትጠጡ ፤ በ)ወርቅና ብር (ትሪም አትብሉ ፤ እርሷ በዚህ ዓለም ለነርሱ ናት፤ በመጨረሻ ዓለም ደግሞ ለኛ ናት። 383

ከሶስት ዓይነት አካላት ላይ ብእር ተነስቷል። የተኛ ሰው እስኪነቃ ድረስ፤ ህፃን ልጅ አቅመ አዳም እስኪደርስ ድረስ እና እብድ ጤነኛ እስኪሆን ድረስ ነው። 385

የአላህ መልክተኛ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ፀጉርን አንዱን ተላጭቶ አንዱን ትቶ ከመቆረጥ ከልክለዋል።..... 387

ቀድሞ ቀመስን) ከአፍንጫ ስር ያለውን ዪም (አሳጥሩ ረዘችሁን) የሚንጋጭላ ዪማችሁን (ልቀቁ! 387

ወንድ ልጅ ወደ ወንድ ልጅ ሀፍረተ ገላ አይመልከት ፤ ሴት ልጅም ወደ ሴት ልጅ ሀፍረተ ገላ አትመልከት! 388

ከናንተ ምርጡ ስነምግባሩ እጅግ ያማረው ነው።!..... 390

አንድ ሙእሚን በመልካም ስነምግባሩ የፆመኛና) የሌሊት (ሰጋጅን ደረጃ ያገኛል።!..... 391

ከአማኞች መካከል ኢማናቸው የተሟላው ስነምግባራቸው እጅግ ያማረ የሆኑት ናቸው ፤ ከአማኞች መካከል ምርጦቹ ደግሞ ለሴቶቻቸው ምርጥ የሆኑት ናቸው።!..... 392

የአላህ መልክተኛ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም በአብዛኛው ሰዎችን ጀነት ስለሚያስገባው ነገር ተጠየቁ፤ እሳቸውም" አላህን መፍራት እና መልካም ስነምግባር ነው። "አሉ።..... 393

የአላህ መልክተኛ ሰለላሁ ዐለይሂ ወሰለም ከሰዎች ባጠቃላይ ይበልጥ ስነምግባራቸው እጅግ ያማረ ሰው ነበሩ።..... 395

የነቢዩ ሰለላሁ ዐለይሂ ስነምግባር ቁርአን ነበር። 'አላችኝ። 396

ነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ጫማ ሲለብሱ፣ ሲያበጥሩ፣ ሲፀዳዱና በሁሉም ጉዳያቸው ቀኝን መጠቀም ይወዱ ነበር።. 397

አላህ በሁሉም ነገሮች ላይ ኢሕሳን) እንድናሳምር (ፅፏል። 399

ፍትሃዊዎች) የትንሳኤ ቀን (አላህ ዘንድ በብርሃን በተሰራ ወንበር ላይ ከአርራሕማን ቀኝ በኩል ይሆናሉ። ሁለቱም የአላህ እጆች ቀኝ ናቸው። 400

አውቆ መጉዳትም ሆነ ሳያውቁ መጎዳዳትም የለም) አይቻልም(። ጎጂን አላህ ይጎዳዋል። ሰዎችን ያስጨነቀ አላህ ያጨናንቀዋል።..... 402

የመልካም ጓደኛና የመጥፎ ጓደኛ ምሳሌ እንደ ሸቶ ተሸካሚና እንደወናፍ ነፈ ነው።..... 403

አትቆጣ! 404

ብርቱ የሚባለው ታግሎ ያሸነፈ ሳይሆን በቁጣ ወቅት እራሱን የተቆጣጠረ ነው።..... 406

አራት ነገሮች ያሉበት ሰው ጥርት ያለ ሙናፊቅ ይሆናል። ከነርሱ መካከል ከፊሉ

ያለበት ሰው እስኪተወው ድረስ ከፊል ንፍቅና ይኖርበታል። ሲያወራ ይዋሻል፤ ቃልኪዳን ይዞ ያፈርሳል፤ ቀጠሮ ይዞ ያፈርሳል፤ ሲሟገት) ድንበር ያልፋል (በጥመት ላይ ነው።..... 407

ሙእሚን የሆነ ሰው እጅግ ተቸ። እጅግ ተራጋሚ፤ ፀያፍ ተግባር ሰሪ፤ ሙጥፎ ንግግር ተናጋሪ አይደለም።..... 410

አይነአፋርነት ከኢሜን ነው።..... 411

አንድ ሰው ወንድሙን ከወደደው እንደሚወደው ይንገረው።..... 412

መልካም ነገሮች ሁሉ ምፅዋት ናቸው።..... 413

ሁሉም የሰው ልጅ መገጣጠሚያ አጥንቶች ምፅዋት አለባቸው።..... 413

የትንሳኤ ቀን የትኛውም ባሪያ እድሜውን በምን እንዳጠፋው፣ በእውቀቱ ምን እንደሰራበት፣ ገንዘቡን ከየት እንዳገኘውና ምን ላይ እንዳዋለው፣ በአካሉ ምን እንዳደረገበት ሳይጠየቅ እግሮቹ አይንቀሳቀሱም።'..... 415

ጎሊ ለሞተባትና ለሚስቷን የሚለፋ ሰው ልክ በአላህ መንገድ እንደሚታገል ሰው አምሳያ ወይም ልክ ሌሊት እየሰገደ ቀኑን እንደሚፀም አምሳያ ነው።417

በአላህና በመጨረሻው ቀን ያመነ መልካምን ይናገር ወይም ዝም ይበል። 418

ከመልካም ነገር አንዳችም አታሳንስ ወንድምህን ፈታ ባለ ፊት ማግኘትንም ቢሆን እንኳ) እንዳታሳንስ(።..... 419

በእውነተኝነት ላይ አይራችሁን ፤እውነተኝነት ወደ መልካም ይመራል። መልካም ነገር ደግሞ ወደ ጀነት ይመራልና።..... 421

ለሰዎች የማይራራን አሸናፊና የበላይ የሆነው አላህ አይራራለትም።..... 423

ለአዛኞች አዛኙ ጌታ ያዝንላቸዋል። ለምድር ነዋሪዎች እዘኑላቸው በሰማይ ያለው) አላህ (ያዝንላቸዋል።..... 424

ሙስሊም ማለት ሙስሊሞች ከምላሱና እጁ) ክፋት (ሰላም የሆኑበት ነው፤ ሙሃጂር) ስደተኛ (ማለት አላህ የከለከለውን የተወ ነው።..... 425

አንድ ሙስሊም በሌላኛው ሙስሊም ላይ አምስት መብቶች አሉት፤ ሰላምታ መመለስ፣ ህመምተኛ መጠየቅ፣ ጀናዛን መሸኘት፣ ጥሪውን መቀበልና ባስነጠሰው ጊዜ፣ የርሐሙከሷህ ማለት ናቸው።'..... 426

እስክታምኑ ድረስ ጀነት አትገቡም። እስክትዋደዱ ድረስም አታምኑም። የፈፀማችሁት ጊዜ የምትዋደዱበትን አንዳች ነገር ልጠቁማችሁን? በመከከላችሁ ሰላምታን አሰራጩ።'..... 427

አንድ ሰውዬ ነቢዩን) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና ('ማንኛው የኢስላም ክፍል ነው ምርጡ 'የብሎ ጠየቀ። እርሳቸውም' ምግብ

መመገብህ፣ ሰላምታን ባወቅከውም ባላወቅከውም ሰው ላይ ማቅረብህ ነው። 'ብለው መለሱላት።..... 429

አላህ ወንጀሎችን የሚሰርዝበትን፣ ደረጃዎችን ከፍ የሚያደርግበትን ነገር አልጠቁማችሁምን?..... 430

በሁሉም ውስጥ መልካም ነገር ቢኖርም፤ ጠንካራ ሙእሚን ከደካማው ሙእሚን አላህ ዘንድ የተሻለና ይበልጥ ተወዳጅ ነው።..... 433

ትክክለኛውን አካሄድ ተከተሉ፤ በተቻለ መጠን ወደ እሱ ቅርብ ለመሆን ሞክሩ ከናንተ መካከል አንድም ሰው በስራው እንደማይድንም እወቁ 'ሰላሳቸው' የአላህ መልክተኛ ሆይ ፤ እርሶም ቢሆኑ በስራዎት አይድኑምን 'የአሉ። እርሳቸውም' አላህ ከርሱ በሆነ እዝነትና ችግር ካልሸፈነኝ በቀር እኔም ብሆን በስራዬ አልድንም። 'አሉ።..... 435

ጎረቤቴን (ያስወርሰዋል ብዬ እስከማስብድረስ ጂብሪል በጎረቤት) ሐቅ ዙሪያ (እኔን ከማዘዝ አልተወገደም።..... 438

ከወንድሙ ክብር የተከላከለ ሰው በትንሳኤ ቀን አላህ እሳትን ከፊቱ ይከላከልለታል።..... 440

አንዳችሁ ለነፍሱ የሚወደውን ነገር ለወንድሙ እስካልወደደ ድረስ አላመነም።..... 441

በአንድ ነገር ውስጥ ገራገርነት) ልስላሴ (አይኖርም ያስቀበው ቢሆን እንጂ ፤ ከአንድ ነገር ውስጥ ደግሞ አይነሳም አስቀያሚ የሚያደርገው ቢሆን እንጂ።..... 442

የእስልምና ሃይማኖት ገር ነው። አንድም ሰው የእስልምናን ሃይማኖት ከመጠን በላይ አያጠብቅም) ሃይማኖቱ (የሚያሸንፈው ቢሆን እንጂ፤ ሚዛናዊ ሁኑ ፤ አቀራርቡ!..... 443

አግራሩ አታክብዱ ፤ አበስሩ አታሸሹ!..... 446

ዑመር ዘንድ ነበርንና እንዲህ አሉ' ፡ከአቅም በላይ ከመጣጣር ተከልክለናል።'..... 447

አንዳችሁ የበላ ጊዜ በቀኙ ይብላ። የጠጣም ጊዜ በቀኙ ይጠጣ። ሰይጣን የሚበላውም በግራው፤ የሚጠጣውም በግራው ነውና።..... 448

አንተ ልጅ ሆይ ፤ ቢስሚላህ በል ፤ በቀኝህ ብላ፤ ፊትህ ካለውም ብላ።..... 449

አላህ ባሪያው ምግብን በልቶ እንዲያመሰግነው ወይም መጠጥን ጠጥቶ እንዲያመሰግነው ይወዳል።..... 451

አንድ ሰውዬ የአላህ መልክተኛ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ዘንድ በግራ እጁ በላ። እርሳቸውም በቀኝህ ብላ። 'አሉት። እርሱም 'አልቸልም 'አላቸው። እርሳቸውም አያስቸልህ 'አሉት።..... 452

ነጭ ሽንኩርት ወይም ቀይ ሽንኩርት የበላ ሰው ከኛ ገለል ይበል ወይም ከመስጂዳችን ገለል ይበል። ቤቱም ይቀመጥ "አሉ።..... 453

ምግብ በልቶ <አልሐምዱ ሊላሂለዚ አጥዐመኒ ሀዘ ወረዘቀኒሂ ሚን ገይሪ ሐውሊን ሚንኒ ወላቁውዋህ> ያለ ሰው ያሳለፈው ወንጀል ለርሱ ይማርለታል። » ትርጉሙም" ያለኔ ኃይልና ብልሃት ይህንን ለበላኝና ለላገሰኝ አላህ ምስጋና የተገባው ነው። "ማለት ነው።..... 456

የአላህ መልክተኛ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ያስነጠሱ ጊዜ እጃቸውን ወይም ልብሳቸውን አፋቸው ላይ አድርገው ድምፃቸውን ይቀንሱበት ነበር።..... 458

አላህ ግዴታ ያደረገው ሲተገበር እንደሚወደው፤ ያግራውም ሲተገበር ይወዳል።..... 459

አላህ ለሱ መልካም የሻለትን ሰው ይፈትነዋል።..... 460

አላህ በሷ ምክንያት ከወንጀሎቹ የሚምርለት ቢሆን እንጂ አንድን ሙስሊም ድካም፣ በሽታ፣ ሀሳብ፣ ሀዘን፣ ጉዳት፣ ጭንቀት የምትወጋው አንዲት እሸክ እንኳ) በከንቱ (አታገኘውም።..... 461

አማኝ የሆነ ወንድና ሴት በርሱ ላይ ምንም ወንጀል የሌለበት ሆኖ አላህን እስኪገናኝ ድረስ በነፍሱ፣ በልጁና በገንዘቡ ላይ መከራ ከመከሰት አይወገድም።..... 462

የአማኝ ነገር ይደንቃል። ሁሉ ነገሩ መልካም ነው። ይህም ለአማኝ እንጂ ለሌላ ለአንድም አካል ሊሆን አይችልም።..... 463

አንድ ሰው በታመመ ወይም ጉዞ በወጣ ወቅት ሀገሩ እያለና ጤናማ ሳለ እንደሚያደርገው አጅር ይጻፍለታል።..... 465

ሰውዬው አማኝ ሆኖ ያነጋና ከሀዲ ሆኖ የሚያመሽበት፤ ወይም አማኝ ሆኖ ያመሸና ከሀዲ ሆኖ የሚያነጋበት፤ እምነቱንም በአለማዊ ሸቀጥ እስከመሸጥ የሚያደርሱ የድቅድቅ ጫለማ ቁራጭ የመሰሉ ፈተናዎች ከመምጣታቸው በፊት በመልካም ስራ ተቻከሉ።..... 466

አላህ ለእርሱ መልካምን የሻለትን ሰው ሃይማኖቱን ያስገነዝባል።..... 468

ዕውቀትን ዑላሞችን ልትፎካከሩበት) በሊቃውንት ፊት ለመታየት(፣ ቂሎችን ልትሟገቱበት..... 469

ከናንተ መካከል በላጭ ቁርአንን ተምሮ ያስተማረ ሰው ነው።..... 470

ሰሀቦች ከአላህ መልክተኛ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈን አስር
 የቁርአን አንቀጾችን ተምረው በተማሩት አንቀጾች ውስጥ ያለውን ዕውቀትና
 ተግባር ሳይረዱ ሌላ ተጨማሪ አስር አንቀጾችን አይማሩም ነበር..... 471
 ከአላህ መጽሐፍ አንዲትን ፊደል የቀራ ሰው ለርሱ አንዲት ምንዳ ይሰጠዋል።
 አንዲት ምንዳ ደግሞ በአስር አምሳያዎ) ትባዛለች።(..... 472
 ለቁርአን ባለቤት" አንብብ) !ደረጃን (ውጣ !በዱንያ ውስጥ አሳምረህ ታነብ
 እንደነበርከው አሳምረህ አንብብ) !ጀነት ውስጥ (ያንተ ስፍራ የምታነበው
 የመጨረሻው አንቀፅ ዘንድ ነው። "ይባላል።..... 473
 አንዳችሁ ወደ ቤተሰቡ የተመለሰ ጊዜ ሶስት ትላልቅ የሰቡ እርጉዝ ግመሎችን
 ቢያገኝ ያስደስተዋልን?..... 474
 ይህንን ቁርአን ተጠባብቁት! የሙሐመድ ነፍስ በእጁ በሆነችው ጌታ እምላሊሁ
 እርሱ) ቁርአን (ግመል ከታሰረችበት) ፈታ (ከምታመልጠው የበለጠ በጣም
 የሚያመልጥ ነው።..... 476
 ቤቶቻችሁን መቃብር አታድርጉ። ሰይጣን የበቀራህ ምእራፍ የሚቀራበት
 ቤትን ይሸሻል።..... 477
 አቡ ሙንዚር ሆይ !ከአላህ መጽሐፍ ከሸመድድከው ማንኛው አንቀፅ ታላቅ
 እንደሆነ ታውቃለህን "አሉኝ።" አላህ ከእርሱ በቀር በእውነት የሚመለከ
 አምላክ የለም። ህያው ራሱን ቻይ ነው።} {አልበቀራህ :255} [አያተል
 ኩርሲይ (አልኩኝ። እሳቸውም ደረቴን በመምታት" በአላህ እምላሊሁ! እውቀት
 ያስደስትህ አቡ ሙንዚር "አሉኝ።..... 478
 በምሽት ውስጥ የመጨረሻዎቹን የበቀራህ ምእራፍ ሁለት አንቀጾች የቀራ
 ሰው ይበቁታል።..... 479
 ዱዓ እሱ አምልኮ ነው።..... 480
 ነቢዩ ሰላላሁ ዐለይሂ ወሰለም በሁሉም ሁኔታቸው አላህን ያውሱ ነበር።.. 482
 ከዱዓ እየበለጠ አላህ ዘንድ የተከበረ አንዳችም ነገር የለም።..... 482
 የአላህ መልክተኛ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና" (ያ
 ሙቀሊበል ቁሉብ ሠቢት ቀልቢ ዐላ ዲኒክ)"አንተ ልቦናን ገለባባጭ የሆንክ ጌታ
 ሆይ !ልቤን በሃይማኖትህ ላይ አፅናት (ማለትን ያበዙ ነበር።..... 483
 አልላሁም አስሊሕ ሊ ዲኒላዚ ሁወ ዲስመቱ አምሪ..... 485
 አላህ ሆይ !በዱንያም ሆነ በመጨረሻው አለም ደህንነትን እጠይቅሃለሁ፤..... 488
 አልላሁም ኢኒ አስአሉከ ሚነል ኸይሪ ኩሊህ፣ ዓጂሊሂ ወአጂሊህ፣ ማ ዓሊምቱ

ሚንሁ ወማለም አዕለም፣ ወአዑተ ቢከ ሚነ ሸሪ ኩሊህ፣ ዓጂሊሂ ወአጂሊህ
 ማዓሊምቱ ሚንሁ ወማለም አዕለም።..... 491
 ልክ ያረጅ ልብስ እንደሚደክመው ሁሉ ኢማንም በአንዳችሁ ልብ ውስጥ
 ይደክማል። አላህ ኢማንን በልባችሁ ውስጥ እንዲያድስ ለምኑት።..... 494
 በአረብ ጌትነት፣ በእስልምና ሃይማኖት እና የነብዩ ሙሐመድ) የአላህ ሰላትና
 ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (ነቢይነት የወደደ ሰው የኢማንን ጥፍጥና
 አጣጥሟል።..... 495
 ከየሁሉም ሰላት መጠናቀቂያ ላይ፣ አልላሁም አዲንኒ ዓላ ዚክሪከ፣ ወሹክሪከ፣
 ወሑስኒ ዒባደቲክ 'ማለትን እንዳትተው አደራ እልሃለሁ። "አሉኝ።»
 ትርጉሙም) አላህ ሆይ !አንተን በማውሳት፣ በማመስገንና አምልኮህን
 በማሳመር ላይ አግዘኝ።(..... 497
 አንድ ባሪያ ወደ ጌታው እጅግ ቅርብ የሚሆነው ሱጁድ ላይ ሳለ ነው።
)ስለዚህም (ዱዓእን አብዙ!..... 499
 ነቢዩ) የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈንና (እጅግ አብዝተው
 ያደርጉት የነበረው ዱዓ' አልላሁም ረባና አቲና ፊ ዱንያ ሐሰነተን ወፊል
 አኺረቲ ሐሰነተን ወቂና ዓዛበን-ናር 'የሚለውን ነበር።) 'ትርጉሙም :ጌታችን
 አላህ ሆይ !በዱንያ መልካሙን ስጠን፤ በመጨረሻው ዓለምም መልካሙን
 ስጠን። ከእሳት ቅጣትም ጠብቀን።(..... 500
 በላጩን ሥራችሁ፣ ንጉሳችሁ ዘንድ የጠራችውን ሥራችሁ፣ ደረጃችሁንም
 ከፍ የምታደርገውን ስራችሁን፣..... 501
 በርግጥም ስለ ትልቅ ጉዳይ ነው የጠየቅኩኝ፤ ጉዳዩ አላህ በርሱ ላይ ላቀለለት
 ሰው ቀላል ነው።..... 504
 ነቢዩ የአላህ ሰላትና ሰላም በእርሳቸው ላይ ይስፈን ሁል ጊዜም በምሽት ወቅት
 ወደ ፍራሻቸው የተጠጉ ጊዜ መዳፋቸውን ይሰበስቡና ከዚያም ትንፋሻቸውን
 እየነፉበት፣ ቁል ሁወ አላሁ አሐድ{ን፣} ቁል አዑተ ቢረቢል ፈለቅ{ን፣} ቁል አዑተ
 ቢረቢ ናስ{ን}..... 510
 የምህረት አጠያየቅ) የኢስቲግፋር (አለቃ 511
 አልላሁም ቢክ አስበሕና ወቢክ አምሰይና ወቢክ ነሕያ ወቢክ ነሙቱ ወኢላይክ
 ኑሹር..... 514
 ሳስት ጊዜ' ቢስሚላሂለዚ ላየዱሩ መዐስሚሂ ሸይኡን ፊልአርዲ ወላፊስሰማእ
 ወሁወስሰሚዑል ዐሊም) 'ትርጉሙም :በዚያ ከስሙ ጋር በምድርም ይሁን

በሰማይ ምንም ነገር የማይጎዳ በሆነው እንዲሁም ሰሚና አዋቂ በሆነው አላህ ስም። (ያለ ሰው እስኪነጋ ድረስ ድንገተኛ መከራ አያገኘውም። 517

ሱረቱል ኢቫላስ እና ሁለቱን መጠበቂያዎች) ሱረቱል ፈለቅና ሱረቱን-ናስን (ስታመሽና ስታነጋ ሶስት ጊዜ ካልክ ለሁሉም ነገር ይበቁሃል። 'አሉኝ'። 519

አላሁም አዑዙ ቢረዷክ ሚን ሰኸጢክ፣ ወቢሙዓፋቲክ ሚን ዑቁበቲክ፣ ወአዑዙ ቢክ ሚንክ፣ ላኡሕሲ ሠናኦን ዐለይክ አንተ ከማ አሥነይተ ዐላ ነፍሲክ» ትርጉሙም' አላህ ሆይ 'ከቁጣህ በውዴታህ፣ ከቅጣትህ በይቅር ባይነትህ እጠበቃለሁ፤ ከአንተ በአንተ እጠበቃለሁ፤ አንተ እራስህን ያወደስከውን ያህል ላወድስህ አልችልም። 'ማለት ነው። 521

አላህ ዘንድ ተወዳጅ የሆኑ ንግግሮች አራት ናቸው። 'ሱብላነላህ' 'አላህ ሆይ! ጥራት ተገባህ' (አልሐምዱ ሊላህ) 'ምስጋና ለአላህ የተገባ ነው።' (ላኢላሃ ኢላላህ) 'ከአላህ በስተቀር በእውነት የሚመለክ አምላክ የለም' (አሏሁ አክበር')አላህ ታላቅ ነው። (በማንኛቸውም ብትጀምር አይጎዳህም። 523

አስር ጊዜ' ላ ኢላሃ ኢላሏህ ወሕደሁ ላ ሸረከ ለህ ፤ ለሁል ሙልኩ ወለሁል ሐምዱ ወሁወ ዓላ ኩሊ ሸይኢን ቀዳር 'ያለ ሰው 524

ለምላስ ቀላል የሆኑ፣ ሚዛን ላይ የሚከብዱ፣ አርራህማን ዘንድ ተወዳጅ የሆኑ ሁለት ቃላቶች አሉ 526

በቀን ውስጥ መቶ ጊዜ ሱብላነላሂ ወቢሐምዲሂ" ጥራት ምስጋና ለአላህ ይገባው። 'ያለ ሰው) የወንጀሉ ብዛት (የባህር ዓረፋ አምሳያ ቢሆን እንኳ ወንጀሉ ይታበስለታል። 527

ንፅህና የኢማን ግማሽ ነው' አልሐምዱ ሊላህ) 'ምስጋና ለአላህ የተገባ ነው (የሚለው ሚዛን ይሞላል፤' ሱብላነላህ ወልሐምዱ ሊላህ) 'አላህ ጥራት የተገባው ነው፤ ምስጋናም ሁሉ ለአላህ ነው (የሚለው በሰማያትና በምድር መካከል ያለውን ይሞላሉ ወይም ይሞላል 528

'ሱብላነላህ ወልሐምዱ ሊላህ ወላኢላሃ ኢላሏህ ወሏሁ አክበር 'ማለቱ ፀሀይ የወጣችበት ክልል ሁሉ) ከሚሰጠኝ (የበለጠ ወደእኔ እጅግ ተወዳጅ ነው።' 530

በላጩ ዚክር' ላ ኢላሃ ኢላሏህ 'ማለት ሲሆን በላጩ ዱዓእ ደግሞ 'አልሐምዱ ሊላህ 'ማለት ነው።' 531

በአንድ ስፍራ ላይ አርፎ ከዚያም <አዑዙ ቢከሊማቲላሂ አትታማቲ ሚን ሸሪ

ማ ኸለቀ) ምሉዕ በሆኑ የአላህ ቃላት ከፈጠራቸው ጎጂ ነገሮች እጠበቃለሁ(>
ያለ ሰው ከዛ ስፍራ እስኪንቀሳቀስ ድረስ አንዳችም አይጎዳውም። 532
'አንዳችሁ መስጂድ የገባ ጊዜ' :አልላሁምመፍተክ ሊ አብዋበ ረሕመቲክ'
)ትርጉሙም :አላህ ሆይ !እኔ የእዝነትህን በሮች ክፈትልኝ (ይበል። የወጣ ጊዜም
'አልላሁምመ ኢኒ አስአሉክ ሚን ፈድሊክ) 'ትርጉሙም :አላህ ሆይ !እኔ
ከትሩፋትህ እጠይቅሀለሁ። (ይበል።>..... 534
አንድ ሰው ወደ ቤቱ ሲገባ በሚገባበት ወቅትም በሚበላበት ወቅትም አላህን
ካወሰ ሰይጣን) ለባልደረቦቹ' (ማደሪያም እራትም የላችሁም። 'ይላል።.... 535

ነቢያዊ ጥራዎች ከኢስላማዊ የድንጋጌ ምንጮች (ከቁርአን ቀጥሎ) ሁለተኛው ምንጭ ነው። የላቀው አሏህ እንዲህ ብሏል: {ከልብ ወለድም አይናገርም።} (3) {እርሱ (ንግግሩ) የሚወርረድ ራእይ እንጂ ሌላ አይደለም።} (4) [አን-ነጅም: 3 - 4]

ይህ የነቢያዊ የጥራዎች አንጻራዊ ጥንቅቅ ጥቅል መልዕክት ያላቸው ለሙስሊሙ በዲኔም በዲኒያውም ጉዳይ የሚያስፈልገውን የጥራዎች ክምችት አጠር ካለ ማብራርያ፣ ሀሳብና አንዲሁም በውስጡ የያዘቸውን ፍሬ ሀሳቦች ከመግለፅ ጋር የተዘጋጀ ነው። መላው አለም በትምህርት ተጠቃሚ ይሆን ዘንድ እና የረሱላቸው ሶሌሊሁ ዓለይሂ ወሰለም ሱና በየቋንቋቸው ሊደርሳቸው ዘንድ ስራው በዓለም ታላላቅ ቋንቋች በመተርጎም ላይ ያለ የጥራዎች ጥንቅር ነው።

